

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT

A SZLOVÉNIAI
MAGYAR
KÖNYVKIADÁS-, SAJTÓ-
ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNET
1945-TŐL 2004-IG

„A MURAVIDÉKI MAGYARSÁG
KÖNYVKULTÚRÁJÁNAK SZELLEMTÖRTÉNETI ÚTJA”

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT

A SZLOVÉNIAI
MAGYAR
KÖNYVKIADÁS-, SAJTÓ-
ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNET
1945-TŐL 2004-IG

„A MURAVIDÉKI MAGYARSÁG
KÖNYVKULTÚRÁJÁNAK SZELLEMTÖRTÉNETI ÚTJA”

Zágorec-Csuka Judit

A SZLOVÉNIAI MAGYAR
KÖNYVKIADÁS-, SAJTÓ-
ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNET
1945-TŐL 2004-IG

© 2006, MNMI Lendva

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4)

ZÁGOREC-Csuka, Judit

A Szlovéniai Magyar könyvkiadás-, sajtó- es könyvtártörténet
1945-től 2004-ig / Zágorec-Csuka Judit ; [Szlovén nyelvű fordítás
Gaál Gabriella, Német nyelvű fordítás Pentek Palfi Kornelija, Angol
nyelvű fordítás Halász Renáta ; mutatók Farkas Brigitta]. - Lendva :
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2007

ISBN 978-961-6232-36-4

231432704

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT

A SZLOVÉNIAI
MAGYAR
KÖNYVKIADÁS-, SAJTÓ-
ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNET
1945-TŐL 2004-IG

„A MURAVIDÉKI MAGYARSÁG
KÖNYVKULTÚRÁJÁNAK SZELLEMTÖRTÉNETI ÚTJA”

BEVEZETŐ GONDOLATOK EGY MONOGRÁFIÁHOZ

Zágorec-Csuka Judit „A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig” című doktori disszertációja alapján készült műve hiánypótló és hasznos munka. Hiánypótló és hasznos, mert az egyetemes magyar tudományos vizsgálódás és kutatás olyan szellemi teréről, a magyarságtudomány által diaszpóráként emlegetett kis, muravidéki közösségnek szellemi-tudati régiójáról ad információt, amelynek a magyar közvélemény még a nevét sem ismeri, legfeljebb zavaros kép bontakozik ki előtte a szlovén-szlavón-szlovák földrajzi kifejezéseket sejtető toponímiák hallatán. Pedig a jelen dolgozat egyik célkitűzése éppen ez – a ködoszlatás, a dolgok nevén nevezése, a fehér foltok feltérképezése és eltüntetése.

Zágorec-Csuka Judit nem első nekifutásból fogott hozzá a jelen monográfia megírásához. Bár az egyetem befejezésétől eltelt közel másfél évtized, nem tétlenkedett, talált elég feladatot magának, a lehetőségek adta keretek között „csendesesen építkezett”. Igaz, időközben a szemináriumi dolgozatok megírását a dolgozatjavítások, a számtalan kulturális jellegű újságcikk, a lapalapítási kísérlettel együtt járó

gondok és az irodalmi életben való helytállás, annak operatív szervezési kötelezettségei váltották fel. Örökölte viszont azt az interdiszciplináris gondolkodást, melyet helyekkel közszel minden kisebbségi közeg elvár, a szellemi és kulturális elit köteletségének tekint.

Az igen terjedelmes, a kiadványok és a forrásművek jegyzékével, kronológiával és a név- és teljes helységmutatókkal a monográfia közel 500 oldalt tesz ki. Az irodalom- és sajtótörténeti és végül is könyvészeti-könyvtártörténeti alfejezetekre tagolt dolgozat az 1945 és 2004 közötti időszakban a Szlovén Köztársaság északkeleti csücskében, kisebbségként egzisztáló, de kulturális tekintetben igen figyelemre méltó kondíciókkal rendelkező, alig 10 ezernyi magyarság szellemi-könyvészeti tevékenységének összegzése. Talán az sem véletlen, hogy a három részből éppen az irodalmi, illetőleg könyvkiadási rész a legterjedelmesebb, jelezve előre, hogy a prioritási sorrend egyben jelentőségbeli is.

A szerző jó érzékkel figyel fel az irodalomteremtő szándékra, amely a kezdetektől meghatározta a „többszörösen” is peremhelyzetben élő alkotók írói módszerét, egy-egy zsáner iránti elkötelezettségét. Az irodalom „előtti korszak”, a konstituálódás folyamatát megelőző előtörténet csak utalásszerűen, az említés szintjén van jelen a dolgozatban, mintegy jelezve,

a „könyvi megjelenéstől” számítja a Mura-menti magyar irodalom születését.

Erre a sajátos problémára már a jugoszláviai magyar irodalom legilletékesebbnek tartott kutatója, Bori Imre is figyelmeztetett, mondván, irodalmi folyóirat híján ennek az irodalomnak a termékei leginkább könyvekben vannak jelen. Jó érzékkel figyel fel arra a cezúrára is, amely a rendszerváltás idejére esik, mint írja, ekkor az új államalakulattal az addigi recepcióstratégiát fel kellett váltani a Jugoszláviaiból Szlovénia és az anyaország irányába. A muravidéki magyarság, XX. századi történelme során nem először, újra egy „földrajzi tájegységek, tájszólások, regionális tudatok, mentalitások és történelmi hagyományok által” kuszált térben találta magát. Ezen kívül a Lendva-központúság tudatát tovább árnyalja az őrségi magyarok területi-tudati elkülönülése. Gyors asszimilációjuk, erőteljes szórványosodásuk intő példa lehetne arra, miként számolja fel néhány évtized alatt a gazdasági elmaradottsággal párosuló szellemi sivárság egy közösség perspektíváit, a nemzeti és a történelmi tudat hiányából táplálkozó önfeladásnak és hitehagyott helyzetnek következményeként.

A művek megjelenését körülvevő társadalmi milió rajza a következőképpen fest: a muravidéki magyar irodalom megszületésénél a politikai bábáskodás szükségszerű

rossznak számított, továbbá annak a szerencsés véletlennek is nagy szerepe volt, hogy gyakran az írók politikai szerepvállalása is kapóra jött egy-egy új kiadvány vagy periodika megjelenetésénél. Szól ugyanakkor az irodalom szerepvállalásának a problémájáról is, nevezetesen arról a jelenségről, amit a kisebbségi írótól elvár a közösség, melyet közösségszolgálatként szoktak megjelölni. A mai 30-as és 40-es korosztálynál igen erős törekvés mutatkozik a Tavaszvárás írói nemzedéktől öröklött írói szerep átértelmezésére: a „meghaladott múlt rekvizitumának” számító nemzeti kötődés elhagyása jegyében. Ez azonban – vallja a szerző – szerencsére nem számít általános jelenségnek. A „szlovéniai magyarok” fogalom használata körül kialakult könyvtárnyi irodalom és a „Kik vállalnak felelősséget a magyar nemzetért a Kárpát-medencében?”, valamint az uniós csatlakozással létrejött új helyzetben a kisebbség miként találja meg saját új helyét, „identitását” - jellegű kérdések boncolgatásával az utóbbi időszakban számos kiadvány foglalkozik. A szerző azokkal ért egyet, akik azt vallják: a határon túli magyarok történelmi szempontból „kényszerkisebbségek, kényszerközösségek, szociológiai csonka, töredék- és peremtársadalmak”. Antropológiai szempontból a magyar „életvilág” néprajzilag a nemzeti kultúra egyik regionális csoportjaként, nyelvészetileg kétnyelvű, azaz a

regionális tájnyelv valamelyikéhez kötődő csoportként határozható meg. A szerző a kis közösség jövőjéről elmondja: léte a politikai érdekvédelem által biztosított és jellegében is kulturális közösségnek tekinthető, területileg erősen behatárolt, de a pozitív diszkrimináció jóvoltából működőképes kulturális autonómiát élvez. Jövőjét illetőleg azonban az entitás nem rendelkezik olyan szilárd, identitás tekintetében szuverén kulturális jegyekkel, hogy az asszimilációnak és globalizációnak hosszú távon is ellent tudjon állni.

A rövid ismertetőkkal kiegészített jegyzék a történelem- és a nyelvtudománynak, valamint a szótárirodalomnak és a könyvtárügynek is külön fejezetet szentel, bemutatva a tudományszervezésben és annak népszerűsítésében igen jelentős szerepet vállaló, egyesületi szerepkörben tevékenykedő Muravidéki Magyar Tudományos Társaságot. Külön fejezetben foglalkozik az anyaországi és az összmagyar szervezeteknek a muravidéki könyvek kiadásában vállalt szerepével, a szlovéniai magyar könyvek kiadását felvállaló muravidéki szlovén és magyar kiadókkal, valamint azokkal a magyarországi kiadókkal, támogatókkal és egyesületekkel, amelyek muravidéki szerzők műveinek megjelentetését, népszerűsítését és terjesztését vállalták (Pro Pannonia, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, Muravidék Baráti Kör stb.). Külön fejezet

tárgyát képezi továbbá a muravidéki könyvillusztrátorok és tipográfusok szokatlanul terjedelmes bemutatása, az utána kötelező nacionáléval és a szerzők műveinek jegyzékével. A kiadványok mennyiségi vonatkozásairól, valamint műfaj szerinti megoszlásukról a tájékozódást színes grafikonok szemléltetik.

A szlovéniai magyar sajtó története 1945-2004-ig című fejezet elsősorban az 1958 óta e név alatt megjelenő, Népújság című hetilap mennyiségi-minőségi változásaira, valamint az olvasottsági mutatókra figyel. A lap csaknem fél évszázados fejlődését – derül ki a korszakonkénti elemzésből – gyakran jellemezték hullámvölgyek. Nagy volt a minőségi ingadozás az egyes korok nyelvi-újságírói-adottságbeli és technikai-grafikai szintjét illetőleg.

A Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet megalakulásával (1993) kivált az időközben privatizáción átesett Muraszombati Tájékoztatói Vállalat kötelékeiből, s az újságírói autonómia követelménye szerint független utat kezdett járni. Az új szerkesztőség felállításával az alapító, a muravidéki magyar önkormányzat (MMÖNK) jóváhagyásával a nemzeti és a történelmi tudat ápolása és az objektív tájékoztatás, valamint a határon túli magyarokkal való kulturális és gazdasági-informatikai kapcsolatépítés is fontos eleme lett az új szerkesztői koncepciónak. A szerző a lap mellékleteként

megjelenő gyermeklap (Kelepelő) és az ifjúsági melléklet (Ifi) olvasónevelő törekvéseiről is beszámol.

Az 1959 óta évenként megjelenő Naptár a szlovéniai magyar irodalom konstituálódási szakaszában játszott fontos, mai értelemben „folyóiratpótló” szerepet. A nyolcvanas években azonban már egyfajta kritikai igény is megfogalmazódott a könyv alakban való „jelenlét” (Bori I.) és a hiányos infrastruktúra meghaladásának természetes követelményeként. Ezt a hiányt pótolta a Muratáj, mely évi 1-2 számával is nagy szolgálatot tett az irodalmi művek „szelekcionált” megjelentetésének, a tanulmányok és a recenzióírás meghonosodásának. A monográfia szerzője nagyon fontos „vívmánynak” minősíti a Muratáj megjelenését több szempontból is: „Alkotóműhellyé, nélkülözhetetlen fórummá nőtte ki magát, s egyre jobban bizonyítja, hogy a muravidéki magyarság képes a saját anyanyelvén szakmai-tudományos és művészeti-irodalmi alkotásokat létrehozni”.

A harmadik, a szerző foglalkozása-hivatása tekintetében leginkább „szakmába vágó” fejezet a Szlovéniai nemzetiségi (kisebbségi) könyvtárakról szól. A régióban lévő könyvtárak közül a lendvai rendelkezik azokkal a paraméterekkel, amelyek teljességgel kielégítik a kétnyelvű (kisebbségi) könyvtár kritériumait (magyar szakkáder, magyar adatbázis-építés, feldolgozás stb.). A szerző részletes tájékoztatást nyújt a körzeti

könyvtárak könyvállományáról, a cserekapcsolatokról más könyvtárakkal, a könyvtárak felszereltségéről, az információs hálózatra való rácsatlakozásról. A szerteágazó tevékenységek mellett a szakmai továbbképzések és tanulmányutak, valamint a vándorkiállítások és a honismereti munka fontosságát sem felejtí el hangsúlyozni a szerző. Ez utóbbi terén a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár szlovéniai viszonylatban is az egyik leggazdagabb gyűjteménnyel rendelkező könyvtár. A bibliobusz, a mozgókönyvtár tíz éve szolgálja az őrségi részen az utazni nem tudó idősebb és fiatal lakosság olvasói igényeit. A „mozgatható” magyar könyvek állománya 3750, melyet a határ menti „magyar útvonalon” kínálnak fel az olvasóknak. A bibliobusznak 115 megállója van, 2000-től a határ túloldalára is szállít, a szlovének lakta Rába-vidékre. A millennium évében a mozgókönyvtárnak mintegy 2000, tagsági könyvecskével rendelkező olvasója volt, a kölcsönzések száma meghaladta a 42 ezret. A lendvai könyvtári tevékenység is nagy múltra tekint vissza. Az előtörténeti részben olvasható, hogy már 1871-ben megalakult az Alsólendvai Polgári Olvasó-egylet. A századfordulón Balkányi Ernő nyomdatulajdonos papírkereskedése foglalkozott könyvkölcsönzéssel, a később induló „ingyenes népkönyvtár” siralmas helyzetbe került. Ennek állományát 1919-ben a bevonuló

szerb megszálló hadsereg elégette. A könyvtári tevékenység csak 1950-tól indult újra. A tízéves periódus áttekintéséből nyomon követhetjük a lendvai városi könyvtár fejlődési fázisait. Az 1960-as 8300 példány a nyolcvanas évek végére 60 ezerre nőtt, ebből 23 ezer volt a magyar könyvek száma. Ebben az időszakban a 2000 könyvtárlátogató évente húszezer könyvet kölcsönzött ki. A könyvtár állománya 2004-re elérte a 120 ezres példányszámot, ebből azonban csak 34 ezer volt a magyar nyelven írott könyv. A 12 falusi fiókkönyvtár állománya összesen nem érte el a 10 ezer példányt. Ehhez járul még az iskolakönyvtárak állománya, amelyek közül komolyabb, a szakmai követelményeknek is eleget tevő könyvtárnak a Maribori Pedagógiai Karon működő Magyar Intézet könyvtára tekinthető. A könyvtárak állományának szemléltetését kördiagramok könnyítik.

Nagyon hasznos, a laikusok számára is sok érdekességgel szolgál a könyvtárak jövőjéről szóló fejezet, mely az információs társadalom és a digitalizálás lehetőségeit, az adatbázisnak a kiépítését, illetve a hozzáférhetőség megkönnyítését jelenti az Internet-portál látogatói számára. De, ahogy azt a szerző megállapítja, mindez még „helyi jelenségnek” számít. Történetek ugyan lépések e tekintetben is, azonban az összefogás és egységes koncepció még hiányzik hozzá. Egyetérthetünk azzal a megjegyzéssel is, mely szerint a

könyvtár ügyét nem izoláltan, hanem más, hasonló problémákkal küszködő nemzetiségi intézményekkel együtt kell kezelni.

A könyv nemcsak a téma iránt érdeklődő szakemberek, hanem választékos, de ugyanakkor lényegre törekvő, az objektivitást és az adatszerűséget előnybe helyező stílusával a laikus olvasó számára is haszonnal forgatható (pl. a könyvtárakról, azok állományáról szóló részben). Ajánlom mindenkinek, aki a szlovéniai magyar kultúra iránt érdeklődik, akár kézikönyvként, amolyan „szabálytalan” lexikonként, mindennapi használatra. A „szabálytalan” jelenünk és múltunk fonásáigaira rámutató, figyelemfelhívó tanulmány egy „szabályos” jövő képének megrajzolását is előlegezi, a továbbgondolás igényével.

A költő-könyvtáros-irodalomtörténész Zágorec-Csuka Judit könyvét fontos hely illeti meg a rólunk szóló, egyre terebélyesedő tudományos művek között. Nem utolsósorban előremutató, ösztönző példaként szolgálhat a tudomány és a kulturális identitás fejlődése iránt érdeklődő fiatalok körében.

Dr. Bence Lajos
irodalomtörténész

I.

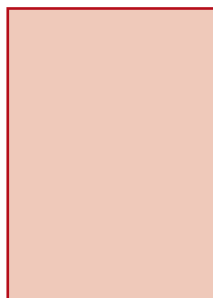
AZ ÍROTT SZÓ GAZDAGSÁGA, A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVKIADÁS TÖRTÉNETE 1945-TŐL 2004-IG

„A múltat is teremteni kell. Egy korszak attól lesz múlt, hogy megírják.”

Illyés Gyula

„Milyen volna a sorsa a muravidéki magyaroknak a könyvek nélkül, amelyet anyanyelvükön írtak? Valószínű, hogy továbbra is olyan őshonos nemzetiségnek számítanának Szlovéniában, mely több mint ezeréves hagyománnyal és kultúrával büszkélkedhet, ám sajnos lesüllyedtek volna azon nemzeti kisebbségek sorába is, melyek elvesztették irodalmi nyelvüket, és a nyelvi soradás lassú folyamatát élik meg. De – mint ahogy munkámban bizonyítani kívántam – nálunk ez nem történt meg!”

Zágorec-Csuka Judit

I. 1.

A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVKIADÁS

Választott témám tárgya *A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig.*

A monográfia első részében a magyar könyvkiadás meghatározó korszakait, összefüggésrendszerét elemzem 1945-től napjainkig, szellemtörténeti, sajtótörténeti, és kultúrtörténeti szempontból. Saját pátriámhoz, a *Muravidék*hez¹ kötődő

Kulcsár György: *Postilla*
Készült 1574-ben, Hoffhalter Rudolf alsólendvai nyomdájában (2001-ben újra kiadták)

nevekkkel, műcímeikkel és sok idézettel teletűzdelt meghatározásokkal, a könyvkiadást illetően. Valószínűleg meggyőzően bizonyítja mindez, hogy

a szlovéniai magyar irodalomnak és könyvkiadásnak a szlovéniai magyar kisebbséggel való kapcsolata 1961-től kezdve sokrétű és összetett. Ez a könyvkiadás *határon túli*, így abból a kialakuló szlovéniai magyar irodalomból építkezik, amely a közös nemzeti történelemből eredezteti magát, még akkor is, ha 1920-tól sajátos határon túli magyar történelme van. Elszánt következetességgel szeretném megidézni tanulmányom által ennek a könyvkiadásnak a korszakait, eseményeit és alakjait. Nem valamilyen okból, hanem valamilyen céllal: saját kisebbségi helyzetünkből kiindulva és oda visszaérkezve. Természetesen ennek a könyvkiadásnak is megvoltak a speciális problémái, kivételes teljesítményei, tehetségei, írói és költői.

A szlovéniai magyar könyvkiadás nagyon gazdag múltra tekint vissza, hiszen magyar nyelvű könyvek a térség egyik középkori művelődési központjában, Alsólendván már a 16. század második felében is megjelentek. A múlt század végétől állandó jelleggel működött nyomda az említett városban. A magyarság sorsélményének egyik fontos időbeli cezúrája a trianoni határok meghúzásával kezdődik. Innenről beszélhetünk kisebbségi

¹ A Muravidék földrajzi névvel azt a ma Szlovéniához tartozó tájegységet jelöljük, amelyik 1919 előtt a történelmi Zala és Vas megyékhez tartozott. Azon belül Zala vármegyéből az Alsólendvai járás jelentős része, valamint Vas megyéből a Muraszombati járás teljes egészében (két-három település kivételével) és a Szentgotthárdi járás néhány települése – összesen mintegy 910 négyzetkilométernyi terjedelemben – került a trianoni békediktátum értelmében a korabeli Szerb-Horvát-Szlovén Államhoz.

létről, határon túli magyar világról, Szlovéniában élő magyarokról, muravidéki magyar irodalomról és kultúráról. Abban, hogy a kisebbségi nyelvi, kulturális identitás megmaradjon, nagyon fontos szerepet tölt be az irodalom, amely mint mindenütt, a Muravidéken is a nyelven keresztül közvetíti a kultúrát és egyben az anyanyelv megőrzését is segíti.² Az említésre méltó előzmények ellenére, a két világháború közötti időszak kísérletei mellett, a muravidéki magyar irodalom tényleges kibontakozására csak a 20. század hatvanas éveinek elején került sor. Az irodalmi tevékenység felvirágzása jelenti a magyar nyelvű könyvkiadás intenzívebb időszakának a kezdetét is Muravidéken. A nyolcvanas évekig a muraszombati *Pomurska založba* kiadó gondozásában jelenhettek meg a magyar írók művei. Azt követően azonban a nemzetiség leginkább önállóan végzi el ezt az igényes és jelentős szakmai tudást igénylő feladatot. A 90-es évektől évente 8-10 különböző kiadvány – szépirodalmi művek, tanulmánykötetek, állandó irodalmi és tudományos folyóiratok – jelenik meg a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet* gondozásában. Mostanáig kétszáz különböző magyar könyv látott napvilágot, ami a kis létszámú nemzeti közösség szempontjából mennyiségi és minőségi értékeket egyaránt képez. Az árusítás részben a Muravidéken folyik, részben

Magyarországon, illetve ha kétnyelvű kiadványról van szó, Szlovéniában is. Rendkívül fontos, hogy az immár „illyési síp egy ágaként”, az egyetemes magyar irodalom részeként nyilvántartott muravidéki magyar irodalom rendszeresen megjelenhet. Ez a magyar nyelv megőrzését és fejlődését illetően szükségszerű, ugyanakkor pedig ösztönző hatása is van. Kezdetben esztétikai értelemben kevésbé értékes művek születtek, de annál nagyobb volt a nemzetfenntartó, társadalmi szerepük. 1997-ben alakult meg Lendván a *Szlovéniai Magyar Írók Társasága*, amely a kis közösség megtartása ügyét, a közönségteremtésnek és az önszerveződésnek az ügyét vállalta fel tevékenységének fő feladataként. A muravidéki magyar irodalom és könyvkiadás tehát nemcsak esztétikai mércével mérhető, hanem etikai, nemzetfenntartó mércével is. Ennek a könyvkiadásnak és szépirodalomnak ez az arcéle.

I. 1. 1.

Társadalmi helyzetkép

A II. világháború után a „kuss magyar” korszaknak is nevezett hosszabb időszak előzte meg az érdekvédelem kibontakozását. A megtizedelés, kitelepítés és teljes jogfosztottság korának befejezésével is csak lassan oldódtak a görcsök, s még hosszú ideig

² Rudaš Jutka: *Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban*. Muratáj. 2002., 57. p.

a bizalmatlanság uralta a muravidéki magyarságot. Az oldódás jelei csak az ötvenes évek végén kezdtek mutatkozni, amikor Muravidéken is megalakult a *Magyar Közművelődési Bizottság* (1954). Ez volt az itteni kisebbségi magyarság első szervezete, mely a központi hatalmak kifejezett ösztönzésére jött létre. Erre főleg a Tájékoztató Irodával (Kominform 1947-es megalakulása, majd 1948 eleji irányváltása) való titói szakítás után került sor, ami az egész délszláv állam belpolitikájának újrafogalmazását tette szükségessé.³ Valójában a titóista Jugoszlávia és a sztálinista szocialista tábor, azon belül a rákosista Magyarország között alakult ki a konfliktus. A magyarságtudat megszakadásának törésvonala a 40-es évek vége felé rajzolódott ki. A Muravidéken is lezárult a vasfüggöny, átmenetileg kialakult a bűnös nemzet tudata a muravidéki magyarokban is. Magyarország a szovjet-zónába került, Muravidéken nem volt megfelelő alternatíva, az itt élő magyaroknak azonosulniuk kellett a jugoszláv értékrenddel. A magyar iskolák elnéptelenedtek, 1958-ban bevezették a kétnyelvű oktatási modellt. Az 50-es években Magyarország elenyésző hatással volt a muravidéki magyar közösségre, inkább a délszláv kultúra éreztette hatását egészen a 70-es évekig.

A Magyar Közművelődési Bizottság (1954) közgyűlésén egy 11 tagból

álló vezető testületet is választottak, amelynek *Vlaj Lajos* költő, baloldali kisebbségpolitikus lett az elnöke. A kínálkozó lehetőségeket és a felcsillanó reményeket azonban hamarosan megghiúsították a központosítási törekvések, s ezzel megszűnt létezni a lendvai járás. A közigazgatás átszervezésével a magyarság többségét felölelő lendvai járás a muraszombatihoz került, itt pedig a magyarság érdekeit teljesen figyelmen kívül hagyták. Csak az ötvenes évek végén történt újabb kísérlet a közművelődési bizottság újjászervezésére, de ezek a tervek is papíron maradtak.

Jugoszlávia szétesése (1991) után a Muravidéknek újra kellett kezdenie önmeghatározási kísérleteit, hiszen irodalma addig a jugoszláviai magyar irodalom része volt, annak egyik változatát alkotta. Bori Imre *A jugoszláviai magyar irodalom rövid története* (1982) című könyvében alig néhány fejezetet szentel a térség magyar irodalmának. A szlovéniai irodalom a vajdasági árnyékában létezett. A muravidéki magyarság egy földrajzi tájegységek, tájszólások, regionális tudatok, mentalitások és történelmi hagyományok által bonyolult módon tagolt új önálló állam keretében találta magát. A Muravidék magyarok lakta térsége maga is miniregiókból tevődik össze: Lendva és vidéke szellemi kisugárzása évszázados hagyományokra megy

³ Bence Lajos: *A szlovéniai magyarság*. • www.hhrf.org./prominoritate/1996/osz03.htm

viszsa, de az ōrvidéki (goricskói) magyarság területi tudata is árnyalja a képet. A muravidéki magyarság mintegy huszonkilenc vegyesen lakott (magyar-szlovén) településen több közigazgatási terület, község vonzáskörében él, amelyek gazdag összefüggésrendszerrel kapcsolódnak egymáshoz, valamint a szomszédos régiókhoz és a határos országokhoz. A területi sokféleségek egységében létező magyar irodalomnak egy olyan részrendszeréről van szó a szlovéniai magyar irodalom és könyvkiadás esetében, amelynek talán a legfontosabb jellegadó vonása a többszörös *peremhelyzet*.⁴

I. 1. 2.

Az önszerveződés formái a hatvanas és hetvenes években

A szlovéniai magyar irodalom elég későn, csak a hatvanas évek elejétől kezdődően tudott szépirodalmat teremteni. A szlovéniai magyar íróknak a 60-as évek közepén tehát szembe kellett nézniük az *irodalomteremtés* feladatával, hiszen a középkori hagyományok megszakadásával a térségben nem hogy magyar nyelvű irodalom, de még értelmiség sem volt. E folyamatosság nélküli földrajzi-települési alakzat *közösséggé válása* volt és maradt a tét a nyelv- és kultúrávesztés folyamatos fenyegetésének árnyékában. Az

1974-es alkotmányban emelkedtek törvényi rangra a kisebbségi különjogok, s ezáltal az alkotmányban is megfogalmazódott a *nemzetiségi öngazgatási érdekközösségek* alapításának lehetősége.

Így csaknem fél évszázados hiábavaló törekvés, erőfeszítés után, 1975-ben megalakult a *Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Érdekközösség*, s ezzel a szlovéniai magyarság történetének egy új fejezete kezdődött el. Főleg a művelődés, ezen belül a *könyvkiadás*, a falusi műkedvelő tevékenység és a hagyományörzés, valamint a kisebbségi tömegtájékoztatás területén ért el látványos eredményeket a közösség. Ezért a kisebbségi önszerveződés két évtizedes szakaszának és a kisebbségi joggyakorlat tényleges meglétének köszönhetően ma egy sajátos, szlovén mintára kialakult *kulturális autonómiáról* lehet beszélni, amely teljes egészében mégsem épült még ki, de nagy mértékben hozzájárulhat a magyarság asszimilációjának lelassításához. A muravidéki magyarságnak a száma tízévente a statisztikai adatok szerint 1500-2000 fővel kisebb. A vegyesházasságok esetében zajlik le legfőbb mértékben ez a nagy arányú asszimiláció és identitásvesztés. A 60-as évek progresszív politikai fordulata a 70-es, 80-as években hatott csak igazán, s a 90-es években nőtt meg az a kulturális

⁴ Sziájtó Imre: *Igék a megmaradásért*. In: Tisztáj, 2002., 8. sz., 62. p.

igény, amelyhez egy megfelelő intézményrendszer is kiépülhetett (Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Magyar Tájékoztató Intézet, Muravidéki Magyar Rádió). De ez sem kielégítő, hiszen közben megnőtt az átmenet a kettős identitás, kettős kötődés irányába (vegyesházasságok), és csökkent a magyar identitás felvállalásának aránya. Muravidéken minden második család (az 50 év alatti réteg) vegyes házasságban él. Ezek a tények a magyar kultúrára is kihatnak.

I. 1. 3.

A rendszerváltás után, a kilencvenes években

1990 márciusában a rendszerváltás előkészületi fázisában az öngazgatási érdekközösségek egy része megszűnt, a másik része pedig átszervezésre került. A lendvai és a muraszombati község nemzetiségi közösségeinek meghagyásával a tömörítés szándékával alakult meg az integráló szerepet betöltő *Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség*. Ennek az önkormányzati szintű érdekképviseleti szervezetnek a legfelsőbb szerve a közgyűlés (tanács). Ez az érdekképviselet felvállalta a művelődésre kiterjedő teendőket is. Az első, 1990-es demokratikus választásokat követő új alkotmány előkészítésének folyamatában sok új dologra derült fény. A többpártrendszerre épülő demokrácia

a magyar nemzetiségi képviselőktől is nagyobb felkészültséget, politikai tudást várt el, mint a pártállam. A helyzetet tovább súlyosbítja, hogy bár többször is történt kísérlet a megalkotására (anyanyelvápolás, hagyományápolás, a kétnyelvű ügyintézés követelése, irodalomteremtés, a gazdasági fellendülés szorgalmazása stb.) még mindig nincs megfelelő *túlélési stratégiája* az itteni magyarságnak. A közösségteremtés nem könnyű feladat. A könyvkiadás és az egyéb, anyanyelvápolással és identitás-megtartással összefüggő tevékenység az 1994-ben megalakult *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetre* hárult Lendván.

Az irodalmi, a tudományos és ismeretterjesztő művek kiadását állami költségvetésből fedezi a művelődési intézet. Ha a muravidéki könyvkiadás mennyiségi mutatóit

vesszük szemügyre, az eredmény nem lehangoló: az elmúlt évtized folyamán évente nyolc-tíz szépirodalmi és egyéb, tudományos jellegű művet bocsátottak az olvasóközönség rendelkezésére. A szépirodalmi jellegű könyvek mellett helytörténeti és néprajzi tárgyú

kiadványok is megjelentek. A tudományos irodalmat a különböző dialektológiai munkák képviselik.

Szlovénia és Magyarország között jelenleg vitás kérdés nem maradt. S ami gazdasági téren csak nehézkesen valósul meg, kulturális téren a régiókban már megvalósult. Zala és Vas megye között a kulturális együttműködés már több évtizedes múltra tekint vissza. Az 1992-ben aláírt szlovén-magyar kisebbségi egyezmény és az 1994-ben mindkét fél részéről ratifikált alapszerződés mintájára a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Önkormányzat évente aláírja a kulturális együttműködésről szóló megállapodást. Az alapszerződésből eredő kötelezettségeket a már működő kormányközi kisebbségi vegyesbizottság évenként legalább egyszer tárgyalásokon értékeli.⁵ Ám a *pozitív diszkriminációra* épülő szlovén kisebbségpolitika és a már két évtizede működő kulturális autonómia sem jelent garanciát, sem

megnyugtató választ a kis létszámú magyarság jövőjét illetően. Ezen belül viszont a magyar kiadványnak fontos szerepe van, hiszen nagy mértékben hozzájárul a magyar kisebbség megmaradásához.

I. 1. 4.

A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI) és a Bánffy Központ szerepe a szlovéniai magyar könyvvilágban

1994. január 1-jével a Szlovén Köztársaság Alkotmánya 64. cikkelyének értelmében alapították meg a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetet*, amelynek feladatkörébe tartozik a magyar nyelvű kiadványok is. Az MNMI segíti a muravidéki magyar irodalom és egyéb alkotók munkáját, valamint szorosan együttműködik azokkal, akik a magyar kiadványok által támogatják az írókat, költőket könyveik megjelentetésében. A kiadványterén ma már állandósulni látszik az évi nyolc-tíz kiadvány, amely tartalmát illetően *a szépirodalom, a helytörténet, a néprajz, a szociográfia* területére terjed ki. Az általában 800-1000 példányszámban megjelenő könyvek mintegy kétharmada kel el az olvasóközönség körében és a kötelező példányok küldésével a magyarországi és a szlovéniai közgyűjteményekbe,

Center Bánffy Központ
Lendava - Lendva

A Bánffy Központ emblémája
Tervezte: Meszelics László

⁵Székely András Bertalan: *Magyar-szlovén kapcsolatok*. In: Társadalmi Szemle, 1996., 5. sz., 64-65. p.

valamint jelentősebb tudományos és irodalmi műhelyekbe, egyharmada pedig a térség kulturális tevékenységét és az irodalmi népszerűsítést szolgálja. A kiadványok tartalmi és esztétikai minősége évről évre javuló tendenciát mutat. A nyolcvanas évekig a muraszombati *Pomurska založba* kiadó gondozásában jelenhettek meg a magyar írók művei. Azt követően azonban a nemzetiség leginkább önállóan végzi ezt az igényes és jelentős szakmai tudást igénylő feladatot. 1994-től a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet gondozásában jelennek meg a magyar nyelvű kiadványok. Az árusítás részben Muravidéken folyik, de a könyvek egy részét Magyarországon,

illetve a kétnyelvű kiadványokat Szlovéniában is értékesítik.

A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI) a muravidéki magyarság művelődését, irodalmát, könyvkiadását, valamint tudományos tevékenységét felkaroló és segítő közszolgálati intézmény. Tevékenysége – tartalmát és földrajzi kiterjedését illetően egyaránt – túlszárnyalja a Muravidék magyarlakta vidékeinek határait. Ennek értelmében munkájára egyrészt az egyetemes magyar kulturális értékek tejesztése, közvetítése és létrehozása, másrészt a multikulturális környezet sajátos művelődési adottságainak kibontakoztatása jellemző. Az MNMI

2004. augusztus 20-án nyílt meg Lendván a Bánffy Központ, amely a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet keretében működik.

– a muravidéki magyarság politikai, oktatási, kulturális és tájékoztatói intézményei mellett – szorosan együttműködik az egyetemes magyar értékeket képviselő tudományos és kulturális intézményekkel, a szomszédos Vas és Zala megyék múzeumaival, levéltáraival, könyvtáraival és művelődési központjaival, valamint a határon túli magyar közösségek művelődési szervezeteivel és tudományos műhelyeivel. Az elmúlt esztendőben tevékenysége folyamatosan bővült, így jellegét és szerepét tekintve az intézet megszilárdult. 1997 decemberében a magyar kormány a rangos *Kisebbségekért Díjban* részesítette, a muravidéki magyarság nemzettudatának és anyanyelvének megőrzése mellett külön méltatva a Kárpát-medencei és azon túli magyar-magyar kapcsolatteremtés terén felvállalt munkáját.

2004. augusztus 20-án nyílt meg Lendván a *Bánffy Központ*, amely a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet keretében működik. A beruházás közel 70 százalékát (840 millió forint) a magyarországi Illyés Közalapítvány támogatásából biztosították. Ezen kívül a Szlovén Köztársaság Művelődési Minisztériuma, az Információs Minisztérium, a Határon Túli Magyarok Hivatala és a Lendva Községi Magyar Önkormányzat járult hozzá a kulturális központ létrehozásához. A Bánffy Központ az a műhely, amely összefogja az itt élő

magyarságot, és tevékeny szerepet vállal a magyar-szlovén kulturális együttműködés építésében. Többek közt a magyar könyvek népszerűsítése és árusítása is itt folyik, mivel a magyar könyvesbolt is a központban található. A Bánffy Központ internet kávézójával, kiállítóhelyiségeivel és magyar könyvesboltjával, valamint programjaival nyitott minden kulturális, tudományos, ifjúsági szervezet és kezdeményezés előtt.

I. 1. 5.

A magyarságtudat védelme – kisebbségben

A szlovéniai magyar nyelvterület, amely minden irányban meghaladja a politikai határokat, széleiben bizony töredezik. Különösen nagy a veszély a *szórványvidéken*, Muravidéken, amely egyben magyar nyelvszigetnek is számít. Késleltetni a nyelvi és etnikai eróziót nem könnyű feladat. De eközben kialakulóban vannak azok a stratégiák, amelyek a magyarságtudat megtartását, az identitásőrzést jelölték meg irányelvként. A 90-es években sikerült szabad, önálló sajtót és hiteles képviselői intézményeket: politikai, érdekvédelmi és kulturális szervezeteket létrehozni. A magyarság megtartásának és megerősítésének stratégiája pedig most mindenekelőtt azon múlik, hogy a kisebbségi sorsban élő magyaroknak sikerül-e polgárosodniok, fel tudják-e építeni önkormányzatukat: autonómiájukat, helyre tudják-e állítani azt a nemzeti

egységet, amely egyaránt kiterjed az anyaország, az utódállamok és a nyugati világ magyarságára, végül képesek-e arra, hogy megvédelmezzék és megerősítsék nemzeti kultúrájuk intézményeit.

A szlovéniai magyar könyvkiadás ötven évtizede is azt bizonyítja, hogy egy alapvető törekvés részeként elemezhető, ez pedig: az ezredforduló körül a nyolc országban élő Kárpát-medencei (és természetesen a nyugat-európai és tengerentúli szórványokban élő magyarság), azaz a világ tizenötmilliós magyarságának kulturális és lelki integrációja. A "politikai nemzet" koncepciójával szemben állt a német romantikus bölcsek, elsősorban Herder "kultúrnemzet" fogalma, amely azt hirdette, hogy valamely nemzet összefogó ereje nem a közös állam, hanem a közös nyelv, a közös etnikai és történelmi tudat, a közös kultúra és hagyomány által valósítható meg. Ez a felismerés a szlovéniai magyarság szellemi fejlődésére is érvényes, főleg magyar könyvkiadására, amelynek a mai helyzetét is az szabja meg, hogy a többségi nemzet hatalmi intézményei milyen mértékben fogadják vagy túriuk el a magyar kulturális közösség eszméjét, és ezt anyagiakban, állami dotációval mennyire támogatják. A magyar kultúrának vállalt hagyományai, nemzeti tudata és esztétikai értékrendje értelmében egységes szellemi entitása, több központja, vagyis *történetileg kialakult intézményrendszere* van. A jövő is

erre irányul – a magyarság lelki egyensúlyának a helyreállítását követeli, amely leginkább sürgető történelmi feladataink közé tartozik. A régiókban bekövetkezett változások után már elmondhatjuk, hogy egy új beszédmód kialakítására van szükség, amely elutasítja a történelmileg kialakult kisebbségi önkorlátozást és a túlzott óvatosságot, meg tud küzdeni a szabad beszédért, és valóban a "*sajátosság méltóságát*" képviseli. (Pomogáts Béla, 2000). Ha a kisebbségi magyarság – a magyarországi és az egyetemes magyar támogatás birtokában is – ráébred végre arra, hogy össze kell szednie minden erejét, és *felelősséget* kell vállalnia saját sorsának alakulásáért, akkor fog igazán létrejönni az a szellemi-lelki kondíció, és akkor fognak igazán felépülni igazán azok az intézmények, amelyek a magyar nemzettudat fenntartásának hatékony biztosítékai lehetnek. A szlovéniai magyar könyvkiadás is erre épül a 90-es évektől.

A magyar könyvek műfaji skálája bővült a 60-as évekhez képest. Kezdetben a líra volt túlsúlyban, majd kezdtek kibontakozni a prózai műfajok, s a 90-es évek végén már filmet is forgattak, Bence Utrosa Gabriella *Visszahozott szép karácsony* című, 1994-ben kiadott mese- és elbeszéléskötete nyomán. Hosszú évtizedekig nem volt kritikája ennek az irodalomnak, s a 90-es évektől ez is kialakulóban van. Magyarországi kritikusok is reagálnak

az itt megjelenő szépirodalmi és tudományos művekre. A kiadványok példányszáma nőtt: a 200-300-as példányszámhoz viszonyítva (érvényes a 60-as évekre) ma már alig jelenik meg kiadvány 1000 példány alatt. A muravidéki magyarság irodalmának, mint kis közösségének, természetesen körülményei következtében, minőségi szempontból nincsen mit szégyenkeznie ⁶.

Az irodalomszervezés és a könyvkiadás a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet* keretein belül folyik. A Kárpát-medencében

A magyar könyvesbolt a Bánffy Központban, Lendva központjában

létező magyar kisebbségi intézmények közül az MNMI küldi el a legmagasabb kötelezpéldányszámban a kiadott könyveket Magyarországra, az OSzK-ba, a megyei könyvtárakba és más kisebbségi intézményekhez, testvérlapokhoz és magánszemélyekhez. A szlovéniai magyar könyvkiadás nem létezhet

állami támogatás, *szubvenciók* nélkül. A magyar könyveket Lendván a Bánffy könyvesboltban árulják, nem magas áron. A Bánffy névre „keresztelt” magyar könyvesbolt 1998. március 15-én Lendva központjában – nonprofit jelleggel – kezdett működni.

A muravidéki magyarság kis létszáma miatt lehetetlennek tűnt egy önfenntartó könyvesboltban gondolkodni, azonban a lelkes közönség állandó érdeklődése indokoltta tette e sajátos jellegű, státusát tekintve a szélesebb térségben egyedülálló létesítmény megnyitását. A működés sikeressége a döntés helyénvalóságát bizonyítja. A könyvesboltban – a könyvek, térképek és folyóiratok mellett – magyar nyelvű napilapok is kaphatók. Kitérőt a világ, változtak a lehetőségek. Új kihívások előtt áll a szlovéniai magyarok könyves szakmája. A szlovéniai magyar írók hangja terjed a Kárpát-medencében, többé nem légyeres térben alkotnak.

⁶ Király M. Jutka: *Hang a Kárpát-medencében, kapcsolat itthon*. Népújság. 2003. január 16., 9. p.

I. 2.

AZ IRODALMI ÖNSZERVEZŐDÉS

I. 2. 1.

A nemzetiségi (kisebbségi) irodalom fogalma

Muravidéken szükség volt az új helyzetből következő *új fogalmak* tisztázására. Világosan kellett látni, hogy a második világháború után létrejött muravidéki magyar irodalom más nyelvi és társadalmi közegben született, formálódott, és a magyarországitól valamelyest eltérő jellegzeteségekkel is rendelkezett, de kétségtelen, hogy a magyar kultúra része. 1920 és 1961 között a politikai változások nem segítették a magyar könyvkiadást. Ez a korszak csupán sajtótörténetet hagyott maga után, ez a korszak egyben a magyar könyvkiadás mélypontját is jelentette.

A 60-as évek vége felé fontossá vált a szlovéniai magyar irodalomban a kisebbségi létformából következő alapkérdések megjelenítése is. Tisztázni kellett az íróknak a viszonyukat az államban többséget alkotók irodalma és a nemzetiségi irodalom közt. Volt olyan szándék, főleg a szlovén írók és költők részéről, hogy a nemzetiségi irodalom ún. *“híd szerepet”* töltsön be a két nemzet, a két nyelv és a két irodalom között, amely kezdetben nemzetiségpolitikai fogalom

volt, de ma már ez is korrigálásra, tartalmi módosításra szorul. Mivel a szlovéniai magyar irodalom és a szlovén irodalom két kultúrát tud közvetíteni, egymással bensőséges viszonyban vannak (*a kultúrák közvetítő szerepet* is be tudják tölteni).

A rendszerváltás óta a “Régiók Európájáról” és irodalmi régiókról is beszélhetünk. A kulturális régiók általában nem írhatók körül állami és közigazgatási határokkal: összekötik a határ két oldalán élő magyarságot, és összekötik a régióban élő különböző nemzetiségeket, népeket is. Ha azonban csak ezt tenné, akkor éppen arról mondana le, amiért létrejött, a kisebbségi létformából következő életérzés és sorshelyzetek megjelenítéséről. Ugyanakkor ez az irodalom is az egyetemes magyar irodalom részét képviseli, de közvetít a regionális (Vas és Zala megyei) irodalmak közt is. Ez az irodalom kétirányú és kételtű irányultsággal indult, vagyis a mellérendeltségi viszony (szlovén irodalom) és az együvértartozás (egyetemes magyar irodalom) jellemzi. Hogy milyen a viszony a nemzetiségi kultúra (irodalom) és az illető állam kultúrája (irodalma, intézményrendszere) között?

Milyen volt a kapcsolatrendszer az írói műhelymunkák mellett a kultúra létezését segítő intézményrendszerek között, valamint a közösség politikai képviseletében? Sok esetben az írók feladatává vált a magyar közösség politikai képviselete is.

A „*muravidékizmus*” mint „ideológia” a szlovéniai magyar irodalomban nem kapott pontos fogalmi meghatározást, inkább *magatartáseszmenynek*, *munkaprogramnak* tekinthető, mint tételes elméletnek. Vagyis a muravidékiség gondolata nem alkotott kidolgozott és szerves rendszert, nem kapott esetleges politikai hangsúlyt úgy, mint a transzszilvanizmus Erdélyben, viszont léteznek bizonyos írókhoz, költőkhöz vagy egyéb szellemi csoportokhoz kötődő változatai.

Az irodalmi egység kérdéséhez tisztázni kellett a *nemzeti, nemzetiségi és a kisebbségi irodalom* fogalomkörét is. A trianoni határmeghúzás után kialakult sajátos arculatú, a *genius loci* védőszárnyai alatt kibontakozó magyar nyelvű irodalom köréből az egyetemesnek is nevezett magyar irodalom élő fájának legfrissebb hajtását kétségtelenül a Szlovéniában élő mintegy hatezer főnyi magyar kisebbség irodalmi alkotásai jelentik. E maréknyi magyarság negyedszázados irodalmi, publicisztikai és tudományos törekvései ma már számottevő szellemi erővel bírnak, és a hírük eljutott a határon túlra, az anyaországba is. Sőt az utóbbi egy évtized alatt a Kárpát-medence nagyobb tömbben élő irodalmi és szellemi közvéleménye is tudomást szerezhetett róla. Megbízható megoldást jelentene a teljes értékű *kulturális autonómia* kiépítése,

amelynek a folyamatát éljük ma is, de a multikulturális közösségben ez csak akkor valósulhat meg igazán, ha a szlovéniai magyar írókat, költőket, tudósokat, a kisebbséghez tartozó értelmiségieket partnerként kezelik, és ha ez a kultúra éppen olyan fontos szerepet tölt be, mint a többségi magyar vagy a többségi szlovén. Alapkérdésnek számít az is, hogy hogyan épül be a szlovéniai magyar irodalom és könyvkiadás a magyarországi irodalomba és könyvkiadásba, mennyire kisebbségi és mennyire egyetemes magyar értékeket közvetítő médium. De ha az irodalom és a könyvkiadás szerepét firtatjuk a politikailag újraformálódó világban, ugyancsak azzal az igazsággal találjuk magunkat szemben, hogy nem szakítható el az irodalom a kultúra konglomerátumától. Nem szakítható el az ezredvégre kiteljesedett kulturális válságtól, amelyet oly sokféleképpen írtak már le: filozófiai, vallási, erkölcsi értékválságként, az eltömegedésből és a hatalmi koncentrációból következő elidegenedésként, a globalizációban rejlő apokaliptikus veszélyként. Tehát ha ma az irodalom válságát emlegetjük, a kultúra egészének válságáról beszélünk.⁷

Ez a folyamat a szlovéniai könyvszakmát is érinti és sújtja, de mint kisebbségi irodalom a kulturális nemzet fogalmát testesíti meg többnyire. A magyar könyvkiadással kapcsolatos gondolatmenetemet épp

⁷ Ács Margit: *Kölcsönös garancia*. In: Pannon Tükör, 2001. január-március., 6. évfolyam, 1. szám, 9-15. p.

a történeti traumák és a jelenkori tapasztalatok keresztműzében szeretném felvázolni.

A szlovéniai magyar irodalom – többnyire a muravidékizmus ábrándja nélkül – élte a maga külön, az anyaországi irodalommal ugyan kapcsolatban álló, mégis voltaképpen *“önellátó” életét*, amely a szlovéniai magyarság szellemi bázisa volt, és életrealitásával azt bizonyította, hogy érvényes értékrendet alakított ki, amelyre még ma is épít. Az irodalomnak nagy szerepe van – ha ezt a szerepet egyesek provinciálisnak minősítik is – a nemzetiség fennmaradásában és tudatformálásában. 1989-90 óta egyre jobban kikopott az *“ötágú síp”* metafora a használatból, ma általában egyetemes magyar irodalomról szól a közbeszéd. Úgy vélvén, hogy a *kulturális nemzet* összefogásához az egység hangoztatása megfelelőbb eszköz. A kisebbségi írótól eleve közössége *szolgálatát*, sőt kiszolgálását várják el. Az író, benne élvén e kisebbségi sorsban, ráadásul át is érzi e szolgálat szükségességét. De a harmincas-negyvenes írónemzedékben igen erős törekvés mutatkozik az író szerepének átértelmezésére. Ez – bár szerencsére nem kizárólagosan – jelen van, vagyis náluk a nemzeti kötődés a meghaladott múlt rekvizitumának számít. A posztmodern irodalmiság kevésbé foglalkozik a magyarságnak, a nemzetnek, az országnak és a kisebbségi helyzetbe kényszerített

magyarságnak a dolgaival.

A kisebbségi irodalom szerepvállalása talán az lehetne, hogy a hagyományos emberi és nemzeti értékek mentén haladjon tovább. Mivel a szlovéniai magyar kultúra *irodalomközpontú*, elsősorban a kisebbségi irodalomra hárul a lelki, nemzeti, kisebbségi szellemi egység létrehozása.

I. 2. 1. 1.

A „szlovéniai magyarok” vitatott értelmezése

A muravidéki magyarságot fizikai és szellemi kisebbségi létében háromféle szempontból vizsgálhatjuk: a kialakított magyar nemzeti közösségteremtés folyamatában, az egymás mellett élés (együttélés a szlovénekkal, a többségi nemzettel) viszonyrendszerében és az anyaországgal (Magyarországgal) kiépített kapcsolatrendszerében. A határon túli magyar közösségek értelmezésében történetileg kényszerkisebbségnek, kényszerközösségnek, szociológiaiag csonka, töredék- és peremtársadalomnak, antropológiaiag a magyar életvilágok és hálózatok rendszerének elemeként, néprajzilag a nemzeti kultúra regionális csoportjaként (hetési és göcseji régiók), nyelvészetileg kétnyelvű, vasi és zalai nyelvjárást beszélő közösségnek és politológiaiag pilléresedő társadalomnak nevezhető. A szlovéniai magyarság

intézményesültsége szerint kulturális jellegű közösség, amely egyre inkább szórványként működik. Határon túli megkonstruáltságát tekintve van politikai érdekvédelme (Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség), önkormányzati pozíciói (Lendva Községi Magyar Önkormányzat, Dobronak Községi Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség), civil szférája, szakértőtudástermelő intézményei (Szlovéniai Magyar Írók Társasága, Muravidéki Magyar Tudományos Társaság) és egyháza.

A szlovéniai magyarság sajátosságait és készségeit tekintve a határon túli magyar közösségekhez viszonyítva (a burgenlandi magyarok kivételével) a leggazdagabb közösségnek tekinthető a nemzeti jövedelem tekintetében. Az egy főre jutó nemzeti jövedelem Szlovéniában kb. 10.000 EUR. Foglalkozási szerkezetét tekintve a szlovéniai magyarságnak 32,1 %-a mezőgazdaságban dolgozik (1990-es adatok), végzettségét tekintve 10,8% 24 évnél idősebb és van felsőfokú végzettsége (Magyarországon 10,1 %). A magyar többségű (50%) településeken élő kisebbségi magyarok arányát tekintve (1990-es adatok) a muravidéki magyarok 71,9%-a él a magyar többségű településeken, 23,9 %-uk pedig városban. Területi elhelyezkedése szerint (1980-1990) azokhoz a nyelvszigetekhez, szórványokhoz tartozik, amelyek

32,9 %-ban teszik ki a határon túli magyarok részarányát. Ennek a magyar közösségnek az elöregedési indexe nagyon magas (99,9), mivel ennyi a 100 gyerekkorúra jutó öregkorúak aránya.⁸

I. 2. 1. 2.

Drámai kérdés drámai helyzetben.
– Kik vállalnak felelősséget a magyar nemzetért a Kárpát-medencében?

A kisebbségi létben levő magyarok túlélési stratégiájának különböző szintjei léteznek. Ezek közül az első szint a család, majd erre épül az iskolarendszer, azt követi az egyház és a kultúra. Fontossági sorrendben az ötödik szinten helyezkedik el a sajtó és a *könyvkiadás*. Majd ezt követik a gazdasági lehetőségek és a politikai felelősség megszilárdításának a tényezői. Ezen értékviszonyoknak kell meghatározóaknak lenniük, amikor a muravidéki magyarság dönt saját jövőjét illetően. Amikor felteszik a kérdést: van-e értelme annak, hogy magyarnak vallják magukat, vagy feladják-e még azt is, amivel rendelkeznek.

Az európai integráció a muravidéki magyarság számára is lehetőség. Az összmagyarság integrációjának a terepe is az Európai Unió, melynek Szlovénia is tagja lett. Hogy ezen belül

⁸ Bárdi Nándor: *A határon túli magyar társadalmak és magyarságpolitikák átalakulása a kilencvenes években*. A muravidéki magyarság a népszámlálási adatok tükrében. Konferencianyag-előadás. Lendva, 2003. május 30.

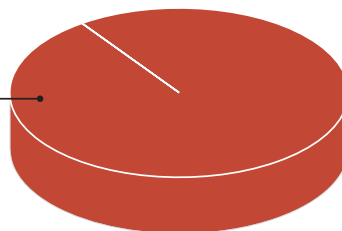
**A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek
kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig**

Műfaj	1	2	3	4	5	Összesen
	60-as évek	70-es évek	80-as évek	90-es évek	2000-es évek	
Művészettörténet				2	1	3
Irodalomtörténet			2	2	1	5
Nyelvészet			1	2	1	4
Néprajz				4	2	6
Történelem, helytörténet			2	9	2	13
Szépirodalom	2	7	14	15	9	47
Könyvtárügy					2	2
Összesen	2	7	19	34	18	80

1 60-as évek

Műfaj	darab
Szépirodalom	2

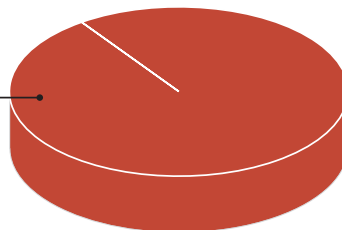
2 mű (100%)

2 70-es évek

Műfaj	darab
Szépirodalom	7

7 mű (100%)

*A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek
kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig, 60-as és 70-es évek*

mi határozza meg a kisebbségek sorsát és jövőjét? Erre még csak következtethetünk. Valószínűleg attól is függ, hogy a kisebbségek mit gondolnak önmagukról és saját társadalmukról. Ez esetben figyelembe kell venni az asszimilációt, a demográfiai adatokat és a migrációs tendenciákat is. És sok minden mást, ami nehezíti vagy könnyíti a léthelyzetük alakulását.

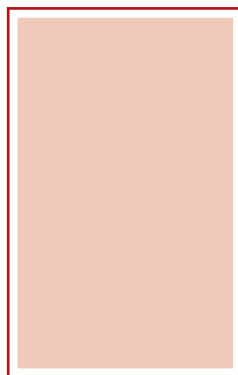
A magát magyarnak valló 6 ezernyi szlovéniai állampolgár mellett egyre nagyobb azoknak az állampolgároknak a száma, akik *kettős identitásúnak* érzik magukat.

I. 2. 2.

A 60-as évek. Az indulás – a szlovéniai magyar irodalom és könyvkiadás kezdete 1961-ben Vljaj Lajos verseskötetével

A hatalom és a kultúra látványos megbékélése a 60-as évek elején lehetővé tette a magyar könyvek kiadását is. A szlovéniai magyar könyvkiadás történetében a 60-as évek jelentettek korszakhatárt, amikor megjelenhetett az első magyarul írt könyv nyomtatásban. *Vljaj Lajos* (1904–1966) a muravidéki magyar irodalom alapítójának tekinthető. Ő volt az első szerzők egyike, aki megjelent a jugoszláviai magyar lapokban, a *Kalanyában*, a *Hídban* már a 40-es évek végén. A hallgató írók

táborából kilépve megtette a magáét, ami író embernél természetes vágy volt, hogy nyomtatásban láthassa műveit. Kötetei, a *Versek* (1961) és a *Szelíd intés* (1968) az újkori szlovéniai magyar szépirodalmi könyvkiadás első darabjai. Vljaj Lajos szerepe és jelentősége hasonló volt a vajdasági *Szenteleky Kornéléhoz*, noha körülötte a kialakult tisztelet nem nőtt mítosszá.⁹ Vljaj Lajos egészen máig meghatározta a nemzeti identitás etikai dimenzióját. Lojális baloldali íróként tevékenykedett, de mint a muravidéki magyarság első költőjének, munkássága, tevékenysége hozzájárult ahhoz is, hogy a következő évtized elején, 1972-ben a *Tavaszwárás* című antológiában nemzedékként jelentkezhetett Szúnyogh Sándor, Szomi Pál és Varga József (Rudaš, J., 2002). Így kezdett lassacskán kialakulni a muravidéki magyar irodalmi élet és könyvkiadás sajátos öröksége, egyéni karaktere, fontossága. A szlovéniai magyar irodalom a vajdasági árnyékában létezett még akkor is, ha figyelembe

Vljaj Lajos: *Versek*
(Pomurska založba,
1961)

⁹ Szijártó Imre: *Igék a megmaradásért. Jegyzetek a szlovéniai magyar irodalomról*. In: *Tiszatáj*, 2002., 8. sz., 65. p.

vesszük, hogy élénk személyes kapcsolatok voltak a horvátországgal együtt három köztársasági irodalom művelői között.

A szlovéniai magyar íróknak a 60-as évek közepén tehát szembe kellett nézniük az irodalomteremtés feladatával, hiszen a középkori hagyományok megszakadásával a térségben nemhogy magyar nyelvű irodalom, de még értelmiség sem volt. Egy folyamatosság nélküli, szinte légtüres irodalmi közegben vállalkozott *Vlaj Lajos* a nyelv- és a kultúravesztés folyamatos fenyegetésének árnyékában magyar nyelvű irodalom teremtésére. Joggal nevezhetjük őt *irodalomalapítónak* is, hiszen a Muravidék megjelenítésének hagyománya nála fogalmazódik meg újra, és ő teremt újabb hagyományt háromszáz év hagyománynélkülisége után ebben a térségben. *Vlaj Lajos Versek* (1961) című verseskötetét Miško Kranjec muravidéki szlovén író méltatta: "Vlaj Lajos feltűnése az új, tizenhat éve fennálló szocialista Jugoszláviában, amelyben szintén sok nemzeti kisebbség él, összehasonlíthatatlan Avguszt Pavel (*Pável Ágoston*) költő annakidei feltűnésével. Vlaj Lajos saját anyanyelvén írja költeményeit."¹⁰ Miško Kranjec író felismerte Vlajban azt az irodalomteremtő erőt, amely meghatározó volt a 60-as évek légkörében. A muravidéki magyar kisebbség elég távol állt a

vajdasági magyarságtól, habár egy országban, Jugoszláviában éltek. Vajdaság nemcsak földrajzilag, hanem a kulturális hagyományok szempontjából is távol esett Muravidéktől.

A második világháborút követően a magyar értelmiség elhagyta ezt a vidéket. A kisebbségi iskolákból hiányoztak még a magyar tanítók is. A politikai és az igazgatási tevékenységekben munkások és parasztok vettek részt, akik nem voltak képesek kulturális téren erősebb befolyást gyakorolni. Ilyen helyzetben volt Vlaj Lajos költő feltűnése látszólag egyedülálló és teljesen természetes. A muravidéki magyar irodalom első kritikusának, *Palkó Istvánnak* a megállapítása szerint a muravidéki irodalomszemlélet és -igény nincs benne sem a vajdasági, sem a magyarországi irodalom sodrában, főleg a kezdeteket és az azt követő néhány évtizedet tekintve. A vele való együttlélegzés, együttélés helyét a népköltészeti izoláltság, elszigeteltség foglalja el. Innen van, hogy modellje sok esetben régies, múlt századi, vagy még korábbi. De a kultúra és a könyvkiadás nem lehetett másodhegedüs a politika mellett, s ennek a tudata egyre jobban erősödött a 60-as évek vége felé. Ekkor még a költő maga volt a terjesztő, a könyvek terjesztésére még nem alakultak ki magyar intézmények vagy érdekvédelmi szervezetek.

¹⁰ Miško Kranjec: *Versek. Találkozás a költővel*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1961., 8-9. p.

I. 2. 3.

A 70-es évek.

A Tavaszvárás-nemzedék

A hetvenes évekig a szlovéniai magyarság valóban alig volt szellemi kapcsolatban Magyarországgal, de még a Vajdaság nagy kultúrcentrumaival és ennek pezsgő szellemi életével sem. Vljaj Lajos fellépésének időszakában már jelen vannak a *Tavaszvárás* (1972) című antológiai program alkotói: *Szomi Pál, Szúnyogh Sándor és Varga József*. A *Tavaszvárás* antológiát tekinthetjük

Szúnyogh -
Varga - Szomi:
Tavaszvárás
(Pomurska
založba, 1972)

a muravidéki magyar irodalom igazi indulásának. A *Tavaszvárásnak* és körének írói képviselik a szlovéniai magyar irodalom második nemzedékét. A kötet címének alapján nevezték el őket Tavaszvárás-nemzedéknek az irodalomtörténészek, mivel az antológiában együtt léptek az olvasóközönség elé. Ezek a költők többé-kevésbé folytatják a vlaji hagyományt, a népi diskurzust.

Verseikben tükröződik a muravidéki ember élete, érzelmvilága, küzdelme. Ha Tamási Áron szerint azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne, akkor az említett költők megtalálták hazájukat, ami nem más, mint a Muravidék, szűkebb értelemben Lendva és környéke. Hihetetlenül erős a kötődésük ehhez a tájhoz. Ezzel definiálják magukat, és ez sugárzik ki a versekből is, melyekben a Muravidék valóban pannon vidék, gazdag hagyományokkal. (Rudaš, J., 2002). A kötet nem csupán kiadói vállalkozás és irodalmi csoportosulás, hanem egyrészt a régió önálló hangja megteremtésének alkalma, másrészt az alkotók első szerveződésének terméke is.¹¹ Mindhárom alkotót áthatja a közösségért érzett felelősségtudat. Mai szemmel nézve ezek a versek túl pesszimisták, másrészt néhol patetikusak.

A *Tavaszvárás* létrejöttében nagy szerepe van annak a *Szúnyogh Sándornak*, aki nemzedéki vezérként és irodalomszervezőként is jelentős. Az antológia egyik hozadéka éppen az ő sokhangú, változatos érzelmi-hangulati skálán mozgó költészete. Kétségtelen, hogy *Szúnyogh Sándor* költészetében teljesedik ki a zaklatott, ugyanakkor életerős és élnivágó ember *Vljaj Lajos* által kimunkált lírai arculata, amely ugyanakkor összefonódik a közösségi szerepvállalással, az értelmiségi küldetés és a szolgálat gondolatával.

¹¹ Szijártó Imre: *Igék a megmaradásért*. Jegyzetek a szlovéniai magyar irodalomról. In: *Tiszatáj*, 2002., 8. sz., 65. p.

Szúnyogh Sándor költészetének egyik jellemző vonása, hogy kísérletet tesz az avantgárd verstechnikák alkalmazására, és ezzel megbontja a versszerűség hagyományos formáit. Érdekes, hogy különböző irodalmi és politikai akadályok miatt Magyarországon Kassák poézisén kívül az avantgárd nem bontakozott ki, annál erősebb volt viszont a vajdasági magyar irodalomban és a határon túli irodalmakban, így Szúnyogh által a muravidéki magyar irodalomban is. *Varga József* is a Tavaszcímzés antológiájával induló költő, elbeszélő. A muravidéki magyarság egyik legmeghatározóbb egyénisége, verseivel a tájköltészet jellegzetes hagyományait eleveníti fel, de költészetében gyakran megszólal a nemzetiségi létért való küzdelem hangja is. Elbeszélései a falusi parasztvilág identitás-példázatai, amelyeket szintén meghatároz a tájhoz való kötődés. Ezeket az elbeszéléseket a valóságfeltárás eszménye jellemzi, az archaikus kultúra bemutatása, a folklór, a letűnt korok utáni nosztalgikus vágy (Rudaš, 2002). A Tavaszcímzés másik vonulatát a novellák alkotják. Az epikai műnem e művek és *Szomi Pál* említett regényének ellenére legkevésbé művelt ága a szlovéniai magyar irodalomnak. Szomi Pál prózai témái mindig társadalmi érdekűek, akkor is, amikor a külföldön dolgozó vendégmunkásokról vagy

azoknak itthon maradt s hányódó gyermekeiről ír, vagy akkor is, amikor egy-egy belterjes érdekházasságot mutat be, esetleg útját kereső, tapogatózó gyermeki lélek vergődését ábrázolja.¹² Szomi Pál magányos írói alkat volt. Rövid tárcáiban, novelláiban a hétköznapi emberek mindennapi életét tárja fel mikszáthi technikával. Nemcsak a Tavaszcímzés társszerzője, hanem a muravidéki magyar irodalom szervezőinek egyike is volt. Amikor 1972-ben az antológia alkotói „létrehozták a szlovéniai magyar irodalmat”, senki sem hitte, még a túlzottan optimisták sem, hogy az „a nagy magyar irodalmi vezetői réteg” támogatása és elismerése nélkül is képes lesz gyökereket eresztetni a Murán inneni „sivár irodalmi talajba”, s hogy 2000-re már része lehet az egyetemes magyar kultúrának és irodalomnak.¹³

1970-ben a „Tavaszcímzés-nemzedék” írói és költői létre akarták hozni a *Petőfi Kultúrkört*, amely általános művelődési területen működött volna különböző formákban, és önkéntes alapon szervezte és kapcsolta volna össze a művelődést és a művészetet kedvelő állampolgárokat. A Kultúrkör munkája nyilvános és önálló lett volna, fejleszthette volna a kulturális alkotómunkát, bátorította volna az igényes önkezdeményezéseket, segítette volna a művészeti alkotások megértését

¹² Szúnyogh Sándor: *Szomi Pál (1936-1989)*. In memoriam. In: *Népújság*, 1989. április 21., 4. p.

¹³ Dr. Varga József: *Szomi Pálra emlékezem*. In: *Népújság*, 2000. november 3., 11. p.

és értékelését. Továbbá fejlesztette volna a magyar nyelv és irodalom ápolását, a népi hagyományokat, a népszokások megőrzését és a népi kultúrát. A Kultúrkör együtt kívánt volna működni a Szlovén Szocialista Köztársaság, valamint a JSZSZK területén működő testvérszervezetekkel az eredményesebb munka megvalósítása érdekében.¹⁴ Sajnos ez a kezdeményezés politikai korlátok miatt nem valósulhatott meg, Lendva Község belügyi szervei elutasították és jogilag elvetették a megalapítás lehetőségét, s nem regisztrálták a kultúrkört.

1974-ben Varga József kiadta a Pomurska založba gondozásában a *Naphívogató* című gyermekverskötetét, ezzel elindította önálló költői pályafutását is. Kocsis Gyula, a kötet recenziója a következőképpen méltatta a művet: „Jó adottságai vannak ehhez az érdekes műfajhoz. A gyermek elfogulatlan szemével tudja látni a világot.”¹⁵

1975. november 16-án Lendván megalakult a *Szlovéniai Magyar Írócsoport*, amelynek külön költségvetése volt a Magyar Értékközösség keretein belül a könyvkiadásra, reprezentációra és az irodalmi rendezvények támogatására. Az írócsoport elnöke Varga József lett. A muravidéki alkotók közül *Dobosics József, Fehér Ferenc, Gábor Zoltán,*

Magyar Margit, Szomi Pál, Szúnyogh Sándor, Varga József, Varga Sándor és Völgyi János lettek az alapító tagok, s egyben azok az alkotók, akik a 70-es években publikáltak.

1975-ben jelent meg Szúnyogh Sándor *Halicánumi üzenet* című önálló verseskötete, amely Kocsis Gyula véleménye szerint több mint biztató kezdetet jelentett. 1979-ben adták ki a Pomurska založba gondozásában Varga József *Pásztortüzek* című, verseket és gyermekverseket tartalmazó kötetét, amelyet S. Kanyó Leona méltatott azzal, hogy Vargát „született gyermekversköltőnek” nevezte. 1979-ben látott napvilágot ugyancsak a kiadónál *Báti Zsuzsa*

Báti Zsuzsa:
Kettőnk évszakai
(Pomurska založba,
1979)

könyve, a *Kettőnk évszakai*. Ő a Népújság újságírójaként már ismert volt Muravidéken, de költőként most lépett a nyilvánosság elé. Sz. Kanyó Leona, a kötet kritikusa “rutinos, magabiztos, helytálló költészetnek” nevezte

¹⁴ Varga József: *A Petőfi Sándor Kultúrkör jegyzőkönyve*. Lendva, 1970. április 12.

¹⁵ Kocsis Gyula: *Naphívogató*. Utószó. Murska Sobota, Pomurska založba, 1974., 54. p.

Báti verseit. Ugyanebben az évben megjelent a költőnek még egy verseskötete *Útravaló* címmel a Forum könyvkiadónál a Vajdaságban, ahonnan Báti Zsuzsa származik. A szlovéniai magyar költők (Szúnyogh Sándor, Varga József, Sz. Kanyó Leona, Báti Zsuzsa, Bernják Erzsébet, Bence Lajos), valamint Vas és Zala megye költőinek válogatott verseit együttesen adták ki az *Összhang* című antológiában 1979-ben a Pomurska založba gondozásában. Azóta sem került sor hasonló közös irodalmi

Összhang - Válogatás a muravidéki szlovén és magyar költők verseiből (Pomurska založba, 1979)

bemutatkozásra, vállalkozásra, közös kiadványra. A hetvenes évek végének legjelentősebb magyar műhely-kiadványa a Naptár, a szlovéniai magyarok évkönyve. Ebben következetes gyakorisággal új nevekkel találkozunk: Báti Zsuzsával, a Vajdaságból érkezett újságírónővel, Rozsmán Erzsébet munkásköltővel, Bernják Elizabeta szlovéntanárral, Sz. Kanyó Leona tenger melléki magyar költővel, Toplak János, Völgyi János, Bence Lajos költőkkel és Gábor Zoltán festőművésszel, művészeti szakíróval.

De ezeknek az alkotóknak csak a következő évtized folyamán jelentek meg a kötetek.

I. 2. 4.

A 80-as évek

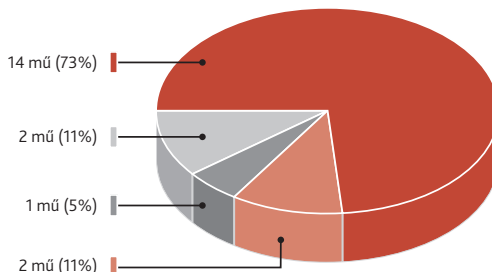
A 80-as években a Tavaszvárás nemzedék írói, költői, Szúnyogh Sándor, Szomi Pál és Varga József rendszeresen publikáltak, két három önálló kötettel is jelentkeztek, illetve tovább folytatták írói tevékenységüket, munkásságuk kezdett kiteljesedni, írói-költői kibontakozásukat élték meg. Új tendenciának számít a tanulmányírás, főleg a nyelvészet területén, és új műfaj az irodalomtörténet-írás Bence Lajos tollából. A szlovéniai magyar könyvkiadás a kezdetekor nem tobzódott minőségi kiadványokban, de már a Tavaszvárás írói is korán rájöttek arra, hogy az irodalmi élet kialakulásának nagyon fontos eleme az olvasó. Nélküle nincsen irodalmi élet, nincsen intézményrendszer, olvasóközönség nélkül pedig a könyvek megjelentetésének sincsen különösebb értelme (Bence L, 2003).

Szúnyogh Sándor és *Ernest Ružič* muraszombati szlovén költő együtt adták ki 1980-ban a *Naj-Leg* kétnyelvű (szlovén-magyar) verseskötetüket. Majd 1985-ben került az olvasók kezébe Szúnyogh Sándor Hóvágý című verseskötete, amelyhez Péntek Imre írt recenziót, s eképpen méltatta

**A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek
kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig**

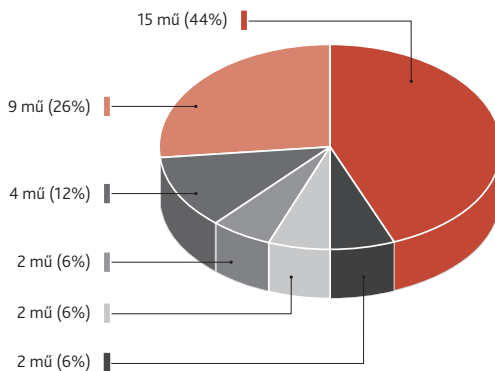
3 80-as évek

Műfaj	darab
Szépirodalom	14
Történet, helytörténet	2
Irodalomtörténet	2
Nyelvészet	1
Összesen	19

4 90-es évek

Műfaj	darab
Művészettörténet	2
Irodalomtörténet	2
Néprajz	4
Nyelvészet	2
Történelem, helytörténet	9
Szépirodalom	15
Összesen	34

*A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek
kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig, a 80-as és 90-es évek*

öt: „Eszköztelenségével, minimalista szövegformálásával, lényegre koncentráló megoldásaival szervesen kapcsolódik a magyar lírai törekvések neoexpresszionista áramlatához.”¹⁶ 1987-ben jelentette meg *Virágköszöntő* című gyermekverskötetét a muraszombati Pomurska založba és az újvidéki Fórum könyvkiadó közös kiadásában.

Bence Lajos mint fiatal bölcsész-hallgató jelentkezik *Szíves szívtelen* című verseskötetével 1981-ben a Pomurska založbánál. *Czine Mihály*, a kötet recenzense így méltatja: “ember szól, igaz ember; váratlan asszociációkkal; hangja olyan tiszta, mint az eső utáni levegő.”¹⁷ Bence Lajos a neoavantgárd poétikai nyelvét honosította meg költészetünkben váratlan asszociációival, s az irodalomban valamiképpen megújította a költői nyelv teljesítőképességét (Rudaš, J., 2002). Bence Lajos irodalmi és irodalomtörténeti pályája ekkor indult, tehetséges költőnek és irodalomtörténésznek ígérkezett. 1983-ban már kiadta *Vlaj Lajosról* írt kismonográfiáját, ezzel elindította tevékenységének egyik vonulatát, az irodalomtörténet-írást. A Magyar Nemzetiségi Oktatási Művelődési Öngazgatási Közösség és a Szlovéniai Magyar Írócsoport adta ki 1989-ben *Létlelet* címmel második

verseskötetét. *Gyurác Ferenc*, a kötet kritikusa, az *Életünk* munkatársa ezt írta róla: „A költészet ősi funkciójából is őrzi, ami törmelékes világképű, mítosztalan korunknak még őrizhető: a személyes örömök-fájdalmak és félelmek kifejezését, s az élet és a halál lét-meghatározó alapkategóriáinak szorongástűző megnevezését.”¹⁸ Bence Lajos szövegeit a muravidéki magyar irodalomban korábban nem tapasztalt önironia, a programos bizonytalanság, a tematizált kísérleti jelleg, a bonyolultabb nyelviség jellemzi.

Varga József:
Élni - versek
(Pomurska založba,
1983)

Varga József Élni című verseskötetével (1983) jelentkezett, és szerepelt még tanulmánykötetekben is. 1981-ben jelent meg a *Sozvočje – Összhang* című kétnyelvű (szlovén-magyar) antológia, amelyben hat karintiai szlovén és öt Szlovéniában élő magyar nemzetiségű költő (Bence Lajos, Szűnyogh Sándor, Báti Zsuzsa, Sz. Kanyó Leona és Varga József) mutatkozott be.

¹⁶ Péntek Imre: *Recenzió Szűnyogh Sándor Hóvágy c. verseskötetéhez*. Murska Sobota, Pomurska zal., 1985. (F.)

¹⁷ Czine Mihály: *Recenzió Bence Lajos Szíves szívtelen c. verseskötetéhez*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1981. (Fülszöveg)

¹⁸ Gyurác Ferenc: *Recenzió Bence Lajos Létlelet című verseskötetéhez*. Lendva, 1989. (Fülszöveg)

1982-ben jelentette meg *Rozsmán Erzsébet* egyetlen verseskötetét *Vallomások* címmel. 1982-ben adta ki a Pomurska založba *Gábor Zoltán Postagalamb* című esszékötetét, 1983-ban pedig az *Anyanyelvünkért* című tanulmánykötetét, amelyet *Guttman Miklós* szerkesztett. Ebben *Gadányi Károly*, *Guttman Miklós*, *Kercsmár Rózsa*, *Szabó Géza*, *Szomi Pál*, *Varga József* és *Vörös Ottó* tanulmányai olvashatók. A szerkesztő a bevezetőben a következőképpen fejezte ki azt a célt, amelyért a kötet íródott: "Anyanyelvünkért. Ezt a címet adtuk kötetünknek. Ezzel az egyetlen szóval akarjuk érzékeltetni szándékainkat, törekvéseinket, amelyek vezértek bennünket összeállításakor. Muravidéken anyanyelvünknek tartják a magyar nyelvet, azok is, akiknek nem anyanyelve, de ismerik, használják."¹⁹

Szomi Pál Szeretni kell című regénye 1984-ben jelent meg, a *Húzd rá cigány* című elbeszéléskötete pedig 1987-ben. 1987 könyvterméséhez tartozik *Szabó József Nem is olyan régen történt* című elbeszélésgyűjteménye, amelyhez *Juhász György* írt előszót. Ebben kifejtette: "A szerző nem szépíró, műszaki ember, ezért nem is kérhetünk számon tőle olyan stilisztikai, dramaturgiai pontatlanságokat, amelyeket esetleg hivatásos művészeknél joggal megtehetnénk."²⁰ A muravidéki

Szomi Pál:
Szeretni kell
(Pomurska založba,
1984)

magyar irodalom, így *Szabó József* kötete is szervesen kapcsolódik a szerzők életének töténetéhez.

I. 2. 5.

A 90-es évek könyvkiadása

A 90-es években a kelet-európai régió egészét érintő politikai fordulat nagy mértékben hatott a muravidéki magyar irodalmi élet átalakulására. Mindehhez hozzájárult az is, hogy az irodalmi önreflexió új formája is jelentkezett, ugyanis 1989-ben jelenik meg a muravidéki magyar irodalom első irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóirata, a *Muratáj*, melynek legfőbb célja „az öneszmélés, a nemzeti érzés, az identitás felébresztése, ezek mellett pedig az itteni irodalom horizonttágítása, új törekvések, alkotók bekapcsolásával.” A könyvkiadás és a szépirodalom

¹⁹ Guttman Miklós: *Anyanyelvünkért*. Bevezető. Murska Sobota, Pomurska založba, 1983., 5. p.

²⁰ Juhász György: *Előszó helyett*. Szabó József: *Nem is olyan régen történt*. Murska Sobota, Pomurska založba, 87.p.

terén a 90-es években új alkotók tűntek fel, egyesek közülük a Muratáj műhelyének új alkotóivá

Muratáj, 1988

váltak: *Halász Albert, Bence Utrosa Gabriella, Varga Sándor, Göncz László, Cimmermann Toplák János, Kocon József, Balazsek Dániel, Hagymás István, Szabó Mária, Kercsmár Rózsa, Vida János, Göntér János és Zágorec-Csuka Judit.* Ezzel szaporodott a könyvek kiadása is. A szépirodalmi művek mellett *helytörténeti* kiadványok is születtek.

A 90-es évek évek irodalmának és könyvkiadásának megváltozott távlatai lehetővé tették továbbá, hogy az írók, költők nemcsak helyi, hanem magyarországi lapokban, folyóiratokban is publikáljanak, író-olvasó találkozókra vegyenek részt. A kilencvenes években ugyan ennek az irodalomnak és könyvkiadásnak hiányzik még a szélesebb magyarországi recepciója, kritikai vagy irodalomtörténeti feldolgozása, de ezen a területen is volt előremozdulás. Alapmunkának számít Bence Lajos irodalomtörténeti, művelődéstörténeti monográfiája, az *Írott szóval a*

megmaradásért (1994), amelyben feltárja a szlovéniai magyarság irodalmi és történeti múltjának 70 évét. Ebben a korszakban is keletkeztek és mélyültek el írói és költői kapcsolatok: a székesfehérvári Árgussal (szerkesztő Péntek Imre), a Pannon Tükörrel, a Zalai Írók Egyesületének kulturális folyóiratával (szerkesztő Czupi Gyula). Ezenkívül számos határon túli és magyarországi folyóirat szerkesztősége és írói, költői mutatkoztak be Lendván (Kortárs, Korunk stb.).

Mivel a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet* (MNMI) 1996-ban a nemzetiségi önkormányzatoktól intézményesen is átvette a könyvkiadás szerepét, rövid időn belül látható eredményei lettek a szerepváltásnak. A könyvkiadás területén számos új kapcsolatra és együttműködésre került sor. Folytatódott a közös munka a győri Hazánk kiadóval, de új kapcsolatokat alakítottak ki a budapesti Hadtörténeti Múzeummal, a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Nyelv és Irodalom

Bence Lajos: *Írott szóval a megmaradásért* (MNMI, 1996)

Intézetével, a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával és a lendvai Studio Artis magánkiadóval is.

A 90-es években a szlovéniai magyar könyvkiadás műfajilag is bővült: a szépirodalom mellett megerősödött a helytörténet, egyháztörténet (*Varga Sándor*), az irodalomelmélet (*Bence Lajos*), a néprajzkutatás (*Kerecsényi Edit*, *Halász Albert*, *Szabó Mária*), a memoár-irodalom (*Vida István*, *Göntér János*). Több esetben doktori disszertációk kiadására is sor került (*Bence Lajos*, *Halász Albert*), s képzőművészeti és esszéket (*Zágorec-Csuka Judit*), asztrálmítoszi filmelemzéseket (*Hagymás István*), hazai népmesegyűjteményt (*Szűnyogh Sándor*), antológiákat, nyelvészeti tanulmányköteteket, hagyományörző irodalmat, történeti műveket és tanulmányköteteket is kiadtak. A líra egyeduralma megszűnőben volt. A lényegesebb elmozdulás, előrelépés műfajilag a gyermek- (*Bence Utrosa Gabriella* meséi) és ifjúsági irodalom (*Varga József* meséi és elbeszélései) felé történt. De továbbra is hiányoztak a nagyepikai és a drámai műfajok. Formailag is emelkedő tendenciát mutatott a könyvművészet. *Meszlics László*, a Népújság tervezőgrafikusa jó szakmai felkészültséggel és művészi látásmóddal, egyéni tervezési stílussal tervezte már a magyar kiadványokat. A könyvek száma a 90-es években megsokszorozódott.

I. 2. 5. 1.

A szépirodalmi és irodalomtörténeti művek

A szépirodalom területén 15 mű jelent meg a 90-es években, többnyire verseskötetek, elbeszéléskötetek és meséskönyvek. Regény még nem született, az írók még nem birkóztak meg ezzel a műfajjal. De elsőkötetes szerzők is feltűntek, főleg költők: *Halász Albert*, *Göncz László*, *Cimmermann Toplák János* és *Zágorec-Csuka Judit*. *Varga József* volt ebben az időszakban a legtöbbet publikáló szerző. Négy szépirodalmi művel jelentkezett: *Sorvadó népem* (1990) című elbeszéléskötetével, *Konokhit* (1992) és *Hangbona* (1995) című versesköteteivel, valamint *Az ellopott tündér* című (1998) meséskönyvével, amelyet *Alenka Bošnjak* illusztrált. *Szűnyogh Sándornak* egy szépirodalmi műve jelent meg 1990-ben, *Halicanumi rapszódia* címmel, s az 1963-1989 között kiadott költeményeit tartalmazza. A kötet verseit három

Szűnyogh Sándor:
Halicanumi rapszódia
(Forum
Könyvkiadó, 1991)

évtized terméséből válogatta a költő. A kötet címe, a „rapszódia” is arra utal, hogy egy szenvedélyes hangú, csapongó gondolatú, hangulatú költői személyiség verseit olvashatjuk. E válogatás összességében a muravidéki emberek életét, érzéseit és küzdelmeit tükrözi.

Halász Albert 1991-ben adta ki első verseskötetét *Mosolymorzsák* címmel. Másodikát, az *IKONOK*-at 1996-ban. A fiatal költő indulására, aki 1991-ben még egyetemista volt Budapesten az ELTE BTK magyar- néprajz szakán, Péntek Imre, az Árgus kritikusa hívta fel a figyelmet: „Nem véletlen a többes szám első személy, a mitudat, a hovatarozás, a kollektív önmeghatározás megjelenése. Bravúros szövegképeket alkot, a vizuális költészet logikája szerint szervezi sorait.”²¹

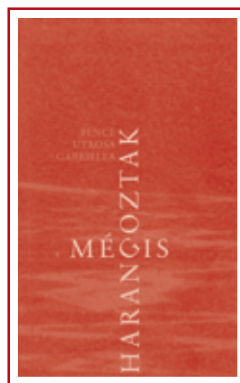
Bence Utrosa Gabriella *Mégis harangoztak* (1999) című

Halász Albert:
IKONOK
(MNMI, 1996)

elbeszéléskötetében a kisebbségi helyzet szülte furcsa és nem egy esetben abszurdnak tűnő helyzetek is megfogalmazódtak.

Érdeklődésre tarthatnak számot azok az elbeszélések is, amelyekben

Bence Utrosa
Gabriella:
Mégis harangoztak
(MNMI, 1999)

különc figurák élednek fel újra. A női problematika ábrázolása, annak hétköznapi bemutatása érdekes prózai bravúr Bence Utrosa Gabriella elbeszéléseiben, akár személyes gyökerűek, akár mások élményeiből származnak, hiszen egy idő után túlnőnek a személyességen, és általánossá válnak (Zágorec-Csuka J., 1999).

Bence Lajos 1991-ben *Napraforgó-papagáj* című gyermekverskötetével jelentkezett, amelyet Suzane Király-Moss illusztrált. Az író számára ez új műfajt is jelentett. 1994-ben jelentette meg részben a Magyar Művelődési Minisztérium támogatásával *Írott szóval a megmaradásért* (A szlovéniai magyarság 70 éve) című irodalomtörténeti

²¹ Péntek Imre: *Recenzió Halász Albert Mosolymorzsák című kötetéhez*. Lendva, 1991. (Fülszöveg)

monográfiáját, amelyben a szlovéniai magyarság 1919-89 közötti hetven esztendejének történelmét, ezen belül pedig tudományos életének és művelődésének kibontakozását, majd kiteljesedését tekinti át. Györffy László a „magyarságtudomány nélkülözhetetlen kézikönyvének” tekinti. A művet 1996-ban II., bővített kiadásban is kiadták.

Három elsőkötetes költő jelentkezett a 90-es években: Cimmermann Toplák János *Flagelláns énekeskönyv* (1991) című kötetével, Göncz László *Életfoszlányok* (1997) és Zágorec-Csuka Judit *Viharverten* (1997) című kötetekkel. Göncz László számos közéleti szerepvállalás, nemzetiségtudományi írás után most mint költő mutatkozott be (Pomogáts B., 1997). Zágorec-Csuka Judit pedig a fiatal költőnemzedéket képviselte, bizonyítékként egy kis létszámú közösség sokszínű irodalmi megnyilvánulására.

Cimmermann Toplák János: *Flagelláns énekeskönyv* (Szlovéniai Magyar Írócsoportok, 1991)

Kercsmár Rózsa újságíró 1996-ban adta ki első és egyben utolsó elbeszéléskötetét *Kihűlt a ház*

melege címmel, amellyel az őrségi magyaroknak állít emléket. 1993-ban jelent meg *Hagymás István Casanova napja* (Fellini Casanovájának

Kercsmár Rózsa: *Kihűlt a ház melege* (MNMI, 1996)

asztrálmítoszi vonatkozásai) című köteté.

1998-ban látott napvilágot az *Igét őrizve* című antológia, amely három költőnemzedék verseit tartalmazza. Az antológiában azok a költők szerepelnek, akik már kötetekkel rendelkeznek: *Báti Zsuzsa, Bence Lajos, Göncz László, Halász Albert, Rozsmán Erzsébet, Szűnyogh Sándor, Cimmermann Toplák János, Varga József* és *Zágorec-Csuka Judit*. Bence Lajos, a szerkesztő az antológia előszavában így írt:

„Az antológia címe – *Igét őrizve* – ma már parancsként hangzik. Ahogy a pásztor számára is parancs: úgy őrizze a nyáját, hogy az szét ne széledjen! Hogy földönfutóvá ne váljon! Hogy érezze az akol melegségét, akkor is, ha odakint cudar szelek fújnak. Lelket és fogat vacogtató hidegben is őrizni, Szűnyogh Sándor szép szavával élve, a »szívfűtő lángot« ...”.

Bence Utrosa
Gabriella:
*Visszahozott szép
karácsony*
(Hazánk
Könyvkiadó, 1994)

I. 2. 5. 2.

Gyermek- és ifjúsági irodalom

A 90-es években a gyermek- és ifjúsági irodalom négy kötettel gazdagodott. „Bár eredeti, a 60-70-es évek merev, külsőleg ráaggatott nép- és nyelvörző funkciójától kissé eltávolodott, de kétségtelen, hogy anyanyelvünk »építhető« bástyájának kell tekintenünk a gyermek- és ifjúsági irodalmat ebben a korszakban” (Bence L., 2003).

Varga József két könyvvel gazdagította az irodalmat: a *Hangbona* válogatott gyermekverskötetével (1995) és *Az ellopott tündér* (1998) című meséskönyvével, amelyet Alenka Bošnjak színes illusztrációi díszítenek. Bence Utrosa Gabriella a 90-es évek elején jelentkezik mint meseíró. Két meséskönyvet adott ki: a *Visszahozott szép karácsony* (1996) és a *Ki lakik a sötétben?* (1996) címmel. 2000-ben a *Visszahozott szép karácsony* című elbeszélését meg is filmesítették.

I. 2. 5. 3.

Történelmi és a helytörténeti művek

A 90-es évek könyvkiadásának egyik sikeres tendenciája a történelmi és a helytörténeti művek kiadása. A már ismert helytörténészek (*Varga Sándor*) mellé új szerzők is jelentkeztek első köteteikkel: *Göntér János Dobronak - Múlt és jelen a határ mentén* (1998) és *Vida János Egy petesházi tűzér visszaemlékezései a II. világháborúra 1941-1945* (1998) című munkájával. Mindkét szerző a memoár-irodalmat képviseli, történelmi tényekkel alátámasztva, kiszínezve. *Varga Sándor* három helytörténeti művet adott ki: *A lendvai plébánia történetéből* (1992), *A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége 1920-1970* (1995) és *A dobronaki*

Göntér János:
*Dobronak - Múlt
és jelen a határ
mentén*
(MNMI, 1998)

plébánia története (1997) című műveket.

Göncz László számos történelmi tanulmányának publikálása után a 90-es években jelentkezik történelmi és helytörténeti témájú könyvek

Göncz László:
Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig
(MNMI, 1996)

kiadásával. 1996-ban jelenik meg *Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig* című műve. Dr. Nagy Zoltánnal együtt adják ki az *Őrségi végeken - Na robovih* *Őrséga* című helytörténeti könyvüket.

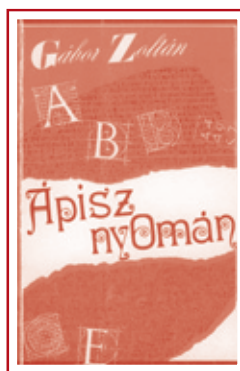
Dr. Zsiga Tibor Muravidéktől Trianonig című műve a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet gondozásában jelent meg 1996-ban, a magyar honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából. A történeti mű, amelyet magyarországi szerző írt, számos vitát keltett a muravidéki szlovén sajtóban a szlovén történészek, írók és publicisták körében. A kiadvány célja az volt, hogy útbaigazítson bennünket azon kérdésekben, amelyek ezidáig számunkra ismeretlenek voltak, „fehér foltnak” számítottak (Göncz L., 1996). Szúnyogh Sándor (társszerzők Gálics István, dr. Tomka Miklós) helytörténeti kiadványa *Pozdrav iz Dolnje Lendave - Üdvözet Alsólendváról 1889-1945* (1997) színes képeslapok által eleveníti fel Alsólendva századfordulós múltját egészen 1945-ig. A kötetet Lendva Község adta ki, szlovén (Zver Ilona) és angol (Fabčić Melaniija) nyelvű

szöveggel is kiegészítve.

Gábor Zoltán festőművész, művészeti szakíró *Ápisz nyomán* című írástörténeti tanulmánykötete 1990-ben jelent meg, majd később szlovén (1992, Milojka Žalik Huzjan) és horvát nyelvre is lefordították.

I. 2. 5. 4.

A néprajzi témájú művek

Gábor Zoltán:
Ápisz nyomán
(MNK és a Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1990)

A szlovéniai magyar könyvkiadás egyik legismertebb néprajzi műve a 90-es években *Halász Albert Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken* című kötete volt, amelyet monográfia formájában 1999-ben adott ki, illetve doktori disszertációjának anyagát jelentette meg könyv formájában. A kötet megjelenését a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Szlovén Köztársaság Művelődési Minisztériuma is támogatta. A szerző a tanulmánykötetét a muravidéki magyarságnak ajánlotta. Művében a muravidéki magyarság jeles napjaihoz és ünnepeihez kapcsolódó nép-

szokásokat és hiedelmeket írta le, vagyis a muravidéki magyarság életvitelének, életmódjának változása következtében egy letűnő kor néprajzi kincseit mutatta be. A kötet szlovén

Halász Albert:
*Jeles napok,
népi ünnepek a
Muravidéken*
(Studio Artis Kiadó
és MNMI, 1999)

nyelvű (Gabriella Zver) és angol nyelvű (Halász Gordos Márta) összefoglalókat tartalmaz. A fejezetek címlapjaira az illusztrációkat Göncz János készítette. *Kerecsényi Edit* nagykanizsai néprajzkutató vidékünk néprajzáról is írt egy tanulmánykötetet *Távol a hazától, vagyis a Lendva-vidéki magyar kivándorlók és*

Szabó Mária
Így játszottunk mi
(MNMI, 1999)

vendégmunkások címmel, amelyet 1994-ben adtak ki Lendván. *Szabó Mária Így játszottunk mi* című hagyományörző kötetével 1998-ban jelentkezett. A szerző a könyvében

a szójhagyomány által terjesztett mondókákból, kiolvasásokból, énekekből és egyéb szövegekből örökít meg néhányat. Vannak köztük olyanok is, amelyek feledésbe merültek, amelyeket a gyermekek nevelése során már nem vagy csak elvétve használnak.

I. 2. 5. 5.

Nyelvészeti tanulmánykötet

A nyelvészet területén a 90-es években csak egy tanulmánykötetet adtak ki, annak ellenére, hogy a Muratáj és a Naptár hasábjain számos tanulmányt közöltek ezzel a témával. *Varga József* doktori disszertációját könyv formában 1999-ben adta ki *Nyelvhasználat, névdivat* címmel. Alcíme: *Az anyanyelv (magyar, szlovén, horvát) használata és a névdivat a vegyes házasságokban élők körében a Muravidéken*. A szerző a kötet bevezetőjében elmondja, hogy kutatásainak eredményeit a Mura mentén élő őshonos szlovén és magyar nemzetiségű lakosság 31 vegyesen lakott falujában, az úgynevezett kétnyelvű területen gyűjtötte, a Szlovén Köztársaság északkeleti részén, a Göcsej, Hetés és Őrség tájegységein, a szlovén-magyar határ közelében Hodostól Pincéig. A mű tartalmazza ezt a nyelvi anyagot, ennek feldolgozását, rendszerezését. A tanulmánykötet számos tekintetben rávilágít közegünk nyelvhasználatának és névdivatjának sajátosságaira, ezért

hiánypótló, hiszen ezekkel a fontos kérdésekkel ennyire behatóan a mi esetünkben még senki sem foglalkozott. A tanulmánykötetből számos következtetés vonható le. A magyar nyelv torzulásai a különböző táblázatok segítségével szépen követhetők. Megmaradási stratégiánk jövőbeni alakításában Varga József tanulmánykötete bizonyára fontos műnek számít majd (Göncz L, 1999).

Dr. Varga József:
*Nyelvhasználat,
névdívat*
(MNMI, 1999)

I. 2. 6.

A 2000-es évek könyvkiadása

A 2000-es évek elején (2000-2004) létrejövő muravidéki magyar könyvkultúrára és könyvkiadásra jellemző a *műfaji változatosság és új irodalmi, könyvkiadási és könyvterjesztési kapcsolatok teremtése*. Az elindult írók, költők, tudósok pályája kezd kibontakozni (*Bence Utrosa Gabriella, Göncz László, Zágorec-Csuka Judit*), illetve olyan irányba haladnak már, ahova elindultak. Az irodalmi és a szellemi élet kedvezően alakul, annak ellenére, hogy még mindig hiányoznak a nemzetiségi irodalomból a szociográfia

és esszé-kötetek, de már kialakult mint műfaj a regény.

Fontos tényező az is, hogy megjelent a történelmi regény [Varga József *A lendvai vár kapitánya* (2001); Göncz László *Olvadó jégcsapok* (2003)]. Magyarországi kiadók is érdeklődnek a muravidéki magyar könyvek iránt (a pécsi Pro Pannonia Kiadó, a budapesti Bíró Family Nyomdaipari és Kereskedelmi Kft., a pilisvörösvári Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület mint kiadó, a budapesti Krúdy Gyula Irodalmi Kör mint kiadó). A muravidéki magyar könyveket magyarországi könyvvásárokon (budapesti, győri, zalaegerszegi) is árusítják és terjesztik.

A magyarországi egyetemeken sikeresen megvédett doktori értekezéseket, amelyek tudományos teljesítményeknek számítanak, a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma anyagi támogatásával és hazai forrásokból kiadják szakkönyv formában is (Göncz László: *A muravidéki magyarság 1918-1941*; Kovács Attila *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között*). A magyar könyvek kiadásában is megjelentek a szponzorok, amelyek egy évtizeddel ezelőtt az állami könyvkiadásban még nem voltak jelen Szlovéniában. Megindult az a folyamat is, hogy muravidéki magyar szerző műveit fordítják és adják ki szlovén nyelven (Zágorec-Csuka Judit verseit: a *V ognjenem kresu* [2001], és

a *Slepici na zemljevidu* [2003] című fordításkötekekben).

A muravidéki magyar írók nem térhetnek ki a kisebbségi sors elől még akkor sem, ha 2004-ben az Európai Unió országai közé került Szlovénia és Magyarország is. Annak ellenére, hogy lazultak, légiesültek a határok, a szlovéniai magyar íróknak még mindig szerepet kell vállalniuk a magyar közösség identitásának megtartásában, s reménykedniük kell egy békés együttélésben az EU határain belül is. Annak a magyar könyvtermésnek, amely a 2000-es évek elején keletkezett, nagyobb esélye lesz a bemutatásra, értékelésre, szervezésre és a Magyarországon való terjesztésre is. Talán nagyobb lesz az esélye, hogy közkinccsá váljanak a magyar könyvkiadásban, mint évtizedekkel ezelőtt. Az élet lehetőségeit, a magyar könyvek kiadását Szlovéniában helyi történéseken, a magyar nemzetiség sorskérdései által lehet megfogalmazni, megírni, könyv formában kiadni. Útkeresések keresztútjében él a muravidéki magyar íróársadalom. Az alkotóknak ebben a közegben kell megtalálniuk a lehetséges utakat az együttélésre a többségi nemzettel, és az anyaországi kapcsolatok révén a magyarországi könyvkiadásban is nagyobb esélyt kell teremteniük, hogy felismerjék a szlovéniai magyar könyvkultúra szellemi arculatát. Véleményem szerint a muravidéki magyar könyvkiadásban sosem

volt ennyi lehetőség a kulturális integrációra Magyarország felé és az európai térségben. Reményeket keltő áramlatokat élünk, a muravidéki könyvkiadásnak, íróársadalomnak egyszerre van közösségépítő és kulturális diplomáciai szerepe.

Összességében 2000 és 2004 között összesen 17 magyar könyv jelent meg, ebből 2 könyvtörténeti és sajtótörténeti mű, 2 történelmi szakkönyv, 8 szépirodalmi mű, 1 irodalomtörténeti tanulmánykötet, 2 nyelvészeti és 2 néprajzi mű. Ezenkívül 2 fordításkötet is megjelent magyar szerzőtől szlovén nyelven.

I. 2. 6. 1.

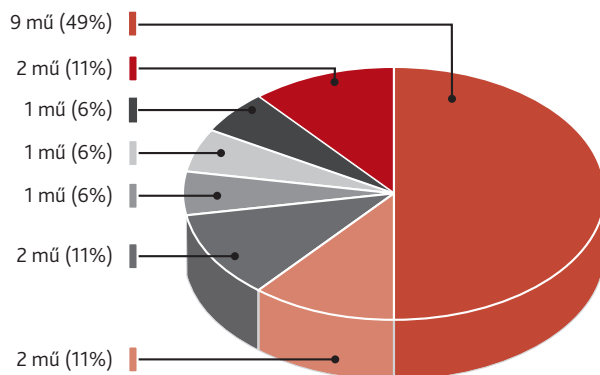
Könyvtörténeti és sajtótörténeti kiadványok

Farkaš Brigita magyar könyvtáros *A "Naptár" repertóriuma 1960-2000* címmel jelentette meg 2000-ben sajtótörténeti kiadványát, amelynek a kiadója a Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva volt. A lendvai könyvtárnak ez a könyv volt az első sajtótörténeti kiadványa. A szerző a mű előszavában elmondta, hogy a repertórium mint könyvészeti tájékoztató a Naptárnak, a szlovéniai magyarok évkönyvének 40. évfordulójára készült, annak hangsúlyozására, hogy a honismereti és más témájú gazdag periodika nem merülhet feledésbe. A Naptár, illetve annak elődje, a *Pomurje szövetkezeti naptára* ugyanis a muravidéki

**A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek
kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig**

5 A 2000-es évek (2000-től - 2004-ig)

Műfaj	darab
● Művészettörténet	1
● Irodalomtörténet	1
● Nyelvészet	1
● Néprajz	2
● Történelem, helytörténet	2
● Szépirodalom	9
● Könyvtárügy	2
Összesen	18

*A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek
kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig, a 2000-es évek*

magyar kiadványok egyik gerincét képezi. Mint könyvtári kiadványnak a repertóriumnak elsődleges feladata az, hogy a Naptárban megjelent cikkek formai és tartalmi feltárását segítse. A cikkek ugyanis mindig az akkori aktuális adatokat és nézeteket tartalmazták. A laikus pedig a 210 oldalas könyv és az 1359 cím révén a negyven év tudományos-irodalmi és tágabb értelemben vett kulturális életének háttérreljárására tud következtetni. A Lendvai Könyvtár első nagyobb szabású könyvészeti-bibliográfiai kiadványa ez a repertórium.

Zágoréc-Csuka Judit

könyvtárostánárnak 2003-ban jelent meg kétnyelvű (szlovén-magyar) könyvészeti, könyvesztetikai, könyvtörténeti tanulmánykötete *Illustratorji madžarskih knjižnih izdaj v Sloveniji – A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok* címmel, amelyet a Galéria-Múzeum – Galerija-Muzej Lendava adott ki. A szerző az igényes szlovéniai magyar könyvillusztrálás útját mutatja be 1961-től 2004-ig, benne a szlovéniai magyar könyvillusztrátorok öt meghatározó csoportját, formatervezői tendenciáit. A kiadványt gazdag bibliográfia kíséri, amelyben a szerző 19 muravidéki könyvillusztrátor életpályáját és illusztrációs anyagát ismerteti. A tanulmánykötetet szlovén nyelvre Tanja Šimonka művészettörténész és Livia Horvat könyvtáros fordították.

I. 2. 6. 2.

Történelmi monográfiák, szakkönyvek

Göncz László történész 2001-ben jelentette meg *A muravidéki magyarság 1918-1941* című monográfiáját, amely egyben a Pécsi Tudományegyetemen megvédett (2001) disszertációjának anyaga is. A monográfiát a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet adta ki. A kötetet támogatta a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. A mű rezüméjét *Novak Császár Jolán* szlovén nyelvre, *Kelemen Attila* pedig német nyelvre fordította. *Szarka Lászlónak*,²² a monográfia recenziójának a véleménye a műről a következő: "A könyv, amelyet az olvasó a kezében tart, minden tekintetben alpmunka. Összegzi és rendszerezi mindazt az ismeretet,

Göncz László:
A muravidéki magyarság 1918-1941
(MNMI, 2001)

amely a szlovének és a magyarok által lakott Muravidéken s azon belül a magyar többségű határmenti sávnak

²² Szarka László: Göncz László: *A muravidéki magyarság 1918-1941*. Előszó. Lendva, 2001., 6. p.

a délszláv államhoz kerüléséről, a trianoni döntés előzményeiről, alternatíváiról és következményeiről rendelkezésre állt. Ebből a könyvből kaphatunk először rendszerezett képet azokról a folyamatokról, amelyek a magyar-jugoszláv határvonal meghúzása után kialakult politikai helyzetben a többség-kisebbség viszonyt, a határellenőrzési rendszer működését, a magyar-magyar kapcsolatokat meghatározták.”

Kovács Attila történész *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között* című munkája 2004-ben került kiadásra. A szakkönyv egyben a Pécsi Tudományegyetemen megvédett doktori (PhD) disszertációjának bővített változata. A szerző a tudományos kutatások feltárásával a földreform és a kolonizáció végrehajtását mutatja be a Lendva-vidéken és annak kihatását a vidék nemzetiségi összetételére, a magyar-szlovén nyelvhatár alakulására, valamint a terület agrárstruktúrájában beállt változásokra. A könyv több szemszögből tárja fel a tárgyalt időszak egyik legfontosabb társadalmi és gazdasági jelenségét a Mura mentén, amelynek jelentős befolyása volt a vidék etnikai összetételére, valamint szociális és kulturális helyzetére. A rangos kötetnek nagy jelentősége van a magyar nemzetiség saját értelmiségének, tudományos kutatóinak megjelenése szempontjából is (Göncz L., 2004).

A dolgozatban önálló fejezetek mutatják be a földreform, és külön fejezetek a kolonizáció kivitelezését. Külön elemzést olvashatunk a vidék nemzetiségi összetételéről és a birtokviszonyairól a földreform előtt, valamint a reform után beállt változásokról. A szerző külön foglalkozik az Esterházy-nagybirtokkal a földreform kivitelezésekor. A könyvben számos térkép, táblázat és különböző képanyag (fénykép, dokumentumok) is található, hogy közelebb hozza a témát az olvasóhoz.

I. 2. 6. 3.

Művészettörténeti, szépirodalmi és irodalomtörténeti művek

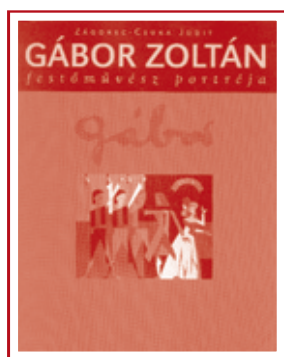
Művészettörténet

Zágoréc-Csuka Juditnak 2002-ben jelent meg *Gábor Zoltán festőművész portréja - Portret akademskega slikarja Zoltána Gaborja* című monográfiája az MNMI kiadásában Lendván. Bence Lajos, a kötet szerkesztője a következőket írta a monográfia előszavában: „Zágoréc-Csuka Judit

Kovács Attila
Földreform
(MNMI, 2004)

Gábor-könyvének legfőbb érdeme, hogy az életmű fontosabb művészi opusainak, főbb motívumainak és kompozíciós megoldásainak ismertetése mellett az egyéniség világgképének a fejlődését is nyomon követhetjük.” Említésre méltó az a tény is, hogy a monográfia kiadását A Szlovén Művelődési Minisztérium (Ministerstvo za kulturo Republike Slovenije, Ljubljana) és Magyarországról a Nemzeti Kulturális

Zágorec-Csuka Judit:
Gábor Zoltán
festőművész
portréja
(MNMI, 2002)

Örökség Minisztériuma, valamint egyéb szponzorok is támogatták. A kötet szlovén nyelvű összefoglalóját és a képeket Tanja Šimonka művészettörténész válogatta, a fotókat Mester Tibor készítette. A könyvet a legszebb muravidéki magyar könyvnek tekintették a szakemberek, mivel szép a színes képi anyaga, a reprodukciói, és kiváló az igényes grafikai tervezése.

Szépirodalom

Bence Lajos 2000-ben adta ki Lendván a *RÁ-olvasások* című válogatott és új verseit tartalmazó kötetét, amelyben

a költő jelzi, hogy versei valójában az alkotás örömről és fájdalomról, az írói szabadságról, az elődök iránti tiszteletről szólnak. A kötet új versei viszont „továbbgondolási igénygel” – egy-egy új aspektussal bővülnek, a „sokszorosított” világ egy-egy újabb „lennyomatával”. Újabb versei is a teljesebb Világ-kép megrajzolásának az igényével íródtak.²³

Varga Józsefnek *A lendvai vár kapitánya* című regénye 2001-ben jelent meg. Orbán Péter készített hozzá illusztrációkat. A szerző 70. születésnapja alkalmából egy kellemes történelmi regénnyel lepte meg olvasóit. A számos hetési és Lendva-vidéki néprajzi és történelmi értéket megőrkítő munka a Mura mentén élő magyar közösség önazonosságának újabb, szépirodalmi dokumentuma

Bence Lajos:
RÁ-olvasások
(MNMI, 2000)

Létforgácsok című elbeszéléskötete 2001-ben, *Mag-Szó-Álom* című (2001) válogatott versei, *Tar Mihály szüretjén* (2002) című elbeszélő költeménye. *Mégis fény gyúlt* (2004) című legújabb verseskötete Budapesten jelent

²³ Bence Lajos: *RÁ-olvasások*. Válogatott és új versek. Lendva, MNMI, 2000. [Fülszöveg]

meg a Bíró Family Nyomdaipari és Kreskedelmi Kft. kiadásában.

Czimmermann Toplák János író, költő, képzőművész 2003-ban adta ki *Szentimentális utazásom a kanadai On(l)tárijóba* című útleírását, amelyben öthetes kanadai látogatását írta le hűgánál és öccsénél. A rokonlátogatás élményéből több lett egy szentimentális utazásnál, amelyet

Varga József:
A lendvai vár kapitánya
(MNMI, 2001)

a szerző túlnyomórészt gyalogosan vagy kerékpárral tett meg. Nemcsak fotók készültek, hanem egy színes és tanulságos útleírás is. Valójában arról szó a könyv, hogy hogyan élnek Markhamban és Ontarióban a Muravidékről kivándorolt vendégmunkások és emigránsok.

Zágorec-Csuka Juditnak 2003-ban jelent meg újabb verseskötete *Kiűzve az Édenből* címmel. Dr. Varga József²³ⁱ – így értékelte: „Vágyik egyfajta más világba! Egy jobb, egy emberibb és igazságosabb közösségbe, ahol a megértés, a

másság megbecsülése és az érdem elfogadása az értékmérő mércé. Mozaikszerű motívumrendszerében kiábrándult csalódottságot jelenít meg új hanggal, színnel, mondanivalóval és esztétikai-irodalmi kifejezésmóddal. De a keserűség, a fájdalom és a »kitaszítottság« érzete mellett nem a belenyugvás, a lemondás, a meghunyászkodás, a »térdhajlítás«, hanem az élniakarás szilárd elszántsággal dominál nála: csak azért is megmutatom ennek a »komisz világnak«. Ilyen Zágorec-Csuka Judit, az ember és a költészete is. Megalkuvás nélkül haladni a maga által kitűzött cél felé, bármilyen göröngyös is legyen az út.” Balazsek Dániel, költő a kötet fülszövegében a következő gondolatokat fogalmazta meg: „Eme összetört világban viszont sajátságos módon, női lényéből kiindulva azonosul a szülőfölddel, hozzá hasonlóvá, teremtővé („én

Zágorec-Csuka Judit:
Kiűzve az Édenből
(MNMI, 2003)

teremtettek”; „újrateremtenélek”) válva próbálja az ősi feminin harmóniateremtés vágyával

²³ Dr. Varga József: *Zágorec-Csuka Judit: Kiűzve az Édenből, versek barátainak*, Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003., 91-92. p.

helyrehozni a darabokra tört világot, a hiánnyal tátongó létet.”

Göncz Lászlónak 2003-ban jelent meg a pécsi Pro Pannonia Kiadói Alapítvány és az Illyés Közalapítvány támogatásával *Olvadó jégcsapok* című regénye. A szlovéniai magyarság XX. századi történelmének kutatója, Göncz László most nagyívű történelmi regényével mutatkozik be olvasóinak. A mű a muravidéki magyarság múlt századi történelmi hányattatásainak, szenvedéseinek meggyőző erejű ábrázolása, az elhibázott nagyhatalmi döntések – egyént és nemzetet érintő – súlyos következményeinek megrendítő rajza. Trianontól a második világháboú közepéig mutatja be Kiss József családjának és három generációjának a történetét. Annak a bemutatása, hogy a különböző történelmi sorsfordulók (az első és a második világháború, de mindenekelőtt Trianon) milyen súlyos következményekkel jártak a magyarság gazdasági, kulturális életére, és milyen pszichikai súllyal neheztedek a kisebbségi sorsra kárhozottakra. A mű ugyan egy átlagos életutat mutat be, Kiss László életútját, egy átlagos életsorsot ábrázol, ám ugyanakkor jól érzékelteti azt is, hogy ami a regénybeli Kiss családnak jutott osztályrészül, az csak része volt sokak XX. századi sorstragédiájának. A könyv egyben keserű és figyelmeztető bizonyítéka a politikai döntések emberekkel gyakran nem számoló jellegének is. Ács Margit irodalomtörténész a könyv

bemutatóján arra hívta fel a közönség figyelmét, hogy a nemzetiségieknek kell, hogy legyen *sajátos eposzuk*. Kiss László családjáért él, neki, vagy a hasonló kisebbségeknek köszönhető, hogy a muravidéki magyarság fennmarad, továbbél, annak ellenére, hogy erkölcsisége nem öröklődött tovább, mert őt is lesújtotta a trianoni trauma. A regény megörökíti a muravidéki magyar falvak mikrovilágát. Ez az a családregegy, amely mindent megörökít, feleletet ad arra, hogy :”Kik voltunk? Kik vagyunk?” A trianoni

Göncz László:
Olvadó jégcsapok
(Pro Pannonia
Kiadó, 2003)

trauma Muravidéken nagyobb volt, mint Erdélyben, ahol azelőtt is megvolt az az önállóság, amelyre már Muravidéken nem építhettek. Göncz László családregegye a *”megmaradás misszióját”* szolgálja.

Ifjúsági és gyermekkönyvek

Bence Utrosa Gabriella 2003-ban jelentkezett új meséskönyvvel, amelynek a címe *Egy kis makk története és más mesék*. A kötet 12 új meséjét tartalmazza. A mesékhez Sinko Szabina készített színes

Bence Utrosa Gabriella:
Egy kis makk története és más mesék
(MNMI, 2003)

illusztrációkat. Varga József gazdag szépirodalmi terméssel jelentkezett. A Krúdy Gyula Irodalmi Kör kiadásában jelentette meg a *Tavaszi ébredések* (2002) című gyermekverskötetét és az *Egyperces mesék* (2004) című leporelló kötetét. Mindkét könyvet Varga Tímea illusztrálta.

Irodalomtörténet

Zágorec-Csuka Judit *A Zrínyiek nyomában* című irodalomtörténeti tanulmánykötetében, amelyet a pilisvörösvári Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület adott ki 2003-ban, a szerző a Zrínyi-kultusz kultúrtörténeti hátterének a megrajzolására tesz kísérletet. A tanulmánykötet első része két fő fejezetre tagolható: az első, a rövidebb a csáktornyai Zrínyi család és az alsólendvai Bánffy család között kialakult, a török elleni közös fellépés

által igen erős, szinte sorszerű szövetségről szól. A másik, a hosszabb fő része A Zrínyi-kultusz a történelmi Zala vármegyében 1880-1920 között, mely mintegy 20 oldalnyi bibliográfiai jegyzékkel is kiegészül.

A Zrínyi-kultusz kialakulását, meggyökeresedését és terjedését a szerző a tudományos jellegű publikációkban, okmányokban, okiratokban és különböző helytörténeti és történeti feljegyzésekben kíséri nyomon. Az egyszerűségében is szép kiállítású könyvet korabeli és újabb keletű rézkarcok, fotók és történelmi dokumentációs anyag teszi változatossá.²⁴

Zágorec-Csuka Judit:
A Zrínyiek nyomában
(Muravidéki Baráti
Kör, 2003)

²⁴ Bence Lajos: *A Zrínyiek nyomában*. In: *Népújság*, 2004. január 8., 11. p.

I. 2. 6. 4.

Két nyelvészeti tanulmánykötet

Dr. Varga Józsefnek 2003-ban jelent meg az MNMI gondozásában *A muravidéki személynevek* című tanulmánykötete, amelyben a szerző a hivatalos és élő nyelvhasználatban alkalmazott névalakokról szól, amelyet 20 muravidéki településen gyűjtött és dolgozott fel. A tanulmánykötet első része öt nagyobb fejezetre tagolódik, vagyis: a muravidéki magyar, illetőleg kétnyelvű falvak személynévizsgálatára, a vezetéknevekre vagy családi nevekre, a keresztnevekre vagy utónevekre, a becenevekre vagy becézőnevekre, s a Murán inneni két tájegység (Göcsej, Órség) keresztneveinek összesített adattárára. A tanulmánykötet második részében a szerző szintén öt fejezetben elemzi a murántúli falvak magyar ragadványneveit. 2004-ben Budapesten publikálta Varga József a Krúdy Gyula Irodalmi Kör kiadásában *Mondjuk, írjuk helyesen hetésiesen?* című tanulmánykötetét is, amelyben a muravidéki nyelvhelyességről és nyelvművelésről írt tanulmányokat és cikkeket gyűjtötte össze.

Varga József:
*Muravidéki
személynevek*
MNMI, 2003

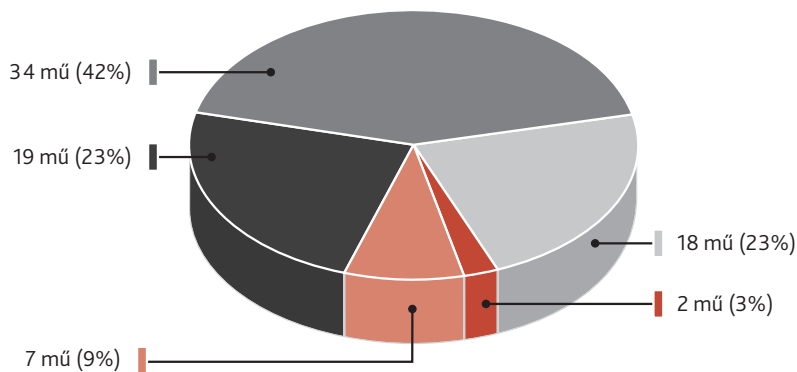
I. 2. 6. 5.

Egy néprajzi kiadvány

Mód László – Simon András ismeretterjesztő tanulmánykötete, *A hajtástól az újborig, vagyis a szőlő és a bor ünnepei Lendvavidéken 2002-ben* jelent meg. Az MNMI adta ki magyarországi szerzőktől. A kötetben a szerzők a szőlő és a bor ünnepeihez kapcsolódó régi és új szokásrendet, rituálét írják le. A könyv több a hagyományos értelemben vett néprajzi vizsgálódásnál. A témáról szlovén (Novák Császár Jolán) és német nyelvű (Ségi Norberta ; Guba Szilvia) összegezést is olvashatunk. *Göncz Jánosnak* 2001-ben jelent meg a *Gyermekkorom faluja. Forgácsok Göncz János hetési képeiből, emlékeiből* című néprajzi ihletésű műve az MNMI gondozásában. A kötetet Bellon Tibor néprajztudós szerkesztette. Göncz János soraiból kicseng a múlt szépsége iránti nosztalgia, az elveszett gyermekkor színes világa, szemben a jelen korántsem mindig biztató ígéretével. A szerzőt ez a hiány inspirálja további munkára.

**A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek
kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig**

Műfaj	mű
60-as évek	2
70-es évek	7
80-as évek	19
90-es évek	34
2000-es évek	18
Összesen	80

A muravidéki magyar irodalmi művek és tanulmánykötetek kronológiája és műfaji megoszlása 1961-től 2004-ig

I. 3.

AZ ANYAORSZÁG ÉS AZ ÖSSZMAGYAR SZERVEZETEK SZEREPE A KÖNYVKIADÁSBAN

A határon túli magyar kisebbségek kulturális felemelkedése, össznemzetben történő szellemi felzárkózása csakis Magyarország segítségével, sokoldalú támogatásával következhet be, főleg alapítványok, pályázatok és céltámogatások formájában.

A kilencvenes években már jelentős anyagi segítség érkezett az anyaországból a kisebbségi régiókba, amelyből a magyar könyvkiadás is kapott támogatást. Mindenekelőtt a Magyarok Világszövetsége, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, vagyis az Anyanyelvi Konferencia, az Illyés Közalapítvány, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főosztálya, a Határon Túli Magyarok Hivatala segített. Az Illyés Alapítvány a határainkon túl élő magyarság identitásának megőrzését és megerősödését célzó kezdeményezéseket; az anyanyelv ápolását, fejlesztését szolgáló akciókat; az e közösségeket érintő tudományos munkát; a kisebbségi magyar fiatalok Magyarországon történő képzését; az anyanyelvű hitélet tárgyi és személyi feltételeinek javítását;

valamint a magyar kisebbségek magyarországi kulturális bemutatóit támogatta. A kuratórium élén akkor *Csoóri Sándor* állt. A Határon Túli Magyarok Hivatala a Kárpát-medencei őshonos nemzetiségek és a nyugati szórványban élők sajátos politikai, gazdasági, kulturális és egyéb gondjainak a regisztrálását végzi. A hivatal szakembergárdája országokra specializált csoportokból épül fel, jelentős mértékben az adott területekről származó, így alapos hely- és témaismerettel, kapcsolatokkal, egyben elkötelezettséggel rendelkező munkatársak alkalmazása mellett. Folyamatosan együttműködnek a határon túli magyar szervezetekkel is. Saját erőből vagy más állami, társadalmi szervek bevonásával segítik a magyar kisebbség kibontakozását.

A többség és a kisebbség viszonyát törvényszerűen meghatározza a kölcsönhatás jellege, ami a legtöbb esetben a nemzetiség rovására megy, sok esetben a spontán vagy a tudatosan irányított asszimiláció formájában. Trianon után a szlovéniai magyarság olyan közegbe került, amely gazdaságilag fejlettebb volt, mint az anyaország, ami először értékválsághoz, majd jelentős öntudatzavarhoz vezetett. A legjobb jogi helyzet, és ennek alapján viszonylag elfogadható kulturális intézményrendszer Szlovéniában jött létre. Ennek eredménye, hogy az értelmiség aránya a megelőző húsz évhez viszonyítva enyhén növekedett

(a hetvenes évektől lehetőség nyílt továbbtanulni Magyarországon) annak ellenére, hogy a muravidéki magyarság létszáma nominálisan is a trianoni arányok kétötödére esett vissza. Amennyiben e kérdést illetően Közép Európában maradunk, azon belül a Kárpát-medencében, akkor megállapíthatjuk, hogy itt egy cseppet sem kecsesítő a helyzet, mégha vannak is kivételek és alkalmi pozitív villanások. Egészében nézve itt a demokrácia alapvető értékeivel, a politikai kultúrával és az itt élő nemzetek közötti történelmi összefüggésekkel egyaránt gond van.²⁵ Az elmondottak különösképpen vonatkoznak a térség immár nyolc országban élő őshonos magyarságára, köztük a szlovéniai magyarokra. A számarányokra tekintve a burgenlandi magyarok után a legkisebb magyar kisebbségnek számítunk. S ebben a kisebbségi léthelyzetben kell figyelembe venni bennünket.

A 90-es évek az anyanyelv és a kultúra szempontjából mégis lehetőségnek számítottak az anyaország és a szlovéniai magyar szervezetek, a magyar könyvkiadás területén. A kis közösségek esetében, amilyen a szlovéniai magyarság is, csakis közvetlen állami támogatás jelentheti a kulturális intézményrendszer stabil szervezését. Az ezredfordulóval pedig a globalizációs folyamatok elérték a kisebbségi kultúrákat is, és számos problémát, változást, kételyt, újabb

identitáselméleteket vetettek fel.

Pedig az identitás mindenkor a kultúrában gyökerezik és a kultúrával újul meg (Schöpflin, G., 2001). A kultúrák egyik lényeges jellemzője az, hogy gondolatvilágot, gondolkodási stílust termelnek ki, amelyet „normálisnak és természetesnek vélünk”, és amely egyedül a mi kultúránkra érvényes. Az identitás kialakítására szolgáló fontos szimbólumrendszer a nyelv. Abban, hogy a szlovéniai magyar kisebbség nyelvi, kulturális identitása megmaradjon, nagyon fontos szerepet tölt be az irodalom, amely a nyelven keresztül közvetíti a kultúrát főleg a könyvkiadás által. A könyvkiadás mindenképpen a *kulturális identitás* feltétele, a kollektív identitás, a tudatosult társadalmi hovatartozás megvallása.

A regionális, kisebbségi magyar könyvkiadás folyamatai helyzetükből következően sajátos részei a magyar könyvkiadásnak, hiszen ezek a művek magyar nyelven íródtak, s nélkülük nem állhat össze a korszak magyar irodalmának és könyvkiadásának a teljes képe. Így a szlovéniai magyar könyvkiadás sem kerülheti meg a jelenkori magyar kultúrának a megítélését, akkor sem, ha esztétikai értelemben még nem mindig a legmagasabb művészi értékeket hordozza. Kísérletek, törekvések, próbálkozások vannak az esztétikailag minőségi irodalom megteremtésére is. Kivételes művek ebben a negyven

²⁵ Göncz László: *Összmagyar és kisebbségi nemzeti kulturális értékeinkről*. In: Muratáj, 1997., 1.sz., 44 -45. p.

éven is létrejöttek, kisebbségi léthelyzetből, szempontból értékelve mindenképpen. Elsősorban azokat a műveket helyeznénk előtérbe, amelyek fontos kutatók, történészek (*dr. Göncz László* és *dr. Kovács Attila*), irodalomtörténészek (*dr. Bence Lajos*), nyelvészek (*dr. Varga József*) doktori disszertációinak könyv formában megjelent változatai.

I. 3. 1.

Magyar-szlovén-anyaországi kapcsolatok

Egymás megbecsülésének szellemében alakulnak a magyar-szlovén kapcsolatok is. Itt a múlton sincsen semmi árnyék; az emlékezet sem őrzi semmilyen vitát a két nép között. A magyar-szlovén kapcsolatokban *Pável Ágoston* apostoli alakja a jellemző, „*a két nép hűséges fia*” – Illyés Gyuláé ez a kép -, aki megteremtette a magyar-szlovén művelődési kapcsolatok alapját, aki a szlovén irodalom teljes bemutatására törekedett, aki – többek között – Weöres Sándor tanára is volt. S akinek Cankar-fordításáról azt írhatta a kritika: „*olyan könyv, mintha magyarul írták volna.*”²⁶ Jelezve, hirdetve, hogy a két nép kölcsönösen becsüli egymás irodalmát is; jó szándékkal, következetesen építi mindkét oldalról az összekötő

hidakat – mondta bevezetőjében Dr. Czine Mihály irodalomtörténész 1991. április 5-én Budapesten, a szlovéniai magyarság helyzetéről rendezett kerekasztal-beszélgetésen és az azt követően a Gellért szállóban megrendezett irodalmi esten. Pável Ágoston régi szavaival élve: „*Szentül meg vagyok győződve, hogy a szellemi kapcsolatokból kivirágzó kölcsönös megismerés és megértés javára lesz mindkét nemzetnek és kultúrájának.*” Ennek jegyében indultak meg a magyar-szlovén és a magyaroroszági kapcsolatok háromszögében az új szellemi konstellációk a szlovéniai magyar, a többségi szlovén és az anyaországi magyarság között. A szlovéniai magyarságnak a budapesti bemutatkozása „sorseseemény” volt, hiszen elkezdett végre integrálódni saját anyaországi kultúrájához, irodalmához, nemcsak elméletben, hanem a gyakorlati utakon is. A magyar kormányzat – összefüggésben a társadalomban lezajló demokratizálási folyamatokkal és az emberi jogok kérdéskörének a nemzetközi politikai életben lezajlott előtérbe kerülésével – az 1980-as évtized derekától folytatott gyakorlati tevékenységében is aktív kisebbségvédelmet vállalt.²⁷

A kilencvenes években már a reális folyamatokban feltáró, probléma- és megoldásközpontú, az önazonosságot értékként tételező politika bon-

²⁶ Dr. Czine Mihály: *A szlovéniai magyarság budapesti köszöntése*. In: Muratáj, 1991., 28 -29. p.

²⁷ Székely András Bertalan: *Az új magyar kisebbségpolitika, különös tekintettel a szlovéniai magyarságra*. In: Muratáj, 1991., 29. p.

takozott ki. Ebből a folyamatból a szlovéniai magyarság sem maradt ki. Könyvkiadásában, irodalomszervezésben, irodalmi estek létrehozásában beindultak a kölcsönös megismerési folyamatok és lehetőségek is. Ez fontos tényezőnek számított, hiszen a szlovéniai magyar irodalomnak és könyvkiadásnak alig volt és még ma is hiányos, vagy alig van *kritikai recepciója*, irodalomtörténeti feldolgozása. A kilencvenes évek irodalmának megváltozott távlatai lehetővé tették továbbá, hogy alkotóink ne csak a helyi, hanem a magyarországi lapokban, folyóiratokban is publikáljanak, író-olvasó találkozókra vegyenek részt a határokon innen és túl. De még ennek ellenére sem lehetünk teljesen nyugodtak.

A kilencvenes évektől sok minden megváltozott a kultúrpolitikában. Természetesen Szlovéniában a rendszerváltás után (1991) is létezik burkoltan vagy nyíltabban, gyöngén vagy erősebben, de azért mégis – többségi kultúrpolitika, bár a magyar kisebbségi könyvkiadás a Szlovén Művelődési Minisztériumtól kapja az anyagi támogatást, de pályázati alapon az anyaországtól is. Bizonyos külső és belső szűrők által létezik valamiféle cenzúra is, hiszen az íróknak és a költőknek, a szakíróknak és a tudósoknak fel kell vállalniuk írásaikat. Míg a korábbi elvárások főleg a többségi nemzet irányából érkeztek, most egyre inkább a saját kisebbségi magyar közösségek, valamint a magyarországi könyves szakma és az „összmagyar” irodalom

felől. Saját itthoni közösségünk, a szlovéniai magyarság elvárja íróitól és költőitől, hogy könyveik, tanulmányaik történelmi szemléletűek legyenek, hogy vállalják fel a nemzeti sorsot. Hiba lenne eltitkolni, hogy most már jól érezhető: az anyaország megoszott társadalma részéről kétféle az elvárás a határon túli irodalommal és könyvkiadással kapcsolatosan. A szakmának és az olvasóközönségnek van egy olyan rétege, amely a hagyományos, konzervatív nemzettudatra épülő eszmei vonulatot támogatná a könyvkiadásban. Másfelől egészen mások az igények azok részéről, akik az emberi individuumban és az alkotói autonómiában elöljárókat helyeznek, liberális vagy urbánus vagy kozmopolita vagy posztmodern vagy avantgárd, vagy újabban a globalista vonulatot képviselik, részesítik előnyben, és ezt várnák el a szlovéniai magyar könyvkiadástól is.

I. 4.

A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVEK KIADÓI

I. 4. 1.

A muraszombati POMURSKA ZALOŽBA könyvkiadó és könyvkereskedési vállalat jelentősége a magyar könyvkiadásban

A Pomurska založba könyvkiadót és könyvkereskedési vállalatot 1954-ben hozták létre *Obmurska založba* néven, amely a *Naš tisk* folyóirat és könyvkiadási vállalat egységeként működött Muraszombatban (Murska Sobota). 1991-től lett önálló vállalat. Mint kiadó felkarolta a muravidéki szlovén és magyar alkotókat. A Pomurska založba adta ki a 60-as, 70-es és a 80-as években egészen a 90-es évekig a Szlovéniában, a Muravidéken élő magyar szerzők műveit, köztük a *Naptár* (1970-1989) című évkönyvet és az *Összhang* (1979, 1981, 1989) című antológiát is. Több évtizedig együttműködtek a pécsi *Jelenkor* Kiadóval.

Jože Ternar, a Pomurska založba igazgatója fogalmazta meg 1980-ban a *Naptárban* *A kultúrhatományokra alapozott fejlődés* című tanulmányában a következőket:

“Fejlődésének éveiben a Pomurska založba új feladatokat vállalt magára, vagy pedig azokat önmaga állította fel. Hadd említsük meg ezen a helyen a másik jelentős feladatát is: a Szlovéniában élő magyar nemzetiségű polgároknak az aktuális társadalmi, politikai, gazdasági és egyéb irodalmát, a tankönyveket és szépirodalmi műveket irodalmi nyelvükön közvetíteni, és ezzel serkenteni őket az önálló alkotásra. A magyar nemzetiség és a kétnyelvű iskola szükségletei meg kétségtől az egyik ok, amely miatt a Pomurska založbának állandóan szélesíteni és gazdagítani kell a könyvkiadói programját.”²⁸

A magyar nemzetiség és kétnyelvű iskolák szükségletei (tankönyvek, iskolai kiadványok) is kétség kívül ösztönözték, hogy a Pomurska založba állandóan szélesítette és gazdagította könyvkiadói programját a magyar nemzetiség könyvkultúrájának bővítése érdekében. A hatvanas években mégis akadtak problémák, főleg a magyar könyvek árusításával és a megjelentetési költségekkel kapcsolatosan.

“A Pomurska založba a hatvanas években túlnyomó részt veszteséggel dolgozott. Sok könyv raktáron maradt, mivel nem vásárolták őket. Főleg a magyar könyvekkel volt gond, amelyeknek nagy volt a megjelentetési költségük, alacsony

²⁸ Jože Ternar: *A kultúrhatományokra alapozott fejlődés*. In: *Naptár*, 1980. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979., 86-91. p.

volt a példányszámuk, és így nem hoztak nyereséget. A kis dotációból viszont a könyvkiadó nem fedezhette a nagy kiadási költségeket. Ez a helyzet csaknem a hatvanas évek végéig tartott, amíg a Pomurska založba meg nem jelentetett néhány közkedvelt, ismert, jól áruba bocsátható, mégis értékes szépirodalmi művet, köztük Jókai Mór Zlati človek – Az Aranyember című művét szlovén nyelven.” (Jože Ternar, 1980)

A Pomurska založba muravidéki kiadó 1960-tól folyamatosan adott ki magyar anyanyelvű könyveket az itt élő kisebbségnek.

A muraszombati Pomurska založba 1954-ben csak egy könyvet jelentetett meg 2500 példányszámban, míg 1963-ban már 18 könyv került ki általuk a nyomdából 58 100 példányban. Ebben az évben kapta a kiadóház az első magyar szerkesztőt, és a következő években egyre több külső magyar munkatársat foglalkoztattak (szerkesztőket, fordítókat stb.) elsősorban a magyar kiadványokhoz. A hatvanas évek végére teljesítette az első feladatát, hiszen a szlovén nyilvánossággal nagyjából megismertette a Mura

szlovén partjain folyó élet múltját és korszerű lüktetését, s a könyvek által is gyorsabb ütemben kapcsolódott be ez a térség a szlovén élet folyamatába országos szinten. A szlovén könyvek közt egy-két magyar könyv is megjelent kezdetben. Ezekben az években kevés olyan magyar szakember, író, költő, műfordító élt Szlovéniában, akiket a magyar könyvkiadási program megvalósításához alkalmazhattak volna. A muravidéki magyarság fiataljai még nem kezdhették meg a tanulmányaikat Magyarországon, csak a hetvenes évek elején, ebből kifolyólag a kétnyelvű térségben hiányzott a bölcsész-beállítottságú értelmiségi réteg is. Csak miután a kiadó kapcsolatot teremtett az újvidéki Fórum és a budapesti Európa Könyvkiadóval, juthatott könnyebben jó munkatársakhoz a magyar nyelvű könyvek megjelentetéséhez. Anyagi helyzetén javítottak az 1971 után kiadott egyes kézikönyvek is. 1969-ig a Pomurska založbának csak négy saját könyvesboltja volt. 1969-ben szervezte meg a nagykereskedelmi árusítást, amelyet egészen a megszűnéséig fejlesztett és állandóan tökéletesített.

A hetvenes években a kiadó bővült. 1972-ben szervezetileg csatlakozott a jól menő ZGP Pomurski tisk (Muravidéki nyomda) vállalatához, annak egyik alvállalatává vált. A nyomdának a hetvenes évek végére már 85 dolgozója volt, azokkal együtt, akik kiadási és könyvárúsítási tevékenységet folytattak.

Minőségi változásnak számított az is, hogy a jelentősebb művek megjelentetésekor író-olvasó találkozókat szerveztek, ahol a könyvek szerzői és a közönség közvetlen viszonyba kerülhettek. A kiadott könyveket már könyvterjesztők terjesztették, és megteremtették azt a kapcsolatot, amely a könyvkereskedések és környezetük, az olvasói réteg közt fontosnak számított. Ezen törekvésekkel összhangban a könyvterjesztők 1978-ban megalapították a könyvkereskedések tanácsát, és kitzűzték annak széleskörű feladatait. A könyvkereskedések munkatársai a tanács tagjaival és a Pomurska založba többi dolgozójával karöltve gondoskodtak a könyvek népszerűsítéséről, közreműködtek a könyvkereskedés kulturális szerepének elmélyítésében, valamint annak munkáját és szerepét összekötötték a Muravidéken működő többi kulturális és művelődési intézetekkel. A hetvenes évek végére a Pomurska založba országos szinten bizonyított. Jelentős kiadóvá nőtt, többféle részlege jött létre: az irodalmi szerkesztőség, a műszaki szerkesztőség és az értékesítési részleg, valamint a nyomdai részleg. A kéziratelőkészítéstől a kiadandó alkotás műszaki szerkesztésén, a tipográfiai előkészítésen keresztül a nyomdai munkálatokig és a könyvkereskedelem értékesítési, marketingtevékenységéig a Pomurska založba önállóan végezte a könyvkiadáshoz tartozó munkálatokat.

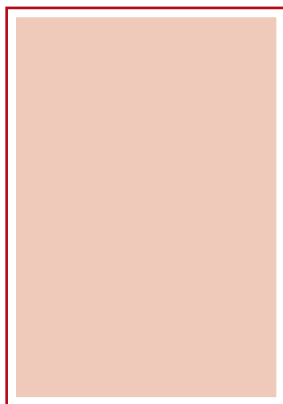
I. 4. 1. 1.

A Pomurska založba könyvkiadó fejlődési irányzatai

A Pomurska založba könyvkiadó létrejöttétől fogva nem működhetett volna sokáig kizárólag saját szűkebb területére korlátozva. Ezek után úgy is mondhatjuk, hogy a Pomurska založba megnyitotta a szlovén és a jugoszláv, később a magyarországi kultúrterület felé irányuló kapukat, ugyanakkor minden szlovén szerzőnek és a kétnyelvű területen élő magyar alkotóknak megmutatta a kiadó felé vezető utat.

Nyilvánvaló azonban, hogy nem csupán az irodalmi igény tette szükségessé a könyvkiadást. Már a Pomurska založba munkatársai felismerték azt aényt, hogy meg kell menteni a feledéstől a kultúrtörténeti, szociális, gazdasági és nemzetiségpolitikai hagyatékot. A kiadó első gyűjteményes sorozata a *DOMAČA KNJIŽEVNOST* (Hazai irodalom) című vállalkozás volt, melynek keretein belül a muravidéki szerzőktől adtak ki műveket, de magas irodalmi értékű alkotásaik miatt más szerzők is bekerülhettek a kiadásba. A *PANONIKA* sorozatban a szépirodalom mellett olyan kiadványok is megjelentek, mint a Pannon gyűjtemény, Muravidék etnográfija, a Murántúl és Prlekija történelmi értékei, szociális, irodalmi és művészettörténeti monográfiák a murántúli szerzőktől, a Muravidék műemlékeiről stb.

A kiadó harmadik híres sorozata a *SOZVOČJE-ÖSSZHANG* volt, amelynek a létrehozása néhány, különösen a magyar nemzetiségű irodalmi és egyéb szellemi területeken dolgozó egyénnek a kívánsága volt, hogy mondanivalójuk anyanyelvükön

POMURJE -
1962. évi naptár
(Pomurska
založba, 1962)

kapjon könyvformát. A Naptár, az első magyar nyelvű almanach 1960-tól zökkenőmentesen minden évben megjelent. E kiadványban értek be az első magyar írók, alkotók, kiknek műveiből aztán hamarosan előkészülhetett az első magyar nyelvű antológia (Tavaszwárás, 1972).

“Megtörtént az első lépés. Ezt követően egymás után jelentek meg az első verses gyűjtemények, prózai művek, amelyek már igazolták tették a Sozvočje-Összhang című sorozat létezését, ez a szimbolikus cím érzékelteti a hazai magyar nyelvű alkotómunka lehetőségét, de hamarosan biztosítékot nyújt a szomszédos Magyarországon

*megjelent irodalmi alkotásoknak is. A magyar klasszikusok és kortárs írók lelkiismeretes fordítása hamarosan kellemes, de mindenek előtt hasznos kötelezettséggé vált, hiszen ez a nagy irodalmi érték eddig majdnem ismeretlen volt a szlovének előtt. Olyan nevek, mint Petőfi Sándor, József Attila, Weöres Sándor, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Németh László és mások, akiknek az értékei, a nyelvi és egyéb akadályok dacára is, már az európai irodalom szoros tartozéka.”*²⁹

A Sozvočje-Összhang sorozatnak volt visszhangja a szlovén olvasóközönség körében is. Jelentőségét méginkább fokozta a budapesti *Európa Kiadó* munkatársaival való együttműködés. A Pomurska založba kiadónál fellendült a fordítói munka, ami olyan szlovén művekkel gazdagította a magyar irodalmat, mint Prešeren versei (a Prešeren-költészet válogatása), Oton Župančič *Te titok virág* című műve (válogatás Župančič költészetéből), valamint Ivan Cankar, Matej Bor, Miško Kranjec, Kajetan Kovič, Ciril Kosmač, Ciril Zlobec és mások munkái.

A nagyon eredményes kölcsönös és kooperatív munka a Pomurska založba és a már említett kiadóvállalat között még felelősségteljesebb lépésre ösztökölte a Pomurska založbát: a *MOSTOVI* sorozat könyveinek kiadására. A közvetlen hatás az a

²⁹ Jože Hradil: *Az első könyvtől a Pomurska založba tizedik sorozatáig*. In: Naptár 1980, Murska Sobota, Pomurska založba, 1979., 92-97. p

tudat volt, hogy a kiadói politika nagyszabású törekvéseit az el nem kötelezett országok (Nigéria, Mexikó, Kongó, Mali, Macedónia, Irán, Indonézia, az elnyomott Dél-afrikai Köztársaság stb.) műveinek kiadására fordíthatja. Az el nem kötelezett országok mellett más európai és más kontinenseken levő országok irodalmát is kiadták, köztük Finnország, Magyarország, Portugália, Szlovákia, Románia, Malawi irodalmát ismertették meg az olvasóval. A legtöbb esetben a művek többségét csak most fordították először szlovénra. A *MOSTOVI* és a *HELIKON* sorozatok által bemutatott művek áttekintést nyújtottak az egész világ korszerű regényirodalmáról. A *PESTI (Kezek)* sorozat viszonylag rövid életű volt. Azoknak az olvasóknak a kívánságára jött létre, akik inkább a történelmi, áltörténelmi és háborús regények iránt érdeklődtek. A *PORTRETI (Portrék)* életrajzi regényeket tartalmazott. A legnagyobb példányszámú és a legelterjedtebb a *MAVRICA* sorozat volt, amely kevésbé igényes olvasmányokkal elégítette ki az olvasók óhajait.

A Pomurska založba a felsorolt kiadói ötletekkel fejleszteni és emelni kívánta a példányszámokat. A minőség fogalmán természetesen a *választékot, a tökéletes fordítást és a kiadványok esztétikus külalakját* értették, ezt szorgalmazták. Mint vidéki kiadó a Pomurska založba is kibocsátott a regényeken, versesköteteken, antológiákon és tankönyveken

kívül még különféle kézikönyveket, képeslapokat, naptárakat is. A kiadónak a hetvenes években igen jelentős volt az együttműködése a budapesti Európa és az újvidéki Fórum Kiadóval. Más magyar kiadókkal ápolt kapcsolatai a magyar nemzetiség íróit és költőit serkentették alkotói tevékenységre. (Habár Szúnyogh Sándor és Báti Zsuzsa verseskötetein kívül nem jelentek meg szépirodalmi kiadványok az újvidéki Fórum Könyvkiadónál.)

l. 4. 2.

A Szlovéniai Magyar Írócsoport (1989-1997) és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet kiadói tevékenysége

A Pomurska založba kiadó munkájával elégedetlen, s ezért a kiadóval szakító írók létrehozták 1989-ben a *Szlovéniai Magyar Írócsoportot*. Néhány évig ez az írotársulás (időnként Muravidéki Magyar Írócsoportként) jelentette meg a Muratáj című folyóiratot, a szlovéniai magyarok Naptár című évkönyvét és több szépirodalmi művet.

Kiadói tevékenységüket 1995-től a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet*, az írók érdekvédelmét 1997-től pedig a *Szlovéniai Magyar Írók Társasága* vette át.

I. 4. 2. 1.

A Szlovéniai Magyar Írók Társasága (1997-től), mint a szlovéniai írók érdekképviselete

Tizenhárom szlovéniai magyar költő és író Lendván 1997. március 24-én hozta létre a *Szlovéniai Magyar Írók Társaságát*, azt a társasági formát, amely képviseli az írók és költők érdekeit, támogatja a szépírói alkotómunkát és műfordítást, javaslatokkal segíti a szlovéniai magyar könyvkiadást és a szlovéniai magyar irodalom széles körű megismertetését, s ennek érdekében közreműködik irodalmi esteken, könyvbemutatók szervezésében. A Szlovéniai Magyar Írók Társasága szervezetileg a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet keretében fejt ki önálló tevékenységét, székhelye Lendva, Fő utca 120. Az írói társaság kollektíve tagja a *Magyar Írószövetségnek* és a *Zalai Írók Egyesületének*, s szorosan együttműködik a Szlovén Írók Társaságával is. Együttműködési megállapodásokat is kötöttek. A Szlovéniai Magyar Írók Társaságának elnöke dr. Bence Lajos.

A Szlovéniai Magyar Írók Társaságának tagságát a szépirodalom műfajait művelő szlovéniai magyar írók és költők alkotják. Az írói társaság alapító tagjai: *Báti Zsuzsa, Bence Lajos, Bence Utrosa Gabriella, Czimmermann Toplák János, Gábor Zoltán, Göncz*

László, Hagymás István, Halász Albert, Kercsmár Rózsa, Szűnyogh Sándor, Varga József és Zágorec-Csuka Judit. Az irodalmi folyóirat (Muratáj) és az írói társaság létrejötte, illetve a kettő együttes jelenléte lehetővé tette a magasabb mércével mérhető irodalmi alkotások létrehozását is. Az elmúlt években történtek ugyan minőségi változások, de könyvkiadásunknak széles értelemben vett kultúr-funkciója, egyéni és közösségi identitásteremtő szerepe az elsődleges. Az írói társaság tevékenységei közé tartozik, hogy képviseli a szlovéniai magyar írók érdekeit, szorgalmazza a szépirodalmi alkotómunka és műfordítás fellendítését, javaslatokkal segíti a szlovéniai magyar könyvkiadást, a könyvkiadási kuratórium munkáját, valamint a magyar könyvek népszerűsítését és megismertetését. Ennek érdekében közreműködik irodalmi estek, könyvbemutatók és egyéb kulturális programok szervezésében.

Az írói társaság tagjai alkotják a közgyűlést, amely az írói társaság legfelsőbb szerve. A Szlovéniai Magyar Írók Társaságának öttagú elnöksége van. Bence Lajos *Az etikum mellé esztétikumot* című tanulmányában mint az írói társaság elnöke az irodalomszervezésről a következőképpen írt:

„Egy irodalmi életet egyengetni, annak intézményrendszerét kialakítani sosem volt könnyű dolog. A szlovéniai magyar irodalom fogalmának

tudatosítása sem volt az. Sem ide-haza, sem az országhatárokon túl.”

Mivel 1988-ban létrejött a Muratáj irodalmi folyóirat, amely alaporgánumnak tekinthető Muravidéken a magyar szépirodalom és tudományos irodalom publikálásában, szükségszerű volt az írók és költők szervezeti orgánumát is létrehozni. Ebből eredően szükséges volt megalapítani az írói társaságot. A folyóirat és az írói társaság nélkül „csupán” magyar könyvek lennének. A Muratáj - nyitottsága által - az elszigetelődés veszélyétől óvja ezt az irodalmat. Az irodalmi folyóirat mellett pedig a *magyar könyvek* azok, amelyek egy irodalomnak a legfontosabb feltételeit hivatottak megteremteni.

I. 4. 3.

A TOP-PRINT Grafikai Stúdió és Könyvkiadó

1997. augusztus 20-án nyílt meg hivatalosan a *TOP-PRINT Grafikai Stúdió és Könyvkiadó*, amelynek igazgatója *Halász Albert* lett. Magánvállalkozásként indult, és egy évig működött önállóan három szerződéses alkalmazottal: *Vanja Šmit*, *Davor Gutierrez* számítógépes szakemberek és *Alen Dominić* tördelő végezték a kiadási és formatervezési tevékenységeket. A Top-Print kiadó főleg Lendva Község és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet megrendelésére dolgozott, a Lendva-vidéket célozta meg kiadói

tevékenységével. Elsődlegesen térképek és egyéb helyi érdekű kiadványok határozták meg profilját. Mivel a piac igényei megkívánták szolgáltatásaik bővítését, egy év hivatalos működés után *Studio Artisra* változtatták meg a nevét. A stúdió fő tevékenysége továbbra is a könyvkiadás maradt, de egyéb szolgáltatásokkal is bővítette kínálatát. Számos számítógépes szakemberrel működtek együtt a grafikai tervezés, a számítástechnika, a térképészet és a fordítás területén. A Top-Print kiadó *művészeti műhelyként* is működött. Könyvkiadással, újságok, katalógusok, térképek, évkönyvek, üzleti jellegű kiadványok, prospektusok, plakátok, naptárak, címkék, árjegyzékek, hirdetések szerkesztésével, valamint cégek számára teljes körű grafikai arculat-tervezéssel: levélpapírok, borítékok, névjegykártyák, bélyegzők, mappák, igazolványok készítésével is foglalkoztak. Tevékenységük a könyvkiadás mellett kiterjedt a számítógépes adatok CD-re archiválására, számítógépes dokumentumok post script lézer és post script tintasugaras nyomtatókkal való nyomtatására, szkennelésre, internetes keresésre és adatmásolásra is. Szlovén, magyar, angol, német és francia nyelvre fordítással, gépeléssel és lektorálással szintén az ügyfeleik rendelkezésére álltak.

A Top-Print kiadó főleg a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetnek dolgozott megrendelésre. Ilyen

megbízással jelent meg 1997-ben Zágorec-Csuka Judit *Viharverten* című verseskötete és Szúnyogh Sándor *Muravidéki kincsesláda* című néprajzi műve. A kiadó önálló kiadványa *Feri Lainšček* Argo Cirkus című regénye volt 1999-ben, amelyet Gállos Orsolya fordított magyar nyelvre.

A kiadó fenntartott egy önálló hirdetési újságot is, amely minden háztartáshoz eljutott a magyar lakta vidéken.

Szúnyogh Sándor:
Muravidéki kincsesláda
(Top-Print kiadó és MNMI, 1997)

Sajnos a Top-Print nem nőtte ki magát kiadóvállalattá, de elsősorban nem a piac beszűkülése miatt szűnt meg, hanem főleg azért, mert Halász Albert munkahelyet változtatott, a Szlovén Rádió és Televízió nemzetiségi műsorainak a programigazgatója lett. A kiadónál az üressé vált igazgatói helyre nem találtak megfelelő személyt, így 1998. november 31-én hivatalosan meg is szűnt a Top-Print önálló stúdió és kiadóvállalat Lendván, és azóta sincsen utódja.

I. 4. 4.

A FRANC-FRANC muraszombati könyvkiadó

1992 januárjában jött létre Muraszombatban a *Franc-Franc Könyvkiadó Vállalat*, amely a muravidéki szlovén kultúra és könyvkiadás népszerűsítését tűzte ki céljául. Alapítói *Feri Lainšček* író és *Franci Just* szlovéntanár, irodalomtörténész voltak. A könyvkiadó az elmúlt tizenegy évben Szlovénia észak-keleti részén speciális kultúrateremtő erővel és könyvkiadási stratégiával rendelkezett. Az adott körülmények között ez a kiadó keresi a Muravidéken leginkább azokat a lehetőségeket, amelyek a kultúra és a gazdasági szférák között adódnak. A művelődés népszerűsítése és a tudományos-kutatási tevékenységek felkarolása mellett fő tevékenységük a könyvkiadás. Jellegzetes sorozatokat indítottak el: *Novi obrazi* (Új arcok), *Cicibanija* (Gyermekirodalom), *Križpotja* (Keresztutak), *Med Muro in Rabo* (A Mura és a Rába között), *Redkosti* (Ritkaságok), *Podobe Panonije* (Pannónia arcultatai), *Novi mostovi* (Új hidak) és *Mega*. A 90-es évek elején főleg szépirodalmat, szakirodalmat és helytörténeti kiadványokat adtak ki regionális szinten, és ma már országos és nemzetközi szinten is bekapcsolódnak a művelődés és könyvkiadás szellemi áramlataiba. A Franc-Franc kiadó jóvoltából évente 10-15 könyv születik.

Számos szerzővel tartanak Szlovénia-szerte irodalmi kapcsolatokat. Könyvkiadási programjuk megvalósításában két belső szerkesztőjük van: Franci Just és Feri Lainšček, de megbízott külső szerkesztőkkel is dolgoznak, illetve ilyeneket is felkérnek recenziók írására, lektorálásra és szerkesztésre. Milan Vincetič, Jože Hradil, Štefan Kardoš, Miran Korošec és Robert Titan-Felix tartoznak külső munkatársaik körébe. A könyvkiadó a Szlovén Köztársaság Művelődési Minisztériumától pályázati támogatás révén jut anyagi forrásokhoz. Ezen kívül mecenatúrából (szponzorálásból), valamint a könyvek

Žagorec-Csuka
Judit:
Slepci na zemljevidu
(Franc-Franc, 2003)

árusításából fedezik a könyvkiadás költségeit. Szépirodalmat általában 500-tól 1500 példányszámig adnak ki. Könyvek a Mohorjeva družba által kerülnek a szlovén könyvpiacra. A 2002-es év sikerkönyvének számított Márai Sándor *A gyertyák csonkig égnék* című regényének szlovén nyelvű kiadása (*Sveče so dogorele*), amely a Novi mostovi z Madžarsko (Új hidak Magyarországgal) sorozatban jelent meg a Franc-Franc kiadónál. A

regényt Jože Hradil fordította szlovén nyelvre. A kiadónál jelent meg 2003-ban Žagorec-Csuka Judit muravidéki magyar költő szlovén nyelvre fordított verseskötete *Slepci na zemljevidu* (Vakok a térképen) címmel a Novi mostovi sorozatban.

I. 4. 5.

A győri Hazánk Könyvkiadó

Az 1989-ben Győrött megalakult Hazánk Könyvkiadó azóta is változatlan céllal tevékenykedik: a Győr-Moson-Sopron megyéhez kötődő értékeknek prioritást biztosítva, a kortárs szépirodalom megjelentetése mellett történeti, pedagógiai és néprajzi tárgyú művek kiadását vállalja elsősorban. Mindezek mellett – kulturális szolgálata keretében – ösztönzi és segíti a határon túli kiadókkal való kapcsolatteremtést is, hogy a határon túli magyar irodalom, többek közt a szlovéniai magyar irodalom értékei is felmutathatók legyenek Magyarországon. A Hazánk Könyvkiadó ügyvezető igazgatója Szabó József.

A lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel és a muravidéki magyarsággal a kiadónak több évtizedes kapcsolata van, elsősorban a művelődés, a magyar kultúra, az anyanyelvápolás és a könyvkiadás területén. A 90-es évek elejétől kezdve eddig 12 szlovéniai magyar könyvet, kiadványt adtak ki. Ezek: Varga Sándor: A lendvai

plébániatemplom története, Hagymás István: Casanova napja, Varga Sándor: Lendvahegyi bortermelés, Bence Lajos: Írott szóval a megmaradásért, Bence Utrosa Gabriella: Visszahozott szép karácsony, Lendvai Füzetek, Varga Sándor: A szlovéniai magyarok műkedvelői tevékenysége, Halász Albert: Cor-kór; Kór-kór, Lendva-Lendava (idegenforgalmi kiadvány), Alsó-Lendva nagyközség millenniumi emlékkönyve, Kericsmár Rózsa: Kihűlt a ház melege és Göncz László: Életfoszlányok.

Halász Albert
Kór-kór
(MNMI és a
győri Hazánk
Kiadó, 1993)

A 90-es évek vége felé a kiadóval megszűnt a konkrét könyvkiadásra irányuló kapcsolat, tekintettel arra, hogy a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet szlovéniai nyomdákban nyomtatja többnyire a könyveit és kiadványait, mivel a nyomdaköltségek Magyarországon sem olcsóbbak, sőt drágulnak. A kiadóval való szakítás oka gazdasági jellegű, de a kulturális kapcsolatok megmaradtak, hiszen a 2001-től megrendezett Győri Könyvszalon nevű nemzetközi könyvbemutató és vásáron rendszeresen jelen vannak

a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet kiadványai is. Így évente több muravidéki magyar könyvet és egy kiválasztott szerzőt mutatnak be Győrött.

I. 4. 6.

Magyarországi kiadók: a pécsi Pro Pannonia, a budapesti Krúdy Gyula Irodalmi Kör és a pilisvörösvári Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület

A muravidéki magyar írók könyvtermésének a bemutatása Magyarországon már a 90-es évek elején megtörtént, de a 2000-es évek elejére már kialakult egyfajta kiadási tendencia is, vagyis bizonyos szerzők műveiket, tanulmányköteteiket magyarországi kiadóknak ajánlják fel, és ott adják ki. Ennek természetesen több oka is lehet. Lehetséges, hogy már Muravidéken is annyira megnőtt a könyvtermés, hogy mindenkinek nem tudják kiadni a műveit, vagy az írók új utakat keresnek (pályázatok, baráti, írói ismeretségek), amelyek magyarországi kiadókhöz vezetik őket. Annak ellenére, hogy a muravidéki íróknak, költőknek, tudósoknak elsősorban Muravidéken, illetve a muravidéki magyarság életében kell felmutatniuk az irodalmi és tudományos értékeiket, kapcsolatokat kell tartaniuk a körülöttük levő nemzetek, az anyaország irodalmával, tudományos életével is.

A Pro Pannonia

pécsi Kiadói alapítvány pályázati úton adta ki Göncz László *Olvadó jégcsapok* című regényét 2003-ban. A könyvet az Illyés Közalapítvány is támogatta.

Göncz László:
Olvadó jégcsapok
(Pro Pannonia
Kiadó, 2003)

A Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület

2002-ben adta ki Pilisvörösváron Hagymás István *Utazások Fellinivel – filmelemzések* című kötetét, amelyet a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet is támogatott. Majd 2003-ban jelent meg szintén ennek a kiadónak a gondozásában Zágorec-Csuka

1.2. A HÍRES AÉRPENDVAYI DIALD. 1603-BAN

Alattunk vődöshölyök, a legyártottól többet, átlépett 1057. években...
Aztán megírta János György Árkadi, helyfőnökömre csont a cskál...
János György is megírta a legyártottól többet, átlépett 1057. években...
Aztán megírta János György Árkadi, helyfőnökömre csont a cskál...
János György is megírta a legyártottól többet, átlépett 1057. években...

családfőnök az ifjú Zrínyi Miklós közbölcsésze a verha...
Csupánban átlépett 1057. években...
János György is megírta a legyártottól többet, átlépett 1057. években...
Aztán megírta János György Árkadi, helyfőnökömre csont a cskál...
János György is megírta a legyártottól többet, átlépett 1057. években...

1. Jap. János Lőrinc, Árkadihoz a 103. oldalán - csontapaj.

Zágorec-Csuka Judit: *A Zrínyiek nyomában*,
belső oldalpár illusztrációval
(Muravidék Baráti Kör, 2003)

Judit *A Zrínyiek nyomában* című irodalomtörténeti műve. (Támogatók: Illyés Közalapítvány, Pest Megye Közgyűlésének alelnöke, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség). Mindkét muravidéki szerző tagja a kulturális egyesületnek, amely kiadóként is működik.

A Krúdy Gyula Irodalmi Kör

Budapesten Varga József néhány művét vállalta fel kiadásra. Így jelentek meg: *Egyperces mesék* (2004), *Mégis fény gyűlt* (2004), *Mondjuk, írjuk helyesen hetésiesen?* (2004).

Varga József:
Egyperces mesék
(Krúdy Gyula
Irodalmi Kör,
Budapest, 2004)

I. 5.

A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVEK TIPOGRÁFIÁJA

Fontos feladat elemezni a szlovéniai magyar könyvtermés létrehozásához igénybe vett eszközök és módszerek együttes hatását, vagyis a *tipográfiát*. A kiadott könyvek *betűformáit*, *grafikus elemeinek* a kiválasztását és elrendezését, azaz: a betűtípust, betűméretet, a szedést, a betűk és az illusztrációk közötti harmónia megteremtésének arányát. A könyvművészet számos tényezőjét (az írásjeleket, más speciális szimbólumok alakját, a betűk és szavak távolságát, a sorok hosszát, a sorközök, a margók nagyságát, az illusztrációk méretét és elhelyezését, a színek alkalmazását, a címek, az alcímek kiválasztását és térbeli elrendezését) figyelembe véve állapíthatjuk meg az említett könyvtermés külalakjának jellegzetességeit.

I. 5. 1.

A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok 1918-tól napjainkig

“Te vagy a felelős, olvasó, azért, hogy milyen könyvet tesznek eléd, mert te vagy, és a te igényed szabják meg azt, hogy a könyv milyen irányban fejlődik”

– így nyilatkozott Goethe, a német könyvművészet nagy mestere egy híressé vált röpiratában. És mennyire igaza van, hiszen minden emberi munkatermék sorsát nagy vonalaiban az iránta jelentkező igények szabják meg.

I. 5. 1. 2.

A 60-as évek, a kezdetek – fekete-fehér tónusban

A 60-as években többnyire *fekete-fehér* nyomtatásban jelentek meg az illusztrált magyar könyvek. Ezeket *Gábor Zoltán* festőművész, grafikus tusrajzai és *Gálics István* festőművész, grafikus grafikái díszítették. Ebben az időszakban nemigen lehetett beszélni igényes muravidéki magyar könyvkultúráról, művészi kivitelezésű könyvről, hiszen ezeknek az elvárásoknak nem tudott eleget tenni az akkori magyar közösség, de megfelelő anyagi feltételeket sem tudott teremteni az évente egy vagy két könyv megjelenéséhez. Az igényes könyvkiadási kultúra csak később, a 90-es években teremtődött meg. A muravidéki magyarságnak a 60-as években újra szembe kellett néznie az újrakezdéssel és a talponmaradással. A megkésett kezdet nem volt könnyű, annak ellenére, hogy 1573-ban *Hoffhalter Rudolf* vándornyomdász *Kultsár György* református prédikátor prédikációit, három magyar nyelvű könyvét éppen Alsólendván nyomtatta ki. A könyvnyomtatás hagyományai

visszavezethetők a 16. század végére, és mégis csak négyszáz év elteltével teremtett újra a muravidéki magyarság magyar könyvkultúrát magának. A trianoni békeszerződés után negyvenegy évvel jelent meg Vljaj Lajos *Verseik* című kötete (1961), amelyet Gábor Zoltán illusztrált tusrajzaival. Előtte 1942-ben már megjelent *Horváth Sándor Alsólendva múltja és jelene* című helytörténeti műve is, de az még nem volt illusztrálva.

Ez nem jelentette azt, hogy dísztelenek az ekkori könyvek, ugyanis a fekete-fehér grafikák a könyvek méreteihez és tartalmukhoz illő illusztrációnak számítanak.

Illusztrációrészlet Vljaj Lajos *Verseik* című kötetéből. A könyvhöz Gábor Zoltán készített rajzokat.

I. 5. 1. 3.

A 70-es évek pangása

A 70-es évek könyvterméséből a legtöbbet Gálits István grafikusművész illusztrált. A muraszombati Pomurska založba

kiadó ebben az időszakban még nem adott ki bibliofil magyar könyveket, amelyek maradandó, esztétikailag is igényes kivitelezésben kerültek volna ki a nyomdából. Ezeket a könyveket fűzve, 500-1000 példányszámban nyomtatták, egyenletes, fekete festékezéssel. Ennek ellenére a magyar könyvek formailag, esztétikailag nem voltak kifogásolhatók.

I. 5. 1. 4.

A 80-as évek változása

A 80-as évek közepétől történt érezhető változás a szlovéniai magyar könyvkiadásban. A *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet* kezdte átvenni a *Muravidéki Nemzetiségi Öngazgatási Érdekközösségtől* a magyar könyvkiadást, felvállalta a magyar könyvek terjesztését is, és lehetővé tette a magyar költők és írók kibontakozását. A lassan növekvő igényekhez anyagi kereteket is teremtettek. Így a Szlovén Művelődési Minisztérium támogatása által évente 3-4 magyar könyvet is kiadhattak. Ezzel párhuzamosan jött létre a művészi könyv iránti igény is. Ebben az időben a szlovéniai magyar irodalomban új írók és költők jelentek meg: *Bence Lajos*, *Cimmemann Toplák János* és *Bence Utrosa Gabriella*, s e fiatal írók és költők már igényelték műveik igényes, művészi kivitelezésű kiadását.

Gábor Zoltán
Postagalamb című
könyvének belső
oldala
(Pomurska založba,
1982)

I. 5. 1. 5.

A 90-es évek könyvművészeti kibontakozása

Misztótfalusi Kis Miklós nyomdász szavaival élve: *“A mesterművet csak ahhoz értő mester tudja értékelni.”* Vagyis a muravidéki magyar könyvkiadásban a 90-es években már egymásra találtak a szerzők, a kiadó, a technikai szerkesztők és a nyomdászok. Új alkotókkal is bővült az írói, költői csoportosulás, hiszen most jelentkeztek tanulmányaikat befejezve a Budapestről hazatérő Halász Albert és Zágorec-Csuka Judit. Ekkor kezdett el szépirodalmat publikálni Göncz László is. A *Népűjság* szerkesztőségében dolgozó *Meszelics László* formatervező, technikai szerkesztő vette át a magyar könyvek és kiadványok formatervezését is, s ennek a 90-es évek végére már látható eredményei is voltak.

1995-ben Halász Albert Studio Artis néven magánkiadót és grafikai stúdiót alapított. A Studio Artisban nemcsak

formatervezéssel és könyvkiadással foglalkoztak, hanem a könyvek nyomdai gondozását is ellátták. Ez a magánvállalkozás új szint is jelentett Lendván. Halász Albert saját könyveit megtervezte, illusztrálta és sajtó alá rendezte. *Hagymás Istvánnal* együtt *fotóillusztrációkat* is készítettek a magyar könyvek díszítésére.

A 90-es években nagy változást jelentett az is, hogy a muravidéki magyar könyveket már nem a mura-szombati Pomurska založba kiadónál nyomtatták, hanem Magyarországon is kerestek megfelelő nyomdákat, mint pl. a győri *Hazánk Kiadó* nyomdai kapacitása. Ebben az időszakban már megjelentek a fűzött könyvek mellett az igényesebben megtervezett, kötött, kemény címlappal ellátott kiadványok is, pl. Halász Albert: *Jeles napok* Muravidéken, 1999; Bence Utrosa Gabriella: *Ki lakik a sötétben*, 1996; *Igét őrizve*, antológia, 1998. Ezeket már színes illusztrációkkal, fotókkal adták ki, sőt megjelentek a bibliofil szépségű könyvek is. S ez a tendencia folytatódott a 2000-es évek folyamán.

Bence Utrosa
Gabriella:
Ki lakik a sötétben?
(MNMI, 1996)

I. 5. 2.

A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVILLUSZTRÁTOROK MEGHATÁROZÓ TÍPUSAI, CSOPORTJAI

I. 5. 2. 1.

A gyermekkönyvek, ifjúsági könyvek illusztrátorai

A gyermekkönyvek esetében a művészi minőség az illusztrációnak nem az egyetlen kritériuma. A gyermek rendkívüliség- és illúzióigényét sok esetben nem lehet pusztán csak a művész önkifejezési vágyával, autonóm alkotásával kielégíteni. Figyelembe kell venni a gyermekek világát is. Ezért a gyermekkönyvek illusztrálása hidat jelent a gyermek ízlése és a művészi ízlés között. A megjelent gyermekkönyvek zömét *Gábor Zoltán* és *Gálics István* festőművészek illusztrálták. *Gábor Zoltán* ebben a feladatkörben is megőrizte eredeti stílusát, a leegyszerűsített kubisztikus formaalkotást, és ő volt az a művész, aki képviselte az illusztrátorok között az egyszerű sikokból építkező formatervezést. Ez a megállapítás érvényes *Bence Utrosa Gabriella Visszahozott szép karácsony* (1996) mesekönyvének és *Varga József Naphívogató* (1974) gyermekverskötetének a rajzaira is. Tusrajzaival a művész szemléletessé tette a kíváncsi gyermekek számára a világot.

Gálics István grafikusművész ritkán illusztrált gyermekkönyveket. *Szúnyogh Sándor Virágköszöntő* című (1987) gyermekverskötetéhez mégis ő készített illusztrációkat, amelyeket dr. *Varga József*, költő, a *Muratáj* főszerkesztője a Népújságban megjelent cikkében gyenge munkának minősített:

„Az illusztrációk, rajzok nem színesek, nem keltenek különösebb hatást, nemigen inspirálják a gyerekeket belső képek kialakulásához. Ezeket a képeket világtalannak lehetne nevezni, hiszen egysíkúak, fekete-fehér szentimentalizmust sugallnak, csupán utalnak a versek tartalmára, de nem teremtik újjá a vers mondanivalóját.”

Varga József kritikájából kitűnik az az elvárás, amelynek a 80-as évek végén már teret kellett volna nyernie, a "művészi könyv" megteremtésének az igénye. A művészi ízlés hosszú, kemény kompromisszumokkal teli fejlődése egy közösségnek. Ez érvényes a szlovéniai magyarság könyvkultúrájára is, s főleg gyermekirodalmának látványvilágára volt elvárható.

A gyermekkönyvek illusztrációit a tartalom részeként kell értékelni. A jó illusztráció emeli a szöveg értékét is. Ez azt is bizonyítja, hogy az illusztráció sosem öncélú, hanem szolgál valamit. A szlovéniai magyar könyvkiadásban viszonylag kevés illusztrált mesekönyv jelent meg a többi irodalmi műfajhoz

viszonyítva (a 2004-es adatok szerint hét mű: 1974-ben Varga József *Naphívogató* c. műve, *Az ellopott tündér* c. (1998) és az *Egyperces mesék* (2004) c. meséskönyve, Szúnyogh Sándor *Virágköszöntő* (1987) című gyermekversei, Bence Utrosa Gabriella *Visszahozott szép karácsony* (1996), a *Ki lakik a sötétben* (1998) és *A kis makk története* c. meséskönyvei. A meséskönyvekben való elhelyezkedésük alapján a muravidéki magyar gyermekkönyvek illusztrációi egész oldalasak vagy egész képtáblák, féloldalasak, elszórtak a szövegben, marginálisak, de akadnak köztük záródíszek, fejezetlécek és keretek is. Hogy miért fontos az illusztrált meséskönyv, azt éppen az életkor előrehaladásával változó arányok mutatják. Minél kisebb a gyermek, annál inkább a képek „olvashatósága”, vagyis az illusztrálás töltheti be a meséskönyvek fő feladatát: a szemléltetést és az irodalmi élmény teljes befogadását.

Illusztrációrészlet Bence U. Gabriella *Egy kis makk története* c. könyve borítójáról. A könyvet Šinko Sabina illusztrálta.

I. 5. 2. 2.

A szépirodalmi művek illusztrátorai

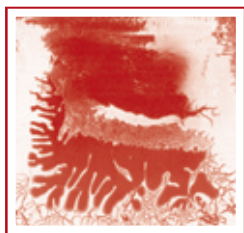
Ahány alkotó, annyi látásmód és megoldás. Ez érvényes megállapítás a szlovéniai magyar könyvkiadásban is. A szépirodalmi művek esetében a szöveg a meghatározó, az illusztráció inkább *díszít, értelmez és kiegészít*. A szépirodalmi alkotások illusztrációi öt csoportba sorolhatók be: díszítő, értelmező, kiegészítő, költői, írói jellegű illusztrációkat és a képversek illusztrátorait említi a szakirodalom.

I. 5. 2. 2. 1.

A díszítő jellegű illusztráció

A díszítés a legősibb funkciója az illusztrációnak, és az a feladata, hogy *gyönyörködtessen*. Ez leginkább jellemző *Gálics István* színes fametszeteire, amelyeket Varga József *Élni* (1983) című verseskötete illusztrálására használt fel. *Hagymás István* színes fotóillusztrációja Zágorec-Csuka Judit *Viharverten* (1997) verseskötetének címlapján inkább gyönyörködtetés által kelti fel az olvasó érdeklődését, mintsem értelmezéssel. A magyar könyvek egyik nagyon lényeges díszje a *borító*, amely elsődleges hatást fejt ki az olvasóra. Halász Albert *Ikonok* (1996) című verseskötetének borítóját saját maga készítette. A szerző számítógépen alkotott színes grafikája már első látásra magával ragadja

a potenciális olvasót. A szlovéniai magyar verseskötetek borítói közül szerintem ez a legdíszesebb és a legjobban kivitelezett könyvborító. A jól megtervezett borítók a “könyvek arcélei”, s úgy díszítik a kiadványt, hogy felfedik vagy sejtetik annak tartalmát, és felkészítik az olvasót a mű befogadására. Ilyen Bence Lajos *Létlelet* (1989) című verseskötetének színes borítója, Gálics István alkotása és Bence Utrosa Gabriella *Egy kis makk története* (2003) című meséskönyvének borítója is, amelyet Sabina Šinko készített.

Halász Albert:
Mosolymorzsák.
Hagymás István
készített hozzá
illusztrációkat.

I. 5. 2. 2. 2.

A kiegészítő jellegű illusztráció

Kiegészítő jellegű illusztrációnak számítanak azok, amelyek a szöveg által közvetített gondolatokat továbbviszik, vagy a szövegből fakadóan olyan hangulatokat teremtenek, amelyek visszatükrözik a képzőművész látásmódját. A kép vagy a fotogramma *hangulatot* teremt a szöveghez, és nem okvetlenül a szöveg által közölt tartalmat adja vissza. Ilyen illusztrációnak számítanak Hagymás István *fotogrammái*, fotóillusztrációi is, amelyek Halász Albert *Mosolymorzsák* (1991) c. verseskötetét díszítik.

Gálics István
készítette az
illusztrációkat
Szúnyogh Sándor
Halicánumi üzenet
(1975) című
verseskötetéhez.

I. 5. 2. 2. 3.

Az értelmező jellegű illusztráció

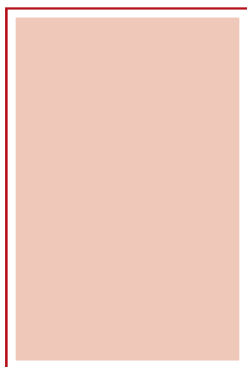
Ilyennek tekintjük azt a kapcsolatot a kép és a szöveg között, amikor az illusztrátor a képzőművészet eszközeivel *újrafogalmazza* a szöveg közvetítette jelentésvilágot. Ilyen illusztrációk jelentek meg Báti Koncz Zsuzsanna *Kettőnk évszakai* (1979) című és Szúnyogh Sándor *Halicánumi üzenet* (1975) című verseskötetében. Mindkettőt Gálics István illusztrálta színes fametszeteivel és grafikáival. Értelmező jellegű illusztrációval díszítette saját verseskötetét, a *Flagelláns énekeskönyvet* (1991) Czimmermann Toplák János, de már Vlaj Lajos *Versék* (1961) című verseskötetét is ilyen képekkel gazdagította Gábor Zoltán.

I. 5. 2. 2. 4.

A képversek illusztrátorai

Különös, vagyis nem mindennapi illusztrációnak számítanak Czimmermann Toplák János haikuzen rajzai, képversei. Ezeknél a kép és a szöveg közt nem hagyományosan

lineáris, vagyis mellérendelő viszony van, hanem éppen ellenkezőleg. Az ő illusztrációira a *stílusselemek vegyítése* és *integrálódása* érvényes. A szöveg és a kép egészen kivételes módon harmonizálódnak. Cimmermann Toplák János úgynevezett haiku-zen rajzaival díszítette Bence Lajos *Létlelet* (1980) és Zágorec-Csuka Judit *Viharverten* (1997) című versesekötetét is. Bennük sajátos módon vegyülnek a különböző technikák: a fotografika-imitációk, ceruzarajzok, tusrajzok, fénymásolatok, filctoll- és korrektúrarajzok. Cimmermann Toplák illusztrációi

Czimmermann
Toplák János
Flagelláns
énekeskönyvét (1991)
a szerző önmaga
illusztrálta.

az *intuícóra*, a spontaneitásra, a közvetlenségre épülnek. Mindezt a művész így nevezi meg: “A tudat személyes azonosulása a tárggyal visszatükröződik a megalkotott képekben.” A képzőművészeti haiku sikeres stílus és technikai bravur lehet a verseskötetekben, mert lényegéből eredendően lírai alkotás, vagyis *képzőművészeti líra*. Cimmermann Toplák János ezeknek az illusztrációknak a nagyításával, kicsinyítésével klasszikus vagy modern vignettakeretekbe

helyezésével, pozitívból negatívba vagy ellenkező helyzetbe állításukkal egyéni stílust teremtett a szlovéniai magyar illusztrátorok körében. Cimmermann Toplák János képzőművészeti haikuit a 80-as években készítette, később átalakította és illusztrációkként is felhasználta őket.

I. 5. 2. 2. 5.

A költői, írói illusztráció

Az író, a költő és az illusztrátor találkozása is többféle kimenetelű lehet. Az egyik legszerencsésebb formája az, ha az illusztrációkat maga a költő, az író készíti el a könyvéhez. Erre a muravidéki magyar könyvkiadásban is vannak példák. Halász Albert költő, néprajzkutató saját műveire borított és illusztrációkat, fotóillusztrációkat, térképeket készített, így a *Cor-kór/kór-kór* című (1993), az *Ikonok* (1996) című verseskötetéhez és a *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken* című tanulmánykötetéhez (1999) is. Cimmermann Toplák János költő szintén saját tusrajzaival díszítette a *Flagelláns énekeskönyvet* (1991), és ehhez saját portréját is felhasználta.

Huzjan István:
*Podaj roko svetlobi – Nyújts
kezet a fénynek*
(magánkiadás,
2003)

Huzjan István rajztanár magánkiadásban megjelent *Podaj roko svetlobi – Nyújts kezet a fénynek* (2003) (fordította Zágorec-Csuka Judit) című verseskötetében szintén a saját illusztrációt használta fel díszítő elemként.

I. 5. 2. 3.

A tankönyvek illusztrátorai

Az esztétikai érzék fejlesztésében az illusztrált könyveknek és a tankönyveknek is meghatározó szerepük van. Az olvasni még nem tudó gyermek esetében a kép helyettesíti a szöveget, így annak tökéletesnek kell lennie mind a papír minőségét, mind a művészi kidolgozást illetően. Természetesen a megfelelő illusztráció elkészítéséhez a művésznek épp olyan *pedagógiai érzékkel* kell rendelkeznie, mint a mű szerzőjének. Nem véletlen, hogy Muravidéken is a kétnyelvű (szlovén-magyar) tankönyveket pedagógusok és rajztanárok illusztrálták, így Salamon Árpád rajztanár 1960-ban

Persa János illusztrálta *A betűk világa* (1993) c. tankönyvet

az *Első olvasókönyv* c. tankönyvet (Bela Horvat-Leona Gerenčer).

Persa János, a lendvai I. sz. Kétnyelvű Általános Iskola rajztanára készített képeket Bazsika Magda *A betűk világa* című magyar nyelvű munkafüzetéhez (1993) és Fehér Mária *Írunk és olvasunk* című munkafüzetéhez (1993), együttműködve az alsó tagozatos tanítókkal.

Fehér Mária *Írunk és olvasunk* (1993) c. munkafüzetét Persa János illusztrálta.

Hermán László, Ljubljanában élő rajztanár illusztrálta Szomi Béla *Fizika za 8. razred* (1990) című tankönyvét.

Orbán Péter tervezőgrafikus készített 29 rajtot és 98 illusztrációt, valamint borítót a *Kitekintő* című tankönyvhöz és munkafüzetéhez, amelyet Aldea Miklósné, Dávid Mária, dr. Kálmán László, Szende Virág írtak és a Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete adott ki 2004-ben a magyar mint második nyelv tanításához a nyolcosztályos kétnyelvű általános iskola 8. és a kilencosztályos általános iskola 9. osztálya számára.

A *Kitekintő* c. tankönyvet Orbán Péter illusztrálta (Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete, 2004)

I. 5. 2. 4.

A Muratáj folyóirat illusztrátorai

1997-ben ünnepelte a *Muratáj* c. irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóirat létrejöttének tízéves évfordulóját. Évente kétszer jelenik meg, s kezdetben kevésbé illusztrálták, de ma már szinte mindegyik számában van kép. Így jelennek meg vizuális díszítőelemként a muravidéki, magyarországi és más, határon túli kisebbségi léthelyzetben élő magyar művészek grafikai, fotográfiai, festményeik színes reprodukciói. A *Muratáj* illusztrátorai közé tartoznak: *Gálics István, Hagymás István, Göntér Endre, Halász Albert és Gábor Zoltán.*

I. 5. 2. 5.

A képregények

A képregények már száz éve jelen vannak a szórakoztató olvasmányok között. Van vázolható esztétikájuk, sok a fogyasztójuk, elsősorban a kiskamaszok és nagykamaszok közül.

Ők már a vizuális kultúra gyermekei. Szlovéniában ennek a műfajnak az igazi mestere *Miki Nikolaj Muster* szobrászművész, rajzfilmtervező, animációs szakember, aki anyai ágon magyar származású. 1973-tól napjainkig folyamatosan rajzolja képregényeit, amelyek zömét világhírű ifjúsági regények története alapján alkotta meg. Huszonnégy képregénye közül tizenkettő nyomtatásban is megjelent, ezekből kettőt, a *Rajzolt meséket* és a *Törökök, törököket* (1996) magyarul is kiadta. Kiadásra vár még a *Máglyára* című kézírata. Képregényeit kezdetben újságokban publikálta, majd füzetek és könyvek formájában is kaphatóak lettek.

Miki Nikolaj Muszter
Törökök, törökök c. képregénye.

Tizenöt évig élt Németországban mint szabadfoglalkozású művész. A Bavaria, majd a Schmidt rajzfilmstúdióknál dolgozott Münchenben, ott animációs filmeket, karikatúrákat, képregényeket és rajzfilmeket készített.

Muster képregényei szórakoztatva tanítanak, vagy tanítva szórakoztatnak: sajátos mitológiát teremtenek. Komikus történetei érdekfeszítőek, de meglehetősen sztereotípek. Képregényei filmszerűek és rejtvénytyszerűek, szövegük tömör és expresszív, de az adott nyelvet nem ismerő olvasó is megérti cselekményüket. Rajzai egyszerűek, nem túlrészletezettek. Képregényeihez ő maga ír szövegeket is, valamint a rajzfilmjeihez forgatókönyvet. Képregényei a vizuális kultúra műfajai közé sorolhatók, habár a videokazetta és a számítógépes kultúra előrevetíti ezeknek is az alkonyát.

I. 5. 2. 6.

*Vizuális anyanyelv határok nélkül.
Magyar könyvillusztráció
Magyarország határain kívül
1918-tól napjainkig*

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága és az Országos Széchényi Könyvtár Budapesten Vizuális anyanyelv határok nélkül – Magyar könyvillusztráció Magyarországon határain kívül 1918-tól napjainkig címmel 2001. április 18-án és 19-én

kiállítást és konferenciát szervezett az Országos Széchényi Könyvtárban. A kiállítást dr. Szörényi László, az MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatója nyitotta meg, rendezője dr. Szabó Lilla, a Magyar Nemzeti Galéria művészettörténésze, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társaságának elnöke volt. Az anyag gyűjtését, módszeres feldolgozását és a kiállítás előkészítését Szombathy Bálint, művész, művészeti író végezte. A kiállítás anyagát és a könyvillusztrációkról szóló előadásokat kutatók, művészettörténészek, könyvtárosok mutatták be, illetve tartották: Hushegyi Gábor (Szlovákia), Vesztróczy Éva (Szlovákia), Fedinec Csilla (Kárpátalja), dr. Murádin Jenő (Románia), Gábor Dénes (Románia), Kovacsev Olga (Vajdaság) és Zágorec-Csuka Judit (Szlovénia). Az Országos Széchényi Könyvtárban a szlovéniai magyar könyvillusztrátorok közül Gábor Zoltán festőművész, Cimmermann Toplák János formatervező-grafikus, Halász Albert költő, író, Huzján István rajztanár, Orbán Péter tervezőgrafikus műveit állították ki. Itt szerepeltek Meszelics László grafikus borítótervei is, amelyeket a muravidéki magyar könyvekhez készített.

A Magyar könyvillusztráció Magyarországon határain kívül című kiállítás és konferencia, amely felölelte a romániai, szlovákiai, kárpátaljai, vajdasági és szlovéniai magyar könyvillusztrátorok válogatott

munkáit 1918-tól napjainkig, azzal a céllal jött létre, hogy a közöletlen és még feltárható anyag közzétételre kerüljön. A kiállításon nyomtatott könyvek és eredeti, illusztrációra szánt munkák egyaránt szerepelhettek, és nagy közönség tekinthette meg őket. A konferencián, amelyet dr. Szabó Lilla művészettörténész vezetett, szóhoz jutottak a könyvszakmát ismerő szerzők, kiadók, művészettörténészek. Dr. Szabó Lilla erről így nyilatkozott:

“Az országos és az országos kereteket is meghaladó millenniumi művelődési rendezvények palettáját egy olyan átfogó kiállítással kívánjuk gazdagabbá tenni, amely első ízben mutatja be a maga történeti teljességében a határon túli magyar szerzők könyvillusztrációs művészetét. A téma időszerűsége két szempontból fontos: egyrészt Magyarországon korábban nem voltak meg az objektív feltételek egy ilyen rendezvény lebonyolításához, másrészt a határon túli régiókban sem történtek olyan kísérletek, melyek a könyvillusztráció műfajának magyar nemzetiségű ápolóit igyekeztek volna bemutatni. A könyvillusztráció jelentősége a határon túli magyar alkotók munkásságának szempontjából azért mondható kivételesnek, mert voltak olyan időszakok, amikor a nyilvánosság elé lépés egyetlen lehetőségét jelentették. A téma feldolgozása a magyar művészettörténet régi adóssága.

*A projekten jelenleg hét művészet- és irodalomtörténész, valamint könyves szakember dolgozott.”*³⁰

„Izgalmas feladat a könyvillusztráció kutatása, hiszen a műfaj igen szorosan kapcsolódik az irodalomhoz, de ahhoz a közösséghez is, amelyik a könyvet kezébe veszi. A politikai változás után a magyar kulturális intézmények rendszere összeomlott, de a magántulajdonban lévő kiadók továbbra is működtek, a magyar szó mellett számos, magyar művészek készítette képpel ajándékozva meg az olvasókat.” – írta P. Szabó Ernő művészettörténész, újságíró a Magyar Nemzetben 2001-ben, alátámasztva a könyvillusztrálásnak a könyves szakmán belüli fontosságát, majd így folytatta a cikkét:

“Égő város, romba dőlt házak, az épületekkel szemben, az előtérben karját magasba emelő alak. A rajzot Kós Károly készítette, s 1924-ben jelent meg nyomtatásban, Bárd Oszkár Mi lesz velünk? című könyve címlapjaként a kolozsvári Minerva könyvkiadónál. A nagy világgégés, a feldarabolt Magyarország fájdalma éppen úgy benne van ebben a rajzban, mint az aggodás azokért, akik az az új impérium alattvalóiként is meg akarták tartani kultúrájukat, magyarságukat, emberségüket. A könyv alighanem könyvészeti ritkaság, a rajz izgalmas adalék a

³⁰ Dr. Szabó Lilla: *Magyar könyvillusztráció Magyarország határain kívül 1918-tól napjainkig* című kiállítás és konferencia. Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága. Budapest. 2001. Konferencia-körlevél.

*sokoldalú művész munkásságához, a XX. századi magyar művészettörténet történetéhez.”*³¹

A kiállítás anyagát 2002-ben a Hungarológiai Világkonferencián is bemutatták Helsinkiben, ugyanúgy, mint 2001 és 2003 között Magyarország különböző múzeumaiban. Ezek a törekvések erősítik azt a tudatot, hogy a magyar könyvkultúra és a magyar képzőművészet részét képezi a határon túl élő magyar közösségek könyves szakmája, könyvtermése és könyvkultúrája. A felkutatott anyagot a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága 2003-ban tanulmánykötet formájában egy jól összeállított bibliográfiai jegyzékkel együtt ki is adta.

I. 5. 3.

Összegezés a szlovéniai magyar könyvdíszítésről, vizuális kultúráról

A szlovéniai magyar könyvkultúrában a könyvek illusztrálása, díszítése még nem érte el kibontakozásának csúcspontját, de akadnak meglepően szépen illusztrált könyvek is. A közel száz magyar könyvnek csak egyharmada tartalmaz illusztrációt. Ez az arány az erdélyi, a kárpátaljai,

a szlovákiai és a vajdasági könyvkultúrára is érvényes. A többi határon túli magyar régióban sem nagyobb a díszített könyvek aránya, csak mivel sokkal több magyar könyvet adnak ki, nagyobbak az abszolút számok.

Úgy gondolom, hogy a nyomdászati technika rohamos fejlődésével és a szakképzett grafikusok visszatérésével a Muravidékre új lehetőségek nyílnak a könyvillusztrálás, könyvdíszítés és grafikai tervezés terén is. A 90-es évek elejétől lehetőség nyílt a továbbtanulásra a magyarországi képzőművészeti középiskolákban, és azt követően a fiatalok Budapesten a Képzőművészeti Főiskola grafikus és képzőművész szakán folytathatták tanulmányaikat. Ezek a tények egy kicsit a jövőbe is mutatnak, hiszen a visszatérő fiatal muravidéki grafikusok, képzőművészek, köztük *Orbán Péter, Rozsmán Szilvia és Tomka Csilla* valószínűleg meg akarják mutatni tehetségüket, és alkotni szeretnének. A cselekvési lehetőség megteremtésében reméljük, hogy segítőkészek lesznek a magyar könyvkultúra szakemberei: a szerkesztők, a kiadók, a képzőművészek, a nyomdászok és a könyvkereskedők. Egy esztétikailag szépen megformált könyv létrehozásában számos szakembernek kell együttműködnie, s ennek a tudatában érdemes könyvet illusztrálni is. A háborút

³¹ P. Szabó Ernő: *Vizuális anyanyelv határok nélkül*. Magyar könyvgrafikai kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban. Magyar Nemzet. 2001. április 21., 15. p.

követő negyven év alatt felmutatott értékek mellett a fiataloknak most új minőséget kell teremteniük. Ez alapozná meg a könyvkultúrában a fejlődés folytonosságát is, habár a könyvillusztrálás terén mintha még mindig a kezdetek kezdetén volnánk, ha a többi ország határon túli magyar könyvterméséhez viszonyítjuk a magunkét, de ez esetben is van némi fejlődés. Goethe szavaival élve: „...mert a te igényed szabja meg, olvasó, hogy milyen könyvet tesznek eléd, te vagy a felelős ezért.”.

Véleményem szerint mindez még érvényesebb kisebbségi léthelyzetben. Természetesen az olvasók könyvkultúráját is lehet fejleszteni. Ez pedig elsősorban az írók, a költők, az illusztrátorok, a tervezőgrafikusok, a kiadók, a szerkesztők, a könyvkereskedők, a művészettörténészek feladata volna.

I. 6.

A SZLOVÉNIAI MAGYAR IRODALOM, TUDOMÁNYTÖRTÉNET KÉPVISELŐINEK KÖNYVEI ÉS TANULMÁNYAI

I. 6. 1.

*A szépirodalom és esszéirodalom
jeles képviselőinek munkássága és alkotásaik*

BÁTI Zsuzsa

(Padé, Padej, 1939 –), újságíró, költő, fordító.

1939-ben született a bánáti Padén. Iskoláit Nagybecskerekén (Zrenjaninban) végezte, később a Magyar Szó újságírója lett. 1963-ban a Muravidékre, Szlovéniába költözött családjával együtt. A muravidéki magyarok hetilapjának, a *Népújság*-nak lett újságírója, majd felelős szerkesztője. 1991-ben vonult nyugdíjba. Egyik vallomásában erről így nyilatkozott: „Szlovéniában itthon vagyok, Vajdaságba hazamegyek. Jó érzés. Olyan, mintha híd lennék.” Bati Zsuzsa Lendván él.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

Bati Zsuzsa költői indulása az 50-es évek közepére esett, ekkor tette közzé verseit különböző vajdasági napi- és hetilapokban, valamint a Hídban. Költővé érlelődése azonban a 70-es években fejeződött be, tehát már a választott hazában, Muravidéken. Az évtized lírai termését az 1979-ben megjelent *Útravaló és Kettőnk évszakai* című versesköteteiben publikálta. Negyvenévesen került olyan helyzetbe, hogy szinte egy időben jelent meg a két könyv. A Fórum Kiadó gondozásában és a szabadkai nyomda igényes kivitelezésében az *Útravaló*, majd a muraszombati Pomurska založba kiadónál hasonló szép kiadásban a *Kettőnk évszakai*. Az *Útravaló*ban József Attila és a nyugat európai tárgyias költészet hatását figyelhetjük meg.

Erre utal a költőre való közvetlen hivatkozása is:

„Tudod Attilám. A proletár utókor
mégiscsak téged szeret
bár nem dicsér
mert nem egészen úgy történt minden...”

(József Attila)

A verseskötet egy őszinte és elkötelezett költő verseit tartalmazza. A kötet recenziójában, Jung Károly így vallott a fülszövegben a versekről: „Az ötvenes évek végén jelentkezett először, majd a biztató kezdetek után hirtelen elhallgatott, és sokáig nem adott hírt magáról a most Szlovéniában, a Murántúlon újságíróskodó Báti Zsuzsa sajátos hangú költészete. Az újrakezdés, a magáralátalás élményéről, egy elfojthatatlan, szenvedélyes költői természetéről vallanak érett művészettel az utóbbi évtizedekben keletkezett és a kötetben összegyűjtött versei. Elmúlt barátságok, emlékek, a szülőföld varázsa, az asszonyorsors mindennapjai jelennek meg itt a lírai meghittség és megéltség hitelével, de ennél szélesebb távlatok is: a veszélyeztetett lét, az öntudatlanul pusztított jelen és az eltékozoltnak hitt holnap féltése, emberi és költői vállalása jelzi Báti Zsuzsa vívódó, önmagával és korával őszintén szembenéző elkötelezettségét.”

Kettőnk évszakai című következő verseskötetéhez Gálics István készített grafikai illusztrációt. A kötetben a költő szerelmi lírát közöl elsősorban, nagyon hatáson ható módon. Az évszakoknak megfelelő sorrendben vonultatja fel verseit, melyek tematikusan is kötődnek a tavasz, a nyár, az ősz és a tél hangulataihoz, az évszakok esszenciájához. A Szivárványtavasz ciklusban a szerelmet mint kihívást fogalmazza meg a költő, amely valamely új utat hoz az életébe. A ciklus teli van akarással:

„Néztél, mint nefelejcs
szád volt a szeretlek
májusszagú esőt hoztál
szőke fenyves elfogadtál.”

(Virágének)

A Holddal vándorló nyár ciklusban a nyár perzselő szerelmet asszociál. Ezekben a forró, szenvedélyes szerelmi érzést idéző versekben a női én egészen kibontakozni vágyik:

„Ha hozzám eljössz
megnézzük majd a holdat
ha Zágrábban lennék
csak tornyokat látnánk.
Ha eljössz hozzám

keresünk egy boglyát
puha lesz
miénk lesz.”

(Csak hozzád)

Majd az Ősz lett azután ciklus már a szerelem rejtélyes kételyeit és bonyodalmaikat vetíti elénk:

„Látod
ide jutottam
olyan messze vagy
és én még távolabb attól
amit akartam”

A Téli helyzetkép című ciklusa már az elmúlt szerelmi érzést idézi fel. A kötetben erre nincs egyértelmű utalás, csak sejtjük. Önkéntelenül mégiscsak felcsillan a versekben a remény és a bizakodás is:

„Ha elmész
csak az IDŐ marad nekem
évszakok nem lesznek”
(Neked szép vers)

Szalkai Kanyó Leona költőnő, a kötet recenzense a következőket írta a műről: “A Kettőnk évszakai nem egy befejezett lírai megnyilvánulás, nem egy költőileg is rögzített élettéma, válogatott összegezés, csak egy szerelem éve, a tavasz akarásaival, a nyár perzseléseivel, az ősz avartitkaival, a tél mindent takaró hógörgetegeivel. Elmult, szunnyad még mag a tél subája alatt? Erre nem kapunk választ – talán az alkotó maga sem tudja.” Báti Zsuzsa hangja nem megszokott költői hang – egy nő szólal meg és szerelmet vall. Mondanivalója világos, érthető, szívvel szól és kézzelfogható a mondanivalója. Nem azért ír, hogy megdöbbenjen vagy elkápráztasson, hanem hogy őszintén rögzítse belső rezzenéseit, neszeit. Magabiztos és helytálló költészettel járult hozzá Báti Zsuzsa a szlovéniai magyar nyelvű irodalom lassú, de biztos kibontakozásához. Sajnos, a két kötete után nem jelent meg több. Egy ideig még publikált a Muratájban, majd elnémult. Nem tudni, hogy miért. Mit is jelent ez a gyors fellángolása és elhamvadása a költészet terén? Valószínű, hogy költői mondanivalója ennyi volt, s annak fogytán alkotó energiáját másfelé sugározta.

Báti Zsuzsa, ahogy Szalkai Kanyó Leona írta róla, „a rutinos újságíró” nemcsak a körülötte zajló életet élte, érezte és írta, hanem versrendszerbe kényszerítette a benne zajló magánvilágot is. Az újságírás szinte minden műfaját művelte, írásainak

zömét a nemzetiségi politikáról írta. Szakterülete is többnyire a külföldi, a hazai és a nemzetiségi politika volt. Újságírói pályafutását Muravidéken kezdte, Murszombatban, ahol szinte egyedül volt a Népújság újságírója. Majd néhány év elteltével családjával együtt Lendvára költözött. Igazán itt bontakozott ki újságírói pályafutása. Itt alakította ki a Népújság szerkesztőségét Szúnyogh Sándorral, Kericsmár Rózsával, Pivar Ellával és Varga Sándorral az élen. Az újságírás mellett aktívan részt vett a nemzetiségi politikában, nemcsak mint újságíró, hanem mint közéleti személyiség is. Sokat fordított, főleg hivatalos szövegeket.

Újságírói pályafutását elkötelezetten végezte. Úttörő szerepet töltött be, főleg akkor, amikor minőségében és mennyiségében megváltozott a média szerepe a kétnyelvű területen. A Népújság mellett kialakult a Muravidéki Magyar Rádió és a Mostovi-Hidak szerkesztősége is. A magyar nyelvű médiában egyre több újságíró helyezkedett el. A fiatal publicistáknak tapasztalt példaképekre volt szükségük. Báti Zsuzsa személyében találták meg a mestert, a vezető újságírói személyiséget. A Népújság önállósodása és a szlovén médiából történt kiválása után ő tovább dolgozott a szerkesztőségben, és üdvözölte a Magyar Tájékoztatási Intézet létrehozását is. Költői és újságírói útja a szlovéniai magyar irodalomban és publicisztikában egyedi jelenség volt, hiszen sokáig egyedül képviselte a női nemet az írók és a költők közt.

Művei

- **Útravaló.** Újvidék, Forum, 1979. 77 p.
- **Kettőnk évszakai.** Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. 68 p.

Bibliográfia

- **BENCE Lajos:** Írott szóval a megmaradásért. Győr-Lendva, 1996.
- **BORI Imre:** A jugoszláviai magyar irodalom története. Újvidék, 1998.
- **PÉNTEK Imre:** Tanulmányok és cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva: Szlovéniai Magyar Írócsoport ; Szombathely : Életünk, 1991. 97.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Pozitív irányba változott a helyzet : beszélgetés Báti Zsuzsa muravidéki költő újságíróval. Népújság, 1991. X. 31., 42. sz., 12. p.,
- **TOLDI Éva:** Az élet ideje: Báti Zsuzsa: Útravaló. 1980. 1-2.sz. 79. p.,

- **VAJDA Gábor:** Az idill keresése – Báti Zsuzsa: Kettőnk évszakai. Magyar Szó XII.22., 22. p.
- **VARGA József:** Öt szlovéniai magyar költő egy-egy versének grammatikai és egyéb szempontú vizsgálata, Naptár, 1988.
- **VARGA Zoltán:** Magyar verseskönyvek Szlovéniából: Báti Zsuzsa. Útravaló és Kettőnk évszakai című kötetéről. Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva: Szlovéniai Magyar Írócsoport; Szombathely: Életünk, 1991. 100-101. p.
- **VARGA Zoltán:** Szabálytalan párbeszéd egy szlovéniai magyar íróval. Naptár, 1981, 87-97. p.
- **VIRÁG Ágnes:** Kettőnk évszakai. Üzenet, 1981., 614. p.
- **GEROLD László:** Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918-2000). Újvidék. Fórum, 2001.

Dr. BENCE Lajos

(Göntérháza, Genterovci, 1956 –), költő, irodalomtörténész, egyetemi tanár, a Népújtság főszerkesztője, a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet igazgatója. (→ L. még a 180. oldalon!)

1956-ban született Göntérházán. Szülei földműveléssel foglalkoznak. A lendvai gépészeti középiskola elvégzése után Budapestre került bölcsészhallgatónak. 1981-ben középiskolai magyartanári oklevelet szerzett, majd kilenc évig a muravidéki középiskolákban tanított magyar nyelvet és irodalmat. Közben másfél évig szerkesztette a Szlovén Televízió magyar nyelvű műsorát, a *Hidakat*. 1988-tól óraadó tanárként a maribori Pedagógiai Egyetemen irodalmat ad elő: 1991–1997 között mint tanársegéd, majd mint docens.

1993-tól a Népújtság felelős szerkesztője és igazgatója. 1994-ben doktori címet szerzett Budapesten az ELTE BTK-n a szlovéniai magyar irodalom történetéből. Doktori értekezésének a címe *Írott szóval a megmaradásért*, alcíme *A szlovéniai magyarság 70 éve*. Bence Lajos Lendván él családjával: feleségével, Bence Utrosa Gabriella prózaíróval és két lányával, Virággal és Szerénával. Számos tisztséget és közéleti szerepet tölt be a muravidéki magyarság köreiből, hallatja szavát a nemzetiségi politika kérdéseiben. Magyarországi irodalmi műhelyekben és irodalmi körökben is elismert költő és irodalomtörténész. Számos verseskötete, monográfiája és tanulmánya jelent meg itthon és külföldön.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

Első verseit középiskolás korában írta, ezek a diáklapokban és a muravidéki Nap-tárban jelentek meg. A budapesti évek és az Eötvös Kollégium nagy hatással voltak költészetére kibontakozására. Első verseskötete *Szíves szívtelen* címmel jelent meg 1981-ben Muraszombatban. A kötet versei egyrészt a Nagy László-i, másrészt a nyugat-európai avantgárd hatásáról árulkodnak. Czine Mihály irodalomtörténész így méltatta a kötetet: „Ember szól, igaz ember, váratlan asszociációkkal, hangja olyan tiszta, mint eső után a levegő”. Majd a kötet fülszövegében: „Fiatalember, bölcsész-hallgató, készül a holnapra, s birkózik a verssel. A verssel, meg az élettel. Szívmocanárait figyeli, s a teret meg az időt, amelyben él. Mindenre érzékeny, ami a világban történik. Tüzes és piros dalokat szeretne írni, de leginkább a fehér csendet érzékeli s a hiányt.”

1983-ban adta ki *Vlaj Lajosról szóló kismonográfiáját*, amelyben Vlajt mint költőt, a szlovéniai magyar irodalom megalapítóját mutatta be. Második, *Lételelet* című verseskötete 1989-ben jelent meg, s ennek a visszhangja már jelentősen meghaladja

az előzőét, hiszen a hazai és a vajdasági mellett az anyaországi kritika is több írással képviseltette magát. Péntek Imre költő, lapszerkesztő, a muravidéki irodalom kritikusa erre a kötetre is érvényesnek tartotta a „tisztá” jelzőt. Ezt állította a kötet-ről: „...a Létlelet a tiszta szó bűvöletében született. A nyelv- és a kultúraszennyező világban a tisztaság elementáris igényét szólaltatja meg. Mert ebben a közegben nem könnyű az identitás „örzése”. Hiszen: „Könnyen megbillenhet a mondanivaló e nyelvingoványban”. Bence Lajos nagyon finom áttétellel érzékelteti az identitás elvesztésének lassú, sorvasztó folyamatát is:

„Szemmel alig észlelhető
Hajszálrepedéseink
Mint vitrinekben féltve
Őrzött etruszk vázákön
Fel sem tűnnek senkinek.”

Gyurác Ferenc recenziója szerint Bence olyan költő, aki: „Sokat tanult a modern líra műfogaiból, de a költészet ősi funkciójából is őrzi, ami törmelékeny világképű, mítosztalan korunkban még őrizhető...”. Akadnak olyan Bence-versek is, amelyek különösebb áttételek nélkül magát a létet választják alap kategóriául. Láng Gusztáv irodalomtörténész a kötet sikerültebb darabjait a terjedelmesebb, monologikusabb versekben véli felfedezni, melyekben „az emlékező, emlékelemző epika leíró képei dominálnak, de úgy, hogy egy-egy hasonlat, párhuzam léthelyzettávlatúvá tágitja a konkrét egyedi önéletrajzi mozzanatot. Dr. Varga József a következőket írta le a *Létlelet*-ről: „Olvasgatva a költő újabb verseit, az alábbi gondolatok fogalmazódtak meg bennem. Bence első verseskötetében – a *Szíves szívtelenben* – erős motívumhalmazként érvényesül a világot sötétben látó, az embertársakat, azaz a társadalmat idegenül szemlélő, a költészetet kilátástalannak érző-vádoló halálgondolat. Ez a második kötetben is jelen van ugyan, de egyfajta rezignációhálóként húzódik végig jónéhány költeményen, befonva azokat finom, lehetőkönyű harmatszemesekkel.”

1990 őszén gyűjtötte kötetbe gyermekverseit Bence Lajos *Napraforgó-papagáj* címmel. „Az üde színek és friss zamatok a Muratáj vidékéről valók, amely Bence Lajos felnevelő tája, ahonnan a saját gyermekkorának élményei is származnak” – írta Varga Zoltán, a kötet szerkesztője, recenzense. A gyermekversekhez Suzanne Király-Moss festőművésznő készített színes, vidám és hangulatos illusztrációkat. Ezek a versek rokonságban vannak a népköltéssel, a szürrealista gyermekversekkel és tankölteményekkel. A tréfás rímekből, találós rigmusokból, verses huncutságokból kicsendül a makulátlanul megőrzött gyermeki játékoság önfeledt öröme. Ezek a versek játékos pillanatfelvételek, pajkos összekacsintások a kis emberkének, a gyerekek nagy igazságokat kereső világával.

1994-ben jelent meg Bence Lajos *Írott szóval a megmaradásért – A szlovéniai magyarság 1919–1989* című tanulmánykötete, amelyben a szlovéniai magyarság történelmét, művelődési intézményeit, irodalmát, nemzetiségi politikáját és sajtótörténetét foglalta össze. Györffy László, a Hitel kritikusa Bence Lajos művét a magyarságtudomány nélkülözhetetlen kézikönyvének nevezte. Mák Ferenc a Vasi Szemlében erről így vallott: „Bence, az író a könyvében jelezte: az irodalom bizony nemcsak esztétikum, de elsősorban etikum, nem egy esetben a történelmi eseményekkel szembeni szellemi helytállás igényének a megfogalmazása is.” Gyurácz Ferenc, a kötet recenzense a következőképpen méltatta a tanulmánykötetet: „Úgy szolgálja a magyarság önismeretét, megmaradási törekvését, hogy eközben senkit, sem népeket, sem egyéneket nem sért.” Az író a Trianon utáni 70 évet több szempontból elemzi, kezdve a magyarság gazdasági és jogi helyzetével, amelyet egy 1945 utáni résszel is kibővíti. A demográfiai áttekintést az oktatásügy és a kisebbségi sajtó ismertetése követi. A kötetben a legnagyobb hangsúlyt mégis a szlovéniai magyar irodalomnak szenteli, kezdve a táj irodalmi hagyományainak bemutatásával, visszautalva az alsólendvai nyomdászat 16. századi termékeire, folytatva a csaknem három évszázados kultúrtörténeti hiátus után a századforduló, majd a két világháború közötti időszak jelentősebb, főleg a gyorsajtóban megjelent irodalmi próbálkozásait. A kötet utolsó részében pedig részletesen foglalkozik a szlovéniai magyar irodalomnak a kezdetektől a 90-es évek elejéig tartó mintegy három évtizedes fejlődésével, vázolja egy-egy jelentősebb személyiség írói arclétét, pályáivét.

Bence Lajos véleménye szerint az említett könyvnek fontos üzenete van: „Olyan dolgokra bukkantam a disszertációm megírása közben, amelyek önépítkezésünkben lehetnek segítségünkre, gondolok itt az itteni magyarság kulturális felemelkedésére, öntudatának az erősödésére. Könyvem tipológiai jellegű, így már most ösztönzőnek szántam a további tudományos vizsgálatához. Fontosnak tartom azt, hogy a valóságunkat tudományosan is képesek legyünk vizsgálni és gyorsan reagálni a kóros jelenségekre. Ez fogja biztosítani a megmaradásunkat, hogy egy kicsit tervszerűbben állunk hozzá dolgaink rendezéséhez, csak így sikerülhet – Ady Endre szavaival élve – felépíteni a templomot.” A tanulmánykötet második, bővített kiadása 1996-ban jelent meg.

Másik kötete, amely a *Rá-olvasások* címet viseli, régi és új versekből áll össze. A szokatlan cím is jelzi: a Bence-versek szokatlan témavilága, az alkotás öröme és fájdalma, a szabadság és az írói szabadság témakörének körüljárása a kötet új verseiben nyilvánul meg és továbbgondolást igényel. A *Rá-olvasások* 2000-ben jelent meg az MNMI gondozásában, s az egyik legötletesebb kivitelezésű szlovéniai magyar könyvnek számít. A kötetet formatervezője Meszelics László volt.

Bence Lajos 1993-tól a Népújságnak, a szlovéniai magyarok hetilapjának a főszerkesztője, majd a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet igazgatója lett. Publicisztikai tevékenysége igen számottevő. Ebben is megjelenik a magyarságféltés, a kiút-keresés, a problémamegoldások sürgetése. Egy alkalommal így ír erről: „A nemzeti kisebbség saját sorsának alakítója kíván lenni! Reményekkel kecsegtet az a tény is, hogy a fiatal magyar értelmiség, felismerve társadalmi szerepét, most már tenni is akar az itteni magyarságért.” Hasonló gondolatokkal térképezi fel Bence Lajos a magyarság helyzetét Muravidéken, publicisztikai írásaiban a „megmaradás esélyeit” latolgatja, és az írott szóval küzd a megmaradásért.

Doktori disszertációjának címe

- **Írott szóval a megmaradásért : a szlovéniai magyarság szellemi fejlődésének 70 éve.** Alsólendva, 1993., 215 p.

Művei

- **Szíves szívtelen:** versek. Murska Sobota: Pomurska založba, 1981. 63 p.
- **Vlaj Lajos: 1904-1966.** Lendavski zvezki, Lendvai Füzetek 7, 1983. 63 p.
- Uő., Szabó Suzana, Vugrinec Jožef. **Prekmurska madžarska književnost = Muravidéki magyar irodalom** : 1945-1987. Pokrajinska študijska knjižnica v Murski Soboti, 28.XII.1987. – 23. I.1988. Murska Sobota, Kulturni center Miško Kranjec, 1987. 30 p.
- **Vallomások Vlaj Lajosról.** (Lendvai Füzetek = Lendavski zvezki), 1988. 36 p.
- **Létlelet:** versek. Lendva: Magyar Nemzetiségi Oktatási-Művelődési Önigazgatási Érdekközösség, 1989. 77 p.
- **Napraforgó-papagáj** : gyermekversek – vers-gyermekek. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1991. 37 p.
- **Rá-olvasások** : válogatott és új versek. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2000. 120 p. ISBN 961-6232-134.
- **Írott szóval a megmaradásért : a szlovéniai magyarság 70 éve.** 2. bőv. kiadás. Győr, Hazánk ; Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996. 165 p. ISBN 963-7586-47-4.

Antológiák

- **Összhang** : a szlovéniai magyar költők, valamint Vas és Zala megye költőinek válogatott versei. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. 143 p.
- **Sozvočje** : predstavitev šestih sodobnih pesnikov koroških Slovencev ter petih sodobnih pesnikov madžarske narodnosti iz Slovenije v slovenskem in v madžarskem jeziku = **Összhang** : hat karintiai szlovén és öt Szlovéniában élő magyar nemzetiségű költő mutatkozik be szlovén és magyar nyelven, Murska Sobota, Pomurska založba, 1981. 158 p.
- **Sozvočje** : izbor pesmi slovenskih in madžarskih pesnikov Pomurja = **Összhang**: válogatás a muravidéki szlovén és magyar költők verseiből. Murska Sobota, Pomurska založba, 1989. 128 p.
- **Svitanje = Pirkadat**. Lendva, Községi Kultúrközösség, 1988. 80 p. Lendvai Füzetek 9.
- **Igét őrizve** : szlovéniai magyar költők antológiája, Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. 166 p. ISBN 961-6232-06-1

Bibliográfia

- **VARGA József**: A szíves szívtelen margójára. Népújság, 1981. aug. 13.
- **KONTRA Ferenc**: Száműzve a láthatárra: Bence Lajos: Szíves szívtelen. Magyar Szó, 1982. III. 3.
- **SZÚNYOGH Sándor**: Létlelet. Népújság, 1989. okt. 20.
- **PÉNTEK Imre**: A tiszta szó bűvöletében. Árgus, 1990. 4. sz.
- **LÁNG Gusztáv**: Öndefiníciók. Életünk, 1990. 9. sz.
Uő.: Öndefiníciók : Bence Lajos: Létlelet. In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport ; Szombathely, Életünk, 1991. 87-90. p.
- **MOLNÁR Zoltán**: A „talált tárgyak” nyelvéről – Bence Lajos: Létlelet. Népújság, 1990. II. 9. 5. sz. 6. p.
- **CSUKA Judit**: Apró rezzenések, Muratáj, 1990. 1.sz. 43-44. p.

- **VARGA József:** Bence Lajos: Létlelet. Muratáj, 1990, 1.sz. 40-42. p.
U.a.: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport; Szombathely, Életünk, 1991.93-86. p.
- **VAJDA Gábor:** Hangpróbálgatás : Bence Lajos: Létlelet. 7 nap, 1991. I. 4. 1. sz. 23. p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Olyan kádereket szeretnék, akik megőrzik magyarságukat : látogatás a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Tanszékén. Népújság, 1991. XI.8.43.sz. 13. p., 1991. XI. 15. 44.sz. 13. p., 1991. XI. 22. 45. sz. 13.p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Újszerű alkotásokkal kell az olvasók elé állni : gondolatok a muravidéki magyar irodalom 30. évfordulója kapcsán : beszélgetés Bence Lajos szlovéniai magyar íróval. Népújság, 1991. XI. 15. 44.sz. 12. p.
- **GAÁL Gabriella:** Nova publikacija madžarske narodne skupnosti v Prekmurju S pisano besedo za obstanek / Gabriella Gaál. – Bence Lajos: S pisano besedo za obstanek (Írott szóval a megmaradásért). Delo, 1994. XII. 1. 278. sz. 14. p.
- **TOLDI Éva:** Könyvjelző, Híd. 1992. 10. sz.
- **BURÁNY Nándor:** Adósságtörlesztés, Üzenet, 1995. 11-12. sz.
- **GYÓRFFY László:** A szlovéniai magyarságról : Bence Lajos lendvai író könyve. Magyar Szó, 1995. XII. 5.10. p.
- **MÁK Ferenc:** Írott szóval a megmaradásért. Vasi Szemle, 1995. 3.sz. 459-460. p.
- **TANKA Velencei Mária:** Író-olvasó találkozó és könyvbemutató Ljubljanában. Népújság, 1996. XI.28.46.sz.10. p.
- **ERDÉLYI Erzsébet, NÓBEL Iván:** Alapjában véve tehernek érzem a költészetet : beszélgetés Bence Lajossal. Életünk, 1999. 2.sz. 130-134. p.
- **GÖNCZ László:** Bence Lajos „Rá-olvasásai” a költészet napján. Népújság, 2000. IV. 13., 15. sz. 11. p.
- **GEROLD László:** Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918-2000). Újvidék, Forum, 2001. 35. p.

BENCE Utroša Gabriella

(Muraszombat, Murska Sobota, 1959 –), író, műfordító, tolmács.

1959-ben született Muraszombatban. Az általános iskolát Lendván, a gimnáziumot Mariborban végezte. 1988-ban diplomázott a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola magyar nyelv és irodalom szakán. 2004-ben magyartanári oklevelet szerzett a pécsi Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi szakán. 1989 és 1993 közt magyar könyvtáros volt a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárban. 1993-tól magyar tolmács és fordító a lendvai járásbírószágon.

Bence Utroša Gabriella már fiatalon vonzódott az irodalomhoz, és hamar ráeszmélt arra, hogy a költészetcentrikus muravidéki irodalomban a meséknek, novelláknak és egyéb prózai műfajoknak kiemelt szerepe és fontossága van. Művei több folyóiratban jelentek meg, majd a 90-es években önálló mesekötetei láttak napvilágot. Elbeszéléseket és novellákat már a 80-as években kezdett írni. Kisprózai alkotásai első személyben íródtak, és tartalmukban is úgy boncolgatják a nők hétköznapi életét és problémáit, mintha önmagából indulna ki. Erről egy alkalommal a Népszóban így nyilatkozott: ³² „Valóban, kezdetben fontos volt számomra az első személyes hangnem. Magamból indultam ki, a saját gyermekkoromból, a meséimből, és később sokkal bonyolultabban fejeztem ki az álmaimat. A rémálmaimnak is van története. Egy írónak nem erénye, ha saját problémáiból indul ki, de nekem ez meghatározó volt. Ez kísér bennünket, ebben vagyunk, ami később úgyis általánossá válik. Annak ellenére, hogy az ember mást is észrevesz, de önmaga is részese a dolgoknak.”

1994-ben adta ki *Visszahozott szép karácsony* című meséskönyvét, amelyről dr. Varga József ³³ így nyilatkozott: „A tizennégy írás műfaji meghatározása könnyű feladatnak tűnik, hiszen jól elválaszthatók a mesék, illetve a meseszerű írások az egyéb prózai alkotásoktól. Mégis gondot okoz, ha csak a meséknél maradunk. Nem tudjuk pontosan besorolni ezeket az esztétikai műfajuknak megfelelő kategóriába. Nem mondhatjuk, hogy klasszikus értelmezés alapján tündérmesék, csalimesék, ördögmesék stb., mert egyszerűen nem azok. Talán akkor járunk legközelebb a valósághoz, tényhez, ha azt mondjuk egyszerűen, hogy »mai mesék.«”

³² Csuka Judit: *Az ember egyedül születik*. Beszélgetés Bence Utroša Gabriellával, muravidéki novelláiróval. Népszó, 1993.11.26., 9. p.

³³ dr. Varga József: *Bence Utroša Gabriella: Ki lakik a sötétben?*, Muratáj 96, Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1997.

1996-ban újabb meséskönyvvel lepte meg a gyerekeket *Ki lakik a sötétben* címmel. Dr. Varga József ezekről a mesékről így írt a Muratáj hasábjain: „A kötet témában gazdag, választékos, felsorolásban és szerkesztésben jól meggondolt, tartalmában, cselekményvezetésben szépen összeállított és igényes. A népi szokásokra is épülő szöveg képzettársításos tükröztetése, az alkotói, megírási szándék, az ismétlések, ellentétek, fokozások, erősítések, hasonlatok, megszemélyesítések, szinesztéziás és metaforikus bokorok csodálatosan domborítják ki a mondanivaló lényegét.” A 90-es évek második felétől a művész a muravidéki magyar irodalom legjelentősebb prózairójának tekinthető. 1999-ben jelent meg *Mégis harangoztak* című kötete, amelyben tizenkét novella olvasható. Többségük a 80-as években íródott, és kiállta az idő próbáját. A szerző témaválasztására kihatott a kisebbségi közösség, a munkahelye (bíróság) és a mindennapok. Szociográfiai hitelességgel megírt elbeszélései a sziget-létre ítélt közösség némely burkolt problémájára is ráirányítják a figyelmet. „Ezekben némi iróniával a kisebbségi lét szülte furcsa és nem egy esetben abszurdnak tűnő helyzeteik is megfogalmazódtak” – írja bevezetőjében a kötet szerkesztője. A *Mégis harangoztak* – a harangszó az emberi élet leforgását jelképezi: harangoznak reggel, délben, harangszó kíséri az embert utolsó útján – című kötet új színfolttal gazdagította a muravidéki magyar irodalom könyvespolcát. A művet a kritika a muravidéki magyar ember jellemzéseként értékelte.

2000-ben az ő elbeszélései alapján készült az első muravidéki magyar film *Karácsonyi varázslat* címmel. A film alapanyagául szolgáló két novellából (*Az apa elutazott* és *a Visszahozott szép karácsony*) írt később Balogh Zsolt és Nagy András forgatókönyvet. A játékfilm tízmillió tolarba került. Szereplői Nemcsók Nóra, Szalay Kriszta, Cserna Antal, Herženjak Lucia, Lass Bea, Horváth Illés, Bacsa Ildikó, Irena Varga, Horvat Benjamin, Miša Gerič, valamint a Kétnyelvű Középiskola diákjai voltak. A filmet a Három Sztár Kft. forgatta le, producere Sík Endre volt. Egyedülállónak számít, hogy egy kétmillió országban egy 6300 fős nemzetiség kedvéért egy kisebbségi nyelven készülő játékfilmre a közszolgálati televízió pénzt áldozott - mondta Sík Endre, a film producere (Népújság, 2000). A játékfilmet a magyar tévézők is láthatták, hiszen a Magyar Televízió vezetői megvásárolták. Szíjártó Imre³⁴ filmkritikus véleménye szerint szépek a felvételek a lendvai várról, a lendvai utcákról és épületekről, valóban ilyennek látja a tájat valaki, ha idevalósiként szeret itt élni, vagy vendégként szívesen érkezik ide. A helyiek örömmel ismernek magukra ebben a filmben, az idegenek pedig otthonosságot látnak benne, noha nem sajátjukat. A természeti környezetet a tájak teszik kedvessé, az emberhez pedig hozzájárul a kétnyelvűség, amit ugyancsak jó érzékkel sikerült az alkotóknak érzékeltetnie.

³⁴ Szíjártó Imre: *Csodavárók – jegyzetek a Karácsonyi varázslat című filmről*. Népújság, 2001. január 25.

Művei

- **Visszahozott szép karácsony:** mesék és elbeszélések, illusztrálta Gábor Zoltán. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet ; Győr : Hazánk, 1994. 73 p. ISBN 963-7586-33-4.
- **Ki lakik a sötétben?** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996. 58 p. ISBN 963-8564-2-1
- **Mégis harangoztak.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999. 71 p. ISBN 961-623-08-8.
- **Karácsonyi varázslat** – gyermekjátékfilm, Szlovén RTV 2000.
- **Egy kis makk története és más mesék.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003. 51 p. ISBN: 961-6232-25-8.

Fordításai

- Svojšak, D.: **Bronasta doba v Sloveniji = Bronzkorszak Szlovéniában.** (Lendvai Füzetek 8.) Lendva: Kulturna skupnost občine, 1986. 56 p., illusztr.
- **Kalauz a Muraszombati Területi Múzeum állandó kiállításához.** Murska Sobota: Pokrajinski muzej, 1997. 31 p., színes illusztr.
- Šiftar Vanek, Varga Sándor, Rogan Jože, Ratizojnik Anton, Hajdinjak Štefan, Kuzmič Franc: **Bančništvo in hranilništvo v Pomurju.** Ob 120-letnici bančništva v Pomurju. Murska Sobota: Pomurska banka, 1993. 98 p., illusztr.

Bibliográfia

- **GYURICA Ferenc:** Visszahozott szép karácsony : elkészült az első muravidéki játékfilm. Zalai Hírlap, 2000. dec. 2. 282. sz., 7. p.
- **CSUKA Judit:** Az ember egyedül születik. Beszélgetés Bence Utrosa Gabriella legújabb prózai kötetéről. Népujság, 1999. VI. 3., 15. p.
- **CSUKA Judit:** Mégis harangoztak – Bence Utrosa Gabriella legújabb prózai kötetéről. Népujság, 1999. VI. 3., 15. p.
- **HALÁSZ Albert:** Visszahozott szép karácsony : Bence Utrosa Gabriella könyve. Népujság, 1995. I. 5., 8. p.

CÁR Jenő

(Dobronak, Dobrovnik, 1944 –), színművész, költő.

Az általános iskolát Dobronakon, a gimnáziumot Muraszombatban végezte. A ljubljanoi színiakadémiát (AGRFT Akademija za gledališče, radio, film in televizija) 1967-ben fejezte be. Diplomaelőadása Jean Cocteau: A füllentő (1967). 1968 és 1979 között a Maribori Színház tagja volt. 1980 óta a ljubljanoi Mestno gledališče (Városi Színház) színművésze. Időnként fellép a Slovensko mladinsko gledališče, Eksperimentalno gledališče Glejm, Drama Slovenskega narodnega gledališča, Prešernovo gledališče Kranj színházak elő-

adásain. Több mint 120 szerepet játszott, s mintegy négyezer fellépése volt. Tagja a Szlovén Drámai Színészek Szövetségének (ZDUS)

1998-ban jelent meg *Poredušov Janoš : Zapis monodrame z avtorjevim igralskim albumom* szövege (a monodrámát színművész-szerző játékaról készült fotóalbummal) a muraszombati Pomurska založba kiadásában. 2003-ban került az olvasók elé a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet jóvoltából a *Színes paraszt* című elégiagyűjteménye Göntér Endre illusztrációival.

Művei

- ***Poredušov Janoš*** : zapis monodrame z avtorjevim igralskim albumom. Murska Sobota, Pomurska založba, 1998. 88 p. illusztr. ISBN 86-7195-275-4.
- ***Színes paraszt : elégia***. Illusztrálta Göntér Endre. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003. 53 p. ISBN 961-6232-21-5.

Bibliográfia

- **Beno TAUFER**: Simpatična notranja vedrina, Delo, 1995. XI. 23.
- **Vasja PREDAN**: Recenzija predstave Poredušov Janoš. Sodobnosti, 1995. 1-2. sz.
- **Rapa ŠUKLJE**: Življenje Janoša Poreduša. Dnevnik, 1994. XI. 11.
- **Tone PARTLJIČ**: Poredušov Janoš že stokrat. Delo, Ob stoti predstavi (1995-1996)
- **Slavko PODBREŽNIK**: Na festivalu monodrame. Večer, 1997. XX.

- **KIRÁLY Judit:** Poredos János története filmen is. *Népújság*, 1997. X. 30. 43. sz. 11. p.
- **Jože FTIČAR:** Evgen Car: Poredušov Janoš. Stopinje, 1998.
- **CSUKA Judit:** Poredušov Janoš története. Cár Jenő monodrámája. *Népújság*, 1994. febr. 25. 9. p.
- **BENCE Lajos:** Cár Jenő, a színész és elégiaköltő. (Szombaton mutatták be a dobronaki közönségnek Cár Jenő Színes parasztélet címmel megjelent verseskötetét, melyben a színész-író gyönyörű vallomása olvasható a szülőföldjéről, Muravidékről és Dobronakról.). *Népújság*, 2003. IV. 17. 11. p.

CÁR Jenő díjai

- ***Prešernov sklad*** (Prešeren Alap díja), 1980.
- ***Dnevnikova nagrada*** – 1995.

CZIMMERMANN Toplák János

(Friesach, 1958 –), író, költő, képzőművész.

1958-ban született Friesachban, az osztrák Karintiában, a szlovéniai Muravidékről disszidáló szülők első gyermekeként. Kilenchnapos korában a szülei visszatértek Muravidékre, Felsőlakosba. 1973-ban beiratkozott a zágrábi Iparművészeti Szakközépiskolába, s grafikai szakon formatervező technikusként végzett. 1979-ben kezdett el dolgozni a muraszombati Pomurski tisk nyomda TOZD Kartonaža társultmunka alapszervezetében a grafikai formatervező osztályon.

Munkássága, pályafutása

Czimmermann Toplák János verseivel, prózájával, esszéivel, tanulmányaival, meséivel és illusztrációival a 70-es évek végétől jelen van a szlovéniai magyar irodalomban és publicisztikában. Kezdetben a Naptárban, majd a Muratájban és a Népújságban publikált. Cikkei később megjelentek a vajdasági Naplóban, a Pomurski Vestnikben, a Képes Ifjúságban, a Kelepelőben és a Visszhangban is. 1987-től a ljubljanai Petőfi Sándor Magyar Kultúregyesületben tevékenykedik. 1980 és 1988 között több csoportos kiállításon is részt vett a temerini TAKT képzőművészeti tábor keretében, ahol 1983-ban Takt-díjat is nyert land-art és ökológiailag elkötelezett művészeti akcióinak dokumentumaival. 1987-ben egyéni tárlataiért kapta meg a TAKT zsűrijétől odaitélt Bíró Miklós díjat. Ekkor egy-két alkotása, illusztrációi is bekerültek az Új Symposion c. folyóiratba. 1980-tól a lendvai Lindau Amatőr Művészek Egyesületének is tagja. 1984-től a ljubljanai Kommunális Vállalatnál dolgozik. Ekkor kezdte kiadni a *Félkegyelem* című, poliglott, irodalmi és kulturális fanzinlapját, amelyet később betiltottak, mert nem volt legális, nem volt bejegyeztetve a lapok nyilvántartási jegyzékébe. Később Ljubljánában megismerkedett Lojze Logar világhírű szlovén festőművésszel és Miran Erič professzorral, akiknek többször is megmutatta az alkotásait. Figyelembe vette a véleményüket, és tanácsaik alapján néhány alkotását tovább is fejlesztette. Belátta, hogy tovább kell fejlődnie a képzőművészet terén.

1991-ben jelent meg első verseskötete *Flagelláns énekeskönyv* címmel. A kötet elején a szerző önarcképe látható. Bence Lajos véleménye szerint C. Toplák János verseskötete már címében is egy újfajta versbeszédre, egy újfajta életszemléletre hívja fel a figyelmet: a hagyományos költészeti elemeket háttérben hagyja, az újabb tárgyiaság és új szenzibilizmus jegyében bontakoztatva ki egyéni hangú líráját. Ezzel a kötetrel C. Toplák Jánosnak - flagellásként, nyilvános önkorbácsolással és igehirdetéssel – sikerült bekerülnie a szlovéniai magyar irodalomba. A kötet olyan

verseket is tartalmaz, amelyek a muravidéki magyarság léthelyzetéről szólnak. 1993-tól 2001-ig újra a Muravidéken, Felsőlakosban élt. 1996-ban, 1997-ben és 1999-ben csoportos és egyéni tárlatokon mutatkozott be alkotásaival Berlinben a Magyarok Házában (Haus der Ungarn) és a Babyloniai Kultúrközpontban. Berlini képzőművészeti bemutatkozása mellett párhuzamosan íróként és költőként is vendégszerepelt. 1998-ban Esztergomban a *Köztes lét* című dramatizált alkotásával lépett a közönség elé. 2001-től feleségéhez költözött Berlinbe, ott él és alkot. 2003-ban jelent meg az MNMI gondozásában *Szentimentális utazásom a kanadai On(l)tárijóba* című útleírása, annak az öt hétnek élményeiből, melyet 2000-ben Kanadában húga és öccse meghívására töltött. A rokonlátogatás mellett írói kíváncsisága ösztönzésére bejárta Kanada azon részét, ahol rokonai éltek.

Czimmermann Toplák János irodalmi érdeklődése széleskörű, felöleli az irodalom szinte minden műfaját. Az írás és a grafikai önkifejezés az igazi területe, ebben érzi otthon magát.

Művei

- ***Flagelláns énekeskönyv***, versek. Lendva, 1991.
- ***Szentimentális utazásom a kanadai On(l)tárijóba***, útleírás. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003. illusztr. 136 p. ISBN 961-6232-22-3.

Antológia

- ***Igét őrizve*** : szlovéniai magyar költők antológiája. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998., 166 p. ISBN 961-6232-06-1.

Bibliográfia

- **BENCE Lajos**: Írott szóval a megmaradásért. Győr – Lendva, 1996. 116-117. p.
- **CSUKA Judit**: Új könyvek. Népújság, 1992. 10. sz.
- **TOLDI Éva**: Könyvjelző. Híd, 1992. 10.sz.
- **KIRÁLY M. Jutka**: C. Toplák János utazása On(l)tárijóba. Népújság, 2003. április 30., 11. p.

GÁBOR Zoltán

(Lendva, Lendava, 1922 –), képzőművész, esszéíró, művészeti szakíró.

1922-ben született Lendván. Az általános iskolát itt végezte, majd 1939 és 1941 között a zágrábi, 1941 és 1944 között pedig a budapesti Iparművészeti Középiskolába járt. 1949-ben a zágrábi Képzőművészeti Akadémián tanul, ott szerez oklevelet is. 1951-ben a zágrábi Képzőművészeti Akadémián elnyeri a magiszteri fokozatot. 1951-ben és 1952-ben a zágrábi tanítóképzőben tanít, 1952 és 1953 között Párizsban festészetéből él. 1954-től 1956-ig Zágrábban gimnáziumi tanár. 1956 őszén Bécsben tartózkodik mint szabad művész. 1957-

től 1961-ig a zágrábi Bábszínház igazgatóhelyettese volt, majd 1961-től 1962-ig szabadúszó művész Zágrábban. 1962-től 1989-ig, nyugdíjaztatásáig a zágrábi vrabčei Pszichiátriai Klinika képzőművészeti terápiával foglalkozó munkatársa volt.

Ebben az időben több mint 60 könyvet illusztrált. Tagja, majd titkára volt a Horvát Képzőművészek Egyesületének. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagjává fogadta Budapesten. Képei megtekinthetők Európa számos országában, az USA-ban, Kanadában, Ausztráliában és Libanonban.

A lendvai születésű festőművészek között különleges személyiség, jelenleg Zágrábban él. Stílusa is egyedi, nem tart rokonságot más művészek stílusával. Életszemlélete, világnézete épp olyan rokontalan, mint stílusa, de mint ember humánus és rokonszenves. Művészete is szimbolikus, de megmarad a realista talajon. Freskói már évtizede díszítik Lendva jelentős intézményeit.

Gábor Zoltán prózai műveket, elbeszéléseket, karcolatokat, képzőművészeti esszéket és tanulmányokat is írt. Nemzetközi kapcsolatokat tartott fenn Zágráb és Budapest között, mivel 1962-től 1966-ig a Horvát Képzőművészeti Egyesület főtitkára volt. Így számtalan hazai és külföldi művésszel ismerkedett meg, tartotta velük a kapcsolatot.

Gábor Zoltán tagja a Szlovéniai Magyar Írók Társaságának, a Horvátországi Képzőművészek Egyesületének, és alapító tagja a horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaságnak. Barátait többnyire a művészszférából választotta, így erősen kötődik a Muravidékhez, az itt élő festőművészekhez, írókhoz és költőkhöz is.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

1982-ben adta ki *Postagalamb* címmel első esszékötetét a Pomurska založba gondozásában. Varga József írt hozzá utószót: „Mint festményeiben, úgy prózájában is a muravidéki táj motívumgazdagsága van jelen. Belőle és vele él, hűséggel, saját vallomása szerint is.”

„Páratlanul szép Lendva lankáinak tavaszi élniakarása, a nyár izzó hevétől szunynyadó dombok tunyasága, az ősz színeitől méltóságossá vált varázsa, a téli táj fehérén csillogó szüzessége. Ködben, esőben, hajnalpírban, alkonyatban – Lendva mindig szép” – vallotta Gábor Zoltán szülővárosáról. E kötetében a festőművész megdöbbentő hűséggel rajzol meg emberi sorsokat, költői életdarabokat, kortársművészeket és közöl egyéni meglátásokat. Nyelve gazdag, fordulatokban változatos, stílusa elragadó, mondatfűzései mintázottan jól szövöttek. Mindenre kiterjedő figyelmének lágy hangja őszinte, sokszor simogat vagy keményen pöröl, de sohasem öl, csak fölemel, buzdít, új tükröztetésre serkent.³⁶ Az esszékötet, amelyben 14 levelet-képzőművészeti képeslapot küldött Lendvára, Gálics István lendvai grafikusművésznek, kedves barátjának ajánlotta. A „képeslapok”, esszék közös vonása, hogy mindegyik a művészetről való gondolkodás jegyében született.

1990-ben jelent meg *Ápisz nyomán* című írástörténeti tanulmánykötete a Lendvai Magyar Nemzetiségi Közösség támogatásával. A kötet az írás kialakulásáról, annak fejlődéséről és a régi írások megfejtésének sajátos megközelítéséről szól az őskőkorszaktól egészen a görögökig, a képirástól a betűírásig, illetve a hangjelölő írásig. Dr. Molnár Zoltán nyelvész 1991-ben a *Muratáj* 90/2. számában írt recenziót róla, s ebben a szerzőt nemcsak képzőművészként, hanem művészeti szakíróként is értékeli. Gábor Zoltán alkotó módon ötvözte olvasmányélményeit saját vizsgálataival, kiegészítve egyedi látásmódját a művész szemléletmódjával, egyéni élmények közvetítésével. Korrekt tájékoztatást ad az írásmódszerek fejlődéséről az őskorszaktól a görög időszakig tartó alakulásáról. A történeti fejtegetést illusztrációk, táblázatok teszik még áttekinthetőbbé. Mind az egyszerű érdeklődő, mind a további tudományos vizsgálatok számára is haszonnal járhat Gábor Zoltán tanulmánya. Állapította meg a recenzens.

A tanulmány lényegi anyaga öt fejezetre oszlik az írásfejlődést nyomon követő időbeli és térbeli rendszerekben: Varázslás, A kínai fal árnyékában, Mezopotámia, Ápisz hona és Föniciától Attikáig. Ez a mű 1991-ben horvát nyelven jelent meg *Tragom Apisa (Ápisz nyomán)*, majd 1993-ban Ljubljanában *Po sledi Apisa* címmel Milojka Žalig Huzjan szlovén fordításában.

³⁶ Varga József: *Gábor Zoltán: Postagalamb*. Murska Sobota. Pomurska založba. 1982. Fülszöveg.

A Horvátországi Magyar Demokratikus Közösség támogatásával jelent meg Gábor Zoltán *Elmondom (karcolatok)* című kötete. Labádi Károly néprajzkutató, szerkesztő véleménye szerint ez az a mű, amelyben Gábor világljáró útjairól hazahozott élményeit, tapasztalatait írta le.

A művész bejárta Franciaország nagy részét, megfordult Bécsben. A maradandó élmények arra ösztönözték, hogy tanult nyelve, a festészet mellett szavakba is öntse őket. Így születtek útleírásai, cikkei, bírálatai, esszéi. A szerző ezeket az *Elmondom* című kötetében karcolatoknak nevezte. Ennél azonban sokkal többet nyújtanak az olvasónak, hiszen esszéstílusban, filozofikusan fogalmazza meg a szerző a gondolatait. Leggyakrabban képzőművészeti témákat boncolgat, nem öncélúan, hanem mindig a humánus, az emberség szemszögéből közelíti meg őket. Lényegében vívódásait öntötte szavakba, amelyek arra keresnek választ, hogy a művészet miképpen hathat az ember életére, gondolkodására, lehet-e a remény, a túlélés eszköze. Dr. Bence Lajos recenzius véleménye szerint az *Elmondom* kötet folytatása a *Postagalamb* esszékötetnek, hiszen mindkettőben a modern ember nagy erkölcsi kérdései, paradoxonjai szólalnak meg. Gábor, mint némely esszéjéből kiderül, Picassóval együtt attól fél, hogy a mai ember már nem érzi lelki szükségletnek a képzőművészetet, s ezért nem is figyel eléggé a művészember alkotásaira. Emiatt határozott úgy, hogy más művészeti irányzatokat, illetve tudományokat (irodalom, mitológia, művészetszociológia és pszichológia stb.) is segítségül hív, hogy elhunyt költő- és festőbarátainak művészetére felhívja a figyelmet.³⁷ Kalapis Rókus a következőket jegyezte le recenziójában³⁸: „Nekünk, kisebbségi sorsba szorultaknak sokat mond ez a pár sor, akárcsak a tenni akarás tárgyi bizonyítéka, az *Elmondom* című kötet, mely ismét csak hírül adja országnak-világnak: Vagyunk.”

Művei

- ***Postagalamb : esszék.*** Murska Sobota, Pomurska založba, 1982., 95 p.
- ***Ápísz nyomán.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Közösség, 1990., 46 p.
- ***Elmondom : karcolatok.*** Zágráb : Horvátországi Magyar Demokratikus Közösség, 1995., 122 p.
- ***Tragom Apisa.*** Zagreb, 1991.

³⁷ Bence Lajos: *Zágoréc-Csuka Judit: Gábor Zoltán festőművész portréja.* Gábor Zoltán. *Elmondom.* Recenzió 127-128. p.

³⁸ Kalapis Rókus: Horvátországi Magyarság, III. évf., 2. sz., 1996. február: *Sóhajok a varázsló barlangjából.*

- **Po sledi Apisa.** Ljubljana: 1993., 50 p.
- **Kazivanja.** Zagreb, Društvo madjarskih znanstvenika i umetnika u hrvatskoj, 1998.

Bibliográfia

- **SAGADIN Vlado:** Gábor Zoltán. Naptár, 1968., 91-94. p.
- **PAPP József:** Az öcsinek címzett levelek hozzánk is szólnak. Magyar Szó, 1983. aug. 27.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Egy újabb könyv az írástörténetről. Népújság, 1990. IX. 14. 35. sz., 12. p.
- **BENCE Lajos:** Írott szóval a megmaradásért. Győr-Lendva, 1996.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Gábor Zoltán írástörténete horvátul: Tragom Apisa. Zagreb, 1991. Népújság, 1991. jún. 14. 22. sz., 12. p.
- **HALÁSZ Albert:** Kettős könyvbemutató: Gábor Zoltán Elmondom című elbeszéléseket tartalmazó és Kaszás József Lendva-Lendava és környéke helynevei című tanulmánykötetét mutatták be az érdeklődőknek a lendvai Zeneiskola termében múlt hét péntekjén. Népújság, 1996. VI. 28. 24.sz., 10. p.
- **LÁBADY Zsombor:** Gábor Zoltán: Elmondom. Somogy, 1996.4.sz., 408-409. p.

Dr. GÖNCZ László

(Muraszombat, Murska Sobota, 1960 –), költő, történész, kisebbségkutató.

A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatója.

(→ L. még a 211. oldalon!)

1960-ban született Muraszombatban. Az általános iskolát és a közgazdasági szakközépiskolát Lendván végezte. A szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola történelem-művelődésszervező szakán diplomázott 1989-ben. 1996-ban Pécsen a Janus Pannonius Tudományegyetemen történelemből szerez oklevelet, majd 2001-ben PhD-fokozatot nyert történelemből. 1980 és 86 között szakmunkás az INA Naf-ta Vállalatnál, 1986-89 között művelődésszervező a Magyar Nemzetiségi Oktatási-Művelődési Érdekközösségben, 1989

és 1993 között a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Közösség titkára, 1994-ben a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatója. Doktori disszertációjának címe:

A muravidéki magyarság története 1941 - 1918.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

1996-ban jelent meg a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet gondozásában *Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig* című történeti műve, amelynek dr. Vándor László, dr. Kerecsényi Edit és dr. Majdán János voltak a szaklektorai. A történeti művet a szerző öt nagyobb fejezetre osztotta fel. Az első fejezetben az őskort írta le. Ehhez a fejezethez tartoznak még a Lendva és vidéke a kőkorszakban és rézkorban, valamint a Bronzkorszak (Oloris és a Gáborkert) című alfejezetek is. A második fejezetben a római korszakról írt. Ennél a témakörnél a korszakra vonatkozó források rövid ismertetése és a római kori település elhelyezése és bemutatása volt meghatározó. A harmadik fejezetben Lendvát a népvándorlások időszakától 1192-ig mutatta be. Részletesen leírta a legendák korát, a szlávok és az avarok történetét, a karoling időszakot és a kereszténység terjedését, az avar-szláv együttélést a szláv birodalomban, a kereszténység kezdeteit a Lendva-vidéken, az annak következményeivel kapcsolatos véleményeket, feltételezéseket és az egyházszerkezetet. A negyedik fejezet a Bánffykor tartalmazza. Ez a fejezet is több alfejezetre oszlik: a Haholdoktól a Bánffyakig, mikor a település középkori várossá fejlődik; Lendva a 16. századtól 1644-ig; a Bánffy család birtokviszonyai, tisztségei, házasságai; Lendvának a régió művelődési centrumává fejlődése és a török veszély. A kötet ötödik fejezetének a címe: Lendva a 17. századtól a trianoni békéig. Alfejezetei: A város urai; A kisipar helyzete és néhány egyházi vonatkozású anyag; A 18. századi Kárpát-medencei népességvándorlás feltételezett jellemzői a Lendva-vidéken és a 19. század elejének rövid bemutatása. A kötet végén az 1848-49. évi főbb események a Lendva-vidéken,

a századvégi polgárosodás és az I. világháború következményei olvashatók. A történeti mű függeléke szlovén és német nyelvű rövid áttekintés Lendva történelméről. A szlovén nyelvű összegezést Zver Ilona, a német nyelvűt Benyó Mariann fordította le az eredeti magyar szövegből.

Göncz László a kötet bevezetőjében a következőket írta művéről: „E tanulmány semmiképpen sem számít teljes történelmi feldolgozásnak, sem valamennyi már ismert és még vitatott kérdést egységes szakmai szempontok alapján felkaroló műnek. Ennek csak részben lennének meg tárgyi és tartalmi feltételei. Elsősorban arra vállalkoztam, hogy a már megírt ismertetőket, tanulmányokat és kéziratokat, valamint a rendelkezésre álló levéltári és egyéb gyűjteményekben megtalálható forrásanyag alapján »mai szemmel« összegezzem a város történelmének fontosabb jellemzőit, meghatározó vonásait.”

1996-ban jelent meg a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Hazánk Kiadó Kft. közös kiadásában a *Lendava, Lendva* történeti és művelődéstörténeti kiadvány, amelynek a szerzői Göncz László és Halász Albert voltak, s Lendva rövid történetét tartalmazza az őskortól egészen napjainkig. Göncz László Lendva történetét írta meg. Mint szerző külön hangsúlyt fektetett a szlávok, a szlovének és a magyarok letelepedésére, a Bánffyak korára, Lendva 18. század utáni időszakára, az írásbeliség korára Lendván és a századfordulóra. Majd a képzőművészeket mutatta be, valamint azokat a személyiségeket, akik munkásságukkal híressé tették Lendvát, és hírnevükkel gazdagították az itteni kultúrát, mint pl. Dervarics Kálmán, Dobronaki György, Mangin Károly és Pataky Kálmán. A publikáció szaklektorai dr. Bence Lajos, Hozjan Bojan és dr. Vándor László voltak. A kiadványban Lendva közigazgatási, kulturális és tájékoztatási intézményei, valamint idegenforgalmi létesítményei is szerepelnek.

Verseivel Göncz László a 90-es években jelentkezett a nyilvánosság előtt. A Hazánk Könyvkiadó Kft. gondozásában jelent meg *Életfoszlányok* című verseskötete 1997-ben Győrött. A versanyagot három ciklusra osztotta fel a költő: a Nemzetfoszlányok, a Reményfoszlányok, és a Szonettfoszlányok ciklusára. A kötethez dr. Pomogáts Béla, a Magyar Írószövetség elnöke írt recenziót. A következőképpen méltatta Göncz László verseit: „Mi magyarok – régóta mondogatjuk ezt – a költészet népe vagyunk, hiszen a nemzet és az ország szinte minden tapasztalatát és vágyát, gondját és reményét mindig versek szólaltatták meg. Költői szóval válaszolt egyéni és közösségi sorsának kihívásaira a főúr és a paraszt, a pap és a katona, a magyar história minden bokránban termettek versek, és igen sokszor éltünk meg olyan korszakokat, midőn egyedül versben lehetett kimondani mindazt, ami fáj. Nincs tehát abban semmi különleges, hogy egy kisebbségi sorsban élő magyar közösség egyik szellemi és politikai vezetője írt.” Göncz László számos közéleti szerepvállalás, nemzeti-

ségtudományi írás után tehát költőként is bemutatkozott. Emberi sorsa, munkája, igyekezete, küzdelmei szorosan összeforrtak az egyik legkisebb határon túli magyar közösség sorsával, történelmével, a megmaradásért folytatott köznapi küzdelmeivel. Pomogáts Béla szavaival élve: „Egy emberi közösségnek, amelynek írói vannak – legalább is a magyar múlt ez tanúsítja – van esélye arra, hogy megmarad.”

A Szlovén Köztársaság Művelődési Minisztériuma és a Hodos-Šalovci község Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség támogatásával jelent meg Göncz László és dr. Nagy Zoltán közös kötete *Őrségi végeken - Na robovih Őrséga* - címmel. A kötetben Göncz Az Őrségi végeken, a Szervezettség, az Önkormányzatok, a Néhány demográfiai jellemző, a Művelődés, oktatás, vallás, egyesületi és sport- tevékenység fejeztekét írta. A kötet bevezetőjében így mutatja be az Őrséget: „Az Őrség sajátos néprajzi-földrajzi tájegység szelíd lankáival, erdőkkel dúsan borított vidékeivel, vadregényes zugaival, jókedvű, ízes magyar nyelvet beszélő lakóival. A történelmi Őrség az egykori Vas vármegye déli-délnyugati térségében terült el, manapság azonban (1920 után) a tájegység legnyugatibb települései Szlovéniához tartoznak.” A tájékoztató jellegű kiadvány Domonkosfa (Bükalja), Domafölde (közigazgatásilag ma Kapornakhoz tartozik), Hodos és Kapornak településekkel, azok múltjával és jelenével foglalkozik, azonban értelemszerűen tárgyalja az Őrség egészére vonatkozó néprajzi, történelmi, szociográfiai, vallási és egyéb jellemzőket is, hiszen azok ismerete nélkül számos tekintetben értelmetlenné válna az említett néhány falu bemutatása.

Göncz László a 80-as évek elejétől rendszeresen publikált mint tanulmányíró a *Naptár* és a *Muratáj* hasábjain. Főleg a nemzetiségi politika és a kultúra területéről írt tanulmányokat, melyekben általában a muravidéki magyarok és a nemzetiségi politika aktuális kérdéseivel foglalkozott. De számos alkalommal szólt a magyar nyelv helyzetéről a Muravidéken, a muravidéki magyarok magyarságtudatáról, a folklórhagyományokról, a peremvidékiségről, a kulturális és történelmi értékekről, a kultúrák párbeszédéről vagy a muravidéki magyarság szervezettségéről is.

2001-ben jelent meg *A muravidéki magyarság 1918-1941* című monográfiája Lendván, amely egyben a doktori disszertációja is volt. Szarka László recenziens szerint: „Ez a könyv azoknak a néprajzi, irodalom- és helytörténeti monográfiáknak a sorába tartozik, amelyek – a közösségi önismeret és helyzettudat erősítésén túl – az egyetemes magyar történelem fehér foltjainak felszámolásával az egész nemzet történeti közgondolkodását és az egyre sokszínűbb magyar-szlovén kapcsolatrendszer biztos alapokra állítását, a tudatlanságból táplálkozó előítéletek eloszlását egyaránt jól szolgálják.”³⁹

³⁹ Szarka László: Göncz László: *A muravidéki magyarság 1918-1941*. Lendva, MNMI, 2001. Előszó Göncz László monográfiájához, 7. p.

Göncz László termékeny író, költő, tanulmány- és esszéíró, ami azt bizonyítja, hogy mélyen foglalkoztatja a muravidéki magyarság sorsa – múltja, jelene és jövője. Alkotói arcéle arra utal, hogy így teljességében történészként, költőként, publicistaként, művelődésszervezőként öleli fel műveiben a magyarság sorsát. De nemcsak írott művek, hanem tettek is jelzik sokoldalúságát és szinte kifogyhatatlan energiáját. Tudományos konferenciákat szervez, képzőművészeti tárlatokat nyit meg, vagy éppen irodalmi esteket vezet. Tudományosan mély és hatásában integratív az ő tevékeny jelenléte a muravidéki magyarság léthelyzetére és sorsára nézve.

Művei

- **Lendava = Lendva**, Halász Alberttal közösen. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Győr: Hazánk, 1996. 40 p.
- **Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig**. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1993.
- **Életfoglalások**, Győr: Hazánk, 1997. 76 p.
- **Őrségi végeken = Na robu Őrséga**, Nagy Zoltánnal közösen. Lendva = Lendava: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet = Zavod za kulturo madžarske narodnosti, 1998., 67 p.
- **A muravidéki magyarság : 1918–1941**. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.

Díjak

- Berzsenyi-díj 1992
- Pável Ágoston Emlékérem – 1999
- Zala Megye Kultúrájáért – 2000

Bibliográfia

- **BENCE Lajos**: Sikeres doktori vizsgát tett. Népújság, 2001. VI. 21., 24. sz., 5. p.
- **HALÁSZ Albert**: Gönc László életfoglalásai. Népújság, 1997. IV. 10., 14. sz., 10. p.

- **KÁNTOR Oszkár:** Húsz év múlva kivel válthatunk szót? : interjú Göncz Lászlóval, a Muravidéki Magyarok Nemzetiségi Közösségének titkárával. Magyar Szó, 1992. III. 4. 49. sz. 8. p.
- **KIRÁLY Judit:** Az Őrségi végek históriája : megjelent az Őrségi végeken – Na robovih Őrséga című magyar, szlovén és német nyelvű kiadvány, mely a történeti Őrség legnyugatibb településeit, a ma Szlovéniához tartozó Domonkosfát, Domaföldét, Kapornakot és Hodost mutatja be. Szerzői Göncz László és dr. Nagy Zoltán, Népújság, 1998. VII. 2. 26. sz. 10.
- **KOZÁR Mária:** Beszélgetés Göncz Lászlóval. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1998. 1. sz. 15-17. p.
- **KOZMA Gábor:** Megszüntette megőrzött magyarság? : interjú Göncz László muravidéki íróval a szlovéniai magyarság helyzetéről. Vas Népe, 1997. V. 10., 108. sz. 5-6. p.
- **GEROLD László:** Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918-2000). Újvidék, Fórum, 2001. 103. p.
- **KIRÁLY M. Jutka, CÁR Edit:** Göncz László a következő öt évben is a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet élén. Népújság, 2003. aug. 14. 9. p.

HAGYMÁS István

(Újvidék, Novi Sad, 1955 –), orvos, pszichiáter, esszéíró, fotóművész.

1955-ben született Újvidéken. az általános iskolát és a gimnáziumot Zentán végezte, azt követően a Debeceni Orvostudományi Egyetemen szerzett oklevelet. Pszichiátriai szakorvosi vizsgáját a ljubljanoi Orvostudományi Karon tette le. 1982-ben katonaeorvos az akkori Jugoszlávia különböző részein. 1983-ban a törökkanizsai (Novi Kneževac, Vajdaság) Pszichiátriai Kórházban dolgozott, 1984-1986-ban a zentai mentőszolgálatnál. 1986-1991 között a lendvai egészségház, 1991-2000 között pedig a muraszombati egészségház orvosa. 1994-2000 között elmeorvosi rendelője volt a muraszombati egészségházban, majd 2000 óta pszichiátriai szakorvosi magánpraxist folytat Rakičanban.

Lendván él és alkot. 1972 óta foglalkozik fényképezéssel, 1974 és 1982 között tagja a debreceni Fiala Fotósok stúdiójának, 1976-1982 között Debrecenben művészettörténeti tanulmányokat is folytatott. 1993 óta foglalkozik írással, tagja a Szlovéniai Magyar Írók Társaságának. Fényképeit s műalkotásait folyamatosan kiállítja Szlovéniában, Magyarországon és a Vajdaságban. Esszéi, tanulmányai s műelemzése a szlovéniai, magyarországi és vajdasági magyar folyóiratokban és lapokban jelennek meg. Önálló fotókiállításai voltak Törökkanizsán, Zentán, Ljubljánban, Radomljén, Jesenicén, Črenšovcin, Varaždinon, Lendván, Debrecenben, Muraszombatban, Szegeden, Berlinben, Kopolcson, Budapesten, Szentgotthárdon, Zalaegerszezen és Egerben. Közös kiállításokon vett részt Debrecenben, Szegeden, Kecskeméten, Plovdivban, Budapesten, Hajdúnánáson, Pécsen, Temerinben, Újvidéken, Zentán, Muzslyán, Oslóban, Esztergomban, Zalaegerszezen, Lentiben, Párkányban és Berlinben. Számos könyvet illusztrált fotogrammaival és fotóillusztrációival.

Munkássága, irodalmi pályafutása

1993-ban jelent meg a győri Hazánk Kiadónál *Casanova napja: Fellini Casanovájának asztrálmítoszi vonatkozásai*. Ugyanez a könyv 1998-ban szerb nyelven jelent meg *Kazanovin dan-sunca : astralmitski aspekti Felinijevog filma* címmel, Marta Mičić fordításában. A művet a šabaci Zaslon Könyvkiadó adta ki. Pap Gábor,⁴⁰ a műkritikusa a következőket írta az előszóban: „Hagymás István rendkívüli képességű fiatalember, s nem kis büszkeséggel töltene el, ha megtudnám, hogy erre én hívtam fel először a világ figyelmét. Amit Casanova-elemzésével most felkínál nekünk, az

⁴⁰ Pap Gábor: *Casanova napja. Fellini Casanovájának asztrálmítoszi vonatkozásai*. Győr, Hazánk Kiadó, 1993. Előszó, 5-7. p.

páratlan értékű művelődéstörténeti csemege. Többezer éves múltra visszatekintő asztrálmítoszi apparátust közvetlenül »rápróbálni« mai keletű műalkotásokra – ez akkoriban nyilván nagy merészségnek tűnt. Mi ott és akkor Picassóig és Chagallig jutottunk el a múltból mába tartó úton, s részletesen feldolgozott példa természetesen már akkor is Csontváry volt.”

Hagymás István elemzése példaszerűen alapos, figyelmét a legapróbb részletek sem kerülik el. A történet főhőse Casanova, naphérosz, aki testi-lelki fejlettségétől függően vándorol földi-égi útjain, hol anyját, hol önmagát, hol futó kalandot, hol szerelmet, hol testi gyönyört, hol szellemi bukfeneket, hol halált, hol újjászületést keresvén segítőtársában, a Holdban, aki mindig ugyanaz és mindig más. Megjárja a mindenkori és mindenhoni valóság létrétegeit: az anyaméhet, a poklot, a mennyországot, a Tejutat.

2002-ben jelent meg az *Utazások Fellinivel : a Zenekari próbára, A nők városába és a satyriconi világba – filmelemzések*. A kötetet a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület adta ki Pilisvörösváron. A mű hasonló a *Casanova napja* című könyvében alkalmazott módszerekhez: Hagymás István ebben a könyvében is Fellini „magánmitológáját” egyezteteti lépésről lépésre a „nagy mitológiával”, miközben az általa használt asztrálmítoszi keretrendszer (amely népmesékben, mítoszokban is megtalálható) mindhárom film esetében segítségére van, olyannyira, hogy a „kritikusabb” részeknél ez a keret az irányadó, pontosabban ez mutatja meg, hogy hol és mit érdekes keresni. A szerző a mű előszavában a következőket írja: „Legalább 20-30 évet késett ez az írás, hiszen Fellini a Satyricont 1969-ben, a Zenekari próbát tíz évvel később, 79-ben, míg A nők városát rá egy évre, 1980-ban rendezte, stílszerű tehát az lett volna, ha a megfelelő helyen és időben reagálok a filmalkotásokra, hasonlóan a filmkritikusokhoz, filmesztétákhoz, a filmszakmában jártas művészeti írókhoz.”

Csakúgy, mint Casanova napja című írása, ez a mű is hosszú vajúadás után született meg, miután újra és újra végignézett a videokazettára rögzített filmalkotásokat, és azt követően az ott megfejtett üzeneteket, képkódokat be kellett helyeznie a abba az új közegbe, vagyis Fellini magánmitológiáját egyeztetnie kellett a „nagy mitológiával”, a mester zseniális archaikus képkódoló logikájával. A szerző félelmét fejtette ki a mű bevezetőjében, hogy kihalófélben van az a művész típus, amit Fellini képvisel, csakúgy, mint az a fajta archetipusokra épülő, a mítoszok és a szerves élet alapritusait magától értetődően a műalkotásokba integráló szemlélet, amelyet csak keveseknek sikerült megvalósítaniuk. Hagymás István⁴¹ a mű előszavát a következő gondolatokkal zárja: „Sokféle arcot és álarcot ölthet a szépség és az igazság,

⁴¹ Hagymás István: *Utazások Fellinivel, a Zenekari próbára, A nők városában és a Satyricon világába*. Filmelemzések. Előszó. Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár, 2002. 3-5. p.

de vennünk kell a fáradságot, hogy felismerjük. talán elveszítünk valamit, talán nem látjuk olyan világosan helyünket a világban, de közben újra felfedezzük másikat énünket, amely eksztázisra, megvilágosodásra áhítozik. Nagyobb, általánosabb igazságot kapunk ajándékba, a teljes élet élményét, ahol a halál hozzátartozik az élethez, a bánat az öröm modulációja.” Hagymás István pszichiáter művei a mélylélektani aspektusok megértéséhez is elvezetik az olvasót.

Művei

- **Casanova napja** : *Fellini Casanovájának asztrálmítoszi vonatkozásai.* Győr: Hazánk, 1993. 126 p. ISBN 963-7586-24-5.
- **Kazanovin dan – Sunce** : *astralnomitski aspekti Felinijevo film, Šabac: zaslona, 1998. 157 p.*
- **Utazások Fellinivel**, *a Zenekari próbára, A nők városába és a Satyricon világába – filmelemzések.* Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2002.

Társszerző

- **Mura . Tu bi lahko lebdela duša** = *Hier kann man die seele umherschweifen lassen.* Murska Sobota: Podjetje za informiranje, 1994. 119.p. fotogr. ISBN 961-90161-0-6.

Könyvillusztrációk

1. A millennium szobrása ZALA GYÖRGY. Szerk. Borbás György, Kossuth Kiadó, Budapest, 1999. (színes fényképek)
2. Tine Mlinarič: Dnika. Založila in izdala Zveza Kulturnih Organizacij Občine Murska Sobota, 1998. (színes és fekete fehér fényképek)
3. Zágorec-Csuka Judit: Viharverten. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1997.
4. Štefan Smej (Nataša Juhnov, Hagymás István, Jože Pobjbič) : Mura (Tu bi lahko lebdela duša), Murska Sobota: podjetje za informiranje Murska Sobota, 1994. (színes fényképek)

- Halász Albert: Mosolymorzsák. Szlovéniai Magyar Írócsoport, Lendva, 1991 (fekete-fehér fotogramták)

Bibliográfia

- **BENCE Lajos:** Azért vagyunk itt, hogy próbáljuk. A cím mottójául is szolgálhatott volna a péntek esti Hagymás István - előadásnak, melynek keretében Fellini Zenekari próba című filmjének bemutatójára került sor. Népújság, 2003. május 22. 11. p.
- **HORVAT Majda:** Vse izhaja iz "glave". Pogovor s psihiatrom Istvánom Hagymásom. Po podatkih Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije poraba tako imenovanih psihiatričnih zdravil narašča hitreje kot drugih, njihova vrednost pa je znašla lani 8,9 milijard tolarjev. Vestnik, 2003. maj, 22. 12. p.

Dr. HALÁSZ Albert

(Gyertyános, Gaberje, 1969 –), író, költő, újságíró, néprajzkutató, tanulmányíró.

(→ L. még a 163. oldalon!)

1969. február 5-én született Gyertyánosban. 1994-ben Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett magyar nyelv és irodalom szakos előadói és néprajz szakos diplomát. Hazatérve Lendvára 1994-től a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet munkatársa, a Népújság újságírója. Egyéni vállalkozóként megalapította a *Top Print kiadót*, amelyet később *Studio Artisnak* nevezett el, s a grafikai stúdió vezetője lett. 1997-1998-ban egyéni vállalkozásban könyvkiadó. 1998-tól a Szlovén Rádió és Televízió Magyar Műsorok

Stúdiójának programigazgatója. 2000-ben Budapesten az ELTE BTK-n néprajztudományból doktorált. Doktori disszertációjának a címe: *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken* volt. Politikai tevékenységet is vállalt, a Lendvai Községi Magyar Önkormányzat elnöke volt, s jelenleg is a Muravidéken ismert alkotó személyiség. Lendván él, költészettel és néprajzkutatással is foglalkozik. Tanulmányai és cikkei sokféle szakterületet ölelnek fel.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

1991-ben adta ki *Mosolymorzsák* című első verseskötetét. Ekkor még bölcsészhallgató volt Budapesten. A kötet fülszövegében Péntek Imre költő a következőket írta: „Nem véletlen a többes szám első személy, a mi-tudat, a hovatarozás, a kollektív önmeghatározás megjelenése...” Bence Lajos szerint Halász verseit eszközhasználatából kifolyólag a formafegyelem, a kimunkáltság és a művesség jellemzi. Nyelvi játékaik mögött mindig valamilyen gondolati mélység rejtőzik.

1993-ban jelent meg a következő verseskötete *Cor-Kór/Kór-Kör* címmel, amelynek a borítóját a szerző maga készítette. Ezzel új stílust teremtett a szlovéniai magyar irodalomban. A versek értelmezéséhez ez a kötet külön erőfeszítést követel az átlagolvasótól.

A fiatal költő harmadik verseskötete 1996-ban az *Ikonok*. Néhány sornyi vagy legföljebb szűk egy oldalnyi verseket találunk benne, amelyek a szabadvers oldottságával rendeződnek sorokba. A kötöttség hiánya azonban csak látszat, hiszen a versekkel egységet alkotnak a grafikák és a velük kapcsolatos képzettársítások. Minden „ikonszerű” maga alkotta versdarabhoz ugyanis néhány vonásból építkező grafikát is társít a költő. Ez a vizualitás és szóbeliség együttes érvényesülése közvetíti Halász Albert életérzését és gondolatvilágát. Az *Ikonok* című verseskötetére a töredékesség, az esetlegesség érzése, az értékek és a szépség viszony-

lagosságának posztmodern tapasztalata vagy inkább benyomása jellemző. A kötet borítóterve színskálájával, grafikai szerkesztésével lenyűgözi az olvasót.

Budapesten jelent meg 1992-ben a Hunga-Print Kiadónál *Varázslatok avagy bűvészek receptkönyve* című ismeretterjesztő műve. A szerző azért írta meg, mert sokan kértek tőle bűvészkönyvet, és ilyen nem volt kapható. Ötven, addig nyilvánosságra nem került trükköt írt le, hogy a könyv segítségével mások is megtanulhassák a bűvészet néhány titkát.

1993-ban jelent meg a Studio Artis és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet gondozásában *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken* című tanulmánykötete, amelyet a muravidéki magyarságnak ajánlott. A kötetet a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Szlovén Köztársaság Művelődési Minisztériuma is támogatta. Anyaga Halász doktori disszertációjának az anyaga is egyben. A muravidéki Alsólakos, Felsőlakos, Gyertyános, Kapca és Kót falvakból álló településcsoport magyar lakosságának jeles napjaihoz és ünnepeihez kapcsolódó népszokásait és hiedelmeit mutatja be. A paraszti élet ünneprendszere ugyan az egyházi rend ünnepeihez kapcsolódik, mégsem a vallás, hanem a folklóriztika hiedelem- és szokáskutatás szemszögéből tekintette át Halász az írott és gyűjtött forrásokat. Munkájában az összehasonlító folklórkutatások módszereinek elveit követte. Célja volt a jeles napi hagyományok minél teljesebb felgyűjtése, az írott források felkutatása, a szomszédos tájegység irányából érkező legerősebb jeles napi hatások és kölcsönhatások bemutatása. A szöveges részt képanyag egészíti ki. Néhol dokumentumot, kéziratot mutat be teljes terjedelmében vagy csak részben, néhol illusztrációkat mellékel a szerző. A fejezetek címlapjainak képeit Göncz János készítette. Halász Albert ezzel a tanulmánykötettel is gazdagította a szlovéniai magyar néprajztudományt.

1994-ben jelent meg *Az alsólendvai sajtó és néprajz 1889–1919* című tanulmánykötete, amely fontos adatokkal szolgál mind a néprajzkutatás, mind pedig a média történetében. Egy olyan, kialakulásban lévő helyi társadalom keresztmetszetét adja, mely teljesen ismeretlen a magyar kutatás számára. A gyűjtemény egyedülálló, mivel nemcsak adatokat közöl, hanem ellátja azokat megfelelő történeti s néprajzi jegyzetekkel, kiegészítésekkel. Így téve kézzelfoghatóvá és hasznosíthatóvá az átlagolvasó és az összehasonlító tudomány számára.⁴² Ez a tanulmánykötet nemcsak néprajzi s folklóriztikai anyagot közöl, hanem történelmi és politikai információk is vegyülnek a folklóriztikai cikkek közé. Egy újszerű megközelítéssel próbálkozik a szerző, amely nem akarja ráerőltetni a kutatói szemléletet a néprajzi-történeti anyagra, hanem az anyagot beszélteti, szólaltatja meg.

⁴³ Dr. Kürti László: *Halász Albert: Az alsólendvai sajtó és néprajz 1889–1919*. Előszó. Budapest, MNMI és Hunga-Print Kiadó, 1994. 5. p.

1997-ben versei jelentek meg a „Barométer, az ex-YU magyar közérzeti irodalom antológiájá”-ban Zentán és Szabadkán, valamint az *Igét őrizve* című, szlovéniai magyar költők antológiájában. Alkotásai napvilágot láttak a hazai, a magyarországi, a vajdasági, sőt az amerikai szépirodalmi folyóiratokban és lapokban is: a *Nap-tárban*, a *Lendvai Füzetekben*, a *Muratájban*, a *Népújságban*, az *Árgusban*, az *Új Symposionban*, a *Szivárványban*, valamint a *Jelentkezünk* című irodalmi folyóiratban. Halász Albert többféle szakterületen tevékenykedő személyiség, érdeklődése széleskörű, életpályája sokszínű.

Doktori disszertációja

- ***Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken.*** Budapest, 1999.

Művei

- ***Mosolymorzsák.*** Versek. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1991. 96 p.
- ***Varázslatok avagy bűvészek receptkönyve.*** Budapest, 1992. 92 p.
- ***Cor-Kór/Kór-Kör.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1993. 127 p.
- ***Ikonok.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996. 79 p.

Antológiák

- ***Igét őrizve*** : szlovéniai magyar költők antológiája. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. 166 p. ISBN 961-6232-06-1.

Műfordítások

- ***Akit a köd hozott.*** Feri Lainšček regénye. Budapest, Seneca, 1996. 159 p.

Bibliográfia

- **TOLDI Éva:** Könyvjelző. Híd, 1992.10.sz.
- **BENCE Lajos:** Írott szóval a megmaradásért. Győr-Lendva, 1996.
- **CSUTI Borbála:** *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken.* Vasi Szemle,

2000. 4.sz.

- **BENCE Lajos:** Halász Albert verseiről. In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról, Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport; Szombathely : Életünk, 1991. 102-103. p.
- **BENCE Lajos:** Konok ikonok könyve : a közelmúltban jelent meg Halász Albert muravidéki költő új verseskötete. Népújság, 1996. XI. 26. 46.sz. 11. p.
- **BOTKA Ágnes:** A zöld! Néhány gondolat Halász Albert Lírikus beleszólás című prózaverséhez. Népújság, 1990. II. 23. 7. sz. 7. p.
- **FEKETE József:** Szlovéniai magyar irodalom : Halász Albert : Cor-Kór/Kór-Kör című verseskötete. Magyar Szó, 1995. V.20. 52.sz. 14.p. Halász Budapesten : A Magyar Kultúra Alapítvány múlt hét péntekén szervezett költői estjén Mosoly-morzsák címmel Halász Albert költőt és versesköteteit mutatták be a budapesti Litea könyvesboltban. Népújság, 1997. V. 29. 40. sz. 10. p.
- **KERECSENYI Edit:** Az alsólendvai sajtó és a néprajz 1889-1919. In: Vasi Szemle, 1995. 3. sz. 461. p.
- **PÉNTEK Imre:** Újabb ígérete a muravidéki magyar irodalomnak. In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport , Szombathely : Életünk, 1991. 104-106. p.
- **SOLARIČ Nađ Klára:** Bemutatták Halász Albert új kötetét. Halász Albert: I kon ok. Népújság, 1991. IX. 13. 35. sz. 12. p.
- **TANKA VELENCEI Mária:** Író-olvasó találkozó és könyvbemutató Ljubljánában. Népújság, 1996. XI. 28.46.sz.10.p.

SZ. KANYÓ Leona

(Kanizsa, Kaniža 1934 – Nova Gorica, 1984), író, költő, művészettörténész.

1934-ben született Kanizsán, a Vajdaságban. 1953-ban Zentán érettségizett, majd Újvidéken szerzett tanári oklevelet, utána pedig Budapesten művészettörténetet tanult. Visszatérve Jugoszláviába összeütközésbe került a hatalommal, politikai okokból Nyugat-Európába távozott, majd a 70-es években Nova Goricán telepedett le. Irodalmi, képzőművészeti és más jellegű írásaival Jugoszláviában, Magyarországon, Nyugat- Európa és a tengerentúl számos országában, Amerikában és Kanadában jelentkezett. Az 1981-es év végé-

ig tizenhárom kötetről adhatott számot, amelyek Münchenben, Muraszombathban és Budapesten jelentek meg. Élete utolsó szakaszában Nova Goricán élt, nyelvileg teljesen idegen környezetben alkotott. Két lánynak volt az édesanyja.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

Talán a nyelvi elszigeteltség és az élő irodalmi közeg hiánya készítette arra, hogy a Muravidéken keressen magának rokonlelkeket: irodalmárokat és kiadót. Első jelentkezése az *Összhang*ban történt, itt nyolc versét tette közzé, ezenkívül Pete Györggyel a kiadvány szerkesztését is elvállalta. Ebben olvasható sajátos ars poetica: eljutni az emberig, megmutatni neki a szépséget, amely nála mindig az igazság szinonimájaként jelent meg.

A *Fenyőm tüskéi alatt* című, 1980-ban a Pomurska založbanál megjelent kötetében sokszínű és vegyes színvonalú versek jelentek meg, melyekben nyelvi kultúrájával, formaművészetével tűnt ki. „Forma és fogalombontó” – áll önjellemzésében. Inkább formakereső és fogalomösszegző, megőrzi mindazokat az emberi és közösségi őselemeket, amelyeken nem fognak az ideológiák: „...évszázadok óta az anyanyelv páncéljában élnek.” Témái közül a szeretetnélküliség, az emberhez méltó közösség hiánya, a pénzhajhászás és a gerinctelenség eluralkodásának élménye s ezek elutasítása kap hangot, mélységes humanizmusától átítatva. A Nova Goricán élő költőnő ezzel a kötetével tett kísérletet a muravidéki irodalomba való bekapcsolódásra, olyan előzmények után, hogy a világ szinte minden táján több mint tíz kötete látott napvilágot. A sokat ígérő együttműködést tragikusan korai halála szakította félbe, mivel 1984-ben, 50 évesen elhunyt.

Szalkai Kanyó Leona verseivel jelen volt az 1981-ben megjelent kétnyelvű *Összhang-Sozvočje* című antológiában, ez azonban a sokat ígérő együttműködésnek korai halála miatt utolsó „próbája” is lett. Az *Összhang* antológia második kötete is a

kézfogás reményében jött létre. Ezúttal az ausztriai Karintiában élő szlovén kisebbség írói és a Szlovéniában élő ugyancsak kisebbségi státuszban lévő magyar költők mutatkoztak be szlovén és magyar nyelven. A közös kiadvány, amelyben Szalkai Kanyó Leona is szerepelt verseivel, a nemzetiségi írók találkozóján született meg, amelyet a karintiai szlovén szervezetek évente rendeztek meg, s amely a maga nevében a térség egyetlen ilyen jellegű találkozója volt a 70-es években. A muravidéki írókat Báti Zsuzsa, Bence Lajos, Szalkai Kanyó Leona, Szúnyogh Sándor és Varga József képviselték az antológiában. Az Összhang sok tanulsággal szolgált a muravidéki magyar költőknek is. Különösen a versekhez csatolt önvallomásokból derült fény az Ausztriában élő szlovén kisebbségi írók társadalmi helyzetére. Ez példa értékű volt, hiszen az anyaországi pénzből, tehát szlovéniai támogatással is jelentek meg köteteik, sőt közülük egyesek még a Szlovén Írószövetség tagjai is lehettek. A muravidéki magyar költők ezzel szemben rosszabb helyzetben voltak a művek kiadását tekintve, és az anyaországtól sem kaptak anyagi támogatást. Szalkai Kanyó Leona ilyen körülmények közt csatlakozott a muravidéki magyar költőkhöz és írókhoz. Ebben az időszakban a szlovéniai magyar irodalom létezését már nem lehetett letagadni, hiszen nagy előrelépés történt a szervezés, illetve az erőket összefogó csoporttá való szerveződés irányában is.

Szalkai Kanyó Leona magyar költővé érett Szlovénia nyugati csücskében, Nova Goricán, habár ez a város messze esett Vajdaságtól, ahol egy tömbben éltek a magyarok, és nem kellett volna nyelvi elszigeteltségben élnie, ha sorsa nem veti meszse a szülőföldjétől. A muravidéki magyar költőkhöz és írókhoz is megtalálta az útját, de sajnos túl későn. Dr. Varga Józseffel, Báti Zsuzsával, Szúnyogh Sándorral így is tartotta a kapcsolatot, ő volt Varga József Pásztortüzek című gyermekverskötetének a recenzense is, és a kötetben méltatta Varga József verseit. Sz. Kanyó Leonának több mint tíz kötete jelent meg élete során. Életformaként élte meg az írói, költői sorsot, amely az ő számára sokszor kesernyés volt, hiszen a titói rendszer a volt Jugoszláviában megkülönböztette őt a többi írótól és költőtől. Írói tevékenysége miatt, amelyet Nyugat-Európában, főleg Münchenben fejtett ki, elítélték, és egy évre be is börtönözték a Vajdaságban. Írói és költői arcéle arra utal, hogy szenvedő költő volt, aki kereste a kiutat az emberi lét útvesztőiből. Ő volt az a költő, aki erkölcsi kérdéseket boncolgatott verseiben, és bírálta a lesüllyedt, lealjasult világot, ahogy ő fejezte ezt ki verseiben: fenyői tuskéi alá húzódott csendes bölcsességével.

Művei

- **Tűzijáték.** versek, karcolatok. München, 1973.
- **Egy nyár a Bükkösön.** München, 1974.

- **Míci maci**, meseregény. München, 1974.
- **Fáklya lobban az ég felé**, versek. München, 1978.
- **Nézem a kígyót**, versek, prózaversek. München, 1978.
- **Bóra**. München, 1980.
- **Embernyi szó a tenyeredben**, versek. München, 1980.
- **Sírokkó**, prózaversek. München, 1980.
- **Kosova**, prózaversek. München, 1980.
- **Fenyőim tüskéi alatt**, versek. Murska Sobota, Pomurska založba, 1980.
- **Ha ideér az est**, versek. München, 1981.
- **Ködből gyúrt**, prózaversek. München, 1981.
- **Hazatérés**, versek. Kanizsa, 1995.

Bibliográfia

- **MÓZSI Ferenc**: Széljárások. Szivárvány, 1982. 7. sz.
- **BENCE Lajos**: Írott szóval a megmaradásért. Győr, Lendva, 1996.
- **SZÉKELY András Bertalan**: Kanyó Leona hazatérése. Üzenet. 1995. 7-8. sz.

KERCSMÁR Rózsa szül. SZÚNYOGH

(Alsólakos, Dolnji Lakoš, 1936 – Murszombat, Murska Sobota, 1997) író, újságíró.

(→ L. még a 165. oldalon!)

1936-ban született Alsólakosban. Az általános iskolát Felsőlakosban, az algimnáziumot pedig Lendván végezte. 1955-ben Szabadkán, a Vajdaságban diplomázott magyar nyelvű tanítóképzőben, azt követően pedig magánúton 1965-1966-ban fejezte be tanulmányait a maribori Pedagógiai Akadémián. 1955-től 1973-ig Domonkosfán az általános iskolában tanított, s az 1970-ben megnyílt domonkosfai könyvtár vezetője volt. 1973-tól 1990-ig a Sajtó és Rádióintézet (Zavod za časopisno in radijsko dejavnost) újságíró szerkesztőjeként

működött Murszombatban. Évekig ő szerkesztette a Murszombati Rádió magyar műsorát, s számos cikke jelent meg a Népújságban a muravidéki magyarság nemzetiségi létéről és a kétnyelvű oktatásról. Aktívan részt vett a magyar nemzetiség életében, több évig elnöke volt a Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösségnek Murszombatban, s vezetőségi tagja a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Közösségnek. Két ciklusban a Szlovén RTV tanácsának is tagja volt. 1990-ben alapító tagja és első elnöke lett a murszombati Baráti Kör Művelődési Egyesületnek. Ezt a tisztséget 1997-ig, váratlan haláláig töltötte be.

1983-ban társszerzőként szerepelt az *Anyanyelvünkért* című tanulmánykötetben, amelyet a murszombati Pomurska založba adott ki. 1990-ben jelent meg *Domonkosfa krónikája* című helytörténeti munkája a lendvai Muravidéki Magyar Nemzetiségi Közösség gondozásában. 1996-ban a győri Hazánk Kiadó és a magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet jelentette meg *Kihűlt a ház melege* című elbeszélés-kötetét, amelyben tizenegy elbeszélést közölt.

Művei

- ***Domonkosfa krónikája***, helytörténeti mű. Lendva, Muravidéki Magyar Nemzetiségi Közösség, 1990. 123 p. illusztr.
- ***Kihűlt a ház melege***, elbeszélések. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Hazánk Kiadó, 1996. 58 p. ISBN 963-7586-49-0.

Közös kötet

- ***Anyanyelvünkért***. Murska Sobota, Pomurska založba, 1983. 151 p

Bibliográfia

- **BENCE Lajos:** „Kihűlt a ház melege”. Népművelés, 1997. VII. 3., 5. p.
- **BENCE Lajos:** „Túlságosan is alkalmazkodóak voltunk...” : interjú Kerescsmár Rózsával. Népművelés, 1995. II. 17. 7. sz.
- **BORI Imre:** Tűnődések: új „falukutatók” könyvei felett. Magyar Szó, 1991. VI. 22. 69. sz. 13. p.
- **HALÁSZ Albert:** Kihűlt a ház melege. Népművelés, 1997. I. 30. 4. sz., 11. p.
- **KOZÁR MUKICS Mária:** A falumonográfiától a falulexikonig : bemutatjuk Kerescsmár Rózsaét. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1996. 4. sz., 42-43. p.
- **KOZÁR Mária:** Megmaradt magyarnak: Kerescsmár Rózsa 1935-1997. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1997. 3.sz., 82-84. p.
- **PENAVIN Olga:** Egy értékes helytörténeti munka: Kerescsmár Rózsa: Domonkosfa krónikája. Magyar Szó, 1991. V. 25. 141. sz., 18. p.
- **PENAVIN Olga:** Egy értékes helytörténeti munka: Kerescsmár Rózsa: Domonkosfa krónikája. Naptár, 1992, 183-184. p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Egy gazdag helytörténeti és néprajzi kiadvány. Kerescsmár Rózsa: Domonkosfa krónikája. Népművelés, 1991. IV. 14. sz., 12. p.
- **GEROLD László:** Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon 1918-2000). Újvidék, Forum, 2001., 150 -151. p.

ROZSMÁN Erzsébet

(Göntérháza, Genterovci, 1934 –), költő.

1934-ben született Göntérházán. Ott fejezte be az általános iskolát, majd a lendvai Varstroj Vállalatnál dolgozott, jelenleg nyugdíjas. Fiatalkora óta foglalkozik versírással. Költeményei megjelentek a Varstroj Varlist című üzemi lapjában, a Naptár 1982-, 1983-, 1985- és 1986-os számaiban, a Népúj-ságban és a Muratájban. Ma Hosszúfaluban él.

1982-ben adták ki *Vallomások* címmel első verseskötetét, amelyhez Gadányi Károly⁴⁴, a maribori Pedagógiai Egyetem magyar lektora írt recenziót: „Rozsmán Erzsébet mindenről tud írni. Egyszerű, kezesetlen szavai, szókapcsolatai megnyugtatóknak, máskor meglepnek: csikorog a táj, ezer újat hallasz, tarka-barka élet, feledést borít, sok szív szerelmese és még lehetne sorolni a végtelenségig. A gyermekkor, a gyermekek iránti szeretet több versében is helyet kapott. Lüktető ritmusok az ott megfogalmazott gondolatok.” Rozsmán Erzsébet versei közül első helyre kíváncsoznak a szülőföldről, a Muravidékről, a szűkebb pátriáról írt költemények:

„Itt születtem, itt akarok élni,
itt szőttem sok álmot,
itt lehet remélni.“

(Itt születtem)

Az álom, a múlt, az ifjúság, a biztató jövő – mindez jelen van verseiben, amelyek népdalszerűen hatnak, de tömörek, szűkszavúak is. Ezek egy munkásköltő írásai, azoknak válogatták, akik szeretik az egyszerű és őszinte szavakat. Bennük jelen van a munka, az élet értelme, lényege, hiszen végül is gyári munkásnőként élte meg a valóságot, ebben a környezetben vált munkásköltővé. Jelenleg verseket már nemigen ír, nem is publikál. Edit lánya elvesztése után visszahúzódva, magányosan él családjá körében. Valamikor nagy volt az érdeklődés versei iránt, még ha vádak érték is olykor, éppen munkásköltő mivolta miatt.

Műve

- **Vallomás:** versek. Az utószót írta és szerkesztette Gadányi Károly. Murska Sobota, 1982. 46 p.

⁴⁴ Dr. Gadányi Károly: Rozsmán Erzsébet: Vallomások, versek. Murska Sobota, Pomurska založba, 1982. fülszöveg.

Antológiák

- **Sozvočje** : Izbor pesmi slovenskih in madžarskih pesnikov Pomurja = Összhang: válogatás a muravidéki szlovén és magyar költők verseiből. Murska Sobota, Pomurska založba, 1989. 128 p.
- **Igét őrizve** : szlovéniai magyar költők antológiája. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. 166 p.

SZABÓ József

(Csente, Čentiba, 1927 – Lendva, Lendava, 1989), író, bányamérnök.

1927-ben született Csenteiben. Az általános iskola négy osztályát Kapcán, a polgári iskolát Lendván fejezte be. Majd a muraszombati gimnáziumba érettségizett. 1955-ben diplomázott mint bányamérnök a ljubljanei Geológiai Karon. 1955 és 1958 között a Celje melletti počevniki szénbányában dolgozott, majd 1958-tól a lendvai Nafta Kőolajfinomító Vállalatnál, ahol több mint 30 évig volt műszaki igazgató, majd a fejlesztési és kutatási részleg vezetője. Novellái és rövidebb írásai a lendvai Naptárban s a Népújságban jelentek meg.

Műve

- ***Nem is olyan régen történt***, elbeszélések. Murska Sobota, Pomurska založba, 1987., 53 p.

SZOMI Pál

(Petesháza, Petešovci, 1936 – Petesháza, Petešovci, 1989), író, újságíró, tanár.

1936-ban született Petesházán. Szülei földművesek voltak. Újvidéken szerez tanítói, majd általános iskolai tanári oklevelet. Egy ideig a Vajdaságban pedagógus, majd a Mura-vidéki Rádió újságírója. 1962-től a muravidéki általános iskolákban tanít idő előtti nyugdíjazásáig. 1989-ben hunyt el, hosszan tartó betegség után.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

Szomi Pál versekkel kezdte pályafutását, de korán rádöbbsent, hogy a „mesélés” az igazi műfaja. Őt azoknak a nagy mesélőknek a csoportjába kell sorolnunk, akik szép számmal vannak jelen a XIX. század irodalmában, hiszen a mikszáthi anekdotán nevelkedett. Első verseit az Ifjúságban, a Dolgozó Nőkben, a Népújságban és a szlovéniai magyarok szemléjében, a Naptárban közölte. Publicisztikai írásaival pedig felkereste a jugoszláviai magyar lapok majdnem mindegyikét.

Első önálló kötete *Őszirozsa* címmel jelent meg 1977-ben. A kötet novelláiban a muravidéki létet vallatja, a muravidéki ember nehéz hétköznapjait szólaltatja meg. Így kezdi prózai kötetét: „Szép, de még érdekesebb elmélázni a múlton. De csak rövid ideig, csak egy pillanatra! Mert a mai napnak s a holnapnak kell élnünk. Az élők közt van a mi helyünk, akik a múltból azért hoztunk örökséget, hogy felépítsük a jövőt. Az író sosem a mesélés kedvéért írja a novelláit, hanem a problémafeltárás miatt. Olyan társadalmi problémákat tár fel, mint a vendégmunkások otthon maradt, a nagyszülők által nevelt gyermekeinek hányatott sorsa, vagy a merev falusi erkölcsöt megsértő fiatal generáció konfliktusai a régivel, vagy akár a becsület nehézségét próbáját kiálló gyermekhősök életre szóló szorongásai. A kötet kritikusa, Palkó István szerint: „Egyszerű, de hatásos eszközökkel dolgozik Szomi Pál, a műfaj klaszszikus csattanóját mindig eltalálja. Elbeszélései mindig sorsfordulót mutatnak be, amikor az emberrel, szereplőivel valami lényeges történik.”

1984-ben adta közre *Szeretni kell* című regényét. Ebben két főiskolai hallgató szerelmi történetét meséli el a már megszokott zsánerben. A regényben, mely a boldog békeidőkben játszódik, tematikailag is e korszak emlékeiből, élményeiből táplálkozik, vagyis a 60-as évekből. A *Szeretni kell* a kritika szerint mégis csak regénykísérlet maradt.

1987-ben jelent meg a következő kötete *Húzd rá, cigány!* címmel. A kritikusok ezt a kötetet sem méltányolták, „a beteg író szomorú ráadásának” tekintették. Szomi Pál korai tragikus halála miatt az életmű nem teljesezhetett ki. A muravidéki magyar irodalom a szlovéniai magyar regény úttörő vállalkozóját veszítette el Szomi Pál halálával.

A *Tavaszwárás* antológiában megjelent életrajzi vallomásában így nyilatkozott az író: „Nemrég olvastam az egyik dolgozatban: nem vagyok muravidéki, de annyira megszerettem e tájat, hogy könny nélkül nem tudnék búcsúzni...Többször elolvastam e mondatot. Önkéntelenül egy gondolat tolódott hozzá: mi, kik itt születünk, s itt élünk, nekünk nem elég csak »így« szeretni szülőföldünket. Tenni is kell érte! Egzisztenciánk ne csak abban nyilvánuljon meg, hogy a korral továbbsodródunk!”

Tizenegy évvel a szerző halála után napvilágot látott negyedik önálló kötete *Így kezdődött* (2001) címmel, amelyet a kritika a negyvenes évek „parasztmozaikjának” tekint. A mű rövid elbeszélések lánc, egyenes vonalú történetmondás. Az elbeszélő egy kisfiú, maga a szerző, aki saját élményeiről, az aratástól a gyermekjátékokig, a disznóvágástól a Tito-idézetet hangoztató új tanító néniig számol be, igen egyszerű módon. A kötetben hitelesen rajzolódik ki a muravidéki magyar és szlovén parasztlelet körképe, benne van a gyermekélet romantikája, felcsillannak a magyar folklór elemei. Annak ellenére, hogy az *Így kezdődött* színvonal nem mérhető a nagy népi írók, mint például Veres Péter, Tamási Áron falusi életet bemutató munkáihoz, Szomi Pál műve hitelesen tudósít, élénk tárja a második világháború utáni muravidéki parasztleletet, jelezve a társadalmi változások hatását, beleszólását a közösség életébe. Alkotásaiból sajátos melegség, emberszeretet és jobb világot idéző hit sugárzik. Dr. Bence Lajos⁴⁵ irodalomtörténész a következőket írta Szomi Pál életművéről: „Most, amikor az életmű már befejezettnek tekinthető, annak feldolgozására, elhelyezésére, egyre izmosodó irodalmunkon belüli helyének a kijelölésére is időt kell szakítanunk. Mert érdemes ez az életmű arra, hogy leporoljuk, megóvjuk a méltánytalan feledéstől. Ez az utódok feladata.”

Szomi Pál a *Tavaszwárás* antológia társszerzője és a muravidéki magyar irodalom szervezőinek egyike volt. Talán a pedagóguspályán tett a legtöbbet, hiszen mindig összhangot talált az irodalomtanítás, az alkotás és a nevelés között. Novellairói és regényírói pályája sokszínű mozaikkövekből áll össze. Ebben a mozaikban jelen van egyfajta korrajz, az 1940-es évek muravidéki magyar, s nem kizárólag magyar paraszti világának a körképe. A letűnt, de ellentmondásoktól terhes világ „mögöttes” történeteiből egy valódi világ bontakozik ki meglepő élességgel. Ez ragyog ki Szomi életművéből, ez adja írói törekvésének a lényegét. Általa talán a muravidéki

⁴⁵ Dr. Bence Lajos: *Szomi Pál emlékezete*. In: *Népújság*, 2001. április 5., 18. p.

magyar kisebbségi lét későbbi alakulása is érthetőbbé válik.

Művei

- **Őszirózsa** : elbeszélések. Murska Sobota, Pomuski tisk, 1977. 83 p.
- **Szeretni kell** : regény. (Sozvočje). Murska Sobota, Pomurska založba, 1987. 97 p.
- **Húzd rá, cigány!** : elbeszélések. (Sozvočje). Murska Sobota, Pomurska založba, 1987. 97 p.
- **Így kezdődött** : regény. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2000., 154 p. ISBN 961-6232-14-2

Bibliográfia

- **BURÁNYI Nándor**: Interjú Szomi Pállal – A Muravidék embereinek a világa, 107-109. p. Tanulmányok és cikkek a szlovéniai magyar irodalomról. Lendva - Vas Megyei Közgyűlés, 1991.
- **Dr. BENCE Lajos**: Írott szóval a megmaradásért. Lendva – Magyar Művelődési Minisztérium, 1994.
- **SZÚNYOGH Sándor**: In memoriam Szomi Pál (1936-1989). Népújság, 1989.április 21., 4. p.
- **Dr. BENCE Lajos**: Szomi Pál emlékezete. Népújság, 2001. április.5., 18. p.

SZÚNYOGH Sándor

(Alsólakos, Dolnji Lakoš, 1942 – Lendva, Lendava, 1998),

költő, újságíró, szerkesztő.

1942-ben született Alsólakosban. Az általános iskolát Lendván, a tanítóképzőt Muraszombatban végezte el, majd évekkel később a szombathelyi Tanárképző Főiskola magyar szakán diplomázik. 1963-1969 között Domonkosfán, 1969-1971 között Lendván községközi fordító. 1972-1991 között a Népszó című hetilap, majd a muraszombati Sajtó- és Rádióintézet munkatársa. 1991-ben a Hidak – Mostovi című nemzetiségi tévéműsor szerkesztője, majd azt követően 1992-1998 között a Szlovén Rádió-Televízió műsorainak programigazgatója. 1971-1996 között a Naptár szerkesztője. Számos írása jelent meg szlovéniai magyar, magyarországi és vajdasági lapokban, folyóiratokban.

Munkássága, irodalmi pályafutása

Szúnyogh Sándor versei 1972-ben jelentek meg a *Tavaszcseresznye* antológiában, amelyet Szomi Pállal és Varga Józseffel adtak ki. A kötet bevezetőjében a költő így vall önmagáról: „Átélttem a parasztyerekek »jeges világát«. A szegénység és a nélkülözés arra készítette, hogy sokat gondolkodjam. Az olvasás és a gondolkodás korán megérlelték bennem az embert. Már tizenhat éves koromban verselgettem. Ez volt számomra a szabadulás és a feloldódás. Talán egyszer lesz majd olyan helyzetem, hogy csak az írásnak élhessek. Tudom, hogy mostoha pálya.”⁴⁶ 1975-ben jelent meg a *Halicanumi üzenet* című verseskötete, amelyhez Kocsis Gyula⁴⁷ írt bevezetőt: „Lírai költészetben ez az érzékenység és közlési vágy *conditio sine qua non*. Magas művészet azonban csak akkor lesz belőle, ha e magas érzelmi fokú beállítottság biztos nyelvi formálással párosul. Szúnyogh Sándor verseiben mindkét elem jelen van. És ne maradjon említés nélkül legnagyobb erőssége: páratlan képalkotó művészete.” A kötetnek öt ciklusa van: Esőzaj, Halicanumi üzenet, Meditáció, A szó keresése és A versen túl.

1980-ban jelent meg *Naj – Leg c.* kétnyelvű verseskötete, amelyet Ernest Ružič társ szerzővel, újságíró kollégával adtak ki a Pomurska založba kiadónál Muraszombatban. A verseket magyar nyelvre Szúnyogh Sándor fordította, szlovén nyelvre pedig Ernest Ružič. A kötet hat ciklust tartalmaz: Pesmi – Versek, Visszasíró – Nostalgija, Voda – Víz, Szerelmesek – Zaljubljeni, Sporočila – Üzenetek és a Fáklyavívők

⁴⁶ Szúnyogh Sándor: *Tavaszcseresznye, antológia*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1972. 15-16. p.

⁴⁷ Kocsis Gyula: *Halicanumi üzenet, versek*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. Fülszóveg.

– Nosilci bakelj. 1985-ben jött ki következő kötete *Hóvág*y címmel, Gálics István készített hozzá illusztrációkat. Péntek Imre⁴⁸, a kötet recenzense a következőképpen méltatta: "Szúnyogh Sándor újabb kötete feltétlen nyeresége a muramenti magyar nyelvű irodalomnak. Bár nem tükröződik benne az a tartalmi és formai izgatott világirodalmi tájékozódás (konkrét költészet, vizuális szövegirodalom), mint a Halicánumi üzenet című kötetében – mégis egy igényes, egyenletes színvonalú versanyaggal jelentkezett a szerző. Eszköztelenségével, »minimalista« szövegformálásával, lényegre koncentráló megoldásaival szervesen kapcsolódik a magyar lírai törekvések neoexpresszionista áramlataihoz."

1987-ben gyermekverskötetet adott ki *Virágköszöntő* címmel a muraszombati Pomurska založba és az újvidéki Forum könyvkiadó közös gondozásában. 1990-ben a *Slovensko madžarski slovar družbene politične terminologije = Szlovén-magyar társadalom-politikai műszótárral* jelentkezett a muraszombati Zavod za časopisno in radijsko dejavnost jóvoltából. A *Halicanumi rapszódia: válogatott versek 1963-1989* címmel Újvidéken a Forum Kiadónál 1991-ben Szúnyogh Sándor utolsó verseskötete lett. Hat ciklus található benne: Szívfény, Tavaszvárás, Pannon rekviem, Halicanumi rapszódia, Ősök ösvényein és a Versen túl. A három évtized verseiből származó válogatás, ahogy maga a költő írta a kötet fülszövegében, a körülötte levő világ vetületei, úgyszólván közvetlenül tükrözik élményvilágát. A versírás az ő számára mindig egy külön világot, egyfajta menekvést jelentett. A benne lerakódó gondok, remények és álmok összességét, a társadalmi ellentmondások visszátükröződését rejtették magukban verssorai. Szúnyogh a közéletben is képekben gondolkodott, és végtelenül boldogította egy-egy jól sikerült megfogalmazás. Utolsó gondolatait a költészetéről a következőképpen fogalmazta meg: „Úgy vélem, hogy még mindig nem írtam meg igazából a magam versét, de bízom benne, hogy egyszer sikerül. E válogatás összességében talán mégis tükrözi a muravidéki ember életét, érzéseit, küzdelmeit.”

Muravidéki kincsesláda : gyermekjátékok és népmesék címmel 1997-ben néprajzi ihletésű művet tett le az asztalra. M. Kozár Mária, a kötet recenzense erről így írt: „A Muravidéki kincsesládának három fiókja van. Az elsőben a Szúnyogh Sándor által az 1980-as években Alsó- és Felsőlakosban, Gyertyánosban és Dobronakon Gömbös Annától, Vörös Máriától, Bazsika Ilonkától gyűjtött kiolvasókat és gyermekjátékokat találjuk. Az eredeti gyűjtésen alapuló szövegek – irodalmi nyelven, helyi tájszókkal színezve – első ízben kerülnek közlésre. A második fiókban olvashatók a már publikált muravidéki mesék irodalmi nyelven, a harmadikban pedig nyelvjárásban.” A könyv írásos formában közvetíti azt a gazdag néprajzi kincset, gyermekjátékokat és népmeséket, amelyek által a magyar szó is megmaradhat e tá-

⁴⁸ Péntek Imre: *Szúnyogh Sándor: Hóvág*y. Murska Sobota, Pomurska založba, 1985. Fülszöveg.

jon. Szándéka: a szülők, a nagyszülők tanítsák meg utódaikat ezekre a szokásokra, és kerüljenek vissza azokhoz, akiktől gyűjtötték.

A Pozdrav iz Dolnje Lendave : mesto na razglednicah v letih 1898 do 1945 – Üdvözet Alsólendváról : Alsólendva képes levelezőlapokon 1898-tól 1945-ig címmel 1997-ben jelent meg Szúnyog Sándor – Gálics István és dr. Tomka Miklós közös kiadványa, amelyet Lendva Község adott ki. Kocon József, Lendva polgármestere az említett képeskönyvet a jelen és jövő nemzedéknek és a Lendvára látogató turistáknak, utazóknak, barátoknak és idegeneknek ajánlotta, hogy e könyv által jobban megismerjék Lendva községet, és láthassák, hogy e vidék embere mennyire szereti szülőföldjét és hazáját. Ezt a szándékot a történelmi múlt dokumentumai és emlékei is megerősítik az említett könyv közvetítésével. Bence Lajos⁴⁹ muravidéki költő a Szúnyogh Sándor-megemlékezés alkalmával a következőképpen nyilatkozott Szúnyogh Sándorról: „Kezdjétek előlről / az acélrostos álmok szövését! / Mennydörgésként csattan a pillanat” – olvassuk a Tavaszváráskor című vers kezdő soraiban. Benne van e sorokban az a lázas útkeresési törekvés, amelyet az induló nemzedék (Vargával és Szomival) vezéralakja érzett, kontrasztba állítva ezzel azt az ingoványos talajt, nyelvi erőtlenséget, mely a friss diplomával rendelkező értelmiségi fiatalembert körülvette. Később, a 80-as évek közepén a fokozódó csalódások és pofonok keresztüzzébe kerülve keserűen konstatálja: „Nem történt semmi, fáklyavívők voltunk. Nem történt semmi, irodalom született ott, ahol eddig nem volt, ott, ahol nemcsak az irodalomnak nem voltak hagyományai, hanem az írott szónak sem.”

Művei

- **Halicánumi üzenet** : versek.
Murska Sobota, Pomurska založba, 1975., 87 p. illusztr.
<http://www.mek.iif.hu/szint/human/szepirod/modern/szunyogh/halica/>
- **Naj=Leg**, Ružič Ernest, (Sozvočje).
Murska Sobota, Pomurska založba, 1980., 111 p.
- **Hóvagy** : versek. Murska Sobota: Pomurska založba, 1985., 76 p. illusztr.
- **Vírágköszöntő** : gyermekversek. Murska Sobota, Pomurska založba; Újvidék, Forum, 1987., 16 p. illusztr.
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/szunyogh/virag/>
- **Slovensko-madžarski slovar družbeno-politične terminologije = Szlovén-magyar társadalmi-politikai műszótár**. Murska Sobota: zavod za časopisno in radijsko dejavnost, 1990., 179 p.

⁴⁹ Bence Lajos: „Nem történt semmi, fáklyavívők voltunk”. Népiújság, 2003. január, 16., 11. p.

- ***Halicanumi rapszódia : válogatott versek 1963-1989.***
Újvidék, Forum, 1991. 118 p. ISBN 86-323-0298-1.
- ***Muravidéki kincsesláda : gyermekjátékok és népmesék Muravidékről.***
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Top Print, 1997., 11 p.
ISBN 961-6232-02-9.
- ***Pozdrav iz Dolnje Lendave*** : mesto na razglednicah v letih 1889 do 1945 =
Üdvözet Alsólendváról : Alsólendva képes levelezőlapokon 1889-től 1945-ig.
Lendava, Občina, 1997., 176 p. illusztr.

Antológiák

- ***Tavaszcímzés*** : versek és elbeszélések.
Murska Sobota, Pomurska založba, 1972. 208 p.
- ***Összhang***: a szlovéniai magyar költők, valamint Vas és Zala megye költőinek válogatott versei. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. 143 p.
- ***Sozvočje*** : predstavitev šestih sodobnih pesnikov koroških Slovencev ter petih sodobnih pesnikov madžarske narodnosti iz Slovenije v slovenskem in v madžarskem jeziku = ***Összhang*** : válogatás a muravidéki szlovén és magyar költők verseiből. Murska Sobota, Pomurska založba, 1983. 128 p.
- ***Svitanje = Pirkadat.*** Lendva, Községi Kultúrközösség, 1988. 80 p., ill.
Lendvai Füzetek, 9.
- ***Igét őrizve*** : szlovéniai magyar költők antológiája. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. 166 p. ISBN 961-6232-061.

Műfordításai

- ***Ela PEROCI***: A kockaházikó. Murska Sobota, Pomurska založba, 1965.
- ***ROŽNIK Pavle***: Lepa Mankica : in druge prekmurske pravljice = A szép Mankica és egyéb murántúli mesék. Murska Sobota, Pomurska založba, 1978., 200 p. illusztr.

Bibliográfia

- ***PALKÓ István***: A szlovéniai magyar irodalomról. Maribor, 1972.

- **JUNG Károly:** Irodalom születik. Magyar Szó, 1973. ápr. 21.
- **LÉVAY Endre:** Irodalmunk fejezetei. Üzenet, 1973. 10. sz.
- **VARGA József:** Halicanumi üzenetek, Népújság, 1975. szept. 12.
- **FEHÉR Ferenc:** Egy muraszombati közös kétnyelvű verseskötet. Magyar Szó, 1981. jan. 25.
- **SZÁNTÓ Péter:** Barátom, Mózes. Élet és Irodalom, 1984. 4. sz.
- **BENCE Lajos:** A szülőföld vonzásában. Új Symposion, 1985. 112. sz.
- **FEKETE J. József:** Minimalista líra. Magyar Szó, 1985. okt.19.
- **FEHÉR Helena:** Halicanum lírai üzenete. Naptár, 1989. 149–159. p.
- **MOLNÁR Zoltán:** Magyar szépirodalom a Mura mentén. Jegyzetek Sz. S. verseinek stílusáról, Muratáj, 1990.
- **PENAVIN Olga:** Nyelvgazdagító segédkönyv. Magyar Szó, 1990. szept. 22.
- **CSUKA Judit:** Halicanumi rapszódia. Muratáj, 1991. 1. sz.
- **CSAPÓ Julianna:** Nostalgikus képek. Híd,1991.10.sz.
- **VAJDA Gábor:** Eltérő hangulatok. 7 Nap, 1991. okt. 11.
- **GYURÁ CZ Ferenc:** Magyar költő a Muravidéken. Életünk, 1992. 5. sz.
- **BENCE Lajos:** A halicanumi üzenettől a halicanumi rapszodiáig. Naptár, 1992., 178 –182. p.
- **BENCE Lajos:** Írott szóval a megmaradásért. Győr, Lendva, 1996. 96-98. p.
- **BORI Imre:** A jugoszláviai magyar irodalom története. Újvidék, 1998;
- **GÖNCZ László:** Búcsú Sz. S-től. Muratáj, 1997. 2. sz.
- **GÖNCZ László:** In memoriam: Sándor Szúnyogh (1942–1998). Vestnik. 1998. I. 15. 3. sz. 9. p.

- **HALÁSZ Albert:** A televízió és a rádió „új” programigazgatója : Szúnyogh Sándort ismét kinevezték a Szlovén RTV Magyar Műsorainak programigazgatójává. Népújság, 1996. IX. 26. 37. sz. 6. p.
- **KERESZTES Szilvia:** Hú krónikása a kornak: Szúnyogh Sándor munkássága. Zalai Hírlap, 1985. VIII. 24.
- u.a.In: **Tanulmányok**, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva, 1991. 72–74 p.
- **KIRÁLY Judit:** Az ifjúsági irodalmi díjat Szúnyogh Sándorról nevezték el. Népújság, 1998. III. 12. 10. sz. 11. p
- **KIRÁLY Judit:** Muravidéki kincsesláda. Szúnyogh Sándor: Muravidéki kincsesláda. Népújság, 1997. X. 23. 42. sz. 10. p.
- **KOZÁR Mária:** Kincset hagyott ránk: Szúnyogh Sándor (1942–1998). Vasi Honismereti és Helytörténeti közlemények, 1998., 1.sz., 87.p.
- **KOZÁR Mária:** Muravidéki gyökerek: Szúnyogh Sándor szlovéniai magyar költő, újságíró helytörténeti munkásságáról. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1997. 1. sz., 17–18. p.
- **MOLNÁR Zoltán:** Magyar szépirodalom a Mura mentén: jegyzetek Szúnyogh Sándor verseinek stílusáról. Muratáj, 1990. 1. sz., 45–51. p.
- **MOLNÁR Zoltán:** Magyar szépirodalom a Mura mentén: jegyzetek Szúnyogh Sándor verseinek stílusáról. In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva: Szlovéniai Írócsoport ; Szombathely: Életünk, 1991., 64–71. p.
- **PAPP János:** Küldetést teljesítenek. Új Auróra, 1981. 3. sz. 131-133. p.
- **PAPP József:** Virágköszöntő. Népújság, 1987. XII. 25., 51–52. sz., 8. p.
- **PENAVIN Olga:** Nyelvgazdagító segédkönyv. Szúnyogh Sándor: Slovensko madžarski slovar družbenopolitične terminologije. Magyar Szó, 1990. IX. 22., 261. sz., 18. p.
- **PENAVIN Olga:** Nyelvgazdagító segédkönyv Szúnyogh Sándor: Szlovén–magyar társadalmi-politikai műszótár. Naptár, 1991, 121–123. p.

- **RUŽIČ Ernest:** Sándor Szúnyogh (1942-1998) Porabje, 1998. I. 29., 2. sz., 2. p.
- **TANKA VELENCEI Mária:** Író-olvasó találkozó és könyvbemutató Ljubljánában, Népszerűség, 28. XI. 1996., 46. sz., 10. p.
- **VAJDA Gábor:** Eltérő hangulatok. Szúnyogh Sándor: Halicanumi rapszódia. 7 Nap, 1991. X. 11., 23. p.
- **VARGA József:** Halicanumi üzenetek. Népszerűség, 1975. IX., 12. 3. p.
- **VARGA Zoltán:** Szabálytalan párbeszéd : Négy szlovéniai magyar íróval. Naptár, 1981., 87–97. p.
- **VARGA Zoltán:** Versek magyarul Szlovéniából : Szúnyogh Sándor kötetéről. Zalai Hírlap, 1985. VI. 22.
- U.a.: In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva: Szlovéniai Magyar Írócsoport ; Szombathely: Életünk, 1991., 79–80. p
- **ZÁGOREC-Csuka Judit:** Elismerés a munkájáért: a Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztje Szúnyogh Sándornak. Népszerűség, 1993. I. 8., 1. sz., 4. p.

Dr. VARGA József

(Verőce, Virovitica, 1930 –), költő, főszerkesztő, egyetemi tanár, nyelvész, kutató.

(→ L. még a 197. oldalon!)

Varga József verseivel, kisprózájával, tudományos cikkeivel, tanulmányaival több mint három évtizede jelen van a muravidéki magyar irodalomban. Nagy dolog ez, ha figyelembe vesszük az indulás körülményeit, hiszen szinte légüres térben, a Naptár és a Népújság ösztönző védelme alatt végezte szárnypróbálgatásait, irányító – segítő aktív író nem élt a térségben. Jelenleg ő az, aki az úttörő Tavaszvárás -nemzedék írói közül még él és alkot.

1930-ban született Verőcén, Horvátországban, ahol édesanyja cselédeskedett. Két évvel születése után Göntérházára került nagybátyjához, aki egy hold föld használata ellenében vállalta családjával a nevelését – vallotta életrajzában a költő. Így lett valójában a már amúgy is népes család tizenegyedik tagja. Göntérházát tartotta szülőfalujának, hiszen itt töltötte el gyermekéveit. Itt ismerte meg a kisemberek és a kisparasztok nyomorúságos világát, akik csak napról napra élhettek. Itt kezdett iskolába járni és itt ismerkedett meg először unokabátyja ösztönzésére a könyvekkel. A költészetét Petőfi Sándor és Arany János versei jelentették számára. Sokszor nem is értette, hogy mit olvas, de ösztönösen érezte, hogy az életét csak akkor teheti szebbé, elviselhetővé, ha mégis olvas. Varga József magának való gyerek volt, aki az olvasás mellett szeretett rajzolni, festegetni, fűzni-faragni. Egyszóval: alkotni, formálni az anyagot. Képzőművész akart lenni.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

Varga Józsefnek 16 kötete jelent meg a szépirodalom és a nyelvtudományok területéről. Jelenleg nyugalmazott egyetemi tanár, Göntérházán él. 1972-ben a *Tavaszvárás* antológiában költőként és prózairóként is szerepelt. Így együtt lépett az olvasóközönség elé Szomi Pállal és Szúnyogh Sándorral. Ezzel megtörtént bemutatkozásuk is. Ezt követően évente megjelenhetett egy magyar könyv vidékünkön, hiszen Szomi Pál, Szúnyogh Sándor és Varga József részéről megvolt rá az igény is. A kialakuló irodalmi társaságnak még nem volt irodalmi folyóirata, hiszen az írók, költők többnyire csak köteteikben publikáltak, az időszaki sajtóban kevésbé.

Varga József 1974-ben adta ki első verseskötetét *Naphívogató* címen, amely gyermekverseket tartalmazott. Kocsis Gyula így méltatta a kötetet: „Nem véletlen, hogy igazán jó gyermekverseket csak jó költők tudnak írni. A jelen kötet szerzője Varga József, pedagógus és költő.

Gyermekközelsége természetes. Számára a gyermek világa és az irodalom minden napos élmény. A gyermek elfogulatlan szemével tudja látni a világot.”⁵⁰

A Pásztortüzek című kötet 1979-ben már gyermekverseket és verseket tartalmaz. Szalkai Kanyó Leona a következőket írta a kötet előszavában: „Mindenáron komoly költőnek akartuk őt elkönyvelni. Nem lehet. Varga más irányú költészetében is benne lappang a kimagyarázkodások tendenciája, amit a gyermekvers törvényszerűen megkövetel. Bizonyíték és biztosíték, hogy Varga született gyermekversköltő.”⁵¹

A következő verseskötet 1983-ban jelent meg *Élni* címmel. „Jó lenne már újra élni ez idegölő, rohanó világban..., feledni bánatot, gúnyt, gondokat, a lélek polip fojtását... Nem lenni senki már, csak ember és senki más, s nem tenni egyebet, csak élni. Élni, élni!” – kezdte a költő a kötet első ciklusát a „Jó lenne élni!” felkiáltással. Ez a ciklus az elidegenedésről, a kegyetlenségről szól, amely megmerevíti az alkotó embert. A Bolondos ciklusban gyermekverseket olvashatunk, majd a Szilánkok ciklussal zárja a kötetet, amelyben a mindennapi élet apró gondjait, bajait, gátló körülményeit, visszaéléseit vetíti elénk. A lét, az egzisztencia ellentétei megrendítik.

Sorvadó népem című kötete 1990-ben jelent meg Bence Lajos előszavával: „Végül is Varga József elbeszéléskötete szigorú őszinteséggel néz szembe szűkebb és tágabb környezete hibáival, ellentmondásaival. Ugyanakkor végtelen nagy szeretettel, féltéssel szól embertársairól embertársainak.” A kötet öt nagyobb egységre tagolható, a szám szerint ötven elbeszélés olyan témákat ölel fel, amelyeket a falusi élet, a szegénység, a tájhoz való kötődés határoz meg. Jellemző még rájuk a jövőféltés és a modern ember biológiai paradoxonai.

Konokhit címmel válogatott versei jelentek meg 1992-ben. Szirmay Endre, a kötet kritikus szerint: „robusztus ritmus, erőteljes, szenvedélyes dikció, szuggesztív erejű lírai ábrázolás, a gondolatok és érzelmek dinamikus lüktetése a szerző költészetének hű jellemzője. Valósággal látomásos líra ez – eredeti hangon megfogalmazva. Szemlélete, képi láttatása eleven, mélyen érző, emelkedett költői alkatot idéz.”

A *Hangbona* a következő gyermekverskötete 1995-ből. Guttman Miklós a kötet előszavában a következőket írta: „Ezek az alkotások erősen kötődnek a tájhoz, a természethez, a gyermekvilág csodáinak a felfedezéséhez. A korábbi kötetekben is tapasztalt műves megformálás és formai bravúr repíti a gyermek és felnőtt olvasót a versek valóságos és mesevilágába.”⁵²

⁵⁰ Kocsis Gyula: *Varga József: Naphívogató, gyermekversek*. Murska Sobota, Pomurska založba. 1974. Fülszöveg.

⁵¹ Sz. Kanyó Leona: *Varga József: Pásztortüzek, versek-gyermekversek*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. Fülszöveg.

⁵² Guttman Miklós: *Varga József: Hangbona, gyermekversek*. Lendva, MNMI, 1995. Előszó.

Az *ellopott tündér* című meséskönyvét 1998-ban adta ki Varga József, Bošnjak Alenka tizenkét belső illusztrációjával.

Első ifjúsági regénye *A lendvai vár kapitánya* (2001). Orbán Péter tervezőgrafikus tervezte a kötet borítóját és a belső illusztrációkat. Ezt a regényét a szerző Hadik Mihály várkapitány és az 1603-as török elleni csaták emlékének szentelte. Az író elmondta, hogy szeretné, ha az utánunk következő nemzedék is, az unokáink és a dédunokáink is lapozgatnák ezt a könyvet. A kötet utószavában elmondta, hogy: „.... a mondanivaló egyhangúságát, szürkeségét és szegénységét szerettem volna hitelesebbé, valóságosabbá és érdekfeszítővé tenni úgy, hogy a 16. század és a 17. század eleji kiemelkedő történelmi személyiségek politikai és érzelmi tevékenységeivel kapcsolom össze.” A mű Varga József 70. születésnapja alkalmával jelent meg.

Tudományos munkái sorát 1983-ban az *Anyanyelvünkért* című tanulmánykötet nyitja, amelyben a szerző a kétnyelvűség és a magyar nyelv bizonyos területeiről közöl meghatározó cikkeket. 1999-ben jelent meg *Nyelvhasználat, névdivat* című tanulmánykötete a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet gondozásában. A táblázatok segítségével a szerző rávilágít a magyar nyelv torzulásaira is a Muravidéken. A tanulmánykötetnek minden bizonnyal fontos szerepe van a megmaradási stratégia kialakításában. Göncz László szerint Varga „sokoldalú személyiségről mi sem tanúskodik jobban, mint – az elméleti tevékenysége mellett – a magyarság, a népi kultúra terén kifejtett műkedvelő és hagyományörző munkája. Varga József tevékenységének azonban van még egy rendkívül fontos területe, a tudományos kutatómunka. Az elmúlt évtizedekben több tucat tanulmánya és nyelvművelő rovata jelent meg muravidéki és egyéb tudományos folyóiratokban és újságokban.” 1999-ben *Az anyanyelv a kétnyelvűségben* című kötetben a Maribori Magyar Intézet gondozásában helyet kapott Munkahelyi és közéleti nyelvhasználat címmel az ő tanulmánya is.

Varga József jelenleg nyugalmazott egyetemi tanár. Elkötelezetten irogat, alkot. Mint volt pedagógus a gyerekek és az ifjúság iránt mély elkötelezettséget érez, amelyből a felnőtteknek is bőven kijut, hiszen vers- és prózaköteteinek a száma eléri a tízet. Emellett a nyelvjárás- és a névkutatás területén is igen jelentős munkásságot tudhat maga mögött.

Doktori disszertációja

- ***A murántúli (szlovéniai) falvak magyar ragadványnevei:*** bölcsészdoktori disszertáció. Budapest: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, 1985., 324 p. mell.

Művei:

- **Naphívogató.** Murska Sobota, Pomurska založba, 1974., 55. p.
- **Pásztortüzek:** versek – gyermekversek. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. 89 p.
- **Élni:** versek. Murska Sobota, Pomurska založba, 1983., 67 p.
- **Sorvadó népem:** elbeszélések. Lendva, Magyar Nemzetiségi Közösség, Muravidéki Magyar Írócsoport, 1990., 116 p.
- **Konokhit:** versek. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1992., 96 p.
- **Hang-bona:** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1995., 94 p. illusztr. ISBN 963-0298-94-5.
- **Az ellopott tündér :** mesék. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet. 1998., 93 p. : illusztr. ISBN 961-6232-04-5.
- **Nyelvhasználat, névdívat :** Az anyanyelv (magyar, szlovén, horvát) használata és a névdívat a egyes házasságokban élők körében a Muravidéken. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 138 p. táblázatok. ISBN. 961-6232-118.
- **A lendvai vár kapitánya:** ifjúsági regény. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001., 183 p. illusztr. ISBN 961-6232-150.
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/varga>
- **Létforgác(s)ok :** elbeszélések. Budapest, Bíró Family, 2001., 111 p. ISBN 963-9289-18-3
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/varga/>
- **Mag-szó-álom...** versek. Budapest, Bíró Family, 2001., 24 p. ISBN 963-9289-23-x
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/varga>
- **Tar Mihály szüretjén.** Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2002., 60 p. ISBN 963-8082-34-8
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/varga>

- **Tavaszi ébredés** : gyermekversek. A borítón és a könyvben található illusztrációkat Varga Tímea készítette. Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2002., 75 p. ISBN 963-8082-33-X
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/varga>
- **Életfojtó lánc** (versek). Budapest: Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2002, 90 p. ISBN 963-8082-37-2
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/varga>
- **Egyperces mesék**. Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2004., 32 p. ISBN 963 8082 50 X.
- **Mégis fény gyúlt** : verseskötet. Budapest, Biró Family, 2004., 80 p. ISBN 963 9289 85 X.
- **Mondjuk, írjuk hetésiesen?** szakmunka. Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2004., 128 p.

Antológiák

- **Tavaszcímzés**: versek és elbeszélések. Murska Sobota, Pomurska založba, 1972., 208 p.
- **Összhang** : a szlovéniai magyar költők, valamint Vas és Zala megye költőinek válogatott versei. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979., 143 p.
- **Sozvočje** : predstavitev šestih sodobnih pesnikov koroških Slovencev ter petih sodobnih pesnikov madžarske narodnosti iz Slovenije v slovenskem in madžarskem jeziku = **Összhang** : hat mai karintiai szlovén és öt Szlovéniában élő magyar nemzetiségű költő mutatkozik be szlovén és magyar nyelven. Ljubljana, Pomurska založba, 1981., 158.p.
- **Anyanyelvünkért**. Murska Sobota: Pomurska založba, 1983., 151.p.
- **Sozvočje** : izbor pesmi slovenskih in madžarskih pesnikov Pomurja = **Összhang** : válogatás a muravidéki szlovén és magyar költők verseiből. Murska Sobota: Pomurska založba, 1989., 128 p.
- **Svitanje=Pirkadat**. Lendva, Községi Kultúrközösség, 1988., 80 p. ill. (Lendavski zvezki = Lendvai Füzetek; 9)

- **Igét őrizve:** szlovéniai magyar költők antológiája. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998., 166 p. ISBN 961-6232-06-1.

Bibliográfia

- **SZÚNYOGH Sándor:** Naphívogató. Népújság, 1974. XI. 29. 46. sz., 3. p.
- **FEHÉR Ferenc:** Egy szlovéniai magyar kiadvány. Varga József: Naphívogató. Magyar Szó, 1974. XII. 26. 354. sz., 12 p.
- **BÁTI KONCZ Zsuzsanna:** V.J.: Pásztortüzek. Népújság, 1980. IV. 29.
- **VARGA Zoltán:** Pásztortüzek világa. Népújság, 1980. X. 23.
- **BORI Imre:** Egy irodalom életjelei. 7 Nap, 1981. IX. 20., 12. p.
- **PAPP János:** Küldetést teljesítenek. Új Auróra. 1981. 3. sz., 131–133. p.
- **VARGA Zoltán:** Szabálytalan párbeszéd : 4 szlovéniai magyar íróval. Naptár, 1981. 87-97. p
- **SZÚNYOGH Sándor:** Az élnivágyás versei. Népújság, 1984. ápr. 12.
- **CSUKA Judit:** Jó lenne élni! Népújság, 1984. jún. 29.
- **PAPP József:** Megtorpant a magyar nyelvű pedagógusképzés : beszélgetés Varga Józseffel, a maribori Magyar Tanszék vezetőjével. Népújság, 1987. II. 27., 8. sz., 5. p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Hat évtized áll mögöttem: beszélgetés dr. Varga József muravidéki íróval Sorvadó népem c. elbeszéléskötetéről és írói felfogásáról. Népújság, 1990. XI. 2. 42. sz., 12. p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Irodalmunk helye az egyetemes magyar kultúrában : beszélgetés dr. Varga József szlovéniai magyar íróval. Népújság, 1991. X. 23. 41. sz., 12 p.
- **Uó:** Varga József elbeszélései. In.: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról – Lendva: Szlovéniai Magyar Írócsoport ; Szombathely : Életünk, 1991., 84–86. p.

- A láng őrzője : dr. Varga József hatvanéves múlt. Muratáj, 1991. 1.sz. 53-55. p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Olyan kádereket szeretnénk, akik megőrzik magyarságukat : látogatás a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Tanszékén. Népújság, 1991.nov.8. – 1991. XI. 22., 43-45. sz., 13. p. illusztr.
- **TOLDI Éva:** Könyvjelző. Híd, 1992., 10. sz.
- **ZÁGOREC-CSUKA Judit:** Többre vágytam...: beszélgetés Varga József muravidéki magyar költővel. Naptár, 1994, 60-63. p.
- **BENCE Lajos:** Írott szóval a megmaradásért. Győr-Lendva, 1996.
- **BOKOR József:** Jegyzetek egy gyermekvers-kötetről: Varga József: Hang-bona, Lendva, 1995. Népújság, 1996. III. 14., 10. sz., 4. p.
- **KIRÁLY Judit:** Tizenkét muravidéki mese : a múlt héten megjelent dr. Varga József Az ellopott tündér című mesekönyve. Népújság, 1998. IV. 2., 13. sz., 10. p.
- **BORI Imre:** A jugoszláviai magyar irodalom története. Újvidék, 1998.
- **KIRÁLY Judit:** Milyen a nyelvhasználatunk, névdivatunk? Népújság, 1999. XI. 25. 47. sz. 10. p.
- **RAJSLI Ilona:** Nyelvhasználat, névdivat, Hung. Közl., 2000. 1. sz.
- **MOLNÁR Zoltán Miklós:** V. J. : Nyelvhasználat, névdivat. Vasi Szemle, 2000. 4. sz.
- **BENCE Lajos:** Könyvbemutató a várban. Népújság, 2001. III. 8. 9. sz. 10. p.
- **GEROLD László:** Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918-2000). Újvidék, Forum, 2001. 289-290. p.

VLAJ Lajos

(Bodóhegyi Lajos, Lendva, Lendava, 1904 – Lendva, Lendava, 1966), költő.

1904-ben Lendván született, egy szegény cipésmester harmadik gyermekeként. Magyar nyelven végezte el az általános iskolát, és a négy polgári után gimnáziumba szeretett volna iratkozni, de a szlovén nyelv ismerete híján nem folytathatta a tanulmányait. Apja mellett volt cipészinás, utána vándorútra indult. Főbb állomáshelyei Csáktornya, Radkesburg, Pesnica voltak, eközben alaposabban kitanulta a cipésmesterséget.

1931-ben szülővárosában csatlakozott a szocialista mozgalomhoz, 1940-től az illegális Jugoszláv Kommunista Párt tagja, életének színterei a fogház és az internálótábor. 1941. július 25-én letartóztatták, majd több ízben elítélték. Muraszombatban, Győrött és Pécsett raboskodott. Költészete ezekben az időkben bontakozott ki igazán. Stílusára Ady Endre, József Attila és Illyés Gyula hatott. A muravidéki magyarság első költője, verseit a harmincas években a Híd és a Kalangya is közölte. 1945 után elsősorban nemzetiségpolitikai működése jelentős. 1966-ban halt meg.

Munkássága, irodalmi tevékenysége

Költői indulására a 30-as évek elején a tájversek nyomják rá bélyegüket. A hazai táj szépsége, a szülőföld festői varázsa elbűvölik a költőt. Hangja is ilyen lesz: teli vágyakozással, nyugodt hullámmal. 1961-ben jelent meg első verseskötete *Versek* címmel, a muraszombati Pomurska založba kiadónál. A kötet a szlovéniai magyarság további létét is meghatározta, hiszen Kultsár Györgynek a Hoffhalter Rudolf vándornyomdájában 1573-ban kinyomtatott *Postillák* című műve után háromszáz év távlatában nem jelentek meg ezen a vidéken magyar könyvek, kivéve a századforduló magyar sajtótermékeit (*Alsólendvai Híradó, Délzala, Muraszombat és Vidéke*). 1941 -1945 között Horváth Sándor *Alsólendva múltja* című helytörténeti műve is ugyan megjelent, de magánkiadásban.

A *Versek* c. kötethez Miško Kranjec⁵³ muravidéki szlovén költő írt előszót, aki kiemelte VLAJ Lajos úttörő szerepét a szlovéniai magyar, illetve a muravidéki magyar irodalomban: „Pomurje és egész Jugoszlávia közönségének új magyar nemzetiségű költő mutatkozik be: VLAJ Lajos. Prekmurje kultúrkrónikájában ez az első ilyenfajta esemény, és igen örvendeztető, különösen azért, mert ezen a területen élő két

⁵³ Miško Kranjec: *VLAJ Lajos: Versek*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1961. Találkozás a költővel. 7-12.p.

nemzetiség szoros együttműködését bizonyítja az új szocialista állami és társadalmi rendszerben. A nemzeti kérdés ezeréves történelme a valamikori Pannónia azon részében, amelyben a többszörös országhatár-változások miatt egyszer a prekmurjeiek voltak a nemzeti kisebbség, máskor megint a magyarok, ma, a gyökeres társadalmi változások után, amikor nincsenek uralkodók és elnyomottak, amikor mindenkinek egyformán vannak a szociális, kultúr- és nemzeti fejlődés lehetőségei kimérve, végső alakot kapott.” A kritikus véleménye szerint Vljaj egész költészete enyhe elmélkedéssel van átszóve, teljesen a természetnek áldozza magát, van benne valami „régii paraszti”, és ezért költeményei azt a benyomást keltik az olvasóban, mintha már mindezt hallotta volna valamikor. Miško Kranjec Vljaj Lajos költői feltűnését teljesen természetesnek és egyedülállónak tartotta.

Ismerte az itteni körülményeket, még akkor is, ha a muravidéki magyar kisebbség elég távol állt a vajdasági magyarságtól, nemcsak földrajzilag, hanem kulturális hagyományok szempontjából is. A gyűjteményhez csatolt Prešeren-versek magyar fordításban mintha kiegészítették vagy kiemelték volna versei tartalmát. Ez is bizonyítja, hogy Vljaj nem távolodott el az együtt élő szlovén nép irodalmától sem. 1941-ben, letartóztatása után költői hangja fájdalmas lesz, hirtelen megváltozik. A raboskodás lírai lecsapódását figyelhetjük meg ezekben a versekben (*Körséta a fegyházudvaron, Drága föld*). A fájdalommal párhuzamosan jelen van egy másfajta, keményebb hang is ezekben a sorokban, a lázadó öntudaté, amelynek az alapja a költő elvi szilárdsága, s a jobb jövőbe vetett, szinte messianisztikus hite.⁵⁴

...Fölkelni!!
 Mi rémes hang!... az éj fia,
 A sátán bátyja, vagy ki az,
 Ki félig élő, félig holt
 Tetemeinkre rárikolt?
 A földön fekvő reszketeg
 Testek mozdulni kezdenek.
 Öt perc! – süvölt a hang – elég,
 Hogy szükség, poggyász, öltözék
 Az indulásra kész legyen.

(Kilenc fogoly dala)

A fogságban írott versei közül is kiemelkednek azok, amelyek az expresszionizmus eszközt használják fel, s töredezettségükkel is tökéletes harmóniát képeznek a mondanivalóval.

⁵⁴ Bence Lajos: *Írott szóval a megmaradásért. A szlovéniai magyarság 70 éve*. Lendva, Magyar Művelődési Minisztérium, Hazánk Könyvkiadó, 1994. 92-94.p.

Tájverseire is jellemző a belső magatartás-vívódás élménye és annak beleszövése a táj szépségébe, harmóniájába:

Csak a lelkeddel járhatsz még itt
Hol e föld a Szellem-vendégeit
traktálja szépséggel tele.
De tűz-borából másnak csorgat,
Kenyértelen állad fölkophat.
Szépségébe pusztulhatsz bele!

1968-ban jelent meg *Szelíd intés* című posztumusz kötete, amely az addig nem közölt verseit tartalmazza. A kötetről és a költőről Varga József⁵⁵ írt utószót, s ebben Vljaj költői világát elemzi: „Vljaj tudatosan hiszi a jövőt lendítő új korszak jöttét. Olyan jövőt vár, amelynek asztaláról jut bőven morzsa még az éhező »kisegereknek« is. Nagyon sok versében a főgondolat mellett végighúzódik a mélabú és a halál gondolat. Érezni lehet a versek hangulatán és lüktetésén a keserű világfájdalmat és a pesszimista öngyötrést. Csak néha-néha tör ki vulkanikus lávatűzzel e nyomasztó érzésvilágból, s ilyenkor születnek forradalmi hangú versei, amelyek tisztán és félreérthetetlenül megjelölik a haladó embercélét.”

„Legyünk az új rend megépítői.
Föld s emberész kínálja kincsét,
s hol szellem s erő bátran összefog,
rakott szekér vár a dolgozóra.”

Vljaj Lajos költeményei a hazai tájat, a hazai emberélet vívódásait örökítik meg. Varga József szavaival élve, Vljaj Lajos költészete segít megőrizni és továbbfejleszteni évszázados kultúránkat, meglátja és értékelni tudja nyelvünk csodálatosan gazdag hatóerejét.

Művei

- **Versek.** Murska Sobota, Pomurska založba, 1961. 81 p.
- **Szelíd intés.** Murska Sobota, Pomurska založba, 1968. 54 p.

Antológiák

- **Igét őrizve** : szlovéniai magyar költők antológiája. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. 166 p. ISBN 961-6232-061.

⁵⁵ Varga József: *Szelíd intés*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1968. 52. p.

Bibliográfia:

- **SZELI István:** Vljaj Lajos: Versek, 1962. In: Sz.I. : Történő történelem, Újvidék, 1981.
- **VARGA Sándor:** Vljaj Lajos életútja. Lendva, 1984.
- **PENAVIN Olga:** Egy életút felmérése. Üzenet, 1984. 12. sz.
- **BENCE Lajos:** Vljaj Lajos: 1904–1966. Lendva: Községi Kultúrközösség 1983. (Murska Sobota : Pomurski tisk). – 64 p. ill.; (Lendavski zvezki = Lendvai Füzetek ; 7)
- **GEROLD László:** Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918–2000), Újvidék, Forum, 2002. 298-299.p.

Dr. ZÁGOREC-CSUKA Judit

(Muraszombat, Murska Sobota, 1967 –), könyvtáros, tanár, költő, műfordító.

(→ L. még a 178. oldalon!)

1967-ben született Muraszombatban. Az általános iskolát Göntérházán, a kétnyelvű gimnáziumot pedig Lendván végezte. 1991-ben Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett magyar nyelv és irodalom – könyvtár szakon diplomát. 1991-1994 között Lendván a Népújság munkatársa. 1995 – 1996 között magyartanár az I. sz. Kétnyelvű Általános Iskolában, 1996 – 2000 között pedig a lendvai Kétnyelvű Középiskolában. 2000-től a lendvai I.sz. Kétnyelvű Általános Iskola könyvtárosa. 2006-ban a buda-

pesti ELTE BTK Könyvtártudományi és Informatikai Tanszékén PhD-doktori fokozatot szerzett. Doktori disszertációjának címe: *A szlovéniai magyar könyvkiadás, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től napjainkig*. Versei, szépprózai alkotásai és tanulmányai megjelentek a Népújság c. hetilapban, a Muratáj folyóiratban és a Naptárban. Emellett publikált magyarországi lapokban és szak- és irodalmi folyóiratokban is: Zalai Hírlap, Vas Népe, Napút, Magyar Képes Újság, Pannon Tükör, Árgus, Bárka, Hitel, Könyvtári Figyelő.

Munkássága, irodalmi pályafutása

1997-ben jelent meg *Viharverten: barátainknak* című első verseskötete a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet támogatásával. A kötetben két ciklus szerepel: Viszszatérés Ithakába és Én a halál rokona vagyok. Pomogáts Béla, a jeles irodalomtörténész, a kötet recenzense ekképpen méltatta a kötetet: „Versek mindenütt teremnek, és ennek örülni kell, minthogy egy ember vagy egy emberi közösség nemcsak azáltal teremti meg otthonát, hogy házat épít, megműveli a földet, műhelyeket és iskolákat alapít, hanem azzal is, hogy verset ír: versekben veszi birtokába az életnek és a világnak azt a darabját, amelyen otthont kell teremtenie. Talán ez a szellemi követelmény is ösztönzi a kisebbségi sorsban élő fiatal magyar költőket arra, hogy számot vessenek mindazzal, amit szülőföldjük ad számukra, ami ezen a szülőföldön otthonos érték és hagyomány.”

Göncz László⁵⁶ a kötet Utószavában arra utalt, hogy Z. Csuka Judit verseiben egyszerre kíván egyetemes és kisebbségi költő lenni, és sikerül is neki verseiben e két szempontot harmonikus egységbe olvasztani.

⁵⁶ Göncz László: *Zágorec-Csuka Judit: Viharverten: versek barátainknak*. Utószó. Lendva, MNMI, 1997., 7. p..

„Első verseskötetét talán Ady Endré-s sugallatoknak engedve, az élet és a halál versei szerint rendezte el a költő. Nem egy versében ad hangot valamilyen szorongásnak, halálfélelemnek. Egy fiatal lélek vet számot azzal, hogy mindennek egyszer el kell múlnia, a versek képi anyaga, érzelmi töltése mégis maradéktalan és feltétlen életszeretet mellett bizonyít” - hangsúlyozta recenziójában Pomogáts Béla. A költő első verseskötetében megfogalmazza: „Nem azért írok verseket, hogy halhatatlanná váljak, hanem azért, mert teljesebb képet szeretnék látni önmagamról és a világról, saját mikro- és makrokozmoszomról.”⁵⁷

Rudaš Jutka⁵⁸ irodalomtörténész szerint Zágorec-Csuka Judit az a muravidéki költő, aki folytatja a Szúnyogh Sándor által kialakított szerelmi líra erotikus vonulatát. A halicanumi toposz szintén meggyökeresedett nála is, mint mások munkásságában: */Utak kereszteződnek/ Pannónia szívében/ szlávok és avarok,/ kelták, s hadat üzenő/ rómaiak keresik az utat/ Halicanum felé./*

Dr. Bokor József⁵⁹ egyetemi tanár szerint Zágorec-Csuka Judit lényegében posztmodern költészetet művel. A posztmodern szót ki is mondja (*Kiáltás*). Ez persze sok mindent foglal magában. Vannak kozmikus méretei, mint az expresszionistáknak, nemegyszer személyesít meg elvont fogalmakat, mint a szimbolisták – ezt sokszor a nagy kezdőbetűkkel is tudunkra adja. Az elvont fogalmakhoz való vonzódása, a képzetek, a gondolatok eluralkodása – ismét avantgárd jelleggel – az egész kötet szembeszökő sajátossága.

A *V ognjenem kresu* c. szlovén fordításkötete 2001-ben jelent meg magánkiadásban Muraszombatban. A válogatást, a szerkesztést és fordítást Marjanca Mihelič végezte, a magyar irodalom jó ismerője és fordítója, aki többek között szlovénra fordította Esterházy Péter Hrabal könyvét, Ottlik Géza Iskola a határon című művét és még több más kortárs magyar író, költő (Kukorelly Endre, Márton László, Garaczi László, Német Gábor stb.) regényrészleteit, elbeszéléseit, verseit is. A könyvnek a szlovéniai irodalomban is volt visszhangja. Aleš Debeljak, szlovén költő, esszéista, a ljubljani egyetem tanára elismerte és fontosnak tartotta a verseskötet megjelenését.

Milan Vincetič, muravidéki szlovén költő pozitív kritikát írt a központi szlovén lap, a Delo mellékletében, a Književni listi-ben. Vincetič kiemelte a költő szerelmi líráját, mint a kötet legsikerültebb darabjait, mondván, hogy magyarul író kollégáknak még nem sikerült kitörniük az elefántcsonttoronyukból. Többek között arra is utalt, mennyire szükség volna a Szlovéniában élő magyar írók kétnyelvű antológiájára.

⁵⁷ Zágorec-Csuka Judit: *Viharverten: versek barátainak*. Lendva, MNMI, 1997. Fülszöveg.

⁵⁸ Rudaš Jutka: *Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban*. Muratáj, Lendva, MNMI, 2002.

⁵⁹ Bokor József: *Aki versben véli megtalálni önmagát*. Muratáj, 1998. 2. sz. 134-140. p.

Kréher Péter recenziója a következőképpen értékelt a kötetet: „Zágorec-Csuka Judit poétikája a vég közeléből indul el az elképzelt, feltételezett vagy megélt kezdetek felé. Költői övezetében olyan helyzetek sora jelenik meg, amelyben az ember elvesztette önmagát, de mégis él. Az önelvesztés eleve kezdeményez egyfajta plasztikai elemekben való leszűkülést, megfosztást egy érdelemes túztól. Evvel szemben a megmaradt »kevés« növekszik, felfoghatóvá válik, képez egy megcsorbított individualista univerzumot.”

Varga József véleménye szerint a *V ognjenem kresu (Szikrázó tűzben)* című szlovén fordításkötet az eddigi egyetlen olyan szlovénra fordított könyv, amely muravidéki magyar alkotó műve; igaz, hogy a szerző magánkiadásában jelent meg. Varga József⁶⁰ a Népújság hasábjain a következő megállapítást teszi: „A szlovéniai magyar irodalomban – amely az idén ünnepli 40 éves fennállását – Zágorec Csuka Judit szlovén nyelvű verseskötete mérföldkő értékű. Igaz, antológiákban, folyóiratokban, újságokban és egyéb szépirodalmi jellegű tájékoztatókban jelentek meg művek szlovén nyelvű fordításban a Murán inneni magyar alkotóktól, de ő az első, akinek önálló kötete látott napvilágot szlovén nyelven. És ez nem kis dolog!”

2002-ben jelent meg *Gábor Zoltán festőművész portréja* című monográfiája Lendván az MNMI kiadásában. A szerző Gábor Zoltán festőművészt sajátos, de egyben a legközvetlenebb módon, interjú formájában és számos életrajzi adattal mutatta be: mint alkotót – festőt, író, művészeti író –, humánus felfogású embert, közép-európai értelmiségit, aki akkor már betöltötte 80. életévét. Szombathy Bálint⁶¹, a kötet recenziója így nyilatkozott a műről: „Zágorec-Csuka Judit Gábor Zoltán festőről készült portrékötete több, mint távolságtartó szakmunka, hiszen a sorokból sugárzik a szerzőnek a művész iránti személyes kötődése és szeretete. Zágorec-Csuka Judit a festő lelkéhez vezető úton indul el, hogy közelebb vigye azokhoz, akiknek szívügye minden olyan emberi érték, amely egy adott kultúrközegben jellem- és azonosságformáló erővel és hittel bír.”

Bence Lajos⁶², a kötet szerkesztője így formált véleményt a műről: „Zágorec-Csuka Judit Gábor-könyvének legfőbb érdeme, hogy az életmű fontosabb művészi opusainak, főbb motívumainak és kompozíciós megoldásainak ismertetése mellett egy nyugtalan egyéniség világképének a fejlődését is nyomon követhetjük. Gábor emberi-művészi pályája tipikus példája annak, hogyan függ össze sors és alkotás, kiteljesítve egyik a másikat – állandó diskurzusban lélek a sorssal, sors a lélekkel és a külvilággal –, egy olyan korban, amelyben már csak a szép megváltó erejé-

⁶⁰ Varga József: *Zágorec-Csuka Judit: V ognjenem kresu*. In: Népújság, 2001. augusztus. 9., 8. p.

⁶¹ Szombathy Bálint: *Zágorec-Csuka Judit: Gábor Zoltán festőművész portréja*. Lendva, MNMI, 2002., Fülszöveg.

⁶² Dr. Bence Lajos: *Zágorec-Csuka Judit: Gábor Zoltán festőművész portréja*. Lendva, MNMI, 2002., Fülszöveg.

ben bízhat az ember.” A monográfia összefoglalóját Gábor Zoltán portréja címmel Tanja Šimonka művészettörténész írta szlovén nyelven. A mű egyéb fejezeteit Lázár Bea, Császár Jolán fordították le szlovén nyelvre. A mű összefoglaló részét horvátra Stijačić Dubravka és Ančić Darinka, angolra pedig Suzanne Király-Moss fordították.

A mű négy részre tagolódik: Gábor Zoltán az ember, Gábor Zoltán a művész, Vélemények Gábor Zoltánról, valamint Gábor Zoltán művei és bibliográfiája. A monográfia 56 Gábor Zoltán-reprodukciót (festményt, grafikát, könyvborítót) tartalmaz, ezeket Tanja Šimonka válogatta a könyv képi anyagaként. A könyv formatervezője Meszelics László volt. Szerkesztette Bence Lajos, a fotókat Mester Tibor készítette.

2003-ban jelent meg a muraszombati Franc-Franc Kiadó gondozásában a Hidak a határon sorozatban a *Slepci na zemljevidu (Vakok a térképen)* című szlovén fordításkötet, amelyet Maria Millas válogatott és fordított szlovén nyelvre. A kötet kiadója Franci Just volt, a formatervezés Orbán Péter munkája. A kötetben négy meghatározott ciklust találunk: *Kiűzve az Édenből*, *A hattyúk repülésével*, *Szív a szívben*, *Közelségek*. Milan Vincetič⁶³, muravidéki szlovén költő, a kötet recenziója a következőket írta: „A verseskötet szubtilis, de egyben expresszív lírai reflexiók gyűjteménye. Ezek olyan versek, amelyek éppen közvetlenségükkel rendítenek meg, olyan versek, amelyek a lendvai térség érzékeny és sebezhető magyar tollára hívják fel a figyelmet...”

Neža Maurer,⁶⁴ híres szlovén költő így írt a kötet kísérőszövegében: “A mi államunk a megengedett lehetőségek közt támogatja a Rába-vidéki szlovén kisebbséget Magyarországon (szlovén iskolaügy, kulturális tevékenységek); és azokat a fordításokat is, amelyek magyar nyelven íródnak. De kevesebb az a törekvés, főleg a költészetben, amely a magyar irodalmat közvetítené szlovén nyelven. Úgy mondhatjuk, mégis szerencsés véletlennek tarthatjuk, hogy Zágorec-Csuka Judit a határ mentén él. Ő igazi magyar alkotó, habár léthelyzetét Szlovéniában éli át. De még annál is több, hogy a szlovének sajátjuknak vélik őt, hiszen rövid idő leforgása alatt immár két kötete is megjelent szlovén nyelven.”

2003-ban adták ki *Kiűzve az Édenből* című második verseskötetét, amelyet Orbán Péter tervezőgrafikus illusztrált, a Bibliából véve a motívumokat. A kötet négy ciklusra oszlik: *Ha angyalod lennék*, *Itt maradtam élve*, *Átmenet vagy*, *Kiszolgáltatva*. A versek prologusa és epilógusa - kissé rendhagyó módon - egy-egy Czirják Edit

⁶³ Milan Vincetič: Judit Zágorec-Csuka: *Slepci na zemljevidu, (Vakok a térképen)*. Murska Sobota, Franc-Franc, 2003. Fülszöveg.

⁶⁴ Neža Maurer: Judit Zagorec-Csuka: *Slepci na zemljevidu, (Vakok a térképen)*. Murska Sobota, Franc-Franc, 2003. 90-93. p.

(költőtárs)-költemény. A kötet befejező részében Varga József méltatása olvasható. Varga István, a Somogy című kulturális folyóirat szerkesztője így ír recenziójában: „Általában azt mondhatjuk, hogy az irodalomnak vannak olyan pillanatai, amikor figyelmen kívül hagyhatjuk a mű keletkezésének a körülményeit, nem érdekes a hely és az idő. Szerelemről, szeretetről, barátságról szóló versek esetében ez még gyakrabban előfordulhat. Ám Zágorec-Csuka Judit verseiben minduntalan tetten érhetjük, hogy hol is él ő, milyen »egyéb« problémák foglalkoztatják.”

Balazsek Dániel⁶⁵ költő véleménye szerint Zágorec-Csuka Judit egy devalvált, már-már pandemoniummá (“idegen istenek tűzhelyei, fekete hópelyhek”) sötétülő világ közepette áll, ahol “meghaltak a Múzsák” és “felvonultak a titánok, a káosz uralkodik”. Különösen erősen dübörög fel ez az érzés a “Vannak temetők” című versben. E kötetben is a meghasadt léttel áll a „21. század oltárnélküliségében.” A szakadás viszont annak a közösségnek a meghasadt identitástudatával, sorsával függ össze, mellyel élete szakadhatatlanul össze van kötve, ahova visszahúzza minden: a muravidéki magyarsággal.

Dr.Varga József szerint Zágorec-Csuka Judit sok versében többnyire a “lenni vagy nem lenni” kérdéskör fogalmazódik meg. Tömör és terhes gondolatokat feszeget a nyolcsoros Távozóban c. „programversben” is. Hiteles tükörképe ez a mai muravidéki kisebbségi magyar etnikai közösség viszálykodásainak, a meg nem értés átkos tülekedésének a hatalmi pozíciók anyagias “bitorlásáért”.

*Lesznek még szekértáborok, érdekközösségek,
kultúrkörök, irodalmi társaságok, fórumok,
vegyes bizottságok, nyelvművelő csoportok,
kihűlő tűzhelyek mellett parázstalan éjszakák,
bábeli zavarok, kialudt mécsesek, meddő
eszmék, csendes esők helyett jégverés,
megrendült hitemben üres kelyhek, egy
parttalan folyó árja sodor egy távoli
éjszakába, s a köd már betakar.*

Vágyik egyfajta más világba! Egy jobb, egy szebb, egy emberibb és igazságosabb közösségbe, ahol a megértés, a másság megbecsülése és az érdem elfogadása az értékmérő mérce. Mozaikszerű motívumrendszerében kiábrándult csalódottságot jelenít meg új hanggal, színnel, mondanivalóval és esztétikai-irodalmi kifejezőmóddal. De a keserűség, a fájdalom és a “kitaszítottság” érzése mellett nem a bele nyugvás, a lemondás, a meghunyászkodás, a “térdhajlítás”, hanem az élni akarás

⁶⁵ Balazsek Dániel: *Zágorec-Csuka Judit: Kiűzve az Édenből, versek barátainknak*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003. Fülszöveg..

dominál nála szilárd elszántsággal: csak azért is megmutatom ennek a “komisz világnak”. Ahogy Ady írta Az Értől az Óceánig című versében: “Akarom, mert...” Ilyen Zágorec-Csuka Judit, az ember, és a költészete is. Megalkuvás nélkül haladni a maga által kitűzött cél felé, bármilyen is legyen az a göröngyös út.

Művei

- **Viharverten: barátainnak.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Top-Print, 1997.76 p. illustr. ISBN 961-6232-03-7.
Teljes szöveg: <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/zagorec/viharverten>
- **V ognjenem kresu : pesniška zbirka.** (Örömtűzben) fordította Marjanca Mihelič. Murska Sobota, Solidarnost, 2001. 62 p.
- **Gábor Zoltán festőművész portréja – Portret akademskega slikarja Zoltána Gáborja.** A szlovén nyelvű összefoglalót írta és a képeket válogatta Šimonka Tanja, fotó Mester Tibor, szlovén nyelvű fordítás Lázár Beáta, Novák Császár Jolán, horvát nyelvű fordítás Stijačić Dubravka, Ančić Darinka, angol nyelvű fordítás Király-Moss Suzanne. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002. 197 p. Illusztr., 29 cm, ISBN 961-6232-19-3.
- **Slepci na zemljevidu.** (Vakok a térképen). A verseket válogatta és szlovén nyelvre fordította Maria Millas. Murska Sobota, Franc-Franc, 2003. 95 p., illusztrálta Orbán Péter, ISBN 961-219-053-4.
- Zágorec-Csuka Judit **Válogatott versei** a Magyar Elektronikus Könyvtárban: <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/zagorec/csuka>
- **A Zrínyiek nyomában,** tanulmánykötet. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2003. 75 p. ISBN 963 212 558 4.
- **Ilustratorji madžarskih knjižnih izdaj v Sloveniji = A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok.** Lendva, Galerija-Muzej Lendava = Galéria-Múzeum Lendva, 2003. 59 p., illusztr. ISBN 961-91217-0-8.
- **Az elsüllyedt jelek. A 20. századi magyar könyvillusztráció Magyarországon határain kívül.** Budapest, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága, 2003. (Zágorec-Csuka Judit: A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok 1918-tól napjainkig, bibliográfia, 57-63. p.)
Felelős kiadó Szabó Lilla. ISBN 963 210 938 4 Ö.

Antológiák

- ***Igét őrizve. Szlovéniai magyar költők antológiája.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. (Szerkesztő Bence Lajos).
- ***A költő bővületében.*** Budapest, Falvak Kultúrájáért Alapítvány, 2000.
- ***Csonka Magyarország. Antológia.*** Budapest, Alterra Svájci-Magyar Kiadó, 2001.
- ***Stolpnica na brazdah, szlovén nyelvű antológia.*** Murska Sobota, Zveza Kulturnih Društev, 2002. (Edicije revije Separatio, ISSN 1408-595X; 7) (Uredila: Štefan Kardoš, Robert Titan Felix)

Fordításai

- Štefan Huzjan: ***Podaj roko svetlobi = Nyújts kezét a fénynek.*** Lendava, 2003, ISBN 961-236-397-8.
- Feri Lainšček: ***Posončnice = Napraforgóalkonyat.*** Murska Sobota, Franc-Franc, 2004.

Bibliográfia

- **MESZELICS KIRÁLY Jutka:** Újabb verseskötettel gazdagodott a muravidéki irodalom. Népújság, 1997. XII.4.
- **BORI Imre:** Magyar költők Szlovéniából. Magyar Szó, 1998. XII. 12., 9.
- **HORVÁTH Ferenc:** Első díjat nyert. Népújság, 1997. VIII.21., 9.p.
- **ARANY HORVÁTH Zsuzsanna:** A hattyúk repülésével. A lendvai Zágorec-Csuka Judit Viharverten című könyve elé, Zalai Hírlap, 1998. II. 25., 7. p.
- **Dr. BOKOR József:** Aki versben véli megtalálni önmagát. Vázlat Csuka Judit Viharverten című kötetéről. Muratáj, 1998. 2. sz., 134–140. p.
- **MATKO Filip:** Pesniška zbirka Judit Csuka Zágorec Viharverten, Vestnik, 1998. I. 29.
- **KIRÁLY MESZELICS Jutka:** Irodalmi délután Kótban. Népújság, 1999. III. 18., 10.p.

- **BENCE Lajos:** Napút-díjat nyert. Népszerűség, 1999. VIII. 19.
- **BENCE Lajos:** Első díjat nyert Zágorec-Csuka Judit. Népszerűség, 1999. IX., 9.p.
- **ÖLBEI L.:** „Jó költő az, akit nem felejtenek el”. Zágorec-Csuka Judit muravidéki költő zenés estje Szombathelyen az MMIK-ban. Vas Népe, 1999.X.16., 9. p.
- **GYURICZA Ferenc:** Legyen éle, arca, hangja... Zalai Hírlap, 1999. XII. 11., 6. p.
- **GRAJ Jože:** Prve knjige, današnja prizadevanja, Vestnik, 2001. II. 8.
- **VINCETIČ Milan:** Portret pesnice: hočem biti pesnica na vsak način. Vestnik, 1999. III. 18.
- **GYURICZA Ferenc:** A muravidéki magyar kisebbség poétái : két határon túli költő az identitásról, az irodalomról és a publikálás lehetőségeiről. Zalai Hírlap, 2001. április 28. 8.p.
- **VINCETIČ MILAN:** Tokrat končno, v slovenščini : Čuteča opazovalka in prisluškovalka. Vestnik, 2001. VII. 19.
- **KRÉHER Péter:** Nekaj vrstic o poeziji Judit Zágorec-Csuka. Judit Zágorec-Csuka: V ognjenem kresu. Lendava, samozaložba, 2001., 57-58. p.
- **KRÉHER Péter:** Néhány szó Zágorec-Csuka Judit költészetéről. Muratáj, 2001/1., Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.
- **ZÁGONI Erzsébet:** Költőnő örökös harcban, kételyben : ha van pénz, van kapcsolat, minden megjelenhet, a tehetség, a minőség nem számít? Fejér Megyei Hírlap, 2001. VII. 19.
- **VINCETIČ MILAN:** Glas iz lendavskega kota : Odmevi ljubezni in domačega tujstva. Delo, 2001. IX. 26.
- **SUKIČ Marjana:** Rodiš se sam, umreš sam, vmes je življenje, Porabje, 18. 10. 2001.
- **Dr. VARGA József:** Könyv-elő. Zágorec-Csuka Judit: V ognjenem kresu : Örömtűzben(?), Népszerűség, 2001. augusztus 9., 8. p.

- **GÁLLOS Orsolya:** Pesmi Judit Zágorec-Csuka. Judit Zágorec-Csuka: V ognjenem kresu. Murska Sobota, Solidarnost, 2001, 59-61. p.
- **RUDAŠ Jutka:** Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban. Muratáj 2001/2., Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002. 57-64 .
- **GYURICZA Ferenc:** Tisztázott viszonyban a szülőfölddel. Zalai Hírlap, 2002. június 22. 7. p.
- **GYURICZA Ferenc:** Képzőművész, gondolkodó. Könyv jelent meg a régió egyik legjelesebb képviselőjéről. Zalai Hírlap, 2002. augusztus 21.
- **KIRÁLY M. Jutka:** Gábor Zoltán – a festőművész portréja. Népszerűség, 2002. augusztus 22.
- **TITAN Robert-Felix:** Judit Zágorec-Csuka: »Sem madžarska pesnica, ki živi v Sloveniji, ker sem se tu pač rodila.« Dialogai, revija za kulturo in družbo. Maribor, 2002, XXXVIII. letnik, 7-8. št. 5–14. p.
- **SZÍJÁRTÓ Imre:** Igék a megmaradásért (Jegyzetek a szlovéniai magyar irodalomról). Tisztatáj, Szeged, 56. évf. 61–69. p. 2002. aug.
- **KIRÁLY M. Jutka:** Zágorec-Csuka Judit második kötete szlovén nyelven. Népszerűség, 2003. augusztus 7. 9. p.
- **MAURER Neža:** Zbirka Judit Zágorec-Csuka Slepici na zemljevidu. Judit Zágorec-Csuka Slepici na zemljevidu. Murska Sobota, Franc-Franc, 2003. 90–93. p.
- **BENCE Lajos:** Új kötettel gazdagodott irodalmunk. Népszerűség, 2003. szeptember 25. 10. p.
- **GYURICZA Ferenc:** A Viharverten kötet folytatásaként. Zalai Hírlap, 2003. október. 4.
- **GEROLD László:** Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918-2000). Újvidék, Fórum, 2001. 61–62. p.
- **NÉPÚJSÁG:** Közös bemutatkozás a magyar nagykövetségen. Népszerűség, 2003. október 9.

Díjai

- **Eger 1997. I. díj – vers, felnőtt kategóriában.** Országos és nemzetközi irodalmi pályázat, melyet a Magyar Írók Nemzetközi Szövetsége hirdetett meg.
- **Eger 1998. I. díj vers kategóriában a Petőfi irodalmi pályázaton,** amelyet a Magyar Írók Nemzetközi Szövetsége hirdetett meg
- **Lendva 1999. Nemzetiségi kulturális nívódíj,** Odaítélte a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség
- **Budapest 1999. I. díj a Jeney-Király Péter verspályázaton**
- **Budapest 1999. II. díj az országos irodalmi verspályázaton**

I. 6. 2.

Irodalmárok, akiknek még nem jelentek meg köteteik

BALAZSEK Dániel

(Muraszombat, Murska Sobota, 1980 –), költő.

Balazsek Dániel ígéretes fiatal tehetség a muravidéki magyar irodalomban. 1980-ban született Muraszombatban. Az általános iskola befejezése után Lendván a Kétnyelvű Középiskolába járt közgazdasági szakra. Egy évig a maribori Teológiai Egyetem hallgatója volt. Most közgazdasági szakterületen folytatja a tanulmányait.

A 90-es évek végétől kezdett el verseket publikálni a Muratájban, a magyarországi Pannon Tükörben, a Vigiliában, a kolozsvári Korunkban. Versei megjelentek a Holdfogadkozás című magyarországi antológiában is. Szlovén nyelven is publikál, versei jelentek meg a Čevelj és a maribori Lokutio című folyóiratban, valamint a Lipica teológiai folyóiratban. Eddig még nem jelent meg önálló kötete, de most már fáradozik ezen. Verseit szavalták a ljubljanoi Cankar Otthonban és Budapesten a Kárpát-medencei Napok rendezvénysorozatán. Érdeklődése széleskörű, a világirodalomból leginkább Salvatore Quasimodo és Pablo Neruda hatott rá.

2001-ben egy interjúban, amely a Muravidéki Magyar Rádióban (MMR) hangzott el, a következőket mondta: *„A muravidéki irodalomban inkább kedvenc verseimről beszélnék. Szűnyogh Sándor volt az, aki megérezett valami titkot ebből a tájból, és megszólaltatta ennek sejtését verseiben, ahogy előtte Vljaj Lajos és utána Bence Lajos (Óda a hazatérőkhöz). Ez az, ami összeköt vele, ami ideköt, fatálisan és elválaszthatatlanul, ami miatt a világ minden csücskéről »lábat törve is hazarontunk«. A legszebb és legtisztább muravidéki vers szerintem Bence Lajos »Nagyon fog fájni« című verse. Olyan volt, mint szerelem első látásra: megláttam és megszerettem. A tisztított, csontig villanó szó ebben a neonnal és hazugsággal szennyezett világban, amibe kapaszkodni kell.“* Balazsek Dániel két kiváló irodalmárt említett a beszélgetésben, akik segítettek pályafutását. Dr. Bence Lajos apai gondviselését, éles és iránymutató szavait, és Zágorec-Csuka Juditot, mert a költőnő filozófiai tépelődései, az emberi, a muravidéki és az egyetemes magyar lét kérdéseivel való foglalkozása hasonlóak ahhoz, amelyek őt is foglalkoztatják. Jelenleg gazdasági területen dolgozik és 2005-től levelező szakon folytatja teológiai tanulmányait.

DOBOSICS József

(Muraszerdahely, Mursko Središče, 1904 – Lendva, Lendava, 1994) költő.

1904-ben született Muraszerdahelyen, amikor még magyarul neveztek el a települést, és ott még sok magyar élt. Így horvát származása ellenére magyar neveltetésben részesült, és iskoláit is magyarul végezte. Csáktornyán tanulta ki a borbély szakmát, majd Lendván nyitott fodrászszalont. Évtizedeken keresztül kísérte figyelemmel Lendva város polgárainak életét és politikai megnyilvánulásait. Megélt két világháborút is. Idősebb korában Lendván az idősek otthonában élt egészen haláláig.

1918-ban, az első világháború vége felé kezdett el verseket írni. Sok minden érdekelte, Tagorét olvasott, Mariborba járt operába. Színdarabokban is játszott, s Rómában csodálta meg Michelangelo Pietáját. Fiatal volt, s teli energiával. Az *Üstökös* című verse megjelent a budapesti Színházi Élet című lapban. Irogatott az eszéki Képes Újságba, a Naptárba, a Muratájba, s még egy angol almanachba is bekerültek költeményei. Gyakori motívumai: a háború élménye és a felejtés lehetetlensége, a szerelem vonzása, a melankólia, a mélabú, végül a magány. A Népújságban megjelent interjút a következőket nyilatkozta: *„Sajnos sosem karoltak fel, mint költőt, ezért néha melankóliás voltam. Amikor verset írtam, sokszor sírtam is. Egy különleges szó is elindíthatott a versíráshoz, csak egy szép szó kellett hozzá.”*⁶⁶

Dobosics József versei nem kerültek be Az ígét őrizve c. szlovéniai magyar költők antológiájába, de annak ellenére, hogy önálló kötete nincs, mégis olvashatjuk verseit a muravidéki magyar folyóiratokban.

⁶⁶ Zágorec-Csuka Judit: *Akinek a vers a szenvedélye, interjú Dobosics József költővel.* Népújság, 1993. január 29..

I. 6. 3.

A honismereti, helytörténeti írók és néprajzkutatók könyvei, tanulmányai

A 70-es évek elején a *Lendvai Füzetek* időszakos periodikában is megjelentek már honismereti – helytörténeti – néprajzi jellegű tanulmányok magyar nyelven. A Lendvai Füzetek 2. számában egy *Lendva község múltjáról és jelenéről* című gyűjteményes anyag olvasható. A 60-as évek végén már a *Népújság* és a *Naptár* oldalain is publikáltak különböző történeti-helytörténeti és honismereti-néprajzi jellegű tanulmányokat. Az első helytörténeti könyv megjelentetése tehát nem számított előzmények nélküli vállalkozásnak.

1979-ben egyszerre három település részletes helytörténetét adták ki *Varga Sándor* és *Pivar Ella* tollából *Dobronak, Göntérháza és Kót krónikája* címmel, amelyben a szerzőpáros az említett települések földrajzi-természeti viszonyait, közigazgatási és demográfiai jellemzőit, oktatási körülményeit és egyesületi életét vázolja fel. *Pivar Ellának* mint újságírónak a Muravidéki Magyar Rádióban is elhangoztak hagyományörző és honismereti írásai. *Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy* címmel jelent meg 1982-ben a *Varga Sándorral és Pozsonec Máriával* írt következő helytörténeti műve a Magyar Nemzetiségi Érdekközösség

kiadásában. A kötet jó minőségű illusztrációkat és dokumentumokat is tartalmaz. Pozsonec Mária a hosszúfalusi emberek népszokásairól, hiedelemvilágáról írt, míg Pivar Ella Örihodos művelődéstörténeti jellegzetességeiről is. A szerzők a három település helytörténeti sajátosságait mutatják be: Pozsonec Mária Hosszúfalut, Varga Sándor Lendvahegyet és Pivar Ella Hodost.

Kercsmár Rózsa újságíró 1990-ben adta ki *Domonkosfa krónikája* című helytörténeti művét. Az általános éghajlati jellemzés után az őrségi falu történetének rövid összefoglalásával indul, majd a gazdasági és vallási életet írja le, s a közoktatásról is átfogó képet kapunk. A szerző részletesen ismerteti a falu 1945 utáni helyzetét, és figyelmet érdemel a művelődést és néprajzi jellegzetességeket tárgyaló rész is. Az újságíró *Domonkosfáról* a *Népújságban* és a *Naptárban* szintén közölt néprajzi cikkeket.

Varga Sándor a 80-as évek végétől a 90-es évek végéig számos helytörténeti, főleg egyháztörténeti tanulmánykötetet adott ki az MNMI gondozásában. Ezek zöme a győri Hazánk Kiadónál jelent meg: 1988-ban *Csente történeti krónikája*, 1992-ben *A lendvai plébániatemplom története*, 1993-ben *A Lendva-hegyi bortermelés*, 1995-ben *A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége* és 1997-ben *A dobronaki plébánia történetéből* című egyháztörténeti műve. Varga Sándor a Muravidéken, valamint a

szomszédos Zala és Vas megyékben egyaránt elismert helytörténeti író, egyháztörténész. Kutatásaihoz forrásanyagot a szombathelyi és a zalaegerszegi levéltárakban, valamint a hazai könyvtárakban és intézményekben is gyűjtött. Műveiről számos recenzió, kritika jelent meg a magyarországi szakmai lapokban a Vasi Honismereti és Helytörténeti Közleményektől kezdve a Zalai Hírlapig és a Pesti Hírlapig.

Dr. Halász Albert 1999-ben védte meg *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken* című doktori disszertációját Budapesten az ELTE BTK Néprajzi Tanszékén. Még ugyanabban az évben az MNMI gondozásában ki is adták Lendván. De 1994-ben már megjelent *Az alsólendvai sajtó és néprajz 1889-1919* című néprajzi és sajtótörténeti munkája, ezenkívül rendszeresen publikált a hazai és a magyarországi szakmai lapokban. A 90-es években számos néprajzi cikket közölték a Népújságban és a Naptárban is, köztük szerepel a Lakodalmi kézikönyv (Népújság, 1996. XII. 5., 47. sz., 11. p.), Az elfelejtett falu, Domaföld (Népújság, 1996. XI. 14., 44. sz., 6 p.), Boldogasszony havának első napja (Naptár, 1998., 58-68. p.), Kihűlt a ház melege (Népújság, 1997. I. 30., 4. sz., 11. p.), Állandó néprajzi gyűjtemény nyílt Kapornakon (Népújság, 1997. VII. 3., 9. p.).

Szabó Mária nyugdíjas hivatalnoknak rövid időn belül három néprajzi,

honismereti kiadványa jelent meg az MNMI gondozásában: 1996-ban *Régi magyar lakodalmas szokások és köszöntők a Lendva-vidéki falvakból*, 1999-ben *Így játszottunk mi* és 2002-ben *Magyar nyelvi régiségek Lendva-vidékről* címmel.

Göntér János vasutas, helytörténeti író 1998-ban adta ki *Dobronak múltja és jelene a határ mentén* című munkáját, amelyben szülőfalujának történetét írja le könyv formában.

Vida István petesházi gazdálkodó hasonló késztetéssel jelentette meg helytörténeti művét az MNMI gondozásában, mint Göntér János. Címe: *Egy petesházi tüzér visszaemlékezései a II. világháborúra 1941 - 1945.*

2001-ben került a nyilvánosság elé a *Gyermekkorom faluja: forgácsok Göncz János hetési képeiből, emlékeiből* című kötet. Egy letűnt kort és egy régi falut – Hidvéget – mutat be saját képeivel illusztrálva és írásban is. A szövegek többnyire a képek mellé fűzött magyarázatként szerepelnek, és néprajzi gyűjtésekre emlékeztető részletességgel mutatják be a falusi élet különböző momentumait: az aratást, a cséplést, az őszi munkálatokat a határban, a szőlészeti munkákat, a favágást stb. Élvezetesek a szerző anekdotái, amelyeket előszeretettel fűz a falusi népszokásokat leíró történetekhez.

GÖNCZ János

(Hídvég, Mostje, 1934 –), autodidakta festőművész, néprajzi szakíró.

1934-ben született Hídvégen. Az elemi iskolát itt végezte, a második világháború idején szüleivel Enyingre költöztek, s ott kezdett el polgári iskolába járni. A lendvai algimnáziumot 1951-ben fejezte be. Ezután a lendvai Mechanikai Vállalatnál helyezkedett el betanított munkásként. Később kitanulta a szerszámkészítő szakmát, és Németországban letette a mestervizsgát. 1968-tól 1990-ig, egészen nyugdíjba vonulásáig Németországban, a Stuttgart melletti Esslingenben élt s dolgozott.

Gyermekkorában kezdett el festeni. A falusi élet motívumait örökítette meg, de számos más témájú festménye is készült. Jelenleg Hídvégen él és alkot. Számos rövid története s elbeszélése jelent meg a Népújságban, a Naptárban, s hangzott el a Muravidéki Magyar Rádió (MMR) műsorában. Göncz Jánost 1998-ban a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség Kulturális Nívódíjban részesítette.

Gyermekkorom faluja: forgácsok Göncz János hetési képeiből, emlékeiből című néprajzi ihletésű kötete 2001-ben jelent meg. Bellon Tibor írt hozzá bevezetőt, és ő gondozta a kötet szövegét is. Hídvégre kalauzol a „Gyermekkorom faluja”. A szokásos néprajzi kiadványoktól egy kicsit eltér Göncz János könyve, mivel a szerző az általa festett képek mellé értelmező magyarázatokat is fűzött. Kovács Attila⁶⁷ a következő megállapítást tette a Népújság hasábjain: „Göncz János könyve – amely néprajzi tanulmánynak is megfelel – főleg a fiatal generációk számára lehet tanulságos, mivel egy letűnt kort mutat be képekben és szóban.”

Műve

- **Gyermekkorom faluja** : forgácsok Göncz János hetési képeiből, emlékeiből. A kötetet szerkesztette, a bevezetőt írta és a szöveget gondozta Bellon Tibor. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001. illusztr. 92 p. Teljes szöveg: http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/modern/goncz_j_gyfalu/

⁶⁷ Kovács Attila: *Könyvelő. Gyermekkorom faluja*. Népújság, 2001. május 24., 10. p.

Bibliográfia

- **Ausstellung des Hobby-Künstler Janos Göncz mit Bilder von Gestern und im Rathaus Deizisau**, 1993. 11. 19., 4. p.
- **Kiosztották a nívódíjakat**. Népújság, 1998. márc., 10. p .
- **HALÁSZ Albert**: Bemutatkozik Göncz János. Népújság, 1997. jún. 19., 11. p.
- **NEMES László**: Amikor még állt a szoknyás harangláb Hídvégen. Népújság, 2003. IV. 30., 15. p.

GÖNTÉR János

(Dobronak, Dobrovník, 1921 – Lendva, Lendava, 1999) helytörténész.

Földműves szülők harmadik gyermekeként Dobronakon született 1921-ben. Itt végezte el az elemi iskolát, majd 17 éves korában Franciaországban vállalt munkát, s ott dolgozott hat évig egy család gazdaságában. Ez idő alatt elsajátította a francia nyelvet, amelynek később nagy hasznát vette. 1944-ben tért haza Franciaországból, rövid ideig Dobronakon dolgozott, majd behívták két évre katonának. A katonaság után segédmunkásként alkalmazták egy építőipari vállalatnál, közben esti tagozaton elvégezte a gimnáziumot. 1948-ban vasutas lett Zágrábban, majd Bjelovaron. 1961-ben jött vissza Lendvára, családot alapított, s itt dolgozott egészen 1979-ig, nyugdíjba vonulásáig. Nyugdíjas korában helyismereti gyűjtéssel kezdett foglalkozni, szülőfalujának történetét könyv alakban is kiadták.

Műve

- ***Dobronak : múlt és jelen a határ mentén.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. 139 p., illusztr., 21 cm, ISBN 80-967717-9-5.

Bibliográfia

- **KIRÁLY Judit:** Ennyivel tartozott szülőfalujának: pénteken Dobronakon bemutatták Göntér János helytörténeti-néprajzi ihletettséggű könyvét. Népújság,1998. XII.3.10.p.

Dr. HALÁSZ Albert

(Gyertyános, Gaberje, 1969 –), költő, tanulmányíró, néprajzkutató, kutató.

(→ L. még a 113. oldalon!)

1969-ben született Gyertyánosban. Az általános és a középiskolát Lendván végezte, azt követően a budapesti ELTE BTK magyar-néprajz szakán diplomázott 1994-ben. 1999-ben megvédte doktori disszertációját. 1994 – 1997 között a lendvai Népújság c. hetilap újságírója, 1997–1998 között egyéni vállalkozó, könyvkiadó, 1998-tól a Szlovén Televízió magyar műsorainak programigazgatója. Doktori disszertációjának címe: *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken*, Budapest, 1999.

Művei

- ***Az alsólendvai sajtó és néprajz 1889–1919.*** Budapest, Hunga Print; Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1994., 286 p. ISBN 963-695-037-7.
- ***Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken.*** Lendva, Studio Artis, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 322 p. illusztr. ISBN 96-6232-10X.

Néprajzi szakkikvei, tanulmányai

- *Régi muravidéki szokások nyomában.* Naptár, 1991., 193–196. p.
- *A csík fogása a Lendva-vidék Mura menti magyar falvaiban.* Naptár, 1993., 92–100. p., illusztr. (Megjelent a Néprajzi Látóhatárban is).
- *Muravidék vagy Lendvavidék?* Naptár, 1996., 80–86. p.
- *Muravidék vagy Lendvavidék? II.* Naptár, 1997., 77–85. p.
- *Hetés és Lendvavidék kapcsolatai.* Muratáj, 1998. 1. sz., 143–153.p.
- *A jeles napok szokásainak kutatástörténete Muravidéken.* Muratáj, 1998. 2. sz. 100–110.p.; Néprajzi Látóhatár, 1999. 1–4. sz., 357-366. p.
- *Az elfelejtett falu – Domaföld.* Népújság, 1996. XI. 14., 44. sz., 6. p.
- *Boldogasszony havának első napja.* Naptár, 1998., 58-68. p.

- *Kihűlt a ház melege*. Népújság, 1997. I. 30., 4. sz., 11. p.
- *Lakodalmos kézikönyv*. Népújság, 1996. XII. 5., 47. sz., 11. p.
- *Falucsúfolók a Muravidékről*. Néprajzi Látóhatár, 1994., 3-4. sz., 178–187. p.
- *Az elfelejtett naptár – a magyar és szlovén népszokások tükrében. Minden út Rómába vezet*. Folklorisztika 2000-ben, 2000., 1. sz., 391–404. p.
- *Szlovéniai magyar ünnepek – szlovén ünnepek jelviszonyai*. Magyar szemiotikai tanulmányok 3., 2000., 159–164. p.
- *Alsólendva sajtója. Dolnja Lendava v obdobju meščanstva 1867–1945/ Az alsólendvai polgárosodás korszaka 1867–1945.*, 2003., 68–75. p.

Kézirat

- *Jeles napok. Lendvavidéki népi kalendárium*. Szakdolgozat (ELTE BTK), Budapest, 1994.

Bibliográfia

- **CSUTI Borbála**: *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken*, Vasi Szemle, 2000., 4. sz.
- **KERECSENYI Edit**: *Az alsólendvai sajtó és a néprajz 1889-1919*. Vasi Szemle, 1995., 3. sz., 461.p.

KERCSMÁR Rózsa

(Alsólakos, Dolnji Lakoš, 1936 – Muraszombat, Murska Sobota, 1997)

(→ L. még a 120. oldalon!)

1936-ban Alsólakosban született. Az algimnáziumot Lendván végezte, majd 1955-ben Szabadkán a magyar nyelvű tanítóképzőt, azt követően pedig magánúton a maribori Pedagógiai Akadémiát. 1955 -1973 között Domonkosfán az általános iskolában tanít. 1973-tól 1990-ig a Sajtó és Rádióintézet (Zavod za časopisno in radijsko dejavnost) újságíró-szerkesztője volt Muraszombatban. Évekig ő szerkesztette a Muraszombati Rádió magyar műsorát, s számos cikke jelent meg a Népújságban a muravidéki magyarság nemzetiségi életéről és a kétnyelvű oktatásról. Aktívan részt vett a magyar nemzetiségi életben. Két ciklusban tagja volt a Szlovén RTV tanácsának. 1990-ben alapító tagja és első elnöke lett a muraszombati Baráti Kör Művelődési Egyesületnek egészen 1997-ben bekövetkezett haláláig.

Műve

- **Domonkosfa krónikája:** helytörténet. Lendva, Muravidéki Magyar Nemzetiségi Közösség, 1990. 123 p., illusztr.

Cikkei

- Megmaradni magyarnak. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1996. 4.sz., 47-50. p.
- Hodostól-Pincéig : a szlovén-magyar határ mentén lévő murántúli falvak. Naptár, 1996., 51-182. p.
- Domonkosfa múltja és jelene. Naptár. 1978., 149 -153. p.
- A jegenyefenyő. Muratáj, 1997., 1. sz., 31-33. p.
- Megszűnt a malomzúgás Domonkosfán. Naptár, 1989., 160 -166. p.

Bibliográfia

- **BORI Imre:** Tűnődések: új „falukutatók“ könyvei felett.
Magyar Szó, 1991. VI. 22., 69. sz., 13. p.
- **KOZÁR Mukics Mária:** A falumonográfiától a falulexikonig: bemutatjuk Kerescsmár Rózsa-t. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1996., 4.sz., 42-43. p.
- **KOZÁR Mária:** Megmaradunk magyarnak: Kerescsmár Rózsa 1936-1997.
Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1997., 3. sz., 82-84. p.
- **PENAVIN Olga:** Egy értékes helytörténeti munka: Kerescsmár Rózsa:
Domonkosfa krónikája. Naptár, 1992., 183-184. p.
- **PENAVIN Olga:** Egy értékes helytörténeti munka : Kerescsmár Rózsa:
Domonkosfa krónikája. Magyar Szó, 1991. V. 25. 141. sz., 18. p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** Egy gazdag helytörténeti és néprajzi kiadvány.
Kerescsmár Rózsa: Domonkosfa krónikája. Népművelés, 1991. IV. 14., 14. sz., 12. p.

LENDVAI KEPE Zoltán

(Muraszombat, Murska Sobota, 1964 –), néprajzkutató.

1964-ben született Muraszombatban. Az általános iskolát Lendván, a gimnáziumot Muraszombatban végezte. Tanulmányait a Maribori Tudományegyetem képzőművészeti szakán folytatta. 16 önálló, ill. csoportos képzőművészeti kiállításon vett részt. 1995-től 1999-ig a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetnél népművelő beosztásban dolgozott. Ebben az időszakban részt vett a Lendván szerveződő nemzetiségi néprajzi és helytörténeti múzeum létrehozásában, gyűjteményének gyarapításában és rendezésében. A

Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke szakmai segítségével a Lendva-vidék néprajzi tárgy- és témagyűjtésében tevékenykedett, és a meghirdetett programok felelőse volt. 1996-ban és 1997-ben a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, a Vas Megyei Múzeumok, a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke és az Őrihodosi Önkormányzat közreműködésével rész vett a szlovéniai magyarság első néprajzi gyűjteménye létrehozásában Kapornokon. Majd aktív szervezője lett a muravidéki néprajzi kutatótáboroknak, és számos tudományos tanácskozáson szerepelt. 2004-ben szerzett néprajz szakon diplomát a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Közel ötven tudományos és ismeretterjesztő cikke jelent meg a néprajz területéről a Népújság, a Muratáj és a Honőrző hasábjain, de magyarországi szakmai lapokban is publikál.

Tanulmányai

- *Korona Múzeum.* In: Gondolatok a nemzetért. Budapest, 1997., 93-94.p.
- *A néprajzkutatás gyakorlati nehézségei Muravidék magyarlakta területén.* In: Muratáj, I. Lendva, 1998., 154-158.p.
- *Radamos, a hetési néprajzi gyűjtemény állandó kiállítóhelye.* In: Naptár, 1999. Lendva, 86-89.p.
- *Korona Múzeum.* In: Muratáj II.1999. Lendva, 44-46. p.
- *Hetés a népszámlálás és gazdasági adatok tükrében.* In: Néprajzi Látóhatár, IX. évf., 1-2. sz., Budapest, 2000., 147-154. p.

- *A kóti „Pepik kőröszttyik”*
In: Naptár, 2002. Lendva. 115-121. p. Társszerző Bihar Mária.
- *Hetés a népszámlálási és gazdasági adatok tükrében.*
In: Naptár, 2002. Lendva, 99-108. p.
- *Ige-mige madárnak szárnya alatt... Archaikus népi imádságok Hetésből.*
In: Muratáj, II. 2001. Lendva. 184-195. p. Társszerző Bihar Mária
- *Húsvét egy kapcai családban 2002-ben.*
In: Muratáj I-II. Lendva. 2002., 150-157. p.
- *A magyar pásztorkutyák.* In: Naptár, 2003. Lendva, 207-215. p.
- *„Nagy Jó Uram” a muravidéki magyarok között – Dr. Bellon Tibor (1941-2002).*
In: Muratáj I. 2003. 163-71. p. Lendva, Társszerző Bihar Mária
- *A muravidéki magyarság művelődési intézete a néprajztudomány szolgálatában 1994 és 2003 között.* In: Muratáj 2003. Különkiadás, 111-118. p.
- *A miskei homo ludens.* In: Cumania 19. A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetének Évkönyve, Kecskemét, 315-343.
Társszerző Bihar Mária.
- *Szjártók, nyerges mesterek a Lendva-vidéken.*
In: Naptár, 2004., Lendva, 127-134. p.
- *A muravidéki magyarság múzeumalapítási kísérletei.* Naptár 2005.
A szlovéniai magyarok évkönyve, 127-134. p., Lendva, 2004.

Sajtó alatt

- *A szlovéniai magyar reformátusok a változó időben.* In: Református Teológiai Doktorok Kollégiuma. Az Egyházi Néprajzi Szekció tanulmánykötete. 2003.
- *Egy sikeres Lendva-vidéki magyar családi gazdaság a változó időben.*
In: Utak és útvesztők a kisüzemi mezőgazdaságban II. Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken. Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete Társadalom-Néprajzi Osztályának tanulmánykötete.

- *Gáspárek keresztje, Bukóczki Jézuskája*. In: Forrás. Bálint Sándor születésének 100. évfordulója tiszteletére megjelent különszám.

Kéziratban

- *Magyarlapád és vidéke kézművessége*
- *Hetés falvainak településrajza*

PIVAR Ella

(Kót, Kot, 1948 –), újságíró, szerkesztő, helytörténész.

Kótban született 1948-ban. Az elemi iskolát Kapcán, Gyertyánosban, majd Lendván végezte. 1968-ban a muraszombati humán gimnáziumban érettségizett, majd azt követően a maribori Pedagógiai Akadémia biológia és kémia szakán folytatta tanulmányait. 1970-től 1973-ig a domonkosfai kétnyelvű iskolában tanított. Azt követően a muraszombati Sajtó- és Rádióintézet magyar szerkesztőségéhez került újságírónak. Közben a Kranji főiskolán elvégezte a tájékoztatói és szervezői szakot. 1991-1993 között a Népújság felelős

szerkesztője volt, majd 1994-től a Szlovén RTV-hez tartozó Muravidéki Magyar Rádió munkatársa-szerkesztője Lendván. Számos hagyományörző, dokumentarista kisfilmet és riportot készített és publikált a Vestnik és más szlovén hetilapokban is. Magyar nyelvű néprajzi munkája szülőfalujáról 1960-ban jelent meg a Népújságban. R riportjai és egyéb írásai folyamatosan jelen vannak a muraszombati Vestnik című hetilapban és a magyarországi folyóiratokban. Dokumentum- és kisfilmjeit pedig a Hidak-Mostovi című tévéműsor sugározza. A Muravidéki Magyar Rádióban elhangzott hagyományörző és honismereti írásai várhatólag a közeljövőben könyv alakban is megjelennek. Előkészületben van a goričkói kétnyelvű településekről írott monográfiája is.

Művei

- **VARGA Sándor, PIVAR Ella: Dobronak, Göntérháza és Kót helytörténete.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Érdekközösség, 1979., 160 p.
- **VARGA Sándor, POZSONEC Mária, PIVAR Ella: Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy múltja, jelene.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Érdekközösség, 1982., 180 p.

Cikkei

- A kóti jobbágyság helyzete a török hódoltság korától 1848-ig. Naptár, 1981., 124-130. p.
- Szemelvények Kót község állapotáról az úrbérrendezéstől a jobbágyság felszabadításáig: 1768-1848. Naptár, 1989., 185 -192. p.

- Kót, a legkisebb szlovéniai magyar falu. In: Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből (Magyarságkutatás könyvtár, 14). Budapest, Teleki László Alapítvány, 1994. 115-143. p.
- Úgy járnak oda, mint a búcsúra: a szlovéniai magyar lakta falvak búcsúi. Naptár, 2000.142 -155. p.
- A szerdaheli főüd sötüve jou. Naptár, 2003. 177-188. p.
- Rákúton a hodosi rákással. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 2003.

Kisfilmjei

- Gergelyjárás, 1998.
- Szénásmedve, 1998.
- Disznóölés és sonkakészítés Hodoson, 1999.
- Hol sírjaink domborulnak – régi temetőink, 2000.
- A radamosi Mária- látomások, 2001.
- Szentkarácsony, 2001.
- Murántúli molnárság, 2001.
- Rákászás, 2001.
- Aquila János útjain: Velemér, Turnišče, Martjanci, Fürstenfeld, Radkesburg, 2002.
- A felsőlendvai vár, 2002.
- A selói rotunda, 2002.

SZABÓ Mária szül. KIRÁLY

(Felsőlakos, Gornji Lakoš, 1928 –), néprajzi és helytörténeti író, nyugalmazott hivatalnok.

1928-ban született Felsőlakosban. Az elemi iskolát Felsőlakosban végezte, majd azt követően 1938 -1942 között a lendvai polgári iskolába járt. 1942-től 1944-ig Szabadkán a Brunszvik Teréz Óvónőképző Intézet tanulója volt. 1946-1948 között Felső- és Alsólakosban is dolgozott a helyi hivatalban mint hivatalnok, később mint titkárnő. 1948-tól 1952-ig a lendvai Járási Hivatal alkalmazásában állt gépíróként. 1956 és 1968 között a lendvai Egészségház számvevőségének munkatársa volt többféle beosztásban.

1968-tól 1978-ig a Gradbenik-Prevozništvo Lendava szállító vállalat bérelszámolója, pénztárosa. 1978-tól nyolc éven át a VIATOR Ljubljana, TOZD promet in delavnice Lendava önálló referense a számvevőségben, majd a ljubljana SAP-VIATOR következett, végül az INTEGRAL – Promet in delavnice Lendava alkalmazásából ment nyugdíjba 1986-ban. Nyugdíjas éveiben néprajzi és helytörténeti gyűjtéssel kezdett el foglalkozni. Eddig három önálló kötete jelent meg, gyűjtésének egy része azonban még kéziratban vár kiadásra.

Számos alkalommal szerepelt a Hidak - Mostovi c. tévéműsorban, a Muravidéki Magyar Rádióban, valamint hazai és külföldi közönség előtt.

Művei

- ***Régi magyar lakodalmas szokások és köszöntők a lendvavidéki falvakból.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996., 68 p. ISBN 961-6232-09-6.
- ***Így játszunk mi.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 119 p. ISBN 963-8541-05.
- ***Magyar nyelvi régiségek Lendvavidékről.*** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002., 107 p. ISBN 951-6232-207.

VARGA Sándor

(Göntérháza, Genterovci, 1925 –),

helytörténész, egyháztörténész, újságíró, nyugalmazott főszerkesztő.

1925-ben született Göntérházán. Az elemi iskolát Göntérházán, a középiskolát Ljubljanában végezte levelező tagozaton. 1948-ban Lendván járási, 1955 és 1961 között pedig járásbírói tisztviseelő. 1964-től 1972-ig a lendvai képviselő-testület alelnöke, 1972 – 1974 között elnöke. 1968-tól 1978-ig, nyugdíjba vonulásáig a Népújság hetilap és a Murszombati Rádió magyar nyelvű műsorának felelős szerkesztője. 1974–1982 között szlovéniai parlamenti képviselő, 1972–1982 között a parlamenti nemzetiségi bizottság elnöke, majd elnökhelyettese. Számos nemzetiségi és helyismereti vonatkozású cikke, valamint könyve jelent meg.

Három jugoszláv és két magyar állami kitüntetésben, továbbá a Népújság szerkesztősége és a magyar nemzetiségi közösség, valamint a Szlovén Szocialista Szövetség elismerésében részesült. 1992. március 15-én Göncz Árpád a Magyar Köztársaság Érdemrendjének Kiskeresztjét adományozta neki.

Művei

- ***Kronika lendavskega gasilstva = A lendvai tűzoltóság krónikája.*** (Lendavski zvezki, Lendvai Füzetek). Lendava = Lendva, Temeljna kulturna skupnost; Murska Sobota, Pomurska založba, 1973. 45 p.
- ***Dobronak, Göntérháza, Kót helytörténete.*** Pivar Ellával közösen. Lendava, Magyar Nemzetiségi Érdekközösség, 1979. 160 p.
- ***20 let komisije za narodnosti = A Nemzetiségi Bizottság húsz éve.*** Lendva, Pomurski medobčinski svet SZDL, Komisija za narodnostna vprašanja in obmejne stike, 1980. 100 p.
- ***Egyenjogúság és alkotó jellegű együttélés.*** Hajós Ferencsel közösen, Lendva: Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Érdekközösség, 1982. 183 p., fotó.

- **Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy múltja és jelene.** Pozsonec Máriával és Pivar Ellával közösen. Lendva, Magyar Nemzetiségi Érdekközösség, 1982. 180 p.
- **Kronika lendavskega gasilstva = A lendvai tűzoltóság krónikája :** 1873-1983. 2. bővített kiad. Lendava, Gasilsko društvo, 1983., 71 p.
- **Življenjska pot Vljaj Lajoša : izdano ob 80-letnici rojstva = Vljaj lajos életútja : kiadva születésének 80. évfordulójára.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Lendva Község Érdekközössége, 1984., 100 p.
- **Csente történeti krónikája,** Lendva, Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Érdekközösség, 1988. 56 p.
- **Tri študije = Három tanulmány,** Bernjak Elizabetával és Varga Józseffel közösen. Lendavski zvezki, Lendvai Füzetek, 12-13. Lendva, 1991., 64. p.
- **A lendvai plébániatemplom történetéből.** Győr, Hazánk, 1992., 107 p., illusztr. ISBN 963-7586-14-8.
- **Bančništvo in hranilništvo v Pomurju : ob 120 letnici bančništva v Pomurju.** Šiftar Vanek, Rogan Jože, Ratizojnik Anton, Hajdinjak Štefan, Kuzmič Franc közös kiadása, Murska Sobota, Pomurska Banka, 1993., 98 p.
- **Lendva-hegyi bortermelés.** Lendva, Győr: Hazánk, 1993., 83 p. ISBN 963-7586-23-7.
- **Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből,** Kozár Máriával, Kerecsényi Edittel, Pivar Ellával. Budapest: Teleki László Alapítvány, 1994., 189 p. (A Magyarságkutatás könyvtára 14.), ISBN 963-8105-151.
- **A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége : 1920–1970.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet; Győr, Hazánk, 1995., 135 p. ISBN 963-7586-42-3.
- **A dobronaki plébánia történetéből.** Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1997., 149 p. ISBN 80-967717-2-8.

Bibliográfia

- **GADÁNYI Károly:** Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy múltja és jelene. Népújság, 1983. I. 19., 3. sz., 4. p.

- **GADÁNYI Károly:** Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy múltja és jelene. In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport ; Szombathely ; Életünk, 1991., 60-61. p.
- **GRÁFIK Imre:** A 70 éves Varga Sándor köszöntése. Vasi Honismereti és Helytörténeti közlemények, 1996., 1. sz., 24-26. p.
- **HALÁSZ Albert:** Bemutatták Varga Sándor könyvét: Varga Sándor az elmúlt hét péntekjén a dobronaki kétnyelvű általános iskolában mutatta be szépszámu közönség előtt új könyvét, A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége 1920 –70 címmel. Népújság, 1996. II. 9., 5. sz., 11. p.
- **NOVÁK Császár Jolán:** Életút a szlovéniai magyarság szolgálatában: visszatekintés Varga Sándor 65. születésnapja alkalmából. Népújság, 1990. XI. 16., 44. sz., 14. p.
- **PENAVIN Olga:** Híradás Muravidékről: Varga Sándor – Pivar Ella: Dobronak, Göntérháza, Kót helytörténete; Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy múltja és jelene. In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport ; Szombathely, Életünk, 1991., 57-59. p. Üzenet, 1983., 4. sz., 188 -193. p.
- **SZÉKELY András Bertalan:** „...Ezért mind küzdeni kell” életút a szlovéniai magyarság szolgálatában: Székely András Bertalan beszélgetései Varga Sándorral; a szlovéniai magyar nyelvű összefoglalót fordította Marjanca Mihelič. Szombathely, Vas Megyei Pedagógiai Intézet, 1990, 164. p.
- **SZÉKELY András Bertalan:** Életút a szlovéniai magyarság szolgálatában: utószó az „...Ezért mind küzdeni kell” című interjúkötethez. In: Tanulmányok, cikkek a muravidéki magyar irodalomról. Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport ; Szombathely, Életünk, 1991., 54–56. p.
- **SALAMON Nándor:** A szolgálat új gyümölcse. Vas Népe, 1993. 2. 19.
- **SZÉKELY András Bertalan:** Magyar helytörténészként – Szlovéniában. Honismeret, 1991. 1. sz., 47–49. p.
- **GULYÁS L. István:**...Ezért mind küzdeni kell. Pesti Hírlap, 1990. XII. 7.
- **VARGA Zoltán:** Csente történeti krónikája. Zalai Hírlap, 1988. X. 8.

- **KERECSENYI Edit:** A szlovéniai magyar néprajzi kutatások újabb eredményei. In: A határokon kívüli magyar néprajzi kutatások II. Budapest, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, 1989. II. 32-37. p.
- **DEMETER ZAYZON Mária:** Szlovéniai magyarok mindenese. Limes - Közép- és Kelet-Európai Figyelő, 1992. 4. sz. 30–31. p.
- **CSŐSZ László:** A Lendva-hegyi bortermelés. Honismeret, 1996., 5. sz., 96 – 97. p.
- **TUBA László:** A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége, 1920–1970. Honismeret, 1997. 4. sz. 101. p.

VIDA István

(Petesháza, Petešovci, 1920 – Petesháza, Petišovci, 2006), helytörténész.

Az elemi iskolát szülőfalujában végezte el. A II. világháború ideje alatt tüzerként részt vett a doni csatában, majd a háború utáni időszakban rövid ideig a Nafta Vállalatnál dolgozott, s otthon gazdálkodott. Később a lendvai Primat Vállalatnál helyezkedett el, s 19 év után ment nyugdíjba 1983-ban. Háborús emlékeit egy kötetben jelentette meg.

Műve

- ***Egy petesházi tüzer visszaemlékezése a II. világháborúra 1941–1945.***
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 138 p.
ISBN 961-6223-12-6.

I. 7.

A TUDOMÁNY SZOLGÁLATÁBAN

I. 7. 1.

HELYZETKÉP – A Muravidéki Magyar Tudományos Társaság

2002. október 21-én alakult meg a *Muravidéki Magyar Tudományos Társaság (MMTT)*. Örömteli jelenség, hogy a 21. század elején a viszonylag kis létszámú közösségen belül említésre méltó tudományos élet bontakozott ki, két muravidéki magyar intézetben is fontos tudományos és kutatási tevékenység jött létre. A *Magyar Tudományos Akadémia* nyilvántartásában a *Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalmi Intézete* és a Lendván működő *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet* szerepel. Az említett intézetekben tudományos munka folyik, és ezzel párhuzamosan könyvkiadás is a tudományok különböző területeiről.

A Muravidéki Magyar Tudományos Társaság megalakulásának szükségszerűségét igazolja, hogy koordinálja a tudományos programok áttekinthetőségét, nyilvántartását, valamint az ezzel kapcsolatos tudományszervező tevékenységeket. A szervezet nem kizáró jellegű, de tagságát megválogatja. Ezt a muravidéki magyarság köréből kikerült, tudományos fokozattal

rendelkező kutatók, a tudományos fokozat megszerzésén már tevékenykedő doktorandusz-hallgatók és az igencsak nívós orvostársadalom, valamint további néhány olyan szakember képezik, akik ugyan tudományos fokozattal nem rendelkeznek, tevékenységük azonban fontos és nélkülözhetetlen része a muravidéki magyarság tudományos életének. A társaságnak vannak pártoló tagjai is, akik önként jelentkezhetnek, vagy a társaság vezetősége felkéri őket erre. Itt mindenekelőtt azokra az anyaországi kutatókra, szakemberekre gondolunk, akiknek a tevékenysége úgymond szerves része a muravidéki tudományos életnek, valamint néhány, a muravidéki magyarság köréből származó, a közösség megmaradása és fejlődése érdekében tevékenykedő személyre.

Az egyesület legfontosabb feladatkörei közé tartozik a muravidéki magyarság tudományos életével, kutatási teendőivel foglalkozó szakemberek felkarolása. Ezen kívül a muravidéki magyarságról, illetve a térségről szóló, valamint a muravidéki magyar kutatók által létrehozott tervek, projektek egyeztetése, azok ismertetése és nyilvántartása, a tudományos munka egyeztetése, tapasztalatcserék, továbbá széleskörű adatbázis beszerzése és információcsere a különböző szlovéniai, magyarországi és nemzetközi kutatásokról, pályázatokról. Állandó és közvetlen kapcsolattartás a muravidéki, illetve

szlovéniai kutatóműhelyekkel, amelyek lehetnek nemzetiségi intézmények, a társaságokhoz tartozó vagy a muravidéki magyarság számára fontos kutatásokat végző szakemberek. Állandó kapcsolattartás a muravidéki magyarság önkormányzati és társadalmi szervezeteivel és széleskörű együttműködés a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia, valamint a Magyar Tudományos Akadémia illetékes szakterületeivel, regionális egységeivel.

A Muravidéki Magyar Tudományos Társaságnak a következő testületei vannak: a közgyűlés mint legfelső szerv, amelynek mindenki tagja, aki a társasághoz tartozik. Az elnökség hét tagú: dr. Halász Albert (néprajz, elektronikus média), dr. Bence Lajos (irodalomtörténet, nyomtatott sajtó, Maribori Egyetem Magyar Tanszék), dr. Györkös József (informatika), mag. Mursics József (természettudomány), dr. Göncz László (történelem, kisebbségkutatás), dr. Kepe Lajos (orvos), dr. Varga József (nyelvtudomány). Az MMTT elnökévé dr. Göncz Lászlót választotta a közgyűlés 4 éves időszakra. A tudományos titkári teendők elvégzésére dr. Kovács Attila történészt nevezték ki. A Muravidéki Magyar Tudományos Társaságnak három szakterülete van: társadalomtudomány, természettudomány és élettudomány. A társaság alapító oklevelét 17 személy írta alá: dr. Varga József, dr. Göncz

László, dr. Halász Albert, mag. Mursics József, mag. Gömbös Evgen, mag. Füle Tibor, Papp József, Zágorec-Csuka Judit, Horváth Ferenc, dr. Kepe Lajos, dr. Kovács Attila, dr. Bence Lajos, Varga Sándor, Göntér Ferenc, Rudaš Jutka, dr. Bernjak Elizabeta és dr. Györkös József. Az MMTT felvette a tudományos kapcsolatot a *Magyar Tudományos Akadémia* és a *Szlovén Tudományos Akadémia (SAZU)* illetékes szerveivel. Székhelye Lendván a Fő utca 124. alatt van.

A muravidéki magyar tudományosság, tudományos irodalom és szakirodalom csak az anyaország, vagyis Magyarország és a többségi szlovén nemzet sokoldalú támogatásával jöhet létre. A tudományos irodalom és szakirodalom, illetve a tudományos igényű tanulmányok, résztanulmányok már a 70-es években megjelentek a *Naptárban*, a szlovéniai magyarok szemléjében és a *Lendvai Füzetekben*, a 80-as években pedig a *Muratáj* c. irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóirat hasábjain. A 90-es évekre néhány kutató doktorált – főleg a társadalomtudományok területéről – a magyarországi egyetemek különböző karain Budapesten, az ELTE BTK-n és Pécsen, a JATE BTK-n. Ezek a szakemberek doktori értekezésüket könyv formájában is kiadták Lendván az MNMI gondozásában.

I. 7. 2.

IRODALOMTUDOMÁNYOK, KÉPZŐMŰVÉSZET ÉS ESZTÉTIKA

Dr. BENCE Lajos

(Göntérháza, Genterovci, 1956 –), irodalomtörténész. (→ L. még a 87. oldalon!)

1994-ben szerzett Budapesten bölcsészdoktori fokozatot irodalomtudományokból. 1991–1997 között a Maribori Egyetem Magyar Tanszékén tanársegéd, majd docens. Doktori disszertációja könyv formában 1994-ben jelent meg Lendván, *Írott szóval a megmaradásért* címmel, *A szlovéniai magyarság 70 éve* alcímmel. A kiadványt a Magyar Művelődési Minisztérium is támogatta. A tanulmánykötetnek két nagyobb fejezete van: A szlovéniai magyarság rövid története (1919 – 1989) és A szlovéniai magyar irodalom. A szerző A

szlovéniai magyarság rövid történetében részletesen elemzi gazdasági és jogi helyzetünket Trianon után, a jogi helyzet alakulását 1945 után, a demográfiai állapotot, az oktatás szerkezetét az impériumváltás után és a kisebbségi sajtót. A második részben felvázolja az irodalom kialakulásához szükséges feltételeket, a táj és a hagyomány összekötődésének fogalomkörét, majd részletesen számba veszi a szlovéniai magyar irodalom képviselőit és pályafutásukat, műveiket. A témakör végén a tényirodalomról és a tudományos irodalomról is ír egy-egy fejezetet. A mű végén feltünteti az 1945 után megjelent irodalmi művek és az 1945 után megjelent egyéb magyar nyelvű kiadványok kronológiáját.

1989-ben adta ki *Vallomások Vlag Lajosról* című kismonográfiáját Lendván a Lendvai Füzetek 10. sorozatában. Ebben az első szlovéniai magyar költő életpályáját és munkásságát vázolja fel, elemzi fejlődési korszakait és verseit is. Eddig közel száz tanulmányt, szakcikket és recenziót publikált a Muratájban, a Naptárban, valamint a magyarországi és a szlovéniai szakmai folyóiratokban, lapokban az irodalomtudomány, a nyelvészet, a nemzetiségi politika, a művészettörténet, a művelődéstörténet, a sajtótörténet, a honismeret, a kétnyelvű oktatás és az összehasonlító irodalomtudomány (magyar-szlovén, szlovén-magyar) területéről.

Tanulmánykötetei, művei

- **Dr. BENCE Lajos:** *Írott szóval a megmaradásért: a szlovéniai magyarság 70 éve.* Győr, Hazánk; Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1994., 148 p. ISBN 963-7586-29-6.
- **Dr. BENCE Lajos:** *Írott szóval a megmaradásért: a szlovéniai magyarság 70 éve, 2. bővített kiadás.* Győr, Hazánk; Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet. 1996., 165 p. ISBN 963-7586-47-4.
- **BENCE Lajos:** Vallomások Vlaj Lajosról. Lendva, Lendvai Füzetek = Lendavski zvezki, 10.) 1988., 36 p.

Dr. ZÁGOREC-CSUKA Judit

(Muraszombat, Murska Sobota, 1967 –), irodalomtörténész, művészeti szakíró.

(→ L. még a 146. oldalon!)

1967-ben született Muraszombatban (Murska Sobota). 1991-ben szerzett a budapesti ELTE magyar nyelv és irodalom – könyvtár szakán diplomát. 1991 – 1994 között Lendván a Népújság újságírója, 1995 – 2000 között általános és középiskolai magyartanár. 2000-tól az I. sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola könyvtárosa. 2006-ban a budapesti ELTE Könyvtártudományi és Informatikai Tanszékén PhD doktori címet szerzett. Doktori disszertációjának címe: *A szlovéniai magyar könyvkiadás, sajtó- és könyvtártörténet*

1945-től napjainkig. Tanulmányai és cikkei jelentek meg a Muratájban, a Naptárban, a Népújságban, valamint a magyarországi és szlovéniai szakmai lapokban és folyóiratokban.

2002-ben született meg *Gábor Zoltán festőművész portréja – Portret akademskega slikarja Zoltána Gáborja* című monográfiája, amelyhez *Tanja Šimonka* művészettörténész írt szlovén nyelvű összefoglalót, és a képeket is ő válogatta. A kötet fotóit *Mester Tibor* készítette, a szlovén nyelvű fordítást *Lázár Beáta, Novák Császár Jolán*, a horvát nyelvűt *Stijačić Dubravko, Ančić Darinka*, az angol nyelvűt *Suzanne Király-Moss*.

A monográfiát a szerző négy részre osztotta. Az első részben Gábor Zoltánt mint embert mutatja be, elsősorban az életrajzi adatokra hivatkozva, majd ebből kifolyólag a művész életpályájának a korszakai is kirajzolódnak, tanulmányútjai, a társadalmi életben való részvétele és műveltségének folyamatos gyarapítása formális és nem formális úton. A monográfia második részében Gábor Zoltánt mint művészt mutatja be a szerző interjú formájában. Ez a rész a festőművész alkotásaira, gondolkodásmódjára, művészeti szemléletére világít rá, ezt tárja fel. A mű harmadik részében Gábor Zoltán műveit, esszéit és a róla szóló recenziókat veszi számba a szerző. A függelékben Gábor Zoltán egyéni és csoportos kiállításainak jegyzéke és közel 500 festményének bibliográfiája található.

Zágorec-Csuka Juditnak *A Zrínyiek nyomában* című irodalomtörténeti tanulmánykötete 2003-ban jelent meg Pilisvörösváron a Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület kiadásában. Zrínyi Miklósnak, a kiváló politikusnak, hadvezérnek és költőnek, a szigetvári hős dédunokájának halála után 220 év elteltével, az 1880-1920 közötti időszakban újjáéledt és újjáteremtődött a kultusza Csáktornyan és környékén. A Zrínyi Miklós és családja iránti nagyfokú, gyakran túlzott tisztelet

jellemző a tudományos jellegű publikációkban is: okmányokban, okiratokban, helytörténeti cikkekben, történeti-vizsgálati jellegű folytatásos sorozatokban, a Zrínyi emlékoszlopot és Zrínyi-sírokat leíró cikkekben és könyvismertetésekben, amelyek főleg a Zala megyei sajtóban: az Alsólendvai Híradóban, az Alsólendva és Vidékében, a Délzalában, a Gazdasági Értesítőben, a Magyar Paizsban, a Muraközben (Medjimurje), a Muraszombat és Vidékében, a Nagykanizsa és Vidékében és a Szépirodalmi Közönyben jelentek meg.

A tanulmánykötet két részre oszlik. Az első részben a szerző A Zrínyiek és Alsólendva címmel az alsólendvai Bánffyak és a Zrínyiek között kialakult történeti és művelődéstörténeti kapcsolatokat mutatja be, valamint a két dinasztia együttműködését a törökök ellen folyó küzdelemben, a híres alsólendvai diadalban 1603-ban. A mű második részének anyagát (A Zrínyi-kultusz a történelmi Zala vármegyében az 1880–1920 közötti időszakban) a Zala megyei sajtóban megjelent cikkek alapján dolgozta fel és rendszerezte. Külön fejezetet szentel a szerző a megjelent tudományos jellegű publikációknak, főleg a Zrínyi emlékoszlop történetének, amelyet 1904-ben avattak fel, valamint a Zrínyi-síroknak Szentilonán. Ezt követik a néphagyománnyal kapcsolatos közlések, a Zrínyi-kultusz hivatalos és szervezett jelei és azon szépirodalmi alkotásokról szóló fejezet, amelyek erősítették a Zrínyi-kultuszt a magyar és a horvát sajtóban. A tanulmánykötetet 20 oldalas bibliográfiai jegyzék zárja, amelyben a hivatkozott folyóiratokról és hírlapokról lehet tájékozódni.

A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok – Ilustratorji madžarskih knjiznih izdaj v Sloveniji címmel jelent meg magyarul és szlovénul Zágorec-Csuka Judit könyvtörténeti tanulmánykötete, amelyet a Galéria-Múzeum Lendva adott ki 2003-ban a *Vizuális anyanyelv határok nélkül, Magyar könyvillusztráció Magyarország határain kívül 1918-tól napjainkig* című nemzetközi könyvkiállítás lendvai bemutatása alkalmából. A tanulmánykötethez *Tanja Šimonka* művészettörténész válogatott illusztrációkat, és *Livija Horvattal* fordította le a szlovén szövegeket. A tanulmánykötetben a szerző a szlovéniai magyar könyvek könyvillusztrátorairól és illusztrációikról írt elemzést, és közölt bibliográfiai jegyzéket mind az illusztrátorokról (életrajz, munkásság), mind az illusztrált magyar könyvekről.

A tanulmánykötet három nagyobb részre tagolható. Az igényes szlovéniai magyar könyvillusztrálás útja 1961-től napjainkig című részben a szerző a 60-as évektől a 2000-es évekig keletkezett illusztrált könyvek tipográfiai, formai, tartalmi ismérveit és az illusztrátorok stílusát, formatervezési tehetségét elemzi. A tanulmány második részében pedig a gyermek- és ifjúsági könyvek, a szépirodalmi művek, a tankönyvek, a Muratáj folyóirat és a képregények illusztrátorait mutatja be könyvtörténeti és illusztrációtörténeti szempontból, illetve a magyar könyvkiadás folyamatában elfoglalt helyük és minőségi szintjük szerint. A tanulmánykötet harma-

dik része egy 40 oldalas bibliográfia, amelyben a szerző betűrendben sorolja fel az illusztrátorokat és az általuk illusztrált könyveket. Mindegyik illusztrátort egy-egy színes vagy fekete-fehér illusztrációval is jellemez a bibliográfia.

Tanulmánykötetei és művei

- *Gábor Zoltán festőművész portréja – Portret akademskega slikarja Zoltána Gáborja.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002., 197 p. illusztr. ISBN 961-6232-19-3.
- *A Zrínyiek nyomában: tanulmánykötet.* Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2003. 75 p. ISBN 963-212-558-4.
- *A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok – Iustratorji madžarskih knjižnih izdaj.* Lendava, Galerija-Muzej, 2003. ISBN 961-91217-0-8.
- *Az elsüllyedt jelek. A 20. századi magyar könyvillusztráció Magyarország határain kívül 1918-tól napjainkig.* Budapest, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága, 2003., 235 p. (Zágorec-Csuka Judit: A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok 1918-tól napjainkig, 57-68.p.)

Dr. RUDAŠ Jutka

(Karlsruhe, 1969 –), irodalomtörténész, esztéta.

1969-ben született Karlsruhéban, Németországban, ahol szülei vendégmunkásként dolgoztak. Jelenleg Hosszúfaluban lakik. Tanári oklevelet 1996-ban szerzett magyar – földrajz szakon a maribori Pedagógiai Karon. 1993-tól a lendvai Kétnyelvű Középiskolában működött mint magyartanár. 1999-től a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Intézetében dolgozik tanársegéd-demonstrátorként. A 20. századi magyar irodalomból, irodalomelméletből és ifjúsági irodalomból vezet szemináriumokat és gyakorlatokat.

Jelenleg a JPTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola Összehasonlító Irodalom és Művészettudomány alprogramjának PhD-hallgatója. Mentora prof. dr. Thomka Beáta. Kutatási területe az irodalmi hermeneutika, recepcióesztétika, recepcióelmélet, a magyar irodalom szlovéniai recepciója, összehasonlító irodalomtudomány, fordításelmélet. PhD-dolgozatában az irodalmi befogadásnak mint az irodalmi kölcsönhatás általános rendszerét alkotó szükséges és valós elemnek a vizsgálatával foglalkozik. Kutatja a fordítást, mint az irodalmi folyamat kulcsfontosságú szerves részét, továbbá azt, hogy milyen szerepe, sajátossága és szellemi kívánalma van a befogadó irodalomnak.

Doktori disszertációja alapvetően komparatvizitikai, összehasonlító irodalomtörténeti munka, amelynek tárgya két nagyobb tematikus egységből tevődik össze. Az első rész az irodalomelméleti kérdésirányt igyekszik megragadni, amely alapvetően a fordítás-befogadás-hatás meglétéből indul ki.

A másik részben a szlovén recepciót vizsgálja. Ezen a témakörön belül pedig azt, hogy milyen a jelentősége és visszhangja a kortárs magyar irodalomnak, a szlovén irodalom milyen saját eszközökkel felel meg az idegen szövegeknek, hogyan alkotható meg a modern fordítás elmélete.

A második rész egy teljességre törekvő bibliográfiával zárul, melyben minden szlovénul megjelent magyar tanulmány, regény, vers adata megtalálható a 80-as évektől kezdve.

Irodalomtörténeti, esztétikai tárgyú tanulmányai

- *Paul de Man és az ironia.* Üzenet, Subotica, 2001. 31. évf., 154–164. p.

- *Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban.* Muratáj, Lendva, 2001/2. 2. sz. 57–64. p. és az *Érintkező kultúrák, kisebbségi értékek* c. tanulmánykötetben Pécs, MTA Pécsi Akadémiai Bizottság, 2001. 245 – 251. p.
- *A posztmodern identitás II., avagy „Személyiségnek lenni a legtöbb...”* (Márai Sándor). *Studio Slavica Savaria*, 2002.1-2. sz., 595 - 605. p.
- *Szlovén hungaricák a 80-as évek második felétől: a magyar irodalom szlovéniai recepciója.* *Szomszédos népek – szomszédos kultúrák* kiadványa. Maribor, Pedagoška Fakulteta; Szombathely, Berzsenyi Dániel Főiskola, 2001., 90 – 100. p.

I. 7. 3.

Nyelvtudományok

A 70-es évek végétől jelentek meg tudományos igényű tanulmányok, illetve résztanulmányok a nyelvjárás és helynévtudomány köréből, elsősorban *Varga József és Kaszás József* tollából. A hazai nyelvtudóssal ellentétben Kaszás Józsefet csak származása köti ide. A csentei születésű tanár tanulmányai befejeztével Újvidéken telepedett le, később a 70-es évek közepén bölcsészdoktori oklevelet szerzett. A maribori Pedagógiai Kar magyar lektorának hosszabb-rövidebb nyelvészeti tárgyú írásai a Naptárban jelentek meg a 80-as évek végétől. Ebben a munkában különösen kitűnt Guttman Miklós is, az *Anyanyelvünk* című kötet (1983) szerkesztője: rendszeres nyelvművelő tevékenysége mellett tekintélyes mennyiségű nyelvjárás anyagot is gyűjtött Muravidéken. Az *Anyanyelvünk* a Népújságban és a Muraszombati Rádió magyar nyelvű műsoraiban elhangzott, illetve közzétett nyelvművelő írásokat tartalmazza.

Varga József tanulmányát a Naptár 1989-ben *A népnyelvi és névtani kutatások története a Muravidéken* címmel publikálta. A szerző 1985-ben védte meg bölcsészdoktori disszertációját *A murántúli (jugoszláviai) falvak magyar ragadványnevei* címmel Budapesten, az ELTE Bölcsészettudományi

Karán. A disszertáció anyaga 2003-ban könyv formában is megjelent Lendván *Muravidéki személynevek* címmel. 1999-ben dr. Varga József *Nyelvhasználat, névdivat* címmel adott ki tanulmánykötetet, amelyben rávilágít a muravidéki magyarok névdivatának sajátosságaira, a magyar nyelv torzulásaira és a nyelvi megmaradás bizonyos stratégiáinak jövőbeli alakítására. Ez a mű is hiánypótló, hiszen a névdivat kérdéseivel eddig behatóbban senki sem foglalkozott a magyar nyelvészek közül a Muravidéken.

Kaszás József doktori értekezését 1987-ben *Lendva (Lendava) és környéke jelenkori és történeti földrajzi neveinek élete* címmel írta. A 90-es évek elejétől a Muratájban dr. Bokor József, a Maribori Egyetem Magyar Tanszékének lektor-tanára, majd tanszékvezetője és Dr. Kolláth Anna magyar lektor publikálnak nyelvészeti cikkeket, amelyek a Muravidék magyar nyelvére, nyelvjárására, illetve szociolingvisztikájára vonatkoznak. 1999-ben jelent meg a Maribori Magyar Intézet és a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet kiadványaként *Az anyanyelv a kétnyelvűségben* című tanulmánykötet, amelyet dr. Bokor József tanszékvezető tanár szerkesztett. A tanulmánykötet annak a tudományos emlékülésnek az anyagát tartalmazza, amelyet a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Intézete rendezett Mariborban 1996.

novemberében, a Magyar Tanszék megalapításának 15. és a lektorátus fennállásának 30. évfordulója alkalmából. A tanulmánykötet öt fejezetre oszlik: Kétnyelvűség és anyanyelvűség, Anyanyelvhasználat, Anyanyelvoktatás, Nyelvjárás, nyelvtörténet és Nyelvek egymás közt.

Komparatív nyelvtudománnyal a 80-as évek végétől *Dr. Bernjak Elizabeta* foglalkozott. 1990-ben sikeresen védte meg PhD disszertációját a *Szlovén-magyar kétnyelvűség kontrasztív vizsgálata* címmel, majd *A szlovén-magyar nyelvi kontaktus okozta nyelvi hiányosság nyelvrendszerbeli okai* című disszertációjával 2000-ben megszerezte a Ljubljana-i Egyetemen a tudományok doktora címet. 2002-ben a szlovén irodalmi nyelv egyetemi docensének habilitálták. Habilitációs értekezésének témája *A szlovén-magyar kontrasztív nyelvtan* volt, amely monográfiaként is megjelent.

Nyelvészeti tanulmányok írásával foglalkoztak még más muravidéki szerzők is a 80-as évek végétől a 2000-es évek elejéig, köztük dr. Bence Lajos, dr. Göncz László és Zágorec-Csuka Judit.

Dr. Bence Lajos a kétnyelvű oktatás fejlődéstörténetéről és ennek nyelvészeti jelentőségéről, illetve a nemzetiség megmaradásának esélyeiről, valamint a kétnyelvűség és az identitásvesztés kettősségéről írt tanulmányokat.

Dr. Göncz László az anyanyelv jelenéről és jövőjéről, Hetésről mint a magyar nyelvhatár peremén létező nyelvi szigetről, az anyanyelvről mint az egyén és a közösség nemzeti identitásának tényezőjéről, az anyanyelv megőrzéséről és a megőrzés nehézségéről, továbbá az anyanyelvápolásról, anyanyelvművelésről, a muravidéki kétnyelvű oktatás helyzetéről és jövőjéről írt tanulmányokat és cikkeket. Zágorec-Csuka Judit nyelvészeti témái a szlovénizmusok, a tükörfordítások, a szlovén nyelvi származékok a muravidéki magyar nyelvben, a muravidéki magyar nyelvjárás sajátosságai, a kétnyelvűség helyzete a rendszerváltás utáni Szlovéniában, a kétnyelvűség nyelvi és kultúrokológiai helyzete, a muravidéki magyar helységnevek, a diáknyelv, a tájnyelvi szavak, a hasonló hangzású szavak, valamint az anyanyelv szerepe az Európai Unióban.

A tanulmányok és nyelvészeti cikkek a Naptárban, a Muratájban, a Népújság c. hetilapban és a magyarországi nyelvészeti folyóiratokban (Nyelvünk, Kultúránk, Kétnyelvűség stb.) jelentek meg.

A Maribori Egyetem Pedagógiai Kara Magyar Intézetében és Magyar Tanszékén dolgozó tanárok, nyelvi lektorok, köztük dr. Kolláth Anna, dr. Bokor József, dr. Guttmann Miklós, dr. Gadányi Károly, dr. Vörös Ottó, dr. Molnár Zoltán Miklós is publikáltak

muravidéki nyelvészeti témákban tanulmányokat.

Megkülönböztetett figyelmet érdemel az a közös tudományos felmérés, amelyet a ljubljani Nemzetiségekutató Intézet és a budapesti Állami Gorkij Könyvtár munkatársai végeztek (köztük dr. Arday Lajos, dr. Győri Nagy Sándor, dr. Joó Rudolf, dr. Székely András Bertalan, Zelnay Anna) 1985-87 között a nemzetiségi sorsban élő muravidéki magyarok és a rábavidéki szlovének közt. A kutatás eredményeit két vaskos kötetben jelentették meg: *Magyarok és szlovének, együttélésük és együttműködésük a jugoszláv-magyar határ mentén* (Budapest, Állami Gorkij Könyvtár, 1987. 430 p.) és szlovénul *Madžari in Slovenci, sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji* (Ljubljana, Inštitut za narodnostna vprašanja, 1987. 614 p.). A közös kutatások érintették a muravidéki magyarok nyelvhasználatát, a szerzők a kutatások alapján a kétnyelvűségből származó problémákat és gondokat is feltárták. A kutatócsoport néhány javaslatot is megfogalmazott a nemzetiség további fejlődése érdekében, a nyelvtanítás színvonalának emeléséhez a kétnyelvű iskolák részére (Magyarok és szlovének, 422-425. p.) A kutatások nemcsak a nyelvi-szociolingvisztikai helyzet felmérését, hanem a nemzetiség demográfiai, gazdasági és általános művelődési, oktatásügyi és tájékoztatási helyzetének felmérését is elvégezték. E kutatásoknak mindkét

fél nagy jelentőséget tulajdonított, hiszen a maga nemében európai viszonylatban is az első olyan vállalkozást jelentette, amelyet két ország kutatói végeztek egymás országában, nemzetiségi területen. A közös kutatás célja pedig „a Kelet-Közép-Európában élő népek és nemzetiségek jobb megismerése, a (még) közöttük lévő ellentétek feloldása, a megértés és a barátság erősítése egymásra utalt nemzetek és nemzeti kisebbségek között” volt – olvashattuk a tanulmánykötet előszavában.

Doc. dr. sc. BERNJAK Elizabeta

(Gyertyános, Gaberje, 1947 –), nyelvész, a tudományok doktora.

1947-ben született Gyertyánosban (Gaberje). Az általános iskola után tanulmányait a muraszombati tanítóképzőben folytatta, ahol 1967-ben kiválóan érettségizett, majd beiratkozott a ljubljanoi egyetem bölcsészettudományi karára, s itt szlovén, német és lengyel nyelvből és irodalomból szerzett diplomát (1973). A graduális tanulmányok befejeztével 10 évig a lendvai Kétnyelvű Középiskolában dolgozott mint a szlovén és német nyelv és irodalom tanára. 1982-ben a maribori Pedagógiai Akadémia kinevezte a szlovén nyelv

lektorának, és ez évben kezdte meg lektori tevékenységét a szombathelyi Tanárképző Főiskolán is. 1986-tól a maribori Pedagógiai Kar állandó munkatársa. 1990-ben sikeresen megvédte PhD disszertációját *A szlovén-magyar kétnyelvűség kontrasztív vizsgálata* címmel szlovén nyelvészetből. A ljubljanoi egyetemen 2000-ben a tudományok doktora lett. Disszertációjának címe: *A szlovén-magyar nyelvi kontaktus okozta nyelvi hiányosság nyelvrendszerbeli okai*. 2002-ben habilitálták a szlovén irodalmi nyelv egyetemi docensének; habilitációs értekezésének témája a szlovén – magyar kontrasztív nyelvtan. A mű monográfia formában is megjelent.

Tudományos kutatói munkássága

Aktívan közreműködik a nemzetközi és hazai kongresszusokon, szimpóziumokon és tudományos üléseken. Konkrétan 5 nemzetközi (Ljubljana, Klagenfurt, Graz, Szentgotthárd) és 10 hazai (Maribor, Szombathely, Ljubljana, Murska Sobota) alkalmazott nyelvészeti konferencián, 4 hungarológiai szimpóziumon (Szombathely, Maribor), 7 nemzetközi szlavisztikai szimpóziumon (Szombathely), 4 nemzetközi szociolingvisztikai konferencián (Ljubljana, Maribor, Graz, Klagenfurt) vett részt referátumaival. Tanulmányaiban szociolingvisztikai és alkalmazott nyelvészeti témákkal foglalkozik, pl. a szlovén – magyar kétnyelvűséggel, a kisebbségi nyelv megmaradásával, a kontaktusos nyelvi helyzetből adódó hiányosságokkal; nyelvészeti, kontrasztív nyelvészeti témákkal. A tudományos üléseken elhangzott referátumok kötetekben is megjelentek. Kontrasztív nyelvészeti tanulmányait és cikkeit Magyarországon, Szlovákiában, Szlovéniában és Ausztriában publikálták (pl. *Studia Slavica Savariensia*, *Bibliotheca Slavica Savariensis*, *Jezik in slovstvo*, *Jezikoslovne študije*, *Kaligrama*). A szlavisztika területén elért eredményeiért a Berzsenyi Dániel Főiskola 2000-ben “Fran Miklošič” emléklapokkal tüntette ki.

Szakmai és egyéb tevékenysége

Bernjak Elizabeta aktívan közreműködik a szlovenisztikai, szociolingvisztikai és fordításelméleti szakmai tevékenységben, és igyekszik a kutatások eredményeit átültetni a pedagógiai gyakorlatba is. Előadásaival részt vett több mint 20, Szlovéniában, Magyarországon, Ausztriában rendezett szakmai konferencián mint előadó, ill. több esetben mint a szervező bizottság és a programtanács tagja. A Berzsenyi Dániel Főiskola Szlovén Nyelv és Irodalom Tanszékén folytatott tanári tevékenységén kívül tankönyveket ír, ill. fordít a kétnyelvű általános iskolák számára, a kétnyelvű oktatás követelményeinek megfelelően összeállította a *Szlovén-magyar*, ill. *Magyar-szlovén szótárt* (1990). 1993-tól szakmai tanácsadó a Slovenski utrinski című szlovén nyelvű TV-magazinnál. 2003-tól az ELTE Bölcsészettudományi Kar kirendelt doktori képzésének oktatója.

Több szlovéniai és magyarországi szakmai és tudományos társaság tagja: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, Slavistično društvo Slovenije, Pomurska akademska znanstvena unija, Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, Vas Megyei Tudományos Társaság.

Művei, monográfiái

- *Jezikoslovni razlogi interferenénih pojavov v slovensko-madžarskem jezikovnem stiku : protislovna analiza oblikoslovne in skladenjske ravnine v slovenščini in madžarščini. A szlovén-magyar nyelvi kontaktusban jelentkező interferenciás jelenségek nyelvrendszerbeli okai.* (Bibliotheca Slavica Savariensis,5). Szombathely, Visoka pedagoška šola Dániel Berzsenyi, oddelek za slovenistiko, 1999., 173 str. (COBISS.SI-ID 8529308)
- *Jezikovnosistemski razlogi primanjkljaja v slovensko-madžarskem jezikovnem stiku: A szlovén-magyar nyelvi kontaktusban jelentkező nyelvi hiányosságok nyelvrendszerbeli okai.* Doktorska disertacija. Ljubljana, 1998. VIII., 354 grafikai melléklet, táblázatok (COBISS.SI-ID 108750336)
- *Kontrastivna obravnava dvojezičnosti s posebnim podudarkom na slovensko-madžarsko dvojezičnost na narodnostno mešanem območju Pomurja. A kétnyelvűség kontrasztív vizsgálata, külön hangsúllyal a szlovén-magyar kétnyelvűség-re a nemzetiségileg vegyesen lakott Muravidéken.* Magiszteri dolgozat. Ljubljana, Filozofska fakulteta, PZE za slovenske jezike in književnosti, 1990. 348 f. (COBISS.SI-ID 657416)

Tanulmányok, amelyek tudományos konferenciák előadásaként jelentek meg

- *A funkcionális kétnyelvűség (szlovén-magyar) perspektívái.* Kalligram (Bratislava), 2001. nov./dec., 11/12. 47-57. p., illustr. (COBISS.SI-ID 11446024)
- *Teorija besednih vrst v slovenskem in madžarskem jezikoslovju : protistava besednih vrst v modernih slovenskih in madžarskih slovnica.* Stud. Slav. Savar, 2001. 1/2. 1–17. p. (COBISS.SI-ID 11047688)
- *A határozottság-kategória kifejezési formája a szlovén és a magyar nyelvben.* In: BALASKÓ, Mária. március 3., Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola, Filológiai Intézet, 2001. 25-32. p., (COBISS.SI-ID 11113224)
- *A kisebbségi nyelvek képzési lehetőségei az EU-ban.* GADÁNYI Károly, PUSZTAY János. Közép-Európa : egység és sokszínűség : a Nyelvek Európai Éve 2001 zárókonferenciájának előadásai, Szombathely, 2002. január 28–29., Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola, 2002. 212–220. p., (COBISS-ID 12195592)
- *A funkcionális (szlovén-magyar) kétnyelvűség perspektívái.* In: RUDA Gábor. Nemzetiségi iskolák – kétnyelvű oktatás : Szentgotthárdi konferencia : Konferencia v Monoštru : Konferenz in Szentgotthárd 2000. Pilisvörösvár, Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület; Graz: Artikel-VII-Kulturverien für Steiermark, 2002. 131–139. p. (COBISS-SI-ID 3809075)
- *A funkcionális (szlovén-magyar) kétnyelvűség perspektívái = Perspektive funkcionalne (slovensko-madžarske) dvojezičnosti = Perspektiven der funktionellen (slowenisch-ungarischen) Zweisprachigkeit.* In: RUDA Gábor. Nemzetiségi iskolák – kétnyelvű oktatás : Szentgotthárdi konferencia : Konferencia v Monoštru. Konferenzen in Szentgotthárd 2000. Pilisvörösvár, Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület; Graz: Artikel-VII-Kulturverien für Steiermark, 2002. 131-158. p. (COBISS.SI-ID 12562952)
- *Slovenski pravopis v protistavi z madžarskim pravopisom. (A szlovén és a magyar helyesírás kontrasztív összehasonlítása).* Stud. Slav. Savar., 2002. 1/2, 129-141. p., (COBISS.SI-ID 12562952)
- *Govorni položaj in osvajanje slovenskega jezika v dvojezični slovensko-madžarski jezikovni skupnosti v Republiki Madžarski. (Beszédhelyzetek és a szlovén nyelv elsajátítása a kétnyelvű, a szlovén és a magyar nyelvi közösségben Magyar-*

országban) In: GADÁNYI, Károly: Tudományos Közlemények : 10 éves a szlovén nemzetiségi tanárképzés a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán : 10 let katedre za slovenski jezik in književnost na Visoki učiteljski šoli v Szombathelyu : Szombathely-Maribor. Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1990., 39-46. p. (COBISS.SI-ID 10384904) Önálló tanulmány a monográfiában.

- *A második nyelv tanulásának kétnyelvű és kétkulturájú modellje szlovén-magyar vegyes lakosságú területen* In: KLAUDY Kinga. III. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. Előadások. Miskolc, Miskolci Egyetem, 1993., 97-101. p. (COBISS.SI-ID 10385416)
- *Jezikovno-sistemi razlogi primanjkljaja v slovensko-madžarskem jezikovnem tisku. (A szlovén és a magyar nyelvi kontaktushelyzetből származó hiányosságok nyelvenszerbeli okai)* V: ŠTRUKELJ, Inka. Jezik tako in drugače : Zbornik, Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, 1993., 263-271. p., (COBISS-SI-ID 55095296)
- *Kontrastivno poučevanje slovenskega in madžarskega jezika. (A szlovén és a magyar nyelv kontrasztív tanulmányozása)* V: ŠTRUKELJ, Inka. Jezik tako in drugače : Zbornik. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, 1993., 263-272. p. (COBISS.SI-ID 10420232)
- *Slovenske besede in izrazi v govoru prekmurskih Madžarov. (A muravidéki magyar nyelvben jelentkező szlovén szavak és kifejezések)* In: KÁROLY ; Gadányi. Nemzetközi Szlavisztikai Napok V.: (I.kötet), Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1995. 119-123. p. (COBISS.SI-ID 10420232)
- *Kontrastivna fonologija slovenskega in madžarskega jezika : težave pri osvajanju fenomenoškega sistema nematernega jezika. (A szlovén és a magyar nyelv kontrasztív fonológiája. Nehézségek a nem anyanyelv fonológiai rendszerének elsajátításában)* In: GADÁNYI Károly, BOKOR József, GUTTMANN Miklós. Nyelvi tudat, identitástudat, nyelvhasználat. (Bibliotheca Slavica Savariensis, 3.). Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1996. 47-52. p. (COBISS.SI-ID 8423172)
- *Izražanje kategorije določnosti v slovenskem in madžarskem jeziku: protistava jezikovnosistemskega izraza posesivnosti in partitivnosti. (A határozottság-kategória kifejezése a szlovén és a magyar nyelvben: a possesszivitás és a partitivitás kifejezéseinek összevetése).* V: ŠTRUKELJ, Inka. II. kongres Društva za uporabno jezikoslovje Slovenije. Jezik za danes in jutri : zbornik referatov

na II. kongresu, Ljubljana, 8. – 10.10. 1998. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije: Inštitut za narodnostna vprašanja, 1998. 402-409. p. (COBISS.SI-ID 7663368)

- *Protistava vezljivosti slovenskih in madžarskih glagolov. (A szlovén és a magyar igék vonzatszerkezetének összevetése)* In: NYOMÁRKAY István, LUKAČ, Stjepan. Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes : zbornik razprav. Budimpešta: Košičev sklad, 1998. 103-112. p., (COBISS.SI-ID 7496200)
- *Vprašanja kongruence v slovenskem in madžarskem jeziku. (Az egyeztetés kérdése a szlovén és a magyar nyelvből)* In: GADÁNYI Károly. VI. medunarodni slavistički dani, (Bibliotheca Croatia Hungariae, knj. 3/1, knj 3/2). Sambotel;Pečuh: Hrvatski znanstveni zavod: = Horvát Tudományos Kutatók Egyesülete: Visoka nastavnička škola „Bezsenyi Dániel“: = Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1998. knj. 3/1, 151-160. p. (COBISS.SI-ID)
- *Sociolingvistične okoliščine osvajanja standardnega slovenskega jezika v Porabju. (A szlovén standard nyelv elsajátításának szociolingvisztikai aspektusai a Rábavidéken)* In: BOKOR József (ur.). Az anyanyelv a kétnyelvűségben. Maribori Egyetem Pedagógiai Kara Magyar Intézet; Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999. 39-45. p. (COBISS.SI-ID 8291080)
- *Beszédhelyzetek és beszédszokások Rábavidéken. V: BALASKÓ, Mária, KOHN, János VIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke. (A VIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia előadásainak gyűjteményes kiadása, 1998. április 16–18., Szombathely.) Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1999. knj.3, 105-110. p. (COBISS.SI-ID 8291080)*
- *Nekateri jezikovnopolitični vidiki izgubljanja manjšinskega /slovenskega) jezika v Porabju. (A kisebbségi (szlovén nyelv) elvesztésének néhány nyelvpolitikai aspektusa a Rábavidéken).* In: ŠTRUKELJ, Inka. Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije. Ljubljana, Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, 2000, zv. 1., 108-118. p. (COBISS.SI-ID)
- *Univerzalije jezikovnih stikov na dvojezičnem območju ob slovenski-madžarski meji : (Posledice kodne izbire in kodne menjave za jezikovni sistem in identiteto manjšine) (A nyelvi érintkezések univerzáléi a szlovén és a magyar határmenti kétnyelvű területen).* In: KLOPČIČ, Vera. Narodne manjšine 4., Živeti z mejo, = A határral élni, = Živeti uz granicu, = Leben mit der Grenze, Materinščina, dejavniki osebne in skupnostne narodnostne identitete, = Az anyanyelv, az egyén és a kö-

zösség nemzeti identitásának tényezője = Materinski jezik, element osobnega i zajedeničkega nacionalnog znanstveno-kulturnem srečanju v Murski Soboti, 5-6. junij 1998. Ljubljana, Inštitut za narodnostna vprašanja: = Institute for Ethnic Studies: Slovenska akademija znanosti in umetnosti= Monošter = Szentgotthárd: zveza Slovencev na Madžarskem, 2000. 222-235. p. (COBISS.SI-ID 7575629)

Szótárak

- *Madžarsko-slovenski, slovensko-madžarski slovar = Magyar-szlovén, szlovén-magyar szótár* (Serija Moderni slovar). Ljubljana, Cankarjeva založba, 1995. 1046 p. ISBN 86-361-0932-9. (COBISS.SI-ID 53462784)

HADROVICS László

(Alsólendva, 1910 – Budapest 1997), nyelvész, filológus, szlavista, akadémikus.

1910-ben született Alsólendván, 1929-ben Keszthelyen érettségizett. 1934-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen magyar és latin szakon szerzett tanári oklevelet, 1935-ben magyar nyelvészetből és szlavisztikából doktorált. 1935-ben Berlinben volt ösztöndíjas, 1937-től az Egyetemi Könyvtár munkatársa, majd az egyetemi Szláv Intézet tanársegédje. 1941-től a Teleki Pál Tudományos Intézetnek, majd az MTA Történettudományi Intézetének délszláv referense és tudományos kutatója.

1941-ben a budapesti egyetem szlavisztikából magántanárrá képesítette, 1951-től az egyetem docense, 1954-től egyetemi tanár. Délszláv filológiát és általános szlavisztikát oktatott, 1965-től tanszékvezetőként. 1974-ben nyugalomba vonult.

1966 – 1985 között a *Studia Slavica* című folyóiratot szerkesztette. Gáldi Lászlóval készített *Orosz – magyar és Magyar – orosz szótárai* 1951-től több formában és kiadásban jelentek meg. 1948-tól az MTA levelező, majd 1970-től rendes tagja. Több akadémiai bizottságnak is tagja volt. 1985-ben Állami Díjban részesült.

Művei

- *Magyar és déli szláv szellemi kapcsolatok.* 1944.
- *Orosz – magyar szótár, Magyar – orosz szótár.*
Budapest, 1951-1952. 996 p. (Gáldi Lászlóval közösen)
- *Magyar – szerbhorvát, Szerbhorvát – magyar szótár.* Budapest, 1957.
- *Az ómagyar Trója-regény nyomai a délszláv irodalomban.* Budapest, 1955.
- *Ungarische Elemente im Serbokroatischen.* 1985.
- *A magyar Huszita Biblia és cseh rokonsága.* Budapest, Akadémia K., 1994.
- *Magyar-szerbhorvát szótár–Madžarsko srbohrvatski rečnik.*
Budapest, Terra, 1958. 655 p.

- *Szerbhorvát-magyar szótár – Srbohrvatski madžarski rečnik.* Budapest, Terra, 1964., 688 p.
- *Magyar-orosz szótár – Vengerskoj-ruskij slovar – Gáldi Lászlóval,* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1964.
- *Jövevényszó-vizsgálatok.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1965. 116 p. (Nyelvtudományi Értekezések, 50.)
- *A funkcionális magyar mondattan alapjai.* Budapest, Akadémiai, Zrínyi, 1969. *Szavak és szólások.* Budapest, 1975.
- *Magyar történeti jelentéstan. Rendszeres gyakorlati szókincsvizsgálat.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1992.
- *Magyar frazeológia. Történeti áttekintés.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1995.
- *Horvát-magyar kisszótár,* szerk. Nyomárkay Istvánval. Budapest, 1966.
- *Szerb-magyar kisszótár.* Budapest, 1997.

Bibliográfiája

- **SZÚNYOGH Sándor:** *Hadrovics László.* Naptár, 1987.
- *Magyar és nemzetközi ki kicsoda.* Budapest, 1996. 387. p.
- **BENKŐ Lóránd – MARIANOVIČ Stanislav – NÉMETH G. Béla – NYOMÁRKAY István:** *Búcsú Hadrovics Lászlótól.* *Magyar Nyelv,* 1997., 3. sz., 257–267. p.
- **KISS Lajos:** *László Hadrovics sechzigjährig,* *Studia Slavica,* 1970.
- **GREGOR Ferenc:** *László Hadrovics siebzigjährig. 1970–1979.* *Studia Slavica,* 1979.
- **SZÚNYOGH Sándor:** *Muravidéki portrék: egy fáradhatatlan nyelvtudós,* *Népújság,* 1991. II.15. 6. sz.14. p.
- **SZÚNYOGH Sándor:** *In memoriam Hadrovics László: 1910–1997.* *Népújság,* 1997. V. 29. 21. sz. 7. p.

- **SZELI István:** *Hosszú útnak pora: tanulmányok, kritikák.* Újvidék, Forum, 1991. 241. p.
- *Magyar Irodalmi Lexikon.* Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 9. köt. 91. p.
- **NOVAK Vilko:** *Naši znameniti rojaki : Slavist László Hadrovics.* Stopinje, 1994. 40-41. p.

KASZÁS József

(Csente, Čentiba, 1934 –), nyelvész, tanulmányíró.

1934-ben született Csenteiben. 1956-ban diplomázott a Szabadkai Tanítóképzőben. 1959-ben végezte el Újvidéken a Tanárképző Főiskola magyar-szerbhorvát szakát. 1963-ban szerzett az Újvidéki Egyetem BTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén középiskolai tanári oklevelet. 1972-ben védte meg Budapesten bölcsészdoktori disszertációját magyar nyelvészetből. 1959–1970 között az újvidéki Óvónőképző tanára, 1970 –74 között újvidéki járási tanfelügyelő, 1974–1994 között az újvidéki Pedagógiai Akadémia főiskolai tanára volt. 1995 óta nyugdíjas.

Művei

- *A magyar gyermekirodalom élő fája*, Újvidék, 1981.
- *A szlovéniai Lendva (Lendava) környékének helynevei*. (Magyar névtani dolgozatok, 134.) Budapest, ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport, Névkuató Munkaközösség; Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1995. 160 p., illusztr.
- *A szlovéniai Lendva (Lendava) környékének helynevei*. In: Magyar névtani dolgozatok. Budapest: ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport, 1995., 163. p.

Cikkei

- *Csentevölgy földrajzi nevei*. Hungarológiai Közlemények, 1971. 8. sz., 74-75. p.
- *A ragos és névutós földrajzi nevek kérdéséhez*. Hungarológiai Közlemények, 1975. 22. sz., 81–88. p.
- *Párhuzamos és többszörös névadás Alsólendva és környéke földrajzi neveiben*. Naptár, 1977., 76–84.p.
- *A ragos és névutós földrajzi nevek kérdéséhez*. Naptár, 1977., 92–101. p.
- *A földrajzi nevek változása Lendava-Lendva környékén*. Hungarológiai Közlemények, 1977. 30-31. sz., 119–144. p.
- *A földrajzi nevek változása Lendava-Lendva környékén*. Naptár, 1977., 81–116. p.

- *Párhuzamos és többszörös névadás Alsólendva és környéke földrajzi neveiben.* Hungarológiai Közlemények, 1977. 18.sz. 17–23. p.
- *Szeressük anyanyelvünket!* Naptár, 1996. 115–118. p.

Bibliográfia

- **VAJDA Gábor:** *A magyar gyermekirodalom élő fája.* Magyar Szó, 1982. febr. 2.
- **CSÁNYI Erzsébet:** *A "soványbogár" hizlalása.* Magyar Szó, 1982. jún.19.
- **SZŰCS Imre:** *Az antológia nagy körütekintést igényel.* Üzenet, Szabadka, 1982., 7–8. sz.
- **VÁRKONYI Zsuzsa:** *A magyar gyermekirodalom élő fája.* Oktatás és Nevelés (Szabadka), 1982. 48. sz.
- **VIRÁGH Gábor:** *Vallomás egy könyvről.* Magyar Szó, 1996. okt. 5.

Dr. VARGA József

(Virovitica, Verőce, 1930 –), nyelvész, egyetemi tanár.

(→ L. még a 135. oldalon!)

1930-ban született Verőcén (Virovitica, Horvátország). Két-éves kora óta él az Alsólendvához közeli Göntérházán. A tanítóképzőt Muraszombatban végezte el. Pedagógusi pályáját 1950-ben Csentében kezdte. A későbbiekben tanított az alsólendvai, a dobronaki, a radamosi és göntérházi általános iskolában, valamint az alsólendvai Kétnyelvű Középiskolában. A göntérházi Vljaj Lajos Kétnyelvű Általános Iskola igazgatója volt 1970-től 1978-ig. Közben 1975-től 1981-ig a magyar nyelv és a kétnyelvű oktatás szakfelügyelői teendőit is ellátta.

1966-ban az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelvből és irodalomból főiskolai, 1976-ban a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán egyetemi oklevél tulajdonosa lett. 1985-ben Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Karán nyelvészetből megvédte *A murántúli (Jugoszlávia) falvak magyar ragadványnevei* című bölcsészdoktori disszertációját. 1989-ben ugyancsak az ELTE-n doktorált magyar nyelvből. 1980–1997-ig, nyugdíjba vonulásáig a Maribori Egyetem Pedagógiai Karán a Magyar Nyelv és Irodalom Intézet tanszékvezetője, 2003-ig óraadó tanára volt.

Számtalan szakmai (nyelvi, irodalmi, módszertani stb.) továbbképzést tartott a kétnyelvű (szlovén – magyar) oktatásban dolgozó pedagógusoknak. Tudományos kutatóként főleg antroponimiával s dialektológiával, továbbá a szlovéniai kétnyelvű oktatással (módszertanával és eredményességével), a szlovéniai magyar irodalom történetével és a muravidéki őshonos magyarság néprajzával, szokásaival foglalkozik. Kutatásainak eredményeit számos hazai és külföldi (főleg magyarországi) kongresszuson, konferencián és egyéb szakmai rendezvényen mutatta be, majd azok gyűjteményekben, folyóiratokban stb. jelentek meg. A felsorolt szakmai és művészeti ágazatokban 250 írást publikált.

Több országos és regionális elismerést, oklevelet stb. kapott sokoldalú és eredményes tevékenységéért. Közülük néhány: a JSZSZK Elnöksége által a Népért Tett Szolgálatok Ezüstcsillagos Érdemrendje; a Magyar Nyelvtudományi Társaság által a magyar nyelvjárásban végzett különös elismerésre és dicséretre méltó munkájáért Csúry Bálint-díj és Elismerés; a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsától érdemes és eredményes munkássága elismeréseként a Magyar Népköztársaság Csillagrendje. A Maribori Egyetem a több mint 30 éves eredményes nevelő-oktató

és tudományos kutató munkájáért Ezüst Plakettet; a Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Kulturális Nívódíjat; Keszthely Város Önkormányzata a Helikoni Ünnepek Emlékérmét adományozta neki. 2003-ban a Magyar Kultúra Lovagja lett.

Több tudományos és irodalmi társaság tagja, pl.: Magyar Írószövetség, Szlovéniai Magyar Írók Társasága, Magyar Nyelvtudományi Társaság, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, Csokonai Vitéz Mihály Irodalmi Társaság, Magyar Írók Nemzetközi Társasága, Irodalmi Társaságok Szövetsége, Berzsenyi Dániel Irodalmi Társaság, Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, az MTA köztestületi tagja stb.

Tudományos művei

- *Anyanyelvünkért.* Murska Sobota, Pomurska založba, 1983. 151 p. Válogatta és szerkesztette a tanulmánykötet társszerzője: Guttman Miklós
- *Nyelvhasználat, névdivat.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999. 138 p.
- *Muravidéki személynevek.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003., 350 p.
- *Hogyan írjuk hetésiesen?* Lendva, 2004.

Tanulmányai, szakcikkei

- *A hetési nyelvjárás.* Naptár, 1977. 117–120. p.
- *A jugoszláviai őrségi (goričkói) falvak magyar említőnevei, ragadványnevei.* Naptár, 1977. 85-92. p.
- *A magyar nyelv gondozása külföldön : a szlovéniai magyarok kulturális élete.* Magyar Nyelvőr, 1980. 2.sz. 158-174. p.
- *A hetési nyelvjárásról.* In: *Jugoszláviai magyar nyelvjárások 1.* Újvidék, Magyar Nyelv, Irodalmi és Hungarológiai Kutatások Intézete, 1982. 177–179.p.
- *A névdivat változása és a névgyűjtés gondjai a muravidéki magyarság körében.* Naptár, 1985. 81–91. p.

- *A kétnyelvű oktatás és a névgyűjtés gondjai a muravidéki magyarság körében.* Naptár, 1985. 81–91.p.
- *A kétnyelvű oktatás és a magyar nyelv tanítása Szlovéniában.* Jelentkezünk, 1984. 41–42.sz., 31-36. p.
- *Népnyelvkutatás Szlovénia magyarlakta falvaiban.* In: Népnyelvkutatás és iskola : A népnyelvkutató szakkörvezetők országos tanácskozása. (Nagykanizsa, 1987). A Magyar Nyelvtudományi Társaság, 184.sz. Budapest. Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, 27–30. p.
- *Az anyanyelven történő szaktudományi gondolkodáskészségek kialakítása és fejlesztése a kétnyelvű nevelő-oktató munkában.* Oktatás és Nevelés, 1989. 2-3.sz. 53–59. p.
- *Élő nyelvjárásiasságok a Muravidéken.* In: Naptár: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet, Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1988. 81–86. p.
- *Birtokjelölés (többségjelölési sajátosságok) a muravidéki magyar ragadványnevekben.* In: Névtudomány és művelődéstörténet, Zalaegerszeg: Zalaegerszeg Város Tanácsa VB Művelődésügyi Osztálya, 1989. 271–273. p. Metodološki problemi dvojezičnega izobraževanja. Pravo (Novi Sad), 1990, 156–160. p.
- *Az anyanyelv (magyar, szlovén) használatának alakulása a vegyes házasságokban.* Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV., Szombathely, 1991. Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1991. 173 – 191. p.
- *Nyelvszociológiai vizsgálatok egy muravidéki faluban.* In: Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben, Linguistica, 9. Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, 1992. 171–183. p.
- *A magyar és szlovén nyelv kontrasztivitása a kétnyelvű nevelési-oktatási folyamatban.* Muratáj, 1991. 2.sz. 32–36. p.
- *Élő nyelvjárási elemek a Muravidéken.* In: II. dialektológiai szimpozion: Szombathely, 1987. 24-26.p. Veszprém, VEAB, 1990. 157–161. p.
- *Nemzettudat (magyarságtudat) és a személynévhasználat kölcsönhatásának többnyelvű környezetbeli pszicholingvisztikai kérdésköréhez.* In: Corvin

Mátyás-konferencia : Tudományos tanácskozás Mátyás király halálának 500. évfordulóján, Maribor, 1990.: Znanstveno posvetovanje ob 500-letnici smrti kralja Matjaža, Maribor, 1990. Szombathely, 1991. 156–160. p.

- *Kétnyelvű (magyar-szlovén) oktatás a Szlovén Szocialista Köztársaságban.* In: Hagyományok és módszerek, (Hungarológiai Ismerettár), 79. Budapest, Nemzetközi Hungarológiai Központ, 1990. 201–208. p.
- *Az anyanyelvi gondolkodás és a kétnyelvű oktatás.* Muratáj, 1990. 1.sz. 36–39.p.
- *Még meddig így?! Gondolatok a kétnyelvűség megvalósításáról.* Naptár, 1991., 107–115. p.
- *A nemzettudat és a személynévhasználat kölcsönhatása a Muravidék többnyelvű környezetében.* Honismeret, 1991. 2. sz., 46–48. p.
- *A népnyelvi és névtani kutatások története a Muravidéken.* In: Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1991., 690–694.p .
- *A muravidéki személynevek vizsgálata.* In: Lendavski zvezki : trije študije. Lendava-Lendva, 1991. 12–13. sz., 27–40. p.
- *A magyarságtudat alakulása a többnyelvű környezetben.* Naptár, 1992., 108–112. p.
- *A személynevek vizsgálata Csenteiben.* In: Tudományos Közlemények = Znanstvene publikacije : 10 éves a szlovén nemzetiségi tanárképzés a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán= 10 let katedre za slovenski jezik in književnost na Visoki učiteljski šoli v Szombathelyu. Szombathely, Maribor, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1990., 213–226. p.
- *Szociográfiai vizsgálatok Göntérházán.* Muratáj, 1995., 2. sz., 31–36. p.
- *“A kétnyelvű oktatás csődje?!” : a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Érdekközösség fennállásának 20. évfordulójára rendezett tudományos konferencia (1995) előadásainak és hozzászólásainak margójára.* Népújság, 1996. II. 15., 7. sz., 11. p. 1996., II. 22, 8. sz., 11. p. 1996. II. 29., 9. sz., 11. p.
- *A magyar nyelv és nemzettudatot formáló más tényezők a Muravidéken.* In: Nyelvi tudat, identitástudat, nyelvhasználat, (Bibliotheca Slavica Savariensis, 3.) Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1996., 229–236. p.

- *Prekmuska osebna imena in njihove glasovne spremembe.* In: 1. Mednarodni dialektološki simpozij, Pedagoška fakulteta, 9. in 10. feb. 1996 : (zbornik povzetkov), Maribor, 1996. 1.f.
- *A Muravidék vegyes házasságaiban élő szlovének, magyarok és horvátok névhasználata.* Muratáj, 1997., 1. sz., 51–60. p. *Muravidéki magyar szépirodalmi alkotók a két világháború között.* Muratáj, 1997. 2. sz., 82-98. p.
- *A kötőjel, a nagykötőjel és a gondolatjel.* Népújság, 1997. II. 27., 8. sz., 17. p.
- *Nyelvjárási sajátosságok Hetésben.* Muratáj, 1998, 1. sz., 169–175. p.
- *Néhány hetési dialektológiai, nyelvhasználati sajátosság.* Muratáj, 1999, 1.sz., 110–119. p.
- *Az anyanyelv munkahelyi és közéleti használata.* In: *Az anyanyelv a kétnyelvűségben.* Maribori Egyetem Pedagógiai Kara Magyar Intézete, Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 57–60. p.
- *Prekmuska osebna imena in njihove glasovne spremembe.* In: *Logarjev zbornik: referati s 1. mednarodnega dialektološkega simpozija v Mariboru, (Zora,8).* Maribor, Slavistično društvo, 1999., 232-239. p.
- *Ismét az - i melléknévképzőről.* Népújság, 1999., 232–239. p.
- *Hogyan mondjam? Írjam?* Népújság, 1999. VI. 10.,1999. VI. 17., 23–24. sz., 17. p. *Az irodalom és a dialektológia: tájnyelv az irodalomban és a megmaradásban.* Muratáj, 1999., 2. sz., 138–143. p.
- *Vigyázzunk anyanyelvünk tisztaságára!* Népújság, 2000. IX. 7., 36. sz., 17. p.
- *Muraszombatban vagy Muraszombaton?* Népújság, 2000. IX. 14., 37. sz., 17. p.
- *Ilyen a magyar nyelv?!* Népújság, 2000. IX. 28., 39. sz., 17. p.
- *Hurka vagy kolbász?!* Népújság, 2001. I. 11. sz., 17. p.
- *A nyelvek egymásra hatása.* Népújság, 2001. II. 9., 5. sz., 17. p.
- *“Magyar neve?”* Népújság, 2001. II. 22., 7. sz., 17. p.

- *Harminc éve a nyelvápolás szolgálatában.* Népszás, 1986. VI. 20., 24. sz., 2. p.
- *A Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék szerepe a nemzetiség életében.* Népszás, 1987. VII. 3., 26. sz., 4. p.
- *A személynevekról általában.* Népszás, 1995. II. 17., 7. sz., 20. p.
- *A névelőről.* Népszás, 1998. VII. 23., 29. sz., 13. p.
- *Külön vagy egybe?! Népszás, 1998. VIII. 20., 33. sz., 13. p.*
- *Gondok az intézménynevek írásos használatában.* Népszás, 1999. X. 14., 41. sz., 17. p.
- *Három neve van egy falunak!?.* Népszás, 2001. IV. 26. – 2001. V. 31., 16–21. sz., 17. p.
- *Kossuth díj.* Népszás, 2002. IX. 19., 17. p.
- *A muravidéki magyarság anyanyelvéért című tanulmány bemutatása alkalmából.* Muratáj, 1999., 2. sz., 144–146. p.

Interjú

- *A kétnyelvű iskola lehetősége és korlátai: beszélgetés Varga Józseffel és Renata Mejakkal.* Pedagógiai Szemle, 1992., 12. sz., 40–52. p.

I. 7. 4.

A TÖRTÉNELEM

A 80-as években elvéve megjelent egy-egy történeti tanulmány a muravidéki magyar sajtóban, de történeti jellegű könyveket még nem adtak ki. 1981-ben a *Lendva Község közleménye = Zbornik občine Lendava* című összefoglaló műben, amelyet Lendva Község Képviselőtestülete jelentetett meg, Lendva történetének egy terjedelmes fejezetet szenteltek (11-97. p.). A közleményben *Irena Šavel* (Lendva és környéke a régészeti korszakban), *Ivan Zelko* (A VIII. és a XX. század közötti időszak: A haholdok – a Bánffyok kora Lendván; Lendva a középkorban, Az Esterházyak kora), *Stanko Lebar* (A céhek tevékenysége), *Ivan Sedej* (A népi építészet – lakóházak. Az első és a második világháború közötti időszak), *Štefan Ftičar* (A forradalmi fordulat ideje A munkás- és a népfelszabadító mozgalom A NFH eseményeinek áttekintése a *lendvai* községben), *Janko Liška* (A Ljudska pravica), *Szúnyogh Sándor* (A „Našička” dolgozóinak sztrájkja), *Niki Brumen* (A nyomtatott szó) tanulmányai olvashatók.

1988-ban *Tantalics Béla* lenti helytörténész készítette el *Lentiben Lendva kulturális emlékei a 16. század második feléből* című történeti, művelődéstörténeti munkáját, amelyet a Zala Megyei Tanács Művelődési

Osztályának a megbízásából a Zala Megyei Levéltár adott ki. A kötet hét részre tagolódik, és a következő fő fejezeteket tartalmazza: Lendva történetének néhány jellemzője a 16. század végéig (I.), A korai művelődési sziget (II.), A lendvai könyvkiadás megeremtői (III.), Lendva első könyvei (IV.), A könyvek díszei (V.), Hoffhalter Rudolf Nedeliscén (VI.), Nyomdászunk eltűnése (VII.) és Lendva kulturális örökségének jelentősége (VIII.).

A 90-es évek elején a helytörténeti munkák mellett már megjelentek a történeti művek is. 1996-ban adta ki hasonmás (fakszimile) kiadásban a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet *Alsó-Lendva nagyközség millenniumi emlékkönyvét*, amelyet eredetileg a magyarság honfoglalásának, a Kárpát-medence birtokba vételének 1000. évfordulója alkalmából állítottak össze 1896-ban Nagykanizsán. Az MNMI a millecentenáriumi események fontos részének tekintette Alsólendva nagyközség millenniumi emlékkönyvének újbóli kiadását. „Igaz, hogy az 1896-ban, fenséges körülmények között, általános nemzeti örömmámorban kiadott emlékkönyv egy, a mai viszonyokból eltérő szellemi és politikai légkörben jött létre. Úgy véljük azonban, hogy a mai Lendva és környéke polgárának, érdeklődő közönségének is számos hasznos adatot, érdekes és értékes információt közvetít.”⁶⁸ – olvashatjuk az emlékkönyv előszavában.

⁶⁸ *Alsó-Lendva nagyközség millenniumi emlékkönyve 1896.* Lendva, MNMI. Előszó.

A hasonmás kiadvány gazdag történeti anyagot közöl Lendva történetéből.

A műben *dr. Pataky Kálmán*

Visszapillantás a magyar nemzet

és Alsó-Lendva történetére címmel

írt tanulmányt, *dr. Rudolfer Antal*

kerületi rabbi Alsó-Lendva izraelita

hitközségének és a Kebelében fennálló

temetkezési egyletnek (Chevra-

Kadisa) történetét foglalta össze,

Murkovics János Az alsó-lendvai római

katholikus népiskola történetéről

írt, *Weisz Arnold* tanító pedig Az

alsólendvai izraelita népiskola

történetéről. *Kiss Dénes*, a polgári

iskola igazgatója Az alsó-lendvai

magyar királyi állami polgári fiú-iskola

történetét örökítette meg, míg *Pollák*

Emil Az alsó-lendvai takarékpénztár

történetét írta meg. *Dr. Király Mór*

járásorvos Alsó-Lendva nagyközség

közegészségügyi viszonyait vette

számba, *dr. Józsa Fábian* kórorvos

Alsó-Lendva közegészségügyéhez című

tanulmányával csatlakozott hozzá.

A kötet utolsó írása *dr. Király Mór*:

A közigazgatásról. A mű Alsó-Lendva

lakosságának jegyzékével zárul.

Göncz László 1996-ban jelentette meg

a Magyar Nemzetiségi Művelődési

Intézet kiadásában *Fejezetek Lendva*

történetéből 1920-ig című történeti

művét. Öt fejezetben tárgyalja Lendva

történetét a kőkorszaktól kezdve

egészen a trianoni békeszerződésig.

Bevezetőjében a következőket írta: „E

tanulmány semmiképpen sem számít

teljes történelmi feldolgozásnak, sem

valamennyi – már ismert és még

vitatott – kérdést egységes szakmai

szempontok alapján felkaroló műnek.

Ennek csak részben lennének meg

tárgyi és tartalmi feltételei. Elsősorban

arra vállalkoztam, hogy a már megírt

ismertető, tanulmányok és kéziratok,

valamint a rendelkezésemre álló

levéltári és egyéb gyűjteményekben

megtalálható forrásanyag alapján,

»Mai szemmel« összegezzem a város

történelmének fontosabb jellemzőit,

meghatározó vonásait.”

1996-ban jelent meg az MNMI és a

Hazánk Kiadó gondozásában a Lendva

című történeti és művelődéstörténeti

kiadvány, amelynek szerzői Göncz

László és Halász Albert voltak.

Göncz László a bevezető és a

történeti részt, Halász Albert pedig

a művelődéstörténeti részt írta. A

kiadványt német (Benyó Mariann)

és szlovén nyelvre (Zver Ilona) is

lefordították. Megtalálhatók benne

Lendva közigazgatási, kulturális és

tájékoztatási intézményei, valamint

idegenforgalmi létesítményei is.

1998-ban jelent meg az *Őrségi végeken*

= *Na robu Őrséga* című történeti

mű, Göncz László és dr. Nagy Zoltán

munkája. Történeti áttekintést ad

az Őrségről, amely eredetileg az

egykori Vas vármegye déli-délnyugati

térségében terült el, manapság

azonban (1920 után) e tájegység

legnyugatibb települései Szlovéniához

tartoznak (a goričkói rész). A mű

Domonkosfa, Domafölde, Hodos,

Kapornak települések múltjával és

jelenével foglalkozik.

1997-ben került ki a nyomdából az *Üdvözlet Alsólendváról = Pozdrav iz Dolnje Lendave, Alsólendva képes levelezőlapokon = Mesto na razglednicah v letih 1898 do 1945* című kétnyelvű (szlovén-magyar) monográfia, amelynek szerzői *Štefan Galič - Szúnyogh Sándor - dr. Tomka Miklós* voltak. A könyvet Lendva Község Önkormányzata adta ki a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatásával. Szúnyogh Sándor írt benne magyar nyelven egy áttekintést *Lendva város rövid története a kezdetektől a második világháború végéig* címmel, melyet *Zver Ilona* szlovén nyelvre, *Melanija Fabčič* pedig angol és német nyelvre fordított le.

Göncz László történész doktori disszertációjának könyvvé bővített formája 2001-ben jelent meg *A muravidéki magyarság: 1918-1941* címmel Lendván, az MNMI gondozásában. Ez a történeti mű több évtizedes hiányt pótol, és egyben a muravidéki magyarság tudományos és kutató tevékenységének egy újabb fejezetét képviseli. Göncz László történészként olyan témához nyúlt, amely eddig fehér foltnak számított a muravidéki magyarság történetében. A mű 367 oldalt tesz ki, hat érdemi részre tagolódik. A bevezető gondolatok után, amelyben a szerző néhány általános ismertetést közöl, az első világháború végétől a trianoni békeszerződés megkötéséig tartó majdnem két év eseményeit tárgyalja. Részletesen taglalja azokat

a helyi szinten és a nagypolitikában lezajlott eseményeket, amelyek végül is oda vezettek, hogy 1919. augusztus 1-jén Muravidéket a nagyhatalmak az újonnan megalakuló SzHSz Királyságnak ítélték. Külön fejezetben foglalkozott Göncz László a határmegállapítás kérdésével a Mura menti térségben, mivel három éven keresztül, 1921-től 1924-ig tartott a magyar – jugoszláv határ pontosítása. Mindenképpen fontos megemlíteni, hogy a győztes hatalmak által deklarált határmegállapító bizottság az egész Kárpát-medencében egyedül Muravidék vonatkozásában javasolta 27 település Magyarországhoz való csatolását. A javaslatot azonban a Nagykövetek Tanácsa elvetette. A negyedik fejezetben a szerző a muravidéki magyarság gazdasági, társadalmi és politikai életét mutatja be a két világháború közötti időszakban. Külön alfejezetekben szól a 20-as évek sokszínű politikai eseményeiről, a pártokról, az országos és helyi választásokról, a diktatúra időszakáról és a magyarság fokozott elnyomásáról ebben az időszakban. A könyv részletesen kitér a földreformra és a kolonizációra. A földreformból – vagyis az uradalmi földek felosztásából a nincstelen, illetve a megélhetéshez kevés földdel bíró földművelők között – a magyarságot más, nem szláv elemekkel együtt kizárták. A kolonizációval viszont az állam nem titkolt célja az volt, hogy az Alsólendva környéki magyar tömböt felhígítsa és elszlávosítsa. Emellett a szerző kitér még az

oktatás, a kivándorlás, a műkedvelő tevékenység, a magyar nyelvű sajtó, valamint a vallás kérdéseire is, mindezt a két világháború között készült fényképekkel téve színesebbé, gazdagabbá és meggyőzőbbé. Göncz László műve a muravidéki magyarság történetének azon korszakáról szól, amelyről joggal írta Szarka László a könyv előszavában, hogy „...a muravidéki magyarok történetében a két világháború közötti korszak igazi kisebbségi hőskorszaknak számított.” A muravidéki magyarság 1918–1941 című monografikus munkájában a szerző először adott hiteles és teljes képet szülőföldjének huszadik századi élettörténetéről és ennek során a magyar-szlovén kapcsolatok történetéről.⁶⁹

2003-ban jelent meg az *Az alsólendvai polgárosodás korszaka 1867–1945 – Dolnja Lendava v obdobju meščanstva 1867-1945* című monográfia a Galéria-Múzeum Lendva kiadásában és Tanja Šimonka művészettörténész, etnográfus szerkesztésében. A mű szlovén és magyar nyelven olvasható. Szlovén nyelvre Livija Horvat és Brigita Farkaš, magyar nyelvre Bence Utroša Gabriella és Novak Császár Jolán fordította a tanulmányokat. A monográfiában, amely az alsólendvai polgárosodás korszakát mutatja be 1867 és 1945 között, a következő szerzők publikáltak: Tanja Šimonka (Polgárokról, évszámokról és történelemről. Az

alsólendvai gyógyszerházakról és az egészségügyről), Göncz László (Alsólendva – a polgári hagyományok városa a Mura mentén. Néhány adat az alsólendvai oktatás helyzetéről 1941-ig. Kakasdi Hajós Mihály, a polgári fejlődés alsólendvai élharcosa), Kovács Attila (Alsólendva demográfiája), Janez Balazic (A folklór és a polgári pátoz között), Halász Albert (Alsólendva sajtója), Varga Sándor (Az alsólendvai önkéntes Tűzoltóegylet), Tomka Tibor (A szőlőtermelés és borászat jelentősége a polgárosodás korában) és Šoveges Gordana (Az alsólendvai polgárság a Maribori Területi Levéltár állományában). A monográfiát a 2003-ban megrendezett Alsólendvai polgárosodás 1867–1945 című kiállítás kísérőanyagaként adta ki a lendvai Galéria-Múzeum. A szerkesztő célja ezzel a kiadvánnyal és a kiállítás megszervezésével az volt, hogy a „régit és elmúltat” megcsodálják, és a hagyományokon alapuló változásokat, valamint az új interpretációkat megismerjék az érdeklődők a kiállítás és a könyv által is. A monográfia a kiállítás anyagából színes fotókat is tartalmaz illusztrációként. Grafikai tervezését és a borítótervet Vanja Šmith készítette.

⁶⁹ Pomogáts Béla: *A lendvai végvárbán*. Nyelvünk és Kultúránk, 2003., 6. sz., 77-78. p.

Dr. GÖNCZ László

(Muraszombat, Murska Sobota, 1960 –), történész, kisebbségkutató.

(→ L. még a 104. oldalon!)

1960-ban született Muraszombatban. Az általános iskolát és a közgazdasági középiskolát Lendván végezte, majd a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola történelem-művelődésszervező szakán diplomázott 1989-ben. 1996-ban a JPTE történelem szakán kapott oklevelet, 2001-ben pedig PhD-fokozatot nyert történelemből. Doktori disszertációjának címe *A muravidéki magyarság története 1918-1941*. 1980 – 86 között szakmunkás az INA Nafta Vállalatnál, 1986-89 között művelődésszervező a Magyar Nemzetiségi

Oktatási-Művelődési Érdekközösségben. 1989–1993 között a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Közösség titkára, 1994-ben a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatója. Dr. Göncz László közel száz tanulmányt és szakcikket írt a történelem, a művelődéspolitikára, a nemzetiségpolitikára, a kisebbségi nyelvművelésre és a muravidéki magyar néprajz területéről. Tanulmányai a magyarországi folyóiratokban, szakmai lapokban és folyóiratokban (Vasi Szemle), valamint a Muratájban jelentek meg. Rendszeresen publikál a Népújságban, a szlovéniai magyarok hetilapjában és a Naptárban is.

Történeti művei

- *Lendava=Lendva* (Társszerző Halász Albert). Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet; Győr: Hazánk Kiadó, 1996., 40 p.
- *Fejezetek Lendva történelméből 1920-ig*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1993.
- *Őrségi végeken = Na robovih Őrséga*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet = Zavod za kulturo madžarske narodnosti, 1998., 67 p.
- *A muravidéki magyarság: 1918–1941*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001., 376 p.

Tanulmányai és szakcikkei

- *Az összmagyarság 1992-ben : ősmagyar gondolatok a Magyarok III. Világtalálkozásán és a muravidéki magyarság*. Naptár, 1993. 71-77. p.

- *Beolvadásunk okairól.* Népszó, 1993. IV. 9. 14. sz. 6.
- *Gondolatok a muravidéki magyar értelmiség szerepéről.* Naptár, 1996. 62-66. p.
- *Magyarok a Muravidéken, és a közösség nemzeti tudatának alakulása 1920 után.* In: Ljudlje ob Muri : zbornik referatov mednarodne znanstvene konference v Lendavi, 10 – 12. maj.1995. Murska Sobota: Pokrajinski muzej; Zalaegerszeg, Göcseji Múzeum, 1996. 239-245. p.
- *Magyarok a Mura-vidéken.* In: A nemzetiségi kulturális autonómiáról : a Balatonalmádiban rendezett tanácskozás előadásai, 1994. április 14-16-án. Budapest, Magyar Művelődési Intézet, 1997. 92-93. p.
- *A Mura-mente társadalmi jellemzői a századfordulón, valamint az I. világháború után bekövetkezett értékrendszerváltás és nemzettudatváltás.* Muratáj, 1997. 2. sz. 111–121. p.
- *Összmagyar és kisebbségi nemzeti kulturális értékeinkről.* Muratáj, 1997. 1. sz. 42-50. p.
- *“Nekünk Trianon (Mohács) kell?”.* Népszó, 1997. VII. 24. 29. sz. 5. p.
- *Fogyóban a magyarság – a Muravidéken különösképpen.* Népszó, 1997. IX. 2. 35. sz. 5. p.
- *A kisebbség mint (de)stabilizációs tényező: miért destabilizáló tényező a nemzeti kisebbség?* Muratáj, 1999. 1. sz. 59-69. p.
- *Madžarska narodna skupnost v Prekmurju od priključitve do danes in njene težave pri ohranjanju identitete.* In: Prekmurje na obrobju ali v stičišču evropskih komunikacij : zbornik referatov z Znanstvene konference ob 80. obletnici priključitve Pomurja k Sloveniji, Murska Sobota, 9. do.11. september 1999. (Zbornik soboškega muzeja).
- *Položaj prekmurskih Madžarov po spremembi sistema:(Stanje narodne zavesti Madžarov).* In: narodne manjšine. 4, Živeti z mejo = A határral élni = Živeti uz granicu = Leben mit der grenze, Materinščina, dejavniki osebnosti in skupnostne narodnostne identitete = Az anyanyelv, az egyén és a közösség nemzeti identitásának tényezője = Materinski jezik, element osobnega i zajedničkoga nacionalnog identiteta = Die Muttersprache als Faktor der persönlichen und gemeinschaftlichen nationalen Identität : (zbornik referatov na znanstvenem-kulturnem

srečanju v Murski Soboti, 5.-6. junija 1998). Ljubljana: Inštitut za narodnost-na vprašanja: = Institut for Ethnic Studies: Slovenska akademija znanosti in umetnosti; Monošter = Szentgotthárd: Zveza slovencev na Madžarskem, 2000, 84-97. p.

- *Peremvidék egykor és ma.* Muratáj, 2000. 1. sz. 58-63. p.
- *A muravidéki magyarság helyzete a rendszerváltás után : a magyarság nemzet-tudatának állapota.* Muratáj, 1999. 2. sz. 39-54. p.

Cikkei

- *E. Dervarics Kálmánnak Lendva nagyjai között a helye.* Népszerűség, 1995. I. 13. 2. sz. 9. p.
- *Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulója: történelmi áttekin-tés és irodalmi válogatás.* Naptár, 1998. 69-99. p.
- *Összmagyarság és muravidéki magyarság 1997-ben.* Naptár, 1998. 100 -109. p.
- *A Lendva-vidék 1848/49-ben.*
Népszerűség, 1998. IV. 2. – 1998. IV. 16., 13–15., sz. 16. p.
- *A Muravidéktől Trianonig c. könyv a demokrácia próbaköve.*
Népszerűség, 1998. IV. 23., 16. sz., 5. p.
- *78 éve kötötték meg a magyarság számára gyászos trianoni békeszerződést.*
Népszerűség, 1998. VI. 4., 22. sz., 5. p.
- *Muravidékről származó magyarok Torontóban.*
Népszerűség, 1998. XII. 24. – 1999. I. 7., 51–52. sz., 1. sz., 12. p.
- *A Mura-mente némely társadalmi jellemzői a századfordulón.* Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1998., 1.sz., 18-23. p.
- *Az I. és a II. világháborúban elesettek jelképes hazatérése.*
Naptár, 2000., 112–117. p.
- *80 éve történt.* Népszerűség, 1999. IV. 22., 16. sz., 3. p.
- *Ünnepelünk és/vagy emlékezünk.* Népszerűség, 1999. VI. 3., 22. sz., 5. p.

- *A honismereti mozgalom és a nemzetiségek.* Népszás, 2000. XI. 16., 46. sz., 5. p.
- Hadik Mihályról, Hadik András révén. Népszás, 2001. II. 15., 6. sz., 17. p.
- *Ráth János honvédezerdes emlékére.* Népszás, 2001. III. 15., 10. sz., 10. p.
- *80 évvel Trianon után – új lehetőségek küszöbén.*
Népszás, 2000. VI. 1., 22. sz., 5. p.
- *A muravidéki magyarság általános helyzete : elhangzott Komáromban – Szlovákia – a “Sorsközösségben” című szlovéniai és szlovákiai magyar kisebbségi találkozáson,* 1993. szeptember 20-án. Naptár, 1994., 32-40. p.
- *A muravidéki magyarság önálló szervezetsége.* Muratáj, 1995., 1. sz., 56-64. p.
- *A muravidéki magyarság önálló szervezetsége.*
Vasi Szemle, 1995., 3. sz., 405-410. p.
- *Gondolatok a Magyarok IV. Világkongresszusa kapcsán.*
Népszás, 1996. VI. 13., 22. sz., 5. p.
- *Van-e a muravidéki magyarságnak autonómiája?* Népszás, 1996., 31. sz., 5. p.
- *Ünnepel a nemzet : augusztus 20. elé.* Népszás, 1996. VIII. 15., 31. sz., 10-12. p.
- *Slovenstva nihče ne napada. (A szlovéneket senki sem támadja.)*
Delo, 1997. VI. 12., 134. sz., 16. p.
- *Slovenstva nihče ne napada! Spoštovani gospod profesor dr. Vilko Novak!*
Vestnik, 1997. V. 22., 21. sz., 3. p.
- *Muravidéket 60 esztendeje csatolták vissza Magyarországhoz.*
Népszás, 2001. IV. 12., 14. sz., 5. p.

Dr. KOVÁCS Attila

(Muraszombat, Murska Sobota, 1973 –), történész, politológus, kisebbségkutató.

1973-ban született Muraszombatban (Murska Sobota). A dobrownaki Kétnyelvű Általános Iskola elvégzése után Ljubljanában folytatta a tanulmányait, és 1992-ben a Gimnazija Šentvidben érettségizett. 1992-től 1997-ig a Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanult. 1997-ben történészként diplomázott. Szakdolgozatának címe *A lendvavidéki magyarság a demográfiai adatok tükrében 1910–1919 között*. 1995–1997 között politológiára specializálódott. 1997 és 2000 között a Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Karán multidiszciplináris doktori képzésben vett részt az „Európa és magyarság a 18-20. században” című doktori programban. 2002-ben doktorált történelemből (PhD), dolgozatának *„Földreform és kolonizáció a Lendvavidéken a két világháború között”* volt a címe. 1997-től 2000-ig Ljubljanában a Nemzetiségi Kutatóintézetnél (Inštitut za narodnostna vprašanja–Institut for Ethnic Studies) alkalmazták mint kutatót. 2000-től 2002-ig Lendván a Népújságnál, a szlovéniai magyarok hetilapjánál volt újságíró. 2002–2004 között újra Ljubljanában dolgozik kutatóként, a Nemzetiségi Kutatóintézetnél.

Szakmai tapasztalatok, kutatási témák

- 1997–2000 között az „Interetnikai kapcsolatok a szlovén etnikai térségben” projektcsoporthoz (vezetője dr. Albina Nečak Lük) tagjaként Szlovénia nemzeti-ségileg vegyesen lakott területein (Muravidék és Tengermellék), Magyarországon (Rábavidék), Ausztriában (Dél-Karintia) és Olaszországban (szlovén-olasz határmenti sáv) végeztek kutatásokat, amelyek elsősorban az adott térségben élő nemzetiségek egymás közötti viszonyának feltárására irányultak. A fő hangsúly a terepmunkán volt, melynek során kérdőíves felméréseket végeztek, s az így kapott adatokat dolgozták fel és jelentették meg tanulmánykötetben.
- 2001. január – 2003. június között a muraszombati területi múzeumnál mint kutató a „Nacionalne identitete v oblikovanju skupnega kulturnega prostora – A nemzeti identitások mint az egységes kulturális terület alkotóelemei” projekt keretében elemzi a népszámlálás adatait.
- 2002. január - 2002. december: a ljubljanoi Nemzetiségi Kutatóintézet munkatársaként mint kutató részt vett az interetnikai kutatásokban, amelyeket a “Položaj Slovencev na Madžarskem zunaj območja avtohtone poselitve – A magyarországi szlovének által őshonosan lakott területekről elvándorolt szlovének

helyzete” projekt keretében hirdettek meg (vezetője Dr. Hirnök Munda Katalin) a szombathelyi szlovén közösségben való kutatásokra, kérdőívek és mélyinterjúk segítségével.

- 2002. szeptember – 2003. augusztus: a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Multidiszciplináris Doktori Képzés hallgatójaként az „Európa és a magyarság a 18-20. században” történelmi doktori témakör tudományos munkatársa volt a „Közép-Európa és a közép-európai fogalom változásai a 20. század folyamán” című projektben (melynek vezetője Ormos Mária professzor emerita, az MTA rendes tagja volt), elsősorban a szlovének Közép-Európa elképzeléseit kutatva a kutatási témán belül.
- 2002. november – 2004. november: a ljubljana Nemzetiségi Kutatóintézet kutatójaként az „Odnosi madžarske oblasti v času druge svetovne vojne do Slovencev, Hrvatov in Srbov kolonistov, s posebnim poudarkom na internaciji kolonistov iz Prekmurja v taborišče Sárvár” című projekt keretében (témavezetője dr. Mitja Žagar) kutatta a két világháború között Alsólendva környékére telepített szlovén nemzetiségű kolonisták sárvári kitelepítését a Délvidék 1941-es visszacsatolása után.
- Általános kutatási területe: Muravidék és Szlovénia története a XIX. – XX. században; a Magyarország, Szlovénia, Olaszország és Ausztria által behatárolt térség interetnikai kapcsolatai, illetve etnikai viszonyai; Muravidék és Szlovénia demográfiája a XIX – XX. században.
- Ösztöndíjakat kapott az Open Society Institute-Slovenia, Az „Ex-in oriente lux” programon belül a PhD disszertáció megírásához 1998-ban és 1999-ben.
- Kutatásait a ljubljana Arhiv Republike Slovenije, a Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobotában – a Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár levéltári részlegében, az Institut for Ethnic Studies levéltárban és a zalaegerszegi Zala Megyei Levéltárban végezte és végzi 1998-tól folyamatosan.

Doktori disszertációjának könyv változata

- *Földreform és kolonizáció a Lendvavidéken a két világháború között.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2004.

Tanulmányai

- *Izključitev prekmueskih Madžarov iz agrarne reforme na osnovi podatkov popisa a maternem jeziku iz leta 1921. Razpravo in gradivo.* Ljubljana: Institut za narodnostna vprašanja, 2002. št.41., 188-205. p.
- *Az 1848/49-es szabadságharc muravidéki honvédei.* Muratáj, Lendva, MNMI, 1998., 1. sz., 14-44. p.
- *A szlovéniai magyarság a népszámlálás tükrében.* Népújtság, Lendva, 1998. VII.2.-1998. IX. 10., 42. évf., 26-36. sz., 12. p.
- *Forrásismertetés: a muravidéki települések Fényes Elek "Magyarország, s a hozzá kapcsolt tartományok mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben" című műve alapján.* Muratáj, Lendva, 1999., 2. sz., 79-101. p. (COBISS.SI-ID 7514189)

Tanulmányai tanulmánykötetekben

- *O zgodovini Lendave.* In: JESIH, Boris (ur.), NEČAK LŪK, Albina Medetični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru 2, Urejanje medetičnih odnosov v Lendavi. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2000, 23-44.p. (COBISS.SI-ID 7463501).
- *A Lendva vidéki kolonizáció 1919 és 1924 között.* In: SÁNDOR, László. Érintkező kultúrák, kisebbségi értékek (identitás, kultúra, kisebbség):magyar-horvát-szlovén kisebbségi tanulmányok. Pécs, MTA Pécsi Akadémiai Bizottság, 2001. 169-188. p. (COBISS.SI-ID 8429901).
- *Manjine i prekogranična suradnja u Alpsko-jadranskom prostoru : verzija na hrvatskom jeziku.* APOLLONIO, Dario, BUFON, Milan, ČURIN RADOVIČ, Suzana, MUNDA HIRNŐK Katalin, JESIH, Boris, KLEMENČIČ, Vladimir, KOMAC, Miran, KLOPČIČ Vera, KOVÁCS Attila, MEDICA, Karmen, MEJAK, Renata, NEČAK LŪK, Albina, NOVAK-LUKANOVIČ, Sonja, PIRY, Ivo, ZUPANČIČ, Jernej, ŽAGAR, Mitja, NOVAK-LUKANIVIČ, Sonja, JESIH, Boris (ur.), KLEMENČIČ, Vladimir (ur.). Slovenija. V: DOMINI, Mirjana. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, 2002, 251-296. p. (COBISS.SI-ID 8562253).
- *A muravidéki magyarok és a népszámlálások 1910 és 1991 között.* BENCE Lajos, GÖNC László, KOVÁCS Attila. In: BIHARI Zoltán. Magyarok a világban Kárpát- medence: kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain

kívül élő magyarság (Magyarország kézikönyvtára).

Budapest, Ceba, 2000., 737-756. p. (COBISS.SI-ID 11531784).

- *A muravidéki magyarok és a népszámlálások 1910 és 1991 között.* In: A Kárpát-medence vonzásában: tanulmányok Polányi Imre emlékére. Pécs, University Press, 2001., 257-278. p. (COBISS.SI-ID 7764813).
- *Demografija Dolnje Lendave = Az alsólendvai vasút.* In: ŠIMONKA Tanja, Dolnja Lendava v obdobju meščanstva: 1867-1945: 1867-1945. Lendva, Galerija-Muzej = Lendva, Galéria-Múzeum, 2003., 46-51. p. (COBISS.SI-ID 8787277).

Konferenciákon elhangzott tanulmányai

- *A magyar-szlovén nyelvhatár 1880-tól a XX. század közepéig.* In: Határok és régiók : nemzetközi földrajzi tudományos konferencia. Szeged: Szegedi J.A. Tudományegyetem Természettudományi Kar Gazdasági és Társadalomföldrajzi Tanszék, 2000, 373-381. p. (COBISS.SI-ID 8700493).
- *A magyar-szlovén nyelvhatár és a trianoni határ = Madžarsko-slovenska jezikovna meja ter trianonska meja.* Szerk. GÖNCZ László. A Mura mente és a trianoni békeszerződés (Lenavski zvezki, 17). Lendava, Zavod za kulturo madžarske narodnosti = Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2000. 2000. 17. sz., 100-113. p., (COBISS.SI-ID 7443021).
- *Kolonizáció a Lendva-vidéken a két háború között.* In: Politika, gazdaság és társadalom a XX. századi magyar történelemben II., Debrecen, KLTE Történelmi Intézet Új- és Legújabbkori Magyar Történelmi Tanszéke, 2000. 305-314. p. (COBISS.SI-ID 7428429).

Cikkei

- Dobronak és környéke a múltban = Zgodovinska preteklost Dobrovnika in njegove okolice. *Hrvatska, 1999. 1. évf., 6. p.* (COBISS.SHD 7427917).
- *A Bánffyak.* Naptár, Lendva, 2000. 92-97. p. (COBISS.SI-ID 7427917).
- *110 éves a lendvai vasút: 1890. október 19-én délután fél hatkor futott be az alsólendvai vasútállomásra az első vasútszerelvény.* Népújság, Lendva, 2000. XI. 9., 44. évf., 45. sz., 14. p. (COBISS.SI-ID 3000115).

- *Szent István király*. Naptár, Lendva, 2001. 78-81. p. (COBISS.SI-ID 3099955).
- *Szentlászlói gátértörténet*. Népujság, Lendva, 2001. VIII. 9., 45. évf., 16. sz., 5. p. (COBISS.SI-ID 4120883).
- *Konferencia a Zrínyiekről : Zrínyi Miklós Adria-i tengernek Syrénája Gróffy Zrínyi Miklós című könyve megjelenésének 350. évfordulója alkalmából a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Zrínyi-konferenciát rendezett Hosszúfaluban*. Népujság, Lendva, 2001. IX. 27., 45. évf., 38. sz., 9. p. (COBISS.SI-ID 34368512).
- *Drasztikus népességcsökkenés: az idén áprilisban végrehajtott szlovén népszámlálással kapcsolatosan egyre több eredmény lát napvilágot*. Népujság, Lendva, 2002. X. 17., 46. évf., 41. sz., 10. p., illustr. (COBISS.SI-ID 3903539).
- *Megszámláltattunk*. Népujság, Lendva, 2003. IV. 24., 47. évf., 16. sz., 5. p. (COBISS.SI-ID 4120883).

I. 7. 5.

A szótárak és szójegyzékek

A szótárak és a szójegyzékek a szlovén-magyar, illetve a magyar-szlovén kommunikációt, a fordításirodat, valamint a tolmácsszolgáltatásokat segítik elő. Az első *Magyar-szlovén kisszótárt (Madžarsko-slovenski slovar)* a Državna založba Slovenije adta ki 1961-ben. Szerkesztője Franc Šebjanič volt, létrehozásában közreműködtek Vilko Novak professzor és Jože Hradil is. A tükörváltozat, a *Szlovén-magyar szótár – Slovensko-madžarski slovar* megjelenésére több mint egy évtizedet kellett várni. Tulajdonképpen inkább szójegyzéknek tekinthető e két előbbi kiadvány, hiszen hiányzik a teljes szótári szerkesztés, a legtöbb esetben még a többes szám jeléről sem tájékoztat egyértelműen, s a jelentésárnyalatok sem a megterhelés szerinti felsorolás sorrendjét követik.³

Majd 1982-ben jelent meg Jože Hradiltól a *Magyar-szlovén szótár válogatott iskolai szóanyaggal* a budapesti Tankönyvkiadó és a ljubljana Državna založba közös kiadói együttműködése keretében. Ez már eleget tesz a szótár követelményének, de még mindig sok benne az elírás; főleg a jelentésbeli eltérések vonatkozásában van néhány súlyos következtetlenség. (Bence L., 1994). A szótár 25 ezer címszával és 18 ezer szókapcsolatával így is

nagy úrt tölt be a szlovén-magyar nyelvi kultúrában. 1983-ban jelent meg a *Szakkifejezések gyűjteménye a kétnyelvű iskolák számára – Zbirka strokovnih izrazov za dvojezične šole*, amelyet Ljubljánában a Szlovén Köztársaság Oktatási Intézetének, (Zavod za šolstvo SR Slovenije) munkacsoportja készített el.

1995-ben jelent meg *Elizabeta Bernjak* nyelvész, kétnyelvűség-kutató munkája, a *Madžarsko – slovenski, Slovensko – madžarski, vagyis Magyar – szlovén, Szlovén – magyar szótár* a Cankar kiadónál Ljubljánában, a Modern szótárak sorozatában. A kiadást a Zveza Slovencev na Madžarskem (a Rábavidéki Szlovének Szövetsége) és a Pro Renovanda Cultura Hungariae támogatta. A szótár 30.000 magyar címszót és 28.000 szókapcsolatot tartalmaz, és 11 szófajt különböztet meg. A magyar nyelv azon szókészletét öleli fel és értékeli a magyar köznyelvi norma alapján, amelyeket a szlovén-magyar kétnyelvű területen leggyakrabban használnak. A szavakat ábécé sorrendbe szedve, szócikkekben dolgozza fel, a helyesírást illetően A magyar helyesírás szabályait (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982) véve alapul. A szócikkek magyarázó része a címszóval kapcsolatban közölt nyelvtani adatokat, fonetikai útmutatást, a címszó használatára, elterjedési körére, stilisztikai értékére, hangulatára stb. vonatkozó

⁷⁰ Bence Lajos: *Írott szóval a megmaradásért. Szójegyzékek és szótárak*. Lendva, MNMI, 1994, 131-132. p.

megjegyzések, valamint a címszót a beszélt nyelv összefüggéseiben bemutató példák együttesét tartalmazza. A magyar szöveg recenzensei dr. Gadányi Károly és dr. Guttmann Miklós voltak.

1990-ben készült el *Szűnyogh Sándor Szlovén – magyar társadalmi-politikai műszótára*, amelyet a szerző újságíróknak, a közélet szereplőinek, fordítóknak szánt. A műszótár másfélezer címszót tartalmaz.

Jože Hradil 1996-ban adta ki a Državna založba Slovenije gondozásában a *Slovensko – madžarski slovar*, vagyis a *Szlovén – magyar szótárt*, amely 40.000 címszót és 60.000 szókapcsolatot, ill. kifejezést tartalmaz. A könnyebb tájékozódás érdekében szakmai és stílusminősítéseket is alkalmaztak benne rövidítések formájában. Ezeket, valamint a nyelvtani rövidítéseket kisebb betűkkel szedték. A szótár szerkesztője *Branko Madžarevič* volt, szakmailag *Vörös József* lektorálta.

Jože Hradil 1998-ban adta ki a *Magyar – szlovén szótárt (Madžarsko – slovenski slovar)* a muraszombati Pomurska založba gondozásában. *Jože Ternar* szerkesztette, a kiadásáért *Ludvig Sočič* felelt. A lektorok *Magda Berden* és *Ferenc Mukics* voltak. A szótár 50.628 címszót, azaz összesen 312.943 szót, 36.164 magyar és szlovén szókapcsolatot, szólást és példamondatot, valamint 2.115.485 betűt tartalmaz. A mai magyar

köznyelv leggyakrabban használt szavait és kifejezéseit öleli föl, de a szaknyelvi, főleg orvosi, biológiai, természettudományi, valamint műszaki szavak is kellő mértékben szerepelnek benne. Tájnyelvi és argó szavakat csak korlátozott mértékben vettek fel, s nagyon ritkán „magyartalan” szavak is szerepelnek benne, ezt a címszó utolsó betűje felett jobbra kis csillag jelzi.

II.

A SZLOVÉNIAI ÍROTT MAGYAR SAJTÓ TÖRTÉNETE 1945-TŐL NAPJAINKIG

A NÉPÚJSÁG, A KELEPELŐ CÍMŰ GYERMEKÚJSÁG, A NAPTÁR, A LENDVAI FÜZETEK,
A MURATÁJ ÉS A KÉTNYELVŰ ÖNKORMÁNYZATI LAPOK TÖRTÉNETE

„Ezt pedig csak igazán az tudja jól csinálni, aki átérzi a magyarság problémáit.”

Varga Sándor

„Meggyőződésünk, hogy közösségi szempontból a lényeg nem változott: olyan újság kell a szlovéniai magyaroknak – nevezzük azt családi vagy közéleti, illetve nemzetiséginek, amelyben megtalálja önmagát, amelyben évek óta sokasodó kérdéseire válaszra talál.”

Dr. Bence Lajos

II. 1.

A NÉPÚJSÁG. A szlovéniai magyarok hetilapjának története 1958-2004 között

II. 1. 1.

ELŐZMÉNYEK – A Népújság mint a Pomurski vestnik szlovén hetilap magyar melléklete

„Az önálló sajtóintézet megalapítása nem ajánlatos, hanem szükségszerű. Ezt pedig csak az tudja igazán jól csinálni, aki átérzi a magyarság problémáit...”

Varga Sándor
(Népújság, 1993. július 9.,
XXXVII. évf., 27. sz., 4. p.)

A szlovéniai magyar sajtó története közvetlenül a századforduló előtti időszakra terjed ki, amikor az itt megjelenő Alsólendvai Híradó a történelmi Zala megye legjobban szerkesztett, sokáig egyetlen hetilapjának számított. Az elcsatolás időszakában a Muraszombatban megjelenő Szabadság töltött be hasonló fontos funkciót. Az 1945 utáni időszakban a szlovéniai magyarság a szövetségi és az egyéb külpolitikai

eseményekről a vajdasági Magyar Szóbból és a 7 Naphól, valamint a Dolgozókból szerzett tudomást, de akik ismerték a szlovén vagy a horvát nyelvet, azok a Ljudska pravicát, a zágrabi Vjestniket vagy pedig a Slovenski poročevalecet olvasták. Választások idején megjelentek ugyan magyar nyelvű plakátok és feliratok, valamint szavazólapok, de több mint egy évtizedig ezen a vidéken anyanyelvi tömegtájékoztatás nem volt.

1949-ben történtek kísérletek a muravidéki vagy szlovéniai magyar sajtó megindítására. A lendvai járás politikai szervei ekkor tárgyaltak arról az előterjesztésről, amelyben Vlaj Lajos a magyar nyelvű sajtó elindítását sürgeti. Önálló magyar nyelvű hetilap elindítása az újságírók teljes hiánya miatt sem volt lehetséges, de a Muraszombatban megjelenő Ljudski glas (Népszava) nem zárkózott el a magyar írások, cikkek megjelentetésének lehetőségétől.⁷¹ 1950 februárjában jelent meg a Ljudski glasban Vlaj Lajos költő felhívása a muravidéki magyarsághoz, amelyben hiányolta a helyi vonatkozású magyar újságot. De az értelmiség nélkül maradt magyarság szűk pedagógusrétege erre a felhívásra sem reagált tömegesen, illetve a sajtóteremtés lehetőségének kiharcolása nagyobb visszhangot nem keltett az 50-es években. 1955 őszén viszont ismét szóba került a magyar

⁷¹ Bence Lajos: *A tömegtájékoztatás helyzete 1945 után*. Írott szóval a megmaradásért. Lendva, MNMI, 1994, 58-64. p.

sajtó létrehozásának ügye a lendvai községi Népbizottság újjáalakításával. Az évtized végének szabadabb politikai áramlatai lehetővé tették a magyar sajtó újraindítását.

Közben megszűnt a Ljudski glas, amelyet az Obmurski tednik, majd 1955-től utódja, a Pomurski vestnik váltott fel. Ez főleg az 1956-os év folyamán közöl több hosszabb-rövidebb írást a magyar nemzetiség életéből a magyar mellékletében. A Népszerűség mint az akkori Pomurski vestnik című szlovén hetilap (ma Vestnik) melléklete 1956. január 19-én látott először napvilágot szlovén címmel és magyar nyelven (Varga S., 1986). E magyar nyelvű melléklet kiadását a Szocialista Szövetség akkori muraszombati járási bizottsága kezdeményezte, és e testület volt a védnöke is. A szlovén szerkesztők külső, magyar munkatársakat toboroztak, de törekvésük nem volt sikeres, hiszen nem kaptak elegendő cikket az olvasóktól, pedig főleg a vidéki magyar pedagógusoktól vártak volna tudósításokat. A Pomurski vestnik egyéves fennállása alatt nem kapott tíz magyar cikket sem, annyira gyér volt a visszhang. Az újság két év múlva, 1958 elején mellékletből önállóvá vált, Népszerűség címmel, és a muravidéki magyarok újságja lett.

A Népszerűség magyar mellékletének koncepciója

A Pomurski vestnik a Pomurjei Dolgozó Népi Szocialista Szövetsége

hetilapjának a magyar nyelvű melléklete volt 1956. január 19. és 1957. december 19. között. 1956-ban 24, 1957-ben pedig 19 szám jelent meg belőle kéthetenként, 1000 példányban, négy oldalon. Az 1956-os magyarországi eseményekről is beszámol az októberi és a decemberi számaiban (Mi történik Magyarországon?, Megalakult az új magyar kormány, Magyarországon tovább folyik a vér, Legújabb Magyarországról: Törvényen kívül helyezték a központi munkástanácsot, 141 menekült visszatért Magyarországra, Kivégzések Magyarországon, Soha többé..., Rajk Lászlót ártatlanul ítélték el, Rákosi Mátyás beismerése stb.). Majd tudósítanak a magyar forradalom mártírjairól és az új magyar kormány megalakulásáról.

A magyar melléklet nemzetiségi jellege

A muravidéki magyarság főleg a magyar mellékletből értesült az 1956-os eseményekről, amelyek Magyarországon zajlottak, valamint azokról az eseményekről, amikor Jugoszlávia 1948-ban szembefordult a sztálini gyakorlattal, és sajátos feltételei szerint kívánta felépíteni szocialista rendszerét. 1956-ban az I. évf. 1. számában, amely január 19-én jelent meg, a Ma is szükség van a kommunisták eszméjének és akciójának egységére c. cikk szerint a következő nemzetiségi koncepció fogalmazódott meg Varga Józsefnek,

a Szlovén Kommunista Szövetsége titkárának beszámolójában:

„A magyar nemzetiségű kommunisták éppúgy, mint a többi haladó magyar értelmiség, elsősorban a tanítók, kötelesek élénkké tenni a politikai munkát a magyar népkisebbség között – mondotta Varga titkár, amikor a népkisebbséggel folytatott munkáról beszélt. A politikai alapirányzatot a magyar népkisebbség iránt a magyar nemzetiségű állampolgárok jó, szocialista módon gondolkodó és hazafiasan érző nevelésében kell keresni.”

Ezzel az is megállapítható, hogy a muravidéki magyarság nemzetiségi politikája az adott jugoszláv rendszer szocialista politikáját folytatta, ez volt elfogadható, és ezt közvetítette a magyar melléklet cikkeiben, illetve nemzetiségi koncepciójában. Bizonyos folytatásos sorozatokban közltek a jugoszláv politikusok politikai állásfoglalásait és nézeteiket. Pl.: Jugoszláviát 1948-ban igazságtalanul ítélték meg, Edvard Kardelj a magyarországi helyzetről, Edvard Kardelj A nemzetközi viszonyok egyes időszéri problémáiról, Lenin végrendelete, Vljako Begovics: Vádak és tények, Tito elnök szavai, A nagy Októberi Forradalom visszhangja Prekmurjében.

A magyar melléklet informatív jellege

A magyar melléklet informatív jellegét a Pomurjén át című rovat cikkei képviselték a 3. oldalon, amelyekben a pomurjei politikai és gazdasági helyzet időszéri eseményeiről számoltak be. Ezenkívül az első és a második oldalon főleg Tito és az el nem kötelezett országok nemzetközi politikájáról olvashattak. Beszámoltak Tito látogatásairól a világ számos országában és a világ eseményeiről is a külpolitikai rovatban.

A magyar melléklet kulturális jellege

A magyar mellékletben csak elvétve jelentek meg a magyarság kulturális életére vonatkozó cikkek. Ezeket általában külső munkatársak írták, s a beszámolók főleg a magyar falvakban tevékenykedő kultúregyesületek tevékenységeiről szóltak, valamint a lendvai és a Lendva környéki magyar színjátszók előadásairól. Az Irodalmi rovatban pl. 1956 márciusában megemlékeztek a magyar szabadságharcról, közölve Petőfi Sándor és József Attila verseinek részleteit is. Elvétve megjelent egy-egy fotó Hodosról, Dobronakról és Lendváról.

II. 1. 2.

1958 – a NÉPÚJSÁG – a szlovéniai magyarok hetilapja – megindítása

Az újság koncepciója

1958. januárjában jelent meg a Népújságnak, a szlovéniai magyarok hetilapjának első száma. A nemzetiségi lap felelős szerkesztője Dragan Flisar, kiadója a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége volt. Kezdetben kéthetente jelent meg.

Az önálló magyar nyelvű lap megindításának a célját Vljaj Lajos költő fogalmazta meg 1958. januárjában, az I.évf. 1. számában megjelent Útravalóul című vezércikkében:

„Már eddig is járt Önökhöz a pomurjei hetilap magyar nyelvű melléklete, amely azonban alakját és tartalmát tekintve nem elégítette ki teljesen olvasóinak szükségleteit és kívánságait. Épp ezért a Dolgozó Nép Szocialista Szövetségének Járási Bizottsága határozatot hozott egy kéthetente megjelenő lap megindítására, amely anyanyelvünkön és az eddiginél nagyobb mértékben ismertetné a helyi eseményeket, járásunk haladását és problémáit, országunk szocialista fejlődését és a fontos nemzetközi eseményeket. Hogy az önművelés terén is támaszunkra legyen, az új lap több közművelődési és a mezőgazdasággal foglalkozó cikket is fog közölni.”

Az újság informatív jellege

A Népújság 1958-ban és 1959-ben 4 oldalon tájékoztatta a muravidéki magyarságot. Az első oldalon az aktuális kül- és belpolitikai eseményekről és a Jugoszláv Kommunista Párt üléseiről, eseményeiről, valamint Tito elnök útjairól és beszédeiről kaphattak információkat az olvasók, általában vezércikkek formájában. A 2. oldalt a külpolitikai és a belpolitikai híreknek, eseményeknek szánták. Ezen az oldalon rendszeresen közöltek beszédeket bizonyos vezérpolitikusoktól és nemzeti hősoktól, megfogalmazták Jugoszlávia kapcsolatát a többi kelet-európai országgal, főleg a Szovjetunióhoz való viszonyát. A 3. oldalon a Vidékünk hírei című rovat tájékoztatót a Muravidéken zajlott kulturális, közművelődési és gazdasági eseményekről. Ezen az oldalon kónikaszerű, beszámolóik szintjén megírt cikkek kaptak helyet. A 4., az úgynevezett vegyes oldalon olvashatták a kishíreket, a sporthíreket, a mezőgazdasággal és az iskolaüggyel kapcsolatos híreket. Itt

voltak az apróhirdetések és bizonyos értesítések, felhívások is. Ez az oldal főleg a szórakoztatást szolgálta.

Az újság nemzetiségi jellege

1958-ban két aktuális téma érintette a magyar nemzetiséget. A Népújságban a kétnyelvű új iskolarendszer bevezetéséről írtak és a kétnyelvű iskolák törvénytervezetéről, valamint a magyar nemzetiségű diákok neveléséről a megnyitás előtt álló muraszombati tanítóképzőben. A muraszombati Magyar Rádió adásának indításáról is írtak cikkeket. Az újság Magyarország kül- és belpolitikai eseményeiről szintén tudósított, többek között Nagy Imre és társai kivégzéséről is tájékoztattak. 1959-ben is megmaradt a kétnyelvű iskolák témája: az iskolareform elveit fogalmazták meg. De akadtak olyan cikkek is, amelyek a tanítóság nyelvtudásának kiegészítéséről vagy a zentai tanítók látogatásáról szóltak. Sorozatot közöltek dr. Rudi Kyovszky egyetemi tanártól a Magyar Tanácsköztársaságról és a Magyarországi 1919-es forradalom hatásáról vidékünkön.

Az újság nyelvezete

Mivel az újságot fordításokból írták, illetve írásáért a fordítószolgálat felelt, akadtak benne észrevehető helyesírási hibák is. Pl. minden szövegben helytelenül használták a hosszú és a rövid magánhangzókat, vagyis az ékezeteket. Ezt lehet esetleg

nyomdai felelőtlenségnek is nevezni, de lehet, hogy a nyomdának akkor nem volt ilyen ékezetkészlete. A magyar falvak nevét az újságban szlovén formájukban közölték, pl.: Murska Sobota, Motvarjevci, Hodos, Prosenjakovci, Domanjsevci, Dolina, Kot, Gaberje, Šalovci stb. Bizonyos személyneveket magyarosítva írtak, pl. dr. August Pável. A szlovén települések és városok nevét szintén magyar betűkkel írták, vagyis magyarosított hangalakokkal vagy toldalékkal, pl.: Rakicsánban, Turniscsén stb.

Az újság kulturális küldetése

1958-ban és 1959-ben is leközltek a Népújságban Vljaj Lajos és Varga József verseit, valamint Szomi Pál novelláit. Az újság számukra megjelenési fórumot is jelentett, hiszen itt léptek először a magyar olvasóközönség elé, később viszont kanonizált írókká és költökké váltak. Cvetko Elvirának is közölték a verseit. Ady Endre és József Attila verseiből szintén lehozott néhányat az újság. A kulturális oldalon számos külföldi írónak jelentek meg elbeszélései magyar fordításban, némelyiknek közülük akár sorozatban is: Giovanni Guareschi, Roda, Bert Asto, Eduard Franz, Stefania Grodzienszka, Peter Zdovec, Mihail Zocsenko, Peter Storm, Corey Ford, Vladislav Novak, France Bevk, Ferdo Kozak, Miško Kranjec, Vaszja Ocvirk stb. Magyarországi magyar költőktől, íróktól elvéve jelent meg valami.

II. 1. 3.

A NÉPÚJSÁG a 60-as években

Az újság koncepciója és informatív jellege

Kezdetben, vagyis 1958 és 1964 között a Népújság cikkeit fordítói tevékenységnek tekinthetjük, hiszen a Pomurski Vestnik szlovén cikkeinek fordítására korlátozódott, mivel nem voltak saját újságírói. Habár kezdetben kéthetenként jelent meg, mégis közelebb állt a néphez, mert anyanyelvükön szólt hozzájuk. Idővel a lap minőségileg is fejlődött, és több olyan cikket közölt, amely a néppel, a vidék embereivel és a nemzetiség problémáival foglalkozott. Az indulás éveiben úgyszólván díjmentesen terjesztették a lapot, hiszen meg kellett alapozni az olvasógárdát. Mivel a példányszám alacsony volt, igen nagy erőfeszítéseket kellett tenni a lap népszerűsítése és terjesztése érdekében.

Az újság nemzetiségi jellege

A Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége és a Muravidéki Községközi Tanács nemzetiségi bizottsága évről évre napirendre tűzte a Népújság problematikáját. Így született meg az a határozat, hogy javítani kell a lap helyzetén, és magyarul tudó és író munkatársakat kell toborozni. Ez az áldatlan állapot 1963 végéig tartott, amikor az alapító, a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége ismét tárgyalt a Népújság további helyzetéről.

A tanácskozáson megállapítják, hogy a tarthatatlan helyzet gyors intézkedéseket követel, az olvasók és az előfizetők számának drasztikus csökkenését pedig az aktualitás hiányával magyarázzák (Bence L., 1994). 1963-ban és 1964-ben az újság szerkesztésében és tartalmában gyökeres változások történtek.

Az újság káderpolitikája

1958-tól 1963-ig a Népújság megjelenését a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége muraszombati járási bizottsága finanszírozta, és csak ezután vállalta az anyagi fenntartást a Szlovén Szocialista Köztársaság. Így 1964-től a lap költségvetését nem községi, hanem köztársasági szervek biztosítják. Határozat született arról is, hogy az aktualitás fokozása és az olvasók toborzása érdekében két magyar újságírot kell felvenni, a kéthetenkénti megjelenést pedig hetire cserélni fel. A terjedelem növeléséről egyelőre még nem esett szó. A legnagyobb problémát akkor a szükséges és képzett szakemberek hiánya jelentette. Végül is ez megoldódott két vajdasági magyar újságíró, azaz egy házaspár alkalmazásával. 1963-ban lett Báti Koncz Zsuzsanna a Népújság első hivatalos magyar újságírója, majd 1964-ben Koncz József is elhelyezkedett a lapnál.

Az újság terjedelme és előfizetői

A Népújság indulásakor négy oldalon ténylegesen is a legfontosabb hírek, események közlésére tért ki, a tájékoztatást tartva a legfontosabb feladatnak. A folytatás nem volt zökkenőmentes. 1965-ben a Népújságnak 560 előfizetője volt, 1967-ben pedig már 650-re emelkedett ez a szám. 1968-ban 870, 1969-re már 1160 előfizető lett. 1966–68 között a felelős szerkesztő betegsége és egy újságíró távozása miatt ismét csak egy hivatásos újságírója maradt a lapnak.

Az újság szerkesztése

Báti Koncz Zsuzsanna, a Népújság felelős és főszerkesztője egy későbbi összefoglaló jellegű írásában, amelyet *A magyar nyelvű tájékoztatásról Szlovéniában*⁷² címmel jelentetett meg 1978-ban, ekképpen elemzi ezeket az időket:

„A szerkesztésnek a körülményeit figyelembe véve egy sajátos, az alapító és az olvasók által igényelt szerkesztési politikát kellett követni: a lapban helyet kellett adni a helyi, a muravidéki, a szlovéniai, a szövetségi és a világeseményeknek mindössze 4 oldalon, hiszen akárcsak napjainkban, ez az újság volt a magyar anyanyelvű lakosság egyik fő tájékoztatási forrása.”
1968-ban Varga Sándor lett a

Népújság felelős szerkesztője, addig ugyanis szlovén szerkesztők töltötték be ezt a tisztséget. A lapot 1971-ig Muraszombatban szerkesztették. A 60-as években a Népújság történetének első tíz évében is volt néhány konkrét javaslat a lap terjedelmének növelésére, a külső munkatársak létszámának bővítésére, valamint a lap nyelvi szintjének emelésére is. Bár alapítója az állam volt, a községi szervek azonban jobbnak látták a 60-as évek végén, hogy megjelenése közvetlenül a kisebbségi kormányhivatal hatáskörébe kerüljön.

A Népújság felelős szerkesztői voltak: Jože Vid (1956), Dragan Flisar (1957), Jože Vid (1958-1963), Gustav Luthar (1964-1968).

Egy felmérés eredményei

1969-ben Varga József egy felmérést készített a Népújság 1968. október 1-jétől 1969. április 30-ig megjelenő 28 számáról, vagyis 120 oldalnyi újságcikket nézett át és értékelt. Mennyiségileg a következőképpen oszlottak meg a cikkek: helyi jellegű közlemények (135 hasáb), belpolitika és gazdaság (112 hasáb), irodalom (87 hasáb), különféle (85 hasáb), művelődés, oktatás (75 hasáb), külpolitika (55 hasáb), hivatalos közlemények (46 hasáb), földművesek tanácsadója (22 hasáb), sport (15 hasáb) és egészségügy (14 hasáb).

⁷² Báti-Koncz Zsuzsanna: *A magyar tájékoztatás helyzete Szlovéniában. Nemzetiségi politika–nemzetiségi jog.* Lendva, Lendvai és Muraszombati Magyar Nemzetiségi Érdekközösség, 1978., 40. p.

A megjelent 28 példányszámban összesen 118 kép jelent meg, s megállapítható, hogy a Népújságban a helykihasználás eléggé gazdaságos volt.⁷³ A helyi jellegű közleményekben foglalták össze az újságírók mindazokat a vidékünket (Lendva, Muraszombat községek) érintő összes –társadalmi, politikai, gazdasági és ipari vonatkozású – írásokat, amelyek kimondottan helyi jellegűek. Ezek azok a cikkek, amelyek leginkább tükrözték a muravidéki magyarság életét, és közölték az emberek problémáit. Varga József a következőket állapította meg a helyi jellegű közleményekről:

„Azt tapasztalom, hogy a helyi jellegű közlemények nem adták vissza teljes egészében társadalmi értéküket. Hiányosságokat észleltem az egyes vidékek képviseletét illetőleg. A jövőben, szerény véleményem szerint, figyelmesebbnek kell lennünk, hogy harmonikus egységben legyenek képviselve területeink a Népújság hasábjain. Az újságíró nem írhat olyan eseményről, ami nem történt meg, nem teheti át valamilyen társadalmi akció helyét egy más területre, bármennyire is szeretné. Ha történetesen x faluban nem történt semmi, akkor erről csak azt lehet megírni, hogy semmi sem történt. Nagyon sok olyan falut találtam, amelyek az újságírók, valamint az újság szerint semmilyen tevékenységet nem fejtettek

ki a hat hónap alatt. Ha logikusan átgondoljuk ezt, rájövünk magunk is, hogy ez így lehetetlen. Vidékünk minden kis falujában történnek olyan érdekes és értékes események ezrével, melyek éppen az újság színességét, változatosságát, gazdaságát tennék értékesebbé.”

A külső tudósítói hálózat nagy mértékben megakadályozhatta volna az ellaposodás veszélyét. A külső munkatársak, akik a nép körében élnek, megadhatták volna a Népújságnak vidékünk jellegzetességét, ízét, lényegét, mert saját közegükből merítették volna az anyagot témáikhoz. A főmunkatársak nagyobb részt politikai és eszmei vonatkozású cikkeket írtak, amelyeket a központokban gyűjtöttek össze. Mivel a Népújság helyi orgánum, Varga József elemzése szerint, „nem ölelhet fel lényegében mást, mint ami itt történik.” A belpolitikai cikkek közt többnyire a „szocialista közösségünk jövőjét szolgáló” írások voltak mérvadóak, habár az elemzés arra is kitért, hogy 28 újság átnézésekor biztosan akad olyan újságcikk, amit más szemlélő más elbírálás alá venne. A külpolitikai hasábjakon csak a legaktuálisabb külpolitikai eseményekről adhattak számot, s ezek az írások lépést tartottak a külpolitikai élet fejlődésével, de dióhéjban. Varga József a külpolitikai rovat bővítését ajánlotta az elemzésében.

⁷³ Varga József: *A Népújság 28 számának elemzése 1968. okt. 1-től 1969. ápr. 30-ig*. Göntérháza, 1969. november 15. Kézirat. 1-8. p.

A művelődési és oktatásügyi csoportba a nevelést-oktatást érintő írásokat, valamint a kultúrtevékenységekkel foglalkozó cikkeket vette a kutató. E téren a legtöbb cikk az ifjúság problémáival foglalkozik, főleg a politikai-eszmei neveléssel. Akad néhány írás a kétnyelvű iskolákkal kapcsolatosan is. A legtöbb kulturális témájú cikk a téli hónapokban jelent meg, amikor a falusi fiatalok ráérnek. Főleg az amatőr színészek tevékenységéről adnak számat a különböző írások. Ugyancsak a téli hónapokban rendezték meg a különféle tanfolyamokat, előadásokat a felnőttképzésben. Ezekről is beszámolnak a cikkek. Ezen a területen csak tudósítások, megállapítások íródtak, bírálatok és értékelések nem voltak jellemzőek. Az irodalom cím alatt olyan írások kaptak helyet, amelyek különböző szerzők egyéni alkotásai voltak, nagyrészt a hazai tájakat, a hazai emberek életét és problémáit tárgyalták. A Népújságban helyet kaptak regényrészletek, elbeszélések, karcolatok, humoreszkek, sőt kisregények is teljes terjedelmükben. A hivatalos közlemények csoportjába a valóságos hivatalos közlemények és az alkalmi hirdetések, közlések és észrevételek tartoznak. Ezek a cikkek hivatalos nyelven és hivatalos megfogalmazással jelentek meg. Földművesek tanácsadója cím alatt jelentek meg azok a mezőgazdasági cikkek, amelyek a gazdálkodóknak próbáltak segítséget nyújtani

az évi helyes és eredményes termelőmunkához. Főleg három területet érintettek ezek a szakcikkek: a gyümölcsstermelést, a szőlészetet és a szántást-vetést.

Az egészségügyi rovatokból általában a mezőgazdasági biztosítási járulékról, az új törvények elfogadásáról és egyéb nehézségekről szerezhetünk tudomást. Inkább adminisztratív írások, mint az emberek egészségével foglalkozó cikkek ezek. A célt csak közvetve szolgálják, inkább a tények megállapítását közlik. A sportról szóló írások a legegyszerűbbek, mert általában csak a labdarúgással foglalkoznak.

„A négyoldalnyi lapnak nagyon sok mindent kell közölnie, ezért nehéz feladatra vállalkozik” - írta az elemző. Majd levonta végső konklúziót: „Ahogy a Pomurski vestnik vidéki lapból elismert újsággá fejlődött, úgy kell nekünk is szorgalmaznunk a munkánkat, hogy minél előbb kiküszöböljünk olyan hiányosságokat, amelyek csökkentik a Népújság értékét. Itt különösen a nyelvi hibákra, a nyomtatás felületességeire, hiányosságaira gondolok.”

II. 1. 4.

A NÉPÚJSÁG a 70-es években

Egy újabb felmérés az újság olvasottságáról

1970-ben a Népújság Kiadói Tanácsa Varga Józsefet azzal bízta meg, hogy végezzen közvéleménykutatást 16 községben az újság olvasottságáról, vagyis gyűjtse össze és rendszerezze az olvasók (50 olvasó) véleményét. A megkérdezettek 78%-a szerint bővíteni kellene a lap terjedelmét, 16%-nak megfelel a terjedelem, és 6%-nak mindegy. Az olvasók 42%-a a lap képanyagával meg van elégedve, 46%-uk szerint több és érdekesebb képeket kellene még közölni, amellyel vonzóbbá és gazdagabbá tennék a lapot. A válaszolók 12%-a ebben a kérdésben semleges véleményt nyilvánított. Az olvasók 68%-a azon a véleményen volt, hogy a lapban nincsen képviselve minden vidék, helység, vagyis a közölt hírek nem egyenlő arányban oszlanak meg. 22%-uk meg volt elégedve az arányokkal, 10% pedig semleges választ adott. 34 % azon a véleményen volt, hogy a Népújságnak nincsen elég külső munkatársa ahhoz, hogy a vidékeket kellőképpen képviselhessék, 18% ezzel az aránnyal meg volt elégedve, és 48% semleges választ adott. A megkérdezettek a helyi jellegű hírek közlésére helyezték a fő hangsúlyt. Arra a kérdésre, hogy mit ajánlanának megjelentetni a Népújságban, a következő százalékban oszlottak meg a vélemények: nem tudja

(39,2%), irodalmi témák (11,7%), földművelés (7,8%), helyi jellegű hírek (3,9%), hazai politikai hírek (3,9%), napi árfolyam (3,9%), sporthírek (3,9%), balesetkrónika (3,9%), rövid és érdekes elbeszélések (3,9%), egyéb írások (3,9%), ipar, adás-vétel (1,9%), társadalmi állapot/helyzet (1,9%), folytatásos regény (1,9%), kereskedelem (1,9%), ismert magyar írók művei (1,9%), vidékünk íróinak alkotásai (1,9%) és minden (1,9%).

Az újság nyelvi szintje

Dr. Rónai Béla docens, a maribori Pedagógiai Akadémia magyar lektora 1970. március 21-ei beszámolójában, amelyet a Népújság szerkesztősége kért tőle, a következőket írta Záró megjegyzések címmel:

„A Népújság nyelvének és stílusának erőnyeit éppoly hosszan sorolhatnám, mint botlásait, hibáit. Azokat azonban szinte természetesnek, magától értetődőnek tartjuk és föltételezzük, hogy a hibák javításával is állandóan szaporodnak a hibák. Végül két javaslat! Meggyőződésem szerint nagy haszonnal járna egy őszinte és alapos eszmecsere az írott nyelv legfontosabb kérdéseiről a Népújság legfőbb munkatársaival. Ugyancsak hasznos lenne ugyanezeknek a személyeknek és a magyar nyelvi műveltség iránt érdeklődő néhány más embernek egy előadás- és gyakorlatsorozat, amolyan kis újságíró-iskola szervezése, amelyen 10-15 alkalommal a nyelvhasználat, az írás mesterségének

főbb kérdései kerülnének terítékre, nem annyira prelegálás, hanem inkább kötetlen, szabad beszélgetés, illetve vita formájában. Ilyeneket a magyarországi lapok és kiadóvállalatok is rendszeresen szerveznek munkatársaik számára. E két javaslatomat megfontolás végett az illetékeseknek szívesen figyelmébe ajánlom.”

Előfizetők és terjedelem

A Népújságnak 1970-ben 1220 előfizetője volt, 1971-re számuk 1520-ra emelkedett. 1971-ben a lap bázisközelbe, Lendvára került. A szakember-probléma azonban még két évig aktuális maradt, míg sikerült ismét az újságírók számát a minimális kettőre emelni. A lap 1975 után kezdett nagyobb lépésekkel haladni és fejlődni. Az oldalszám növelése az újság tartalmi fejlődésével járt együtt. Az 1974-es 4,4 oldalról az átlagterjedelem 1977-re 7,3 oldalra emelkedett. A tartalmi és mennyiségi változások természetesen az olvasótábor párhuzamos növekedését eredményezték. Sajnos, akkori terjedelme és időszerűsége, valamint tájékoztatósi hatékonysága mégsem hasonlítható össze a szlovén nyelvű testvérlappal, a Vestnikkel (Varga S., 1986). Az újságíróknak sikerült megfelelő kapcsolatot teremteni az olvasókkal, a falusi emberekkel, az újságcikkekben többet foglalkoztak a nemzetiség és a földművesek mindennapi életével, és színes riportokat közöltek a magyarlakta

falvakról. A Népújság gazdagabbá és vonzóbbá vált, és ekkor már kezdte kielégíteni a szlovéniai magyarság tájékoztatói igényeit.

Ezt bizonyítja, hogy míg 1970-ben csupán 740 rendes előfizetője volt, ez a szám 1977-ben ezerrel, vagyis 1.750-re nőtt.

Szerkesztési politika

A Népújság, mint az állami szervek által (DNSZSZ, a népfront szlovén megfelelője) alapított és az állam által támogatott hetilap – főleg a rendszerváltás előtti években – „ideológiailag kötött” újságnak számított. Főleg a kezdetekben érte gyakran a szerkesztőket a vád, hogy a Népújság nem egyéb, mint a kommunista ideológia szócsöve. S ez ellen nem is tiltakozhattak (Bence L., 1999). 1967. április 1-jével a Pomurski tisk vállalatból kilépett és önállósult a Pomurski vestnik, a Népújság, a szlovén és a magyar nyelvű rádióműsor szerkesztősége, és új intézményt alapított Rádió és Sajtóintézet néven (Zavod za časopisno in radijsko dejavnost). A Népújság 1967-től 1993-ig e munkaszervezet kiadásában jelent meg.

Felelős szerkesztője Varga Sándor 1968-tól 1987-ig, Báti Konc Zsuzsanna a megbízott felelős szerkesztő 1973–74 között. A lap állandó munkatársai a 70-es években: Vörös József 1963–1973, Báti Koncz Zsuzsanna 1963–1991, Konc József 1964–1967,

Cvetka Elvira 1967-1968, Szúnyogh Sándor 1973-1991, Pivar Ella 1973-1993 és Kericsmár Rózsa 1973-1990. 1976-ban, a Népszerűség megjelenésének 20. évfordulója alkalmából, Josip Broz Tito köztársasági elnök a lapot a Népszerű Tett Szolgálatok Ezüstcsillagos Érdemrendjével tüntette ki a testvériség-egység ápolásáért, a társadalmi és politikai életben betöltött pozitív szerepéért.

II. 1. 5.

A NÉPÚJSÁG a 80-as években

Az újság tartalmi koncepciója

Az arányok szemléltetése céljából elmondhatjuk, hogy az 1981-es népszámlálás adatai alapján (9.496 személy vallotta magát magyarnak a Muravidéken) az előfizetők és a szlovéniai magyarság számarányának összevetése szerint 4,5 magyar lakosra jut egy példány a Népszerűségből. A 80-as években ez a számarány lényegesebb növekedést mutatott, de az előfizetők száma nem minden esetben a minőségnek, sokkal inkább annak a tényezőnek a számlájára írható, hogy Szlovéniában a Népszerűség volt az egyedüli magyar sajtótermék a második világháború után, s mint olyan, monopolhelyzetet élvezett. A lap „tartalmi és társadalmi célkitűzései” is megegyeztek a szlovén nyelvű lapokéval, legfőbb feladatának pedig „önigazgatású szocialista

társadalmunk fejlődésének a kreálását” tartotta (Bence L., 1994).

„A felelős szerkesztő tisztában volt azzal, hogy a lap a munkatársak legnagyobb igyekezte mellett sem képes kielégíteni a magyarság tájékoztatási szükségleteit és igényeit. Az oly sokat emlegetett nyelvmegőrző szerepnek is csak részben tudott eleget tenni a politikai frázisok és a steril ideológiai terminológia miatt, nem beszélve a töméntlen nyelvi botlásról és dagályról, körülírással túlbonyolított fogalmazványokról” - írta Dr. Bence Lajos irodalomtörténész, publicista Írott szóval a megmaradásért című könyvének sajtótörténeti fejezetében.⁷⁴

Az újság nyelvi szintje

A nyelvművelés terén csekély eredményekkel büszkélkedhetett a lap, de az ízlés és az identitásfejlesztés terén sem mutatott nagyobb eredményeket. Elemző kritikát, glosszát vagy esszét szinte alig találunk az akkori Népszerűség hasábjain. A legértékesebbek talán a művelődési élettel foglalkozó írások voltak, ezek is legtöbbször csupán dokumentumértékük miatt érdemelnek figyelmet.

Az újság informatív jellege

Az újságírók igyekeztek eljutni a Muravidék valamennyi helységébe,

⁷⁴ Bence Lajos: *Írott szóval a megmaradásáért. A tömegtájékoztatás helyzete 1945 után*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1994. 62-65.p.

és minden egyes faluról, helyi közösségről, a fontosabb eseményekről számot adni. Terjedelmes riportok, színes írások, érdekes fényképek jelentek meg a hasábjain, és ily módon előfizetőkre tettek szert.

Szerkesztési politika és az újság harmincéves jubileuma

Varga Sándor, a Népújság felelős szerkesztője 1986-ban, a Népújság 30 éves évfordulója alkalmával A Népújság harminc éves jubileuma elé ⁷⁵ című vezércikkében a következőket írta:

„Az elmúlt harminc év alatt a Népújság több fejlődési szakaszon ment át. Az első két év, amikor még szlovén címmel és magyar szöveggel jelent meg, a kezdeti nehézségek bélyegét viseli magán. Az újság további fejlődése szempontjából fontos fordulópontra volt az 1958-as év, amikor önálló lapként jelent meg kéthetenként, akárcsak napjainkban Népújság, címmel. Bár a lap önállóvá vált, a tartalma is javult, az írások nagy része még ekkor is fordításokból tevődött össze a Pomurski vestnikből. Ezért a példányszáma is alacsony volt. A Népújság fejlődésére csak 1964 után került sor, amikor az újsághoz részben önálló, magyar nyelven író munkatársak kerültek. Az 1973-75-ös időszakban az újság munkatársainak a száma bővült. Ennek tulajdonítható, hogy tartalmilag időszerűbb,

érdekesebb és szívesebb lett. Ezt igazolja, hogy azóta az újság előfizetőinek a száma állandóan nőtt. Az 1969-es évekhez viszonyítva az újság terjedelme az akkori átlag négy oldalról ma nyolcra növekedett.”

Varga Sándor felelős szerkesztő a harmincéves jubileumi vezércikkében még megjegyezte, hogy a megelőző tíz évben az újság tartalmi koncepcióját úgy próbálták meg felállítani, hogy az olvasóknak érezniük kellett: az újság feladata „a szocialista öngazgatású társadalom fejlesztésének az elve”, és ez vezérelte az újságírók munkáját is. A lap társadalmi célkitűzései tartalmilag azonosak voltak a szlovén nyelvű lapokéval. A Népújságnak ekkor a felelős szerkesztővel együtt nyolc tagú újságírógárdája volt. Valamennyi munkatárs, újságíró a magyar nyelvű rádióműsort is csinálta az újságírás mellett. Ezenkívül a szerkesztőségnek volt egy bemondója, műszaki szerkesztője, valamint egy technikus és egy adminisztrátora. Ez a tíz tagú gárda látta el az összes újságírói, rádióhíradási teendőket és a lapterjesztési, valamint előfizetési tevékenységeket is. Hajós Ferenc 1986-ban a Népújság 23. számában Néhány gondolat a Népújság 30 éves jubileuma alkalmával címmel így írt:

„Véleményem szerint az újság fejlődésében két jelentős esemény érdemel külön figyelmet. Az első, amikor a Népújság önálló lapként

⁷⁵ Varga Sándor: *A Népújság harminc éves jubileuma elé*. Népújság. 1986. június 6., 22. sz., 2. p.

1958-ban megjelent, és a második, amikor 1970-ben a szerkesztőség Lendvára került – s ennek a jelentőségét kétségkívül egész Muravidéken értékelni kellett. Az áthelyezés jelentőségét abban látom, hogy Lendva a községi székhely és egyben a szlovéniai magyarok központja. Itt történik a legtöbb esemény, amelyet az újság figyelemmel kísér. A nemzetiségi sajtó eredményessége nagy mértékben attól függ, ha az újságot az illető nemzetiség egyedül alkotja.”

Az újság terjedelme és előfizetői

1984 végére az előfizetők száma már 2030 volt, és még emelkedett. 1986-ban 2100 előfizető lett, vagyis háromszorosára nőtt 1967-hez viszonyítva. Terjedelme 4 oldalról nyolcra növekedett a 80-as években.

Az újság szerkesztői, újságírói és szerkesztőségi tagjai

Varga Sándor volt a Népújság felelős szerkesztője (1968-1987), közéleti személyiség, aki a nemzetiségi politika megvalósítása terén ért el számottevő eredményeket. E témakörből merítette legtöbbször cikkei és tanulmányai tárgyát, de helytörténeti tanulmányok írásával is foglalkozott. Mint az újság és a rádió magyar nyelvű műsorának szerkesztője, számtalanszor síkra szállt a lap fejlődése és anyagi helyzetének rendezése érdekében. A 80-as években a Népújságnál dolgoztak: Báti-Koncz Zsuzsanna, Szúnyogh Sándor, Pivar

Ella, Kericsmár Rózsa, Novák Jolán, Papp József, Csincs Éva és Ábrahám Albert.

Báti Koncz-Zsuzsanna 1963-ban került a laphoz. Kezdetben az újvidéki Képes Ifjúságnál és a Magyar Szónál dogozott, majd a Népújság társadalmi-politikai rovatának a munkatársa lett. Több éven át felelős szerkesztői tisztséget is betöltött. Ő volt a Népújság és a muraszombati Magyar Rádió legrégebbi állandó munkatársa. Több évtizedes munkájával jelentősen hozzájárult a lap fejlődéséhez mind a minőség, mind a terjedelem tekintetében. Több nemzetiségi politikai vonatkozású cikke jelent meg, az irodalmi rovat állandó munkatársa is volt, s a helyi közösségekről és munkaszervezetekről szóló rádióműsor szerkesztőjeként is tevékenykedett.

Szúnyogh Sándor 1963 óta volt külső munkatársa a lapnak. Kezdetben mint falusi tanítónak jelent meg több tudósítása és cikke a Népújságban, majd 1973-ban lett belső munkatárs. Kezdetől fogva a rádió és a lap társadalompolitikai, főleg művelődéspolitikai területén dolgozott. Szóban és képből igyekezett megörökíteni a magyar lakta falvak kulturális életét, a műkedvelő csoportok és egyének tevékenységét. Cikkeiben mindig munkára serkentette a néptáncscsoportok, valamint a színjátszó együttesek tagjait. Ő volt a Népújság irodalmi mellékletének, a Kulturális Figyelőnek a megalapítója és a muraszombati

A Népszerűség ebben a formában és méretben a 60-as évektől 1990-ig jelent meg.

magyar nyelvű rádióműsornak, a Kulturális figyelő című művelődési adásnak a szerkesztője.

Pivar Ella 1973-óta a Népújság munkatársa. A 80-as években leginkább gazdasági, falufejlesztési és néprajzi riportjaival gazdagította a lap hasábjait. Örökös témaköre volt a falusi parasztság küszködése. Néprajzi adatok gyűjtésével és helytörténettel is foglalkozott.

Kercsmár Rózsa a muraszombati magyar rádióműsor újságírója, majd a Népújság munkatársa lett. A lapban nemzetiségi jellegű írásai és goricskói riportjai jelentek meg. Helytörténeti adatok gyűjtésével és feldolgozásával is foglalkozott. Mint a muraszombati Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Érdekközösség választmányának a tagja, több nemzetiségi kiadványban működött közre, és számos dokumentum fordítója. A Magyar Rádió belpolitikai, magyar nyelvű lektori rovatának és az orvosi tanácsok műsorának volt szerkesztője.

Novák Jolán 1978-ban került a Népújság szerkesztőségéhez. Kezdetben mint adminisztrátor dolgozott, de hamarosan az újságban és a rádióban is kezdett szerepelni. A Népújságnál főleg a Szocialista Ifjúsági Szövetség tevékenységével és a fiatalok társadalmi-politikai helyzetével foglalkozott, de jelentek meg társadalom politikai írásai is. A rádióban az ifjúsági műsorokat vezette.

Papp József 1982-ben került a Népújsághoz. Lektor lett, és számos más magyar nyelvű kiadványt is lektorált. A kisipar, a sport, a kétnyelvű oktatás volt a területe, de műszaki szerkesztést is végzett, majd helyettes szerkesztői megbízatást is kapott. Pályafutása során elkészítette az Új Symposion folyóirat és a muravidéki magyar nyelvű társadalmi-politikai és irodalmi kiadványok bibliográfiáját. A maribori Pedagógiai Akadémia Magyar Tanszékének külső munkatársa volt. 1993-ban fejezte be újságírói pályafutását a lapnál.

Csincs Éva 1984-ben került a Népújsághoz. Egyébként a magyar nyelvű rádióműsor külpolitikai rovatánál dolgozott. Az újságban portréi és családi riportjai jelentek meg.

Ábrahám Albert a Népújság műszaki szerkesztője és korrekora volt, valamint a magyar nyelvű rádióműsor bemondója. Ő szerkesztette a rádió zenés jókívánságait, ezenkívül a Vestnik és a Népújság fotoriportereként is jelentős munkát végzett. A Népújság és a magyar nyelvű rádió legrégebb munkatársaként kezdettől fogva közreműködött a műsorokban.

Kocon József 1989 és 1990 között gyakornokként dolgozott a Népújságnál, főleg a sport témakörben.

CÍM

Népújság

XXXIV. ÉVFOLYAM

22. SZÁM

MURASZOMBAT, 1990. JÚNIUS 15.

ÁRA 4,20 DINÁR

A SZLOVÉNIAI MAGYAROK HETILAPJA

Egyre nagyobb sikere van a négy furulyázó hodosi kislánynak. Jónás Alenka, Magyar Manuela, Román Sonja és Dávid Karolina a pártosfalvi központi iskola tanulói. A napi utazás ellenére is jut idejük, hogy az egyre kedveltebbé vált furulyán Györek László énektanár vezetése alatt gyakoroljanak. Magyar- és szlovén népdalokkal, gyermekdalokkal szerepelnek, s mivel még csak ötödikesek, a nyolcadik osztály befejeztéig jócskán kibővíthetik repertoárjukat. (Foto: Pivar Ella)

Nem lesz sztrájk

A Muravidéki Újságírók Szakszervezetének végrehajtó bizottsága és a sztrájkbizottsága 1990. június 11-én megtartott ülésén megvitatták a Szlovén RTV, a Szlovén Köztársaság Végrehajtó Tanácsa, a Tájékoztatói Többség és a Köztársasági Nemzetiségi Hivatal illetékesi meghozatalának eredményét. Az ülésen megállapították, hogy a sztrájkbizottság által készített követeléseknek teljesítésében eléget tettek, de ennek ellenére ez nem jelenti azt, hogy feladással bírják.

A szakszervezet végrehajtó bizottsága kötelezi magát arra, hogy folyamatosan ellenőrizze azon feladatok megvalósulását, amelyet az illetékesek 1990. június 1-én írták alá tárgyalások során elfogadnak. A Szlovén Köztársaságban levő küldött érven meggyőződésünk hatni arra, hogy a nemzetiségi bizottság kísérje figyelemmel azon események felbukkanását, amelyek a közös köztársasági törvény által gyűlölté válnak.

Az említett tények azt jelentik, hogy nem kerül sor a bejelentett általános sztrájkra, de ellenben nem hárították arra, hogy nemzetiségi a határozatok megvalósítására nem kerül sor, az folyamatosnak ismét ehhez a figyelemmel kísérést.

A Muravidéki Újságírók Szakszervezetének végrehajtó és sztrájkbizottsága

GÁTAK NÉLKÜL AVAGY GÁTLÁSOK NÉLKÜL
- 7. OLDAL

Munkaerő- felesleg és a nemzetiség
- 9. OLDAL

A Népújság a 90-es évek elején arculat- és méretváltáson esett át, Czimmermann Topláč János terve alapján. Mindegyik szám egyedi kétszínű megoldással (zöld-fekete, kék-fekete, lila-fekete, vörös-fekete, stb.) büszkélkedett. A lap ebben az alakban csupán rövid ideig jelent meg.

Botka Ágnes 1987-ben került a Vajdaságból újságírógyakronokként a Népújsághoz, de közben a Muravidéki Magyar Rádióknak is készített műsorokat. A Népújságnál az ifjúsági oldalt szerkesztette, és e korosztályról és korosztálynak hozta a legtöbb eseményt és hírt az újságba. A megelőző évekhez képest ő futtatta fel ezt a tematikát, de más területekkel is foglalkozott mint gyakornok. 1992-ig dolgozott a Népújságnál, majd rádiós újságíró lett.

1987 és 1991 között a Népújság felelős szerkesztője Bági-Koncz Zsuzsanna volt. 1991 és 1993 között helyét Pivar Ella vette át.

1993. július 1-jéig a Népújságot a muraszombati Tájékoztatási Vállalat – Podjetje za informiranje adta ki, amely egyben a Vestnik szlovén nyelvű hetilapnak a kiadója volt Muravidéken. Addig igazgatója és főszerkesztője Irma Benko volt, felelős szerkesztője pedig Pivar Ella.

II. 1. 6.

A NÉPÚJSÁG a 90-es években, a rendszerváltás után

II. 1. 6. 1.

A Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet megalakulása

A Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet (MNMI) 1993. július 1-jén alakult meg mint a Népújság kiadója. Ezzel új korszak kezdődött a nemzetiségi tájékoztatás történetében a Muravidéken. Voltaképpen csak innentől lehet számítani a „független” magyar sajtót és újságírást, hiszen addig a muraszombati szlovén sajtónak főleg a vezető káderek kiválasztása terén volt érezhető befolyása.⁷⁶ A Népújság alapítója a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Önkormányzati Közösség lett. Az intézet megbízott igazgatója Cár József, de megbízatása 1997. július 1-jén lejárt. Az 1993. július 1-jétől a Népújság megbízott felelős főszerkesztője, dr. Bence Lajos 1997. július 1-jével átvette a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet igazgatói posztját, és egyben a Népújság felelős szerkesztője is lett.

Az önállóság felé című vezércikkében 1993. július 9-én, (XXXVII. évf. 27. sz., címlap) így ír az akkori eseményekről:

⁷⁶ Bence Lajos: *A Népújság az új évezred küszöbén*. Naptár. Lendva. MNMI; MNTI, 2003., 85-87.p.

1993-ban Meszelics László új alakot és méretet adott a hetilapnak.
A *Népszó* a mai napig ebben a formában, színes borítóval jelenik meg.

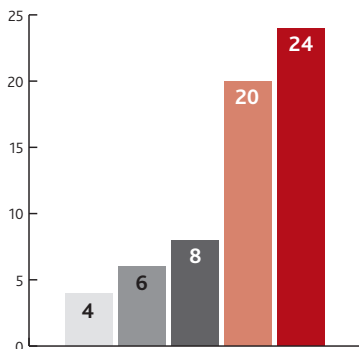
„A társadalmi élet minden területén történő mozgások, változások a nemzetiségi sajtót is megérintették. A rendeletben kiadott kötelező, a sajtóorgánumokra is kiterjeszhető privatizálás a muravidéki magyar nemzetiség körében nem aratott osztatlan sikert. Nemzetiségi jellegű sajtóról lévén szó – valljuk be őszintén – ez igen furán nézett volna ki. Később a »minden áron privatizálók« is elálltak eltökélt szándékuktól, a keserű szájját azonban már nem lehetett édesre változtatni. A nemzetiség magára találásának

egyik kézzel fogható jelenségéről kezdtek beszélni az egyik oldalon. Természetesen a »szakma« mindent megtett, hogy megvédje az »újságírói autonómiát«, a szólásszabadságra – a demokrácia alapkövére – hivatkozva. Garancia lehet rá az önálló sajtóintézet megalapítása és a függetlenített magyar sajtó.”

Az önálló magyar sajtóintézet megalapítása nemcsak ajánlatos volt, hanem egyenesen szükségszerű is, habár a nemzetiségi sajtó privatizálási folyamata számos problémát és

A Népszerűség oldalszámái 1956-tól 2004-ig

Évek	Oldalszámok
1956 - 1975	4
1976 - 1985	6
1986 - 1989	8
1990 - 1995	20
1996 - 2004	24

A Népszerűség oldalszámái 1956-tól 2004-ig

nehézséget vetett fel, sok vitát kavart. A szlovén sajtóban elindult a kollektív támadássorozat, sajtóhadjárat, amelyet a muravidéki magyarság ellen a muraszombati Tájékoztatói Vállalat anyagi érdekekből indított. A Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet önállósulásával több jogot és szabadságot kapott, s ezáltal az újságírók könnyebben is dolgozhattak.

Az olvasók az új intézettől azt várták, hogy pártatlan legyen, és az itt élő magyarság érdekeit képviselje. Természetesen sokkal jobb lett volna, ha ez az önállósulási szándék előbb bekövetkezhet, tekintettel arra, hogy ezek a folyamatok más nemzetiségi területen is lezajlottak.

A nemzetiségi lap újságírói

A lap újságírói az újjáalakuláskor, 1993-ban Papp József, Solarič-Nad Klára, Zágorec-Csuka Judit voltak, a technikai szerkesztő Meszelics László. Papp József a lap lektori teendőit is ellátta. 1993-tól 1996-ig a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet kiadta a Kelepelő című gyermeklapot, amelynek két számát Zágorec-Csuka Judit szerkesztette, majd a szerkesztést Bence Lajos vette át. Solarič Nad Klára 1990-ben kezdett a Népművelésnél dolgozni. A gazdaság, részben az idegenforgalom, infrastruktúra, a szakszervezet, a gazdasági kamarák tevékenysége volt a szakterülete, továbbá Lendva község képviselő-testületi és végrehajtó tanácsának üléseiről tudósított, és

más területekkel pl. Moravske Toplice község eseményeivel is foglalkozott. 1997-től a gyermekoldal szerkesztője, amelyben az óvodásoknak és az általános iskola alsó tagozatának ír cikkeket, és bemutatja a gyerekek írásait, rajzait. A Kelepelő megszűnése után vált aktuálissá a Népművelés gyermekoldala, amely a legfiatalabbak olvasási igényét elégíti ki.

Zágorec-Csuka Judit a kultúra és az oktatás területéről, a nemzetiségi politikáról, az ifjúság életéről, valamint a muravidéki magyar falvakról írta újságcikkeit 1991 és 1994 között.

Meszelics László 1992-től dolgozik állandó munkaviszonyban a Népművelésnél, mint technikai szerkesztő, tervezőgrafikus. Ő formálta át a Népművelés grafikai arculatát, formálta meg a Kelepelőt, és jelenleg a Népművelés IFI mellékletének is ő a technikai szerkesztője.

Hamarosan változott az újságírói gárda is, a szerkesztőség teljesen átszerveződött.

A 90-es évek közepétől a 2000-es évek elejéig Meszelics-Király Jutka, Halász Albert, Horvát Ferenc, Tomka Tibor és Kovács Attila csatlakoztak még a laphoz. A lektori teendőket Böröcz Nándor zalaegerszegi újságíró végzi.

Meszelics-Király Jutka 1995-től munkatársa a Népművelésnek, diplomás újságíró, Ljubljánában végzett. 1997-től szakterülete a kultúra és az

oktatás, a turizmus, de riportokat és beszámolókat is ír Lendva község közügyeiről és eseményeiről. Elindítója a Legolvasottabb könyvek (magyar és szlovén), A lendvai könyvtárban és a Látogatások a kultúregyesületekben című rovatoknak.

Halász Albert 1994 és 1997 között dolgozott a Népújságnál. Szakterülete a kultúra és az oktatás, a néprajz volt, de számos beszámolót és riportot írt a helyi közösségekről és a nemzetiségi politikáról is. Ő indította el a Szentek élete című vallási rovatot.

Horváth Ferenc 1996-tól már egyetemistaként „bedolgozott” a Népújságba, 1998-tól pedig rendszeres munkaviszonyban állt itt. Fő területe a sport, de ír cikkeket a lakosság szociális helyzetéről, bűnügyekről, vezette az autó-motor-sport rovatot, és tudósít a lakosi helyi közösség életéről is.

Tomka Tibor 1998-tól dolgozik a Népújságnál. A mezőgazdaság a fő szakterülete, de kezdetben cikkeket írt a nemzetiségi politikáról is. Most a környezetvédelem, vízgazdálkodás területével foglalkozik, és tudósít a községi tanácsok, magyar önkormányzatok üléseiről. 2003-ig a Lendavske novice – Lendvai Híradó című községi és a Brazda–Barázda című helyi jellegű kétnyelvű önkormányzati lapba is írt

Kovács Attila 2000–2002 között a Népújság szerződéses munkatársa

volt. A kultúra, a helytörténet a szakterülete, de írt cikkeket a helyi közösségek életéről is. A Visszapillantó rovatot szerkesztette, és írta a Figyelmükbe ajánljuk című rovatot is.

2003 szeptemberétől a Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet tanácsát Gál Géza, Kovács István, Pócák Elek, Varga István (elnök), Király–Meszelics Jutka, Meszelics László és Solarič Nad Klára képviselik.

A lap terjedelme és példányszáma

A Népújságot 1800 példányban nyomják (2003), és nem jutott a Kárpát-medencei kisebbségi lapok sorsára, melyeknek olvasótáborával s vele együtt példányszáma a rendszerváltás utáni megváltozott viszonyok (az elektronikus média térnyerése, a magyarországi bulvárlapok szinte korlátlan beáramlása stb.) következtében felére csökkent. A közel 1800 példányban megjelenő lap piaci terjesztése minimális mértékű, szinte teljesen előfizetéses formában kel el. Ebből itthon 1500 példány, a többi Európa számos országában, sőt közel 100 példány a Tengerentúlon talál olvasóra.

A Népújság 24 oldalon, színes borítóval és megváltozott technikai kivitelezésben (számítógépes szedés és tördelés, komputeres grafikai kidolgozás és 1995. november 5-től A4-es formátum, jelenik meg. Így kisebb méretű lett, de színes címlapja és a színes középső oldalai

formailag is vonzóbbá tették. 1997-től évente 10 ifjúsági mellékletet ad ki IFI címmel, amellyel az általános iskola felső tagozatos tanulóit és a középiskolásokat tájékoztatja és látja el olvasnivalóval magyar nyelven. Ezzel szeretnének utánpótlást toborozni a Népújság munkatársai. A IFI címlapja is színes.

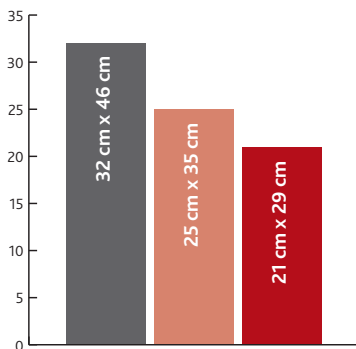
A lap új formátumai

A 90-es évek elején megváltozott a Népújság formátuma. A B3-as nagy formátumról áttértek a B4-es formátumra, új logót és belső fejléceket kapott. 1990-ben egy évig az újság

úgymond „átmeneti időszakot“ élt át, hiszen több színben is nyomtatták, míg végül a zöld szín mellett döntöttek. A címloldal grafikai képét és formátumát Cimmermann Toplák János tervezőgrafikus készítette pályázati kiírás alapján. Amikor a szerkesztőséget számítógépekkel szerelték fel, informatizálták, az újságszerkesztés is számítógépes program (World Star) által történt. A nyomdába került újságot már nem ólombetűkkel, hanem fényszedéssel tördelték és állították össze. 1993-ban Meszelics László tervezőgrafikus, technikai szerkesztő az újság B4-es formátumát átalakította, új logót és

A Népújság méretváltozása (1956-tól - 2004-ig)

Évek	Méret (cm)
1956 - 1989	32 x 46
1990 - 1995	25 x 35
1996 - 2004	21 x 29

A Népújság méretváltozása (1956-tól - 2004-ig)

belső fejleceket tervezett. A rovatok is egységes logókat kaptak, az újság grafikai szerkezete szilárdabb lett, és a címek tipográfiája is egységesebbé vált. Megtörtént a lap grafikai átrendezése, de az újság természete és szerkezete alapvetően nem változott. A teljes arculat- és lapreformra 1995-ben került sor a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet keretein belül, amikor A4-es formátumra változtatták át az újságot. Ekkor színes lett a címlap és a középső oldal, valamint átalakult a fejléc, és az öthasábos oldalakról három hasábos oldalakra tértek át, kivéve a sportoldalt, amely megmaradt 4 hasábon. Az újság formailag magazinszerűvé vált, így az olvasók kezébe már nem kétszínnyomásban, hanem többszínnyomásban került. Az új címlap lehetővé tette az időszerű helyi problémák grafikai interpretálását címlapgrafikák formájában.

Az újság költségvetése

„Az évek óta gyéren indexelt költségvetési forrás (a 2002. és a 2003. évre összesen 4,3 százalék) mára már az akadálymentes működést sem teszi lehetővé. Az 50 milliós (SIT) állami támogatás az elmúlt öt év alatt (1998-2003) alig módosult, ez azonban az újság vegetálásra elég” – olvashatjuk Bence Lajos évi beszámolójában, amely a Naptár 2004 számában jelent meg A Népszerűség az új évezred küszöbén címmel (85-87.p.).

Az újság lektorai

A Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet megalakulásától fogva, 1993-tól magyarországi lektorok lektorálják a népújságot. Kezdetben Vadas Zsuzsanna és Lukácsffy Dénes zalaegerszegi újságírók, szerkesztők végezték, majd a 90-es évek közepétől Böröcz Nándor újságíró vette át, aki szintén zalaegerszegi szakember. A magyarországi lektorok szerződéses alapon dolgoznak. Az újság történetében ez is előrelépést jelentett, hiszen a nyelvi szint emelése az egyik fő célkitűzése volt a Népszerűség programjának.

II. 1. 7.

Az NÉPÚJSÁG fejlődésének víziója a 2000-es években

A lap fejlődéséhez szükséges anyagiak forrását az újságírók az állami támogatás emelésében látják, hiszen a Népszerűség olvasótábora elöregedett, a nyugdíjas korhatárt súroló olvasótábor nem bírna el egy drasztikusabb előfizetési díj-emelést. Újabb megrázkódtatásnak kellett elébe néznie a lapnak a 2004. május 1-jei EU-s csatlakozás után, amikor Muravidéken is megindult a bulvárlapok inváziója. A gazdaságban érvényesülő szabadpiac törvényei a médiapiacra új helyzetet hoznak létre, mely – a „hetedik hatalom” területén uralkodó jelenlegi kaotikus helyzet miatt – sokkal kevésbé áttekinthető, mint a korábbi. A közszolgálati

státust élvező kisebbségi lap esetében az eddig is stagnáló költségvetési támogatás mellett kegyelemdőfésnek fog számítani a hirdetésekben és a reklámokból befolyó eddig is gyér jövedelem további csökkenése.

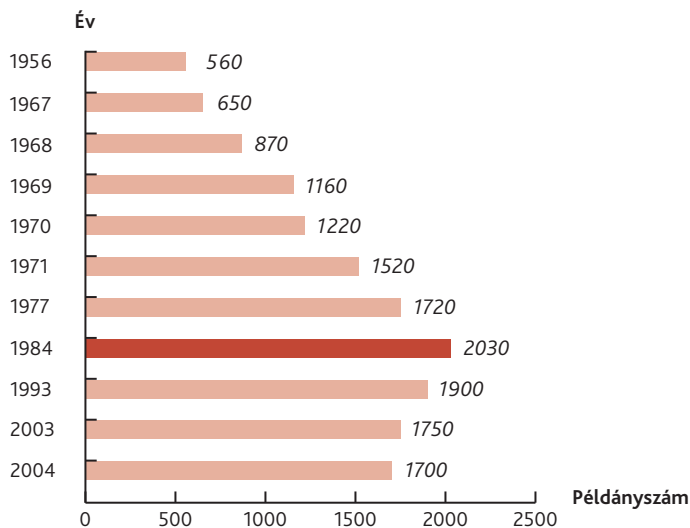
A Népújság szerkesztősége mélyen egyetért azokkal a véleményekkel,

melyek a határok kinyitásával nem várakozó álláspontot javasolnak, hanem az anyanemzet kezdetben főleg a két szomszédos megye médiapiacára való terjeszkedést. Ehhez az ottani médiapiac telítettsége miatt a jelentkező igények felkutatása – ingyenes önkormányzati lapok, helyi vagy regionális rádiók sokasága,

A Népújság előfizetőkre lebontott példányszáma (1965-től 2004-ig)

Év	Példány
1965	560
1967	650
1968	870
1969	1160
1970	1220
1971	1520

Év	Példány
1977	1750
1984	2030
1993	1900
2003	1750
2004	1700

A Népújság előfizetőkre lebontott példányszáma (1965-től - 2004-ig)

kábeltévék stb. –, a terjesztési hálózat kiépítése, kihelyezett új tudósítói tábor is szükséges (Bence L., 2003).

*Népszásg, borító
(2006. május 8.)*

A jelenlegi szakkáder-újságírói állomány a Muravidékre sem elegendő, és ehhez a lap arculatának a korszerűsítése elengedhetetlen fontosságú. Ezt a koncepciót sokkal valóság- és „emberközelibb” módon kell felállítani. És nem utolsó sorban: „A médiának függetlennek kell lennie!” Ettől a koncepciótól egyetlen kisebbségi lapfenntartó sem állhat el. A gyors, sőt villámgyors ütemben fejlődő társadalom és nyilvánosság az újságírást is új feladatok elé állítja, erre fel kell készülnie a kisebbségi médiának is. Közösségi szempontból az újságírás lényege nem változott : olyan újság kell a szlovéniai magyarságnak – nevezzük azt családinak vagy közéletinek, illetve nemzetiséginek – amelyben megtalálja önmagát, amelyben évek óta sokasodó kérdéseire választ talál. Legyen nyelvileg színvonalas, korszerű, kövesse az újságírói trendeket, s hosszú ideig szolgálja a szlovéniai magyarok ügyét, segítse e kis

közösséget a megmaradásért folytatott harcában.

A Népszásg, a szlovéniai magyarok egyetlen hetilapja, a havonként egy alkalommal megjelenő IFI ifjúsági melléklettel értelemszerűen egy kis közösség informálásában játszik fontos szerepet. Másodsorban a nemzettudat, a sorsközösség és az összmagyarság viszonyrendszerében való gondolkodás terén fejt ki fontos tevékenységet. De a szlovén-magyar kapcsolatok fejlődésében is (Ljubljana-Budapest között) fontos láncszem (Bence, L.)

II. 2.

A KELEPELŐ című szlovéniai magyar gyermeklap (1993 – 1996)

II. 2. 1.

Az indulás éve 1993

1993 decemberében készült a *Kelepelő* című muravidéki magyar nyelvű gyermeklap próbaszáma, amelyet a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet adott ki. Ennek, majd azt követően az első számnak a főszerkesztője *Zágorec-Csuka Judit* volt. A próbaszámban a főszerkesztő a gyermeklap indításáról a következőket írta *Üdvözlünk, kedves olvasónk!* című cikkében (1993. december, próbaszám, 2. p.):

„A KELEPELŐ néven induló gyermeklap főszerkesztője és kiadói tanácsa, minden korábbi sikertelen nekirugaszkodás dacára határozottan állítja: kell egy Muravidéki magyar gyermeklap! Biztosak vagyunk igazunkban és a gyerekek, a fiatalok igazában. Az nem lehet, hogy esztendők teljenek el anélkül, hogy saját újságot ne forgathassunk kezünkben! Annál is inkább, mivel a Vajdaságból ritkán érkezik meg a Jó pajtás, és úgy tudjuk, a Mézeskalács már meg is szűnt, magyarországi

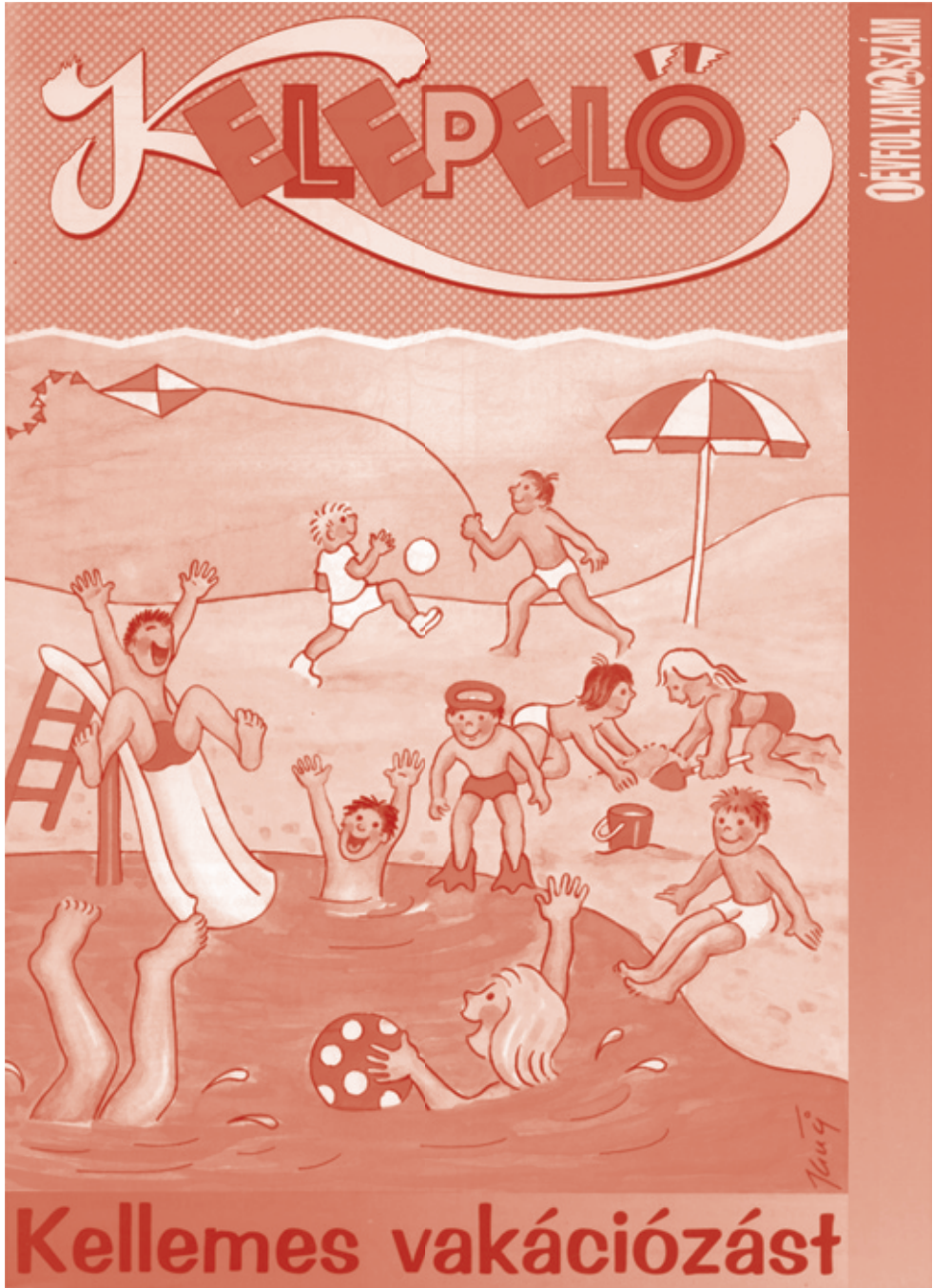
gyermeklapokban pedig nem bővelkedhetünk. Ezért úgy gondoltuk, hogy saját erőnkől, tudásunkból és akaratunkból összeállítunk számotokra egy gyermeklapot, amelyet ti is gazdagíthattok írásaitokkal.”

A Kelepelő évente négy alkalommal, vagyis háromhavonta jelent meg. Címlapja és a hátsó oldal, valamint a középső oldalak színesek voltak, így gazdagabbá tették a gyerekek olvasmányélményét. A gyermeklap illusztrátorai közé tartoztak: *Bošnjak Alenka, Sabina Šinko és Orbán Péter*. Technikai szerkesztője *Meszelic László* volt. A szerkesztőbizottság tagjai 1993-ban, az induláskor *Bence Lajos, Gaál Erzsébet, Gerics Ferenc, Kovács Médi, László Hermina, Pisnjak Mária, Szekeres Ilona, Štampah Lili és Varga Valéria*. A Kelepelő szerkesztését 1994-ben már *Bence Lajos* vette át, *Zágorec-Csuka Judit* pedig még néhány hónapig tagja volt a szerkesztőbizottságnak. A gyermeklapot a Szlovén Kulturális Minisztérium finanszírozta pályázati alapon. A szerkesztőségnek évente kellett a gyermeklapra szánt összeget megpályáznia.

II. 2. 2.

A KELEPELŐ első éve 1994-ben

A Kelepelő 20 oldalon jelent meg. Rovatai a benne közölt témáknak megfelelően alakultak. Kezdetben állandó rovata volt az *Indító*, amelyben a szerkesztő ismertette olvasóival a lap üzenetét az aktuális eseményeknek,

A *Kelepelő* c. ifjúsági lap 2. számának borítója. A borítón Persa János illusztrációja látható.

ünnepeknek, világnapoknak megfelelően. Állandó rovatnak számított a *Költögető* és a *Bemutatjuk*, amelyben muravidéki költők verseiből közölt a lap, és interjúkat készítettek az újságírók a leközölt versek költőivel. Az *anyák nyelve* című rovatban Bence Utroša Gabriella írt általában nyelvészeti cikkeket, vagy válogatott megfelelő nyelvészeti-helyesírási tanácsadó szövegeket, cikkeket a gyerekeknek. A *Kicsiknek* című rovatban aktuális eseményekről közöltek tudósításokat, általában azokról, amelyek Muravidéken történtek a muravidéki gyerekek közreműködésével.

Az *Évforduló* és a *Múltunk c.* rovatokban történelemkedvelőknek írtak aktuális történelmi eseményekről vagy híres történelmi személyiségekről (pl. bemutatták a reformkort, a rómaiakat a Muravidéken, Lendva és környékének történetét, Kossuth Lajost, a kalandozó ősmagyarokat stb.). A *Könyvespolc* című rovatban Bence-Utroša Gabriella írt jegyzeteket híres gyermekkönyvekről és az ifjúsági irodalomról. A *Rügyfakadás* című rovatban a tanulók írásait közölte a lap. A *Fejtörőben* pedig keresztrejtvényeket, más, de játékos jellegű rejtvényeket, talalós kérdéseket, vicceket, képregényeket, valamint horoszkópot lehetett olvasni. A Kelepelő 1994-es munkatársai, akik a legtöbbet publikáltak a gyermeklapban: *Szűnyogh Sándor*, *Solarič Nad Klára*, *Király Jutka*,

Bence Utroša Gabriella, *Kovács Attila*, *Horváth Ferenc*, *Bence Lajos*, *Halász Albert* voltak.

II. 2. 3.

A KELEPELŐ 1995-ben

A Kelepelő szerkesztési koncepciója az 1994-es évhez képest nem változott. Állandó rovatai is megmaradtak, de újak is megjelentek. Az *Ez+Az-ban* érdekes riportokat jelentettek meg a pop-rock és a mozi világból. A gyermeklap tematikusan foglalkozott az ökológiával, így több oldalt is szenteltek a természetvédelemnek, pl. a szlovéniai természeti szépségeknek, a Hortobágnak. Fő céljuk az életre nevelés volt. Másik rovatukban, a *Kutyafajtákban* a gyerekek kedvenc háziállatokról, a kutyákról olvashattak. Minden második számban megjelent a *Ti újrátok c.* rovat, amelyben a tanulók saját írásaikat olvashatták két oldalon. Ezenkívül voltak színes riportok pl. Miki Muster képregényajzóval, ismert művészekkel és sportolókkal. Olvashattak a nyári táborokról és kaphattak koncerttippeket is.

A decemberi számban megjelent a *Kelepelő melléklete* a Mikulásról, a karácsonyról és az új évről. A gyermeklap betöltötte elvárt szerepét a muravidéki magyar gyerekek köreiből, rendszeressé vált, könnyed formában adott érdekes és tanulságos, hasznos, a tananyagot kiegészítő információkat olvasóinak. A színes *Minigaléria*

rovatban két alkalommal két-két oldalon leközölte a tanulók legjobb rajzait, alkotásait. Ebben az évben öt száma jelent meg. Állandó munkatársi csoportjához tartoztak: *Kovács Attila, Horváth Ferenc, Bence Lajos, Bence Utroša Gabriella, Szabó Zsuzsanna, Halász Alfréd, Gaál Ferenc, dr. Mike Károlyné, dr. Kolláth Anna, C. Toplák János, Solarič Nađ Klára, Király Jutka, Géczy Imre* és Halász Gordos Márta.

II. 2. 4.

A KELEPELŐ 1996-ban

(3. évf. 1–4. sz.)

A Kelepelőnek 1996-ban négy száma jelent meg kéthavonta. Lektora *Halász Gordos Márta* volt, technikai szerkesztői *Meszelyics László* és *Halász Albert*. Három új rovatot is bevezettek, az egyik az *Osztályozó*, amelyben *Király Jutka* és *Bence Lajos* mutatta be a muravidéki kétnyelvű iskolák kiválasztott osztályait. A másik a *Körkép*, amelyben egy-egy muravidéki aktuális eseményt, könyvbemutatót, író-olvasó találkozót ismertettek az újságírók. A harmadik új rovat a *Kelepelő Kati naplója*, amelyben fiktív naplót írtak a tanulók mindennapi problémáiról, az iskolában történt dolgokról, osztályzásról stb., egy-egy tanuló szája íze szerint, és a stílusa is a tinédzsereknek szólt. A lap újságírói voltak ebben az évben: *Bence Lajos, Halász Albert, Lakatos József, Halász Gordos Márta, Horváth Ferenc, Tanka Velencei Mária, C.*

Toplák János, Király Jutka, Kormos István, Bence Utroša Gabriella, Solarič Nađ Klára, Kovács Attila.

Sajnos az 1996 decemberi számával (3. évf. 4. sz.) megszűnt a Kelepelő. A megszűnés okát főleg arra lehet visszavezetni a főszerkesztő véleménye szerint, hogy az általános iskolák általában érdektelenné váltak a lap terjesztésében és az előfizetők megszerzésében, továbbá több szervezést igényelt volna az olvasóközönség megszerzése. A szerkesztőbizottság azt szerette volna, ha a lap minden magyar ajkú tanulóhoz eljuthat. Ezt csak az IFI-vel, vagyis a Népűjság ifjúsági mellékletével tudták később elérni, amely 1997 januárjától térítésmentesen jutott el a Népűjságot járató magyar családokhoz.

II. 2. 5.

Összegezés

A Kelepelő magyar nyelvű szlovéniai gyermeklap 1993-tól 1996-ig jelent meg önálló lapként. Az általános iskola első osztályától egészen a nyolcadik osztályig elégítette ki a gyerekek és a fiatalok olvasási igényeit magyar nyelven. A fiatalok örömeiket lelték benne, és ezáltal is egy életre olvasókká válhattak, hiszen az újságolvasás egyben erősítette a gyermekirodalom és az ifjúsági irodalom iránti érdeklődést is. Nem utolsó értéke az sem, hogy a szlovéniai magyar sajtótörténet egyik úttörő

és egyben önálló magyar nyelvű gyermeklapja volt. Sajtótörténeti szempontból egy hagyomány nélküli térben keletkezett és vált jelentőssé.

A színes és tematikusan megszerkesztett lapot 1997-ben az IFI váltja fel, amely a Népújság ifjúsági mellékleteként jelenik meg kezdetben évente négy alkalommal, majd 2000-től akár évi tíz számmal is. Az IFI már a Kelepelőn felnövekvő fiatalok érdeklődését célozta meg, főleg a középiskolás korosztályt, hogy majd felnőtté válva a Népújság és más magyar nyelvű lapok és folyóiratok olvasóivá váljanak.

A Kelepelő kontinuitása valójában az IFI-vel folytatódik és teljeseedik ki a 90-es évek elejétől egészen napjainkig. Az IFI-t nemcsak újságírók írják, hanem maguk az olvasók, a középiskolás diákok is. Ezzel a szerkesztői koncepcióval azt akarták elérni, hogy a diákok ebben a lapban találják meg kreativitásukat, ne csak olvasóként, hanem aktív újságíróként is. Ezzel a megközelítéssel úgy fogható fel, hogy a Kelepelő a valóságban ugyan megszűnt, átalakulva mégis folytatódik, de olvasóként más korosztályt céloz meg: nem a gyerekeket, hanem az ifjúságot. Az IFI-t is pályázati pénzből fedezik, amelyet évente a Szlovén Kulturális Minisztérium hagy jóvá a Népújság számára. Az Illyés Közalapítvány nem támogatta, pedig több alkalommal is megpályázta a szerkesztőség.

II. 3.

A NAPTÁR – a muravidéki magyarok évkönyve

II. 3. 1.

A Naptár létrejötté

A szlovéniai magyar irodalom fontosabb állomásai mindig az aktuális politikai eseményekkel függtek össze. Az egyik ilyen fontos mérföldkő az 1959-ben a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Vezetőségének Végrehajtó Bizottsága által elfogadott határozat volt, amelyben aprólékosan elemezték az akkori Jugoszláviában élő nemzetiségek helyzetét.⁷⁷ Az említett határozat szerint egy kisebbség teljes politikai és kulturális életének érvényesülésében fontos szerepet játszik az *anyanyelvi sajtó* és *könyvkiadás*. Ennek értelmében a Murska Sobota-i Dolgozó Nép Szocialista Szövetségének Járási Bizottsága eldöntötte, hogy a Muravidéken élő magyar nemzetiség számára magyar nyelvű *naptárt* (évkönyvet) kell kiadni, amelynek tartalmilag meg kell közelítenie a Muravidéken már létező szlovén nyelvű Zadružni koledart. Így 1960-ban megjelent a *Naptárnak*, a muravidéki magyarok *évkönyvének* első száma. A *Naptárnak*

nemcsak irodalomtörténeti, de tudománytörténeti szempontból is rendkívüli szerepe volt. Ebben jelentek meg a 70-es évek végén azok a tudományos igényű tanulmányok és résztanulmányok, amelyek alapjául szolgáltak a nyelvtudomány, az irodalomtörténet, a nemzetiségi politika és a történelem elemzése, tehát a magyar tudományos szakirodalom kialakulásának vidékünkön.

II. 3. 2.

A Naptár kronológiája

A szlovéniai magyarok évkönyvének alapkonceptiója a kezdetektől máig nem változott lényegesen. Az összes évfolyamban a megszokott rendben követik egymást a naptári évre vonatkozó adatok, az évi ünnepek és jeles napok felsorolása. Mindezt a klasszikus naptár (kalendárium) követi, melyet paraszti munkát végző vagy néprajzi hagyományokat ábrázoló művészeti alkotások, fényképek gazdagítanak. Az általános, bevezető rész után kerülnek sorra a szakcikkék és a szépirodalom, s a legvégére kerül a háztartás és a szórakozás. Alapos tanulmányozás után viszont észrevehető, hogy a „Naptár” több *fejlődési időszakot* élt át – ezek alapján a kiadványokat négy csoportba oszthatjuk (Farkaš B., 2000): 1960–1970, 1971–1980, 1981–1990, 1991–2000.

⁷⁷ Farkaš Brigitta: *A "Naptár" repertórium 1960-2000*. Lendva, Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva, 2000., 9. p.

II. 3. 3.

1960-1970: nagyobb formátum, kisebb terjedelem, sok változás

A legtöbb változás a kiadvány címét és alcímét érintette. Az évkönyv „Pomurje szövetkezeti naptára” címmel indult (1960–1963), 1964-ben „Pomurjei földművesek naptára”-ként jelent meg, egy évvel később „Muravidéki földművesek naptára” lett belőle, 1967-től pedig „Földművesek naptára”-ként ismerték meg az olvasók. Az első évfolyamok (1960–1969) kizárólag a szlovén nyelvű Zadružni koledar című kiadvány cikkeinek a fordításaiából, illetve azok tömörítéséből tevődtek össze. A szlovén nyelvű változat mindig terjedelmesebb volt. Különbség a két kiadvány között a szépirodalmi részben mutatkozik: amíg a szlovén nyelvű változatban a fiatal szlovén írók művei szerepelnek, addig a magyar nyelvűben az irodalmi részt Vljaj Lajos és más fiatal muravidéki tollforgatók írásai alkották.

1964-ben már jelentkeztek az itt élő magyarok mezőgazdaságra vonatkozó cikkeikkel is. A legnagyobb előrelépést az 1966-os év hozta. Ekkor a kiadvány új, magyar szerkesztőbizottságot kapott (az első hat évkönyv szerkesztői bizottsága ugyanaz volt, mint a szlovén kiadásé), és ez tartalmilag lényegesen megváltoztatta.

Varga Sándor a Naptár tízéves évfordulója alkalmával ezt így elemezte:

„Eddig még egyetlen naptárban vagy másmilyen kiadványban sem találhattunk ennyi írást a muravidéki magyar értelmiség tollából.”⁷⁸

A 60-as évek második felében a szerkesztők többször is panaszkodtak a szakemberhiányra. A szakcikk hiánya miatt évfolyamról évfolyamra fokozatos „elirodalmiasodást” figyelhetünk meg: a Naptár szerkesztői a hézagot szépirodalommal töltötték ki. Így a 60-as évek végére az irodalmi termékek száma megduplázódott.

Muravidéki
földművesek
naptára (1966)

A hiányosságok ellenére a Naptár első évtizede (11 évfolyam) már eredményeket mutatott fel, hiszen kielégítette a Muravidéken élő magyar lakosság gazdasági, társadalmi és kulturális életének írásbeli igényeit. Az akkori naptárakban találunk beszámolókat az akkori társadalmi, politikai eseményekről és problémákról, mezőgazdasági

⁷⁸ Varga Sándor: A naptár tízéves évfordulója. Földművesek naptára, 1969., 29. p.

cikkeket, egészségügyi és háztartási tanácsokat, recepteket, hasznos tudnivalókat stb.

A Naptár grafikái (fedőlap, kalendáriumi rész, illusztrációk) *Jože Kološa* (1960–1961, 1969–1970), *Dancs László* (1962), *Ivo Roškar* (1963–1964), *Franc Mesarič* (1965) és *Janez Vidic* (1966–1968) munkái.

II. 3. 4.

1971–1980: új főszerkesztő, új cím, új borító

1971-től a kiadvány a „Naptár” nevet viseli. Alcímében *szemlének* nevezték el, mert valójában ez a szó találóbban tükrözte a tartalmát. Tehát a kiadvány az új évtizedet nemcsak új borítóval kezdte, hanem a tartalma is megváltozott némileg. A változás elsősorban *Szúnyogh Sándor*, az új főszerkesztő és munkatársai érdeme. A 70-es évek végére a periodika szerzői gárdája is kialakult. Nemcsak naptár volt már, hanem részben történelmi összefoglalóvá, részben irodalmi szemlévé vált.

Az új főszerkesztőnek a 70-es évek elején is szakemberhiánnyal és munkatárshiánnyal kellett küszködni. Az itt élő magyar értelmiség zöme ugyanis tanulmányai során szlovén nyelvi közegbe került, ott szereztek műveltséget, ezért a magyar nyelvet szinte alig beszélték, és emiatt nemigen vállalkoztak magyar szakcikkek írására. A mezőgazdasági cikkek száma láthatóan csökkent.

Évfolyamonként már csak 3-5 ilyen jellegű írással találkozunk. Viszont megnőtt a művelődési élet

Naptár 1974.
A borítón Suzanne Király-Moss grafikája látható.

és a társadalomtudomány egy-egy ágazatával (művészek életrajza és munkássága, műkedvelés, színház, kisebbségi politika) foglalkozó cikkek száma. A szépirodalmi alkotások a kiadvány végén egy meghatározott rovatban találhatóak, vagyis nem csak illusztrációként, itt-ott elszórva jelennek meg a szakcikkek között. Az aktuális receptek, humor és érdekességek ebben az évtizedben sem maradtak ki a kiadványból, a képek és a fotók száma viszont csökkent. A grafikai kivitelezés a Király művészházaspár (*Suzanne Király-Moss, Király Ferenc*) és *Gálics István* munkája.

II. 3. 5.

1981-1990: eseménynaptárral bővül a Naptár

1981-től új rovatval találkozhatunk a Naptár hasábjain. Ez az úgynevezett „Eseménynaptár”, a magyar

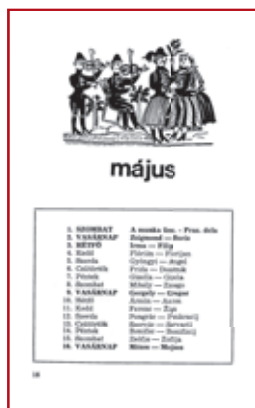
nemzetiséget érintő események krónikája, hónapokra bontva, számos fotóval illusztrálva.

A tartalomban ezen kívül nem történtek nagyobb változások. A mezőgazdaság ezekben a számokban is háttérbe szorult.

Nőtt a politikával foglalkozó (nemzetközi és hazai témák) és a társadalomtudományból merített cikkek száma, sokat foglalkoztak a kétnyelvű oktatással, de találunk benne jogi tanácsokat is.

Továbbá olvashatunk a muravidéki néprajzról, régészeti ásatásokról, nyelvjárási jelenségekről és irodalomtörténetről.

A szépirodalom nem került hátrányos helyzetbe a 80-as években sem, hiszen a címek fele verseket és prózákat jelöl. Az évtized kiadványainak illusztrálását *Gálics István* végezte.

Naptár '82.
Belső oldal
illusztrációval,
amelyet Gálics
István készített.

II. 3. 6.

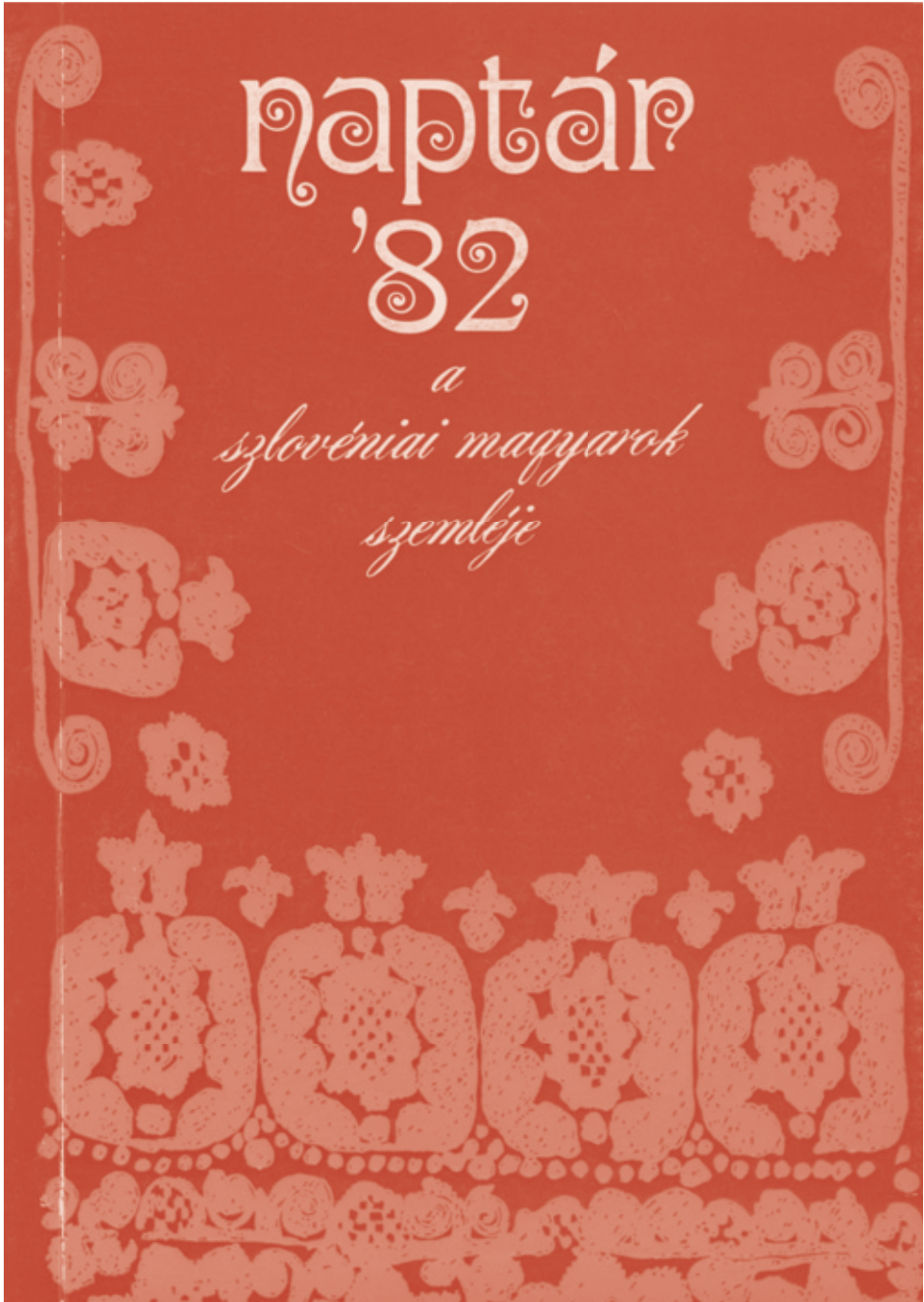
1991-2000: A Naptár elvesztette szemle jellegét

Szűnyogh Sándor a kiadvány harmincadik évfordulója alkalmából a következőket írta:

„A Naptár várhatólag a jövőben elveszíti a szemle jellegét és áttér a kalendáriumi konceptusra. A földművesek, a háziasszonyok és a család minden rétegének érdekes olvasmányokat fog kínálni. Lesz benne humor, mese, elbeszélés, háztartási tanácsadó, fejtörő és más egyéb.”⁷⁹

A főszerkesztő előrejelzése meg is valósultak, hiszen 1991-től a Naptár visszakapta évkönyv jellegét. A cikkek zöme már valódi tanulmányoknak számít, mivel 10 oldalnál is terjedelmesebbek. Emiatt csökkent az írások mennyisége: az 1998-as évkönyvben már csak 23 cím van. Szűnyogh Sándor, aki 1971-től az évkönyv felelős szerkesztője volt, 1998-ban elhunyt. A feladatát 1999-ben *Király Meszolics Jutka* vette át. Ő a Naptár alapkonceptióján annyiban változtatott, hogy almanach-szerűvé alakította át az évkönyvet. Új rovatokat vezetett be. A naptárszerű részben külön kiemelte a világnapokat és a világban havonta zajló eseményeket. Az új szerkesztő a kétnyelvű községek bemutatásának is adott helyet a Naptárban. A 2000-es számban

⁷⁹ Szűnyogh Sándor: *A naptár három évtizede*. Naptár, 1989., 4. p.

Naptár '82 - A szlovéniai magyarok szemléje (borító, 1982)

külön témaként mutatta be az évezred muravidéki eseményeit és személyiségeit. Király Meszelics Jutka csak a Naptár 2000-es számának szerkesztését vállalta el. Az azt követő években (2001 – 2003) egy szerkesztőbizottság vette át a munkáját, tagjai *Bacsi Zsuzsanna, Bence Lajos, Göncz László, Kepe Lili, Tomka Tibor, Végi Kósa Erika* és *Patyi Zoltán* voltak.

Az új évtized kezdetével változott a kiadó is. A kezdetektől 1991-ig a kiadványok ugyanis a muraszombati *Pomurski tisk* védelme alatt jelentek meg, kivéve az 1965-ös évet, amikor az évkönyvet a maribori *Obzorja* kiadó adta ki. A következő három évben (1991–1994) kiadója a *Szlovéniai Magyar Írócsoport Lendva*. 1998-tól a Naptár a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet* és a *Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet* közös kiadásában jelenik meg, és január első napjaiban díjmentesen kerül a Népújság előfizetőihez. A kiadványt a Szlovén Köztársaság Művelődési Minisztériuma anyagilag támogatja. A grafikai kivitelezés *Gálics István* feladata volt, halála után (1997) ezt a munkát *Meszelics László* folytatta, aki már a 90-es évek végén átalakította a naptár külső borítóját, és új belső formával is ellátta az időszaki kiadványt.

II. 3. 7.

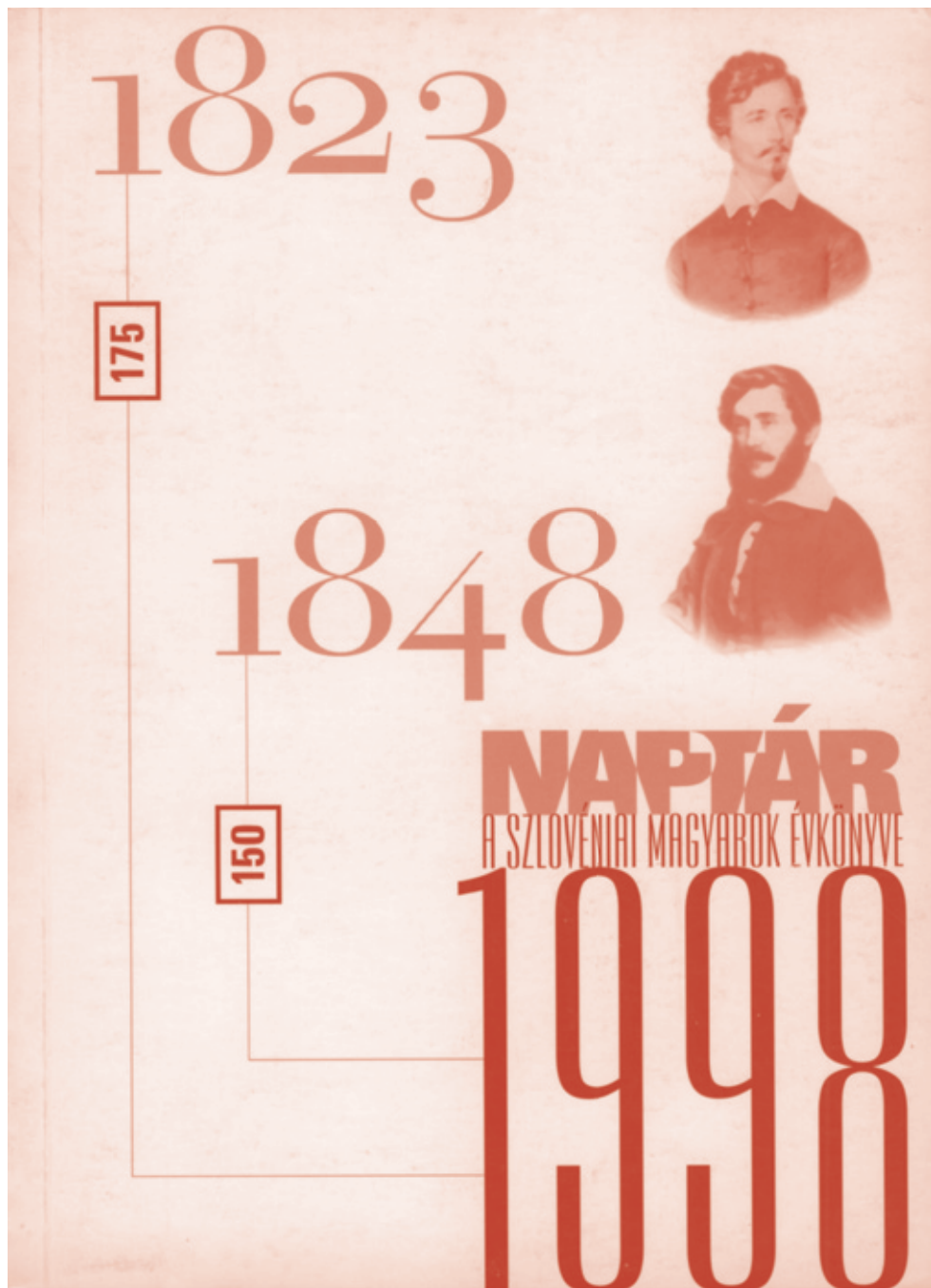
A Naptár számokban

41 évfolyamában összesen 1359 cikk jelent meg. Az írások zömét (593) szépirodalmi alkotások teszik ki. A nehézségeket ismerve ez az adat nem meglepő. Viszont érdemes megjegyezni, hogy a Naptár indulását igazoló feladat, illetve cél - segíteni a mezőgazdasági termelés fejlődését – végül is megvalósult, a „listán” a második helyen a mezőgazdasági jellegű cikkek (109) állanak. A többi témakör sorrendje a következő: kultúra (103); politika (76); honismeret (44); néprajz (41); oktatás (36); háztartás (35); egészségügy (34); irodalomtudomány (33); nyelvészet (31); gazdaság (29); szociológia (26); történelem (23); jog (21); szőlészet, borászat (19); humor (12); vallás, régészet, építészet, pszichológia, sport, útleírások (10-nél kevesebb).⁴

II. 3. 8.

ÖSSZEGZÉS a Naptár negyvennégy évéről (1960–2004)

A Naptárnak, a muravidéki magyarok évkönyvének, később szemléjének 1960-tól 1988-ig, a Muratáj irodalmi, művészeti, társadalomtudományi és kritikai folyóirat megjelenéséig nemcsak irodalomtörténeti, de tudománytörténeti szempontból is rendkívüli szerepe volt, hiszen hozzájárult vidékünkön a tudományos szakirodalom

Naptár 1998 - A szlovéniai magyarok évkönyvének borítja. Tervezte Meszelics László.

kialakulásához. Azt követően az irodalmat, az irodalomtörténeti cikkeket és a tudományos szakirodalmat a Muratáj közölte. A Naptár több fejlődési időszakot élt át, de alapkoncepciójában a kezdetektől máig nem változott lényegesen (1960–2004). A legtöbb változás a kiadvány címét és alcímét érintette. Szerkesztőjének a kezdetektől egészen a 70-es évek elejéig szakemberhiánnyal és munkatárshiánnyal kellett küszködnie.

A 80-as években Eseménynaptár címmel bővül a kiadvány, amely a magyar nemzetiséget érintő események krónikája volt hónapokra bontva, számos fotóval illusztrálva.

A 90-es években elveszítette szemle jellegét, újra áttért a kalendáriumi koncepcióra, szemléletében a földműveseknek, a háziasszonyoknak és a magyar családok minden rétegének nyújtott érdekes olvasmányokat, humorral, háztartási tanácsadással, fejtörővel stb.

A 2000-es években is történtek változások a Naptár koncepciójában: külön kiemelték a világnapokat, számos témában célozták meg a muravidéki események és híres személyiségek bemutatását. 2000-től nem főszerkesztő szerkeszti a Naptárt, hanem szerkesztőbizottság. E negyven év alatt mind a szerkesztők, mind a kiadók és a technikai szerkesztők is változtak.

A Naptár a Népújságot követően az egyik legrégebb magyar nyelvű időszaki kiadvány a Muravidéken, évente egy alkalommal jelenik meg, általában december utolsó hetében 1800 példányszámban, s eljut szinte mindegyik magyar család otthonába.

Naptár '99.
Meszelics
László 1999-től
egységesített
borítóval látta el a
Naptárt.

II. 4.

A LENDVAI FÜZETEK – LENDAVSKI ZVEZKI (1973-) című időszakos kiadvány

A Lendvai Füzetek–Lendavski zvezki kétnyelvű tematikus időszakos kiadvány, füzetsorozat, amely először 1973-ban jelent meg, s a *valóságirodalom* gyűjtőnév alá sorolható be. Főleg helytörténeti-történeti és politológiai tárgyú témákat közöl, de a tematikus számokban társadalomtudományi és természettudományi tanulmányokat is, főleg Lendvának és környékének hely-, oktatás- és kultúrtörténeti, néprajzi, régészeti, történeti, irodalmi, irodalomtörténeti kutatásaira támaszkodva. A muravidéki magyar irodalom kibontakozása területén a Lendvai Füzeteknek meghatározó szerep jutott, különösen akkor, amikor megfelelő irodalmi orgánus hiján a folytonosság megszakadásának a veszélye fenyegetett (Bence L., 1996). Kiadója 1991-ig a *Lendva Község Kultúrközössége*, majd 1994-től a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet*. 2004-ig 18 száma jelent meg. Szerkesztői voltak: *Szűnyogh Sándor* (1973–1986), *Báti Koncz Zsuzsanna* (1988), *Bence Lajos* (1988–1991), *Franc Žalik* (1990) és *Göncz László* (1994-től). A Lendvai Füzetek első számában,

amely 1973-ban jelent meg, *Varga Sándor* A lendvai tűzoltóság krónikája (Kronika lendavskega gasilstva) című tanulmányát tette közzé a lendvai tűzoltóság százéves évfordulója alkalmából.

Tehát már a kezdetekkor jubileumi és tematikus kiadvány volt, hiszen egy szerző egyetlen tanulmányát közölte a megadott témában. Kiadói a lendvai Művelődési Alapközösség és a muraszombati Pomurska založba voltak. Szekesztöbizzottság szerkesztette, melynek tagjai voltak: *Báti Koncz Zsuzsanna*, *Felső Irena*, *Magyar Margit*, *Varga Sándor*, *Szűnyogh Sándor*. Fő- és felelős szekesztöje *Szűnyogh Sándor* volt. Bevezetőjében a következő gondolatokat olvashatjuk:

„A Lendvai Füzetekkel egy új publikáció-sorozat kerül az olvasóközönség elé. A lendvai Művelődési Közösségnek egyik célja, hogy öt éven keresztül évenként egy-egy füzetben ismertetést és történelmi összefoglalást adjon múltunkról és jelenünkéről. Célunk, hogy a Lendvai Füzetek hűen tükrözzék a múltat és a jelent. Legyen e füzetsorozat szűkebb hazánk történelmi kistükre! Tárja az olvasóközönség elé az elmúlt századok titkát, és ismertesse a kultúra és a gazdaság terén elért eredményeket!”

Mivel kétnyelvű (szlovén-magyar) kiadványról van szó, ezt a kiadó, illetve a lendvai Művelődési Közösség példás gesztusnak értékelte: *„Legyen e füzet a*

testvériség-egység jelképe!” A tervezett évenkénti egy szám azonban általában kéziratok hiánya miatt csak ritkán tudott megvalósulni.

A Lendvai Füzetek 2. száma 1974-ben jelent meg a lendvai Művelődési Érdekközösség kiadásában. Témája *A lendvai kultúra egykor és ma* volt, ennek megfelelő tanulmányokkal. (Curk-Mikl Iva: Lendva és környéke őstörténetéből, Jože Curk: A lendvai község legfontosabb kultúremlékeinek áttekintése, Franc Žizek: A kultúrát elérhetővé kell tenni a dolgozó ember számára, Niki Brumen: A könyvnyomtatás és sajtótermékek Lendván 1573 és 1973 között,

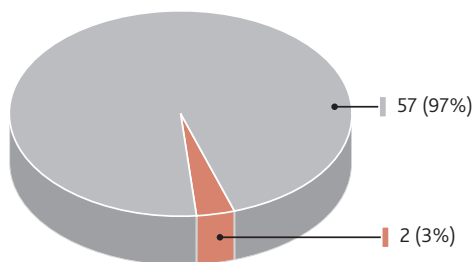
Magdalena Berden: A lendvai Népkönyvtár jelene és jövője, Vlasta Koren: A lendvai múzeumi gyűjtemény létrehozása, Huzjan Zdenko: Jegyzet a lendvai pedagógusok képzőművészeti kiállítása kapcsán, Szúnyogh Sándor: Korok és emberek, Tone Hanzel: Az önkéntes tevékenység a lendvai község néhány falujában). A kiadvány befejező részében Franci Žaliktól, Szúnyogh Sándortól és Elizabeta Bernjaktól olvashatunk költeményeket.

A Lendvai Füzetek 3. száma 1976-ban jelent meg, kiadta a Lendvai Községi Kultúrközösség. A tematikus szám címe *A kétnyelvű általános iskola az*

Lendvai Füzetek időszaki kiadvány 1973–2004 (1-18. szám)

TANULMÁNYOK SZÁMA

Terület	Tanulmányok száma
Társadalomtudományok	57
Természettudományok	2
Összesen	59

Lendvai Füzetek időszaki kiadvány 1973–2004 (1-18. szám) - Tanulmányok száma

új alkotmány vetületében, szerkesztője Szűnyogh Sándor volt. A tanulmányt Ivo Orešnik írta. A szerző a kétnyelvű oktatás alkotmányos alapjait vizsgálja, külön figyelmet szentelve az új szlovén alkotmányban előírt kisebbségi jogoknak.

1980-ban jelent meg a Lendvai Füzetek következő, összevont 4-5. száma, benne Štefan Ftičar tanulmánya *A népfelszabadító harcok és a forradalmi munkásmozgalom emlékművei a lendvai községben* címmel.

A 7. számban olvasható a muravidéki magyar irodalom első átfogó, monográfia-igényű tanulmánya Vljaj Lajosról *Bence Lajos* tollából. A kiadvány a második részében Rügyfakadás címmel válogatást közöl fiatal és kezdő költők műveiből, vagyis *Bernjak Elizabeta, Novák Jolán, Völgyi János, Toplak János, Vrenko Valerija, Lebár Mária, Gutman Zsuzsanna, Németh Ladislav* verseit és *Utrosa Gabriella* kisprózáját olvashatják az érdeklődők.

1986-ban a 8. szám a *Bronzkorszak Szlovéniában* címet viseli. Négy szerző publikál ebben a témában. *Drago Svojsak* A Szlovén Régészeti Egyesület kollokviumáról ír, *Biba Teržan* A bronzkorszakról szlovén vidéken, *Irena Šavel* Az alsólakosi településről, *Neva Trampuž-Orel* Kiállítás a szlovén bronzkorszakról címmel írt tanulmányt.

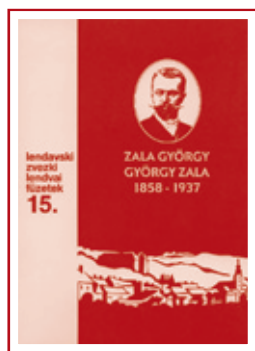
1988-ban a Lendvai Füzetek 9.

számának Bāti Koncz Zsuzsanna volt a szerkesztője. A kiadvány címe: *Svitanje – Pirkadat*, és antológiaszerűen közli azokat a szerzőket, akik a lendvai községben alkotnak: *Bence Lajos, Bence Utroša Gabriella, Dobosics József, Halász Albert, Štefan Huzjan, Zolti Kepe, Kocon József, Arpad Ivanec, Franc Koren, Olga Paušič, Valerija Perger, Rozsmán Erzsébet, Karel Štefanec, Daniela Strnad, Szomi Pál, Szűnyogh Sándor, Varga József, Völgyi János.* A szerzők nemcsak abban különböznek egymástól, hogy egy részük szlovénül, másik részük magyarul ír. Van köztük diák, gyári munkás, értelmiségi. Vannak, akik már egy vagy több önálló kötetben gyűjtötték össze alkotásaikat, és olyanok is, akik még csak próbálkoznak, kísérleteznek az írással. Az antológiához a dokumentálás igényével csatlakozik *Štefan Ftičar* és *Ivo Orešnik* írása, amely a történelmi múlt, a népfelszabadító háború eseményeihez jelent újabb adalékot. A tanulmány címe *1945 tavasza Muravidéken.*

Az 1988-as 10. számot Bence Lajos szerkesztette *Vallomások Vljaj Lajosról* címmel a költő születésének 85. évfordulója alkalmából. Irodalmi és politikai munkásságáról szóló cikkeket írtak: *Szűnyogh Sándor, Varga József, Herceg János, Gábor Zoltán, Halász Albert* és *Bence Utroša Gabriella.* A kiadvány szlovén részében *Pričevnja* címmel *Miško Kranjec* muravidéki szlovén író életpályáját mutatja be *dr. Vanek Šiftar, Milan*

Vincetič, Feri Lainšček, Franc Kuzmič és Ibolya Doncsec. A két irodalmár e közös számban való megjelentetése a szerkesztő véleménye szerint „a mozgalmi munkát és az ebből születő elvbarátságot” tükrözte. A tematikus szám elsődleges célja a Kranjecről és a Vlajról kialakított kép kibővítése volt szubjektív vallomásokon keresztül. A közös szereplés a kölcsönös megbecsülés szimbóluma.

A 11. szám *A kóolajbányászatról szól*. Három szerzőtől három tanulmányt tartalmaz ebben a témában. *Štefan Hari* A mi kóolajbányászatunk címmel írt tanulmányt, *Štefan Vida* A petesházaiak kitelepítéséről, és *Szabó József* Nem is olyan régen történt

Az 1996-ban kiadott *Lendvai füzetek 15.* száma a *Zala György 1858-1937* címet viseli.

c. művéből közöltek egy részletet. A kiadvány felelős szerkesztője *Franc Žalik* volt.

1991-ben a *Lendvai Füzetek 12-13.* számát Bence Lajos szerkesztette, s *Trije študije - Három tanulmány* címmel jelent meg. Doc.mag. *Elizabeta Bernjak* A kétnyelvű oktatás kontrasztív vizsgálata, különös tekintettel a szlovén–magyar

kétnyelvűsége Muravidék vegyesen lakott területén című tanulmánya volt az első. A második *Varga József* A muravidéki személynevek vizsgálata, a harmadik *Varga Sándor* A zsidók története a lendvai községben 1773–1944 között. Mindhárom szerző hazai szakember, akik Lendván és környékén élnek, alkotnak.

A 14. szám 1994-ben jelent meg a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet kiadásában, *Lendva 1192–1992, tanulmányok Lendva történetéből* címmel, 1000 példányban, a Lendva Községi Képviselő-testület és a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség anyagi támogatásával, Göncz László szerkesztésében. A szám az 1992. novemberében Lendva 800 éves évfordulójára szervezett történelmi konferencia anyagát tartalmazza, amelyen a szlovéniai és a magyarországi szakértők Lendva város történelmének főbb mozzanatait, vitás kérdéseit hivatottak megvilágítani. Ebben a számban *Iva Mikl Curk*, *Branko Kerman*, *Vándor László*, *Janez Balažic*, *Bilkei Irén*, *Franc Kuzmič* és *Molnár András* Lendva történetére vonatkozó tanulmányai olvashatók. 1996-ban a *Lendvai Füzetek 15.* száma a *Zala György 1858-1937* címet viseli. A lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva község Önkormányzata, a szlovén Művelődési Minisztérium és Zala Megye Közgyűlése anyagi támogatásával jött létre. A tematikus számba *Borbás György* írt tanulmányt a lendvai

Zala György

(1858. Alsólendva - 1937. Budapest)

"... Nekünk magyaroknak, kik szinte örömmel szeretjük constatálni azon jelenséget, hogy művészetünk felfogásban nagyon rokonszenvez a franciákéval, szintén van egy mesterünk, - motívumai a nemzet történelmének apotheosisából merítvék, neve pedig hasonhangzása az ország egyik legszebb megyéjének nevével. Zala György Zala vármegye szülőtte..."(1) - Róth Miksa 1896-ban leírt sorai szemléletesen, pasztikusán idézik a századforduló magasztos, pátoszteli atmoszféráját, történelemhitét. Egyben a kor népszerű, legtöbbször foglalkoztatott szobrászának mozgásterét, témavilágát.

A millennium idején országsszerte felpeszdült múltkutatás és eredetkultusz a nagy elődök és kiemelkedő kortársak - roppant méretű bronz- és köemlékművekben történő - megörökítésének feladatát Zalának juttatta, noha talán azóta sem élt és dolgozott együtt hazánkban olyan népes és kiváló szobrásznemzedék, mint akkortájt. Tehetsége, kivételes mintázókészsége, később bizonyára kivívott művészi rangja, társadalmi elismertsége révén is rendre társai elé került a megrendelők körében. Rábizták az Aradi vértanúk emlékművének és Erzsébet királyné szobrának elkészítését is.

Sikerekkel, elismerésekkel, napfényes csúcsokkal gazdag - ámde nehéz, küzdelmes, in-

Zs. Császár János: Zala György, 1922
János Zs. Császár: György Zala, 1992

György Zala

(1858. Dolnja Lendava - 1937. Budimpešta)

"...Mi Madžari, ki tako radi poudarjamo, da naša umetnost po svojem najglobljem bistvu zelo simpatizira s francosko umetnostjo, imamo prav tako mojstra med umetniki, ki je svoje motive zajemal iz apoteoze narodove zgodovine, njegovo ime pa se enako glasi kot ime ene najlepših županij v deželi. To je György Zala, vdiki sin županije Zala..."(1) Te vrstice Mikse Rótha, zapisane leta 1896, nazorno in plastično podajajo vzvišeno in patetike polno atmosfero ter zgodovinsko zanesenost na prelomu stoletja, hkrati pa tudi prostorsko gibljivost in tematski svet tega priljubljenega in najbolj zaposlenega kiparja te dobe.

Raziskovanje preteklosti in kult izvora, ki se je ob milenija močno razmahnilo po vsej državi, je Zala namenilo pomembno nalogo: v monumentalnih bronastih in kamnitih kipih naj bi ovekovečil podobe velikih prednikov in pomembnih sodobnikov. Četudi v naši domovini niti prej niti pozneje ni istočasno živela in delala skupaj tako številna in odlična generacija kiparjev kot v tistem času, je imel Zala pri naročnikih zaradi svoje nadarjenosti, izjemne spretnosti oblikovanja, pozneje najbrž tudi zaradi svojega umetniškega ranga in družbenega priznanja, prednost pred svojimi kolegi. Zaupali so mu tudi izdelavo spomenika aradskih mučnikov in kipa kraljice Elizabete. Življenjska pot Gy. Zale je bila bogata z uspehi, priznanji in bleščečimi vzponi, a tudi težka, naporna in polna silovitih napadov, bridkih žalitev in trpljenja. Vzgoja in spodbude, ki jih je bil deležen v družini - podobno kot Munkácsy - so ga že od začetka njegove umetniške poti, ki so jo spremljale uspešne udeležbe na natečajih in monumentalna naročila, oblikovale v

születésű Zala Györgyről, a 20. század elejének egyik legjelesebb magyar, illetve közép-európai képzőművészeről, neobarokk szobrászművészeről és művészetéről. Nemcsak a magyar közvélemény, hanem Lendva is sokáig megfélemedezett híres szülőttjéről, talán ezért van különös jelentősége ennek az összefoglaló jellegű kiadványnak, amely számos fotót tartalmaz Zala Györgyről és műveiről a Magyar Nemzeti Galéria és más gyűjtemények jóvoltából. A kétnyelvű (magyar-szlovén) kiadvány német és angol nyelvű rezümét is tartalmaz. Kiadásáért a szerkesztőbizottság felelt, amelynek tagjai Kulčar Silvija, Unger Mira, dr. Bence Lajos, Göncz László voltak. Szerkesztette: Š. Kepe Lili. A tanulmányt szlovén nyelvre dr. Bernjak Elizabeta, német nyelvre dr. Benyó Mariann és angol nyelvre Graham Gabriella fordította. Szakmailag lektorálta Szatmári Gizella és dr. Németh József. A Lendvai Füzetek e száma valójában az egyik legszebben formatervezett és szakmailag legjobban megírt kiadvány, hiszen gazdag az illusztrációs anyaga, és a tanulmányíró Borbás György zalaegerszegi tanár is több évnyi időt szentelt a megírására. A nagy művészt nemcsak szakemberek értékelték, hanem a muravidéki magyar költők is megénekelték. E kiadványban Bence Lajos és Szűnyogh Sándor az alkalomhoz méltó versekkel emlékeznek meg Zala Györgyről. A művész valójában e kiadvánnyal tért vissza közénk Muravidékre, és ezáltal a szélesebb földrajzi térség

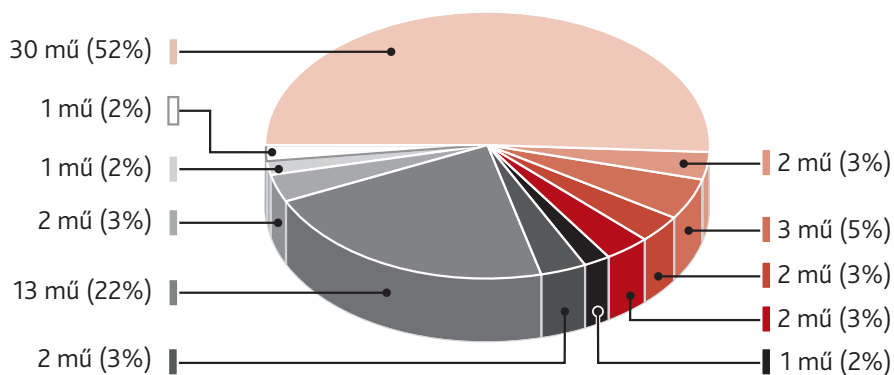
is ismételten felfigyelhet kimagasló emberi és művészi nagyságára.

A Lendvai Füzetek 16. száma, melyet a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet adott ki, 1998-ban jelent meg *Miért? Zakaj?* címmel. A tematikus szám az 1941–1945 között, vagyis a második világháború alatt meghurcoltatott több száz magyar és szlovén ember ügyének feltárását, történetét tartalmazza, akiket Sárvárra, illetve Hrastovecre internáltak. E szám nem tekinthető hagyományos történelmi kiadványnak, mert valójában nem is annak készült. Az ötletadó és a szereplők véleményét összegyűjtő *Štefan Huzjan* e kiadvánnyal azt a célt kívánta szolgálni, hogy az ártatlanul megalázott és meghurcolt szlovén és magyar nemzetiségű polgárok – így már együtt – ugyanazon könyv hasábjairól kiáltanak az emberiség igazságtalanságai, a sanyargatás, valamint a nemzeti, faji és nyelvi megkülönböztetések ellen. Együtt figyelmeztessenek, a MIÉRT? kérdés feltevésével, hogy ilyen jellegű, kollektív „bűnösség nyilvánításra” ezen a földön senkinek nincsen joga. A kötetben olvasható vallomások olyan eseményekről adnak tanúbizonyságot, amilyenre soha többé nem szabad hogy sor kerüljön, sem a Mura mentén, sem másutt, ahol fejlett társadalmak, a demokratikus értékrendet valló homogén vagy multikulturális közösségek élnek. Az ebben a számban megjelent történelmi anyag szövegválogatásában

A Lendvai Füzetek időszaki kiadvány 1973–2004 (1–18. szám)

A PUBLIKÁLT TÉMÁK SZÁMA

Téma	Téma száma
Történelem	30
Helytörténet	2
Művelődéstörténet	3
Könyvtárügy	2
Kultúra	2
Képzőművészet	1
Nevelés-oktatás	2
Irodalomtörténet	13
Gazdaság	2
Nyelvészet	1
Sport	1
Összesen	59

A Lendvai Füzetek időszaki kiadvány 1973–2004 (1–18. szám) - A publikált témák száma

és szerkesztésében közreműködtek: Štefan Huzjan, Kovács Attila, Göncz László és Š. Kepe Lili. A szövegeket Zver Ilona és Novák Császár Jolán fordították. A tanulmány erőssége az adatok összegyűjtése azokról a személyekről, akiket Sárvárra és Hrastovecre internáltak.

A Lendvai Füzetek 2000. évi 17. száma *A Mura mente és a trianoni békeszerződés* címmel jelent meg két nyelven (magyarul és szlovénul). 1998 novemberében Lendván szerveztek *A Mura mente és a trianoni békeszerződés* címmel tanácskozást, amelynek a legfontosabb célja a nyugat-pannon térségben jellemző kölcsönös bizalom növelése volt. Ennek a konferenciának az anyagát közzölték a Lendvai Füzetek hasábjain. A szerzők: *Ormos Mária, Göncz László, Metka Fujs, Hornyák Árpád, Marija Kozar-Mukič, Kovács Attila, Parádi József, Suba János, Szarka László, Bence Lajos, Zsiga Tibor, Szilágyi Imre, Beke György, Székely András Bertalan.* Ez a szám 207 oldalon jelent meg, Göncz László szerkesztette, és ő írta az előszavát is. A téma is történeti viták tisztázását segíthette elő, hiszen a trianoni békeszerződésről az I. világháborút követően nem volt divat beszélni térségünkben, amely elcsatolódott Magyarországtól. Ennek mindenekelőtt egy nagy oka volt, mégpedig az, hogy szinte minden érintett fél jól ismerte az I. világháborút lezáró békeszerződés Magyarországot illető számos

igazságtalanságát, ugyanakkor az elkövetett történelmi hibákból fakadó nehézségekre orvoslást nem tudott vagy nem akart találni. Az egypártrendszer és az ún. internacionalizmus időszaka szinte semmilyen teret sem biztosított a kérdés objektív feltárásának. A muravidéki magyarság körében is érződött a történelmi igazságtalanságok eltitkolásának negatív következménye, főleg a nemzeti tudat torzulásainak szempontjából. Ezért nevezhető az *A Mura mente és a trianoni békeszerződés* címmel megjelentetett tanulmánykötet ilyen fontosnak, főleg a felnövekvő nemzedék hiányos és torz információinak korrigálására.

A Lendvai Füzetek 18. száma 2004-ben jelent meg. A tematikus szám *Horváth Ferenc A lendvai labdarúgás 100 éve – 100 let lendavskega nogometa című tanulmányát, rövid sporttörténeti áttekintését közli 1903-tól 2004-ig.* A sporttörténeti könyv 23 fejezetben írja le a lendvai labdarúgás történetét. Felöleli a sport aranykorát, a szlovén élvonalba kerülés időszakát. Beszél az új klubhelyiségekről, a maribori-varasdi-celjei ligába kerülés időszakáról, majd a muravidéki ligába való bekerülés időszakáról. Bemutatja a Nafta csapatának a kiteljesedését, valamint az önálló szlovéniai elit csapatai közé kerülésüket, végül a két sikertelen selejtező időszakát. A sporttörténeti könyv bibliográfiája felsorolja a lendvai labdarúgó csapat elnökeit, titkárait és edzőit 1903–2003

között. A záró rész Göncz László tollából rövid sporttörténeti áttekintést ad Lendva város múltjából. A kiadvány a témához kapcsolódva bőséges fotó- és újságcikkanyagot közöl.

II. 4. 1.

ÖSSZEGEZÉS

A Lendvai Füzetek – Lendavski zvezki kétnyelvű tematikus kiadvány több mint 30 éves múltra tekinthet vissza a muravidéki magyar és kétnyelvű (magyar-szlovén) sajtótörténetben.

Kezdeti koncepciója, szerkesztési módja csak annyiban módosult, hogy amikor 1988-ban megjelent a Muratáj mint irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóirat, a Lendvai Füzetekben háttérbe szorultak az irodalmi, irodalomtörténeti jellegű cikkek. Ezt követően a 90-es években tovább folytatódott a történelmi és helytörténeti összefoglalók és tanulmányok megjelentetése.

A természettudományi és társadalomtudományi publikációk általában Lendva község közolajbányászatára, kétnyelvű oktatására, történelmi múltjára, híres képzőművészeire, sport- és művelődési életére vonatkoztak.

A Lendván rendezett konferenciák anyagát is közölték, pl. A Mura mente és a trianoni békeszerződés

című konferencia anyaga bekerült a Lendvai füzetek 17. számába. Így a tudományos tanácskozás kutatási anyaga a széles olvasóközösséghez is eljuthatott.

A kiadvány nem minden évben jelent meg, voltak évkihagyások és összevont számok is. Túllépte kezdeti célkitűzéseit, mivel a kezdetekkor „szűkebb hazánk történelmi kistükre” akart lenni, ám az évtizedek során más tudományterületeket is felölelt, illetve lehetőséget adott községi szinten a publikálásra.

Pozitívként lehet említeni azt is, hogy a Lendvai Füzetek kétnyelvű, vagyis szlovén és egyben magyar kiadvány is. Mindkét nyelven fordításban is közvetíti a szakmai és tudományos kutatások eredményeit.

A Lendvai Füzetek kiadását Lendva Község és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet finanszírozza 50-50 százalékos arányban.

II. 5.

A MURATÁJ című irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóirat (1988-tól)

II. 5. 1.

Bevezető

A 80-as években sok terv és kezdeményezés született a muravidéki magyar irodalmárok publikálási lehetőségeinek bővítésére. Felmerült az az igény, hogy egy önálló irodalmi folyóiratot hozzanak létre.

Az első lépést efelé 1985-ben sikerült megtenni. Akkor, amikor a Népújság mellékleteként megjelent a *Muratáj* című irodalmi melléklet, amelyet Szűnyogh Sándor újságíró szerkesztett.

Bevezetőjében a következőket írta 1985. december 27-én:

„Legyen a Muratáj vidékünk művelődési tükré, irodalmi munkásságunk szócsöve és alkotótevékenységünk szigorú porondja, ahol kritikai csatákban izzik a toll és érik az agy.”

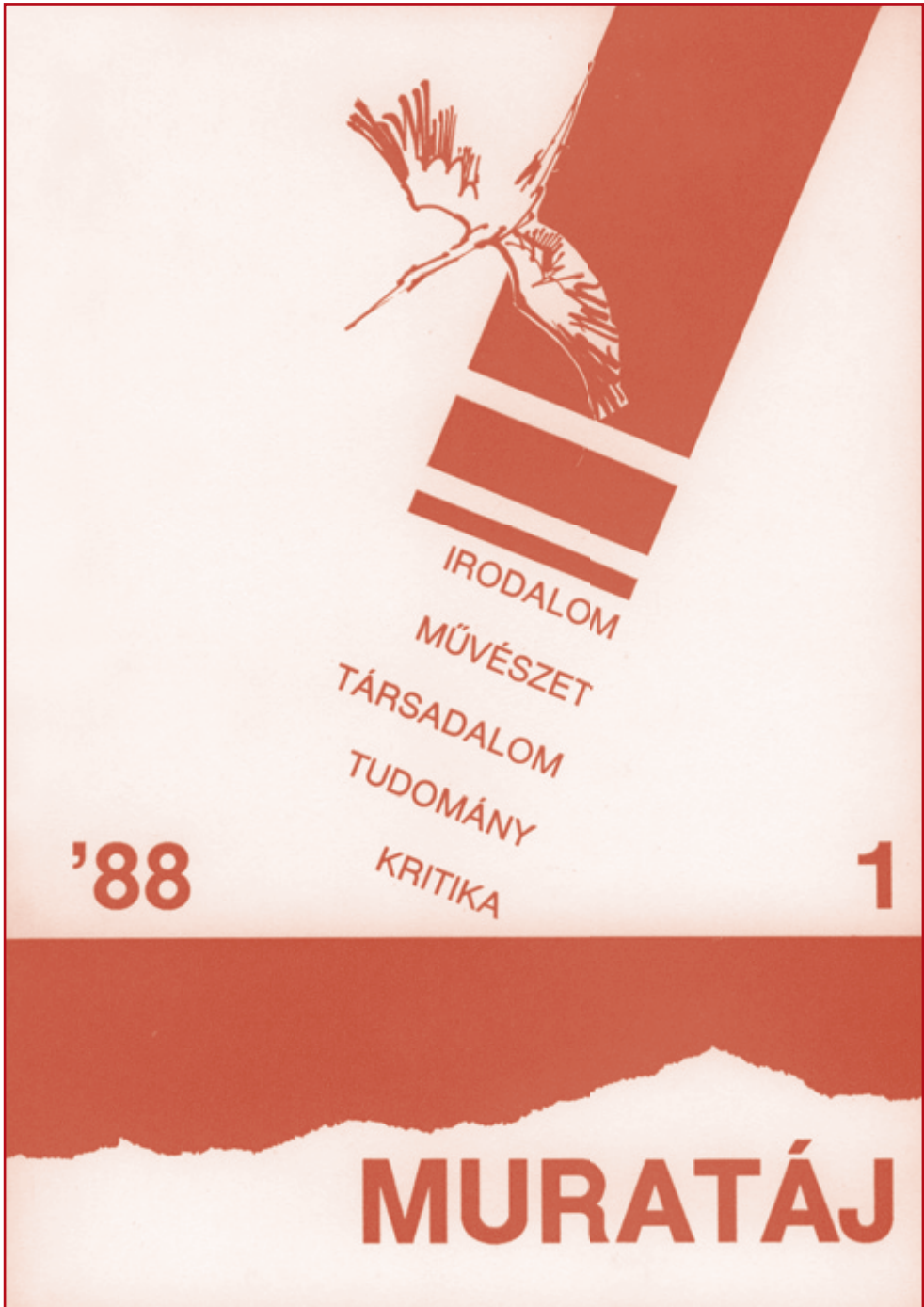
1986. március 28-án a megjelent

második mellékletben dr. Varga József így írt a Muratáj létrehozásáról:

„Nagyon örülnék, ha éppen a Muratáj lenne az az „alkotóműhely”, amelynek különböző tárgykörű tudományos, értekező, bíráló, művészeti stb. írásai – a fiatalok és idősebbek tollából – derűlátásra bírják a Muravidéken élő magyar nemzetiség teljes érvényű jogainak szorgalmazóit és megvalósítóit, s az alkotás ténye oszlatná el a beolvadás valóságát, s az meggyőzően igazolná, hogy a muravidéki magyarság a különjogok gyakorlásával képes a saját anyanyelvén szakmai-tudományos és irodalmi-művészeti alkotások létrehozására, a korszerű nyelvi követelményeknek megfelelően, amelyek még hosszú évszázadokig is szavatolják e kis létszámú nemzetiségi csoport nyelvi, gazdasági és kulturális létét: megmaradását.”

A Népújság negyedik számú mellékletében, amely 1987. július 19-én jelent meg, Bence Lajos építő jellegű kritikájával a következőket jegyzi meg: *„Irodalmunk csak így, a kritikával kiteljesedve léphet túl – érzésem szerint – a megfeneklett helyzeten, az olvasókkal való termékeny kommunikációja által.”*

A három irodalmár gondolatmenete, a szlovéniai magyar irodalom lényegét jellemző és fejlesztő esztétikumigénye kifejezi azt az elvárást és óhaját, amely szükséges volt a Muratáj című irodalmi, művelődési, társadalom-

A *Muratáj* '88 borítója. A folyóirat borítója és mérete a mai napig változatlan.

tudományi és kritikai folyóirat megindításához.

II. 5. 2.

A MURATÁJ *első tíz éve* (1988–1998)

A muravidéki magyarok hivatalos irodalmi tevékenysége négy évtizedet ölel fel. Az irodalmi termés megjelentetése érdekében fórumot, vagyis irodalmi folyóiratot kellett teremteni, hiszen a szlovéniai magyar írók és költők csak elvétve tudták Magyarországon megjelentetni műveiket, de a Muravidéken is szűkösek voltak a publikálási lehetőségek. Egyedül a Népújság állt rendelkezésükre, amely évente csak néhányszor közölt írásokat hazai alkotóktól. Egy évben egyszer megjelenhettek a Naptárban, és még egy vagy két alkalommal a Lendvai Füzetekben. A vajdasági írói közösség jóformán figyelemre sem méltatta a szlovéniai magyar irodalmárokat.

Hasonlóan közömbös vagy elutasító fogadtatásban részesültek az anyanemzet irodalmi vezetői körében. Egyedül Zala és Vas megye tollforgatói meg néhány író-költő barát fogadták el ezt az irodalmat mint az egyetemes magyar irodalom és kultúra egyik újabb hajtását (Varga J., 1998). Ilyen előzmények után jelent meg a Muratáj című irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóirat első száma 1988-ban.

Indítását a szlovéniai magyar írók és költők *publikálási kényszere* diktálta.

A folyóirat fő- és felelős szerkesztője dr. Varga József lett. A szerkesztőbizottság tagjai Báti Zsuzsa, Bence Lajos, Kósa Jenő, László Hermina, Magyar Margit, Szúnyogh Sándor és Varga József voltak.

A folyóiratot a Szlovéniai Magyar Írócsoport (később Muravidéki Magyar Írócsoport) adta ki a lendvai Magyar Nemzetiségi Oktatási-Művelődési Öngazgatási Érdekközösség keretén belül. Kezdetben 300 példányban jelent meg. Szúnyogh Sándor 1991-től lett szerkesztője egészen haláláig, 1998-ig.

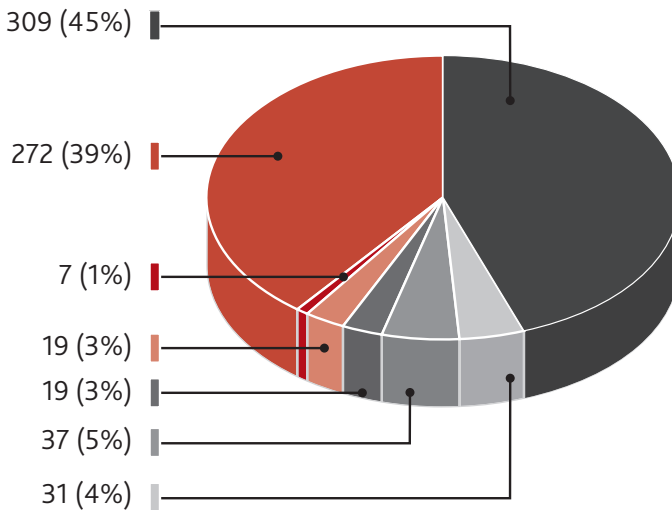
1995-től a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI) adja ki.

1997-től rovatszerkesztői lettek: Bence Lajos és Göncz László. Lektorai voltak: dr. Molnár Zoltán, dr. Varga József, dr. Kolláth Anna és Halász Gordos Márta. Szövegszerkesztését a 90-es évek elejétől a Népújság szerkesztősége vette át, technikai szerkesztői Meszelics László és Halász Albert voltak. Nyomdai előkészítését a Top-Print grafikai stúdió is vállalta 1997-ben és 1998-ban.

A Muratáj 1988–1998 (1–10. évfolyam, 20 sz.)

A PUBLIKÁLT TÉMÁK SZÁMA

Műfaj	Publikációk száma
Vers	309
Prózai mű	31
Kritika, recenzió	37
Kisebbség-/nemzetiségkutatás, tanulmány	19
Nyelvészeti tanulmány	19
Történelmi tanulmány	7
Egyéb publikációk	272
Összesen	694

A Muratáj 1988–1998 (1–10. évfolyam, 20 sz.) - A publikált témák száma

II. 5. 2. 1.

A Vers rovat

1988 és 1998 között a muravidéki magyar költők közül a következők publikáltak a Muratáj Vers rovatában: Balazsek Dániel, Báti Koncz Zsuzsanna, Bence Lajos, Csuka Judit (később Zágorec-Csuka Judit), Dobosics József, Füle Magdolna, Göncz László, Halász Albert, Sz. Kanyó Leona, Kálmán Jenő, Kocon József, Nagy Zsuzsa, Rozsmán Erzsébet, Szúnyogh Sándor, Toplák János (később C. Toplák János), Varga József, Vljaj Lajos és Völgyi János. A tizennyolc költőnek összesen 309 verse jelent meg ebben az évtizedben.

A Muratáj szerkesztői úgy döntöttek, hogy a '92-es Muratáj 1-2. számában a *Szomszédaink irodalmából* c. rovatban verseket jelentetnek meg a szomszédos országokban élő kisebbségek magyar költészetéből, az egymáshoz való közeledés és a jobb megértés végett. Ezzel remélték, hogy missziót teljesítenek, hiszen az anyaországon kívül tömbben vagy szórványban élő kisebbségi magyarok egymás sorsáról alig vagy csak nagyon keveset tudtak.⁸⁰

Így közölték Dénes György, Ozsvald Árpád, Gyurcsó István, Veres János, Csontos Vilmos, Török Elemér, Rác Olivér, Tözsér Árpád, Cselényi László, Zs. Nagy Lajos, Gaál Sándor és

Kulcsár Ferenc verseit.

Ez a koncepció még folytatódott 1993-ban és 1994-ben is, amikor a '93 Muratáj 1-2. számában jelentek meg *Az irodalom a szétszórásban* c. rovatban a vajdasági költők alkotásai, köztük Ács Károly, Danyi Magdolna, Beszédes István, Bozsik Péter, B. Kovács Kázmér, Szügyi Zoltán, Kalapáti Ferenc, Böndör Pál, Sziveri János és Fenyvesi Ottó versei. Szúnyogh Sándor költő az említett rovat bevezetőjében a következő gondolatokkal jelölte meg a vajdasági költőkkel és írókkal való kapcsolattartás mélységét: „Míg a népfrontosok, pártemberek és politikusok pezsgővel erősítették meg az észak-déli »testvériség-egységet« és kapcsolatokat, addig mi irodalmat teremtettünk.”⁸¹

A '96 Muratáj 1. száma erdélyi magyar költők verseit közölte az *Erdélyi kitekintés* c. rovatban. Lászlóffy Aladár, Kányádi Sándor, Jánosházi György, Király László, Jánk Károly, László Noémi és Madaras Péter szerepelnek itt műveikkel.

A '97 Muratáj 2. számában a *Kárpátalja* c. rovat természetszerűen a kárpátaljai magyar költők verseit tartalmazta. Így mutatkozott be Cséka György, Lengyel Tamás és Pócs István. Balla D. Károly költő írt bevezetőt *Generációváltás Kárpátalja magyar irodalmában?* címmel. A Muratájban 1988 és 1998 között

⁸⁰ Dr. Varga József (fő- és felelős szerkesztő): *Szomszédaink irodalmából*. Muratáj '92, 1-2. sz., 15. p.

⁸¹ Szúnyogh Sándor: *Irodalom a szétszórásban*. Kedves István! Muratáj '93, 1-2. sz., 2. p.

világossá. Ne kevergessünk tovább irodalmunkat, olvasóink (ha vannak) kapjának biztos képet valós értékünkről, mert eddig (nehézségek miatt) irányába nem tettünk lépéseket. Mesterségesen termeltünk dilettáns írókat azaz, hogy kritika nélkül jelentettük meg nyomtatásra érdemes műveket. Folyóirat hiányában, s a megjelenési lehetőségek gyűrlése miatt kiadói politikák (volt ilyen?) magára volt hagyva. Ebből adódott az a paradox helyzet, hogy a muravidéki magyar irodalom elsoorban közelebb van jelen. Ez a tény önmagában is elgondolkasztó, főleg folytonosság-szemléletünkben kellett zavart – egyzrűen a fáktól nem látuk az erdőt.

Ha jelenlegi helyzetünknek irodalmi status quo-nak akarunk párhuzamos példát keresni, akkor talán legközelebbi példáját a vajdasági magyar irodalomban találjuk meg. Igaz, hogy időben kb. három évtizeddel kelet visszamosunk; B. Seabó Györgynek, a vajdasági magyar irodalom dovezőjének 1957. január 1-én kiadott *Letmaradnak?* című felhívására gondolunk itt, amelyben az irodalom magánszemléletét sürgeti. Felhívása nem csak az írókhoz, irodalmárokhöz szól, hanem kiterjed azon intézményekre és szervezetekre is (szerkesztőségek, kiadó vállalatok, könyvtárak, irodalmi társaságok, testületek és iskolák), amelyek a magyar irodalom «forgalmazóinak» számítanak. A cikk nagy visszhangra talált nem csak írókban, hanem azokban is, akik szivágyúknak tekintették az irodalom támogat. Ettől a következtetésben már az erők összefogását hirdeti meg, minél következtetésben a vajdasági magyar irodalom a hatvanas évek elején gyors fejlődésnek indult, a következő évtizedben pedig nagykörűvé lett. Napjainkban pedig méltán emlegetik a nemzetiség magyar irodalmak között a nevet, hiszen sokáig, főleg a hatvanas években vezető szerepet játszott, s a magyar avantgárd irodalom központja volt.

Szeretnénk hiszni, hogy az új szerzőforduló kísérletbe a szlovéniai magyar irodalom is elfoglalhatja méltó helyét az egyetemes magyar irodalomban, e sokáig sipjának ki tudja hányadik ágán.

Gábor Zoltán: A bolti otaj, 1988 65 x 50 cm

Varga József

A SZLOVÉNIAI MAGYAR LÍRIKUSOK TEMA-ÉS FORMAVILÁGA

A Szlovén Szocialista Köztársaságban, a Maribortól, a Jugoszláv-magyar határ közelében 33 kisebb-nagyobb településen öslakosként mintegy 10–12 ezer magyar él. E kisebbségi etnikai csoport az évszázadok történelmi-politikai változásainak sodrában képes volt megőrizni saját identitását. Sikerkült nyelvben, szokásaiban és kultúrájában nemcsak apóit a reál jellemző vonásokat, de a hagyományöröstenél még tovább is fejlesztette és gazdagította azokat.

Az egyesvevett kétszervi területen élő magyarság szellemi és kulturális központja már a legrégibb időkől is Lendva volt (Ulcinkam, Abotendvai). E kisvárosnak fontos szerepe volt az egyetemes magyar kultúra és az irodalom nemzetiségőző vagy határokat védő életében, különösen a reformáció és a könyvnyomtatás idején. Ha elosztás is,

38

39

A *Muratáj* '88 belső oldalpárja. A szövegeket általában illusztrációk kísérik.

tehát nemcsak muravidéki, hanem ismert, magyarországi és határon túli magyar nyelvterületeken (Felvidék, Vajdaság, Erdély és Drávaszög) élő költők is publikáltak, köztük Péntek Imre, S. Csoma János, Dobosi Valéria, Szoliva János, Pék Pál, Cséby Géza, Deák Ernő, Utassy József, Fazakas László (Erdély), Csörgits József (Horvátország), Ladányi István, Egyedy Mićić Márta (Vajdaság), Josip Osti (Bosznia és Hercegovina). Összesen 18 muravidéki és 42 magyarországi, illetve határon túli magyar költő közölt 420 verset. Ebben az évtizedben viszont kevés műfordítás jelent meg a folyóiratban. Szűnyogh Sándor Josip Osti verseit

fordította magyarra. Így került a Vilenica-díjas, nemzetközileg is elismert szarajevói költő három verse a *Muratáj*ba 1995-ben. Ebben a 10 évben a *Muratáj*nak összesen 20 száma jelent meg, s mindegyik számnak volt Vers rovata is.

II. 5. 2. 2.

A Próza rovat

A *Muratáj* Próza rovatában 1988 és 1998 között 31 prózai mű – novella, elbeszélés – jelent meg muravidéki magyar íróktól: Bence Utroša Gabriellától, Halász Alberttől, Hóbor Ferenctől, Kercksmár

Rózsától, Toplák Jánostól, Törnár Judittól, Varga Józseftől és Zágorec-Csuka Judittól. A legtöbb elbeszélést Varga József írta.

A '93 Muratáj 1. és 2. számában *Az irodalom a szétszórásban* közös címmel jelentek meg a vajdasági prózaírók elbeszélései, köztük Lovas Ildikó, Szathmári István, Balázs Attila, majd a Próza rovatban Kontra Ferenc és Hajnal Ilona alkotásai.

Az erdélyi prózaírók bemutatására a '96 Muratáj 1. számában került sor Ekkor mutatkozott be Szilágyi István, Visky András, Bogdán László és Sebestyén Mihály is *Az erdélyi kitekintés* c. válogatásban.

A kárpátaljai prózaírók közül a '97 Muratáj 2. számában Berniczky Éva és Penckófer János szerepelt. Magyarországi és határon túli alkotók elbeszéléseit is közölte a Muratáj ebben a korszakban, elsősorban Bajor Andor, Lackner László és Tari István novelláit és elbeszéléseit. Összesen 17 szépprózai alkotás jelent meg magyarországi és határon túli magyar alkotók tollából a Muratájban 1988 és 1998 közt. A muravidéki alkotókkal együtt így 48 prózai alkotást publikált ekkor a folyóirat Próza rovata. Ezt a rovatot nem mindegyik Muratáj tartalmazta, akadtak kihagyások is.

II. 5. 2. 3.

A kritikák és a recenziók rovata

1988 és 2000 között összesen 37 kritika, recenzió, irodalomtörténeti tanulmány jelent meg. Ezeket általában a muravidéki magyar könyvekről írták, 21 muravidéki, magyarországi és határon túli szerzőről.

Gazdag tematikájuk arra utal, hogy lassan, de nagy akaratereővel kialakult a kritikai és irodalomtörténeti látásmód a szlovéniai magyar irodalom értékelése és ismertetése céljából. A 90-es évek ezt már lehetővé tették, a magyarországi egyetemekről hazajövő értelmiségiek a tanulmányírásban is ki szerettek volna bontakozni, de más szakemberek is reagáltak egy-egy kritikájukkal a muravidéki könyvtermésre és értelmiségi életre.

Varga Sándor „*A lendvai nyomdászatról 1889-1947 között*“ írt tanulmányt. Jung Károly a szlovéniai magyar írókat méltatta. Dudás Károly Szűnyogh Sándor *Halicánumi rapszódia* c. könyvét értékelte. Dr. Molnár Zoltán folytatásban számolt be a muravidéki kiadványokról. Dr. Varga József *Bence Lajos Létlelet* c. művét és Bence Utrosa Gabriella meséit mutatta be. Bence Lajos a nemzeti, nemzetiségi és kisebbségi irodalomról írt tanulmányt, valamint könyvkritikákat *Halász Albert Ikonok* c. könyvéről, Székely András

A Rábától a Muráig c. művéről és Szűnyogh Sándor *Halicánumi rapszódia* c. verseskötetéről. Zágorec Csuka Judit *Bence Lajos Írott szóval a megmaradásért* c. monográfiáját elemzi, és egy másik tanulmányában Bence Lajos költészetét is bemutatja *Apró rezzenések* címmel, valamint Pilinszky János költészetéről írt esszét. Székely András Bertalan Sz. *Kanyó Leona költészetét és Horváth Károly Átimennék a Murán* c. művét méltatja. Szirma Endre *Varga József Konokhit* c. verseskötetéről közöl kritikát. Koncsol László „Az ótágú síp mottójának jelentőségéről a határon túli magyar irodalomban” írt. Végel László a *Peremvidéki feljegyzések*

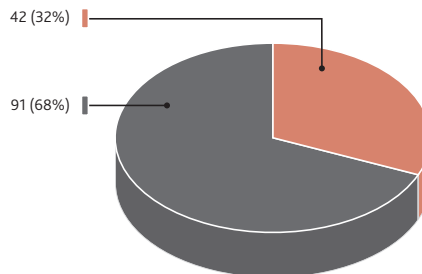
címet választotta tanulmányához. Ünnepi beszámolókat, beszédeket közöl Kericsmár Rózsa, Bence Lajos, dr. Varga József, dr. Czine Mihály és Szűnyogh Sándor a muravidéki magyar könyvkiadás történetéről. Dr. Czine Mihály irodalomtörténész *A szlovéniai magyarság budapesti köszöntése* címmel ismerteti a Muravidéken kibontakozó magyar irodalmat. Gyurácz Ferenc *Szűnyogh Sándor Halicánumi rapszódia* c. művét méltatja. Halász Albert is ugyanebben a témában közöl elemzéseket Szűnyogh Sándor verseiről *Üzenet Halicánumból* címmel. Dr. Fábiny Tibor *Kultsár Györgyről* és művéről publikál. Hagymás István

A Muratáj 1988–1998 (1–10. évfolyam, 20 sz.)

A PUBLIKÁLÓ SZEMÉLYEK SZÁMA

Szerzők	Szerzők száma
● Muravidéki, szlovéniai	42
● Külföldi: vajdasági, erdélyi, felvidéki, magyarországi, kárpátaljai	91
Összesen*	133

* irodalmár, művész, tudományos kutató és egyéb szerzők

Muratáj folyóirat 1988-1998 (1-10. évfolyam, 20 sz.) - A publikáló személyek száma

Casanova napja c. filmesztétikai tanulmányát és *Az őrési sas* c. esszéjét is olvashatjuk itt. Csoóri Sándor *A tűnődés szabadsága* címmel írt esszét. Göncz László *Bence Lajos Írott szóval a megmaradásért* c. monográfiájáról közölt kritikát, valamint az őrési kulturális együttműködésről írt. Toplák Jánost Mészöly Miklós Krisztus-élménye foglalkoztatta, valamint az *Európai távlatok közelnézetből européer szemmel*. Ladányi István az *Irodalom szétszórásban* témában, Csorba Béla *A vajdasági irodalom a Tito-korszakban* címmel publikált. Lehota János munkája *A történelmi tartalom értelmezése a Bánk bánban*.

II. 5. 2. 4.

A kisebbségkutatás, nemzetiségkutatás rovata

Ez a Muratájnak azért az egyik legfontosabb rovata, mert a muravidéki magyarság nemzetiségi létét, valódi kisebbségi léthelyzetét mutatja be tudományos szinten, a tanulmányok által. Ebben a rovatban 1988 és 1998 között a legtöbbet Göncz László publikált mint történész és kisebbségkutató, összesen 9 tanulmánya jelent meg ebből a témából. Tanulmányainak címe: *Magyar nemzeti kisebbségek a Kárpát-medencében*, *A magyarok fogyasztása a Muravidéken* (A nemzetiségi-kisebbségi értelmiség hiányának okai, valamint annak

összefüggései az asszimilációval), *A muravidéki magyarság önálló szervezettsége*, *A nemzet iránti elkötelezettség jegyében*, *A magyar néptánc- és népzenei hagyományok szerepe a nemzeti tudat formálásában a Muravidéken*, *Összmagyar és kisebbségi nemzeti kulturális értékeinkről*, *Korok, kultúrák párbeszéde a Muravidéken*, *Gondolatok az önazonosság, a nemzeti tudat és az irodalom összefüggéseiről*, *Az MNMI tudományos jellegű bemutatása és Nemzetiségi gondok és elképzelések a Muravidéken*.

A kisebbségkutatás tematikájában publikáltak még: dr. Miran Komac (A nemzetiség azaz kisebbségi problémák a kutatási folyamatok prizmáján keresztül); Tarján G. Gábor (A kisebbség csak kisebbség még a pokolban is); Varga Sándor (A szlovéniai magyarok helyzete); Pomogáts Béla (A magyarságtudat védelme kisebbségben); dr. Varga József (Magyarsággond a Mura mentén); Csörgits József (Magyarságtudat kisebbségben); Gál Sándor (Lehet-e gúzsba kötve táncolni?); Arady Lajos (Kisebbségek és autonómia-tervezetek Kelet-Közép Európában); Bence Lajos (Hungarológiai kutatások a maribori Magyar Tanszéken); és Renata Mejak (Nemzeti ünnepek ismerete).

Ezen a területen összesen 19 tanulmány jelent meg 1988 és 1998 között, 4 muravidéki magyar, 2 szlovén, 2 magyarországi és 3

határon túli (vajdasági, felvidéki és horvátországi) szakembertől. Ez a statisztika azt is mutatja, hogy a kisebbségkutatás témájában különböző nemzetiségű és más-más régiókat képviselő kutatók is publikáltak a Muratáj hasábjain.

II. 5. 2. 5.

A nyelvészeti rovat

E rovatban 1988 és 1998 között a legtöbbet dr. Varga József, a Maribori Egyetem Magyar Tanszékének nyugalmazott tanára, nyelvészprofesszor publikált. Összesen 6 tanulmánya jelent meg a következő címekkel: Az anyanyelvi műveltség képességfejlesztése a kétnyelvű nevelési-oktatási munkában, Az anyanyelvi gondolkodás és a kétnyelvű oktatás, A magyar és a szlovén nyelv kontrasztivitása a kétnyelvű nevelési-oktatási folyamatban, A muravidéki kétnyelvű terület személynévanyaga, Nyelvjárási sajátosságok Hetésben, Szociolingvisztikai kutatások egy muravidéki (Szlovén Köztársaság) faluban.

A Maribori Egyetem Magyar Tanszékén oktató magyarországi vendégtanárok, Guttman Miklós, Molnár Zoltán, Kolláth Anna és Bokor József is közöltek nyelvészeti tanulmányokat a Muratájban, főleg a muravidéki magyarság nyelvének tárgykörében. Molnár Zoltán munkái: Nyelvművelés 1984 és 1991 között, A muravidéki magyarság néhány

nyelvi összetevője és Nyelvföldrajzi-szociolingvisztikai vizsgálatok a magyar nyelvterület nyugati régióiban. Guttman Miklós írásai A szókészlet táji rétegeinek változása a szlovéniai Szentlászlón és A Lármafa név szóföldrajza. Göncz László A magyar nyelv helyzete és a nyelvművelés tendenciái a Muravidéken, valamint az Iskolák a mikrotájban címmel publikált.

További szerzők: Szabó Ildikó (Szocializációs folyamatok a muravidéki magyarok körében), Bokor József (A nyelvi tudat és a nyelvhasználat összefüggései a Muravidéken), Kolláth Anna (A nyelvi viselkedés kérdése a Muravidéken), Guttman Miklós társszerzővel együtt, A táji jelenségek vizsgálata, Adalékok a nyelvi viselkedéshez muravidéki szókészleti gyűjtés alapján. Ábrám Zoltán (A magyar oktatásügy kilátásai Erdélyben), Székely András Bertalan (A Szlovéniai magyarság oktatásügyének változásai). Ebben az időszakban összesen 19 nyelvészeti jellegű tanulmány jelent meg a Muratájban, 2 muravidéki, 6 magyarországi és egy erdélyi nyelvész tollából.

II. 5. 2. 6.

A történelmi, helytörténeti rovat

A történelmi rovatban 1988 és 1998 között összesen 7 tanulmány jelent meg, és ez kevésnek minősíthető. Erre csak a 2000-es évek kezdetén

helyeztek hangsúlyt, illetve ekkor zajlottak Lendván azok a történeti konferenciák, amelyeknek anyagát a Muratájban is közölték. Ezt megelőzően általában magyarországi szakemberek publikáltak e tárgy körben. Így Fejtő Ferenc (Magyarország helye Európában), Rózsás János (Magyarok a Gulag kényszertáboraiiban), Tóth Sándor helytörténész (Kis zalai postatörténet, Újabb adatok a Bánffy családról és a lendvai várról), Dr. Gyuricza László (A szlovén-magyar határforgalom változásáról a 90-es években Nyugat-Zalában) és Mohos Mária (A határ túlsó oldalán).

II. 5. 2. 7.

A képzőművészeti rovat

7 tanulmány, illetve esszé jelent meg itt a Muratáj első tíz esztendejében. Ezek többnyire a muravidéki magyar képzőművészek kiállításairól és pályájukról szóltak. Gábor Zoltán Hangya András festői világát írta le, és *Még egy hazai szobrászról* címmel Bezerédy Lajos művészetét mutatta be. Toplák János *Változatok, Egy évtized festői látomásai és az őshüllőség* című tanulmányait közli. Bence Lajos *Képzőművészet a Mura mentén, Lepke, avagy festők kórdekrétuma, In memoriam Gálics István* címmel írt tanulmányokat. Szűnyogh Sándor *Három évtized szobrai* c. írásában Király Ferenc szobrász alkotásait mutatja be. Borbás György *Teljesítettem a kötelességemet*

c. tanulmányában Zala György szobrászművésznek állít emléket.

II. 5. 2. 8.

Kialakulóban levő rovatok

A Muratájban 1988 és 1998 között még teljesen nem alakultak ki a szociográfiai, a néprajzi és a színház- és filmtörténeti rovatok, annak ellenére, hogy viszonylag kevés tanulmány elvélve mégis megjelent. Kerecsényi Edit nagykanizsai néprajzkutató két tanulmányt közölt, az egyiket *A lendvavidéki magyarok XX. századi kivándorlása*, a másikat *Miként kontyolták a hetési asszonyokat?* címmel. Faragó Árpád *Egy színház életútja* címmel publikált, Varga József pedig *Szociográfiai vizsgálatok Göntérházán* címmel jelentette meg tanulmányát.

II. 5. 3.

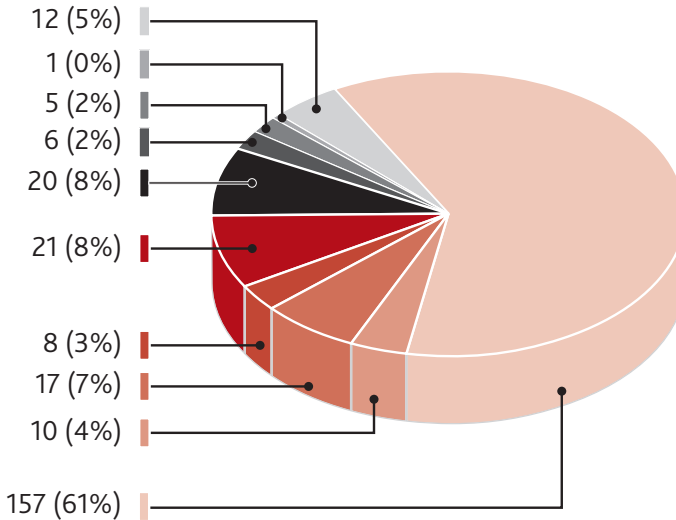
ÖSSZEGEZÉS a Muratáj tízéves korszakáról (1988–1998)

Tíz év elteltével a Muratáj megjelenése után már elemezhető a folyóirat mint a Szlovéniában élő magyarok általános hungarológiai tevékenységének újabb vívmánya. Összegezeként elmondhatjuk, hogy a Muratájnak 1988-tól 1998-ig 11 évfolyama jelent meg 20 számmal (1992-ben és 1993-ban összevont számok láttak napvilágot). A szerkesztők először úgy

A Muratáj 1999–2004 (11–16. évfolyam, 32 szám)

A PUBLIKÁLT TÉMÁK SZÁMA

Műfaj	Publikációk száma
Vers	157
Prózai mű	10
Kritika, recenzió	17
Kisebbség-/nemzetiségkutatás, tanulmány	8
Kultúra, hagyomány, irodalom	21
Történelem, helytörténet, művelődéstörténet, irodalomtörténet	20
Néprajz	6
Esszé	5
Nyelvészet	1
Egyéb publikáció	12
Összesen	694

A Muratáj 1999–2004 (11–16. évfolyam, 32 szám) - A publikált témák száma

tervezték, hogy a Muratájban csak hazai alkotók műveit közlik, vagy kizárólag a muravidéki magyarság életével kapcsolatos írásokat jelentetnek meg. Ezt a szemléletet később feladták, de lényegében főleg ez az elv érvényesül. Előnyben részesülnek a hazai alkotók megfelelő szintű munkái és a Murán innen élő magyarságot érintő írások.

A Muratáj jelentősebb rovatai: szépirodalom (lírai és epika), kultúra, oktatás, néprajz, helytörténet, recenziók, képzőművészet stb. A szerkesztőség megjelenteti a szomszédos országokban élő kisebbségi magyarok irodalmából való írásokat is a tájékoztatás, az egymáshoz való közeledés és jobb megértés végett. *„Végül is fontos missziót teljesítünk ezzel, hiszen az anyaországon kívül többen vagy szórványban élő kisebbségi magyarok egymás sorsáról alig vagy csak nagyon keveset tudnak”* – írta dr. Varga József fő- és felelős szerkesztő Tízéves a Muratáj című írásában. 1992-ben a cseszlovákiai magyarok helyzetéről és irodalmáról jelent meg Sidó Zoltán írása, aki 12 felvidéki alkotó terméséből válogatott. 1993-ban a vajdasági magyar irodalmat Ladányi István mutatta be, és 16 irodalmár műveiből nyújtott ízelítőt. Kántor Lajos Kis-Weimar címmel foglalta össze röviden az erdélyi magyar irodalmat 12 költő és író bemutatásával. Majd 1997-ben Balla D. Károly a

kárpátaljai magyar irodalomról szóló írása látott napvilágot, 6 alkotó műveivel illusztrálva.

A tíz év alatt 20 számban 133 irodalmár, tudományos kutató, szociológus, nyelvész stb. írása jelent meg. Az írások száma 694.

A 133 szerző közül 42 hazai, a Murán innen, illetőleg Szlovéniában élő alkotó, 91 pedig külföldi: vajdasági, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és magyarországi.⁸² Tíz éven át folyamatosan megjelentetni egy folyóiratot, azt tartalmában, értékrendjében fejleszteni, témájában gazdagítani és esztétikailag magasabb szintre emelni: nem minden írói csoportnak sikerült, adatott meg. Különösen akkor nem, ha annak létrehozó közössége egy kisebbségi etnikai csoport, anyanemzettől sokáig elszigetelten élő, létszámában egyre csökkenő, nemzeti tudatában szorongó-félő vagy megfélemlítetten közömbös-sorvadó, kis létszámú magyarság (Varga 1998). Tíz év elteltével a Muratáj belekerült a magyar irodalom és az általános művelődés vérkeringésébe.

II. 5. 4.

A MURATÁJ a 2000-es években

A Muratáj szerkesztési koncepciójában a 2000-es évek elején nem történt változás: belső felépítése, rovatai megmaradtak a

⁸² Dr. Varga József: *Tízéves a Muratáj.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 8. p.

megelőző évtizedekhez hasonlónak. Talán csak abban változott meg a szerkesztési irányelv, hogy láthatóan több társadalomtudományi anyagot publikáltak a kisebbségkutatás, a néprajz, a nyelvjárás, a történelem, a kultúra, az irodalomtörténet és az irodalom területéről.

A kitűzött célok lassan beteljesültek, a szlovéniai magyar értelmiség nemcsak publikálási lehetőséget teremtett magának a Muratáj közvetítésével, hanem a folyóirat által megtalálta a kapcsolatteremtés szálait, amelyek kisugározatták a muravidéki magyarok kultúráját, irodalmát, tudományos életének eredményeit nemcsak Szlovénia-szerte, de Magyarorszára is és a határon túli magyar régiókba is.

A folyóirat fő- és felelős szerkesztője továbbra is dr. Varga József, rovat-szerkesztői pedig Bence Lajos és Göncz László maradtak. Lektorai: Halász Gordos Márta és a 2000-es évek elejétől Böröcz Nándor. Technikai szerkesztője és grafikai tervezője: Meszelics László. Kiadja a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, szövegszerkesztését, szedését, tördelését, korrektúráját a Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet vállalta, majd a GraForma grafikai stúdió.

II. 5. 4. 1.

A Szépirodalom versrovata

1999 és 2004 között a következő költőknek közölték a verseit a Muratáj versrovatában: Báti Zsuzsa, Balazsek Dániel, Bence Lajos, C. Toplák János, Cséby Géza, Devecseri László, Ferenczes István, Fodor Árpád, Göncz László, Halász Albert, Horváth Márton, Kanizsa József, Lévay Erzsébet, Major-Zala Lajos, Nagy Zsuzsa, Papp P. Tibor, Péntek Imre, Szoliva János, Szűnyogh Sándor, Simek Valéria, Tari István, Tone Dodlek, Turcsány Péter, Újszállási Lajos, Varga József, Vljaj Lajos, Zágorec-Csuka Judit és Zombor Béla.

A Muratáj *Millenniumi* számában, amely 2000-ben jelent meg Lendván, a vers-rovatban csak muravidéki magyar költők műveit közölték, a folyóiratban meghirdetett témának megfelelően. Balazsek Dániel, Bence Lajos, C. Toplák János, Varga József és Zágorec-Csuka Judit hazafias, vagy nevezhetnénk úgy is, magyarság-versei jelentek meg ebben a számban.

A 2003-as különszámban, amelyet a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet megalakulásának 10 éves évfordulójára adtak ki, a versrovat szintén a muravidéki magyar költők (Vljaj Lajos, Varga József, Báti Zsuzsa, Szűnyogh Sándor, Zágorec-Csuka Judit, Halász Albert, Balazsek Dániel, C. Toplák János, Göncz László, Bence Lajos) válogatott verseit közölte. Összesen 28 muravidéki, illetve magyarországi, határon túli magyar

és szlovéniai szlovén költő publikált a Muratáj versrovatában 1999 és 2004 között, vagyis 157 vers jelent meg a 8 számban. Minden Muratájban volt versrovat is.

II. 5. 4. 2.

A Szépirodalom prózarovat

A Muratáj prózarovatában, amely a Szépirodalom rovat részét képezte, 1998 és 2004 között 7 prózaírótól: Bence Utrosa Gabriellától, Hagymás Istvántól, Halász Alberttől, Kávai Annától, Lévay Erzsébettől, Varga Józseftől és Zágorec-Csuka Judittól összesen 10 novella, illetve elbeszélés, mese és regényrészlet jelent meg. Halász Albert érdekes novellát közölt *Apetiklónok* címmel. Hagymás István Weöres Sándor Cigányok c. verse ihletésére írta meg a *Csimpilimpi hová mész?* című elbeszélését. Bence Utrosa Gabriella *Kivel alusznak a macik?* és *Ki bántotta Zalailonát?* Varga József pedig *A jószágos boszorkány* és *Karácsonyi mese* c. meséit tette közzé. Kávai Annának *A töltésoldalban*, Lévay Erzsébetnek *Papa, mondd...* címmel jelent meg elbeszélése. Zágorec-Csuka Judit készülő kisregényéből publikált két részletet: *Félig ájultan, félig megkövülten* és *Lelkemen hordoztalak*, hogy sikerüljön címmel. A Muratáj nem mindegyik Szépirodalom rovatában jelent meg próza, s ami megjelent, az is viszonylag kevés a megelőző évtized prózai terméséhez képest.

II. 5. 4. 3.

A kritika és a recenzió rovata

1999 és 2004 közötti csak négy Muratáj-számban jelentek meg kritikák és recenziók. Ezek zöme a muravidéki magyar írók, költők vagy tudósok könyveiről, tanulmányköteiről szolt, de akadtak magyarországi munkákról írottak is. 12 szerző (muravidéki, magyarországi és határon túli) 17 kritikát és recenziót közölt a Muratájban.

Bence Lajos *Egy képiro vallomásai* címmel Göncz János Gyermekkorom faluja című könyvéről írt, és „60 éves Péntek Imre” címmel köszöntötte a kiváló költőt. Varga József recenziója „*Kanizsa József Őszi izzásban*”, majd ugyancsak *Kanizsa József gyermekverseiről* írt bírálatot. Laczkó András irodalomtörténeti írása az *Írók és iskolák II.*, és Kardos Gy. József Szép Szabó Klára című regényéről is írt kritikát. Mohos Mária *A szlovén-magyar nyelvhatárról készült adatfelvételek, tudományos feldolgozások és kutatások* címmel publikált. Mák Ferenc Gion Nándor művét elemezte. Szarka László *Kisebbségi történelem – közösségi önismeret* című recenziója Göncz László A muravidéki magyarság 1918-1941 című művéről szolt. Péter Kréher (Uko) írása a *Néhány sor Zágorec-Csuka Judit költészetéről*. Laczkó András kritikája: *Varga József elbeszélései*. Ács Margit *Trianon unokái* címmel Göncz László Olvadó

jégcsapok című regényét elemzi. Garai László Bence Lajos Rá-olvasások című verseskötetéről értekezik (Egy halicanumi pennahajder ráolvasásai). Bihar Mária és Lendvai Kepe Zoltán nekrológja: „Nagy Jó Uram” a muravidéki magyarok között – Dr. Bellon Tibor (1941-2002). Borbás György „Egy ismeretlen Deák-szobor” bemutatására vállalkozott. Tari István Megvan az utánpótlás címmel Bence Lajos Berzsenyi-díjához írt gratulációt, Kanizsa József pedig Varga József díjához (Dr. Varga József, a Magyar Kultúra Lovagja).

II. 5. 4. 4.

A kisebbségkutatás, nemzetiségkutatás rovata

Ebben a rovatban 1999 és 2004 között olyan tanulmányok jelentek meg, amelyek főleg a muravidéki magyarság nemzetiségi léthelyzetével, ebből fakadó problémáinak feltárásával és elemzésével foglalkoztak tudományos szinten, de a kisebbségi tematika kiterjedt a határon túli magyar régiók elemzéséig is. Ebben a témában 8 tanulmány jelent meg 8 szerzőtől. A következő kutatókról és írásokról van szó: Mejak Renata (A lendvaiak Magyarországra átnyúló kapcsolatai), Kocsis Károly (A Kárpát-medencei magyar kisebbségek etnikai terének átalakulása a 2. világháború után), Ifj. Korhecz Tamás (Kisebbségi autonómiai-törekvések Kelet-Közép-Európában – a vágyak és realitások

között), Gyurik László (A kárpát-medencei határon túli magyarság számának változásai az 1990-es években), Kovács Attila (A muravidéki magyarok számának változása a 20. században a statisztikák tükrében). Bence Lajos (Az elvándorlás hatása a muravidéki magyarság lélekszámának alakulására), Faddi Zsolt (A horvátországi magyarok számának alakulása a 19. század közepétől a 2001-es népszámlálásig), valamint Bárdi Nándor (Látszat és való).

II. 5.4.5.

A kultúra, a hagyomány és az irodalom rovata

Új rovatnak indult a Muratájban a 2000-es években, benne főleg az irodalom nemzeti és kapcsolatteremtő szerepére vonatkozó írások jelentek meg, de az irodalom és a kulturális identitás aspektusainak feltárását elemző cikkeket is publikáltak. Összesen 21 tanulmány jelent meg 14 muravidéki, magyarországi és határon túli magyar szerzőtől.

A '99 Muratáj 1. számában, amely 1999-ben jelent meg, közzéttek annak a konferenciának az anyagát, amelyet *Az irodalom nemzeti és kapcsolatépítő szerepe* címmel rendeztek meg Lendván 1999 augusztusában. Ez a konferencia a muravidéki, nyugat-magyarországi és ausztriai magyar, illetve szlovén írók, irodalomtörténészek és lapszerkesztők

találkozója volt. Ennek anyagából a következő előadások jelentek meg tanulmány formában: Göncz László (Bevezető gondolatok és Kulturális együttműködés az Őrségben), Bence Lajos (Igényt formálunk a történelmünkre), Pomogáts Béla (Irodalom, nemzet, régió).

A '01 Muratáj 2. számában jutott szerephez ismét ez a rovat. Rudaš Jutka Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban című tanulmánya az MTA „Határon túli magyarok” programja keretén belül a muravidéki magyarok bemutatkozó konferenciáján Pécssett az MTA Székházában 2001. októberében

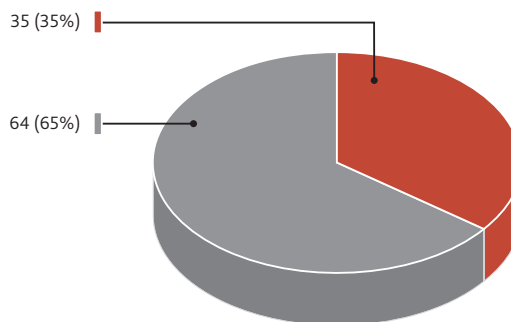
elhangzott előadás írásos változata.

Az Irodalmi Társaságok Szövetsége 2001 júliusában a Muravidéken és Zala megyében tartotta X. Vándorgyűlését, amelyen több muravidéki előadó és résztvevő is jelen volt. A lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet volt a rendezvény egyik gazdája. A találkozó fő témája és egyben címe ez alkalommal *A nyugat-pannon térség és kulturális öröksége* volt. A program keretében számos előadás hangzott el, közülük a Muratájban is közöltek néhányat. Pl. Németh József: Keresztury Dezső, a pannon hagyományok őrzője, Gyurác Ferenc: Nyugat-Dunántúl irodalmi

A publikáló személyek száma a Muratáj folyóiratban (1999-2004)

Publikáló személyek száma	Szerzők száma
Irodalmár	35
Kutató, tanulmányíró	64
Összesen*	99

* irodalmár, művész, tudományos kutató és egyéb szerzők

A publikáló személyek száma a Muratáj folyóiratban (1999–2004)

hagyományai, Varga István: Hűs vizek íze, Fábíán László: „Nincsen halál az élet hegyfokán”.

A '01 Muratáj 1. számában jelent meg a *Bánffy Napok 2001* keretében szervezett *A nemzettudat állapota a határon túli magyar közösségekben az ezredfordulón* című tanácskozás anyaga. A régiók és a jelenlevő szervezetek képviselői elemezték a kisebbségben élők helyzetét, és a felmerülő nehézségek okait is feltárták. Göncz László előadása A Bánffy Napok 2001 „emlékeztetője”, Kőszeghy Eleméré Magyar identitástudat Kárpátalján, Lévy Erzsébeté pedig a Magyar, magyarabb, legmagyarabb... Gondolatok a burgenlandi magyarokról címet viselte.

A '02 Muratáj 1–2. számában négy tanulmány jelent meg a Kultúra, hagyomány című rovatban. Zágorec-Csuka Judit: *Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában, A magyar könyvkiadás Szlovéniában*, Varga József: *Gondolatok Krúdy Gyuláról*, Szoliva János: *Szelídő*, mely elhangzott Budapesten, a Krúdy Gyula Irodalmi Kör emlékeztető ünnepségén 2002. májusában, Hagymás István: *Magkor* (2001. decemberében *A millenniumig* című előadássorozatban Hosszúfaluban elő is adta a szerző). Lendvai Kepe Zoltán: *Húsvét egy kapcai családban 2002-ben*. Kolláth Anna: *A kisebbségi jogok érvényesülésének elve és gyakorlata Szlovéniában*.

A '04 Muratáj 1. számában két tanulmányt közöltek a Kultúra rovatban: Borbás György *Ferecny Béni: Petőfi* című tanulmányát és Nemes László írását: *Alkotás és publikum, avagy milyen mértékben élhető az élet művészet nélkül?* címmel.

II. 5. 4. 6.

A történelem, az irodalomtörténet, a helytörténet, a művelődéstörténet rovat

Az itt közölt tanulmányok és cikkek főleg a szlovéniai magyarokra vonatkoztak. A Millenniumi Muratájban, 2000-ben *Szent István és kora* címmel jelentettek meg tanulmányokat. Göncz László írt bevezető gondolatokat, majd 9 történész tanulmánya következik: Font Mária: *Új rend és ősi hagyomány*; Bariska István: *Nyugat-Magyarország térsége és az államalapítás*; Zsoldos Attila: *Szent István korának magyar társadalma*; Branko Kerman: *Árpádkori régészeti emlékek a Muravidéken*; Vándor László: *Az államalapítás korának régészeti emlékei Zalában*; Göncz László: *Peremvidék egykor és ma*; Kiss Gergely: *Az István kori egyházszervezet kialakításának szakaszai és problémái*; Csóka Gáspár: *A győri egyházmegye a 12. század végéig* és Janez Balažic: *A Slovenska krajina (Tótság) és a murántúl (Terra Transmuranus) művészeti emlékei az Árpád-házi*

királyok korában címmel.

A Millenniumi Muratájban *Ezer év értékei a Mura mentén* összefoglaló címen is szerepelnek cikkek, különösen két témakörből, a nevezetes Aquila János középkori mester művészetéről és a 16. századi alsólendvai könyvkiadásról, valamint a vidék néprajzi tájegységeinek bemutatásából. Hagymás István „... *Miképpen a Nap ragyog: fénylett népének közepette...*”, Bence Lajos *A XVI. századi irodalom és nyomdászat*; Varga József *Hetés és Őrség*; valamint Göncz László *Történelmi és kulturális értékek a Mura mentén* (Alsólendva, Belatinc, Dobronak, Domonkosfa, Felsőlendva, Hodos, Mártonhely, Muraszombat, Tótlak, Bántornya és Velemér) című tanulmányait közli a folyóirat.

A '01 Muratáj 2001-ben megjelent száma gazdag helytörténeti, művelődéstörténeti és történelmi anyagot tartalmaz. Molnár András „*Aki nem ment honvédnek, gyáva volt a neve*”, Borbás György *Medgyessy Ferenc ismeretlen levele Szent István lovasszobráról*, Zágorec-Csuka Judit *A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok 1918-tól napjainkig*, Hornyák Árpád *A belgrádi konvenció* címmel publikált.

A '01 Muratáj 2. számában, amelyet 2002-ben adtak ki Lendván, Varga Sándor *A lendvai bor értékesítésének problémáiról* írt tanulmányt, Szijártó Imre pedig a szlovéniai magyar civil szervezetekről.

II. 5. 4. 7.

A néprajz és örökségünk rovata

Ebben viszonylag kevés tanulmány jelent meg. A '99 Muratáj 1. számában Fejős Zoltán írt *Néprajz és regionalizmus: kutatási irányok és lehetőségek* címmel.

Majd 2002-ben a '01 Muratáj 2. számában közöltek több néprajzi cikket. A *Lendva építészeti emlékei* című értekezéshez írt bevezetőt Veörös András és Sebestyén József. Bihar Mária – Lendvai Kepe Zoltán közös munkája „*Ige-mige madárnak szárnya alatt*” és az *Archaikus népi imádságok Hetésből*. Ifjabb Horváth Károly *Adalékok a Muravidék népzenei örökségéhez* című, Borbás György pedig *Erdély bajnoka – a Csány-kultusz apostola* című írását tette közzé. Ebben az időszakban a Muratájban 6 tanulmányt közöltek 7 szerzőtől.

II. 5. 4. 8.

A sajtó- és vallástörténet, művelődéstörténet rovata

A 16. századi alsólendvai nyomdából kikerült, jelentős művelődéstörténeti értékű könyv, a *Postillák* hasonmás kiadása alkalmából rendezett a lendvai Galéria-Múzeum Intézet egy tudományos tanácskozást 2001 decemberében a lendvai várban. A konferencia anyagát közölték a '02 Muratáj számában is. A szerzők

közül Hubert Ildikó *Kulcsár György, a postillairó*; Monok István *Nyugat-magyarországi olvasmányok a XVI-VII. században*; Bánfi Szilvia *A Hoffhalterek nyomdásztevékenysége a 16. századi Magyarországon*; Nagy Zoltán *A Postillák újrakiadási munkálatai az OSZK-ban*; Göncz László *A könyvkiadás és az írott szó szerepe a nemzeti tudat formálásában a Mura mentén* és Pap József *Lendvai nyomdatörténet* című tanulmánya került a folyóiratba.

A '04 Muratáj 1. számában 2004-ben Zágorec-Csuka Judit sajtótörténeti tanulmánya *A Népiúság – a szlovéniai magyarok hetilapjának története 1958-2004 között*, Franc Kuzmič *Formula Concordiae* címmel pedig a protestáns

vallás egyezségi iratának vallástételeit ismertette.

II. 5. 4. 9.

Esszé, tanulmányok rovata

Ez a rovat csak kétszer fordult elő 1999 és 2004 között a Muratájban, és öt különböző tematikájú tanulmány jelent meg benne öt szerzőtől.

Ezek a '99 Muratáj 1. számában Hagymás István: *A napútfestő pillangói* – Csontváry művészetéről, Göncz László: *A kisebbség mint (de)stabilizációs tényező* és Mohos Mária: *Könyvek a szlovén-magyar határmentéről*.

A '01 Muratáj 1. számában 2001-ben Laczkó András *Vörösmarty „Szigetvár”-ja* és Gyórfy László *Milyen nemzet, milyen irodalom?* címmel adott közre tanulmányt.

Halász Albert

Borba(n)

nem hiszem nem hiszem hogy egy pohár borba
minden belefér
hiába nézed és hiába látod és hiába ízeled
nyelved száraz marad mint napfényen csillogó üveg
szilánk kiszikkadt szinte forró

nem hiszem nem hiszem hogy egy pohár borba
minden belefér
ajkad érintése és rúzsod a poháron mosogatólányok
bosszúsága mint a csók
és azt firtatod miért a kételyem és hitetlenségem

nem hiszem nem hiszem hogy egy pohár borba
minden belefér
fekete pupillád is csak üvegesen néz át rajta
az igazság máshol keresendő
máshol mint ahol én vagyok mint a borban

nem hiszem nem hiszem hogy egy pohár borba
minden belefér
hiszen se tekinteted se érintésed se leheleted
bele nem fér és az igazság is máshol
máshol mint ahol én vagyok mint a pohár borban

Vonat

nem tudjuk ha kifut egy szerelvény
a pályaudvarról előtte vagy mögötte
van-e több sín és a horizont bezárul
vagy megnyitják de a váróterem kívül

32

Muratáj 2002, 1-2. szám.

A képen Halász Albert
költeményei láthatók
a versrovatban.

II. 5. 4. 10.

A nyelvtudomány témája

A Muratáj 1998-2004 közötti időszakában csak egy alkalommal, vagyis a '03 Muratáj 1-2. számában jelent meg nyelvészeti témájú írás Varga József nyelvész tollából *Nyelvi kölcsönhatás* címmel.

II. 5. 4. 11.

A Muratáj különszáma

A '03 Muratáj különszáma 2003-ban jelent meg a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet megalakulásának tízéves évfordulója alkalmából. Göncz László *Egy évtizede a magyar kultúra szolgálatában a Mura mentén és a Kárpát-medencében* című tanulmánya a jubileumi Muratáj bevezetőjének is számított. Majd a *Tettek-értékek-események* című különrovatban jelentek meg az MNMI tízéves eredményeit feltáró és bemutató és cikkek. Két fontos írás volt: *Az MNMI tanácsának tagjai és Az MNMI munkatársai 1994-2003 között*. Ezt követően a következő szerzők értékelik az MNMI évtizedeit: Kalóczy Katalin (*Együttműködésben a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel*); Komlós Attila (*Muravidék világitótornya*); Szarka László (*Lendvai impresziók*); Kutszegi István *Tisztelgő gondolatok a 10 éves lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet évfordulója*

alkalmából; Zver Ilona Velünk és értünk; Kepe Lili (A nemzeti identitás és az anyanyelv szolgálatában); Bence Lajos (A könyvkiadás 10 éve); Lendvai Kepe Zoltán (A muravidéki magyarság művelődési intézete a néprajztudomány szolgálatában 1994 és 2003 között), valamint Bacsi Zsuzsanna – Patyi Zoltán (Műkedvelő tevékenységek, a nemzeti tudat megőrzésének egyik legszilárdabb védőbástyája).

II. 5. 5.

ÖSSZEZÉS a MURATÁJ 1999-2004 közötti korszakáról

A Muratáj betöltötte szerepét, hiszen a Muravidék szócsövéné vált, ahogy ezt 16 év távlatából a kezdetekkor elvárták. Alkotóműhellyé vált. A folyóirat által bebizonyosodott, hogy a muravidéki magyarság képes saját anyanyelvén szakmai tudományos és irodalmi-művészeti alkotások létrehozására, a korszerű nyelvi követelményeknek megfelelően. Kialakult az olvasókkal való termékeny kommunikáció, és erre épült rá a kritika is.

A Muratájban 1999–2004 között új rovatokat is létrehoztak, illetve több tudományterületről vontak össze rovatokat. Ilyennek számít *A kultúra, hagyomány és az irodalom* című is, amelyben bizonyos – Lendván szervezett – konferenciák anyagát közölték .

Így publikálták 1999-ben *Az irodalom nemzeti és kapcsolatépítő szerepe*, 2001-ben *A nyugat-pannon térség kulturális öröksége*, valamint szintén 2001-ben *A nemzettudat állapota a határon túli magyar közösségekben az ezredfordulón* című, a Bánffy Napok keretén belül rendezett konferencia gazdag anyagát is.

Új, illetve összevont rovatnak számított a *történelem*, *irodalomtörténet*, *helytörténet*, *művelődéstörténet* rovat is, amelyet főleg a Millenniumi Muratáj képviselt *Ezer év értékei a Mura mentén* és *Szent István kora* címmel. Ezeket a tanulmányokat 9 történész írta. A sajtó- és vallástörténet című rovatban, 2001-ben a lendvai Galéria-Múzeum Intézet által megrendezett nemzetközi konferencia anyagát közölték, amely Kultsár György protestáns prédikátor Postilláiról szólt. A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet 10 éves jubileuma alkalmából a Muratáj különszámmal jelentkezett 2003-ban, az MNMI tizéves korszakáról szóló írásokkal.

A Muratájban 1998-2004 között összesen 167 szépirodalmi alkotást: 157 verset és 10 prózai művet közöltek 35 muravidéki, határon túli és magyarországi, illetve egyéb alkotótól. Ebben az időszakban 64 szerzőtől 86 tanulmányt publikáltak.

II. 6.

ÖNKORMÁNYZATI KÉTNYELVŰ (SZLOVÉN-MAGYAR) LAPOK A NEMZETISÉGI TERÜLETEN

II. 6. 1.

A Lendvai Híradó – Lendva község közlönye

A Lendvai Híradó – Lendavske novice 1. évfolyamának 1. száma 1998. XI. 18-án jelent meg választási számként. A kétnyelvű (szlovén-magyar) önkormányzati közlöny címlapján Kocon József⁸³ polgármester a következőképpen nyilatkozott:

„A mai modern világ megköveteli az emberek folyamatos és időszerű tájékoztatását. Ezt a célt tartva szem előtt láttunk neki községünk új újsága, a Lendvai Híradó – Lendavske novice megszerkesztéséhez. Bízunk benne, hogy a havonta kb. 5000 példányban megjelenő publikáció, melyet községünk minden háztartásába ingyenesen juttatunk el, közösségünk életének fontos részévé válik.”

Nem a szokásos értelemben vett kétnyelvűség (50%-50%) a lap fő jellegzetessége, hanem a cikkek eredetisége, a mondanivaló. Egy-egy cikk után rövid összefoglaló következik a másik nyelven, a közérdeklődésre számot tartó közlemények pedig mindkét nyelven szerepelnek. A lap indulásakor a polgármester leírta,

hogyan nem szeretné, ha a Lendvai Híradó olyan sorsra jutna, mint az évekkel korábban megjelenő Informacije – Információk című önkormányzati lap, a Lendvai Híradó előzménye. A Lendvai Híradó felelős szerkesztője Bence Lajos volt 1998–2004 között, a szerkesztőbizottság tagjai: Kekec-Galič Alenka, Lazar Beata, Šoš Darja, valamint a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet (Lendva) munkatársai. Technikai szerkesztője Meszelics László. A lapot Lendva Község - Očina Lendava adta ki (1998–2003) 5000 példányban, 2004-ben 4200 példányban. Lendva Község minden háztartása díjmentesen kapja. 2003-ban a szerkesztőbizottság tagjai lettek még Király Meszelics Jutka, Mira Unger és Jasna Bračič Szabó. 2003-tól a lektorok Hojnik Kelenc Rahela, Livija Horvat (szlovén nyelv) és Böröcz Nándor (magyar nyelv) lettek.

A Lendvai Híradó koncepciója hasonlít az önkormányzati lapokéhoz. 1998-ban a választási szám Kocon József polgármester kétnyelvű köszöntőjével indult a címlapon, majd két nyelven közölték a lapban megjelenő tartalomjegyzéket. A címlap koncepciója a továbbiakban is megmaradt. Akkor 18 oldalon közölték a választási névjegyzékeket. Az első szám rovatait a községi tanács hírei, tevékenységének bemutatása, a gazdasági, mezőgazdasági hírek, sportesemények tették ki. Az utolsó oldalakon hirdetések és reklámokat

⁸³ Kocon József: *Lendavske novice – Lendvai Híradó*, Lendva, 1998. XI. 18., címlap

LENDAVSKE NOVICE LENDVAI HÍRADÓ

Glasilo občine Lendava • 7. letnik, 1. številka • 15. IV. 2004. A Lendvai Község hírlapja • 7. évfolyam, 1. szám • 2004. IV. 15.

Iz 8. seje občinskega sveta
2. STRAN

Proračun občine Lendava za leto 2004
4. STRAN

Informacija o organizaciji prireditelj ob vstopu v EU
6. STRAN

O novem parkirnem redu v občini
10. STRAN

Predstavljamo Vam: KS Lendava in predsednika Štefana Kulčarja
16. STRAN

Proračuna občine Lendava je letos glede na zmožnosti lokalne skupnosti zelo visok. Investirali bomo za eno milijardo tolarjev več, kot je zagotovljenih prilivov. Zato si bo občina prizadevala za zmanjševanje proračunskih izdatkov. Pri tem bomo pozorni na to, da bodo posamezni proračunski porabeniki lahko izvajali vsaj svoje osnovno poslanstvo. Spodbujali bomo nastajanje projektov, ki bodo povezovali aktivnosti v okolju, zagotavljali sinergijske učinke in pritegnili sredstva iz drugih virov. Prednost bodo imeli okoljevarstveni projekti in projekti, ki bodo omogočali zaposlovanje.

Lendva Község idei költségvetése, tekintettel az önkormányzat kötelezettségeire és lehetőségeire, nagyon magas. A szükségszerű beruházások értéke miatt a kiadások összege egymilliárd tolliárral meghaladja a szavatolt bevételt. Ezért a község óvkedni fog a költségvetési kiadások csökkentésére. Egyben ügyelünk arra is, hogy a költségvetési felhasználók legalább alapvető kötelezettségeiket megvalósíthassák. Ösztönözni fogjuk azokat a projektumokat, amelyek egybefűtik a tevékenységeket környezetünkben, szinergiákat váltanak ki és más forrásból is eszközöket biztosítanak a célokhoz. A környezetvédelmi fejlesztések és azok a projektumok élveznek előnyt, amelyek új munkahelyek létesítését szolgálják.

Lendva Község 2004. évi költségvetése
5. OLDAL

A Községi Hivatal új szervezeti formája
8. OLDAL

Hogyan bánjunk a hulladékkal?
12. OLDAL

A községi környezetvédelmi program
15. OLDAL

Sportszövetség Lendva: eredmények 2003-ban, kihívások 2004-ben
19. OLDAL

**PRIKAZ STRUKTURE PRIHODKOV V PRORAČUNU ZA LETO 2004
LENDVA KÖZSÉG 2004. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSI BEVÉTELE**

**PRIKAZ STRUKTURE ODHODKOV V PRORAČUNU ZA LETO 2004
LENDVA KÖZSÉG 2004. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSI KIADÁSA**

is közöltek. Az első szám kivételesen 28 oldalon jelent meg. Az ezt követő években a lap oldalszáma 16 és 20 között váltakozott.

1998 és 2004 között a Lendvai Híradó rovatai: a *Község* c. a községi tanács híreivel; a gazdasági rovat; a *Panoráma* a község aktuális eseményeiről vagy a községek sikeres együttműködéséről, a *Horizont* a helyi közösségekben zajló eseményekről, az *Idegenforgalom* és a *Turizmus* rovata, a mezőgazdasági rovat, a művelődési rovat, a *Közlemények* rovata, a *Margóra* című rovat, amelyben a községben zajló eseményeket és rendezvényeket hirdették meg, továbbá a *Sport* és a *Reklám* rovata.

A Lendvai Híradó 1999-ben 20 oldalon jelent meg, színes címlappal. Híreket közölt Lendva Község tanácsának aktuális eseményeiről, s bemutatták a községi tanács munkatestületeit is. Beszámolókat olvashattunk Lendva iskolaügyéről, gazdasági, mezőgazdasági, művelődési és sporteseményeiről. A *Panoráma* rovatban számos cikket írtak a község tisztítóberendezéséről, csatornázásáról és vízminőségéről, vagyis az infrastruktúráról. Interjúkat olvashattunk Lendva polgármesterével, helyettesével és a községi tanács vezetőivel is.

A lap koncepciója 2004-ig nem változott. 2004-ben bevezettek egy EU-s rovatot, és több cikket közöltek a környezetvédelemről, a helyi közösségekben zajló eseményekről,

de egész oldalas anketókat is publikáltak, amelyek által felmérték a lakosság véleményét a községben zajló projektekről, beruházásokról, programokról stb. 2003-ban és 2004-ben egyre több olyan cikk jelent meg, amelyet a község tisztviselői írtak, és kevesebb a külső munkatársaktól. A lap koncepciója is egyre inkább efelé irányult. A szerkesztést és a lap kivitelezését a Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézetre bízta szerződéses alapon, de a cikkek zömét a szerkesztőbizottság és a községi tanács tagjai írták, arra hivatkozva, hogy a helyben zajló eseményeket ők látják jobban át.

A Lendvai Híradó karácsonyi kiadásának borítója. 2004. XII. 30., 7. évf., 5. szám.

1998-tól 2004-ig a következő újságírók dolgoztak a Lendvai Híradónak: Bence Lajos mint felelős szerkesztő, továbbá Király Meszelics Jutka, Solarič Nad Klara, Tomka Tibor, Horváth Ferenc, Kovács Attila újságírók. Nem hivatásos munkatársak voltak: Bračić-Szabó Jasna, Unger Mira, Levačić Danijela, Šoš Darja, Hebar Tibor, mag. Mursics József, Sankovič Aleksander, Györköš Goran, mag. Balažek Anton.

Kako ravnati z odpadki?

Mnogokrat prisluhujemo tem besedam, vendar se le redko vprašamo po njihovem pomenu in vplivu na naše vsakdanje življenje. Najpogosteje menimo, da odpadki iz gospodinjstev in indus-

trije končajo v vozilu za zbiranje in odvoz.

Na žalost temu ni tako, saj se težave takrat šele začenjajo. Seveda bi bilo najboljšje, če odpadkov sploh ne bi povzročali, vendar so to le utopične ideje.

Količino odpadkov lahko zmanjšamo samo tako, da ti sploh ne nastanejo. Dobro načrtovana proizvodnja, transport in sama poraba vseh dobrin to sicer ne omogočajo v celoti, vendar mo-

ramo voditi aktivnosti v smeri - nič, oziroma čim manj odpadkov.

V naši občini imamo dobro organizirano zbiranje in odvoz odpadkov ter deponiranje le-teh.

Vendar to ni dovolj, saj deponija nima neskončnega volumna. Počasi moramo začeti odštevati leta do dokončne zaplnitve.

V svetu so za ta problem našli rešitev, in sicer v obliki ločenega zbiranja odpadkov.

Enostavni račun nam pove, da v primeru, če zmanjšamo količino odpadkov za polovico, podaljšamo življenjsko dobo deponije za enkrat glede na stanje brez ločenega zbiranja. Posamezni tipi

odpadkov se bodo vračali v ponovno uporabo v industriji.

Seveda to ne bo enostavno delo, saj se moramo znebiti navade, da je za naše smeti najboljša rešitev sosedova jama. Podatki naših zahodnih sosedov kažejo, da je cena sanacije divjih odlagališč desetkratna v primerjavi s ceno za normalno zbiranje odpadkov. Zavedati se moramo, da stroške sanacije plačujemo vsi.

Naslednja faza mora predstavljati razvrščanje ločeno zbranih odpadnih surovin in vračanje le-teh nazaj v industrijo.

Na koncu naj dodam nekaj besed o zbiranju, pridelavi in predelavi organskih gnojil. Le polovico generacije nazaj smo imeli idealen cikel na naših kmetijah. Bilo je ravno dovolj domačega mešanega gnoja za naravno proizvodnjo zdrave hrane. Ukinili smo živinorejo. Uporabljamo umetna gnojila brez poznavanja natančne vsebine in izvora sestavin. V zemlji se počasi kopičijo škodljive snovi, ki prehajajo v prehranjevalni cikel. Mogoče bi se bilo vseeno dobro vrniti nazaj k naravi in proizvajati naravna gnojila ob uporabi slame, lesnih in bioloških odpadkov.

Ravnanje z odpadnimi snovmi je postala zelo zapletena veja znanosti. O zbiranju in odlaganju odpadkov ni dovolj le govoriti kot o kakšni politični temi, predvsem brez ustreznega tehničnega znanja. Potrebna so konkretna dejanja vseh občank in občanov.

MAG. JÓZSEF MURSICS

Hogyan bánjunk a hulladékkal?

Nagyon sokszor halljuk ezeket a szavakat, de csak ritkán foglalkozunk jelentésükkel és kihatásukkal mindennapi életünkre. Gyakran úgy véljük, hogy a háztartási és az ipari hulladék problémája a hulladékgyűjtő és -szállító kocsiban megoldódik.

Sajnos ez nem így van, hiszen a nehézségek csak ott kezdődnek. Nagyon jó volna, ha hulladékmentes volna éle-

tünk, de ez csak utópikus eszme. A jól tervezett termelés, a szállítás és az összes javak felhasználása ezt nem teszi lehetővé teljes mértékben, de a tevékenységet olyan irányba kell vezetni, hogy minél kevesebb hulladék legyen.

Községünkben a hulladék gyűjtése, szállítása és tárolása jól szervezett. Mindez azonban már nem elég, hiszen

a hulladéktároló nem használható a végtelenségig, lassan számolnunk kell az évekelt végleges betöltéséig.

A probléma megoldását világszerte a szelektált hulladékgyűjtés jelenti.

Már egyszerű számítás kimutatja, hogy abban az esetben, ha a hulladék mennyiségét felére csökkentjük, duplájára hosszabbítjuk a hulladéktároló használati, tekintettel a hulladék ha-

A *Brazde-Barázdák*, Dobronak Község Közleményének borítója (2001., II. évfolyam, 2. szám).

II. 6. 2.

BRAZDE-BARÁZDÁK – Dobronak Község kétnyelvű közlönye

A lap első száma 1999-ben jelent meg Dobronak Község kiadásában. Felelős kiadója Marjan Kardinar polgármester, felelős szerkesztője *Solarič Nad Klára* volt egészen 2001-ig. 2001-ben *Boštjan Slepec* és egy 8 tagú szerkesztőbizottság vette át a munkáját, s a közlönyt Dobronak Község minden háztartása díjmentesen kapta. 2002-ben Bence Lajos lett a községi lap felelős szerkesztője, a szerkesztő-bizottság tagjai Bobovec Franc, Hrelja Császár Irma, Kovács Attila, Slepec Boštjan, Solarič Ladislav voltak, a technikai szerkesztő Meszelics László. Ekkor a lap 700 példányban jelent meg. 2003-ban a községi közlemény *Bukovec Éva* és a szerkesztőbizottság – Bobovec Franc, Toplak Elizabeta, Slepec Boštjan, Cár Edit – készítették, s a példányszám 750-re nőtt. 2004-ben a szerkesztést Cár Anna vette át. A szerkesztőbizottság tagjai ekkor: Bobovec Franc, Slepec Boštjan és Cár Edit, a példányszám pedig megmaradt.

*Brazde - Barázdák,
Dobronak Község
Közleménye,
2001., II. évfolyam,
1. szám.*

A lap színes címloldalán kétnyelvű vezércikkek jelentek meg, s az újságban lehozott cikkekre is felhívják a figyelmet. A címlapkoncepció a lap indulásától kezdve nem változott. A terjedelem 32, 28, 20 és 16 oldal volt váltakozva 1998 és 2004 közt.

Szerkesztési koncepciója sem változott a kezdetektől napjainkig, annak ellenére, hogy több szerkesztő is váltotta egymást. Az első a polgármester rovata, amelyben általában ünnepi beszédei vagy beszámolóit olvashatók. Majd Dobronak Község tanácsának üléseiről számolnak be több oldalon az újságírók. Ezt követi a helyi események rovata, ebben a település egyesületeinek életéről írnak. Riportokat és interjúkat is közölnek a lapban, főleg a község nevezetes személyiségeivel és neves szülőtteivel. A *Kultúra* rovatban a művelődési élet hírei olvashatók. Az ifjúsági oldalt *Kis tollforgatók* címmel az általános iskolások írták. A *Sportrovatban* a helyi sportolók eredményeiről számolnak be. Több oldalon közölnek fotókat rövid aláírásokkal részben informatív, részben szórakoztató jelleggel. Községi elismerésekről és kitüntetésekéről szóló híreket is közölnek. A szőlőtermelőknek és a borászatnak is számos cikket szánnak. A lap rendezvények, reklámok és apróhíradások közlésével zárul.

1998 és 2004 között a *Brazde-Barázdák* c. községi közlöny újságírói

és tudósítói voltak: Cár Edit, Király M. Jutka, Solarič Nad Klára, Toplak Erzsébet, Bobovec Franc, Bence Lajos, Bobovec Petra, Tomka Tibor, Bukovec Éva, Kovács Attila, Horvat Zdravko, Slepec Boštjan, Car Urška, Cár Anna, Göncz László, Kološa Tanja, Varga Ksenija, Solarič Ladislav, ifj. Hancsik József, Hancsik József és Katarina Flisar.

II. 6. 3.

LIPNICA, a Moravske Toplice-i Község informatív községi lapja

A Lipnica első évfolyamának első száma 1995-ben augusztusban jelent meg szlovén nyelven. A községi lap nem minősíthető egyértelműen kétnyelvűnek, annak ellenére, hogy megjelentek benne magyar nyelvű cikkek is, főleg a magyar nemzetiség, a pártosfalvi, szentlászlói magyarok életéből. A lap kolofonjában és a címlapján sem tüntetik fel az újság kétnyelvű státusát. 24 oldalon jelenik meg, kiadója a Moravske Toplice-i Község, felelős kiadója Cipot Franc polgármester. A lap szerkesztőbizottságának tagjai voltak 1995-ben: Cipot Franc, Škalič Franc, Granfol Marjanca, Slavica Fujs és Nada Lutar. Technikai szerkesztője Mataj Janez volt, 2000 példányban adták ki. 2001-ben a szerkesztőbizottság tagjai lettek még: Grabar Geza, Matis Jože és Sočič Ludvik (szerkesztő), 2003-ban pedig Grabar Geza, Peček Bojan, Sočič Ludvik szerkesztették a lapot.

Ebben az évben a kiadótanács tagjai voltak: Ferencek Štefan, Gomboc Franc, Gutman Jože, Lutarič Nada (elnök), Vörös Tibor, Vučkič Emil és Vugrinec Jože. A Lipnica 2003-as és 2004-es decemberi számában az újrési köszöntőt a címlapon két nyelven közölték Cipot Franc polgármester tollából. A 2003-ban megjelent 45. számban a pártosfalvi Kétnyelvű Általános Iskola tevékenységét mutatták be, valamint a pártosfalvi községi ház beruházásáról írtak. A 2004-es 50. számban Sočič Ludvik szerkesztő Pozsonec Mária országgyűlési képviselőasszonnyal készített interjút, *Együtt a nemzetiségért* címmel. A lap 2004-ben 2300 példányban jelent meg, ingyenesen megkapta minden háztartás a községben.

A Lipnicában a magyar nyelvű cikkeket Vörös Tibor, a Moravske Toplice-i Magyar Nemzeti Önkormányzat elnöke írta, Grabar Geza pedig a pártosfalvi és szentlászlói helyi közösség egyesületeinek a tevékenységéről és a falvak híres személyiségeinek életéről írt. Általában a *Határ* mellett című rovatban, de más rovatokban

Lipnica, Moravske Toplice-i község informatív lapja (1995. augusztus, 1. szám)

Številka 31
5. april 2001

LIPNICA

Moravske Toplice Občasni informativni list občine

HOTEL VIVAT KORAK PRED ČASOM

Priložnosti, kakršna je otvoritev hotela, nudijo vsekakor dovolj razlogov za zadovoljstvo in slovesno vzdusje. Obojega je bilo čutili na tretji pomladni dan, ko so v Moravskih Toplicah slovesno naznanili otvoritev Hotela Vivat, hotela za starejše, čigar slogan napoveduje, da bo nudil *žifšerje z občutkom lepota*.

Slavnostni govornik je bil visoki gost iz Ljubljane, minister za delo, družino in socialne zadeve dr. Vlado Dimovski, ki je hotel slovesno odprl skupaj z najstarejšim stanovalcem. Dr. Dimovski je poudaril, kako pomembno je, da se z modelom, ki ga prinaša Vivat, uveljavlja novi koncept vlaganj: gre za prvi primer vlaganja zasebnega kapitala v storitvene dejavnosti. Dejanje je hvalevredno in pogumno, saj so se nosilci zanj odločili v času, ko marsikatera stvar v zvezi z uresničevanjem novega koncepta varovanja starejših ni bila do konca domišljena in dodelana.

Vivat je projekt pred časom. Spreminja se koncept varovanja starejših – tudi v skupnem bivališču posameznik koristi infrastrukturo, vendar ohranja svojo individualnost. Novi koncept varovanja starejših nakazuje možnost, da bo že v bližnji prihodnosti odhod v dom za starejše nadomeščen z novejšimi oblikami: delno (dopoljandsko ali popoljandsko) bivanje, bivanje v času bolezni, raznovrstna oskrba na domu in bivanje v varovanem stanovanju.

Vivat je prvi objekt v Sloveniji, ki je pri projektiranju in gradbeni izvedbi upošteval standarde, ki so predpisani za varovano stanovanje.

UVODNIK

31. številka *Lipnice* je najobsebnjša doslej: obsega nič manj kot 36 strani – sloba polovico obsega izpolnjuje objava proračuna, odloke, sklepe, odredbe, ki jih je občinski svet sprejel v zadnjem obdobju.

Proračun občine za letošnje leto je občinski svet sprejel na seji 26. marca, svoje razmišljanje mu namenja tudi župan, ki v drugem članku spragovori še o širših dilemah tega prostora: (ne)možnostih hitrejšega gospodarskega razvoja.

Ob tem, da obsežen prostor namenjamo dogajanju na področju turizma, kulture, kmetijstva, gasilstva, športa, bi rad posebej opozoril na podrobno analizo razmer na področju promčne sarmosti v občini in na opozorila SVP, kaj lahko sami storimo, da naše ceste ne bodo postale množično morišče.

April je mesec povečane skrbi za čistotje okolje. Opozarjamo na čistilno akcijo 7. aprila in objavljamo razpored zbiranje kosovnih ter posebnih odpadkov v občini. Se en bštveni razpored tokrat objavljamo: čas cepjenja psov in svinj v naši občini.

Urednik

Z OTVORITVE HOTELA VIVAT – privedeni prostor so z živahnostjo in balončki napobili malčki moravskega trica; v programu so nastopili Vlado Kreslin, Ljubomirski oktet in harmonikar Riki Zadavec

TRAK JE PREREZAN – župan Feri Cipot in minister za delo, družino in socialne zadeve dr. Vlado Dimovski sta si prirčno segla v roke

Glasilo Örség
Občina Hodos

Örségi hírlap
Hodos község

julij 2003, letnik IV, št. 10 *IV. Évfolyam, 10. Szám, 2003. július*

Iskrene čestitke vsem občankam in občanom ob IV. prazniku občine Hodos!
Župan
A IV. községi ünney alkalmából gratulálok községünk minden lakosának!
Polgármester

Vsebina: -dogodki v občini -nasveti
 -dejavnosti društev -programi prireditelj

is megjelentek magyar fordításban a szlovén nyelvű riportok vagy beszámolók, azzal a céllal, hogy tájékoztassák a magyar nemzetiséget. Bizonyos értesítések, felhívások is olvashatók magyarul az újság hasábjain.

II. 6. 4.

GLASILO ŐRSÉG — ŐRSÉGI HÍRLAP – Hodos Község informatív kétnyelvű lapja

Első évfolyamának első száma 2000. decemberében jelent meg 200 példányban. 24 oldalon mutatta be Hodost mint települést, a község egyesületi és egyházi életét, mezőgazdaságát, gazdaságát, óvodáját és iskoláját. Felelős szerkesztője Orban Ludvik polgármester, szerkesztőhelyettese Totič Rozalija volt. A lap lektora Roman Helena és Gal Lilijana, technikai szerkesztője pedig Laco Johann voltak. A községi lapot Hodos Község minden háztartása ingyenesen kapta. 2000-es számaiban a Hodos Községben történő nemzetközi és hazai eseményekről írtak: az

első községi ünnepről, a község működéséről, költségvetéséről, útmegnyitásokról, a szennyvízcsatorna kiépítéséről, a tűzoltóegyesületek működéséről, az Őrség kultúregyesület tevékenységéről, az idegenforgalmi egyesület első évéről, a mezőgazdaság helyzetéről, valamint a hodosi óvoda és iskola munkájáról. Az iskolások írásait is közölte a lap. 2001-ben ez a szerkesztési koncepció folytatódott. Számos beszámolót írtak a megindult vasúti forgalomról és a magyar nemzetiség életét érintő eseményekről. 2002-ben Novák Császár Jolán volt a lap lektora és ez folytatódott a következő években is. 2003-ban számos hírt és értesítést közölt a lap a helyi választásokról. Ezenkívül számos fotó is megjelent a községben zajló eseményekről. 2004-ben is ez a koncepció érvényesült.

Az Őrségi Hírlapban Orban Ludvik, Sever Lidija, Orban Mateja, David Karolina, Bočkorec Dušan, Šooš Melita, Totič Rozalija, Román Ilona, Jonaš Ludvik és bizonyos községi hivatalok képviselői publikáltak cikkeket.

II. 7.

A FÉLKEGYELEM című magyar nyelvű fanzinlap

1. száma 1984. augusztusában jelent meg Ljubljánában Czimmermann Toplák János szerkesztésében.

Őrségi Hírlap –
Hodos Község
informatív
kétnyelvű lapja
(2000. december,
I. évf., 1. szám)

A szerkesztő célja az volt, hogy amit ír, ne legyen csak kifejtett gondolat, valakihez intézett üzenet, hanem annál több, vagy ha nem is több, hát valami más, amit nem ír mindenki, és nem ír minden nap. „*Élni tudni és élni akarni kell a szabadsággal, s élményt szerezni másoknak és magadnak*” – írta egyik cikkében és fénymásolatokban, szamizdat formában terjesztette magyar nyelven, s küldte Muravidékre a lapot.

A *Félkegyelemnek* 4 száma jelent meg, és 1984 decemberében meg is szűnt. Általában 35 példányban jelent meg.

Az eredeti szövegek mellett egyre több fordítás jelent meg magyarról szlovénra, horvátra, horvátról szlovénra, magyarra s szlovénról magyarra és horvátra, hogy ezen irodalmak közt elősegítse az információcserét, és az esetleges recepciót is. A fanzinlap első számaiban nem voltak rovatok, hanem cikkek szerint rendeződött a lap, majd a 3-4. számban már szerepelt az *Olvasonapló* című rovat is, amelyben írókat és műveket mutatott be a szerkesztő, köztük Bogdánfi Sándor aforizmáit, Brecht hagyatékát, könyvismertetést Szabó Magda *Abigél* című ifjúsági regényéről. Érdekesnek bizonyult Az ész *határán* című rovat, amelyben Benedek István *Aranyketrec* című könyvből jelentek meg részletek. Volt hirdetési rovat (*Hirdetések*, avagy *FK-Proppaganda*), ebben reklámkarikatúrákat is közzétettek. A *Páros oldalon* című rovatban jelentek

meg Varga József Jofes írásai. A fanzinlap nem akart profi lap lenni, hanem a műkedvelő irodalmárok, s különféle, bizonyítványokra nem hivatkozó hobbysták lapja, vagyis az irodalmi szubkultúra lapja akart lenni. A főszerkesztőnek fontos volt, hogy spontán módon bemutassa a szlovén és a magyar irodalom, valamint a volt jugoszláv irodalmak közötti interakciót, főleg *fordítások* és *könyvismertetések* által. A lap otthon akart lenni legalább két nyelvterületen, s ez később bővült volna. Minden második oldalon a főszerkesztő illusztrációi, karikatúrái szerepeltek.

A *Félkegyelem*ben Czimmermann Toplák Jánoson kívül publikáltak még Bajt Milan, Hermán László és Varga József Jofes.

A *Félkegyelem*ben közölt írások általában más újságokból átvett, lefordított, lerövidített, sűrített, valamely másik nyelven már legálisan megjelent írások voltak, amelyek még magyar nyelven nem jelentek meg Muravidéken.

A lap megszűnése azzal magyarázható, hogy a főszerkesztő nem kapta meg a hivatalos terjesztéséhez szükséges engedélyt, továbbá egy meghatározott írói csoportosulásnak támogatnia kellett volna a lap koncepcióját.

II. 8.

ÖSSZEGEZÉS

A szlovéniai magyar sajtó nem előzmények nélküli. A századforduló előtti időszakban jelent meg az *Alsólendvai Híradó*, a *Muraszombat és Vidéke*, az elcsatolás után Muraszombatban a *Szabadság*. 1945 után ezen a vidéken több mint egy évtizedig magyar nyelvű tömegtájékoztatás nem volt. 1955-től a *Pomurski vestnik* szlovén nyelvű hetilap közölt magyar nyelvű cikkeket a magyar mellékletében. 1958-ban a magyar melléklet *Népújság* címmel önállóvá vált. Kezdetben kéthetente jelent meg, felelős szerkesztője Dragan Flisar volt. 1958 és 1963 között nem magyar újságírók írták, csak szlovén cikkeket fordított az úgynevezett fordítószolgálat magyar nyelvre. 1963-tól Báti Koncz Zsuzsanna lett a *Népújság* első magyar újságírója. 1968-ban pedig Varga Sándor lett az első magyar felelős szerkesztő, mert addig ezt a tisztséget szlovén újságírók töltötték be.

1972-ben a *Népújság* szerkesztősége Muraszombatból Lendvára költözött, a magyarság bázisának a közelébe. Varga Sándort Báti Koncz Zsuzsanna és Pivar Ella felelős szerkesztők váltották fel.

A rendszerváltás a 90-es években a *Népújság* történetében, a nemzetiségi tájékoztatás történetében is lezajlott. 1993. július 1-jén a Muravidéki

Magyar Nemzetiségi Önkormányzati Közösség megalapította a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézetet, amely önálló magyar sajtóintézetként kezdett el működni, és a *Népújság* kivitelezője lett. A lap ezek után kivált a muraszombati Szlovén Rádió és Sajtóintézetből, intézményesült és önállósult. A Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet igazgatója Cár József lett, a *Népújság* felelős főszerkesztője pedig dr. Bence Lajos. A 90-es években a *Népújságnál* hét újságíró, egy technikai szerkesztő, egy igazgató és egy felelős főszerkesztő dolgozott. A lap új formátumban és színes címlappal került az olvasók kezébe, nemcsak tartalmilag, hanem formailag is megújult. 1993-ban indították el a *Kelepelő* című első szlovéniai magyar nyelvű gyermeklapot, amelynek az utóda 1997-től az *IFI* lett, a *Népújság* havonta megjelenő ifjúsági melléklete.

A *Népújság* koncepciója a 2000-es években sem változott, vagyis a nemzet tudat, a sorsközösség és az összmagyar viszonyrendszerben való gondolkodás terén fejt ki fontos tevékenységet.

A *Naptár*, a muravidéki magyarok évkönyve 1960-ban jelent meg először, s tartalmilag a Muravidéken létező szlovén nyelvű *Zadružni koledar* című évkönyvhöz hasonlít. Immár több mint 40 éves hagyománya van a Muravidéken.

A Lendvai Füzetek – Lendavski zvezki kétnyelvű tematikus kiadvány több mint 30 éves múltra tekinthet vissza a muravidéki magyar és kétnyelvű (magyar-szlovén) sajtótörténetben. Először 1973-ban jelent meg, a valóságirodalom gyűjtőnév alá sorolható írásokkal. Főleg helytörténeti-történeti és politológiai, nemzetiségpolitikai témákkal foglalkozott, de a tematikus számokban társadalomtudományi és természettudományi tanulmányokat is közölt, főleg Lendvának és környékének hely-, oktatás- és kultúrtörténeti, néprajzi, régészeti, történeti, irodalmi, irodalomtörténeti kutatásaira támaszkodva. A Lendvai Füzetekből 2004-ig 18 szám jelent meg. Szerkesztői voltak: Szűnyogh Sándor (1973-1986), Bági Koncz Zsuzsanna (1988), Bence Lajos (1988-1991), Franc Žalik (1990) és Göncz László (1994-2004).

1985-ben a Népújságban megjelent a Muratáj című irodalmi melléklet, amelyet Szűnyogh Sándor szerkesztett. Ennek folytatásaként jelentkezett 1988-ban a Muratáj első száma a muravidéki irodalmi termés megjelentetése érdekében. Irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóiratként indult. Főszerkesztője dr. Varga József lett. Rovatai: a Vers, a Próza, a Kritikák és recenziók, a Kisebbségkutatás, nemzetiségkutatás, a Nyelvészet, a Történelem, helytörténet és a Képzőművészet. Ebben a korszakban még nem alakult ki a szociológiai, a

néprajzi, a színház- és filmtörténeti rovat, habár ilyen tematikájú tanulmányokat is közöltek a folyóirat hasábjain.

A Muratáj szerkesztési koncepciójában a 2000-es évek (1999-2004) nem hoztak sok változást. Belső felépítése megmaradt, rovatai valamelyest kibővültek és láthatóan több tanulmány jelent meg benne a társadalomtudományok területéről. Szerkesztősége megtalálta a kapcsolatteremtés szálait Szlovénia-szerte, Magyarországon és a határon túli egyéb régiókba, ahova a folyóirat a muravidéki kultúrát, irodalmat és a tudományos kutatások eredményeit közvetíti főleg a társadalomtudományok területéről. Betöltötte szerepét, hiszen a muravidéki magyar értelmiség szócsövéné vált.

Az önkormányzati kétnyelvű (szlovén-magyar) lapok a nemzetiségi területen a községek időszerű tájékoztatását vállalják fel, és minden egyes háztartás ingyen kapja. Ez a *Lendvai Híradó – (Lendavske novice)*, Lendva Község közlönye, a dobronaki *Brazde – Barázdák* községi közlönye és a *Lipnica*, a Moravske Toplice-i Község informatív lapja, valamint a Hodos Község *Órségi Hírlapja*.

III.

NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK SZLOVÉNIÁBAN

„A nemzetiségi könyvtárak ellátásánál fontos szerepet játszik az állam pozitív diszkriminációja, de nem elhanyagolható az illetékes nemzetiség közreműködésének, politikai és kulturális érdekének, lelkesedésének fontossága sem.”

Farkaš Brigita

„Igen hasznos lenne, ha a magyar művelődési minisztérium lehetőséget biztosítana arra, hogy a Magyarországon megjelent könyvek köteles példányaiból a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár egy példányt kapjon, mivel ez az intézmény a régió legnagyobb könyvtára.”

Papp József

III. 1.

NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK SZLOVÉNIÁBAN

III. 1. 1.

Bevezető gondolatok

A szlovéniai nemzetiségi könyvtárak helyzetét, közelebről a magyar könyvtárak történetét kívánom összefoglalni 1945-től napjainkig. Ebben az országban közel 120.000 magyar nyelvű könyv áll az olvasók rendelkezésére. A lakosság számarányához képest minden magyar olvasóra kb. 10 magyar könyv jut. A magyar és a szlovén nemzetiség számára a Szlovén Alkotmány biztosítja azokat a különjogokat, amelyek alapján a könyvtárak fennállnak. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár és a Lendvai Könyvtár, valamint a kétnyelvű általános iskolák és a Kétnyelvű Középiskola könyvtárai együttműködnek a magyarországi hasonló profilú könyvtárakkal és kulturális intézményekkel. Évek óta cserekapcsolatban állnak a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral is.

A magyar könyvtárosok közül többen Magyarországon szereztek oklevelet, és most is részt vesznek a posztgraduális könyvtári képzéseken.

Ez is azt bizonyítja, hogy a magyar könyvtárosoknak van lehetőségük magyar nyelven továbbképezni magukat. Ez fontos tényező, hiszen csak a jól felkészült szakemberek tudják teljesíteni küldetésüket a kulturális transzformáció és a különböző kultúrák iránti nyitottság terén. A pozitív diszkrimináció elvére építve (kisebb normatívák, a kulturális másság figyelembe vétele stb.) folyik a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárügy, amelynek természetesen vannak hiányosságai is. Létre kell hozni a szlovéniai magyar könyvtárosok egyesületét, és még népszerűbbé kell tenni a nemzetiségi könyvtárügyet.

A (szlovén-magyar) multikulturalitás sikeressége nemcsak a gazdasági fejlődéstől függ, sem a formális és szakmai követelmények elégséges voltától, hanem nagy mértékben attól is, hogy a szűkebb és a tágabb közösség hogyan méltányolja és értékeli a magyar nemzetiség könyvtárügyét, a könyvtárosok küldetését és a munkájuk lényegét. A nemzetiségi könyvtáraknak flexibiliseknek kell lenniük a szlovén környezetben, és ugyanakkor partnerként kell viselkednünk a magyarországi együttműködni tudó és kívánó hasonló könyvtárakkal és kulturális intézményekkel.

A COBISS integrált szlovén számítógépes könyvtári rendszer, amelyhez 264 különböző típusú szlovén könyvtár, köztük a nemzetiségi

könyvtárak is csatlakoztak, nyújtja az európai integrációhoz való felzárkózás lehetőségét, hiszen egy széleskörű együttműködésen alapuló online bibliográfiai és könyvtári szolgáltatási rendszerről van szó. Ennek alapja a COBIB adatbázis és a COBISS/OPAC online katalógus, amelyben Szlovénia szinte összes könyvtártípusa benne van. A Szlovéniában feldolgozott magyar könyvekről a COBISS rendszeren belül is informálódhatunk.

Szlovéniában 2001-ben hozták létre az Információs Társadalom Minisztériumát, amely az információs technológia társadalmi alkalmazását tűzte ki tevékenységének céljául. A magyar nemzetiség ebben az országos felzárkózási programban, amely az információ egyre nyilvánosabbá válását szorgalmazza, hatékonyabban őrizheti meg kultúráját, identitását, akkor is, ha még szembe kell néznie a globalizáció és egyéb társadalmi tényezők negativitásával.

III. 1. 2.

A magyar nyelvű könyvállomány a nemzetiségi könyvtárakban

Szlovéniában, a nemzetiségileg végeesen lakott Muravidéken a statisztikai adatok szerint 7637 (1991) magyar nemzetiségű ember él közel harminc településen a magyar-

szlovén határsávbán. Szlovéniában összesen 8503 (1991) magyart számláltak meg. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárban és a hozzá tartozó 4 fiókkönyvtárban mintegy 34000 magyar nyelvű könyv található, a Lendvai Könyvtárban és a hozzá tartozó fiókkönyvtárakban pedig 28000, a lendvai Kétnyelvű Középiskolában 6000, a lendvai I.számú Kétnyelvű Általános Iskolában 12000, a dobronaki, a göntérházi és a pártosfalvi kétnyelvű általános iskolákban 2500, 3000, illetve 4325 magyar nyelvű könyv van a polcokon. A maribori Pedagógiai Kar Magyar Tanszékén is van 4500 magyar könyv, amellettt egyéb intézmények, egyesületek, könyvtárak keretében is van néhány száz ilyen szak- illetve szépirodalmi kötet.⁸⁴

III. 1. 3.

Nemzetközi együttműködés

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár immár 40 éve együttműködik a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárral (könyvcsomagok cseréje, könyvtárközi kölcsönzés, folyóiratcsere, szakmai tanulmányutak és továbbképzés folyik a két könyvár között), míg a Lendvai Könyvtár a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral működik együtt. Az általános iskolák a Vas és Zala megyei iskolákkal tartják

⁸⁴ Papp József: *Szlovéniai könyvtárak a nemzetiségi területen*. Könyvtári Figyelő, 1998. 2., 264-267. p.

**A nemzetiségi és a nem nemzetiségi területen működő
könyvtárak és magyar intézmények magyar könyvvállománya**

Könyvtárak							Összesen	
Kétnyelvű Könyvtár Lendva	Lendva	Göntérháza	Dobronak	Gyertyános	Petesháza	Völgyifalu	46.598	
	32.997	4.250	4.462	1.428	1.571	1890		
Muraszombati Területi Könyvtár	Muraszombat	Szentlászló	Pártosfalva	Hodos	Domonkosfa		39.166	
	28.000	2.000	2.000	3.500	3.666			
Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke				5.000			5.000	
Iskolai könyvtárak	KÁI Lendva	KKI Lendva	KÁI Pártosfalva	KÁI Göntérháza	KÁI Dobronak		30.000	
	12.000	6.000	5.000	4.000	3.000			
							Összesen	120.764

*A nemzetiségi és a nem nemzetiségi területen működő könyvtárak és
magyar intézmények magyar könyvvállománya*

fenn a kapcsolatot. A muraszombati és a lendvai könyvtár évek óta cserekapcsolatban áll az Országos Széchényi Könyvtárral is.

III. 1. 4.

***Továbbképzés,
szakember-ellátottság***

A magyar és az olasz őshonos nemzetiségre vonatkozóan az alkotmány biztosítja a művelődési élet terén való különjogokat. Ennek keretében a muraszombati könyvtárban egy, míg a lendvai városi könyvtárban két magyar

könyvtárost is alkalmaznak. A négy általános és egy középiskolában öt olyan könyvtáros dolgozik, akik mind a két nyelvet ismerik és beszélnek. A muraszombati és a lendvai magyar könyvtárosokat a Szlovén Művelődési Minisztérium, míg az iskolai könyvtárosként dolgozókat a Szlovén Oktatásügyi Minisztérium finanszírozza. A muraszombati könyvtárhoz tartozó 4 fiókkönyvtárban 4 tiszteletdíjas könyvtáros látja el a munkát heti egy órában, míg a lendvai könyvtár vonzáskörébe tartozó fiókkönyvtárakba a lendvai könyvtárosok járnak ki hetente. A magyar könyvtárosok közül ketten Magyarországon szereztek oklevelet,

az egyik a budapesti ELTE BTK Könyvtártudományi és Informatikai Tanszékén, a másik a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola könyvtár szakán. A harmadik magyar könyvtáros az Újvidéki Egyetemen diplomázott. Az említett magyar könyvtárosok közül ketten jelenleg Budapesten az ELTE BTK Könyvtártudományi és Informatikai Tanszékén PhD-doktori képzésre is járnak mint nemzetközi ösztöndíjasok.

III. 1. 5.

Multikulturalitás a szlovén könyvtári rendszerben a fejlődő demokrácia keretein belül

A kisebbségek vagy nemzetiségek esetében fontos tényező a kulturális *transzformáció* és a különböző kultúrák iránti nyitottság. A szlovéniai magyarokat, akik Szlovénia összlakosságának 0,43 százalékát teszik ki, a muraszombati és a lendvai könyvtár látja el magyar dokumentumokkal és audiovizuális anyagokkal. A muraszombati könyvtár már nem nemzetiségi területen működik, de rendelkezik magyar anyaggal, a lendvai könyvtárnak viszont *kétnyelvű státusza van*. A szlovén és a magyar könyvek a könyvtárban azonos polcokon vannak elhelyezve. Mindkét könyvtár gyűjti a magyar helytörténeti anyagot is. A nemzetiségi könyvtárügy a *pozitív diszkrimináció* elvére épül (a kulturális másság figyelembe vétele, kisebb

normatívák, standardok stb.). A magyar könyvtárügyet Szlovéniában nem izolálva kell kezelni, hanem más nemzetiségi intézmények tevékenységeivel összehangolva, amelyek hasonló céllal működnek, és hasonló nemzetiségi problémákkal küszködnek.

Hiányosságnak számít, hogy a nemzetiségi könyvtárakban nem lehet felmérni, hány nemzetiségi olvasó van, mivel nemzetiségi könyvtárak nem gyűjthetnek adatot a könyvtárlátogatók nemzeti hovatarozásáról. Vannak olyan vélemények is, hogy ez nem is baj, mert megeshetik, hogy az optimálisnál kisebb létszám volna kimutatható.

A magyar könyvtárosok egyetértenek abban, hogy a nemzetiségi könyvtárakat *népszerűbbé* kell tenni. Lehet, hogy megfelelőbb motivációval kellene hozzáfogni a célok megvalósításához. A nemzetiségi könyvtárak tevékenységét, nemzetiségi programját össze kell hangolni a valós kihívásokkal, és az adott nemzetiség problémáival is szembe kell nézniük a könyvtárosoknak. Talán a jövőben meg kellene alapítani a *szlovéniai magyar könyvtárosok egyesületét* is, amelynek keretében egységesen tevékenykedhetnének a magyar könyvtárosok, kifejthetnék nézeteiket, pályázhatnának, kapcsolatokat teremthetnének a szlovéniai és a magyarországi könyvtáros-egyesületekkel is.

III. 1. 6.

A COBISS integrált szlovén számítógépes könyvtári rendszer

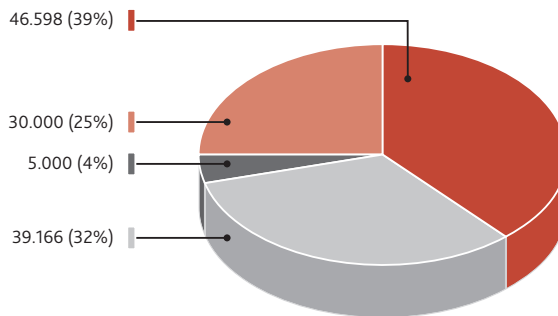
A maribori IZUM (Institut Informacijskih Znanosti) az információs infrastruktúrát szolgáltató intézmény keretein belül működik a COBISS (*Kooperativni online bibliografski sistem in servisi*) együttműködésen alapuló online bibliográfiai és könyvtári szolgáltatási

rendszere, amelyhez 264 különböző típusú szlovén könyvtár csatlakozott. A COBISS rendszer működteti a COBIB *bilbilográfiai adatbázist*, amelynek van egy központi COBISS/OPAC *online katalógusa* is. A COBIB adatbázisba gyűjtik a digitális bibliográfiai tételeket Szlovénia összes könyvtáraiból a Nemzeti és Egyetemi Könyvtártól kezdve a megyei, városi, intézeti, szak-, valamint az iskolai könyvtárak anyagáig. Ebben találhatóak a szlovéniai magyar

A nemzetiségi és a nem nemzetiségi területen működő könyvtárak és magyar intézmények magyar könyvvállománya

A TELJES KÖNYVÁLLOMÁNY SZÁMOKBAN

Könyvtár megnevezése	Könyvek száma
● Kétnyelvű Könyvtár Lendva	46.598
● Muraszombati Területi Könyvtár	39.166
● Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke	5.000
● Iskolai könyvtárak	30.000
Összesen	120.764

A teljes magyar könyvvállomány a nemzetiségi és nem nemzetiségi könyvtárak és magyar intézményekben.

könyvek bibliográfiai leírásai is, amelyeket a muraszombati és a lendvai könyvtárak dolgoztak fel. Interneten bárki hozzáférhet (www.izum.si) ezekhez a tételekhez. A tagsági díj befizetésével a maribori IZUM lehetőséget ad a COBIB adatbázisból bibliográfiai adatok letöltésére. A COBISS által akár el lehet jutni az OCLC online világkatalógusig is. Magyarországról is elérhető a központi online katalógus Mariborban. Tehát a Szlovéniában feldolgozott magyar könyvekről a COBISS rendszeren belül lehet informálódni.

A COBISS integrált könyvtári rendszert immár tizennégy éve (1991-től) fejlesztik Mariborban, a Szlovén Művelődési, Oktatási, valamint Tudományügyi Fejlesztési Minisztérium finanszírozásával. Szlovéniában ez a legnagyobb és egyben egyedüli *integrált* könyvtári számítógépes rendszer, amelyet országon belül és kívül az interneten lehet használni, elérni. A könyvtárosok továbbképzése a COBISS bibliográfiai rendszer használatához a ljubljanei Nemzeti és Egyetemi Könyvtár (NUK), és a maribori IZUM információs intézet keretében folyik. Ljubljanában jobbára elméleti tanfolyamokat szerveznek, pl. ún. I. és II. fokú számítógépes katalógizálást. Egy tudásfelmérő vizsga után kaphat a könyvtáros engedélyt arra, hogy a számítógépes

hálózaton keresztül belépjen a szlovén könyvtárak központi katalógusába.

A *virtuális könyvtár*, a jövő könyvtárának víziója egy sor különböző képet idéz fel mindannyiunkban. Elengedhetetlen feltétel a virtuális könyvtár létrehozásához a fejlett, nagy sebességű számítástechnikai és telekommunikációs lehetőségek általános felhasználása az információs források eléréséhez. Végső formájában a virtuális könyvtár az információk teljes világát kínálna minden felhasználónak, a világ bármely részén, bármely percben, egy telekommunikációs képességekkel rendelkező személyi számítógép segítségével.⁸⁵

Szlovéniában is adva vannak a lehetőségek, hiszen megvan hozzá az információs infrastruktúra a maribori IZUM keretein belül, és a szakmai felkészültség, amelyet a ljubljanei Nemzeti és Egyetemi Könyvtár nyújt. De a maribori COBISS bibliográfiai online rendszer csak egy lépcső a szlovén virtuális könyvtár bejáratánál. A rendszer épülőben van, ehhez már megteremtették a szlovén könyvtárak integrációját is (a 2001-es statisztikai adatok szerint Szlovéniában hivatalosan 899 könyvtárt tartanak nyilván). A virtuális könyvtár főleg a szlovén könyvtárak és a szlovén tudósok, kutatók igényeit elégítené ki elsősorban.⁸⁶

⁸⁵ Dana Rooks: *A virtuális könyvtár*. • www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/virtual.hun

⁸⁶ Digitalna knjižnica. • www.mf.uni-lj.si/-jure/pred-bib/i2/d-knj2/d-knj2.html

A legtöbb digitális szöveg a szlovén tudományos folyóiratokból származik, és a COBISS/OPAC online katalógus elegendő digitális információt nyújt a kutatni, keresni, böngészni vágyó olvasóknak és potenciális érdeklődőknek.

III. 1. 7.

Az információval erősödik az öntudat

Szlovéniában 2001-ben létrehozták az Információs Társadalom Minisztériumát (www.gov.si/mid), amely az ország legfiatalabb minisztériuma, és a telekommunikációs feladatokat és az információs technológia társadalmi alkalmazását irányítja, segíti. Az utóbbi dr. Györkös József⁸⁷ államtitkár (2002) vezetésével folyik, aki a Népújságban megjelent interjújában elmondta, hogy Szlovénia az informatika alkalmazásában *élen járó ország*, legalább is Európa középkeleti részében. De az európai átlagtól így is el van maradva, körülbelül annak 80 százalékánál tart. Ez viszont nem azt jelenti, hogy különböző szempontokból a helyzet Szlovéniában nem jobb, mint például Portugáliában vagy Görögországban. A szlovén háztartások 35 százaléka használja az internetet. A számítások szerint ez két év alatt 50 százalékra nő, ennyi most az európai átlag. Az internet az

egyik legkézzelfoghatóbb eszköze az információs technológiának. Bizonyos tevékenységeket, kutatómunkát már nem lehet színvonalasan végezni nélküle. Az internet interaktív is lehet, és ez a mód adja a kommunikációs funkciót. A magyar nemzetiség az információk egyre nyilvánosabbá válásával is mind hatékonyabban őrizheti meg kultúráját, identitását még akkor is, ha szembe kell nézniük a globalizáció negatív oldalával.

A COBISS integrált könyvtári rendszert is az interneten lehet elérni. Szlovéniában az életminőség csak akkor javulhat, ha az információs társadalom polgárává válunk. Ehhez pedig sokat kell befektetni az oktatásba és a könyvtárügybe is. Az úgynevezett *digitális választóvonal* még nagyobb különbségeket okozhat a társadalomban, hiszen az információs infrastruktúra Szlovéniában sem érhető el mindenkinek. Az információs technológiát a társadalom fejlesztésével kell összekötni, és mindig ebből a szempontból kell nézni a további lépéseket. Multidiszciplináris munkára van szükség, ha azt akarjuk, hogy az információs technológiának hatása legyen az életminőségre. Ez a nemzetiségi könyvtárakra és a könyvtárosok éleztelére is vonatkozik.

⁸⁷ Király M. Jutka: *Az információval erősödik az öntudat*. Népújság, 2002. január 24.

III. 1. 8.

A nemzetiségi könyvtárosok tudásáról és hivatásáról

A hivatástudattal végzett könyvári munkát vizsgálva nem kerülhetjük ki a munka és a tudás kapcsolatát sem. Annál is kevésbé tehetjük ezt, mert a mai kor jellemzésére nagyon sokszor az információs társadalom vagy a tudás társadalma kifejezéseket használják.⁸⁸

A nemzetiségi könyvtáros, ha teljes elhivatással végzi a munkáját, érett személyiség, van benne eltökéltség, az „ügy” szeretete, s ez nagy odaadást kíván. A környezet szemében általában tiszteletet vív ki az ilyen munkavégzés és magatartás. A hivatás kialakulásához hosszabb-rövidebb idő szükséges, amely tanulmányokkal is összekapcsolódhat; kaphat ösztönzést a családból, barátoktól, ismerősöktől, nevelőktől is. A nehézségek legyőzése, az esetleges konfliktusok vállalása, adott esetben a környezet ellenkezésével való szembeszállás megkívánják a meggyőződés szilárdságát, a türelmet a nemzetiségi könyvtárosoktól is.

⁸⁸ Gulyásné Somogyi Klára, PhD I.évf.: *Hivatások és tudások. Hivatás, karrier és tudás az ezredfordulón.* Szem. dolgozat. 2002. június, 2-3. p.

III. 2.

A NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK: KÉTNYELVŰ KÖNYVTÁRAK, KÖNYVTÁRAK NEMZETISÉGI PROGRAMMAL

III. 2. 1.

Murska Sobota – Muraszombat: *A murszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár rövid története*

Előzmények

Muravidéken a többi szlovéniai könyvtárhoz képest eléggé későn kezdtek el működni és kezdték el teljesíteni a küldetésüket a könyvtárak. Muraszombat (Murska Sobota) 1875-ben a kaszinóval együtt olvasótermet is kapott. *A Muraszombat és Vidéke* című hetilapban 1890-ben már D. Dolinay által megfogalmazódott az a cikk, amelyben *népkönyvtárak* alapítására hívja fel az olvasóközönség figyelmét, és ezt az igényt azzal támasztja alá, hogy 15 millió magyar közül csak egy millió nevezhető olvasónak.⁸⁹ Ennek ellenére Muravidék-szerte csak 1899 után jöttek létre *egyesületi könyvtárak*. Muraszombatban a *Vasvármegyei Kultúregyesület* alapított ilyet. De

ezeket csak az egyesület tagjai látogathatták, és mivel magyar egyesületek tulajdonában voltak, ezért magyar olvasói körük volt.⁹⁰ 1906-ban nyitották meg a *Gazdakör könyvtárát*, heti egyórás nyitva tartással. Ebben az időszakban felélesztette tevékenységét a murszombati kaszinó könyvtára, amely az Osztrák-Magyar Monarchia széteséséig működött. 1911-ben létezett

Muraszombatban a *Dunántúli Közművelődési Egyesület Népkönyvtára*, amelyet a *Muravidéki Magyar Egyesület* évente 50 koronával támogatott. A könyvtárnak 331 füzete volt, évente 377 egységet kölcsönzött ki, ebből 350 szépirodalmat.

Ebben az időszakban nyilvános könyvtárak még nem léteztek Muraszombatban, de létrejött a *Polgári Kör* egyesületi könyvtára, amely 1929-ig működött. 1920-ban alapították meg a *Népkönyvtárát*, ám az állományát 1923-ban a Sokol egyesület könyvtára vette át.

⁸⁹ Muravidék, vagyis Prekmurje 1919-ig Magyarországhoz tartozott, vagyis a muravidéki szlovénség is ennek az államnak a keretein belül élt.

⁹⁰ Franc Kuzmič: *Zgodovina knjižnic. Soboška knjižnica 1946-1996*. (A könyvtárak története. A murszombati könyvtár 1946-1996.) 10. p.

A főúri és grófi könyvtárak különböző nyelvű gazdag könyvanyaggal rendelkeztek, a szépirodalom és szakirodalom mellett még inkunábulumokat is őriztek, de a történetük különbözik egymástól, és sok esetben tragikusnak mondható.

III. 2. 2.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár (1955-től napjainkig)

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár (Pokrajinska in Študijska Knjižnica) a város és a környező 11 község központi könyvtára, a Muravidék, Prlekija és a Rábavidék helyismereti könyvtára, a muravidéki régió megyei könyvtárának számít 1964-től. Alapállománya az 1870-es évek közepén jött létre. 1946-ban Muraszombatban népkönyvtárként működött, majd 1955-ben alakult meg a tanulmányi könyvtár. A kettőt 1973-ban egyesítették, s így jött létre a mai Területi és Tanulmányi Könyvtár. Gyűjti a szlovén nyelven megjelent összes tudományos, szak- és szépirodalmi művet, folyóiratot, a nem hagyományos könyvtári dokumentumokat, a régi szlovén muravidéki kiadványokat és a magyar nyelvű szak- és szépirodalmi könyveket. A határmenti könyvtári kapcsolatok keretében aktív szerepet vállal abban, hogy a szlovén nyelvű kiadványok eljussanak a Rábavidékre

és az osztrák radgonai sarokba, ahol szlovén nemzetiség él. A magyar és az osztrák könyvtárakkal évente megszervezi a szakkönyvek cseréjét.

1991 elején a muraszombati könyvtár is bekapcsolódott az egységes szlovén számítógépes adatbázisba. Ennek keretében az olvasók az OPAC program segítségével kereshetnek a rendszer központi és hozzá tartozó összes (több mint 260) könyvtár adatbázisában. A könyvtár állománya mintegy 240000 egységet tesz ki. Legjelentősebb gyűjteményei:

- **Prekmurjana** – muravidéki helyismereti gyűjtemény, melyek egy része muravidéki szlovén nyelvjárásban íródott
- **Šerkojana** – modern szlovén szépirodalmi alkotások gyűjteménye
- **Hungarika gyűjtemény** – magyar nyelvű szak- és szépirodalom
- **Térképek gyűjteménye** – a legidősebb térkép a 18. század elejéről való
- **Disszertációk** – a muravidéki doktorok disszertációinak gyűjteménye

2004-ben költözött át a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár a képen látható új épületbe.

III. 2. 3.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 2004 után

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 2004-ben költözött teljesen át az új könyvtár helyiségeibe, amely 4400 négyzetmétert hasznos területet tesz ki, és az egész muravidéki régió 165.000 lakosa részére nyújt könyvtári ellátást. Az építés összköltsége 1 milliárd 64 millió tollárba került, amelynek felét a Szlovén Művelődési Minisztérium, felét pedig a Muraszombati Község és muravidéki községek állták. Az

új megyei (regionális) könyvtárnak három nagyobb részlege van: a fiatalok számára, a felnőttek részére és egy honismereti részleg. A regionális (megyei) könyvtárnak 260000 dokumentum állománya van (2004). Külön kis olvasótermet terveztek a magyar nemzetiségűeknek. Itt a magyarországi és a muravidéki magyar irodalom alkotásait lehet megtekinteni és kikölcsönözni, de 2004-ig ez a magyar részleg még nem alakult ki. A könyvtár földszinti részén kapott helyet a felnőtt folyóirat-olvasó, a gyermekkönyvtár, valamint egy 100 főt befogadó korszerűen felszerelt előadóterem. Az első emeleten mintegy 1300 négyzetméteren 100.000

szakkönyv és szépirodalmi kötet található a polcokon. Ez a felnőttek szabadpolcos könyvtára a tájékoztató szolgálattal. A tágas térben kapott helyet a könyvtár gazdag folyóirat-gyűjteménye: mintegy 400 különféle napi-, hetilap és szakfolyóirat közül válogathatnak és böngészhetnek az olvasók. Itt található az olvasó, a médiatár és a kutatószoba. A könyvtárnak jelenleg mintegy 16.000 olvasója van, a napi látogatottság eléri a 800 – 1000 főt. A könyvtárt Szabó Pahič Zsuzsanna igazgatónő vezeti, az intézménynek 23 munkatársa van, akik javarészt könyvtáros, nekik pedig több közmunkás segédkezik. A működési és fenntartási költségeket a muraszombati és beltinci község fedezi, mint alapító. Hozzájuk csatlakozik szerződéses alapon még 12 környékbeli község. A könyvállomány gyarapításához javarészt pedig a Szlovén Művelődési Minisztérium biztosít támogatást.

A könyvtár megnyitása alkalmával 2004 februárjától 25 új személyi számítógép kezdte meg működését, így az olvasók ingyenesen böngészhetnek az interneten és a szlovén könyvtárak elektronikus közös katalógusában. Az épület második szintjén található az ügyviteli helyiségek, a feldolgozó részleg és a tágas raktárhelyiség. A könyvtárárpület alatt pedig egy mélygarázs és gépkocsiparkoló van, amelyet a közeljövőben az

önkormányzat működtet majd.⁹¹ A megyei könyvtárnak az Országos Széchényi Könyvtárral van egy megállapodása, amely szerint a Muravidékről szóló magyar anyagot az OSZK-ból mikrofilmen közvetítik a megyei könyvtárnak, míg az OSZK-t főleg a vidékünkön megjelent és magyar nyelven íródott kiadványok érdeklik. A két könyvtár közt a könyvtárközi kölcsönzés is működik. Az új megyei könyvtári program tervezetében szerepel még egy személy alkalmazása, aki a magyar könyveket, kiadványokat kezelje, rendezze.⁹² Igen hasznos lenne a jövőben, ha a Magyar Művelődési Minisztérium jóvoltából a Magyarországon megjelent könyvek kötelei példányaiból a muraszombati új megyei könyvtár is kapna egy példányt. A szlovén nyelvű kötelei példányokat is itt találják meg a muravidéki középiskolások, egyetemi hallgatók, a kutatók s más érdekeltek.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárnak van Szlovéniában a Lendvai Könyvtár mellett a legnagyobb magyar nyelvű könyvállománya: 28.000 magyar könyvvel rendelkezik. Évente 1000 – 1200 könyvvel bővül a hungarika állományuk. Az újonnan vásárolt magyar könyveket általában Nagykanizsáról, Budapestről és Szombathelyről szerzi be a könyvtár. 1996-tól szakszerűen feldolgozzák a COBISS integrált könyvtári

⁹¹ Papp József: *Új épületben a muraszombati könyvtár. Könyvtári Levelezőlap.* 2004., 3. sz., 22-23. p.

⁹² Kovács Attila: *Épül az új könyvtár.* Népújság, 2001. február 9., 10. p.

rendszerben a magyar nyelvű szak- és egyéb folyóiratokat, újságcikkeket is, amelyek a muravidéki magyar sajtót képviselik (Muratáj, Népújság, Lendvai Füzetek), valamint azokat a magyarországi folyóiratcikkeket, amelyeket megrendeltek, vagy ajándékba kaptak. Gyarapodik a videotéka-táruk is, hiszen több mint 150 magyar videokazettát gyűjtöttek eddig, és egyéb szinkronizált rajzfilmanyagot a gyermekeknek. A magyar állomány szakreferense *Papp József* könyvtáros.

A muraszombati könyvtárban több mint 25 éve tervezték el a *mozgókönyvtári* szolgáltatás bevezetését. A Tanulmányi Könyvtár egykori vezetősége már 1975-ben beiktatta évi munkatervébe egy *bibliobusz* vásárlását. E terv megvalósítására azonban csak 1995-ben került sor, amikor a könyvtár vezetősége véletlen folytán a ljubljana-i székhelyű Kompas határmenti idegenforgalmi szerviztől egy régebbi mozgó pénzváltó buszt kapott ajándékba. Ezt rövid egy év alatt bibliobusszá alakították át, s 1995 májusától indulhatott, hogy bejárja a muraszombati nagyközség falvait és településeit. Az olvasók körében kedvező visszhangra talált. Egy-két év leforgása alatt új bibliobuszt vásároltak, és ma 13 község területén 115 megállóhelyeken várják az olvasókat. Van *magyar útvonaluk* is, amely azon a határ menti nemzetiségi területen halad keresztül, ahol a szlovének és a magyar nemzetiség

tagjai együtt élnek. Ezen az útvonalon szlovén és magyar könyveket kölcsönöznek. 2000 szeptemberétől a szlovén-magyar határ menti művelődési együttműködés keretében a muraszombati bibliobusz először lépte át a szlovén-magyar határt, s azt követően minden harmadik héten ellátogat a Rábavidék szlovének lakta falvaiba és településeire. A bibliobusznak 115 megállója és 3 kölcsönzői helye van a magyarországi Rábavidéken. 2000-ben 2100 beiratkozott olvasója volt, 23.650 esetben 42.272 könyvet kölcsönöztek ki.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár helyismereti állománya felöleli a Mura folyó jobb és bal partján lévő területeket – Prlekiját, Muravidéket és Rábavidéket. Több helyismereti gyűjteménye van. A legfontosabb a régi könyvek és könyvritkaságok gyűjteménye, többnyire a 18. és a 19. századból. E könyvek érdekessége az, hogy muravidéki nyelvjárásban s magyar betűkkel íródtak. Igen jelentős a muravidéki írók kéziratgyűjteménye és a kéziratos daloskönyvek gyűjteménye is. A könyvtári helyismereti munka sokrétű. Gyűjtik a helyismereti dokumentumokat, helyben használatra kölcsönzik, tájékoztatnak belőle, író-olvasó találkozókat és könyvbemutatókat szerveznek a helyi alkotókkal együttműködve, amellejt jó kapcsolatot alakítanak ki a magyarországi könyvtárakkal is. A muraszombati Tanulmányi Könyvtár ily módon hármas

szerepet tölt be: figyelemmel kíséri és begyűjti a muravidéki szlovén és magyar, valamint a magyarországi Rábavidéken élő szlovén nemzetiség kiadványait.

Ezzel egy időben egy külön módszertani munkacsoport elkészítette a feldolgozási szabványokat, a jellegkatalógust, ami jó alapot teremt a könyvtári tájékoztató rendszeren belül a visszakeresésre. Javaslat született arra is, hogy a Ljubljánban és a vidéken levő helytörténeti anyagot is az OPAC rendszeren belül dolgozzák fel a maribori IZUM számítógépes adatbázis koordinációjával, és így a meglévő telekommunikációs hálózaton keresztül gyors tájékoztatási lehetőség nyílik itthon és külföldön is.

III. 2. 4.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar könyvállománya

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárnak a lendvai könyvtár mellett Szlovéniában a leggazdagabb a magyar könyvállománya, s ebben könyvritkaságok is találhatóak. Jelenleg (2004-es adatok szerint) 28.000 magyar könyv van a

könyvtár állományában, s ennek fele szépirodalom. Továbbá akad néhány kézirat, sok lexikon, illetve enciklopédia, különböző szótárak és egyéb értékes irodalom. Ilyen például a Házi és úti Kalendárium (Bratislava 1754), aztán a Szentírás és az ékírásos emlékek (Szombathely, 1885), *Ivanocy Ferenc* (1857-1913) disszertációja, *dr. Asbóth Oszkár* ismert szlavista (1852-1920) levelei, vidékünk első igazi tudósának, *dr. Pável Ágostonnak*, aki életének túlnyomó részében Magyarországon alkotott, a kéziratai, a Pallas nagy lexikona (Budapest, 1893), Magyar jogi lexikon (Budapest, 1898), Mezőgazdasági lexikon (Budapest, 1906), Révai nagy lexikon (Budapest, 1911) és még sorolhatnánk tovább.⁹³

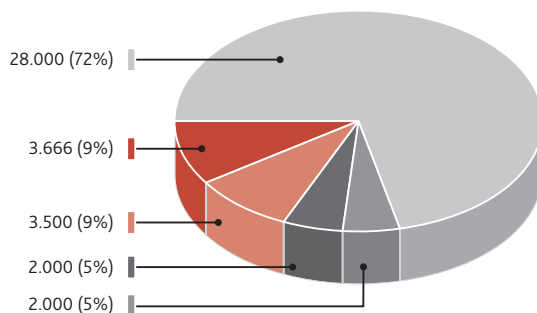
Az utolsó tíz esztendőben sikerült a könyvtárnak számos magyar történeti művet beszereznie. 1965-től kapcsolatot teremtett a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárral, így még tervszerűbben és szisztematikusabban gyűjtik, szerzik be és dolgozzák fel a magyar könyveket. A könyvtár úgynevezett *hungarika anyaga* évente 1000-1200 új könyvvel bővül. A magyar könyvek vásárlással, könyvcserével, köteles példánnyal és ajándékozással jutnak a könyvtár birtokába.

A magyar olvasók a nemzetiségi területről járnak a könyvtárba. Niki Brumen⁹⁴ már a 80-as években

⁹³ Jože Vugrinec: A muraszombati könyvtár ma és holnap, amely gazdag magyar nyelvű könyvekben is. Naptár 1992. Murska Sobota, Magyar Írócsoport, 1991., 145-149. p.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár és fiókjainak magyar könyvállománya

Könyvtár megnevezése	Könyvek száma
Muraszombat	28.000
Szentlászló	2.000
Pártosfalva	2.000
Hodos	3.500
Domonkosfa	3.666
Összesen	39.166

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár és fiókjainak magyar könyvállománya

felvetette a könyvtárlátogatási szempontból ma is aktuális gondolatokat, hogy mennyire lehet bővíteni a könyvtárlátogatást a nemzetiség köreiből:

„A muraszombati könyvtárnak igen szép magyar szépirodalmi és szakirodalmi könyvállománya van, amelyet főképpen a diákok, valamint a főiskolák és egyetemek rendkívüli

hallgatói kölcsönöznek ki, de rajtuk kívül kis számban keresik fel olvasók a könyvtárat.”

1996-tól a muraszombati könyvtár szakszerűen dolgozza fel a szakcikkeket, amelyek a szlovéniai magyar újságokban és folyóiratokban, mint például a Népújságban, a Naptárban, a Muratájban és a Lendvai Füzetekben jelentek meg. Azoknak

⁹⁴ Niki Brumen: *A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar állománya*. Naptár, 1980. Murska Sobota, Pomurska založba. 1979., 172-175. p.

a magyarországi szakcikkeknek, tanulmányoknak a feldolgozására is sor kerül, amelyeket magyarországi folyóiratokból szerez be a könyvtár. Ennek megfelelően egy hungarológus (magyar) könyvtáros is működik szakreferensként, aki a magyar könyveket szerzi be, dolgozza fel és ajánlja az olvasóknak. A könyvtárosok közül sokan segítettek abban, hogy a magyar könyvállományt szakszerűen gyűjtsék és dolgozzák fel: Feri Kuzmič, Valerija Trajbar, Suzana Szabó-Pahič, Bence-Utrosa Gabriella és Papp József. A könyvtár igazgatói, közülük Štefan Sedonja, Ludvik Olas, Bela Sever, Niki Brumen, Jože Vugrinec és Suzana Szabó-Pahič is hozzájárultak az intézmény különleges küldetéséhez, hiszen gondoskodtak a magyar nemzetiségű polgárok kulturális fejlődéséről, a két nemzet közötti kulturális együttélés megszilárdításáról, valamint Magyarország és Szlovénia, a két szomszédos állam művelődési életének fejlesztéséről.

Papp József magyar könyvtáros elkészítette a muraszombati könyvtár internetes honlapját magyar nyelven. Ennek keretében 2003 óta működik a muravidéki neves személyiségek *elektronikus életrajzi lexikona*, valamint a *muravidéki magyar irodalmi lexikon*.

III. 2. 5.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár a 60-as évek elejétől, több mint negyven éve együttműködik a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárral, és évente 200 - 300 könyvcserét bonyolít le. Hasonló könyvcserét folytat a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral is.

Az utóbbi években számos magyarországi könyvtár és intézmény érdeklődik a nemzetközi könyvcseré iránt, vagyis magyar könyvekért cserében szlovén könyveket szeretnének kapni. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár nemzetközi kapcsolata a magyarországi könyvtárakkal három szinten valósul meg:

- könyv-, folyóirat- és nem hagyományos dokumentumok nemzetközi cseréje,
- könyvtárak közti kölcsönzés,
- szakmai együttműködés, továbbképzések, tanulmányutak szervezése.

III. 2. 6.

Könyvek, folyóiratok és nem hagyományos dokumentumok cseréje Szlovénia és Magyarország közt

A két ország, Szlovénia és Magyarország közös célkitűzése a nemzetközi könyvcserével az volt, hogy a Szlovéniában élő muravidéki magyar nemzetiség és a Magyarországon élő rábavidéki szlovén nemzetiség anyanyelvi olvasottságát elégítsék ki elsősorban, s ezzel erősítsék és gazdagítsák nemzeti identitásukat. Ez az úgynevezett reciprocitás elvén alapszik még ma is, illetve ezt a hagyományt erősíti. A 60-as évek elején, amikor megindult a nemzetközi könyvcseré, kezdetben évente 30-60 könyv cserélődött ki a két könyvtár közt, majd a 70-es években már megnőtt ez a szám. 1977-ben 721 könyvet küldött a muraszombati könyvtár Rábavidékre.

Ez a mennyiség aztán csökkent: 1983-ban csak 242 könyvet cserélt a muraszombati és a szombathelyi megyei könyvtár. A könyvvásárlás mennyisége attól is függött, hogy a két ország mennyi pénzt fektetett a nemzetközi könyvcserébe.⁹⁵

1996-ig, vagyis az együttműködés harmincéves időszakában (1966-1996) a muraszombati Területi

és Tanulmányi Könyvtár 10.000 szlovén könyvet és 300 nem hagyományos dokumentumot küldött könyvcseréként a Rábavidékre, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárba. (A nemzetközi könyvcserében mind a magyar, mind a szlovén fél hasonló mennyiségű könyvet cserélt a másik könyvtárral.) A szombathelyinél valamivel több nem hagyományos dokumentumot küldött a muraszombati könyvtár Rábavidékre, viszont a szombathelyi könyvtár 47 különböző folyóiratot küldött 23 szlovén folyóirat és időszaki kiadvány ellenében az 1996-os adatok szerint (Vugrinec J, 1996). Tehát a magyar fél több folyóirattal egyenlítette ki a nem hagyományos dokumentumokból adódó „tartozást”

III. 2. 7.

Könyvtárközi kölcsönzés

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár több mint negyven éve sikeresen intézi a nemzetközi könyvtárközi, kölcsönzést is, elsősorban a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárral, az Országos Széchényi Könyvtárral, a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral és más magyarországi könyvtárakkal is. Az 1996-os adatok szerint mindegyik intézménnyel külön-külön körülbelül 200 könyvet, de más dokumentumot is

⁹⁵ *Soboška knjižnica 1946-1996. Mednarodno sodelovanje.* (A muraszombati könyvtár 1946-1996. Nemzetközi együttműködés). Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, 1996., 28. p.

cseréltek, elsősorban szakirodalmat. A könyvtárak informatizálásával a könyvtárközi kölcsönzés sokkal gyorsabban bonyolítható le, hiszen gyorsabban lehet keresni a könyvtárak adatbázisaiban. A jövő perspektívái ezen alapulnak.

III. 2. 8.

Szakmai együttműködés

A muraszombati területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal szakmai területen főleg a 90-es évek elején fejlődött a leggyorsabban. A szakmai együttműködés négy szakterületre terjed ki:

- szakmai továbbképzések,
- szakmai tanulmányutak,
- kiállításszervezések,
- honismereti munka.

Az együttműködés érdekében a muravidéki szlovén és a magyarországi könyvtárosok két rangos rendezvényt szerveztek. A *Könyvtári napok* 1994 október 28-án volt Muraszombatban, az *Együttműködés a határ mentén* 1995. május 26-án Szentgotthárdon. A találkozó szakmai referátumait, tanulmányait közös tanulmánykötetekben is kiadták.

Szakmai továbbképzések

A muraszombati könyvtár lehetővé teszi a könyvtárosoknak, hogy

részt vegyenek magyarországi továbbképzéseken, és magyarországi könyvtárosok is ellátogatnak a nemzetiségi és más gyűjtőkörű könyvtárakba Szlovéniába. A szakmai továbbképzésnek az a lényege, hogy a könyvtáros megismerje Magyarországon azokat az újdonságokat a könyvtárügyben és a könyvtári munkafolyamatokban, amelyek a magyar könyvtárosokra és a magyar könyvtárügyre jellemzőek. Ezeket az újdonságokat itthon is bemutatják, alkalmazzák.

A továbbképzéseken azok a könyvtárosok vesznek részt, akiknek a munkaköre a nemzetközi kapcsolatokra is kitéjed, és beszélnek a magyar nyelvet. A magyar-szlovén könyvtári továbbképzéseknek az a célja, hogy mindkét fél (magyar-szlovén) megismerje a másik fél könyvtárügyét, és posztgraduálisan is fejlődni tudjon.

Szakmai tanulmányutak

Főleg a 90-es évekre jellemzőek, amikor hét szakmai tanulmányutat szervezett Magyarországra a muraszombati könyvtár. A könyvtárosok megtekintették a szombathelyi, kőszegi, sárvári, keszthelyi, szentgotthárdi, budapesti stb. könyvtárakat. Szlovéniába főleg Zala és Vas megyéből, valamint Budapestről érkeztek tanulmányutakra könyvtárosok.

Kiállítások

Kétféle szervezéssel valósultak meg a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár és a magyarországi könyvtárak közt megrendezésre kerülő kiállítások:

- Cserekiállításokat szerveztek, amelyeknek az volt a céljuk, hogy mindkét fél (szlovén, magyar) megismerje a másik könyvtári anyagát; könyvkiállítások, kéziratok kiállítása, könyvritkaságok és más könyvtári dokumentumok kiállítása keretében.
- A szlovén és a magyar fél saját könyvtárában is bemutatta, kölcsönvette egymás kiállítási anyagát, ha ez az anyag náluk nem volt meg.

Honismereti munka

Ezen a téren is számos közös tevékenység mutatható fel a muraszombati könyvtár, a szombathelyi megyei könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár közt. A Szlovén Köztársaság anyagiakkal 1986-ban először, majd 1990-ben másodszor is támogatta azt a honismereti gyűjtőmunkát, melynek alapján két muraszombati könyvtáros honismereti gyűjtést végezhetett az Országos Széchényi Könyvtárban Budapesten. 1987-ben egy budapesti és két szombathelyi könyvtáros kutatott és gyűjtött a

muraszombati könyvtár honismereti anyagából. Ez az együttműködés, amely pedig hasznosnak bizonyult, 1990-től megszakadt. A muraszombati könyvtár gyűjti a rábavidéki szlovének honismereti anyagát is, s ennek alapján bibliográfiákat készítenek a rábavidéki szlovén szerzők műveiről. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár ily módon hármas szerepet tölt be: figyelemmel kíséri és begyűjti a muravidéki szlovén és magyar, valamint a magyarországi Rábavidéken élő szlovén nemzetiség kiadványait. Ezzel egy időben külön módszertani munkacsoport készítette el a feldolgozási szabványokat, a jellegkatalógust, ami jó alapot biztosít a könyvtári tájékoztató rendszeren belüli visszakeresésre.

A honismereti anyag gyűjtése többféle módon történik. A friss anyagot vásárolják, a régebbinél pedig mindez megbeszélés tárgyát képezi. A II. kategóriába tartozó regionális (Magyarországon: megyei) könyvtárak, mint a muraszombati regionális könyvtár is, részesülnek köteles példányokból, emellett a helytörténeti gyűjtés fő képviselői közé tartoznak. A regionális könyvtár olyan területet lát el dokumentumokkal, amelynek 50.000-100.000 lakosa van. A regionális könyvtárban évek óta folyik az újságokban és folyóiratokban megjelenő szakkikkek feldolgozása az ISBD(CP) és az ETO szabvány alapján. Ezzel egyidőben számos helytörténeti vonatkozású tematikus és szerzői bibliográfia is napvilágot

látott önálló kötetként vagy más kiadványokban. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár, honismereti gyűjteményét tekintve, Szlovéniában a leggazdagabbak közé tartozik. Gazdag régi magyar újság- és folyóirat-, valamint naptárgygyűjteménye van, köztük a *Muraszombat és Vidéke*, a *Délzala*, de helyi lapokat is gyűjt: a *Népújságot*, a *Lendvai Füzeteket*, a *Muratájt*, a *Naptárt* és a *Muravidéki Magyar Írók* kiadványait is.

III. 2. 9.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárhoz tartozó kétnyelvű községi könyvtárak

A muraszombati községben a számos vidéki könyvtár közül jelentős helyet foglalnak el a *kétnyelvű könyvtárak* Hodoson (Hodoš), Domonkosfán (Domanjševci), Szentlászlón (Motvarjevci) és Pártosfalván (Prosenjakovci). A könyvtárakban szabadpolcos rendszert vezettek be, és a könyvek a tizedes osztályozás szerint vannak elhelyezve.

A hodosi és a domonkosfai könyvtáraknak olvasótermük is van. Az említett könyvtárak anyagi támogatást kapnak az illetékes állami szervektől, valamint az önkormányzatoktól, de jelentős számú magyar könyvet kapnak ajándékba Magyarországtól is. A vidéki kétnyelvű könyvtárak látogatottsága a téli időszakban jobb, mint máskor, mert

ilyenkor kevesebb a munka, ugyanis a lakosság többsége mezőgazdaságból él. A magyar könyveket könyvbusszal is szállítja a muraszombati könyvtár a kétnyelvű terület magyar olvasóinak.

A bibliobusz mozgókönyvtár keretében eddig (2004) 3750 magyar nyelvű könyv van feldolgozva. A busz minden hónapban ellátogat a goricskói falvakba. Minden nemzetiségi településen – Csekefán, Szentlászlón, Kisfalun, Pártosfalván, Szerdahelyen, Domonkosfán, Kapornakon és Hodoson – megáll és kölcsönöz.

PÁRTOSFALVA

1974-ben berendezték a *pártosfalvi könyvtárt*. 1981-ben 2901 könyve volt, ebből 864 szlovén és 2037 magyar nyelvű. Könyvtároshiány miatt egy ideig nem működött. A könyvtár a következő falvakat szolgálja: Pártosfalvát, Gerőházát, Kisfalut, Csekefát, Jánosfát, Szentlászlót és Berkeházát. Jelenleg (2004) *Miholics Zita* pártosfalvi anyakönyvvezető vezeti, s hét közben bárkinek kölcsönöz, hiszen a szomszédos helyiségben dolgozik. A könyvtár a faluotthonban egy külön helyiségben van (kb. 20 m²). Az állománya 2004-ben 2000 magyar és 1800 szlovén könyv volt.

HODOS

A *hodosi könyvtárt* 1977-ben kezdték el felújítani, és 1980-ban méltó helyet kapott a faluotthonban. 1981-ben

1986 magyar és 715 szlovén nyelvű könyve volt. Hodos, Kapornak, és részben Sal lakosságát látja el olvasnivalóval. 2004-ben 4545 szlovén és magyar könyve volt, könyvtárosa *Totics Rozália* óvónő.

község újonnan vásárolta, a helybeli József Attila Kultúregyesület kérésére.

DOMONKOSFA

A *domonkosfai könyvtárt* 1970-től 1980-ig újították fel, majd megkezdhette működését. 1981-ben 2602 könyve volt, ebből 457 szlovén és 2145 magyar nyelvű. A könyvtár Domonkosfa lakosságának olvasói igényét elégíti ki. Külön szép felújított helyiségben található a faluotthonban, ahol 2003-ban új ablakokat cseréltek, s bevezették a központi fűtést is. A magyar könyvállomány 2004-ben 3666 könyv volt. A könyvtárt *Szép Inesz* vezeti, és hetente egyszer van nyitva.

SZENTLÁSZLÓ

Szentlászlón 1994-ben alakult meg a könyvtár, előzőleg a református egyházközösségnek volt egy ruhásszekrényben tárolt, kb. 300 darabos könyvgyűjteménye. A könyvtár jelenleg a faluotthonban külön erre a célra kialakított helyiségben működik. *Nemes Gyula* vezeti, minden vasárnap délelőtt van nyitva. Az új könyveket Múraszombatból kapják, és a rendezett állomány keretében kb. 2000 magyar, s kb. 500-800 szlovén nyelvű könyv található. A könyvtár berendezését a Moravske Toplice-i

III. 3.

KÖNYVTÁRI TEVÉKENYSÉGEK LENDVÁN

Az irodalom iránti érdeklődés Lendván már 1572-ben megnyilvánult, amikor gróf Bánffy Miklós Lendvára hívta Hoffhalter Rudolf vándor nyomdászt. Majd 1890-ben létesült Balkányi Ernő könyvnyomdája, és fontos szerepet töltött be egészen működése végéig, 1948-ig.

III. 3. 1.

ELŐZMÉNYEK - Az Alsólendvai Polgári Olvasóegylet könyvtára

A lendvai könyvtári tevékenység visszanyúlik az 1871-es évre, amikor a helybeli Polgári Olvasó-egylet 673 kötetből álló könyvtárral rendelkezett, és megbízott könyvtárosa is volt. Az olvasóegylet alapító tagjai az intelligencia soraiból kerültek ki.

„A helybeli polgári olvasóegylet az 1871. évben alakult meg. Elnöke Kiss Béla gyógyszerész volt. Ezen idő óta fennáll és virágzik, mint az értelmiség egyedüli gyűlő helye. Van gazdag könyvtára, melyben a hazai jelesebb írók művei mind, a külföld nevezetesebb íróié pedig nagy részben megvannak. Járat 5 napi-, 2 szép-

irodalmi, 1 gazdasági és 3 élczlapot. Helyisége, mely a „Korona” vendéglő 3 földszinti helyiségét foglalja el, elég kényelmet nyújt, mert van külön olvasó, külön társalgó és külön billárd terme. A Jókai-jubileum alkalmával dr. Mandel Pál, a kerület országgyűlési képviselője, szíves volt Jókai összes munkáit díszkötésű kiadásban az olvasó-egyletnek megrendelni, miért a választmány jegyzőkönyvileg szavazott köszönetet. Az egylet hívatása magaslatán áll.”

Alsó-Lendva nagyközség millenniumi emlékkönyve. Nagykanizsa, 1896. 45. p.

Az Alsólendvai Híradóban és a Délzalában rendszeresen közölték írásaikat az Olvasókör évi közgyűléseiről 1898 után.

„Az alsó-lendvai polgári olvasó-egylet f. hó 6-án tartotta K. Hajós Mihály egyleti elnök vezetése mellett évi rendes közgyűlését. Az elnöki megnyitó után előterjesztett az 1899 évre szóló költségvetés terve, mely némi módosítással a választmány által elfogadtatott. Továbbá a könyvtárnok jelentése tétetett meg, mely jelentésnek érdemleges tárgyalása a jövő választmányi ülésre határozottatott a választmány által. Könyvtárnoknak Németh Mihályt választották.”

*Délzala 1899./ 3. szám,
vasárnap, január 8.*

1902-ben az egyletnek 63 rendes és 9 kültagja volt. 1906-ban már 86

rendes és 10 kültaggal rendelkezett. Az adatok azt bizonyítják, hogy a tagok száma évről évre növekedett. 1906-ban az egyesület farsangra táncmulatságot is szervezett, amelynek a jövedelmét a könyvtár gyarapítására fordították – olvashattuk az Alsólendvai Híradó 2. számában január 13-án. A könyvtár a polgári olvasóegylet keretében egészen 1919-ig működött. A későbbiek során, különösen az első világháború éveiben, az olvasókör tevékenysége hanyatlásnak indult. Az első világháború után felbomlott, s a könyvek zömét elkoboztatta az új, királyi Jugoszlávia rendszere.

III. 3. 2.

Az Alsólendvai Iparos Olvasókör

1901-ben alakult az Alsólendvai *Iparos Olvasókör*, amelynek könyvtára is volt. Alakuló közgyűlésük alapszabályzatának 12. pontjában meghatározták könyvtáruk működési szabályait is: *„Könyvtárnak az egyesület könyvtárának az öre és ennek jó karbantartásáról felelősség mellett gondoskodik. A házi rendszabály által meghatározott módon és időközben a könyvtárat nyitva tartja, a könyvek pontos kiadásáról és visszaszolgáltatásáról gondoskodik.”*⁹⁶

Évenkénti közgyűlésük beszámolóiból, amelyeket az Alsólendvai Híradó hasábjain jelentettek meg 1902 és 1912 között, kitűnik, hogy az iparos olvasókör tagjai a tagsági díjból nem tudták fenntartani könyvtáruk működését. *Pataky Kálmán* 1902-es elnöki beszámolójában külön kiemelte a könyvtár gyarapításának fontosságát. Indítványozta, hogy folyamodvánnyal keressék fel támogatásért a kereskedelmi minisztert is.⁹⁷

Az egyesület időnként tombolával egybekötött zártkörű táncmulatságot is rendezett, amelynek bevételét a könyvtár fenntartására és fejlesztésére fordították.⁹⁸

1902 januárjában a Koran szálló díszermében volt egy ilyen táncmulatság, amelyről az Alsólendvai Híradó hasábjain is olvashatunk.

„Évtizedek óta, vagy talán elmondhatjuk azt is, hogy még ilyen szépen sikerült mulatság nem volt Alsó-Lendván, mint a folyó hó 11-én a Korona szállóban lezajlott iparos olvasókör mulatsága. Nem annyira a fényes anyagi siker miatt, hanem inkább az örvendetes körülménynél fogva, hogy városunknak eddig egymástól izoláltan élő különböző társadalmi rétegei ezen alkalommal

⁹⁶ Az Alsólendvai Iparos Olvasókör alapszabálya, amelyet a budapesti belügyminiszter 1907. május 27-én hagyott jóvá 49101/1907. szám alatt.

⁹⁷ Alsólendvai Híradó 1902/16. száma.

⁹⁸ Alsólendvai Híradó, 1902/1., 3. és 32. száma.

POLGÁRI OLVASÓ-EGYLET

helybeli polgári olvasó-egylet 1871. évben alakult meg. Elnöke Kiss Béla gyógyszerész volt. Ezen idő óta fennáll és virágzik, mint az értelmiség egyedüli gyűlö helye. Van gazdag könyvtára, melyben a hazai jelesebb írók művei mind, a külföld nevezetesebb íróié pedig nagy részben megvannak. Járat 5 napi-, 2 szépirodalmi-, 1 gazdasági- és 3 élelzetot.

Helyisége, mely a „Korona” vendéglő 3 földszinti helyiségét foglalja el, elég kényelmet nyújt, mert van külön olvasó-, külön társalgó és külön billárd terme.

A Jókai-jubileum alkalmával dr. Mandel Pál, a kerület országgyűlési képviselője, szíves volt Jókai összes munkáit diszkótésű kiadásban az olvasó-egyletnek megrendelni, miért a választmány jegyzőkönyvileg szavazott köszönetet.

Az egylet hivatása magaslatán áll.

Minden mozgalomban tevékeny részt vesz, sőt igen sok esetben kezdeményező-képen lép fel.

Minden év végén közgyűlést tart, melyben az elnöki jelentés után tudomásul veszi, illetőleg tárgyalja az elnöki jelentést, megvizsgálja a pénztáros számadását, megadja a felmentvényt. Megválasztja a tisztikart, mely 1 elnök, 1 helyettes elnök, jegyző, ügyész, háznagy, pénztáros, könyvtáros és 12 választmányi tagból áll.

Minden évben megünnepli márczius 15-ét, mely alkalommal az elnök ujjászületésünk e nevezetes napját méltató beszédet tart, s hazafias dalok éneklésével záródik az ünnep.

Kossuth Lajos nagy hazánkba elhunytá alkalmával helyiségére fekete lobogót tűzött, a családnak megleghangu részvét táviratot küldött, koporsójára értékes koszorut tett, s a nagy halottat hozó vonatnak Csáktornán, az ország első állomásán, történt fogadásánál küldöttségileg részt vett.

Van 59 bel- és 14 kül-tagja, kiket az őszinte barátság elszakíthatlan köteleke fűz össze.

szép és igazán lelki gyönyörűséget okozó harmoniában egyesültek.”

*Az Iparos Olvasókör mulatsága.
Alsó-Lendvai Híradó, 1902/3. sz.,
vasárnap, január 19.*

1906-tól az Iparos Olvasókörnek rendes tagjai lehetett a társadalom minden tagja, nemcsak az iparosok, mivel módosították az alapszabályát.

Így hivatalnokok, ügyvédek, kereskedők is lehetek tagok, akik által az egyesület olvasóköre és könyvtára is fokozatosan erősödött. 1909-ig vezető szerepet vitt a helybeli egyletek között, aztán hanyatlani kezdett.

„Néhány esztendő óta azonban megcsappant a tagok érdeklődése az olvasókör ügyei iránt, lassan-lassan pedig egészen meggyérült a helyisége. Nem kellett az olvasókör. Ma pedig közel jutott ahhoz, hogy meghuzzák felette a lélekharangot. Gyűlései, összejövetelei nincsenek, a tagok nem látogatják a helyiséget. Gyönyörű könyvtára parlagon hever, nincsen olvasó, nincsen könyvtáros, nincsen könyvtár-óra. Pangás uralja a helyzetet mindenben. Pedig kár veszni hagyni ezt a szép és gazdag egyesületet.”

*Az Iparos Olvasókör agoniája.
Alsó-Lendvai Híradó, 1909/34. sz., 5. p.*

1911-ben az Alsólendvai Híradóban azt olvashatjuk, hogy: *„Betegnél is betegebb az Iparos Olvasókör gyönyörű könyvtárával. Valamikor az első helyen állt ez a könyvtár, míg ma a teljes felbomlás előtt áll.”*⁹⁹

1912-ben a helybeli Ipartestület azzal is foglalkozott, hogy a fennálló, de az utóbbi időben erősen stagnáló Iparos Olvasókörrel fúzióra lép, olyformán, hogy az Ipartestület átvenné az Iparos Olvasókör tagjait és vagyonát, s a két, egybeolvadt egyesület így együtt Ipartestületi Olvasókörként működhetne. A választmányi ülésen a fúzionálás tervét mégis elvetették. Az első világháború kitöréséig sok nehézség mellett még működött az olvasókör. A háborús években azonban teljes hanyatlás következett be. A háború után a királyi hatóságok felszámoltak minden egyesületet Lendván. Vagyonukat zárolták. A szép könyvtárállomány eltűnt.¹⁰⁰

III. 3. 3.

Balkányi Ernő kölcsönkönyvtára

A nemzeti kultúra ápolása érdekében már az 1900-as évek elején mozgalom indult a népkönyvtárak alapítására. Lendván *Balkányi Ernő* papírkereskedő 1899 végén üzlethelyiségében

⁹⁹ Alsólendvai Híradó, 1911/14. száma.

¹⁰⁰ Varga Sándor: *Olvasókörök, népkönyvtárak krónikája 1871-1970 között Lendva, Dobronak, Göntérháza.* Muratáj '98., 2. sz. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 121-122. p.

kölcsönkönyvtárt létesített. Innen mindenki kölcsönözhetett könyvet meghatározott feltétellel. A tulajdonos ezt a könyvtárt nem közművelődési, hanem üzleti érdekből működtette, nincsenek adatok arról, hogy meddig működött.¹⁰¹ Balkányi Ernő a papírkereskedését nemcsak a papír- és a rajzeszközipar legújabb termékeivel szerelte fel 1900-ban, hanem könyvekkel is, amelyek kölcsönzésével „a közönség szellemi igényeinek kielégítésére is figyelemmel volt” – olvashattuk az Alsó-Lendvai Híradó 1899-ben megjelenő 47. számában. Ez biztató jele volt a város szellemi haladásának. Az első világháború alatt több mint valószínű, hogy ez a kölcsönkönyvtár az egyes családi könyvtárakkal együtt megsemmisült.

III. 3. 4.

Az ingyenes népkönyvtár – a polgári fiúiskola könyvtára

Lendván az ingyenes népkönyvtár 1910. augusztus 1-jén alakult meg Kiss Dénes polgári fiúiskola-igazgató kezdeményezésére, az iskola tanácstermében. Az 1911-es beszámoló szerint, amely az Alsólendvai Híradó 9. számában jelent meg, a könyvtárnak összesen 100 kötet könyve volt, és néhány hónap alatt 132 olvasója lett. Az igazgatói beszámoló szerint az olvasók

leginkább a polgárság, az iparos kereskedő réteg, továbbá a mindkét nembeli ifjúság köréből kerültek ki. Az igazgató megjegyzi, hogy a könyvtárt a közönség olyan tömeges mértékben veszi igénybe, hogy annak kibővítése tanácsos lenne.¹⁰²

Kiss Dénes, a népkönyvtár kezelője beszámolóit a könyvtár forgalmáról a Dunántúli Közművelődési Egyesületnek terjesztette be 1911-ben.

Az ingyenes népkönyvtár néhány hónapos sikeres működését a helyi újság is méltatta 1911-ben. A mindössze 100 kötetet tartalmazó könyvtár az olvasók teljes igényét viszont nem elégíthette ki. Azt is javasolták, hogy az egyesületek, a kaszinók, a magánemberek a feleslegessé vált könyveiket adják a népkönyvtárnak, mert ezzel nagyban hozzájárulhatnak a népművelés eredményesebb munkájához. Az Alsólendvai Híradó a XVI. évfolyam 10. számában, amely 1911. március 5-én jelent meg *A népkönyvtár* címmel, (szerzője nincsen feltüntetve), végső összegzésként felveti az ingyenes népkönyvtár problematikáját:

„A népkönyvtár. Ezt a címet írtuk cikkünk élére, és most azt a száz kötetnyi könyvet, amit vasárnap délelőttönként a nemes ügghöz méltó buzgalommal Kiss Dénes igazgató úr oszt ki a jelentkezőknek, megilleti-e a

¹⁰¹ Alsólendvai Híradó 1899/47. száma.

¹⁰² Alsólendvai Híradó 1911/ 10. száma.

Balkányi Ernő kölcsönkönyvtára és papírkereskedése.

könyvtár cím?! Hát bizony nem sok az a száz kötet könyv és hogyha a más városok ingyenes népkönyvtárait vagy a kaszinó könyvtárát vesszük mértékül, úgyszólván semmi. Egy csepp a tengerben. Mi ez a száz kötet könyv annak a nagy tömegnek, amely kívül áll minden egyesületen, és így az ingyenes könyvtárra szorul? Semmi.”

A cikk írója szerint a könyvtár előteremtése és fenntartása nagy összegekbe kerül. Mindenesetre az lett volna a legcélszerűbb, ha a város maga is hozzájárult volna kibővítéséhez és fenntartásához. Majd a cikk írója adakozásra hívta fel az egyesületeket, kaszinókat, magánembereket, akiknek fölös számban van könyvük, hogy ajándékozzák oda az ingyenes népkönyvtárnak, amely ily módon kibővíülhetne, hiszen nemes hivatását a könyvek csekély száma miatt csak nehezen tudta betölteni.

III. 3. 5.

Megjegyzés

Varga Sándor az *Olvasókörök, népkönyvtárak krónikája 1871-1970 között Lendva, Dobronak, Göntérháza* című tanulmányának összegezésében hangsúlyozta, hogy az olvasókörök, könyvtárak tevékenysége vidékünkön (Muravidéken) a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz való csatolása után

megszűnt. A királyi Jugoszlávia 1921 végén rendeletet alkotott, amellyel felhívtak minden szervezetet és egyesületet, hogy meghatározott időn belül hozzák összhangba működési szabályzatukat az új rendelettel, mert ellenkező esetben megszüntetik tevékenységüket.

Lendván akkor ennek a rendeletnek egyetlen egyesület és szervezet sem tett eleget. Ennek az lett a következménye, hogy működésüket betiltották. Lényegében nem is kellett betiltani, hiszen a megszálló szerb katonaság már 1919-ben elégette a magyar könyveket, s az irattárak sorsa is ugyanaz lett.¹⁰³

III. 3. 6.

A népkönyvtár 1919-1945 között Lendván

Az első világháború végéig Lendván csak magyar nyelvű könyveket tartalmazó könyvtárak voltak. A vidék a trianoni békeszerződés megkötése után az akkor alakult Szerb-Horvát-Szlovén Királyság keretébe került. A vidék megszállása után az új rendszer a lehető legrövidebb időn belül gondoskodott arról, hogy zömében magyar jellegét minél jobban csökkentse. A meglévő egyesületek vagyonát elkobozták, a könyvtárak könyveit elégették (Varga Sándor,

¹⁰³ Varga Sándor: *Olvasókörök, népkönyvtárak krónikája 1871-1970 között Lendva, Dobronak, Göntérháza*. Muratáj '98., 2. sz., Lendva, MNMI, 1999., 124. p.

1999). Már az említett 1921-ben hozott rendelet értelmében megszűntek jogilag is a lendvai könyvtárak. Új népkönyvtár alakításáról (sem magyaról sem szlovénról) írásos dokumentum nem található.

Lendva város rendezési tervében, amelyet 1965-ben adtak ki, a 62. oldalon megemlítik, hogy Lendván a két háború között működtek *egyesületi könyvtárak*, de ezek csak egyesületi tagok számára voltak hozzáférhetőek. Ezen könyvtárak létezéséről, működéséről viszont semmilyen írásos bizonyíték nem található.

A visszacsatolás után 1941-ben nyilvános könyvtár Lendván nem alakult. A Zala Megyei Újság 1942. január 26-i számában arról olvashatunk, hogy megalakult az Alsólendvai Kaszinó a városi előkelőség részvételével. Ezen a gyűlésen határozatokat hoztak egyesületi könyvtár alakításáról is, de ez szintén csak egy szűk réteg érdekeit szolgálhatta. 1941–1945 között Lendván a polgári iskolának is volt diákkönyvtára. A iskola 1943–44. tanévre vonatkozó évkönyvében 291 könyvet említenek, de ezek csak a tanulók számára voltak elérhetőek.

III. 3. 7.

A lendvai népkönyvtár 1948-1950

A második világháború után az iskolákban lévő csekély számú magyar könyvet az új rendszer hívei elégették. Népkönyvtár létesítésére az egyes feljegyzések szerint Lendván 1946-ban került sor. Ez az évszám azonban nem állja meg a helyét (Varga Sándor, 1999). Lendván 1948. december 7-én alakult meg a Járási Bizottság, amely célul tűzte ki a népegyetem, a könyvtár, a szlovén-magyar néptánc és színjátszó csoportok megalakítását.¹⁰⁴ A könyvtár hivatalosan 1949 végén vagy 1950 elején nyílt meg a Partizán utca 49. szám alatt, az akkor Erményi ház egy helyiségében, egy 3x4 méteres szobában. A könyvtárosi feladatot kezdetben *Lindic Iván* végezte minden vasárnap. Ő postaigazgató is volt és nagy könyvbarát. Abban az időben a szlovén nyelvű könyveket a könyvtáros a ljubljana-i vagy a maribori antikváriumtól szerezte be.

Nagy probléma volt azonban a magyar nyelvű könyvek beszerzése. *Vlaj Lajos* és *Štefan Galvač* mintegy háromszáz könyvet hoztak Ljubljanából egy Molnár Julianna nevezetű hölgy 1948-ban államosított szállodáiból és villáiból, amelyek a Bled melletti üdülővárosban voltak. Az említett tulajdonos szállodai könyvtárának nagy számú könyvállományát az államosítás után Ljubljanába vitték,

¹⁰⁴ *Lendava, deset let po svobodi: obmurski tisk.* Murska Sobota, 1955.

és így kerültek azok később részben Lendvára. Ezek a magyar könyvek mind zöld, piros díszkötésűek voltak. 1948-tól a könyvtár bizonyos évenkénti anyagi támogatást kapott fenntartásra és a könyvvállomány gyarapítására.

A már meglévő gyűjtemény és a Ljubljánából kapott magyar könyvek képezték a könyvtár állományát, s a Nafta szakszervezeti könyvtárának hozzácsatolásával alakult meg 1950 végén a *járási könyvtár*, mely 1951 végéig működött Ezt igazolja a Ljudski glas című újság magyar nyelvű melléklete is.¹⁰⁵ Kezdetben a fenntartásához a szerény anyagiakat a járási népbizottságtól kapta. A lendvai járás megszűnésével a városi népbizottság hatáskörébe került.

Lindic Iván, a lendvai postaigazgató, könyvtáros 1952 nyarán elköltözött Lendváról. Hivatalosan a könyvtárt nem is adta át, mert a járás megszűnésével nem volt kinek. A Lendvai Városi Népbizottság 1952. december 20-án megtartott ülésén olyan határozatot hozott, hogy a könyvtárt igazgatási hatáskörbe veszi. Ugyanakkor arról is határoztak, hogy a könyvtárosi teendőkkel *Vilko Fran* elemi iskola igazgatót bízzák meg. A városi népbizottság jegyzőkönyvében

nincs adat a könyvek mennyiségéről.¹⁰⁶ 1953 szeptemberében Vilko Fran iskolaigazgató is elköltözött Lendváról. A könyvtár vezetését *Štefan Banfi* általános iskolai tanító vette át. Az ő feljegyzése szerint 1955-ben a könyvtárának mintegy 6000 kötetet számláló szlovén-magyar könyvvállománya volt, évenként pedig 550 olvasója.¹⁰⁷

1955-ben a városi könyvtár egyesült az INA-Nafta Vállalat szakszervezeti könyvtárával, és ekkor már 9000 kötet könyvvel rendelkezett, mégpedig szlovén, szerbhorvát és magyar nyelvűekkel. A könyvtári munkát sokáig tiszteletdíjas könyvtárosok végezték, igen sokan váltották egymást.¹⁰⁸ A lendvai községi képviselő-testület 1955 után rendszeresen az évi költségvetésből támogatta a könyvtár tevékenységét.

Az 1957. évi községi ünnep alkalmával rövid írást olvashattunk a Pomurski Vestnik című hetilapban a kulturális tevékenység eredményeiről. A cikk írója megemlíti, hogy Lendván működik a központi népkönyvtár, amelynek mintegy 8000 szlovén és magyar könyve van.

Az eredményesebb tevékenységet helyszűke akadályozza. Nagy szükség lenne egy megfelelő olvasóteremre.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Ljudski Glas, št. 1950/26.

¹⁰⁶ Zapisnik ljudskega odbora mestne občine z dne 20. 12. 1952. (A községi népbizottság jegyzőkönyve 1952. 12. 20.)

¹⁰⁷ Lendava deset let po svobodi. Lendva tíz éve a felszabadulás után. 1955., 28. p.

¹⁰⁸ Zsoldos Zuzsanna: A könyvtári tevékenység Lendván. Naptár 1989, a szlovéniai magyarok szemléje. Murska Sobota, Pomurska založba, 1988., 192-193. p.

A könyvtár helyzete 1958 végére már igen válságos lett. Az Erményi család felmondta a további bérletet, és a könyvtárnak el kellett volna költöznie a helyiségből, de a község akkori vezetősége több hónapon át nem tudott más helyet biztosítani. A Pomurski Vestnik hetilap 1959-ben azt írja, hogy eljött a lendvai népkönyvtárnak az utolsó órája. A cikk írója azt állapítja meg, hogy a lendvaiak kedvelik a jó könyveket, ezért szeretnek a könyvtárba járni, de úgy látszik, hogy már nem sokáig járhatnak. Helyiség hiányában a helyzet állandóan rosszabodik. Régi kívánságuk a lendvai olvasóknak, hogy a könyvtár olyan helyiségeket kapjon, ahol lesz olvasóterem is. Hosszabb huzavona, halasztgatás után az illetékesek megoldották a problémát. A könyvtár 1959 vége felé Vajsz László házába költözött, a Partizán utca (ma Fő utca) 17. szám alá, egy mindössze 4x5 méteres helyiségbe. Olvasóterem nem volt, így a lendvaiak óhaja nem valósult meg. A Kommunista Szövetség Muraszombati Járási Bizottságának beszámolója szerint az 1959-es évben a könyvtári tevékenység az elmúlt két évben stagnált. E beszámoló megemlíti azt is, hogy a kétnyelvű (lendvai) könyvtárnak összesen 7000 szlovén-magyar könyve van.¹¹⁰

III. 3. 8.

A Lendvai Népkönyvtár a 60-as években

A Szlovén Köztársasági Statisztikai Hivatalának adatai szerint a Lendvai Népkönyvtárnak 1960-ban 8317 kötete volt, 1961-ben pedig csak 7037. A könyvek száma egy év során több mint ezerrel csökkent, ami arra utal, hogy a rossz anyagi helyzet miatt a tönkrement könyvek helyett nem vásárolhattak újakat.¹¹¹ Az 1960/62-es években a könyvtár helyzete állandóan rosszabodott. A képviselő-testület anyagi támogatása is minimálisra csökkent. A Vajsz ház tulajdonosa felmondta a bérletet, és ismét költözködni kellett.

Így a könyvtár a Partizán utca (ma Fő utca) 18-as számú Tomka-féle házba került. Itt nagyobb helyiséget kapott, de olvasóterem nélkül. A könyvtáros a Népújság tudósítójának elmondta, hogy az 1963-as év elején a könyvtárnak mindössze 6000 szlovén-magyar könyve van, fele-fele arányban. Szerinte a selejtezés miatt csökken évről-évre a könyvek száma. Évenként kb. 550 olvasó volt, ennek 20 százaléka a környező falvak lakóiból adódott. A lendvai könyvtár tulajdonképpen egy központi községi könyvtár szerepét töltötte be, habár

¹⁰⁹ Pomurski Vestnik, 1957., 24. száma

¹⁰⁹ Poročilo okrajnega komiteja ZKS Murska Sobota za konferenco 1960. A Kommunista Szövetség muraszombati járási bizottságának beszámolója a konferencián 1960-ban

¹¹⁰ Podatek iz zavoda za statistiko SR Slovenije. A Szlovén Szocialista Köztársaság Statisztikai Hivatalának adatai.

ezt a helyzetét nem ismerték el. Štefan Banfi 1963-ban már tíz éve vezette a lendvai könyvtárt, és a könyvállomány felújításával voltak a legnagyobb nehézségei. Főleg azért, mert Lendva környékén kétnyelvű könyveket kellett beszereznie.

A községtől évente 200 ezer dinár segílyt kapott, és gyér saját jövedelme miatt is csak egy-egy példányt vásárolhatott a különböző új kiadásokból.¹¹² A magyar irodalom terjesztésében az újvidéki FORUM Könyvkiadó Vállalatnak is nagy érdeme volt, mivel évente kétszer meglátogatta a lendvai körzetet, a lakosságnak betekintést nyújtott az új könyvek választékába, és lehetővé tette, hogy az újonnan megjelent könyveket jutányosan beszerezzék. Már ekkor felmerült az az igény, hogy a Lendvai Népkönyvtár báziskönyvtára lehetne a falusi könyvtáraknak.

Tízéves könyvtárosi tevékenysége után, 1963 nyarán Štefan Banfi elköltözött Lendváról. Ekkor a községi közigazgatási szervek már belátták, hogy tiszteletdíjas könyvtárossal a könyvtár nem működtethető eredményesen. Így kapott a Lendvai Népkönyvtár teljes munkaidőre állandó könyvtárost *Szabó Ferenc* személyében. Ezt követően a lendvai községi képviselő-testület határozatot hozott a Népegyetem és a könyvtár

egyesítéséről, közös igazgatósággal. Így az egyesített anyagi eszközökkel eredményesebben láthattak hozzá a könyvalap felújításához s a könyvek osztályozásához is.¹¹³ Ekkor a könyvtár 6000 könyvből 2800 volt magyar nyelvű. Ez meglehetősen kevés, ha tekintetbe vesszük a könyvtár alapvető feladatait ezen a területen.

„A könyvtár küldetése ugyanis az, hogy nemcsak Lendva, hanem a szűkebb környék lakosságának is jó és hasznos magyar nyelven írt olvasnivalót biztosítson, felnőtteknek, diákoknak egyaránt. Mint elmondták, mintegy 150 000 dinárt magyar nyelvű irodalom vásárlására szántak, s a könyvtárban remélik, hogy hamarosan meg is rendelhetik a könyveket, és meg is kapják őket.”

Átszervezés előtt a lendvai könyvtár, Népszerűség, 1963., 37. szám

Ekkor már bevezették a szabadpolcos rendszert. A lendvai képviselő-testület 1964. április 8-án megalkotta a község statútumát. Ez a könyvtár fennállása óta először törvényesítette annak működését és a vele kapcsolatos anyagi, társadalmi kötelezettségeket. 76. szakasza kimondja, hogy gondoskodik a polgárok közös szükségleteiről a közművelődés, kultúra terén. A 101. szakasz szerint a könyvtárakat, olvasóköröket a községi képviselő-testület a saját

¹¹¹ *Látogatás a lendvai népkönyvtárban. Népszerűség, 1963/5. száma*

¹¹² *Átszervezés előtt a lendvai könyvtár. Népszerűség, 1963/37. száma*

költségvetéséből finanszírozza.¹¹⁴

A statutum kötelezettsége értelmében a könyvtár már 1964-ben nagyobb anyagi támogatást kapott. Ezáltal már ebben az évben többszáz új könyvet vásárolhattak, 272 magyar nyelvűt, és ezzel a magyar könyvek száma két és fél ezerre emelkedett.¹¹⁵

A katalógus ekkor még nem készült el, az olvasók a raktárszerű könyvtárteremben keresték ki az állványokról a könyveket. A Községi Nemzetiségi Bizottság új berendezést is szándékozott vásárolni a könyvtár részére. Hetente kétszer lehetett kölcsönözni.

A lendvai községi képviselő-testület 1966. november 2-án megtartott ülésén tárgyalt a lendvai könyvtár problémájáról. Ekkor megállapították, hogy az eredményes munka mellett még mindig anyagi nehézségekkel küzdenek. A könyvtár jövőbeni eredményes munkáját csak megfelelő anyagi támogatással lehet elérni.¹¹⁶ A községi képviselő-testület 1967-ben is napirendre tűzte a könyvtár működéséről szóló beszámolót. E szerint 1968-ban 16.700 könyve volt, és 17.915 kölcsönzést regisztráltak. Ritka példának számított, hogy a kölcsönzés aránya meghaladta az állomány nagyságát.

A dobronaki könyvtár és az általános iskolák könyvtárai is a lendvai könyvtár bázisához tartoztak. Az 1969-es évi beszámolóból az tűnt ki, hogy az intézmény az előző években eredményesen működött. Javaslat is született, hogy a Népkönyvtárt fel kellene jogosítani arra, hogy az egész község területén (Črenšovci, Turnišče, Göntérháza, Velika Polana) működő könyvtárak *báziskönyvtára* legyen.¹¹⁷

III. 3. 9.

A Lendvai Központi Könyvtár a 70-es években

1971-ben a lendvai képviselő-testület egy határozattal *Központi Könyvtárrá* minősítette a lendvai Népkönyvtárt. Felhatalmazta arra, hogy a község területén levő többi könyvtárakat is irányítsa. Ekkor 17.670 kötet volt az állománya. 1973-ban egy könyvtáros dolgozott benne. Majd a Községi Kultúrközösség támogatása lehetővé tette, hogy egy helyett hármat alkalmazzanak. Ezzel már meg lehetett kezdeni az eddig hiányzó katalógusrendszer elkészítését. 1974-ben került sor a korszerű helyiségek adaptálására a Köztársasági és Községi Kultúrközösségek anyagi támogatásával.

¹¹⁴ Lendva község statútuma, 1964.

¹¹⁵ Népújság, 1964./32.száma.

¹¹⁶ *Zapisnik skupščine Občine Lendava z dne 2. 11. 1966.* A lendvai községi képviselő-testület jegyzőkönyve 1966. 11. 12.

¹¹⁷ *Zapisnik Skupščine Občine Lendava z dne 28. 1. 1967, z dne 21. 11. 1969.* A községi képviselő-testület jegyzőkönyve, 1967. 1. 28. és 1969. 11. 12.

1976. február 8-án nyílt meg a korszerűen berendezett új könyvtár Lendván, a régi kaszárnya épületében, 24.700 kötetes kétnyelvű (szlovén, magyar) könyvállománnyal. Külön ifjúsági tagozata és szabadpolcos rendszere is volt.

Barátságos körülményeket nyújtott minden könyvtárlátogatónak.¹¹⁸ 53 különböző napilap és egyéb folyóirat, ebből 27 magyar nyelvű, állt az olvasók rendelkezésére. Lehetőség nyílt író-olvasó találkozók szervezésére, ugyanakkor a könyvtár szűkebb körű ünnepélyek és rendezvények otthonává is vált. A tagok száma 1500-ról 2100-ra emelkedett. Öt író-olvasó találkozót, hét könyvkiállítást szerveztek, ezeken összesen 7025 személy jelent meg. Könyvtárbemutatást is vállalt, és 27 iskolai csoportot fogadott 1137 tanulóval a könyvtár. A köztársasági rendszabályzat szerint ekkor a III. csoportba tartozott, illetve azon könyvtárak csoportjába, amelyek 20.000 – 50.000 fős lakosságot szolgáltak ki.

1977-ben a könyvtárosok száma bővült egy pedagógussal, aki a magyar olvasókkal foglalkozott. Így a könyvállományt már szakképzett munkaerővel lehetett szisztematikusabban feldolgozni. 1978-ban a Lendvai Központi Könyvtárnak 15.390 szlovén és 13.214

magyar nyelvű kötete volt. Mivel a község központi könyvtára lett a 70-es években, ezért gondoskodnia kellett a község területén levő helyi, illetve kölcsönkönyvtárakról, a vegyesen lakott, kétnyelvű településeken: Dobronakon, Göntérházán, és Völgyifaluban.

A lendvai Központi Könyvtár alapvető jellegzetessége, amely még ma is érvényes, a 70-es évek végén alakult ki. Ekkor vette fel hivatalosan a *Knjžnica-Könyvtár* nevet, amely kétnyelvű intézményre utal.

A könyvek és az elrendezés is azt mutatják, hogy olyan kétnyelvű intézményről van szó, amelyben a szlovén és a magyar olvasók azóta is egyaránt kielégíthetik olvasási igényeiket. A kétnyelvű könyvanyag az egyetemes tizedes osztályozás szerint van elrendezve. Erről a kétnyelvű könyvtári koncepcióról így írtak a községi közleményben:

„A polcokon egymás mellett állnak a szlovén és a magyar szépirodalmi művek, csak területenként (társadalmi, történelmi, regény stb.) vannak osztályozva. Így az olvasó Ivan Cankar Hlapec Jernej című művét a Jernej, a szolgálégény című fordítás mellett, Jókai Mór Zlati človek című szlovén fordítását pedig az eredeti Aranyember című mű mellett találja meg. A könyvek ilyen módon

¹¹⁸ Kericsmár Rózsa: *A kétnyelvű könyvtárak a lendvai községben. Nemzetiségi politika – nemzetiségi jog.* Lendvai és Muraszombati Magyar Nemzetiségi Érdekközösség, 1978., 66-71. p.

A lendvai könyvtár 1976-ban költözött az új, felújított épületbe, a régi kaszárnyába. Az eredetileg lakóház szerepét betöltő épület a világháború előtt a Laubheimer-villa nevet viselte.

történo elhelyezése a könyvtár munkájával és életével kapcsolatos mindennapi szükségletekből, illetve tapasztalatokból eredt.”

A kultúra, A könyvtár, Lendva község közleménye. Lendva, Občina, Község, 1981., 254 .p.

III. 3. 10.

A Lendvai Központi Könyvtár a 80-as években

A Központi Könyvtár 1987-ben 1185 magyar könyvet szerzett be. A magyar könyveket a vajdasági Forum Könyvkiadó Vállalatnál vásárolták többnyire, és ajándék címen is kaptak a magyarországi könyvtáraktól, pl. az Országos Széchényi Könyvtártól Budapestről 62 kötetet, újságokat és más anyagot. Cserében küldték a lendvai Központi Könyvtártól a Muravidéken megjelenő magyar és kétnyelvű kiadványokat (Naptár, Lendvai Füzetek...) és a Szlovéniában élő magyar alkotók műveit.¹¹⁹ Az olvasóteremben már 23 magyar nyelvű különböző időszakos kiadvány volt található. Gyűjtötték a helyi honismereti magyar anyagot is. 1988-ban a lendvai Központi Könyvtárban 60.000 könyv állt az olvasók rendelkezésére: 23.000 magyar és 37.000 szlovén. A állomány fele kint volt a 12 falusi könyvtárban. Az intézmény tevékenységéhez a lendvai

és a köztársasági kultúrközösségtől kapták az anyagi eszközöket. Ekkor a tagság száma meghaladta a 3300-at. A Központi Könyvtárban 20.000, a falusi könyvtárakban pedig 10.000 könyvet kölcsönöztek ki 1988-ban.

Ekkor már az olvasók betűrendes, szak- és címszókatalógust találhattak. Már vezették a központilag kiadott katalóguscédulák betűrendes rendszerét, amelyből a könyvtárhasználók információt szerezhettek a Szlovéniában, illetve szlovénul megjelent könyvekről. Az olvasók a könyvtár szolgáltatásait, a vasárnapot kivéve, minden nap igénybe vehették. A heti nyitva tartási idő 53 óra, a heti kölcsönzési idő pedig 37 óra volt. Az olvasók és a kölcsönzések nyilvántartása szerint az 1987-es évben 1965 olvasó 13.947-szer kereste fel a könyvtárt, és 20.650 könyvet kölcsönzött ki. Ezek 2/3-a szlovén, 1/3-a magyar volt. Az alaptevékenységen kívül 28 meseórát, több író-olvasó találkozót, irodalmi órát és kiállítás is szerveztek a könyvtárban. Már folyt a könyvtárközi kölcsönzés is országos szinten, de külföldről is kölcsönözthettek könyveket. A Központi Könyvtárnak ekkor 12 fiókkönyvtára volt, 7 szlovén és 5 kétnyelvű a magyarlakta területen (Dobronakon, Göntérházán, Völgyifaluban, Gyertyánosban és Petesházán). A fiókkönyvtárak részére a könyveket a Központi Könyvtár szerezte be és dolgozta

¹¹⁹ Zsoldos Zsuzsanna: *A könyvtári tevékenység Lendván*. A központi könyvtár az 1987-es évben c. fejezet. Naptár, 1989. Murska Sobota, Pomurska založba, 1988.,194-195. p.

fel. A kölcsönzést tiszteletdíjas könyvtárosok végezték. A 80-as évek végén már arra törekedtek, hogy számítógépeket alkalmazzanak, amelyek által a könyvtár tájékoztatósi központtá alakulhatna át, és más központokhoz is kapcsolódhatna. A 80-as évek végén még csak terv volt az on-line számítógépes katalógusépítés és a könyvtár informatizálása:

„A számítógép bevonása a könyvtári munkába azt jelentené, hogy a könyvbázis információs bázissá alakulna át. Így percekben belül eljuthatnánk Ljubjanától Belgrádig minden szükséges adathoz. A könyvek bibliográfiai leírását számítógépekre vinnék át. Ezzel meg lehetne gyorsítani a könyvtárak közti kölcsönzést is. Az ötletet Mariborban kezdeményezték, megvalósítása pedig elsősorban az anyagiaktól függ.”

Csuka Judit: Könyvtárunk a tudásgazdálkodás centruma. Népiújság, XXXII. évf. 28.szám, 1988. július 22., 4. p.

III. 3. 11.

A Lendvai Központi Kétnyelvű Könyvtár a 90-es években

A Lendvai Központi Könyvtár a 90-es évek közepéig, 1996-ig Lendva Község Kultúrintézetének részeként, egységeként működött, és 12 helyi könyvtár számára központi könyvtári szerepet töltött be. A 90-es évek elején

számos irodalmi est helyszíne volt. 1991 májusában mutatkoztak be a győri Műhely c. irodalmi folyóirat munkatársai és szerkesztői. Villányi László költő, a Műhely főszerkesztője mutatta be a jó hírű magyarországi folyóiratot. Szabó József, a Hazánk Könyvkiadó ügyviteli igazgatója ismertette Győr sokrétű művelődési tevékenységét, és bemutatta munkatársait is.

1992 márciusában A Magyar Kultúra Hónapja rendezvénysorozat keretében a lendvai könyvtárban sor került a vajdasági írók irodalmi estjére, amelyen Siflis Zoltán, Dudás Károly és Matuska Márton vajdasági írók és publicisták mutatkoztak be, a VMDK jeles vezetőiként. Ők foglalkoztak a vajdasági magyarokon esett háború utáni megtorlások kutatásával, feltárásával. 1992 márciusában Csoóri Sándor, a Magyarok Világszövetségének elnöke a lendvai könyvtárban találkozott Lendva város és a szélesebb környék polgáraival, előadásában ismertette a Világszövetség megújult szerepét és a magyar kultúrát egységesítő vállalkozását.

1993-ban is számos rendezvény, irodalmi est zajlott le a könyvtárban. A magyar nemzeti ünnep alkalmával mutatkozott be 1993 márciusában a szombathelyi Versmondó Stúdió, amely Bertók László előadóművész rendezésében a Segesvári rózsa című irodalmi összeállítással lépett a közönség elé. 1993 decemberében

a muravidéki magyar irodalom bemutatására került sor, amelyen a lendvai Versmondó Stúdió a muravidéki magyar költők verseiből adott elő egy csokorra valót. Az est vendégei voltak Csörgits József baranyai magyar, Gál Sándor kassai költő, a Keleti Napló szerkesztője, Pomogáts Béla irodalomtörténész Budapestről, Kolczonay Katalin az Anyanyelvi Konferencia alelnöke, Dezső János vajdasági újságíró és Szűnyogh Sándor, valamint Bence Lajos a Muravidékről. Az irodalmi estet a Magyarságtudat kisebbségben című konferencia előestéjére szervezte a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Önigazgatási Közösség és a lendvai könyvtár.

1994-ben hat irodalmi estre, könyv- és folyóirat-, tanulmánykötet-bemutatójára került sor a lendvai könyvtárban. 1994 februárjában Varga Sándor *A Lendva-hegyi bortermelés* című helytörténeti könyvét Kericsmár Rózsa újságíró, helytörténeti író mutatta be.

A Nemzetiségi Művelődési Intézet és a lendvai könyvtár szervezésében 1994 márciusában ismertette az olvasókkal Halász Albert *cor-kór, kór-kör* című verseskötetét Bence Lajos költő, irodalomtörténész.

1994 áprilisában Kondákor Györgyi lenti és Bence Lajos lendvai költő közösen mutatkozott be a lendvai közönségnek. Verseiket zalaegerszegi előadóművészek tolmácsolták. A műsort Kiss Gábor, a zalaegerszegi

Deák Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója és Zver Ilona lendvai könyvtáros vezették.

1994 júniusában vajdasági írók: Ladányi István író, költő, kritikus és Rajlsi Emese műfordító, újságíró bemutatkozására és az Ex Symposium bemutatására került sor. Ez év júliusában a Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből című kötetet mutatta be dr. Gráfik Imre és Göncz László. Halász Albert *Az alsólendvai sajtó és a néprajz 1889-1919* című könyvét 1994 decemberében Göncz László méltatta a lendvai könyvtár közönsége előtt.

III. 3. 12.

A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva a 2000-es években

A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva Muravidéken az egyedüli *kétnyelvűnek* minősülő városi (nyilvános) könyvtár, amely egyszerre gyűjti mind a szlovén, mind a magyar könyvállományt, és *nemzetiségi programokat* is kivitelez. A magyar nemzetiségi könyvtár státusáért már 2001-ben megindult a politikai harc, önkormányzati és minisztériumi szinten. A státus-problémát a Lendva Községi Magyar Önkormányzat 2001. február 26-án a 7. rendkívüli ülésén napirendre tűzte és meg is vitatta. A hivatalos vitát és kérelmet felterjesztették a Szlovén Művelődési Minisztériumba:

„A lendvai Községi Magyar Önkormányzat 17. rendes ülésén hozott határozata értelmében Tomka György, a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség Tanácsának az elnöke megbeszélést kezdeményezett azzal a céllal, hogy az öt nemzetiségileg vegyesen lakott község magyar nemzetiségi tanácsai, valamint az MMÖNK Tanácsa közös véleményt alakítson ki a Lendvai Könyvtár szerepéről. A lendvai könyvtárnak a nemzetiségi programot koordináló könyvtár szerepét kellene betöltenie a nemzetiségileg vegyesen lakott területen. A lendvai Községi Magyar Önkormányzat tanácsának állásponjtja A könyvtárosságról szóló törvénytervezetet illetően a következő: A könyvtárosságról szóló törvénytervezetnek tartalmaznia kell azt a nemzetiségi különjogot, mely szerint a nemzetiségi programot koordináló és végző könyvtár a nemzetiségileg vegyesen lakott területen legyen.”

A lendvai könyvtár problematikájának a megvitatása, jegyzőkönyv a Lendvai Községi Magyar Önkormányzat tanácsának 7. rendkívüli üléséről, 2001. február 26-án, 2.p.

A Lendva Községi Magyar Önkormányzat, a Lendvai Könyvtár társalapítója a könyvtár tanácsába egy nemzetiségi tagot nevez ki, aki a magyar közösség állásponjtját képviseli, és évente beszámolót készít a tanácsnak az elvégzett munkáról. A Lendva Községi Magyar Önkormányzat

tanácsa megkérte Žoldoš Zsuzsannát, a Lendvai Könyvtár igazgatóját és Kepe Lilit, hogy készítsék el a tanács által A könyvtárosságról szóló törvénytervezethez javasolt törvénymódosításokat, annak szellemében, hogy a tervezetnek tartalmaznia kell azt a nemzetiségi különjogot, mely szerint a nemzetiségi programot koordináló és lebonyolító könyvtár a nemzetiségileg vegyesen lakott területen legyen. A törvénymódosítási javaslatot Pozsonec Mária nemzetiségi országgyűlési képviselő asszony által a Szlovén Országgyűlés elé terjesztették. Ő a törvényjavaslat 23. szakaszához a következő módosítási javaslatot nyújtotta be az országgyűlésnek:

„A minisztérium, amely a kultúráért felelős, határozza meg a nemzetiségi területen a megyei könyvtár szerepét a nemzetiség számára.”

„Magyarázat. Az említett példa arra vonatkozik, hogy a megyei könyvtár területileg nem azon a területen, nem abban a régióban van meghatározva, ahol a nemzetiség él. Pl. a megyei könyvtár körzete Muraszombatban nincsen nemzetiségi területen, míg Lendván, ahol kb. 6900 magyar nemzetiségű lakos él, a könyvtár nem jutott központi szerephez. Ezért volna szükséges a Lendvai Könyvtár statusát módosítani és összhangba hozni a nemzetiségi különjogokkal a kultúra területén.”

Kiegészítés a könyvtárosságról

szóló törvényjavaslatához, második tárgyalás, Ljubljana, Szlovén Köztársaság Országgyűlése, iktatószám: 611-03/00-2/3.

Ugyanakkor a Lendva Községi Magyar Önkormányzat tanácsa 17. rendes ülésén, amely 2001. február 5-én volt, elhatározták, hogy megkérik Lendva polgármesterét, Kocon József urat: a két magyar szakos könyvtáros fizetését a község biztosítsa, s ennek költségét mutassa ki 2001. évi költségvetésében, továbbá mielőbb rendezze a Lendvai Könyvtár helyiségproblémáját. A parlamenti képviselő asszony, Pozsonec Mária véleménye 2001. május 28-án a Lendvai Községi Magyar Önkormányzat tanácsán A könyvtárosságról szóló törvényre beadott módosításokról ez volt: "A magyarságon belül kialakult nézeteltérésre a nemzetiségi programot koordináló könyvtár meghatározását illetően a beadott módosítások elfogadását nem tartotta valószínűnek."¹²⁰ A kialakult nézeteltérés az őrségi magyarság önkormányzatai, valamint a Lendvai és a Dobronaki Községi Magyar Önkormányzatok között alakult ki. A Šalovci, Hodosi és Moravske Toplice-i Községi Magyar Önkormányzatok a muraszombati Tanulmányi és Területi Könyvtárhoz tartoznak területileg, amely bibliobusz segítségével látta el az őrségi kétnyelvű (magyar)

településeket. Az őrségi magyar önkormányzatok nem támogatták, hogy a Lendvai Könyvtár koordinálja a nemzetiségileg vegyesen lakott települések könyvtárügyét, vagyis nem akartak Lendvához csatlakozni a nemzetiségi könyvtár tekintetében. Pozsonec Mária országgyűlési képviselő asszony ezt követően nem vétózta meg a Szlovén Országgyűlésben A könyvtárosságról szóló törvényre beadott módosítást, mivel a képviselőt a vétójog kizárólag a nemzetiséget érintő törvények tárgyalásánál illeti meg. Így a Szlovén Országgyűlés 2001. májusában elvetette a beadott törvénymódosítási javaslatot. A Lendvai Könyvtár nem kapta meg a központi nemzetiségi programot koordináló könyvtár státusát. Ezzel a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárt hatalmazták fel, annak ellenére, hogy a megyei könyvtár nem a nemzetiségi területen működik. A Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség külön jogainak biztosításáról szóló egyezmény 1992-től érvényes. Az ennek a megvalósítását figyelemmel kísérő *Szlovén-Magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság* 2000. február 4-én Ljubljanában tartotta meg V. közös ülését. Jegyzőkönyvében a következő elvárások merültek fel a nemzetiségi könyvtárüggyel kapcsolatosan: „A szlovén fél a

¹²⁰ Jegyzőkönyv. A Lendva Községi Magyar Önkormányzat Tanácsának 18. rendes üléséről, amelyet 2001. május 28-án tartottak. Ad/12. A könyvtárosságról szóló törvényre beadott módosítási javaslatok, 6. p.

kulturális örökségről és könyvtárakról szóló törvénnyel összhangban előkészíti a Lendvai Múzeum és Könyvtár jogi helyzetének megfelelő rendezését.” Ez sajnos elmaradt. Majd 2001. május 9-én a Vegyes Bizottság Szentgotthárdon tartotta meg VI. ülését, s jegyzőkönyvének A művelődés és tájékoztatás területétén című fejezetében újra felmerült ugyanaz a követelmény: „A szlovén fél a könyvtári törvény módosításával biztosítsa, hogy a nemzetiségi koordinációs könyvtár a kétnyelvű területen legyen.” De mégsem történtek változások, vagyis a szlovén fél nem teljesítette az szlovéniai magyar nemzetiség könyvtárügyi elvárásait, illetve nem rendezte ezt a magyar nemzetiség szolgálatára, javára.

A Knjižnica Lendava - Könyvtár Lendvának a 2001-es statisztikai adatok szerint 71.484 kötetes szlovén és 31.306 kötetes magyar nyelvű könyvvállománya volt, vagyis összesen 102.790 könyv állt a kölcsönzők rendelkezésére.

Néhány általános adat a könyvtárról

A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva kétnyelvű területen működő önálló közintézmény, nyilvános könyvtár, amely a tevékenységét hét község területén végzi - így információs hálózatához 12 tartozik (5 fiókkönyvtár kétnyelvű, 7 pedig egy nyelvű területen helyezkedik el). A szóban forgó 7 község összlakossága 24.824 fő, ebből két községben

(Lendva és Dobronak) él a magyar nemzetiség, együtt valamivel kevesebb mint 5000 fő. A könyvtár alapítója a Lendva és a Dobronak Község, társalapítója a Lendva és a Dobronak Község Magyar Nemzetiségi Önkormányzata. A többi 5 község szerződéses partnerként járul hozzá a tevékenység (anyagi) támogatásához (2004-es adatok alapján).

A könyvtár tevékenysége

Mindannyian tudjuk, hogy a könyvtár küldetése elsősorban ellátni az állandó és zökkenőmentes tevékenységét, és eleget tenni a felhasználók műveltségi, kulturális és szórakozási igényeinek. A könyvtár e szellemben végzi az általános közkönyvtár feladatait: korhatárra és érdeklődési körre való tekintet nélkül segíti az önképzést, az oktatást és az általános műveltség fejlesztését. Szolgáltatásait bárki igénybe veheti, aki használatának szabályait betartja. Alaptevékenységei közé tartozik: dokumentumok gyűjtése, feldolgozása, feltárása, kölcsönzése, olvasótermi használat lehetősége, információközvetítés, internetszolgáltatások, különböző rendezvények szervezése stb.

A könyvtárnak 2004-ben 5619 tagja volt, 27.426 látogatás alkalmával 107.662 egységet kölcsönöztek ki. Ezek a számok önmagukban nem mondanak sokat, de a korábbi évekkel összehasonlítva kitűnik, hogy a látogatottság és a kikölcsönzött anyag

trendje növekedést mutat.

Ugyanebben az évben kb. 40 rendezvényt szerveztek: meseórákat, könyvtári órákat, irodalmi esteket, diavetítéseket, koncerteket stb. Többek között bemutatták a Papp József, muraszombati könyvtáros által készített *Szlovéniai magyarok virtuális lexikonát*, a *Pannon Tükör* c. irodalmi folyóiratot; megismertették a modern magyar írónt, Bozai Ágotát. De járt náluk már Janikovszky Éva, Békés Pál, Marék Veronika, Kukorelly Endre is.

Nemzetiségi program

Az új könyvtári törvény, amely 2001-ben lépett hatályba, előírja a kétnyelvű területen működő könyvtárak feladatát, és pedíg hogy egy ilyen könyvtár köteles az ott élő nemzetiség számára a nemzetiség nyelvén nyújtani a könyvtári szolgáltatást. (Tudniillik Szlovéniában két őshonos nemzetiség él: olaszok a Tengeremelléken és magyarok a Muravidéken. Így a könyvtár a törvénnyel összhangban a Lendvavidéken élő magyar nemzetiség számára is lehetővé teszi a könyvtári ellátást. Évente kb. 1000 egységgel bővül a magyar nyelvű anyag: ezeknek zömét egy nagykanizsai könyvesboltból szerzik be.

A könyvtárnak helyismereti gyűjteménye is van, amelyet folyamatosan bővítenek hungarika anyaggal: minden olyan helyi vonatkozású magyar, szlovén vagy

kétnyelvű dokumentumot gyűjtenek, amely muravidéki magyar szerző tolla alól került ki vagy a muravidéki magyarságot illeti.

Gyűjteményükben található még a Népújság a muravidéki magyarok hetilapja évfolyamainak mikrofilmes változata (mikrofilmleolvasó is van). A Népújságot egyébként egy EasyArchiv nevezetű számítógépes adatbázisba viszik be, amelyben a feldolgozott cikkek fontosabb bibliográfiai adatai (szerző, cím, forrás) mellett rövid annotáció és tárgyszavak segítik az olvasót a keresésben.

A nemzetiségi programhoz tartozik az anyaországgal való kapcsolatuk is, több magyarországi könyvtár bevonásával (a Lenti Városi Könyvtár, a zalaegerszegi megyei és városi könyvtár, az OSZK, az OPKM, a szombathelyi megyei könyvtár stb.). Minden évben szakmai kirándulást szerveznek Magyarországra: 2004-ben Szombathelyen és Kőszegen látogatták meg a kollégákat.

Ezenkívül részt vesznek különböző magyarországi konferenciákon és tanfolyamokon is. Legutóbb ott voltak a zalaegerszegi városi könyvtár által szervezett szakmai napon és Budapesten, a magyar könyvtárosok VI. világtalálkozásán. Vendégül is látnak más különböző csoportokat: 2004-ben jártak náluk Devecserről és a Zala Megyei Könyvtárosok Egyesületének tagjai is meglátogatták őket. Már több mint öt éve részt

vesznek a zalaegerszegi Városi Könyvtár által szervezett megyei József Attila Szavalóversenyen. Innen a lendvai szavalók mindig szép eredménnyel térnek haza.

A könyvtár állománya

A könyvtár a saját és a fiókkönyvtárak állományát a kategóriájukra vonatkozó gyűjtőköri szabályzat alapján fejleszti. A 2004-es adatok alapján az állomány 118.790 egység (114.329 könyv és 4461 nem könyv jellegű dokumentum), ebből 32.997 magyar nyelvű. Ezenkívül a könyvtárban kb. 1000 kisnyomtatvány (meghívók, szórólapok stb.) és plakát található. 2004-ben 202 folyóiratból lehetett válogatni, ebből 64 magyar nyelvű állt az olvasók rendelkezésére.

Számítógépek a könyvtárban

Szlovéniában 1996-tól egy COBISS nevezetű számítógépes rendszer működik, amely már közel 300 különböző könyvtár állományába nyújt betekintést. Az osztott katalógus segíti a feldolgozó munkát, hiszen a rendszer az „egyszer feldolgozott, többször felhasználható” elvet követi, amely lényeges időmegtakarítást jelent a feldolgozók számára (a magyar nyelvű könyvek feldolgozását kivéve). Ennek a rendszernek a Lendvai Könyvtár is tagja, így az állomány feltáró katalógusa számítógépes formában is elérhető. Szinte a teljes anyag gépesítve van már, így a világhálón is megtalálható.

Hét számítógép áll az olvasók rendelkezésére, valamennyi internet elérhetőséggel. A szolgáltatás ingyenes.

A könyvtár finanszírozása

A tevékenységéhez szükséges anyagiakat a könyvtár a következőképpen szerzi meg: elsősorban közpénzekből (az alapítóktól és a szerződéses partnerektől), a kulturális minisztériumtól (tőlük származik a támogatás a nemzetiségi programra és részben a könyvtári anyag beszerzésére is), saját bevételből (fizetett szolgáltatások, könyvtárközi kölcsönzés stb.) és más forrásokból, pl. pályázatok által.

A könyvtári dolgozók

A könyvtár 9 embert foglalkoztat, ebből 7 képesítettet és egy-egy számvevőt, ill. technikai munkatársat.

A könyvtárépület

A könyvtár egy gyönyörű épületben (egykori villában) helyezkedik el, de sajnos már rég kinőtte a helyiségeit, így új könyvtárra lenne szüksége a városnak. A szakemberek és az illetékesek már két tervet is kidolgoztak erre.

III. 3. 13.

A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva nemzetiségi programja

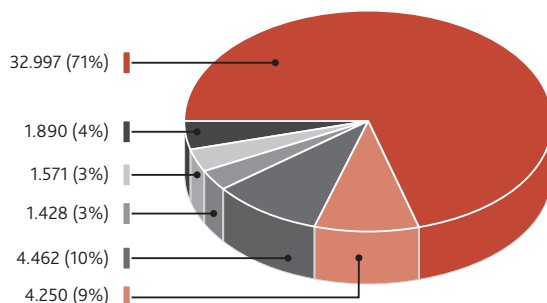
A könyvtári tevékenység keretében a magyar nemzetiségi kultúra programtervezetének megfelelően hajtja végre a nemzetiségi programot a Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva. Ezt a Szlovén Művelődési Minisztérium finanszírozza, leginkább két területre: a könyvtári

tevékenységre és az úgynevezett hungarológus (magyar) könyvtáros tevékenységére, munkakörére kiterjedően.

A könyvtári tevékenységhez a magyar könyvek és folyóiratok beszerzése, a kétnyelvű ügyintézés, az olvasókkal való foglalkozás a központi könyvtárban és kétnyelvű fiókkönyvtárakban, valamint a magyarországi könyvtárakkal való együttműködés tartozik. A magyar

A lendvai Kétnyelvű Könyvtárnak és fiókjainak magyar könyvállománya

A könyvtár illetve a fiók megnevezése	Könyvek száma
● Kétnyelvű Könyvtár Lendva	32.997
● Göntérháza	4.250
● Dobronak	4.462
● Gyértyános	1.428
● Petesháza	1.571
● Völgyifalu	1.890
Összesen	46.598

A lendvai Kétnyelvű Könyvtárnak és fiókjainak magyar könyvállománya

könyvek mellett a könyvtár magyar videókazettákat, CD-ROM-okat és 52 különböző magyar folyóiratot, újságot vásárol. A kétnyelvű (szlovén-magyar) ügyintézés a kétnyelvűségi pótlékot, a reklámanyagot, a továbbképzések finanszírozását, a honismereti anyag elektronizálását és számítógépes feldolgozását, a könyvújdonságok listáját stb. jelenti. Az olvasókkal való foglalkozás a kölcsönzést, az információközvetítést, a meseórákat, a gyermekkönyvtárosi feladatok végzését, valamint az alsós és felsős tanulók és a középiskolások bibliopedagógiai óráit foglalja magában. A magyarországi könyvtárakkal való kapcsolattartás a könyvcserére és a folyóiratcserére értendő, amely az országos Széchényi Könyvtárral, a lenti Városi Könyvtárral, a budapesti Országos Pedagógiai Könyvtárral folyik elsősorban, de kiterjed a szakmai konferenciák, szimpóziumok, találkozók látogatására is. Ezen kívül a Magyar Könyvtárosok Egyesületében végzett tevékenységekre, a kisebbségi könyvtárosok együttműködésére, a határon túli magyar könyvtárosok találkozóira, valamint a magyar könyvtárosok világtalálkozóira. A program tartalmazza a magyarországi könyvtárlátogatásokat, sőt tervbe vették a határon túli egyéb országokban lévő magyar könyvtárak látogatását is.

2002-ben újra felvetődött a lendvai könyvtár esetében két hungarológus (magyar) könyvtáros finanszírozása, tudniillik a zökkenőmentes könyvtári

munka érdekében megfelelő könyvtárosokra is szükség van. 1999-től problémák adódtak a két magyar könyvtáros fizetésének előteremtésével. 2002-ben a Szlovén Művelődési Minisztérium megvonta a lendvai könyvtár két hungarista könyvtárosától a 80%-os anyagi támogatást, mivel Lendva polgármestere nem ígérte meg az említett minisztériumnak, hogy a magyar könyvtárosok fizetését 20%-ban támogatná. A könyvtár tanácsa és az igazgatónő megtárgyalta a problémát, és azt ajánlották, hogy a továbbiakban is a Szlovén Művelődési Minisztérium fedezze a magyar könyvtárosok teljes fizetését.

III. 3. 14.

A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva kulturális és művészeti kapcsolata a Zala megyei könyvtárakkal

Már több éve, hogy együttműködési megállapodást írnak alá a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség, Vas Megye, valamint Zala Megye közgyűléseinek elnökei, mint együttműködő felek. Éves programmal erősítik meg a megállapodás tartalmát az oktatás, a pedagógiai kapcsolatok, a kulturális és művészeti kapcsolatok terén. Így a lendvai könyvtár és a Deák Ferenc Megyei Könyvtár között egy évre szóló és évente megújuló szakmai kapcsolatot

és széles körű együttműködést terveznek. A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva szervezésében lendvai tanulók is bekapcsolódnak a József Attila szavalóversenybe, amelyet a Deák Ferenc Megyei Könyvtár szervez, valamint az említett könyvtár bevonja a lendvai gyerekeket a zalai Gyermekek-könyvtáros Műhelybe és más olvasási versenyekbe, rendezvényekbe, amelyek az év folyamán zajlanak Zalaegerszegen. Az együttműködő könyvtárak kölcsönösen meghívják egymás képviselőit, szakembereit az évi országos könyvtáros-konferenciákra. A Zala megyei könyvtárak segítik a Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendvát irodalmi estek, előadások és egyéb magyar jellegű könyvtári programok szervezésében.

Gellén Béláné, a lenti Városi Könyvtár igazgatója a lendvai könyvtárral és a muravidéki magyarokkal való együttműködésről a következőképpen nyilatkozott:¹²¹

„Földrajzi helyzetünkől következik, hogy nincsen vége a magyar községeknek, annak ellenére, hogy határsávok választanak el bennünket. Élő és régi kapcsolatunk van a lendvai könyvtárral. A lendvai kétnyelvű könyvtár magyar nyelvű könyvtárájának zömét Magyarországon szerzi be, és

módszertani segítséget is nyújtunk. A zalai kiadványokból ingyen és bérmentesen küldünk a lendvai könyvtárnak. Két évvel ezelőtt 17 hazai folyóiratot fizettünk elő a részükre, de a kijuttatás késéssel történt, és úgy éreztük, hogy nem olyan hatékony ez a segítség, mint ahogy gondoltuk. Inkább könyveket vásárolunk a lehetőségeinknek megfelelően. Alapfokú könyvtári tanfolyamunkon a lendvai könyvtárosok is részt vettek. A foglalkozások közül elsősorban a gyerekekkel való munka érdekli őket. Szerintem van olyan kapcsolatunk, mint bármelyik községi könyvtárral.”

III. 3. 15.

A Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva kétnyelvű helyi könyvtárai

Amikor 1964-ben a muraszombati könyvtár Lendva Község területén is megkapta a központi könyvtár szerepet, nyomban hozzáálltak a könyvtári hálózat megszervezéséhez a községben. Közismert dolog, hogy ezen a területen él a magyar nemzetiség zöme, azért először Lendván alapítottak központi könyvtárat, majd pedig hozzáálltak a határmenti községekben is a könyvtári hálózat kiépítéséhez.¹²² Majdnem két évtized alatt sikerült mindazon helységekben

¹²¹ Zágorec-Csuka Judit: *A könyvtár szellemi és információs központ. Beszélgetés Gellén Bélánéval, a Lenti Városi Könyvtár igazgatójával.* Népszáság, 1994., XXXVIII.évf., 14. szám, április 8., 6.p.

¹²² Kuzmič Franc: *Kétnyelvű könyvtárak Muravidéken.* Naptár '83. Murska Sobota, 1982., 91. p.

könyvtárakat alapítani, amelyekben az emberek és a társadalmi tényezők készek voltak segíteni a szervezésben. A lendvai község 1980-as jelentéséből megtudhatjuk, hogy milyen volt a kétnyelvű helyi könyvtárak állománya és felszerelése 1980-ban *Göntérházán, Dobronakon, Völgyifaluban és Gyertyánosban*.

A legerősebb vidéki könyvtár a dobronaki volt 4645 könyvvel, a göntérháziban 3447, a völgyifalusiban 832 és a gyertyánosiban 336 könyv volt. Ekkor a göntérházi könyvtárnak volt a legtöbb (219) tagja, a látogatók száma elérte a 987-et, s évente 2852 könyvet kölcsönöztek ki az olvasóknak.

III. 3. 16.

A Lendvai I. számú Kétnyelvű Általános Iskola könyvtára

Az állományt a *Knjižnica 4.13* számítógépes iskolakönyvtári program szerint dolgozzák fel, amelyet a Nova Gorica-i SAOP számítástechnikai cég készített az iskolai könyvtárak számára az Oktatási Minisztérium megbízásából. Az említett cég végezte a program telepítését az iskolákba, és a könyvtárosok továbbképzését is ők szervezték meg. A könyvtár nem tagja a COBISS integrált könyvtári rendszernek. 12.000 magyar és 25.000 szlovén könyvvel rendelkezik, és a legnagyobb iskolai könyvtárnak számít a nemzetiségi

területen. Kapcsolatot tart a szentgotthárdi általános iskolákkal, és 2001-ben vette fel a kapcsolatot a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral. A dobronaki, göntérházi és pártosfalvi kétnyelvű általános iskolákban szintén számítógépes kölcsönzés-nyilvántartást végeznek és a könyveket is számítógépen dolgozzák fel. Nehézségekbe ütközik, illetve nem létezik a magyarországi iskolai könyvtárakkal való *számítógépes kapcsolat* felvétele, mivel Magyarországon majdnem minden iskolai könyvtár más-más programot használ.

Évente kb. 600 szlovén és kb. 200-300 magyar könyvet vásárolnak, összesen 1,5 millió tolar értékben, s ehhez jön még a pályázati forrásból vásárolt magyar könyvek értéke is (Lendvai Magyar Nemzetiségi Önkormányzat és Illyés Alapítvány). A magyar könyveket általában a Bánffy könyvesboltból szerzik be, de Magyarországon is vásárolnak. A könyvtár tevékenysége nem merül ki a könyvek beszerzésében, nyilvántartásában, kölcsönzésében. Emellett működik egy kitűnő mozgalom, az *olvasási verseny* mint könyvtári program. Valószínűleg ennek az olvasási kedvnek is nagy szerepe van abban, hogy minden évben sok tanuló jelentkezik a Petőfi Sándor Tanulmányi Versenyre, melynek keretében egy-egy igényes regény megismerésére és alapos feldolgozására van szükség. A lendvai I. sz. Kétnyelvű Általános Iskola könyvtárában Kocon József és

Zágorec-Csuka Judit könyvtárosok dolgoznak.

munkaidőben dolgoznak bennük a könyvtárosok.

III. 3. 17.

A kétnyelvű általános iskolák könyvtárai

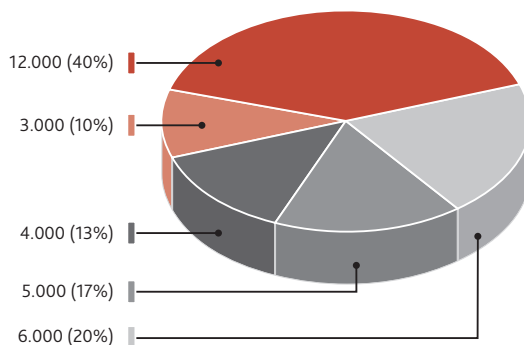
A Dobronaki, göntérházi és a pártosfalvi kétnyelvű általános iskolákban is működnek kétnyelvű iskolai könyvtárak, és kétharmados

A Dobronaki kétnyelvű általános iskolai könyvtárban Horvát Ágota a könyvtáros, 2000 magyar és 4000 szlovén nyelvű könyvük van, a feldolgozás számítógépen történik. A magyar könyveket a Bánffy könyvesboltban szerzik be.

A göntérházi kétnyelvű általános

Az iskolai könyvtárak magyar könyvvállománya

A könyvtár illetve a fiók megnevezése	Könyvek száma
● Kétnyelvű Középiskola Lendva	6.000
● KÁI Pártosfalva	5.000
● KÁI Göntérháza	4.000
● KÁI Dobronak	3.000
● 1. Sz. KÁI Lendva	12.000
Összesen	30.000

Az iskolai könyvtárak magyar könyvvállománya

iskolában Šebjanič Valéria a könyvtáros, 4000 magyar nyelvű és 3000 szlovén nyelvű könyvük van. Évente pályázati pénzekből vásárolnak 2-300 magyar könyvet.

A pártosfalvi kétnyelvű általános iskolában Dávid Gabriella a könyvtáros, 5000 magyar és 10.000 szlovén nyelvű könyvük van. Pályázati pénzekből vásárolnak magyar könyveket a Bánffy könyvesboltban Lendván.

III. 3. 18.

A Lendvai Kétnyelvű Középiskola könyvtára

1960-tól működik a lendvai Kétnyelvű Középiskolában a könyvtár. A tanárok általában fél munkaidőben helyezkedtek el könyvtárosként. Kepe Klára volt az első, aki 1992-óta teljes munkaidőben dolgozik. Könyvtári órákat és szakmai tanácsadást is tart. Az állomány számítógépes feldolgozása 1992-ben kezdődött. Jelenleg 18 000 könyvük van, ebből 6000 magyar nyelvű. 60 folyóirat, illetve periodika (szlovén-magyar) jár a középiskolába. A magyar könyveket pályázatokon nyert pénzen vagy magyarországi könyvvásárokon is vásárolják. A középiskolának van honlapja, ezen a könyvtárunk is elérhető.

III. 4.

A MARIBORI EGYETEM MAGYAR TANSZÉKÉNEK KÖNYVÁLLOMÁNYA

A tanszéki oktatók és bizonyára a hallgatók vágyai közé is tartozik a rend a tanszéki dokumentumgyűjteményben, ezen belül elsősorban a könyvek között.

Dr. Bokor József egyetemi tanár, volt tanszékvezető néhány hallgató segítségével (szak)csoporthoz rendezte a könyvállomány egy részét, és pedig úgy, hogy külön polcokra állították a szépirodalmat és külön a szakirodalmat, elválasztva egymástól a történelmi, földrajzi, nyelvészeti, néprajzi témájú könyveket és a tankönyveket.

Így a könyvgyűjtemény szabadpolcos rendszerben állt a hallgatók rendelkezésére. A könyveket szabadon lehetett kölcsönözni, korlátlan mennyiségben és felügyelet nélkül. Ennek az lett a következménye, hogy nem kerültek vissza a helyükre, s néhány év múlva a kiszabott rend felborult, a keresett könyvet már szinte képtelenség volt megtalálni.¹²³

A Maribori Egyetem Pedagógiai Karának dokumentumkészletei, könyvállománya

Az egyetem szinte minden tanszékének van saját dokumentumkészlete. Igaz, talán nem mindegyik olyan gazdag, mint a magyar tanszékeken lévő. Kivétel ez azért is, mert az egyetem könyvtárában magyar nyelvű szak- és szépirodalom egyáltalán nem vagy csak alig található – néhány kivételtől eltekintve azonban a meglévők sincsenek katalogizálva.

Ezt figyelembe véve megnőtt a magyar tanszékeken lévő állomány fontossága, különösen a magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók számára, hiszen Mariborban másutt aligha vagy egyáltalán nem tudnák beszerezni a kötelező irodalmat. Mindez viszont nem elegendő ok arra, hogy a magyar tanszékeken hozzáférhető állomány egy külön, elszigetelt könyvtár legyen, saját számítógépes könyvtári programmal, biztonsági berendezéssel stb. Tudomásom szerint az ilyen és hasonló ötletek nem szoktak

¹²³ Horvat Livija: *A Magyar Tanszéki Könyvállomány egy részének számítógépes feldolgozása*. Diplomamunka. Maribor, Maribori Egyetem Pedagógiai Kara, Magyar Nyelv és Irodalmi Tanszék, 2003., 2-16. p.

termő talajra hullni, mivel nemcsak a magyar tanszék, hanem a többi kisebb állományú tanszék is szeretne saját könyvtárát saját helyiségeiben, a széttagolás pedig csonkítaná a kar könyvtárának univerzális, átfogó voltát.

A Maribori Egyetem Pedagógiai Karán, illetőleg jogelődjében, a Pedagógiai Akadémián immár több mint húsz esztendeje van magyar szakos tanárképzés. Még ennél is jóval régibb a múltja Mariborban a magyar lektorátusnak, amelynek működése a 60-as évek második felében indult meg. A magyar nyelvű könyvek, folyóiratok gyűjtését már a lektorok elkezdték, de a tanszéki könyvállomány megalapozása tulajdonképpen a 70-es évek végén, a 80-as évek elején vett nagyobb lendületet. A tanszék könyvállományát a 70-es – 80-as években elsősorban a különféle ajándékok alapozták meg. A könyvek zöme ugyan főként magyarországi könyvkiadóktól, a külföldi magyaroctatásért felelős intézményektől (pl. minisztérium, Nemzetközi Hungarológiai Központ) származott, de fontos szerepet játszott a könyvállomány gyarapításában a Pedagógiai Akadémia testvérintézményétől, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolától származó könyvanyag is, amely többnyire ún. könyvcseré formájában jutott Mariborba (ugyanúgy, ahogy Szombathelyre is szép számú szlovén nyelvű könyv, kiadvány került). Űde színfoltként említhető meg a felsoroltak mellett

egy maribori magánajándék is, amikor Zinka Flisar asszony minden ellenszolgáltatás nélkül a tanszéknek adományozott elhunyt újságíró férje magyar nyelvű könyveiből mintegy 200–220 példányt. Tudni kell, hogy az utóbbi 6–8 évben ugyanakkor döntően a magyarországi pályázatokon nyert pénzekből gyarapszik a tanszéki könyvtár, nem kis gondot okozva az oktatóknak a beszerzéssel és a helyszínre juttatással. De a legutolsó két évben a pályázati pénzek is elapadtak, mert Magyarországról – koncertráltan – más, nagyobb határon túli intézmények fokozott támogatására került sor.

Annak ellenére, hogy a maribori Magyar Tanszéknek megvan az oktatáshoz szükséges legalapvetőbb könyvanyaga, rendkívül nehézkes, illetőleg több tekintetben is célszerűtlen és kaotikus a tanszéki könyvállomány használata. Ennek az a legfőbb oka, hogy a könyvanyag nincs szakszerűen feldolgozva, rendszerezve, katalogizálva. Ezért ha lépést akar tartani a korrall, illetőleg hatékonyabbá kívánja tenni az információszerzést, a magyar tanszék is rákényszerül a változtatásra. A közeljövőben minden valószínűség szerint szüksége lesz a számítógépes feldolgozásra, és nemcsak a könyvek terén, hanem az összes dokumentumtípus tekintetében.

A Magyar Tanszék közgyűjteményének jellemzői

Az egyetemi tanszéki könyvgyűjteménynek a legfontosabb feladata az, hogy állománya tege lehetővé a magyar nyelv és irodalom szakterület ismeretanyagának legmagasabb szintű elsajátítását. A gyűjteménynek egyértelműen az oktatást és a kutatást kell szolgálnia, illetve nyújtania azokat a segédeszközöket, amelyek a tanárok és diákok felkészüléséhez szükségesek. Dokumentumtípusok tekintetében ez elsősorban könyveket és időszaki kiadványokat jelent, de bármilyen más dokumentumtípus számba jöhet, amely az oktató- vagy kutatómunkához szükséges információt tartalmaz.

A tanszék – igényei szerint és a minőség elvét érvényesítve – gyűjti a nyomtatott dokumentumokon (könyv, időszaki kiadvány, tankönyv, segédkönyv stb.) kívül a nem nyomtatott ismerethordozókat (diafilmek, hanglemezek, hang- és videokazetták, írásvetítő transzparenszek, zenei és szöveges CD-k stb.). Gyűjteményén belül kisebb figyelmet szentel az utóbb említetteknek és a gyors, naprakész (közhasznú, közérdekű) információszerzést szolgáló dokumentumtípusoknak (napilapok, egyes, nem szakmaorientált folyóiratok).

A tanszék olyan dokumentumokat gyűjt, amelyeknek a tartalma lényegében megegyezik az egyetemi oktatómunkához szükségességgel, függetlenül attól, hogy a dokumentum mely dokumentumtípusba tartozik, de leggyakrabban és legnagyobb számban előfordulók az ún. hagyományos dokumentumok: a könyvek és a periodikumok.

Mivel a tanszéki gyűjtemény legfontosabb feladata, hogy az oktatómunkát segítse, ezért gyűjtőkörébe sorolandó minden olyan dokumentum, amely kapcsolatban áll az egyetem pedagógiai programjával, ill. azzal, amit a szlovéniai kétnyelvű általános és középiskola tanterve ír elő magyar nyelv és irodalom tanítására. Fő gyűjtőkörébe tartoznak tehát a tantárgyi program tankönyvei, a tantervben és tankönyvekben felsorolt kötelező és ajánlott olvasmányok, a tananyaghoz közvetlenül kapcsolódó szakirodalom és szépirodalom, a kézikönyvek, a tanárok alapvető pedagógiai szakirodalmi igényét kielégítő dokumentumok és alkalmazott tantárgyi programok tanári segédkönyvei.

A tananyaghoz nem közvetlenül kapcsolódó, a tananyagon túlmutató, ill. a könyvtár kevésbé hangsúlyos feladatai céljából beszerzett dokumentumok a könyvtár mellékgyűjtőkörébe tartoznak. A tanszéki könyvtár a hungarológiával kapcsolatban más tudomány- és művészeti ágak alapvető irodalmát is

gyűjti (történelem, földrajz, néprajz, zene, népművészet stb.).

Az ilyen jellegű felsőoktatási gyűjteménynek fontos eleme a példányszám meghatározása. Hogy egy adott dokumentumból hány példány kerüljön a gyűjteményébe, azt a dokumentum tartalmának és a gyűjtőkört alakító tényezőknek, azok közül is legfőképp az intézmény tanulói (és tantestületi) létszámának kellene meghatározni, vagyis a hallgatók létszámának és a tananyag jellegének megfelelő példányban kellene rendelkezésre állnia a műveknek. De ez nem minden esetben van így. Katalógizálás közben kiderült, hogy egyes könyvekből, mint pl. Jókai Mór: És mégis mozog a föld, Szabó Lőrinc Összes versei vagy Tompa Mihály munkái hét, esetleg több példány is megtalálható a tanszék polcain, ugyanakkor hiányoznak onnan alapvető munkák, vagy némelykor a szükségesnél is kevesebb példányszámban vannak meg pl. a naponta használatos segédkönyvek.

Mit és milyen mélységben gyűjt a tanszéki könyvtár?

A továbbiakban a tanszéki könyvtári állomány tartalmi összetételét elsősorban a könyvekre leszűkítve tárgyalom, mivel ez az állományrész a legnagyobb terjedelmű.

Az oktatott tantárgy, a magyar nyelv és a magyar irodalom

tudományterületek szakirodalmi: kézikönyvek, segédkönyvek, szaklexikonok, szakenciklopédiák, fogalomgyűjtemények, szakszótárak, szakmonográfiák, színvonalas ismeretterjesztő művek. Az általános tájékoztatást szolgáló szakirodalom: kézikönyvek, segédkönyvek, általános lexikonok, általános enciklopédiák, általános szótárak, életrajzi lexikonok, adattárak, név- és címtárak, általános tudománytörténeti és elméleti monográfiák, szak- és általános bibliográfiák.

Az általános és a középiskolai oktatási-nevelési folyamatban munkaeszközként használt művek: a tantervben meghatározott tankönyvek, feladatgyűjtemények, munkafüzetek, feladatlapok, szöveggyűjtemények, tankönyvekhez kapcsolódó tantervek, tanári kézikönyvek, módszertani útmutatók, térképek, atlaszok, egyéb oktatási segédletek, munkáltató eszközként használt művek, szótárak.

A könyvtári gyűjtemény organikus rendszer, ezért természetes jellemzője a gyarapodás mellett a csökkenés. A szerzeményezés és az apasztás helyes aránya növeli a gyűjtemény információs értékét, használhatóságát. Ennek a folyamatnak a megtervezése és megszervezése alapja a jó könyvtári munkának.

Az állománygyarapítás állandó tevékenységet jelentő munkafolyamat, amely magában foglalja a gyűjtőkörnek megfelelő

dokumentumok (nyomtatott és nem nyomtatott ismerethordozók) kiválasztását, beszerzését és állományba vételét. A gyarapítási tevékenység minőségét és mennyiségét elsősorban a meghatározott tanszéki költségvetés és a kiadói választék is befolyásolja.

A tanszék legfontosabb könyvgyarapítási módja az ajándék, a vétel és a csere. A dokumentumok beszerzésének legfontosabb forrása az ajándékozás. A tanszék kaphat ajándékot intézményektől, egyesületektől, magánszemélyektől. A tanszék könyvállományát a 70-es – 80-as években különféle ajándékok alapozták meg. A könyvajándékok elsősorban magyarországi könyvkiadóktól, a külföldi magyaroktatásért felelős intézményektől (pl. minisztérium, Nemzetközi Hungarológiai Központ) és a Pedagógiai Akadémia testvérintézményétől, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolától származnak. A tanszék hagyatékot is kapott már. A kapott dokumentumok mennyisége néhány példánytól a kisebb gyűjteményekig terjed. Az állománygyarapodás másik jelentős forrása a vétel. A dokumentum megtekintése alapján történő vétel a könyvesbolti vásárlás, mely az újonnan megjelent kiadványok beszerzését biztosítja.

Az állomány apasztásának az állomány gyarapításával egyenrangú feladatnak kell lennie, mert a kettő

együtt képezi a gyűjteményszervezés folyamatát. A magyar tanszék könyvgyűjteménye esetében ez a folyamat nem érvényesülhet teljes mértékben, mivel a könyvállományból bizonyára hiányoznak fontosabb dokumentumok, és ezek beszerzése részben előnyben, csak utána kerülhet sor a régebbi könyvek kivonására.

Emellett a kivonási folyamatot meg kellene előznie egy állományelemzési tevékenységnek. Az elemzésekkel nyert adatok felhasználásával el lehetne érni, hogy egyensúly teremtsődjön a szerzeményezés és az apasztás között, és nőne az állomány információs értéke. De az ellenőrzést nehéz lenne megvalósítani, mivel az állományt nem egy könyvtáros kezeli, és sem a tanároknak, sem a hallgatóknak nincs ideje az ilyen nagyszabású munkára. Ide sorolhatók azok a dokumentumok, amelyek használat közben megrongálódtak, megcsonkultak, azaz rendeltetésszerű használatra alkalmatlanná váltak. Nem szabad selejtezni azokat a dokumentumokat, melyek muzeális értékűek, ill. amelyekkel kapcsolatban megőrző feladatot vállalt a könyvtár. A tanszék könyvállományából két, esetleg három szépirodalmi gyűjteményt is ide sorolhatunk; pl. Magyar remekírók.

A tervszerű állományapasztáson és a természetes elhasználódáson kívül egyéb okok miatt is csökken az állomány nagysága. Ezek a következők: a dokumentum elveszett,

a dokumentum az állomány ellenőrzésekor hiányzott. Sajnos egyre több könyv hiányzik ebből az okból. Ennek egyik oka, hogy a kölcsönzést senki sem felügyeli. A hallgatók egy füzetbe jegyzik be, melyik könyvet mikor kölcsönözték ki. Ezek után az ő becsületükön múlik, hogy a könyvet tényleg beírják-e és visszahozzák-e. Az ilyen rendszer nem a leghatékonyabb megoldás annak érdekében, hogy valamennyi könyv megtalálja régi helyét a tanszék polcán. Figyelembe kell venni a biztonsági berendezés hiányát is, mivel ezekben a könyvekben nincs biztonsági szalag, és senki és semmi nem figyelmeztet a könyv esetleges tisztességtelen kölcsönzésére.

Az ellenőrzést a számítógépes ellenőrzés módszere lényegesen meg fogja könnyíteni. Annál is inkább, mivel ez idáig az állományt nem lehetett összehasonlítani a kartotékleltárral, mert ez sajnos nem állt a tanszék rendelkezésére. Ezúttal legalább az állomány számítógéppel feldolgozott része ellenőrizhetővé vált. Pontosan tudni lehet, hogy valamely könyv megvan-e a gyűjteményben, hány példányban, hova van elhelyezve, ki van-e kölcsönözve...

A könyvtár dokumentumok, ismerethordozók használatra szánt és célszerűen elrendezett gyűjteménye. A rendezettség jelenti a gyűjtemény feltárását is. Ennek ellenére előfordul, hogy kisebb gyűjtemények hosszú éveken át megpróbálnak elboldogulni

feldolgozatlan állományokkal is. Ilyen volt a maribori Magyar Tanszék dokumentumgyűjteménye is. Egy dokumentumgyűjtemény azonban csak abban az esetben nevezhető könyvtárnak, ha eleget tesz az alapvető követelményeknek, melyek között fontos helyet foglal el a feldolgozottság.

Az állomány nagysága

A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék kb. 5000 dokumentumot birtokol. A dokumentumok zöme könyv. Ez legkevesebb 4500 példányt jelent. Emellett a tanszék még folyóiratokkal, videokazettákkal, képanyaggal, térképekkel is rendelkezik. A kb. 5000 dokumentumból álló gyűjtemény feldolgozása elég sok időt igényel, különösen egy kezdő számára, aki az ilyen jellegű munkával először próbálkozik.

A tanszéki könyvállomány tematikai összetétele színes. Magyar szépirodalmi művek találhatóak meg a legnagyobb számban, ezek mellett jelentős a száma a világirodalmi könyveknek is. Az állomány fontos részét a magyar és a világirodalommal, valamint a magyar nyelvészettel kapcsolatos tudományos munkák és kézikönyvek képezik. Jelentős helyet foglalnak el az általános és középiskola számára előírt tankönyvek (nyelvtankönyvek, gyakorlókönyvek, olvasókönyvek, szöveggyűjtemények), amelyek a

magyar nyelv és irodalom tantárgyhoz használatosak. A polcokon található történelmi, földrajzi, művészeti, néprajzi témájú tan- és szakkönyvek is. Természettudománnyal foglalkozó könyvek kisebb számban vannak.

A tanszéki könyvtár szolgáltatásai

Minden nyilvános, nagyobb könyvkészletnek rendelkeznie kell egy szisztematikus, áttekinthető leírással. Ez a könyvgyűjtemény ez idáig ezzel nem rendelkezett. Jelenleg kb. 1000 könyv kereshető ki a számítógépes katalógus segítségével. Ez nem jelenti azt, hogy a számítógépes keresés és a kölcsönzés zavartalan. Az internet bizonyul a legjobb megoldásnak. A tanszék tantermében egy számítógép a hallgatók rendelkezésére áll, ez rá van kötve a világhálóra, s ennek segítségével helyben ki lehet keresni a magyar könyvek leírásait is. A hallgatók a Pedagógiai Kar Könyvtárában is kutathatják a magyar tanszéken lévő könyveket bármely más számítógép segítségével.

III. 5.

A SZLOVÉNIAI KÖNYVTÁRAK AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM DIGITALIZÁLÁSI FOLYAMATÁBAN

Ha a szlovéniai könyvtárakat az információs társadalom digitalizálási folyamatában összehasonlítjuk az európai könyvtárakkal, megállapíthatjuk, hogy a szlovéniai könyvtárak 5-7 évvel le vannak maradva az európai könyvtárakétól. Ezt nagyobb *anyagi* támogatással és *szakmai* felkészültséggel lehetne legyőzni vagy enyhíteni. A digitalizálási folyamat körülményeinek megváltoztatásánál három tényezőt kellene figyelembe venni: az eddiginél még nagyobb mértékben lehetővé tenni az információs és kommunikációs technológiákhoz való korlátlan hozzáférés lehetőségét, az állampolgárokat intenzívebben oktatni az információs írásbeliségre, és hatékonyabb információs politikát gyakorolniuk a szakembereknek.

Szlovéniában az információs társadalom digitalizálási folyamatában a könyvtáraknak nagy szerepük van. Ezt a szlovén könyvtárosok *interdiszciplináris* folyamatnak tekintik, amelyben részt vesznek az informatikusok, a könyvtárosok és az információs technológiát létrehozó és működtető intézmények is. A digitalizálás folyamatát kísérte és segítette az Információs Társadalom

Minisztériuma is, csak sajnos a kormányváltást követően az új szlovén kormány ezt a minisztériumot 2005-ben megszüntette. A digitalizálási folyamat hatékonysága attól is függ, hogy a jelenlegi szlovén kormány anyagilag mennyire támogatja a következő programokat: az információs írásbeliség oktatását, az információs technológiák fejlesztését, a digitális könyvtárak és adatbázisok kiépítését stb. A tervek szerint a digitalizálást az illetékes minisztériumok és a Könyvtári Tevékenységek Nemzeti Tanácsa mint a szlovén kormány tanácsadó szerve irányítják.

A szlovén információs társadalom kiépítésben fontos kezdeményezésnek számított a központilag specializált *információs központok* felállítása, amelyek a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia keretein belül működnek. A központilag specializált információs központok a tudományos kutatói tevékenység minőségét és eredményességét mérik és közvetítik, vagyis szelektív módon digitalizálják a Szlovéniában megjelenő különböző tudományterületek releváns szakirodalmát, kutatásjelentéseit és cikkeit. Egyben ezek a központok az IZUM (Információtudományok

Kutatóközpontja) és a COBISS integrált könyvtári rendszer felépítményei is.

A ljubljanoi egyetemek könyvtárai jelenleg felkészületlenek a digitalizálás *integrált* könyvtári rendszeren belüli megoldására, inkább saját könyvtáraik keretein belül digitalizálják az anyagukat. A szakmai vitákból kitűnik, hogy mégis gondolkoznak egy egységes digitális könyvtár (hasonló lenne, mint Magyarországon a Magyar Elektronikus Könyvtár) kiépítésén Ljubljanában, a fővárosban, amely főleg három reprezentatív könyvtár állományából építkezne. A Szlovén Digitális Könyvtárat a Ljubljanai Egyetem (Univerza v Ljubljani), a Központi Műszaki Könyvtár (Centralna Tehniška Knjižnica) és a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár (Narodna in Univerzitetna Knjižnica) közös projektjeként képzelik el.

A digitalizálás másik fontos alappillére az, hogy a könyvtáros szakma és a Szlovén Könyvtárosok Egyesülete (Zveza bibliotekarskih društev Slovenije) milyen irányelveket határoz meg ezen a téren. Természetesen a könyvtári rendszer adminisztratív szervezésén is múlik, hogy milyen irányban fejlődik a digitalizálás.

Mindezt az is nehezíti, hogy a szlovén könyvtári rendszernek, mint más könyvtári rendszereknek is, megvannak a saját problémái, pl. az új könyvtári törvény (2001) hiányosságai, a Nemzeti és Egyetemi

Könyvtár krónikus munkaerőhiánya (csak kb. 100 könyvtáros dolgozik a Nemzeti Könyvtárban), a könyvtári rendszer könyvtártípusok szerinti egyenlőtlen fejlődése, valamint a szlovén könyvtárügy megosztása két minisztérium (Oktatási, Tudományos és Sportminisztérium, valamint a Kulturális Minisztérium) közt.

Alapkérdésként vetődik fel az is, hogy Szlovéniában mi a könyvtárosok státusa. A szakmai színvonal sok mindentől függ: a jobb szervezéstől, a felhasználókkal létrejövő viszonyok minőségétől, a könyvtárosok önértékelésétől és nem utolsósorban a könyvtárvezetők stratégiájától.

Véleményem szerint a könyvtárak és a könyvtárosok szerepe Szlovéniában az információs társadalom digitalizálási folyamatában jelenleg azon áll vagy bukik, hogy a jól bevált mechanizmusok, a nemzetközi protokollok, a könyvtári szakma szubjektív és objektív tényezői, vagyis a könyvtárosok és a meglévő intézmények hogyan tudják harmonikusan összehangolni ezt a folyamatot.

A könyvtárosok véleménye szerint erre a feladatra a szakma felkészült, csak a digitális rendszer megvalósítása nem elég hatékony az európai könyvtárügyben zajló digitalizálási folyamatokhoz képest.

III. 5. 1.

A magyar helyismereti kiadványok digitalizálása a muravidéki nemzetiségi könyvtárakban

Szlovéniában a Muravidéken 1945 és 2004 között összesen 71 magyar könyv jelent meg, Lendván és Muraszombatban. Műfajilag ennek a könyvtermésnek a 2/3-a szépirodalom, 1/3-a pedig történelmi, helytörténeti, nyelvészeti, néprajzi tematikájú mű, de akadnak köztük akár művészettörténeti, könyvtártörténeti vagy sajtótörténeti kiadványok is. A helyismereti kiadványok szerzői Varga Sándor, Szúnyogh Sándor, Göncz László, Pivar Ella, Pozsonec Mária, Göntér János, Vida János, Kericsmár Rózsa és Kovács Attila. Valójában ennek a közel 20 magyar helyismereti, helytörténeti könyvnek a digitalizálása nem volna nagy feladat, sem a lendvai, sem a muraszombati könyvtár számára, de valójában a nemzetiségi könyvtárakban a magyar könyvek vagy időszaki kiadványok digitalizálása még igazán nem indult be tervszerűen. A maribori IZUM (Információ-tudományok Kutatóközpontja) és az információs infrastruktúrát szolgáltató intézmény keretein belül működő COBISS, az együttműködésen alapuló online bibliográfiai és könyvtári szolgáltatás rendszerében, amelyhez 254 különböző típusú szlovén könyvtár csatlakozott, csak digitális bibliográfiai tételeket gyűjt egy közös adatbázisba, és azt szolgáltatja. A COBISS adatbázisaiban

találhatók a nemzetiségi könyvtárak magyar könyveinek, magyar folyóiratainak és cikkeinek bibliográfiai leírásai is, amelyeket a lendvai és a muraszombati könyvtárak dolgoznak fel. Internet-hozzáféréssel bárki keresheti ezeket a bibliográfiai adatokat, s Magyarországról is el lehet érni a COBISS központi online katalógusát, amelyet 1991-től építenek Mariborban. A probléma viszont az, hogy a magyar helyismereti könyvek és tudományos cikkek teljes szövegű digitalizálása nincsen folyamatban, s ennek érdekében a Lendva-vidéki könyvtárak nem fogtak össze, nem alakult meg egy közös munkacsoport, amely kidolgozná azt a programot, amely az írott kulturális örökséget őrző közgyűjteményekbe került helytörténeti anyagot digitalizált formában felvinné az internetre. A helytörténeti könyvek mellett én sokkal fontosabbnak tartanám azt a több száz helytörténeti vagy honismereti cikket, tanulmányt, amelyek a Népújságban (1958-tól), a Naptárban (1960-tól), a Lendvai Füzetekben (1973), a Muratájban (1988-tól) illetve Lendva Község, Dobronak, Hodos önkormányzati (kétnyelvű) lapjaiban (1990) jelentek meg.

Miért volna szükséges a a helytörténeti cikkek digitalizálása? Elsősorban a nemzetiségi könyvtárak állományvédelmének eszközeként mint helyettesítő (digitális) másolat, melynek hozzáférhetővé tétele az eredetit megkímélheti a használattól,

másodsorban pedig mert nagy a helyismereti dokumentumok hírértéke. A nemzetiségi területről az internet által bárhova közvetíthetők, s kutatható dokumentumoknak számítanak, tehát minél szélesebb körben kellene lehetővé tenni a felhasználásukat. Azt hiszem, hogy ezt a feladatot elsősorban a Lendvai Könyvtárnak kellene felvállalnia, mivel kétnyelvű könyvtárként működik, s ehhez nemzetiségi költségvetésből, illetve magyarországi pályázati pénzekből is meríthetne anyagiakat.

Azoknak a nemzetiségi könyvtáraknak, amelyek két forrásból is tudnak digitalizálni: általános (nemzetiségi) költségvetésből és pályázati céltámogatásokból, valószínűleg lesz jövőjük. Az is kérdés, hogy a helyismereti kiadványokat kik digitalizálnák. Természetesen a szakképzett könyvtárosoknak erre a munkára fel lehet készülniük akár magyarországi továbbképzéseken is (hiszen 1990-től már megjelentek az első magyar nyelvű digitalizált művek Magyarországon), és a gépi feltételeket is meg kell teremteni. Ahhoz, hogy a nemzetiségi könyvtárakban megfelelő módon tudjanak a digitalizálás szerzői jogi kötelezettségeinek eleget tenni, ismerniük kell a szerzői jogokat és a mögöttük álló szlovén jogszabályokat is.

Az alapdigitalizálásra szakértők (hungarológusok, vagyis nemzetiségi könyvtárosok) választanak ki a magyar helytörténeti műveket,

tanulmányokat, meghatározott kiadásokat, mivel ők ismerik az anyagot. Mikor valósulhat meg a nyilvánosság? Akkor, ha a műszaki lehetőségek határain belül a rendszerhez bárki csatlakozhat, szolgáltatását bárki igénybe veheti. Annak ellenére, hogy a 60 közművelődési könyvtárnak zömében van honlapja, közülük még egyetlen egy sem minősíthető digitális könyvtárnak. Hogy miért? A könyvtárak zöme Szlovéniában általában arra használja az internetet, hogy bemutassa a saját tevékenységét és szolgáltatásait, de digitalizált anyagot nem ad a hálózatnak. Mivel a kisebbségi vagy nemzetiségi könyvtárak esetében fontos tényező a kulturális transzformáció és a különböző kultúrák iránti nyitottság, éppen ezért kezdhették építeni a lendvai és a muraszombati könyvtár a saját honismereti adatbázisát, hiszen mindkét könyvtár gyűjti a honismereti anyagot, a különbség csak az, hogy a muraszombati regionális könyvtár nincsen nemzetiségileg vegyesen lakott területen, a lendvai pedig kétnyelvű státussal is rendelkezik. A digitalizálási folyamatban össze is hangolhatnák a feladataikat, és közösen akár a teljes honismereti anyag digitalizálására vállalkozhatnának. Ez lehetne egyben nyitás Magyarország felé is, hiszen intézményes kapcsolataik már évtizedes múltra visszavezethetők, de tevékenységüket, nemzetiségi programjaikat is össze kell hangolniuk a valós kihívásokkal,

ez esetben az internet nyújtotta digitalizálási lehetőségekkel. Széleskörűen is népszerűbbé tehetnék szolgáltatásaikat.

A multikulturális (szlovén-magyar) kapcsolatok sikeressége nemcsak a gazdasági fejlődéstől függ, sem attól, hogy eleget tesznek-e a formális és szakmai követelményeknek, hanem nagy mértékben attól is, hogy a szűkebb és a tágabb közösség hogyan méltányolja és értékeli a magyar nemzetiség könyvtárügyét Lendván és a kétnyelvű területen, a könyvtárosok küldetését és munkájuk lényegét. A szlovéniai magyar nemzetiség a honismeret digitalizált információs anyagának egyre nyilvánosabbá válásával hatékonyabban őrizheti meg a kultúráját, identitását és lassíthatja asszimilációs folyamatát. Mindez akkor is érvényes és elvárható, ha a kezdeti nehézségek, a munka összehangolásából fakadó problémák vállalása és megoldása esetleg nehezítik a digitalizálási folyamatot, mert az internet adta lehetőségeket ki kellene használnunk. A könyvtárosok életszemléletét nem tudom elképzelni a nemzetiségi területen sem az információs társadalom, a tudás társadalma kreálta lehetőségek értékelése és építése nélkül.

Összegezőként elmondható, hogy a szövegek digitalizálása Szlovéniában, valamint a nemzetiségi területen még *helyi jelenség*. Nyilván érlelődik a helyzet az összefogásra és az egységes koncepcióra is. A magyar

helyismereti kiadványok digitalizálása a nemzetiségi könyvtárakban Lendván és Muraszombatban nem megoldható. A helyi gyűjtemények őriznek kéziratos és egyéb, pl. fotóanyagot stb. is. Ezeknek a dokumentumoknak a digitalizálása megőrzésük céljából és egyedi mivoltuk miatt fontos. Szlovéniában már létezik egy akadémia-rendszer, amely információt terjeszt, s erre épülne rá egy egységes könyvtári rendszer, amely viszont információt gyűjt és digitalizál. A begyűjtött anyagot digitalizált formában is szolgáltatná. Ebből a folyamatból pedig nem szabadna kimaradniuk a nemzetiségi könyvtáraknak sem.

III. 6.

KÖNYVTÁROS SZEMÉLYISÉGEK

BABOVIĆ Irena

(Hármasmalom, Trimlini, 1947 –) könyvtáros, tanítónő.

1976-ban került a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárba Sever Bela professzor és könyvtárigazgató felkérésére. Ő volt az első magyar szakos a muraszombati könyvtárban, ő kezdte el úgymond „megtörni a jeget”, vagyis bizonyítani kellett ezen a területen. Sok munka várt rá akkor, hiszen a magyar könyvek zöme nem volt katalogizálva, csak egy csekély részét katalogizálta Nikica Brumen mint szakképzett könyvtáros.

Mivel Babović Irenának csak tanári diplomája volt, amelyet a maribori Pedagógiai Akadémián szerzett, egyhónapos könyvtáros továbbképzésen vett részt a ljubljanoi Nemzeti és Egyetemi Könyvtárban. Azt követően ő végezte a magyar könyvek feldolgozását és szervezte a könyvcserét a budapesti Országos Széchényi Könyvtár és a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár között. Feladatai közé tartoztak volna a goricskói könyvtárakban és óvodákban, iskolákban tartható meseórák is, de ezt már nem végezte, mert 1979-ben visszatért a tanári pályára.

BENCE Utroša Gabriella

(Muraszombat, Murska Sobota, 1959 –), író, műfordító, könyvtáros, tolmács.

1959-ben született Muraszombatban. Az általános iskolát Lendván, a gimnáziumot Mariborban végezte. 1988-ban diplomázott a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola magyar nyelv és irodalom szakán. 2003-ban a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem magyar szakán szerez magyartanári oklevelet. 1989 és 1993 közt magyar könyvtáros volt a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárban. E tevékenysége mellett szoros kapcsolatot tartott fenn a magyarországi könyvtárakkal, főleg a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárral, amit az akkori igazgató, Takács Miklós, majd az őt követő Pallosiné Toldi Márta is szorgalmazott. Minden évben egyre nagyobb számú könyvet cserélt a két könyvtár. A muraszombati könyvtárból szállított szlovén nyelvű könyveket a szombathelyi megyei könyvtárban feldolgozták, és a rábavidéki szlovén könyvtárakba szállították. A muraszombati könyvtár pedig magyar nyelvű könyveket kapott cserébe, főleg szakirodalmat, a goricskói magyar falvakba pedig szépirodalmat küldtek.

Az együttműködés keretében néhány értékes kiállításra is sor került: Szombathelyen a muraszombati könyvtár mutatkozott be könyvritkaságaival (raritásaival), Muraszombatban pedig a szombathelyi könyvtár 1989 és 1993 között. Bence Utroša Gabriella legfontosabb feladatai közé tartozott a magyar nyelvű könyvek és periodika feldolgozása. Ezt a munkát a pártosfalvi, domonkosfalvi és hodosi könyvtáraknak is végezte.

A zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral is tartotta a kapcsolatot mint hungarológus, de ez az együttműködés nem volt olyan sikeres, mint a szombathelyi könyvtárral. Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban is kutatott szlovén, főleg muravidéki vonatkozású anyagot.

Könyvtáros munkája idején sor került néhány irodalmi est megrendezésére a muraszombati könyvtárban, itt mutatkoztak be Szúnyogh Sándor, Bence Lajos, Halász Albert muravidéki magyar költők. Magyar meseórákat is tartott a goricskói óvodákban: Domonkosfán, Hodoson és Pártosfalván. Domonkosfán és Pártosfalván az alsó tagozatos iskolások is részt vettek ezeken az órákon. Feladata volt, mint hungarológus könyvtárosnak, többek közt az is, hogy a feldolgozott magyar könyveket elszállítsa a goricskói magyar könyvtárakba: Domonkosfára, Pártosfalvára és Hodosra.

1993-tól magyar tolmács és fordító a lendvai Járásbíróságon. A 90-es évek második felétől a muravidéki magyar irodalom legjelentősebb prózaírójának tekinthető.

Cikkei:

- A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal. Naptár, 1991. 124–126. p.
- A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal = Sodelovanje Pokrajinske in študijske knjižnicev Murski Soboti s knjižnicami na Madžarskem. Naptár, 1991. 124–126. p.

FARKAŠ Brigita

(Muraszombat, Murska Sobota, 1968 –), könyvtáros.

1968. február 5-én született Muraszombatban. A kétnyelvű általános iskolát 1983-ban Lendván végezte el, azt követően a lendvai Kétnyelvű Középiskola pedagógiai szakán érettségizett 1987-ben, majd a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola könyvtár és informatika szakán 1998-ban diplomázott. Oklevelét a Ljubljana Egyetem Bölcsészettudományi Karán honosította. 1997 óta a Lendvai Könyvtár magyar szakos (hungarológus) könyvtárosa.

Munkaköréhez tartozik: az olvasószolgálat, kölcsönzés és tájékoztatás, állománygyarapítás, a magyar nyelvű irodalom beszerzése, katalogizálás, a könyvtári anyag szakmai feldolgozása, különböző magyar nyelvű rendezvények szervezése (irodalmi estek, író-olvasó találkozók, előadások stb.).

Könyve:

- A »Naptár« repertórium a 1960–2000. Lendva, Knjižnica-Könyvtár, 2000. 217 p. ISBN 961-90887-0-0.

Cikkei:

- Nyelvében él az ember. Népújság, 1999. 6. 3., 22. sz., 11. p.
- Szlovén kultúrnap Szombathelyen is. Népújság, 2000. 3. 9., 10. sz., 11. p.
- Közös múlt – közös jövő. Népújság, 2000. 8. 24., 34. sz., 9. p.
- Kiválóan szerepeltek. Népújság, 2001. 4. 5., 13. sz., 10. p.
- Irodalmi vetélkedő az általános iskolások számára. Népújság, 2001. 6. 21., 24. sz., 10. p.
- Magyar Könyvtárosok Vándorgyűlése Nyíregyházán. Népújság, 2001. 8. 23., 33. sz.
- Különrovatban. Népújság, 2001. 1. 31., 4. sz., 14. p.
- Kivetítették Ausztráliát. Népújság, 2001. 1. 31., 4. sz., 14. p.

- Naptárban a „Naptárról”. Naptár, 1999. 78–85. p.

Bibliográfia:

- Bence Lajos: Egy hiánypótló műről. Népszerűség, 2001. 3. 1., 11.p.
- Zágorec-Csuka Judit: A Naptár repertórium. Naptár, 2003., 147–150. p.

HÓBOR Magda

(Csáktornya, Čakovec, 1948 –), könyvtáros, tanítónő.

1948-ban született Csáktornyan. Szülei Petesházán laktak, majd kitelepíteték őket, és Csentébe kerültek, amikor ő kéthónapos volt. Az általános iskola első három osztályát Csentében végezte magyar tagozaton, majd a negyedik osztálytól a nyolcadikig szlovén tagozatra járt Lendván. 1968-ban fejezte be az ötéves tanítóképzőt Muraszombatban, és a lendvai Drago Lugrič Általános Iskolában kezdett el tanítani. 1974-ben szerezte meg Csáktornyan a tanári oklevelet osztálytanító szakon. 1977-től 1987-ig a Lendvai Könyvtár

hungarológus pedagógus beosztású könyvtárosa volt. Munkaköréhez tartozott a magyar könyvek beszerzése, magyar irodalmi órák, meseórák tartása és a magyar olvasókkal való kapcsolattartás. A magyar könyvcserezszolgálatot is ő intézte, amely a Lendvai Könyvtár, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár és a budapesti Országos Széchényi Könyvtár közt folyt. A Lendvai Könyvtár itt megjelent könyveket és publikációkat küldött a magyarországi könyvtáraknak. Ezenkívül kapcsolatot tartott a keszthelyi, a lenti, nagykanizsai városi könyvtárakkal, a Zala Megyei Könyvtárral is, valamint a zalaegerszegi Városi Könyvtárral, ahol dr. Gyimesi Endre segédkezett az író-olvasó találkozók kivitelezésében, továbbá a Zala Megyei Művelődési Osztály Varga Zoltán igazgató által is segítette a magyar író-olvasó találkozók megszervezését. Magyar irodalmi órákat tartott a középiskolásoknak, az általános iskolásoknak, és hetente meseórákat az óvodásoknak, valamint a dobronaki, göntérházi és egyéb falusi fiókkönyvtáraknak is szervezte a magyar irodalmi estjeit. Évfordulók alkalmával és képkiallításokkal egybekötve könyvkiallításokat és magyar írókról, költőkről szóló kiállításokat is szervezett a Lendvai Könyvtárban. Ebben az időszakban a könyvtár vendégei voltak dr. Czine Mihály és Tüskés Tibor irodalomtörténészek, Kiss Dénes, Fodor András költők, valamint Koszta Gabriella, Dévay Nagy Kamilla és Győri Franciska előadóművészek. A vajdasági írók is bemutatkoztak a könyvtárban, köztük Fehér Ferenc, Szücs Imre, Dudás Károly, Bosnyák István. A könyvtár olvasótermében szerepeltek muravidéki irodalmárok is: Szomi Pál, Varga József, Szúnyogh Sándor, Báti Konc Zsuzsanna, Bence Lajos és Rozsmán Erzsébet.

Ebben az időszakban számos közéleti tevékenységet végzett és funkciókat is vállalt. Tagja volt a Köztársasági Művelődési Tanácsnak, elnöke a Községi Oktatásügyi Tanácsnak, táncolt a Muravidéki Magyar Táncsoportban, szerepelt magyar színdarabokban, és részt vett a nemzetiségi politikában. 1987-ben visszatért az I. sz. Kétnyelvű Általános Iskolába osztálytanítónak. 2004-ben vonult nyugdíjba.

KEPE Klára

(Petesháza, Petišovci, 1961 –), könyvtáros, magyartanár.

Petesházán született 1961-ben. A kétnyelvű Általános Iskolát Lendván, a gimnáziumot pedig Muraszombatban végezte 1980-ban. 1985-ben szerzett magyar nyelv és irodalom szakon középiskolai tanári diplomát, valamint néprajz szakon speciális kollégiumi képesítést, három éves specializálás után. Alapfokon könyvtári vizsgát tett a szegedi JATE Könyvtártudományi Tanszékén.

1985-től a lendvai Kétnyelvű Középiskolában dolgozik, kezdetben magyar szakos tanárként, majd 1990-1994 között fél munkaidőben vállalta a középiskola könyvtárának vezetését. 1994-től teljes munkakörben könyvtáros a középiskolában. 1990-től tagja a Szlovén Könyvtárosok Egyesületének és a Magyar Könyvtárosok Egyesületének. 2001–2004 között a Muravidéki Iskolai Könyvtárosok szekciójának volt a vezetője.

Jelenleg vezeti a Kétnyelvű Középiskola könyvtárát, beszerzi a szükséges tankönyveket és könyveket. 1991-től az elsők közt kezdte el a könyvtári állomány számítógépes feldolgozását. Célkitűzése a könyvállomány életrehívása és használata. Mint könyvtáros kapcsolatokat teremtett a magyarországi könyvtárakkal: a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral, a rábavidéki kétnyelvű könyvtárakkal, a zalaegerszegi Szakszervezeti Könyvtárral, amellyel együtt több mint tíz évig sikeresen pályázott is, valamint a lenti Városi Könyvtárral és a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárral.

KOCON József

(Alsó Lakos, Dolnji Lakoš, 1963 –), könyvtáros.

1963-ban született Alsó Lakosban. A kétnyelvű általános iskolát Lendván, a gimnáziumot pedig Muraszombatban végezte. A Maribori Egyetem Pedagógiai Karán szerzett 1985-ben magyar és földrajz szakos tanári diplomát. A dobronaki és a lendvai kétnyelvű általános iskolában dolgozott mint magyar és földrajz szakos tanár, majd 1995-től magyar szakos iskolai könyvtáros lett Lendván.

A kezdetektől jelen volt az iskolai könyvtár számítógépesítésénél. Számos számítástechnikai és könyvtári tanfolyamon vett részt. Számítógépen feldolgozott 30.000 dokumentumot, ebből 25.000 könyvet.

KUZMIČ Franc

(Murska Sobota, Muraszombat, 1952 –), könyvtáros, múzeológus, egyháztörténész.

1952-ben született Muraszombatban. A középiskolát Muraszombatban végezte, majd Ljubljánában a Pedagógiai Akadémián szerzett szlovéntanári oklevelet 1974-ben. Azt követően a Ljubljánai Filozófiai Egyetemen pedagógiából diplomázott. Ezután Zágrábban történelemből szerzett oklevelet. 1991-ben Osijekben az Evangélista Teológiai Egyetemen diplomázott, majd 2001-ben ugyanitt folytatott posztgraduális tanulmányokat, és ennek keretében egyháztörténetből írt értekezést.

1971–1980 közt mint szlovéntanár működött a muraszombati középiskolákban. 1980–1992 közt a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárban volt a helytörténeti anyag referense. 1980-tól 1982-ig hungarológus könyvtárosként is dolgozott a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárban. A magyarszakos könyvtári munkába Nikica Brumen könyvtárigazgató vezette be. 1986-ban a könyvtár megbízottjaként kutatásokat végzett Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban, ahol a szlovén nyelvű gyűjteményt mérte fel, főleg a Muravidékről származó úgynevezett „prekmurjei” könyvanyagot a 19. és 20. századból és 1941–1945 között.

Ezenkívül a szlovén nyelvű kéziratos anyagot is átvizsgálta. 1990-ben szintén kutató az Országos Széchényi Könyvtárban Budapesten. Ez alkalommal a szlovén sajtótermékeket és azok nyomdáinak lelőhelyét nézte át, főleg azokat, amelyek a 19. század végén működtek Muraszombatban, Lendván, Szentgotthárdon, Csáktornyan és Nagykanizsán. A felkutatott szlovén anyagról jelentést és elaborátumot készített. 1992-től a muraszombati Területi Múzeumban kusztoz-pedagógus, 2000-től pedig szaktanácsadó kusztoz-pedagógus.

PAPP József

(Becse, Bečej, 1957 –) újságíró, magyar szakos könyvtáros.

1957. március 7-én született Becsén (Jugoszlávia), 1982 óta Szlovéniában, Murszombatban (Murska Sobota) él. A magyar nyelv mellett beszéli a szlovént, a horvátot és a szerbet, amellett németül, latinul, franciául és angolul is tanult. Az általános iskolát és a gimnáziumot Becsén végezte, majd az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén 1984-ben szerzett középiskolai magyar szakos tanári és könyvtárosi oklevelet. 1982 és 1993 között 11 évig a lendvai Népujság hetilap újságírója és lek-

tora volt. 1982 és 1989 között a magyar nyelv és irodalom tiszteletdíjas tanára a lendvai középiskolában, a rakičani Egészségügyi Középiskolában és a murszombati gimnáziumban. Ezt követően 4 évig a maribori Pedagógiai Kar Magyar Tanszékén tanársegédként dolgozott. 1993 óta a murszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar nemzetiségi könyvtári szakreferense. 1983-ban sikeresen letette az újságírói, majd 1994-ben Ljubljanában a könyvtárosi szakvizsgát. 1994–2001 között több szaktanfolyamon vett részt a maribori IZUM-ban a COBISS könyvtári rendszer számítógépes adatfeldolgozásának elsajátítása céljából.

1993 óta tagja a Szlovén Könyvtáros Egyesület muravidéki tagozatának és a Magyar Könyvtárosok Egyesületének. Rendszeresen részt vesz a Helyismereti Könyvtárosok, valamint a határon túli magyar könyvtárosok munkájában. Több előadást és bemutatót is tartott a szlovén könyvtári gyakorlatról: Kecskeméten, Miskolcon, Kőszegen, Kaposváron, Budapesten és Szombathelyen. Az elmúlt években számos továbbképző tanfolyamot és könyvtári bemutatót szervezett s vezetett helyi és magyarországi könyvtárosok részére. A szlovén és magyar könyvtári szaksajtóban számos cikke jelent meg a legidősebb eseményekről és rendezvényekről.

Elkészítette a murszombati könyvtár internetes honlapját, ennek keretében 2003 óta működteti a *Muravidéki neves személyiségek elektronikus életrajzi lexikonát*, valamint a *Muravidéki magyar irodalmi lexikont*. A 2002/2003-as tanévtől kezdődően PhD tanulmányokat folytat a budapesti ELTE Könyvtár és Informatikai Tanszékén.

Cikkei:

- Régi könyvtárak Bácskában és Bánátban : Zomborban 1845-ben alakult meg a Nemzeti Könyvtár – „a művelt társasági szellem” fejlesztése – Olvasókörök és

iparos egyesületek. Magyar Szó, 36, 1979. VI : 11., 8. p.

- Helytörténeti kutatómunka Szlovéniában. In: Mezey László Miklós (szerk.): Helytörténész könyvtárosok I. országos tanácskozása : Vác, 1994. július 27-29. Budapest; Szentendre: OSZK KMK – Pest Megyei Könyvtár, 1995., 37-39. p.
- Elkészült a könyvtárak telekommunikációs hálózata. Az eddigi 110 felhasználó mellé újabb 60 kisebb közkönyvtár kapcsolódott a COBISS nevű könyvtári adatbázis tagjai közé. Népszerűség, 38, 47. sz., 1995. XI. 30., 14.p.
- A szlovéniai magyar könyvkiadás és sajtótermékek, kitérve a helyismereti kiadványokra: 1884–1997. In: Laki-Lukács László (szerk.): Helyismereti Könyvtárosok IV. Országos Tanácskozása : Miskolc, 1997. július, 23-25. Szentendre: MKE helyismereti Könyvtárosok Szervezete, 1998., 61-67.p.
- Indul a bibliobusz : a muraszombati könyvtár eredményeiről és terveiről. Népszerűség 38, 1995. II. 3. 5. sz.13. p.
- Híd a kis és a nagy nemzetek irodalma között: a Pomurska založba könyvsorozatának 10. évfordulója kapcsán. Népszerűség, 30, 45.sz., 1996. XI. 14., 8. p.
- 50 éves a muraszombati könyvtár. Népszerűség, 39, 47.sz., 1996. XII. 5., 10. p.
- Hírös város Kecskemét: szlovéniai könyvtárosok a 29. vándorgyűlésről. Könyvtári Levelező/lap , 1998., 1. sz., 31. p.
- Vélemények a nemzetiségi könyvtárosok találkozójáról: megfelelő szakmai és hatékony anyagi támogatásra volna szükség. Népszerűség, 1999. VI. 3. 22. 11. p.
- Új bibliobusz a muraszombati könyvtárban. Tizenhárom útvonalon 115 megálló, több mint 3200 olvasó – őszre a busz havonta ellátogat majd Rábavidékre. Könyvtári Levelező/lap, 2000. 6-7. sz. 16-17. p.
- A muraszombati bibliobusz Rábavidéken: egyes szlovén könyvkiadók könyvcsomagot küldtek a rábavidéki iskoláknak a bibliobusz első látogatása alkalmából. Könyvtári levelező/lap, 2000. 10. sz. 16-17. p.
- A muraszombati bibliobusz Rábavidéken. Népszerűség, 2000. 39. sz. 36-38. p.
- Teljes szövegű digitális gyűjtemények és adatbázisok kínálata Szlovéniában. Tudományos és Műszaki Tájékoztató, 51. évf. 2004. 6. sz. 241-248. p.

SZABÓ Ferenc

(Kapca, Kapca, 1927 – Lendva, Lendava, 1983), hivatalnok, könyvtáros.

1927-ben született Kapcán. Az általános iskolát 1938-ban fejezte be Kapcán, majd a lendvai polgári iskolába iratkozott. Az első osztály elvégzése után a muraszombati gimnáziumban folytatta tanulmányait, de a háború kitörése miatt csak 1947-ben fejezte be. 1959 januárjától 1964 áprilisáig a lendvai Nafta Vállalatnál dolgozott különféle adminisztrációs beosztásban, azt követően 1964 májusától 1978 december végéig a lendvai Munkásegyletemen volt könyvtáros.

1979 januárjától 1983 júniusáig a lendvai Kultúrközösség keretében működő Városi Könyvtár könyvtárosa volt. Mindenütt, ahol járt, lelkes szervezője, aktív szereplője és sikeres rendezője volt a különféle színdaraboknak és rendezvényeknek. Kultúrtevékenységét a lendvai Svoboda Műkedvelő Egyesületben kezdte, legtöbbit Lendván és Kapcán játszott különféle színdarabokban.

1961 és 1965 között a Művelődési Szervezetek Községi Szövetsége lendvai titkáraként dolgozott és szervezett. Számos községi és köztársasági elismerésben és kitüntetésben részesült szerteágazó közművelődési tevékenységéért. Közben Budapesten is tanult az ELTE BTK Könyvtártudományi Tanszéken, de nem szerzett oklevelet. Magyar nyelvre fordította Tone Partljić Ščuke pa ni című művét.

SZABÓ PAHIČ Suzana

(Celje 1957 –), könyvtárigazgató.

1957-ben született Celjében. Lendván végezte el a kétnyelvű általános iskolát, majd a maribori gimnáziumban érettségizett. 1978-ban szerzett a maribori Pedagógiai Akadémián szlovéntanári és társadalomerkölcsi ismeretekből diplomát, majd 1987-ben Ljubljanában a Bölcsészeti Egyetem Társadalomtudományi szakán újságírói oklevelet. Diplomamunkájának címe: A muravidéki újságok 1941-1945 között. 1980-tól 1985-ig a maribori Večer tudósítója. 1985-ben helyezkedett el könyvtárosként a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárnál. 1985 és 1989 között hungarológusként dolgozott. 1987-ben jelent meg a Prekmurska madžarska književnost = Muravidéki magyar irodalom 1945–1987 című monografikus bibliográfiai kétnyelvű munkája, melyet kiállítással összekapcsolva mutattak be a muraszombati könyvtárban 1988-ban.

Mint hungarológus könyvtáros tartotta a kapcsolatot a magyarországi könyvtárakkal is, elsősorban a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárral és a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral. 1986-ban és 1987-ben Franc Kuzmič könyvtárossal együtt az Országos Széchényi Könyvtárban gyűjtötték össze a régi muravidéki szlovén könyvekről szóló bibliográfiai adatokat és mikrofilmteztést végeztek a muraszombati könyvtár részére a meglévő adatok kiegészítése céljából.

1998-tól tájékoztató könyvtárosként dolgozott. 2002–2003 -ben megbízott, 2004-től pedig kinevezett igazgatója a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárnak. Mint igazgatónő nyitott a magyarországi kapcsolatokra, jelen van mint meghívott a tudományos tanácskozásokon és továbbképzéseken. Könyvtárszervezési és kapcsolattartási viziójába tartozik az Országos Széchényi Könyvtár által meghirdetett digitalizációs programban való részvétel, mikrofilmcsere és nemzetközi jellegű kapcsolattartás. A szombathelyi megyei könyvtár számára pedig a bibliobusz működtetéséhez nyújt a muraszombati könyvtár segítséget és szaktudást.

Művei, tanulmányai

- Prekmurska madžarska književnost = Muravidéki magyar irodalom 1945–1987. Porkajinska študijska knjižnica v Murski Soboti, 28. XII. 1987–23. I. 1988.
- Časopisje v Prekmurju 1941–1945. (A muravidéki újságok 1941–1945). Časopisje za zgodovino in narodopisje = Review for history and ethnography ISSN 0590-5966. – 61, št. 2 (1990), 216-230. p.

VÉGI KÓSA Erika

(Muraszombat, Murska Sobota, 1970 –) könyvtáros, nyelvi lektor.

1970-ben született Muraszombatban. Az általános és a középiskolát a lendvai kétnyelvű tanintézményekben végezte. A Maribori Egyetem Pedagógiai Kara, majd a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar szakos hallgatójaként elsősorban a leíró és történeti nyelvtan, valamint a nyelvjárástan állt érdeklődése középpontjában. Szakdolgozatát *A zsitkóci nyelvjárás alaprétege, különös tekintettel az archaizmusokra és neologizmusokra* címmel 1996-ban védte meg.

1995-től 2003-ig dolgozott a Lendvai Könyvtárban. Kezdetben a Központi Könyvtárban és a gyertyánosi és a dobronaki kétnyelvű fiókkönyvtárakban az olvasószolgálatot látta el. Majd állománygyarapítást, katalogizálást és más könyvtári munkákat végzett. Mindezek mellett a gyermekek és az ifjúság részére szervezett különböző könyvtári foglalkozásokat: meseórákat, rendhagyó irodalmi órákat, kiállításokat, vetélkedőket, író-olvasó találkozókat. Ezáltal ismerkedett meg személyesen is Békés Pál íróval, műfordítóval, valamint Janikovszky Évával, a kitűnő írónővel, akinek őszinte rajongója lett. A Lendvai Könyvtárban töltött évek során rengeteg ismerettel és tapasztalattal gazdagodott.

Dr. ZÁGOREC-CSUKA Judit

(Muraszombat, Murska Sobota, 1967 –), könyvtáros, magyartanár.

1967-ben született Muraszombatban, tanár, könyvtáros. Az általános iskolát Göntérházán, a középiskolát 1986-ban Lendván végezte. 1991-ben szerzett a budapesti ELTE BTK-n magyar nyelv és irodalom, valamint könyvtár szakon diplomát. Azt követően volt újságíró a Népújságnál, középiskolai és általános iskolai magyartanár. 2000-tól a lendvai I. sz. Kétnyelvű Általános Iskola könyvtárosa. Könyvtártudományokból 2002-ben tett szakvizsgát Ljubljanában a Nemzeti és Egyetemi Könyvtárban. 2005-ben a Muravidéki Könyvtá-

rosok Egyesülete tanácsának lett a tagja. 2006-ban a budapesti ELTE Könyvtártudományi és Informatikai Tanszékén doktori (PhD) címet szerzett. Doktori disszertációjának a címe: *A szlovéniai magyar könyvkiadás, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig*. Szakmai publikációi szlovéniai és magyarországi könyvtártudományi lapokban és folyóiratokban jelentek meg: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, Könyvtári Figyelő, Zalai Könyvtári Levelező, Muratáj, Knjižničarske novice, Knjižnica stb.

- **Könyve:**

Ilustratorji madžarskih knjižnih izdaj v Sloveniji = A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok. Lendva: Galéria-Múzeum, 2003. 60 p. ISBN 961-91217-08.

Tanulmányai:

- *Az elsüllyedt jelek. A 20. századi magyar könyvillusztráció Magyarország határain kívül 1918-tól napjainkig*. A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok (1918-tól napjainkig), tanulmány. Budapest, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága, 2003., 57–63. p. ISBN 963 210 938 4 Ö, 963 210 938 2.
- Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában. Budapest, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros. 47–53. p.
- Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában. Zalai Könyvtári Levelező 2002/2. Zalaegerszeg, Deák Ferenc Megyei Könyvtár, 2002., 47– 48. p.
- Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában. (Pedagógiai információ – határok nélkül, Budapest, 2002. október 10–12., A nemzetközi konferencián elhangzott előadások). Budapest, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 2003., 130–139. p.

- Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában, Lendva, Muratáj, 2002.1-2. sz., 120-127. p.
- A magyar könyvkiadás Szlovéniában. Budapest, Könyvtári Figyelő, 2003. 2. sz. 382-391. p.
- A magyar könyvkiadás Szlovéniában. Lendva, 03 Muratáj, 2003. 127-156. p.
- A Népújság története. Lendva. Muratáj, 2004. 17. évf., 1.sz. 130–148. p.
- A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok. Lendva, Muratáj, 2001.
- A Naptár repertórium 1960-2000. Lendva, Naptár, 2003.147–150. p.

Újságcikkek:

- Számítógépes adattárolás. Népújság, 37. évf., 1993. II. 5., 4. p.
- Vizuális anyanyelv határok nélkül. Népújság, 45. évf., 2001. IV. 26., 13. p.
- Pedagógiai információ határok nélkül. Népújság, 46. évf., 41. sz., 2002. X. 17.,14. p.

Zver Ilona

(Murska Sobota, Murska Sobota, 1963 –), könyvtáros, fordító, újságíró-szerkesztő.

1963-ban született Muraszombatban. Kétnyelvű általános iskolai tanulmányait Lendván végezte, majd a muraszombati gimnáziumba iratkozott. Az egynyelvű területen található iskolában akkortájt vezették be a magyar nyelv tanulásának lehetőségét, de hozzá kell fűzni, hogy az anyanyelvet idegen nyelv helyett lehetett választani. Főiskolai tanulmányait a Maribori Egyetem Pedagógia Karának Szlovén és Magyar Tanszékén folytatta, ahol 1984-ben tanári diplomát szerzett. Tanulmányai befejeztével a Lendvai Községi Kép-

viselő-testületben fordítóként és tolmásként, majd majdnem hét évig a Lendvai Község Művelődési Intézetben, illetve annak könyvtár részlegében könyvtárosként dolgozott. 1994-től a Szlovén RTV lendvai tévéstudiójának állandó munkatársa. Kezdetben újságíróként dolgozott, jelenleg pedig a felelős szerkesztői posztot tölti be. 1997-ben egyetemi diplomát szerzett a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Természettudományi Karán, jelenleg pedig a Ljubljana-i Egyetem Társadalomtudományi Karán posztgraduális képzésben vesz részt. 2007-től a Szlovén RTV vezérigazgatójának magyar műsorokért felelős asszisztense.

1987 és 1994 között mintegy 7 évig volt a lendvai könyvtár magyar nyelvű programjaiért és könyvállományáért felelős könyvtáros. Munkaköre keretében magyar nyelvű meseórákat, illetve foglalkozásokat tartott a gyerekeknek, valamint irodalmi órákat és kiállításokat szervezett a kétnyelvű iskolák tanulói számára. Az irodalmi programok közül a Csoóri Sándor-estet, valamint a vajdasági Dudás Károllyal és Matuska Kálmánnal szervezett találkozót és a Gyárfás Endre-estet rendezte. A magyarországi megyei és városi könyvtárakkal folytatott együttműködés keretében néhány ízben megszervezte a muravidéki költők bemutatkozását Magyarországon, pl. Szúnyogh Sándorét a zalaegerszegi Hangverseny- és Kiállítóteremben, a Zalaegerszegi Megyei Könyvtárban pedig elkészítették a muravidéki magyar irodalomról szóló kiállítást. Heti egy alkalommal a központi könyvtárban, heti egy alkalommal pedig a dobronaki fiókkönyvtárban látott el olvasószolgálatot.

Szlovénia önállósulása után (1991) a lendvai könyvtár a vajdasági Fórum Könyvkiadó és Forgalmazó Vállalatnál már nem tudott könyveket vásárolni, így a magyarországi kiadók felé kellett fordulnia. Ezt az utat – a Zalaegerszegi Megyei Könyvtár és a lenti Városi Könyvtár közreműködésével – a könyvtár igazgatónőjével együtt igyekeztek járhatóvá tenni.

III. 7.

ÖSSZEKÉPÉS

Szlovéniában 120.764 magyar nyelvű könyv áll az olvasók rendelkezésére.

A magyar nemzetiség számára a Szlovén Alkotmány biztosítja azokat a különjogokat, amelyek alapján a nemzetiségi, illetve a nemzetiségi programmal is rendelkező könyvtárak működnek. Ez az alapja a Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár, a Lendvai Könyvtár, valamint a kétnyelvű általános iskolák és a Kétnyelvű Középiskola könyvtárai működésének a Muravidéken.

A pozitív diszkrimináció elvére építve folyik a szlovéniai magyar, vagyis a nemzetiségi könyvtárügy. A multikulturális (szlovén-magyar) környezetben a nemzetiségi könyvtáraknak flekszibiliseknek kell lenniük a szlovén környezetben, ugyanakkor partnerként kell viselkedniük a magyarországi könyvtárakkal és azon kulturális intézményekkel, amelyekkel együttműködnek.

A nemzetiségi könyvtárakban feldolgozott könyvek a COBISS integrált szlovén számítógépes on-line könyvtári, bibliográfiai és szolgáltatási rendszerbe kerülnek be.

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár nem nemzetiségileg vegyesen lakott területen működik, de mint regionális könyvtár 28.000 magyar

dokumentummal és többszáz audiovizuális anyaggal rendelkezik. A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva kétnyelvű könyvtárnak 32.000 magyar dokumentuma van (a 2004-es statisztikai adatok szerint), és 64 különböző magyar nyelvű folyóirata. A jövőben létre kellene hozni a szlovéniai magyar könyvtárosok egyesületét is, amelynek keretében egységesen tudnának tevékenykedni.

A nemzetiségi könyvtárak nem előzmények nélküliek, annak ellenére, hogy Muravidéken a többi szlovéniai könyvtárhoz képest eléggé későn kezdtek el működni. Muraszombatban 1899 után jöttek létre egyesületi könyvtárak, amelyeket a Vasvármegyei Kultúregyesület alapított. Ezeket csak az egyesületek tagjai látogathatták, és magyar olvasói körök volt. A XX. század elejéig nyilvános könyvtárak még nem voltak Muraszombatban. 1920-ban alapították meg a Népkönyvtárt, amelynek az anyagát 1923-ban a Sokol Egyesület vette át. A muraszombati Tanulmányi Könyvtár 1955-ben alakult meg, majd 1973-ban egyesítették, és így jött létre a mai Területi és Tanulmányi Könyvtár állománya, amely 240.000 egységet tesz ki. Jelentősebb gyűjteményeik közé sorolható a muravidéki helyismereti gyűjtemény, a modern szlovén szépirodalmi alkotások gyűjteménye, a hungarika gyűjtemény, a 18. század elejéről való térképek gyűjteménye, valamint a muravidéki doktorok disszertációjának a gyűjteménye. 1996-tól szakszerűen

dolgozzák fel a COBISS integrált könyvtári rendszerben a magyar könyveket is. A magyar állománynak egy magyar szakreferens könyvtárosa van. A magyarországi könyvtárak közül az Országos Széchényi Könyvtárral és a megyei könyvtárak közül a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárral és a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral több mint 40 éves kapcsolatuk van. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárhoz szervezetenként tartoznak a kétnyelvű községi könyvtárak: a hodosi, a domonkosfai, a szentlászlói és a pártosfalvi is. A magyar könyveket bibliobusszal is szállítják a kétnyelvű területre. A könyvtárosok magyarországi továbbképzéseken és szakmai tanulmányutakon is részt vesznek.

A magyar könyvtári tevékenység Lendván visszavezethető a 16. századra, amikor Bánffy Miklós főúr udvarában virágzó könyvnyomtatás működött Hoffhalter Rudolf vándornyomdász műhelyében. A lendvai könyvtári tevékenység 1871-ben indult, amikor a helybeli Polgári-Olvassóegylet könyvtárt hozott létre kezdetben 673 magyar könyvvel. Balkányi Ernő papírkereskedő saját üzlethelyiségében 1899 végén kölcsönkönyvtárat létesített, amelyet üzleti érdekből működtetett egészen az első világháborúig. Kiss Dénes polgári fiúiskola-igazgató kezdeményezésére 1910-ben alakult meg az ingyenes népkönyvtár, amely kezdetben 100 kötetrel működött. Az első világháború

után a Szerb-Horvát-Szlovén királyság a meglévő magyar egyesületek vagyonát elkobozta, és a könyvek zömét elégetette. A lendvai könyvtárak jogilag megszűntek.

A visszacsatolás után 1941-ben nyilvános könyvtár Lendván nem jött létre, de a lendvai polgári iskolának volt diákkönyvtára. A második világháború után az iskolákban levő csekély számú magyar könyvállományt az új rendszer hívei szintén elégették. A Népkönyvtár létesítésére 1948-ban került sor, s 1960-ban már 8317 magyar kötete volt. 1971-ben a lendvai képviselő-testület egy határozattal Központi Könyvtárrá minősítette, és felhatalmazta arra, hogy a község területén levő többi könyvtárt is irányítsa. Ekkor 17.670 kötet volt az állománya. 1978-ban 15.390 szlovén és 13.214 magyar nyelvű kötete volt. Az 1970-es években vette fel a Knjižnica Lendava - Könyvtár Lendva nevet is mint kétnyelvű intézmény.

A 80-as években már gyűjtötték a honismereti anyagot, és 23 magyar nyelvű újságot járattak. 1988-ban 60.000 könyv állt az olvasók rendelkezésére, (23.000 magyar és 37.000 szlovén). A 80-as évek végére már arra törekedtek, hogy informatizálják, számítógépekkel szereljék fel a könyvtárat, és tervbe vették az on-line számítógépes katalógusépítést is.

2001-ben a Lendvai Könyvtár és a muraszombati Területi és Tanulmányi

Könyvtár közt megindult a nemzetiségi könyvtár státusáért folyó politikai harc, önkormányzati és minisztériumi szinten. Végül a nemzetiségi könyvtárak koordináló szerepével a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárt hatalmazták fel.

A Lendvai Könyvtár mint önálló közintézmény, nyilvános közkönyvtári tevékenységet folytat 7 község területén. 12 fiókkönyvtár tartozik hozzá, ebből 5 kétnyelvűnek minősül (Dobronak, Göntérháza, Gyertyános, Petesháza és Völgyifalu). Alapítója a Lendvai és Dobronaki Község. A 2004-es statisztikák alapján állománya 118.790 egység, ebből 32.997 a magyar nyelvű dokumentum. A COBISS könyvtári rendszerhez kapcsolódva működik és építi könyvtári hálózatát. Több évre visszanyúló kapcsolatrendszere épült ki a Zala megyei könyvtárakkal.

Lendván a közművelődési könyvtáron kívül még működik egy iskolai és egy középiskolai könyvtár is. Az I. számú Kétnyelvű Általános Iskola Könyvtárának 12.000 magyar és 25.000 szlovén könyve van. A lendvai Kétnyelvű Középiskola könyvtára 1960-tól működik. 18.000 dokumentumból 6000 a magyar könyvállománya. A pártosfalvi Kétnyelvű Általános Iskolának 1981-től van könyvtára, benne a 10.000 könyvből 5000 magyar. A göntérházi kétnyelvű általános iskola könyvtára 1965-től működik, 4000 a magyar könyvük 7000-es összgyűjteményből.

A Maribori Egyetem Magyar Tanszékének a közgyűjtemény szabadpolcos rendszerben a hallgatók rendelkezésére áll. Annak ellenére, hogy megvan az oktatáshoz szükséges legalapvetőbb könyvanyag, ez nincsen szakszerűen feldolgozva, rendszerezve és katalogizálva. Kb. 5000 magyar dokumentumuk zöme könyv és jelenleg csak 1000 kereshető vissza on-line számítógépes katalóguskereséssel.

A magyar dokumentumok digitalizálása még csak helyi jelenség a nemzetiségi könyvtárakban. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár vállalta fel ezt, és továbbítják a Magyar Elektronikus Könyvtárnak most már több mint 20 szlovéniai magyar író, költő, kutató művét. A Muravidéki életrajzi lexikon adatbázisa 140 muravidéki híres személyről tárol fontos adatokat, a Szlovéniai magyar irodalmi lexikon adatbázisa több mint 40 híres és ismert szlovéniai magyar író és költő adatait szolgáltatja. Az adatbázisok a FrontPage 2000 program szerint jöttek létre és érhetőek el az Internet Explorer és a Netscape segítségével. Nyilván érlelődik a helyzet az összefogásra és az egységes koncepcióra a nemzetiségi könyvtárak közt, habár a magyar helyismereti kiadványok digitalizálása még csak kezdeti fázisában van. A helyi magyar dokumentumok nagyobb mértékű digitalizálásával még jobban be tudnának kapcsolódni a magyarországi könyvtárak digitalizálási folyamataiba és

digitális gyűjteményeibe. Valójában ez volna a cél, s ebből a folyamatból a nemzetiségi könyvtáraknak nem szabadna kimaradniuk.

A több mint 50 éves múltú visszatekintő kétnyelvű könyvtárak és a nemzetiségi programot kivitelző könyvtárak történetében fontos küldetést töltek be a magyar könyvtárosok és könyvtárigazgatók. Az ismertebbek közé tartoztak és részben tartoznak ma is: Babović Irena, Bence Utrosa Gabriella, Farkaš Brigitta, Hóbor Magda, Kepe Klára, Kocon József, Kuzmič Franc, Papp József, Szabó Ferenc, Szabó Pahić Suzana, Végi Kosa Erika, Zágorec-Csuka Judit és Zver Ilona. A könyvtárigazgatók közül Sever Bela, Vugrinec Jože, Szabó Pahić Suzana és Žoldoš Zsuzsanna töltek be fontos szerepet a nemzetiségi könyvtárügyben.

IV.

ZÁRÓGONDOLATOK

Könyvemben megkíséreltem felvázolni a muravidéki magyar közösség 1945-től napjainkig tartó magyar nyelvű könyvkiadását, sajtó- és könyvtártörténetét. Kutatásom a témakörrel az eddig megjelent magyar nyelvű könyvekre, tanulmányokra, összegezésekre, valamint a muravidéki könyvtárak forrásanyagára terjedt ki. Munkám során arra törekedtem, hogy az általános történeti irányvonalakat bemutató szintézis összhangban legyen az analitikus, területekénti ismertetésekkel. Valamennyi általam fontosnak tartott terület további kutatásokat igényelne, hiszen mindhárom területnek, vagyis a magyar könyvkiadásnak, sajtónak és nemzetiségi könyvtárügynek Szlovéniában van fejlődési tendenciája és történeti kontinuitása.

A muravidéki magyarság könyvkultúrájának, sajtótörténetének és könyvtártörténetének elemzésekor főleg azokra a szempontokra helyeztem a hangsúlyt, amelyek a magyar közösség művelődési életére, léthelyzetére, lelkivilágára hatottak ki, és formálták az említett közösséget. Az 1945-ös politikai önszerveződés és átszerveződés után a szlovéniai magyarság történetében még eltelt egy hosszabb időszak, amíg kibontakozhatott a magyarok érdekvédelme. A megtizedelés,

kitelepítés után lassan az 50-es években kezdtek mutatkozni az oldódás jelei, amikor 1954-ben Muravidéken megalakult a Magyar Közművelődési Bizottság Vljaj Lajos költő, baloldali kisebbségi politikus elnökletével. Ez volt az itteni kisebbségi magyarság első szervezete, mely a központi hatalmak ösztönzésére jött létre. A kínálkozó lehetőségeket és a felcsillanó reményeket azonban hamarosan megghiúsították a központosítási törekvések. A közigazgatás átszervezésével a magyar többséget felölelő lendvai járás a muraszombatihoz került, itt pedig a magyarság érdekeit teljesen figyelmen kívül hagyták.

Az önszerveződés formái közt a 60-as és a 70-es években a szlovéniai magyarság magyar irodalmat és magyar könyvkiadást tudott teremteni. 1975-ben fél évszázados erőfeszítés után megalakult a Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Érdekközösség, s ezzel a szlovéniai magyarság történetének egy új fejezete kezdődött el, amelynek a keretein belül a könyvkiadás is teret kapott.

A 60-as évek progresszív politikai kezdete a 70-es, a 80-as években bontakozott ki, de csak a 90-es években nőtt meg az a kulturális igény, amelyhez egy megfelelő intézményrendszer épült ki. 1994-ben megalakult a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, amely a magyar szépirodalmi, tudományos és

ismeretterjesztő művek kiadását vállalta fel állami költségvetésből. Segíti a muravidéki magyar irodalom képviselőinek és egyéb alkotóknak a munkáját, valamint szorosan együttműködik a magyar könyvkiadás szakmai segítőivel.

Az Európai Unióba lépve kitágult a világ, változtak a lehetőségek. Új kihívások előtt áll a szlovéniai magyar könyves szakma, hiszen a szlovéniai magyar írók hangja elterjedt a Kárpát-medencében, már nem légüres térben alkotnak.

A muravidéki magyarságot fizikai és szellemi kisebbségi létében háromféle szempontból vizsgálhatjuk: a kialakított magyar nemzeti közösségteremtés folyamatában; az egymás mellett élés viszonyrendszerében és az anyaországgal, vagyis Magyarországgal kiépített kapcsolatrendszerében. A kisebbségi létben levő magyarok túlélési stratégiájának egyik legfontosabb pillére a család, az iskolarendszer, az egyház és a kultúra, benne a könyvkiadás. A 90-es években már jelentős anyagi segítség érkezett az anyaországból a kisebbségi régiókba, így a Muravidékre. Ebből a magyar könyvkiadás is kapott támogatást.

A muravidéki magyarság a sokfajta nehézség közepette megírt könyveivel őrizte meg, sőt fejlesztette és gazdagította anyanyelvét, és sok esetben ezzel is volt képes

ellensúlyozni számbeli kicsinységét, gazdasági gyengeségeit.

A szlovéniai írott magyar sajtó történetében fontos tényezőknek számítottak az 50-es évek végének szabadabb politikai áramlatai, amelyek a magyar sajtó újraindítását tették lehetővé. 1958 januárjától jelenik meg a Népujságnak, a szlovéniai magyarok hetilapjának az első száma. A Népujság a 60-as, 70-es és a 80-as években különböző fejlődési korszakokon ment keresztül, míg a rendszerváltás után 1993-ban megalakult az önálló magyar sajtóintézet, a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet. Ezzel új korszak kezdődött a nemzetiségi tájékoztatás történetében Muravidéken. 1960-ban jelent meg a Naptár, a szlovéniai magyarok évkönyvének első száma, amelynek nemcsak irodalomtörténeti, de tudománytörténeti szempontból is rendkívüli szerepe volt. A Naptár is több fejlődési korszakon át teljesíti küldetését.

1973-tól a Lendvai Füzetek – Lendavski zvezki kétnyelvű időszakos kiadvány főleg helytörténeti-történeti és politológiai tárgyú témákkal foglalkozik, de a tematikus számokban társadalomtudományi és természettudományi területről is közöl tanulmányokat. A muravidéki magyar irodalom kibontakozásában meghatározó szerepe volt. A Muratáj c. irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és

kritikai folyóirat 1988-tól a Muravidéken élő magyar írók és költők, tudósok szócsöve, alkotó tevékenységük porondja, fóruma, s egyben a Szlovéniában élő magyarok általános hungarológiai tevékenységének újabb vívmánya. A magyar nemzetiség számára a Szlovén Alkotmány biztosítja azokat a különjogokat, amelyek alapján szerveződik a nemzetiségi könyvtárügy. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár immár negyven éve együttműködik a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárral, míg a Lendvai Könyvtár a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral. Mindkét könyvtár évek óta cserekapcsolatban van a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral is. Az általános iskolai könyvtárak a Vas és Zala megyei iskolák hasonló intézményeivel tartják fenn a kapcsolatot.

A nemzetiségek esetében fontos tényező a kulturális transzformáció és a különböző kultúrák iránti nyitottság. A szlovéniai magyarokat, akik Szlovénia összlakosságának 0,43 %-át teszik ki, a lendvai és a muraszombati könyvtárak közösen látják el zömében magyar könyvekkel és dokumentumokkal. A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár már nem nemzetiségi területen működik, de rendelkezik magyar anyaggal, míg a Lendvai Könyvtárnak kétnyelvű a státusza. Mindkét könyvtár gyűjti a magyar helytörténeti anyagot is. A nemzetiségi

könyvtárügy a pozitív diszkrimináció elvére épül. Ezt Szlovéniában nem izolálva kell kezelni, hanem össze kell hangolni más nemzetiségi intézmények tevékenységével, amelyek hasonló céllal működnek, és hasonló nemzetiségi problémákkal küszködnek.

V.

SZLOVÉN, NÉMET ÉS ANGOL NYELVŰ ÖSSZEGRZÉS

V. 1.

Madžarsko založništvo v Sloveniji

Obdobja razvoja madžarskega založništva v Sloveniji

Madžarsko založništvo v Sloveniji se od l. 1961 do današnjih dni oplaja iz madžarske literature v Sloveniji. Imenujemo ga lahko tudi čezmejno madžarsko založništvo, katerega obstoj izvira iz madžarske narodne zgodovine in ima po l. 1920, po trianonski pogodbi ter izgubi ozemlja Madžarske svojevrstno zgodovino. Od l. 1961 do l. 2004, do danes je Pomurska založba izdala 80 madžarskih knjig, predvsem v slovenščino prevedena leposlovna dela. Profil te založniške dejavnosti lahko merimo ne samo z estetskimi merili, ampak tudi z etičnimi ter z merili ohranjanja naroda.

Založniška dejavnost šestdesetih let

Zakaj se je madžarska založniška dejavnost v Sloveniji izoblikovala tako pozno, šele v šestdesetih letih? Za to je obstajalo več razlogov. Politični in zgodovinski položaj v letih od 1920 do 1961 Madžarom ni bil naklonjen. V tem obdobju sicer beležimo zgodovino

tiska, založniške dejavnosti pa ni bilo. Po l. 1945 so se prekmurski Madžari spet znašli v brezzračnem prostoru, ponovno jih je doletela manjšinska usoda. Živeti so morali v drugačnem jezikovnem in družbenem okolju. Po koncu druge svetovne vojne je večina madžarskih razumnikov zapustila pokrajino, v manjšinskih šolah pa ni bilo madžarskih učiteljev. Politično upravljanje so prevzeli delavci in kmetje, toda na kulturnem področju se niso znali dvigniti. V petdesetih letih Madžarska ni imela vpliva na Prekmurje, saj je sodila v sovjetsko cono in je bila ločena z železno zaveso. Prekmurski Madžari v tem obdobju niso imeli alternative. Začelo se je njihovo identificiranje z jugoslovanskim vrednostnim sistemom.

Generacija pesniške zbirke Pričakovanje pomladi v sedemdesetih letih

Proces je trajal vse do sedemdesetih let, ko so se vzpostavile oblike samoorganiziranja madžarske narodnosti. Že l. 1954 so ustanovili Madžarsko komisijo za prosveto, prvo organizacijo Madžarov za zaščito njihovih interesov. Na osnovi ustave

iz l. 1974 so sprejeli nove manjšinske pravice, ki so omogočile ustanovitev narodnostnih samoupravnih interesnih skupnosti. Od 1975. obstaja Madžarska narodnostna interesna skupnost za kulturo in prosveto, ki je ob podpiranju ljubiteljskih skupin, sredstev množičnega informiranja in ohranjanju izročila sprejela tudi izdajanje madžarskih knjig. To je bilo začetno obdobje vzpostavljanja kulturne avtonomije prekmurskih Madžarov.

Progressivna založniška dejavnost osemdesetih in devetdesetih let

Zasuki progresivne politike v šestdesetih letih so se kazali v sedemdesetih in osemdesetih letih. V devetdesetih letih se je proces razvil do ustanovitve samostojnih kulturnih institucij. Politična in kulturno-zgodovinska dogajanja so vplivala tudi na madžarsko založništvo.

Po razpadu Jugoslavije, po spremembi slovenskega sistema l. 1991 je bilo oblikovano interesno zastopstvo na ravni samouprave z nazivom Pomurska madžarska narodnostna samoupravna skupnost, ki je kot soustanoviteljica l. 1993 ustanovila Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti in l. 1994 Zavod za kulturo madžarske narodnosti, kamor sodi tudi madžarska založniška dejavnost. Oba madžarska zavoda sta nastala v interesu vzpostavitve madžarske skupnosti in ves čas krepijo strategijo preživetja madžarske narodnosti. Z

ustanovitvijo in delovanjem Zavoda za kulturo madžarske narodnosti je madžarsko založništvo postalo del programa samostojne ustanove. Petino letnega proračuna zavoda, ki znaša 70 milijonov tolarjev, namenijo založniški dejavnosti. Večino izdanih knjig prodajo v knjigarni Bánffy, ki deluje od l. 1998, od l. 2004 pa so dostopne v Centru Bánffy. Zavod za kulturo madžarske narodnosti izdajanje knjig spodbuja tudi z razpisi. Obvezne izvode knjig pošlje v slovenske in madžarske knjižnice ter javne zbirke. Njegova dejavnost presega dvojezično področje Prekmurja, saj sodeluje z znanstvenimi in kulturnimi ustanovami iz Madžarske, ki zastopajo splošni madžarski vrednostni sistem, ter ustanovami, ki so izven meja Madžarske, v vsej Karpatski kotlini.

Pisatelji, pesniki in njihova dela

Če si madžarsko založniško dejavnost v Sloveniji ogledamo po obdobjih, je treba reči, da mejnik predstavljajo šestdeseta leta. Pesnik Lajos Vlah je začel pisati v okolju brez literarne tradicije. Imel je podobno vlogo kot Kornél Szenteleki v Vojvodini, le da se okoli njega ni oblikoval mit. Madžarsko založništvo v Sloveniji v šestdesetih letih še ni del tovrstne dejavnosti na Madžarskem in v Vojvodini. V sedemdesetih letih se pojavi generacija pesniške zbirke Pričakovanje pomladi: Sándor Szúnyogh, Pál Szomi in József Varga, ki se skupaj predstavijo bralcem. Nadaljujejo z Vlahjevim izročilom.

Leta 1975 so ustanovili Skupino prekmurskih madžarskih pisateljv. Njen predsednik je postal József Varga. Pisatelji in pesniki, ki so takrat že imeli objavljeno knjigo, so bili: Sándor Szúnyogh, József Varga, Pál Szomi, Zsuzsa Báti, Sándor Varga in Ella Pivar. Člani Skupine prekmurskih madžarskih pisateljv so bili tudi ustvarjalci, ki niso imeli za sabo samostojne zbirke, ampak so objavljali v tedniku Népujság in v reviji Pokrajina ob Muri (Muratáj): Elizabeta Bernjak, Lajos Bence, Leona Sz. Kanyó, Erzsébet Rozsmán, Zoltán Gábor, János Völgyi, József Dobosics in János Toplák. Pesniki iz Prekmurja, Zalske in Železne županije so l. 1979 v znak krepitve regionalne literature izdali antologijo Sozvočje (Összhang). V sedemdesetih letih je bilo skupaj izdanih sedem madžarskih knjig.

Pisatelji in pesniki zbirke Pričakovanje pomladi so se razvili v osemdestih letih, saj je v tem desetletju takorekoč vsak med njimi izdal dve ali celo tri zbirke. Prvič izidejo knjige Lajosa Benceja, Erzsébet Rozsmán, Zoltána Gáborja in Józsefa Szabója. Nov dosežek je dvojezična izdaja antologije Sozvočje-Összhang l. 1982, v kateri so bile objavljene pesmi slovenskih pesnikov s Koroške in madžarskih pesnikov iz Prekmurja. Kot novost se na področju založniške dejavnosti pojavita literarna zgodovina in jezikoslovna študija. Sándor Varga nadaljuje s pisanjem etnografskih del. V tem desetletju je bilo izdanih trinajst madžarskih knjig.

Založniška dejavnost devetdesetih let se je oblikovala že v novem družbenem ozračju. Z osamosvojitvijo Republike Slovenije je država dobila novo ustavo in menjava sistema je oblikovala nove zahteve znotraj demokratične in pluralne slovenske družbe. Po ustanovitvi revije Pokrajina ob Muri (Muratáj) l.1988 so se ji pridružili novi avtorji. V tem desetletju je stalno objavljalo 13 pisateljv in pesnikov: Dániel Balazsek, Lajos Bence, János Toplák Czimmermann, László Göncz, János Göntér, Albert Halász, István Hagymás, Rózsa Kercksmár, József Kocon, Mária Szabó, József Varga, Sándor Varga, István Vida in Judit Csuka-Zágorec. Devetdeseta označuje zvrstna raznolikost. Razen literarnih se pojavljajo zgodovinska in etnografska dela, otroška literatura, literatura, ki se ukvarja z ohranjanjem izročila, filmska estetika, mladinska literatura, pisanja o likovni umetnosti, zbirke ljudskih pravljic, spominska literatura, razširjene doktorske disertacije v knjižni obliki. Lahko rečemo, da gre za razvoj zvrsti, toda vélikih epskih del še vedno ni bilo, nihče še ni napisal npr. romana. Kljub temu, da so se vzpostavili določeni literarni stiki in možnosti publiciranja z madžarskimi založniki in uredništvu kot npr. z Árgusem iz Székesfehérvára, s časopisom Pannon Tükör, ki ga je izdajalo Društvo zalskih pisateljv, z budimpeštansko revijo Kortárs ali z revijo Korunk iz Cluja, smo še vedno pogrešali recepcijo prekmurske madžarske literature na Madžarskem oziroma sprejemanje njene estetike ter

njeno kritiško in literarno-zgodovinsko analizo. Vzporedno s tem smo pogrešali tudi obsežnejše razširjanje madžarskih knjig iz Slovenije v matični domovini oziroma se je to šele začinjalo oblikovati. Zavod za kulturo madžarske narodnosti je l. 1994 od narodnostnih samouprav prevzel založniško dejavnost in vzpostavil številne stike z madžarskimi založbami ter ustanovami, npr. z založbo Hazánk Kiadó iz Gyóra, z budimpeštanskim muzejem vojaške zgodovine, s katedro za madžarski jezik in literaturo na Pedagoški fakulteti v Mariboru, z madžarskim Ministrstvom za nacionalno kulturno dediščino, z lendavsko založbo Studio Artis itd. V tem obdobju se je število madžarskih knjig v Sloveniji pomnožilo. S prvo zbirko se pojavijo Gabriella Utroša Bence, János Toplák Czimmermann, László Göncz, Albert Halász in Judit Csuka-Zágorec. Nadaljuje se kariera Lajosa Benceja, Rózse Kercesmár, Sándorja Szúnyogha in Józsefa Varge. Kot uspešno prizadevanje se je izkazala antologija madžarskih pesnikov v Sloveniji z naslovom Varovati besedo (Igét őrizve), ki so jo izdali l. 1998 in vključuje pesmi treh generacij madžarskih pesnikov v Prekmurju. V devetdesetih letih je bilo skupaj izdanih 32 madžarskih del.

Za obdobje 2000-2004 je značilna zvrstna raznolikost, učinkovitejše razširjanje knjig ter poglobljanje literarnih stikov. Pisateljska, peniška in znanstvena kariera Gabrielle Utroše Bence, Lászla Göncza in

Judite Csuka-Zágorec se je ugodno razvijala. Kot nova zvrst se je pojavil zgodovinski roman: József Varga je l. 2001 objavil roman z naslovom Kapetan lendavskega gradu (A lendvai vár kapitánya), László Göncz pa delo z naslovom Talijo se ledene sveče (Olvadó jégcsapok). Obe deli sta v Prekmurju veljali za uspešnici. Kot nove zvrsti se pojavljajo tudi pisanja o knjigah, o zgodovini knjig in umetnostni zgodovini: Portret slikarja Zoltána Gáborja (2000) in študijska zbirka z naslovom Madžarski knjižni ilustratorji v Sloveniji (2003) Judite Csuke-Zágorec. S podporo madžarskega Ministrstva za nacionalno kulturno dediščino in Ministrstva za kulturo Republike Slovenije sta bili izdani zgodovinski deli oziroma dopolnjeni doktorski disertaciji: Madžari v Prekmurju 1918-1941 Lászla Göncza (2001) in Zemljiška reforma in kolonizacija v okolici Lendave med obema vojnama Attila Kovácsa (2004). Nastajajo prevodi literature v slovenski jezik, česar v prejšnjih obdobjih ni bilo. Leta 2001 sta bili objavljeni zbirki v slovenščino prevedenih pesmi Judite Csuke-Zágorec: V ognjenem kresu in l. 2003 Slepci na zemljevidu ter delo Jánosa Göncza: Vaške slike mojega otroštva. Madžarske knjige iz Slovenije je bilo možno kupiti tudi že na knjižnih sejmih v Gyóru, v Zalaegerszegu in v Budimpešti. Nove tendence so se oblikovale s tem, da je László Göncz svojo knjigo izdal na Madžarskem pri založbi Pro Pannonia v Pécsu, József Varga pri Literarnem

krögu Krúdy ter pri tiskarni in založbi Bíró Famili, Judita Csuka-Zágorec pri kulturnem društvu Prekmurski prijateljski krog (Muravidék Baráti Kör) iz Pilisvörösvára. V primerjavi z devetdesetimi leti se je na začetku 21.stoletja poleg državnih subvencij tudi na področju založniške dejavnosti začelo iskanje sponzorjev in mecenov. V obdobju 2000-2004 je bilo objavljenih skupaj 19 madžarskih knjig, med njimi dela Lajosa Benceja, Gabrielle Utroše Bence, Jánosa Topláka Czimmermanna, Lászla Göncza, Józsefa Varge in Judite Csuke-Zágorec. Med zvrstmi pogrešamo še sociografijo in eseje.

Podpiranje madžarske založniške dejavnosti v Sloveniji

Madžarska založniška dejavnost v Sloveniji nujno potrebuje pomoč skladov, razpisnih sredstev in ciljnih subvencij s strani matične domovine in vseh madžarskih organizacij, da bi se lahko pisatelji in pesniki madžarske narodnosti uveljavili, razvili in se duhovno razmahnil. Od devetdesetih let smo tudi z Madžarske dobili subvencije za madžarsko založniško dejavnost v Sloveniji. Organizacije, ki nudijo pomoč, so predvsem Svetovna zveza Madžarov, Konferenca materinega jezika, Mednarodno društvo madžarskega jezika in kulture, Sklad Illyés, Ministrstvo za nacionalno kulturno dediščino, Glavni oddelek za narodnostne in etnične manjšine ter Urad za Madžare izven meja. Tako je možno utemeljiti prihodnost in

institucionalni sistem madžarske založniške dejavnosti v Sloveniji ter stabilizirati njeno organiziranost. Založništvo krepi kulturno in jezikovno identiteto, ki vedno korenini in se obnavlja v kulturi, ter ustvarja način mišljenja. Identiteto oblikuje jezik, razvija jo literatura, posredujejo pa knjige. Tudi madžarska založniška dejavnost v Sloveniji ne more zaobiti presoje sodobne madžarske kulture, ter njenega kritičnega in estetskega vrednotenja.

Slovensko-madžarski kulturni stiki

Tudi na področju založniške dejavnosti ima pomembno mesto spoštovanje slovensko-madžarskih kulturnih stikov. Vizijo, ki temelji na sožitju, je začel krepiti »zvesti sin dveh narodov«, Avgust Pavel s svojim življenjem in delom. Leta 1991 so v znamenju vzajemnega spoznavanja na pobudo literarnega zgodovinarja dr. Mihályja Czineja predstavili madžarsko književnost in njene predstavnike iz Slovenije v hotelu Gellért. V tem okviru so se začele tri različne konstelacije: vzajemno spoznavanje odnosov ter sistemov stikov med prekmursko manjšino oziroma madžarsko narodnostjo, matično domovino in Slovenijo oziroma večinskim narodom. Dogodek je veljal za prelomnega, saj se je pričela integracija madžarske literature in založništva iz Slovenije v kulturo matične domovine. Madžarski pisatelji, pesniki ter pisci študij v Sloveniji so od devetdesetih let začeli intenzivneje publicirati v

časopisih in revijah na Madžarskem. Razen Pokrajine ob Muri (Muratáj) tudi v revijah Somogy, Hévíz, Pannon Tükör, Árgus, Hitel. Cenzura oziroma klicanje na odgovornost zaradi pisanja je pred spremembo sistema (1991) prihajala s strani večinskega naroda, po spremembi sistema pa bolj iz narodnostnega okolja in knjižne stroke iz Madžarske. Po l. 2000 vedno bolj deluje s pomočjo notranjih filtrov, zunanji se umika v ozadje ali se celo ukinja. Udeleženci vsemadžarske knjižne kulture in Madžari v Prekmurju od madžarskih pisateljev v Sloveniji pričakujejo predvsem sprejemanje narodnostne usode. Pričakovanja Madžarske v zvezi z založniško dejavnostjo izven meja imajo dva obraza. Na eni strani zahtevajo idejne smernice, ki temeljijo na tradicionalni, konzervativni narodni zavesti, na drugi pa liberalno, urbano, kozmopolitsko, postmoderno in globalistično smer, ki izhaja iz ustvarjalne avtonomije oziroma individuuma. Obe pričakovanji označujeta delitev madžarske literature, madžarske kulture ter knjižne stroke in madžarski knjižni svet v Sloveniji mora tudi to upoštevati.

Založniki madžarskih knjig v Sloveniji

Med založniki madžarskih knjig v Sloveniji ima Pomurska založba iz Murske Sobote, ki so jo ustanovili l. 1954, tridesetletno tradicijo. Pomurska založba je od šestdesetih

do osemdesetih let poleg slovenskih avtorjev izdajala tudi dela pomurskih madžarskih avtorjev: koledar Naptár in dvojezično antologijo Sozvočje-Összhang. Izdajali so tudi dvojezične učbenike za potrebe dvojezičnih šol v Prekmurju. Dolgo je sodelovala z madžarskima založbama Jelenkor iz Pécsa in Európa Kiadó iz Budimpešte. V šestdesetih so poslovali z izgubo, madžarske knjige so ostajale v skladišču, skromna dotacija ni pokrila stroškov izdaje in je zato morala oblikovati nov program. Glede na to, da ni bilo dovolj madžarskih izboražencev, ki bi lahko stroki pomagali, in zaradi pomanjkanja dvojezičnih urednikov, sta pri objavljanju madžarskih knjig pomagali založbi Fórum iz Novega Sada in Európa Kiadó iz Budimpešte. V sedemdesetih je Pomurska založba dobila status državne založbe; enako odprta je bila do slovenske, jugoslovanske in madžarske kulture oziroma prekmurske madžarske narodnosti. Tudi njen koncept založniške dejavnosti je vključeval omenjena področja. Vestno prevajanje del madžarskih klasikov in sodobnih avtorjev je za založbo postalo kmalu prijetna in predvsem koristna naloga. Med prevajalci je bil najbolj znan Jože Hradil. Madžarski literarni biseri oziroma imena kot so Sándor Petőfi, Attila József, Sándor Weörös, Mór Jókai, Kálmán Mikszáth, Zsigmond Móricz, Lászó Németh in drugi, ki so kljub jezikovnim oviram del evropske literature, so bila doslej Slovencem bolj ali manj neznana. Kot posledica

delovnih stikov z budimpeštansko založbo Európa Kiadó se je razvilo prevajanje, s pomočjo česar so se na madžarskem knjižnem trgu pojavila dela slovenskih avtorjev: izbor iz Prešernovih in Župančičevih pesmi, dela Cirila Kosmača in drugih. Od šestdesetih do konca osemdesetih so v slovenščino prevedli 81 madžarskih del. Ker so bili madžarski pisatelji v Prekmurju nezadovoljni s Pomursko založbo, so tisti, ki so pretrgali stike z njo, predvsem zaradi izdajanja madžarske narodnostne literature v Sloveniji, ustanovili novo založniško skupino z imenom Skupina prekmurskih madžarskih pisateljev. Med 1989 in 1997 so izdajali revijo Pokrajina ob Muri (Muratáj), koledar Naptár ter tudi literarna dela. Leta 1995 je založniško dejavnost prevzel Zavod za kulturo madžarske narodnosti, varovanje stanovskih interesov pa Skupina prekmurskih madžarskih pisateljev, ki je bila ustanovljena l. 1997; v njej deluje trinajstih madžarskih pisateljev in pesnikov iz Slovenije. Organizacijsko sodi pod okrilje Zavoda za kulturo madžarske narodnosti. L. 1998 se je z odprtjem knjigarne Bánffy ponudila priložnost tudi za trženje madžarskih knjig v Sloveniji. V knjigarni lahko obiskovalci izbirajo med madžarskimi knjigami in revijami. Od ustanovitve Centra Bánffy l. 2004 pa se lahko občinstvo udeležuje priložnostnih prireditev ter literarnih večerov, kjer srečujejo pisatelje in pesnike. Zavod za kulturo madžarske narodnosti petino svojega proračuna nameni izdajanju

madžarskih knjig. Takšna usmeritev izdajanja knjig se uveljavljala od l. 1994 vse do danes. Občasno pa tudi kakšna lendavska ustanova npr. Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva, Galerija Muzej Lendava – Galéria Múzeum Lendva izda kakšno madžarsko, predvsem strokovno knjigo, čeprav izdajanje knjig ni njihova glavna dejavnost in se knjiga pojavlja zgolj kot stranski produkt.

Grafični studio in založba Top-Print sta pričela z delom l. 1997 v Lendavi pod vodstvom Alberta Halásza. Bilo je to zasebno podjetje, ki je sprejemalo predvsem naročila Zavoda za kulturo madžarske narodnosti. Čez leto dni je firma spremenila ime v Studio Artis, ob založništvu so dejavnost razširili še z grafičnim oblikovanjem, pripravo zemljevidov, prevajanjem, lektoriranjem in izdajanjem oglasnika na dvojezičnem področju. Zasebna založba se ni razvila in ni imela dolgega življenja, delno tudi zaradi osebnih razlogov, toda v osnovi zaradi pomanjkanja knjižne produkcije, ki je nujno za preživetje založbe.

Leta 1992 so za podpiranje prekmurske kulture in založništva v Murski Soboti ustanovili založbo Franc-Franc d.o.o. Ustanovitelja sta prekmurski pisatelj Feri Lainšček in literarni zgodovinar Franci Just. Njeno delovanje s subvencijami podpira tudi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Uspešnica je bila l. 2002 izdani slovenski prevod knjige z naslovom Sveče so dogorele (A

gyertyák csonkig égnek) madžarskega avtorja Sándorja Máraiija, v zbirki Novi mostovi z Madžarsko pa so l. 2003 objavili tudi v slovenščino prevedeno pesniško zbirko Judite Csuke-Zágorec.

Sodelovanje z založbo Hazánk Kiadó iz Győra se je začelo v osemdesetih letih, ki je od začetka devetdesetih let spodbujala založbe izven meja Madžarske in jim pomagala, stike pa je imela tudi z založniško dejavnostjo v Prekmurju. Tako je po naročilu Zavoda za kulturo madžarske narodnosti izdala 12 madžarskih knjig iz Slovenije. Direktor založbe József Szabó od l.1989 objavlja dela o vrednotah, ki se vežejo na županijo Győr-Sopron. Proti koncu devetdesetih let je Zavod za kulturo madžarske narodnosti iz ekonomskih razlogov prekinil sodelovanje z založbo Hazánk Kiadó, toda madžarske knjige iz Slovenije in njihove avtorje kljub temu vsako leto predstavijo v Győru na mednarodnem knjižnem sejmu Knjižni salon.

Madžarska knjižna kultura in umetnost v Sloveniji

Na področju madžarske knjižne kulture v Sloveniji je bila vedno prisotna potreba po ilustracijah, ki pa se je udejanjala na različnih ravneh, pač odvisno od okoliščin. Če pogledamo sadove zadnjih štiridesetih let, vidimo, da so nastale tudi zahtevne, zelo lepo ilustrirane knjige. Tretjina blizu stotih, od l. 1961 objavljenih knjig je ilustriranih

(takšno razmerje opažamo tudi v založniški dejavnosti transilvanskih, pokarpatskih, slovaških in vojvodinskih Madžarov).

Za šestdeseta je bila značilna črno-bela risba s tušem, po zastoji v sedemdesetih letih so začeli, tudi zaradi učinkovitejšega institucionalnega subvencioniranja, izdajati knjige z raznolikejšo tipografijo in slikovnim gradivom. Tako je malodane vsako leto nastala še kakšna posebno »lepa« knjiga. Za nevsakdanje ilustracije veljajo haikuzenovski ilustracije Jánosa Topláka Czimmermanna v osemdesetih letih, ki so v popolni harmoniji z besedilom.

Prodorno spremembo so prinesla devetdeseta, ko so se v madžarski založniški dejavnosti srečali avtorji, založba, tehnični uredniki in tiskarji. Oblikovanje madžarskih knjig je prevzel grafični oblikovalec László Meszelics. Poleg broširanih knjig so se pojavile tudi knjige z zahtevnejšo izdelavo in s trdo platnico. V Studiu Artis je Albert Halász opremil madžarske knjige s svojimi ilustracijami, István Hagymás pa s fotografijami. Od devetdesetih imamo možnosti, da se zainteresirani dijaki izobražujejo v likovnih šolah na Madžarskem. Med njimi se Péter Orbán izkazuje kot nadarjen oblikovalec in ilustrator.

V. 1. 1.

Madžarski tiskani mediji v Sloveniji

Kratka zgodovina tednika Népujság, revij Lendavski zvezki – Lendvai Füzetek, Pokrajina ob Muri – Muratáj, Klopotec – Kelepelő in IFI ter dvojezičnih občinskih časopisov

Predhodno stanje

Madžarski tisk v Sloveniji ni brez predzgodovine. V času pred prelomom 20. stoletja je do l. 1919 izhajal najboljši tednik zgodovinske Zalske županije Dolnje-lendavski poročevalec (Alsólendvai Híradó) in prav do takrat je izhajal tudi tednik Murska Sobota in okolica (Muraszombat és Vidéke) v madžarskem ter vendskem jeziku z različno vsebino, nato pa še po ponovni priključitvi Prekmurja v obdobju 1941-1944. Po koncu priključitve je v Murski Soboti podobno vlogo zapolnjeval list Svoboda (Szabadság). Po l. 1945 v tem kraju več kot desetletje ni bilo madžarskih tiskanih medijev. Leta 1950 je pesnik Lajos Vljaj v časopisu Ljudski Glas pozival Madžare v Prekmurju k ustanovitvi lokalnega madžarskega časopisa, ki ga je pogrešal.

Népujság – tednik Madžarov v Sloveniji

Od l. 1955 je slovenski tednik Pomurski vestnik v svoji madžarski prilogi objavljal tudi članke v

madžarskem jeziku. Leta 1958 pa je madžarska priloga postala samostojni časopis Madžarov v Prekmurju z naslovom Népujság, ki je začel oblikovati javno mnenje Madžarov v Prekmurju kot edini madžarski časopis v Sloveniji.

Na začetku je izhajal dvotedensko, odgovorni urednik pa je bil Dragan Fliszar. Cilj časopisa je bil v materinem oziroma v madžarskem jeziku nuditi obsežnejše novice o lokalnih dogodkih. Izdajatelj časopisa je bila Socialistična zveza delovnega ljudstva. Časopis je na štirih straneh informiral prebivalstvo, imel je tudi narodnostni značaj, pa tudi kulturno in jezikovno poslanstvo. Med letoma 1958 in 1964 časopisa Népujság niso pisali madžarski novinarji, ampak je tako imenovana prevajalska služba slovenske članke prevajala v madžarski jezik. Postopno je časopis pridobil tudi na kvaliteti: objavljal je vse več člankov, ki so se ukvarjali z ljudmi pokrajine in z narodnostnimi problemi. Od l. 1964 proračuna časopisa niso zagotavljali samo iz občinskih, ampak tudi iz republiških sredstev. Od l. 1963 je Zsuzsanna Koncz Báci postala prva madžarska novinarka tega časopisa. Leta 1965 je časopis imel 560 naročnikov, njihovo število je do l. 1969 zraslo na 1160 in se je do desete obletnice na začetku sedemdesetih let podvojilo. Leta 1968 je prvi madžarski odgovorni urednik Népujsága postal Sándor Varga, saj so, kot že rečeno doslej, tedaj to funkcijo opravljali slovenski novinarji.

Raziskave na začetku sedemdesetih let so ugotovile, da v časopisu niso zastopani vsi kraji in se objavljene novice ne razporejajo v enakem razmerju. Da bi izboljšali jezikovno raven časopisa so lektorji za novinarje predlagali jezikovna izpopolnjevanja. Népujság je l. 1971 imel že 1520 naročnikov, po l. 1975 pa se je časopis začel hitro razvijati. S povprečnega obsega 4,4 strani l. 1974 se je v l. 1977 obseg dvignil na 7,7 strani. Aktualnosti in učinkovitosti informiranja pa vendarle ni bilo mogoče primerjati s tedanjim sorodnim slovenskim časopisom Vestnik, saj je Népujság precej zaostajal za njim. Leta 1972 se je uredništvo Népujsága iz Murske Sobotne preselilo v Lendavo, v bližino baze madžarstva.

Do l. 1977 je število naročnikov zraslo na 1750. Narodnostni časopis je bil ustanovljen s pomočjo državnih organov (Socialistična zveza delovenga ljudstva) in podpiran od države – predvsem pred spremembo sistema je veljal za „ideološko“ zavezan časopis.

Od 1967. do 1993. je sodil k uredništvu Pomurskega vestnika oziroma v okvir na novo ustanovljenega Podjetja za informiranje v Murski Soboti. Uredniki v tem obdobju so bili Sándor Varga, Zsuzsanna Koncz Bádi in Ella Pivar. Ob 20. obletnici ustanovitve časopisa ga je l. 1976 za ohranjanje bratstva in enotnosti, za njegovo pozitivno vlogo v družbenem in političnem življenju predsednik republike Josip Broz

Tito odlikoval z redom zasluge za narodnost s Srebrno zvezdo.

V osemdesetih se je obseg Népujsága s štirih strani povečal na osem. Leta 1984 je bilo 2030 naročnikov, l. 1986 pa 2100. Po podatkih štetja prebivalstva je primerjava razmerja med naročniki in Madžari v Sloveniji pokazala, da je na vsakih 4,5 prebivalcev pripadel izvod časopisa oziroma Népujság je dobivala skoraj vsaka madžarska družina. Tudi vsebina in družbene smernice časopisa so se ujemale z ostalimi slovenskimi časopisi. Po vsebinskem konceptu je objavljajl večinoma poročila in analitično kritiko, glose ali eseja pa skoraj ni bilo. Najboljši so bili članki, ki so se ukvarjali s kulturo.

Časopis je izpolnjeval družbene smernice „samoupravnega socializma“ kot tudi slovenski časopis Vestnik, v čigar organizacijsko okrilje je tudi sodil. V Sloveniji je bil Népujság po drugi svetovni vojni edini tiskani medij in kot narodnostni časopis je imel monopolni položaj. (Ugotovitev velja tudi še za leta po 2000, razlika je le v tem, da je svet že v devetdesetih letih postal bolj odprt in da je pretok informacij med madžarsko manjšino v Sloveniji in Madžarsko po pridružitvi k Evropski uniji večji). Zaradi politične frazeologije in sterilne ideološke terminologije časopis v tem obdobju še ni bil kos zadostiti nalogi ohranjanja jezika. Toda zaradi njegovega informativnega značaja so novinarji obiskali vsa naselja narodnostno

mešanega področja v Prekmurju in so poročali o vsaki vasi, krajevni skupnosti ter vseh pomembnejših dogodkih. V osemdesetih letih je imelo uredništvo Népujsága devet novinarjev, odgovornega urednika in veliko zunanjih sodelavcev.

Sprememba sistema v devetdesetih letih se je zgodila tudi v zgodovini časopisa in informiranja narodnosti. 1. julija 1993. je Pomurska madžarska narodnostna samoupravna skupnost ustanovila Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti, ki je začel delovati kot samostojni madžarski zavod za informativno dejavnost in je prevzel izdajanje časopisa Népujság. Časopis se je ločil od soboškega Podjetja za informiranje in se osamosvojil. Direktor Zavoda za informativno dejavnost madžarske narodnosti je postal József Cár, odgovorni urednik Népujsága pa dr. Lajos Bence. V devetdesetih je pri časopisu delalo sedem novinarjev, tehnični urednik, direktor in odgovorni urednik. Časopis je začel izhajati v novem formatu in z barvnimi stranmi, prenovil se je vsebinsko in oblikovno. Grafični oblikovalec in tehnični urednik László Meszelics ga je preoblikoval in mu dal revialno obliko. Podjetje za informiranje je informiranje in oblikovanje javnega mnenja madžarske narodnosti v Sloveniji sprejelo v svobodnejšem in bolj demokratičnem ozračju. Časopis je začel izhajati v 1800 izvodih, prodajal se je predvsem na osnovi naročniškega razmerja, zelo malo pa v

prosti prodaji. Po spremembi sistema ni doživel usode drugih manjšinskih časopisov v Karpatski kotlini, katerih bralstvo in tudi število izvodov se je razpolovilo. Zaradi vzpostavljanja stika z bralci uredništvo vsako leto organizira izlete na Madžarsko. Leta 1993 so začeli izdajati prvi otroški časopis Klopotec (Kelepelő) v madžarskem jeziku, ki ga je 1997. nasledila IFI, mesečna mladinska priloga Népujsága.

Milan Kučan, predsednik Republike Slovenije je leta 1998 uredništvu časopisa Népujság podelil častni znak svobode Republike Slovenije za zasluge v dobro prekmurskih Madžarov ter za ustvarjanje sožitja in razumevanja med ljudmi, Madžari in Slovenci.

Proračun narodnostnega časopisa po l. 2000 stagnira. Po pridružitvi Evropski uniji (2004) se je tako v Prekmurju kot na Madžarskem začela invazija bulvarskih časopisov. Svobodni trg, ki se je uveljavil na področju gospodarstva, je tudi na področju medijev izoblikoval nove razmere. Tudi Népujság se je moral soočiti z novimi nalogami. Neodložljiva je postala posodobitev izgleda narodnostnega časopisa, povečanje števila šolanih novinarjev, oblikovanje spletne strani, dostopnost člankov na internetu. Potrebna je bila digitalizacija, saj je treba v hitro razvijajoči se družbi upoštevati tudi možnosti, ki jih nudi tehnika. Koncept časopisa se ni spremenil niti

po l. 2000, torej opravlja pomembno dejavnost na področju mišljenja znotraj soodvisnega sistema narodne zavesti, skupnostne usode in vsemadžarstva.

Klopotec (Kelepeló), madžarski časopis za otroke v Sloveniji

Prva številka madžarskega časopisa za otroke v Sloveniji Klopotec/Kelepeló je izšla l. 1993 v izdaji Zavoda za informiranje madžarske narodnosti. Otroški časopis je zapolnjeval štirideset let trajajočo praznino, saj so do njegovega izida madžarski otroci v Prekmurju lahko prebirali samo vojvodinske otroške revije in revije iz Madžarske. Otroški časopis je nastal iz volje in moči uredništva Népújsága in se uveljavil kot nova iniciativa na področju narodnostnega tiska. Na začetku je izhajal vsake tri mesece, glavna urednica je bila Judita Csuka-Zágorec, nasledil jo je Lajos Bence. Platnici ter strani na sredini so bile barvne. Časopis je otrokom na dvajsetih straneh nudil veliko zanimivega branja. Imel je stalne ter priložnostne rubrike in tematske strani. Leta 1996 je prenehal izhajati, ker osnovne šole niso več kazale volje za širjenje časopisa in organiziranje predplačila. Klopotec je bil namenjen otrokom od prvega do osmega razreda osnovne šole in je zadovoljeval njihove bralne potrebe. Branje Klopotca je vzpodbujalo zanimanje otrok za otroško in mladinsko literaturo. Z vidika zgodovine tiska je nastal v prostoru brez tradicije in postal

pomemben. Financiran je bil z razpisi. Leta 1997 ga je zamenjala mladiska priloga Népújsága z naslovom IFI. Na začetku je izšla štirikrat, od l. 2000 pa izide 10 številčk letno. Brali so jo in jo berejo tudi srednješolci. Stroške pokrivajo s pomočjo razpisnih sredstev Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.

Koledar (Naptár), letopis Madžarov v Sloveniji

Koledar je bil prvič tiskan l. 1960 in je bil še najbolj podoben slovenskemu Zadružnemu koledarju, ki je izhajal v Prekmurju. Koledar ima v Prekmurju več kot štiridesetletno tradicijo. Odprl je možnost tudi za objavo znanstvenih člankov. Koncept koledarja se ni spremenil vse do danes, je pa preživel več razvojnih obdobij. Največ sprememb so doživeli naslov in podnaslov ter ovitek publikacije. V šestdesetih je uredniški odbor Koledarja večkrat omenil, da se soočajo s pomanjkanjem strokovnjakov in je zaradi pomanjkanja strokovnih člankov publikacija postala čedalje bolj literarna. V sedemdesetih je njeno urejanje prevzel Sándor Szúnyogh in je letopis Koledar s podnaslovom označil za revijo. Izoblikovala se je tudi uredniška garda periodike, vsebinsko je strnila najpomembnejše dogodke v letu, na drugi strani pa je publikacija postala literarna revija. V osemdesetih so uvedli novo rubriko, koledar dogodkov, ki je bila kronika dogodkov v zvezi z madžarsko narodnostjo,

razčlenjena po mesecih in obogatena z veliko slikovnega gradiva. V tem času je naraščalo število člankov, ki so se ukvarjali s politiko, z narodnostno politiko in z družbenimi vedami. V devetdesetih je Koledar spet izgubil svojo revijalno vlogo in je postal letopis. Zmanjšalo se je število prispevkov in študij, je pa porasel njihov obseg. Po smrti Sándorja Szúnyogha je l. 1999 urejanje prevzela Jutka Király Meszelics, ki ga je spremenila v almanah in uvedla nekatere nove rubrike. V obdobju 2001-2003 je Koledar urejal uredniški odbor. Na začetku novega desetletja se je spremenila tudi založba. Od l. 1998 izhaja v 1800 izvodih v okviru Zavoda za kulturo madžarske narodnosti in Zavoda za informativno dejavnost madžarske narodnosti.

Lendavski zvezki - Lendvai Füzetek, dvojezična tematska publikacija

Lendavski zvezki - Lendvai Füzetek, dvojezična tematska publikacija, ima več kot tridesetletno tradicijo v zgodovini madžarskega in dvojezičnega (madžarsko-slovenskega) tiska. Lendavski zvezki so bili prvič objavljeni l. 1973, v njih so se pojavljala predvsem pisanja realistične vsebine. Ukvarjajo se z lokalnimi in širšimi zgodovinskimi, politološkimi ter narodnostno-političnimi temami, a v tematskih številkah objavljajo tudi družboslovne in naravoslovne študije, ki se opirajo predvsem na raziskave s področij etnografije, šolstva, kulturne zgodovine, domoznanstva,

arheologije, zgodovine, literature in literarne zgodovine. Odločujočo vlogo pri razvoju madžarske literature v Sloveniji so imeli predvsem v času med 1973 in 1988, ko je zaradi pomanjkanja primerne literarne revije grozila nevarnost prekinitve kontinuitete in to vse do izdaje literarne, kulturne in družboslovne revije Pokrajina ob Muri (Muratáj). Do 2004. je bilo objavljenih 18 števil Lendavskih zvezkov. Uredniki so bili Sándor Szúnyogh (1973-1986), Zsuzsanna Koncz Bati (1988), Lajos Bence (1988-1991), Franc Žalik (1990) in László Göncz (1994-2004).

Dvojezična priložnostna publikacija ni izhajala vsako leto, včasih je kakšno leto izpustila, potem pa je izšla v skupnem, obsežnejšem izdanju. Pozitivno dejstvo je, da Lendavski zvezki kot dvojezična publikacija objavljajo tudi prevodno literaturo ter v slovenskem in madžarskem jeziku posredujejo rezultate strokovnih in znanstvenih raziskav. Tudi proračun je deljen, polovico sredstev zagotovi Občina Lendava, polovico pa Zavod za kulturo madžarske narodnosti.

Presegli so svoje začetne namere, saj naj bi bili »zgodovinsko ogledalo ožje domovine«, toda v desetletjih so nudili prostor tudi drugim znanstvenim področjem in možnost za objavo na občinski ravni. Enak koncept predstavljajo tudi po l. 2000. Znotraj Evropske unije imajo kot dvojezična publikacija lahko večje možnosti, sčasoma se lahko spremenijo celo v

večejezično občasno regionalno izdajo. Za to imajo vse pogoje in izkušnje.

Pokrajina ob Muri (Muratáj) - literarna, kulturna in družboslovna revija

Izid literarne, kulturne in družboslovne revije Pokrajina ob Muri (Muratáj) je že imel določene zametke v preteklosti. V osemdesetih letih se je porodilo veliko idej in načrtov za razširitev možnosti objavljanja del prekmurskih madžarskih literatov. Pojavila se je tudi potreba, da bi ustanovili samostojno literarno revijo. Prvi korak v to smer so naredili l. 1985, ko je v okviru Népujsága izšla literarna priloga Pokrajina ob Muri, ki jo je uredil Sándor Szúnyogh. Kot njeno nadaljevanje je l. 1988 izšla prva številka revije Pokrajina ob Muri z namenom objavljanja del madžarskih literatov v Sloveniji, ki so na Madžarskem le stežka objavili svoja pisanja. Zato je revija Pokrajina ob Muri nastopila kot literarna, kulturna, družboslovna in kritiška revija. Glavni urednik je bil dr. József Varga.

Po desetih letih (1989-1998) se je potrdilo, da je revija postala nova pridobitev Madžarov v Sloveniji, saj je v dvajsetih številkah 133 ustvarjalcev in znanstvenih raziskovalcev objavilo 694 različnih naslovov. Literarna in znanstvena pisanja je prispevalo 42 domačih (prekmurskih) in 91 tujih piscev in raziskovalcev. V tem obdobju so se v reviji Pokrajina ob Muri oblikovale naslednje

rubrike: Pesem, Proza, Kritike in recenzije, Raziskovanje manjšine in narodnosti, Jezikoslovje, Zgodovina, Domoznanstvo in Likovna umetnost. V tem obdobju sociologija, etnografija, zgodovina gledališča in film še niso imeli posebnih rubrik, čeprav so bile v reviji objavljene tudi študije s tovrstno tematiko.

Tudi po l. 2000 (1999-2004) v uredniškem koceptu revije ni bilo veliko sprememb. Njena notranja zgradba je ostala enaka, rubrike so se nekoliko dopolnile in bilo je objavljenih več študij s področja družboslovja. Uredništvo je vzpostavilo stike po vsej Sloveniji, na Madžarskem in v drugih regijah izven meja, kamor revija posreduje prekmursko madžarsko kulturo, literaturo ter rezultate znanstvenih raziskav predvsem s področja družboslovja. Izpolnila je svojo nalogo, saj je postala glasilo madžarskih intelektualcev v Prekmurju, kar so iz daljave skoraj dveh desetletij tudi pričakovali. Razvila se je v ustvarjalno delavnico, nenadomestljiv forum, in čedalje bolj potrjuje, da so Madžari v Prekmurju sposobni v svojem maternem jeziku ustvarjati strokovno-znanstvena in umetniško-literarna dela, ki ustrezajo sodobnim jezikovnim zahtevam. Kot rezultat štiridesetletne literarne preteklosti se oblikuje tudi literarna kritika. V reviji Pokrajina ob Muri je bilo v obdobju 1998-2004 objavljenih 167 leposlovnih naslovov oziroma 157 pesmi in 10 proznih del 35. domačih narodnostnih avtorjev, piscev

iz Madžarske in izven meja. V tem obdobju je 64 avtorjev objavilo 86 študij. Revija bi lahko v prihodnosti sprejela oblikovanje foruma, ki je potreben za literarno ustvarjanje v delavnicah. Pomembno vlogo pa bi lahko imela tudi pri povečevanju števila bralcev.

Dvojezične občinske revije

Dvojezične (slovensko-madžarske) občinske revije na narodnostno mešanem področju prinašajo aktualne informacije in jih brezplačno dobi vsako gospodinjstvo. Časopis Lendavske novice - Lendvai Híradó, ki izhaja v občini Lendava, ni zanimiv samo zaradi dvojezičnosti v že običajnem pomenu (50-50%), kot tudi Brazde - Barázdák iz občine Dobrovnik ter informativni list Lipnica iz občine Moravske Toplice, pa Novice Stražne pokrajine - Őrségi Híradó občine Hodoš, ampak zaradi izvirnosti člankov, kjer je sporočilnost na prvem mestu. Po posameznih člankih sledi kratek povzetek v drugem jeziku, prispevke, ki so namenjeni vsemu bralstvu, pa objavijo v obeh jezikih.

Pred Lendavskimi novicami - Lendvai Híradó, ki so jih ustanovili l. 1998, je podobno poslanstvo opravljala občinska publikacija Informacije- Információk, ki je izhajala v času pred spremembo sistema in je objavljala novice o občinskih zadevah. V tej obliki še ni bila pravi občinski časopis. Brazde so začele izhajati l. 1999, Lipnica pa 1995, Novice Stražne

pokrajine l. 2000 brez česar koli pred njimi. Vsi štirje občinski listi izhajajo z barvnimi platnicami in z barvnimi stranmi. Občinski listi objavljajo informacije o nastopih županov, o rezultatih dela občinskih svetov in poročajo o dejavnostih, gospodarskih, kulturnih in drugih uspehih občine.

Temo predstavlja tudi uspešno sodelovanje občin z drugimi občinami, z naselji onstran meje in z regijami. Bralstvo občinskih listov je zelo široko. Postalo je nujno, da madžarska narodnost, odklanjajoč zgodovinsko izoblikovano samoomejevanje in pretirano previdnost, ustvari duhovno in duševno ozadje, kjer bo s pomočjo vseh Madžarov sprejela odgovornost pri oblikovanju lastne usode. V Sloveniji so po spremembi sistema l. 1993 ustanovili Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti kot samostojen madžarski zavod, ki izdaja medije za madžarsko pisano besedo in ki naredi vse, da obrani novinarsko avtonomijo, svobodo govora, sklicujoč se na temeljni kamen demokracije. Madžari v Prekmurju oziroma v Sloveniji, predvsem po priključitvi Evropski uniji l. 2004, z upanjem gledajo v prihodnost, saj imajo možnosti tudi za razvoj tiskanih madžarskih medijev, ki bodo kmalu beležili polstoletno tradicijo.

V. 1. 2.

Narodnostne knjižnice

Knjižnice z narodnostnim programom

V Sloveniji je bralcem na voljo blizu 120.000 madžarskih knjig. Glede na število prebivalcev pride na vsakega prebivalca približno 10 madžarskih knjig. Slovenska ustava madžarski narodni skupnosti zagotavlja posebne pravice, na osnovi katerih imajo narodnostne oziroma druge knjižnice tudi narodnostni program. To je osnovni pogoj delovanja Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti, Knjižnice Lendava– Könyvtár Lendva ter knjižnic dvojezičnih osnovnih šol in Dvojezične srednje šole v Lendavi. Madžarsko oziroma narodnostno knjižničarstvo v Sloveniji temelji na načelu pozitivne diskriminacije. V multikulturnem (slovensko-madžarskem) okolju v Sloveniji morajo biti narodnostne knjižnice prilagodljive, hkrati pa se morajo obnašati partnersko do knjižnic in kulturnih ustanov na Madžarskem, s katerimi sodelujejo.

Knjige v narodnostnih knjižnicah so vnešene v integriran slovenski računalniški on-line knjižnični, bibliografski in storitveni sistem COBISS in jih lahko poiščemo znotraj virtualnega sistema. Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti ne deluje na narodnostno mešanem področju, toda kot pokrajinska knjižnica ima 28000 madžarskih

dokumentov in več sto kosov avdiovizualnega gradiva. Dvojezična Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva ima 32000 madžarskih dokumentov (po statističnih podatkih iz l. 2004) in 64 različnih madžarskih revij. V prihodnosti bi morali ustanoviti društvo madžarskih knjižničarjev v Sloveniji, v okviru katerega bi lahko enotno delovali, organizirali konference, izražali svoja stališča, lahko bi se prijavljali na natečaje in vzpostavili tesnejše sodelovanje z madžarskimi knjižnicami in knjižničarskimi društvi izven meja.

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota

Narodnostne knjižnice niso čisto brez predzgodovine, kljub temu, da so v Prekmurju v primerjavi z drugimi slovenskimi knjižnicami začele delovati in opravljati svoje poslanstvo razmeroma pozno. V Murski Soboti so društvene knjižnice ustanovili po l.1899. Ustanovilo jih je kulturno društvo Železne županije. Društvene knjižnice so lahko obiskovali le člani društva in imele so madžarski krog bralcev. Leta 1906 so odprli Knjižnico gospodarjev, nato še knjižnico soboškega Kazinoja. Na začetku 20. stoletja v Murski Soboti še ni bilo javnih knjižnic. Ustanovili so društveno knjižnico Meščanskega kroga, ki je delovala do 1929. Leta 1920 so ustanovili Ljudsko knjižnico, katere gradivo je l. 1923 prevzelo društvo Sokol. Študijska knjižnica v Murski Soboti je bila ustanovljena l. 1955, l.

1973 so jo poenotili in tako je nastal fond današnje Pokrajinske in študijske knjižnice z 240000 enotami. Med pomembnejše zbirke knjižnice sodijo prekmurska domoznanska zbirka, zbirka sodobnih leposlovnih del, zbirka hungarike, zbirka zemljevidov iz začetka 18. stoletja ter zbirka disertacij prekmurskih doktorjev znanosti. Leta 2004 se je knjižnica preselila v novo zgradbo, ki ima 4000 m². Fond hungarike se letno povečuje za 1000-1200 enot.

Od 1996. tudi madžarske knjige vnašajo v integriran knjižnični sistem COBISS. Za madžarski fond skrbi madžarski knjižničar. Sodelujejo z budimpeštansko Državno knjižnico Széchenyi kot nacionalno knjižnico, med županijskimi knjižnicami pa več kot štirideset let sodelujejo z Županijsko knjižnico Dániel Berzsényi v Szombathelyu ter Županijsko knjižnico Ferenc Deák iz Zalaegerszega. K Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti sodijo tudi dvojezične občinske knjižnice na Hodošu, v Domanjševcih, v Motvarjevcih in v Prosenjakovcih. Madžarske knjige na dovjezično področje pripeljejo tudi z bibliobusom. Knjižničarji se udeležujejo dodatnega izobraževanja in strokovnih študijskih potovanj na Madžarskem.

Madžarska knjižničarska dejavnost v Lendavi

Madžarska knjižničarska dejavnost v Lendavi ima svoje začetke v

16. stoletju, ko je na dvoru aristokrata Miklósa Bánffyja delovala cvetoča tiskarna v delavnici potujočega tiskarja Rudolfa Hoffhalterja. Tudi Miklós Bánffy je imel svojo knjižno zbirko. Lendavska knjižničarska dejavnost se je pričela l. 1871, ko je Meščansko bralno društvo ustanovilo knjižnico s 673 knjigami. Trgovec s papirjem Ernő Balkányi je v svoji trgovini konec l. 1899 ustanovil knjižnico z izposojevalnico, ki ji je iz poslovnega interesa omogočil delovanje vse do prve svetovne vojne.

Na pobudo ravnatelja meščanske fantovske šole Dénesa Kissa je l. 1910 nastala brezplačna ljudska knjižnica, ki je spočetka imela 100 knjig. Po prvi svetovni vojni je Kraljevina SHS zaplenila premoženje obstoječih madžarskih društev in večino knjig v njihovih knjižnicah dala sežgati. Lendavske knjižnice so pravno prenehale delovati. Madžarske knjižnice po ponovni priključitvi l. 1941 niso ustanovili, toda lendavska meščanska šola je imela dijaško knjižnico. Po drugi svetovni vojni so pripadniki novega sistema sežgali še tistih nekaj madžarskih knjig v šolah.

Ljudsko knjižnico so ustanovili l. 1948. Na začetku je knjižničarsko delo opravljal Iván Lindic, od l. 1952 Vilko Fran in od l. 1953 Štefan Banfi. Ljudska knjižnica je imela 1960. že 8317 madžarskih knjig. Leta 1963 so v lendavski Ljudski knjižnici zaposlili knjižničarja Ferenca Szabója.

Centralna dvojezična knjižnica v Lendavi

Na začetku šestdesetih let so uvedli sistem prostega pristopa do polic. Leta 1964 po statutu občine Lendava knjižnice in bralna društva plačuje skupščina občine iz svojega proračuna. Leta 1969 je bil že podan predlog, da bi bilo treba Ljudsko knjižnico narediti za bazično knjižnico vseh knjižnic v občini. Leta 1971 je skupščina občine Lendava s sklepom lendavsko Ljudsko knjižnico imenovala za Centralno knjižnico in jo pooblastila, da vodi tudi vse ostale občinske knjižnice. Takrat je knjižnični fond obsegal 17.670 knjig. Leta 1973 so bili zaposleni trije knjižničarji. Leta 1976 so odprli sodobno opremljeno knjižnico v Lendavi v zgradbi nekdanje vojašnice, v vili nekdanjega kraljevega notarja Laubhaimerja.

Leta 1977 se je število knjižničarjev povečalo s pedagogom, ki se je ukvarjal z madžarskimi bralci. Tako je bilo možno madžarski knjižni fond sistematično strokovno obdelati. Knjižnica je imela l. 1978 15.390 slovenskih in 13.214 madžarskih knjig. Leta 1970 je morala lendavska Centralna knjižnica kot osrednja občinska knjižnica poskrbeti za lokalne knjižnice oziroma izposojevalnice na narodnostno mešanem področju občine in takrat je dobila naziv Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva kot dvojezična ustanova.

Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva je v osemdesetih nabavljala madžarske knjige pri vojvodinskem podjetju Fórum, a kot darilo je knjige dobivala tudi od knjižnic iz Madžarske. V tem času je knjižnica že zbirala domoznanski material in imela je naročenih 23 madžarskih časopisov. Leta 1988 je bilo bralcem na razpolago že 60.000 knjig, 23.000 madžarskih in 37.000 slovenskih. Razen nedelj je bila knjižnica odprta vsak dan. Proti koncu osemdesetih let so si prizadevali knjižnico informatizirati in nabaviti računalnike, načrtovali pa so tudi vzpostavitev on-line računalniških katalogov.

Lendavska centralna dvojezična knjižnica je do sredine devetdesetih oziroma do 1996 delovala kot del Zavoda za kulturo občine Lendava in je opravljala vlogo centralne knjižnice za 12 lokalnih knjižnic. V knjižnici se je v okviru nacionalnega programa predstavilo veliko število uredništev madžarskih revij, literarnih društev, pisateljev, pesnikov, poustvarjalcev in literatov.

Boj za status narodnostne knjižnice

Leta 2001 se je med Knjižnico Lendava-Könyvtár Lendva ter Pokrajinsko in študijsko knjižnico v Murski Soboti na občinski in ministrski ravni začela politična bitka za status knjižnic. Madžarska samouprava občine Lendava je kot soustanoviteljica Knjižnice Lendava-Könyvtár Lendva l. 2001 obravnavala

stališče madžarske skupnosti glede spremembe osnutka zakona o knjižničarstvu v smislu, da mora osnutek zakona vsebovati posebno pravico narodnosti, po kateri naj bo knjižnica, ki koordinira in izvaja narodnostni program, na narodnostno mešanem področju, torej v Lendavi in ne v Murski Soboti oziroma naj status koordinatorke narodnostnega knjižničnega programa dobi Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva in ne Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti, ki ni na narodnostno mešanem področju. Spremembe osnutka zakona je parlament zavrnil, narodnostna poslanka Mária Pozsonc pa ni mogla uporabiti pravice veta, saj sprememba ni veljala za izključno narodnostno zadevo oziroma ni zadevala samó narodnost. Vlogo koordinatorke narodnostnih knjižnic je dobila Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti.

Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva kot samostojna javna ustanova

Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva kot samostojna ustanova opravlja javno in medknjižnično dejavnost na področju sedmih občin in k njej sodi še dvanajst podružničnih knjižnic, med katerimi je pet dvojezičnih (v Dobrovniku, Genterovcih, Gaberju, Petišovcih in Dolini). Ustanoviteljici sta občini Dobrovnik in Lendava. Knjižnica je imela leta 2004 5619 članov. Na leto se njen madžarski fond razširi s 1000 enotami. Ima tudi madžarsko domoznansko

zbirko. Po statističnih podatkih iz l. 2004 njen fond obsega 118.790 enot, med katerim je 32.997 dokumentov v madžarskem jeziku. Je del integriranega slovenskega računalniškega in informacijskega knjižničnega sistema COBISS in tvori knjižnično omrežje. Sodeluje in ima že več desetletne stike s knjižnicami v Zalski županiji. Regionalno sodelovanje vsako leto potrđita tudi predsednika Pomurske madžarske samoupravne skupnosti in Skupščine Zalske županije v sporazumu o sodelovanju.

Knjižnice dvojezičnih šol

V Lendavi poleg splošne knjižnice delujeta še knjižnici v osnovni in srednji šoli. Knjižnica Dvojezične osnovne šole I. ima 12.000 madžarskih in 25.000 slovenskih knjig. Fond se letno poveča za 200-300 madžarskih knjig, ki jih kupijo večinoma iz sredstev samouprav iz Madžarske ali pa s pomočjo razpisov. V knjižnici dvojezične osnovne šole delata dve knjižničarki, ena od njiju je profesorica madžarskega jezika. Knjižnica na lendavski Dvojezični srednji šoli dela od l. 1960. Ima 18.000 enot, 6000 madžarskih knjig. Od 1992. je tu zaposlena knjižničarka s polnim delovnim časom. Madžarske knjige kupujejo predvsem s pomočjo sredstev različnih razpisov. Dvojezična osnovna šola v Prosenjakovcih ima knjižnico od l. 1981. V njej je 5000 madžarskih knjig v okviru 10.000 enot. Z dvotretjinsko delovno obvezo

dela v njej profesorica madžarskega jezika. Knjižnica Dvojezične osnovne šole v Genterovcih dela od l.1965; med 7000 enotami je 4000 madžarskih. Knjižnica je računalniško opremljena, madžarske knjige in druge madžarske dokumente kupujejo s pomočjo zbirnih sredstev.

Madžarski knjižni fond Katedre za madžarski jezik Univerze v Mariboru

Tudi Katedra za madžarski jezik Univerze v Mariboru ima splošno zbirko, ki je na dostopnih policah na razpolago študentom. Na Pedagoški fakulteti v Mariboru so katedro za madžarski jezik ustanovili v drugi polovici šestdesetih. Že takrat so madžarski lektorji pričeli z zbiranjem madžarskih knjig in revij, a knjižni fond lektorata se je izoblikoval na koncu sedemdesetih in začetku osemdesetih let s podporo ministrstva, z vlogo Mednarodnega hungarološkega centra in sorodnih pedagoških ustanov na Madžarskem. Kljub temu, da ima katedra osnovno knjižno gradivo, ki je potrebno pri pouku madžarskega jezika, to ni primerno obdelano, sistemizirano in katalogizirano. Katedra za madžarski jezik in literaturo v Mariboru ima okoli 5000 madžarskih enot, večinoma so to knjige. Zbirko sestavljajo madžarska in tuja leposlovna dela, jezikoslovna znanstvena dela in priročniki ter osnovnošolski in srednješolski učbeniki. Knjižni fond bi moral imeti pregleden opis. Trenutno je na on-line

računalniškem katalogu dosegljivih 1000 madžarskih knjig, druge madžarske knjige Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru še niso obdelane.

Digitalizacija madžarskega domoznanskega materiala

Digitalizacija madžarskih dokumentov, besedil in domoznanskega materiala je v narodnostnih knjižnicah še vedno redek pojav. Digitalizacijo madžarskih dokumentov izvaja Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti, ki digitaliziran material (dela več kot dvajsetih madžarskih pisateljev, pesnikov in raziskovalcev v Sloveniji) posreduje Madžarski elektronski knjižnici. Na spletni strani soboške knjižnice v digitalni zbirki najdemo tudi madžarske podatkovne baze, podatkovno bazo Prekmurskega biografskega leksikona, ki hrani pomembne podatke o 140 znanih osebnostih v Prekmurju, podatkovno bazo Književnega leksikona madžarske literature v Sloveniji, ki hrani podatke o več kot štiridesetih znanih madžarskih pisateljih in pesnikih v Sloveniji. Podatkovne baze so bile izdelane v programu FrontPage 2000 in jih dosežemo s pomočjo Internet Explorerja in Nescapea. Očitno se bliža čas za skupen nastop in enoten koncept narodnostnih knjižnic. Čeprav je digitalizacija madžarskega domoznanskega materiala šele v začetni fazi, se zanimanje zanj povečuje. Z večjim številom digitaliziranih krajevnih

madžarskih dokumentov bi se lahko bolje vključili v digitalizacijske postopke in zbirke knjižnic na Madžarskem z namenom, da vzpostavimo čim več virtualnih madžarsko-madžarskih odnosov med madžarskimi knjižnicami v Sloveniji in partnerskimi knjižnicami na Madžarskem. Tudi narodnostne knjižnice ne smejo izostati iz tega procesa.

Knjižničarji

V zgodovini več kot petdesetletne preteklosti dvojezičnih knjižnic in knjižnic, ki so izvajale narodnostni program, so imeli pomembno poslanstvo in vlogo madžarski knjižničarji in ravnatelj knjižnic. Med znane knjižničarje sodijo: Irena Babović, Gabriella Utrosa Bence, Brigitta Farkaš, Magda Hóbor, Klára Kepe, József Kocon, Franc Kuzmič, József Papp, Ferenc Szabó, Suzana Pahić Szabó, Erika Kósa Végi, Judit Csuka-Zágorec in Helena Zver. Med ravnateljji so na področju narodnostnega knjižničarstva pomembno vlogo imeli Bela Sever, Jože Vugrinec, Suzana Pahić Szabó, Magda Berden in Zsuzsanna Žoldoš.

V. 2.

Die Herausgabe von ungarischen Büchern, die Presse und die Bibliothekengeschichte in Slowenien von 1945 bis 2004

Zusammenfassung

Das Buch, das von einem Lesenden in der Hand gehalten wird, sehe ich in jeder Hinsicht als Buch-, Presse- und Bibliothekengeschichte im Murgebiet¹²⁴ an. Die Bibliotheken summieren und systematisieren alle Erkenntnisse und bibliographische Materialien, an dem das in Slowenien lebende Ungartum, ihre Buchkultur, Geschichte der Presse und die Geschichte der Bibliotheken basiert. Das geistige öffentliche Leben in Slowenien lebenden Ungarn, ihr kulturelles Gesellschaftsleben basiert nach 1945 bis heutzutage an drei wichtigen Grundgebieten. Die im Murgebiet lebende ungarische Gemeinschaft gehört zu den sieben mit Ungarn benachbarten Staaten, in denen Ungarer in s.g. »Welt hinter der Grenzen« auch nach 1945 nicht zu den Verwöhnten gehörten. Leider ist es ihnen erst nach vierzig jähriger Verspätung gelungen eine Buchkultur, Buchausgaben und Pressegeschichte nach Trianoni

¹²⁴Das Murgebiet wird geographisch heute das zu Slowenien gehörende Grenzbezirk benannt, das vor 1919 zum Komitate Zala und Vas gehörte. Darunter hatte das Bezirk Untere Lendava in dem Komitate Zala eine wichtige Position, nebst dem Bezirk Murska Sobota außer zwei-drei Siedlungen in dem Komitate Vas und auch einige Siedlungen im Bezirk Szentgotthárd. Alles zusammen wurden so 910 Quadratkilometer Fläche mit Friedensvertrag von Trianon zum Serbisch- Kroatisch-Slowenischen Königtums angeschlossen.

Grenzen zu schaffen. So bekamen die im Murgebiet lebenden Ungarn eine Randposition und wir können eigentlich erst vom Jahre 1961 ab, als die Gedichtsammlung von Vljaj Lajos mit dem Titel Gedichte erschien, über den Anfang von selbstständiger Geschichte der Buchausgaben, die im Murgebiet lebenden Ungarn, sprechen. Zwar hat man schon im Jahre 1573 in Unteren Lendava (Alsólendva) ungarische Bücher gedruckt, doch obwohl für dieses Gebiet eine ununterbrochene Buchausgabe seit einigen Jahrhunderten typisch ist, wurde das nicht erhalten.

Am Ende der 90er Jahre erlebte die ungarische Buchausgabe die eigene Renaissance, denn jährlich erschienen in ungarischer Sprache 8-10 Bücher, die zu verschiedenen Gebieten gehörten, wie Geschichten aus dem Alltag, Belletristik, Ethnografie und Bildung, so wie auch Sprache. Anhand dieser Tatsachen ist erkennbar, dass auch auf dem Gebiet des Flusses Mur die ungarische Literatur expandiert, woran auch die Gründung von Verein Szlovéniai Magyar Írók Társasága schon im Jahre 1997 zeigt.

Die Literatur von slowenischen Ungarn zeigt nach vierzigjähriger Geschichte von Buchausgaben eine große Vielfalt. In den 60er und 70er Jahren erschien jährlich ein Buch, doch auch nicht im Einzelfall mit Unterbrechungen und zwar mit der Unterstützung von verschiedenen

Kulturstiftungen. Diese Bücher in ungarischer Sprache erschienen bei Pomurska Verlag, das damals maximal vom Staat unterstützt wurde. Der Verlag legte aber nicht großen Wert an diese Buchausgaben, die neben schlechter Qualität auch nicht gut präsentiert und auf den Markt gebracht worden sind.

Die Veröffentlichungen in ungarischer Sprache, die in Slowenien erschienen sind, hatten einen Neubeginn im Jahre 1993, als Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet gegründet wurde. Diese Institution übernahm die Sorge um die Herausgabe von ungarischen Büchern in Lendava und in der Umgebung. Doch der Weg zu methodischen und geplanten Buchausgaben führte ein langer Weg. Als sich die Zahl der Ausgaben vermehrte, mussten auch die Schriftsteller erkennen, dass diese Institution nicht genügend Kompetenzen hat. Am Anfang musste man die Staatskulturpolitik davon überzeugen, dass sie die Herausgabe von Büchern in ungarischer Sprache unterstützen sollen und zusätzlich die nötige Infrastruktur und persönliche Grundlagen erschaffen. Eine Erfrischung erbrachte das Literaturpreisausschreiben von Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet hervor, die einmal jährlich für einzelne oder gemeinsame Arbeiten ausgeschrieben worden. Das brachte eine grosse Vielfalt von Arbeiten hervor, es bedeutete

auch, dass junge Schriftsteller, wie auch noch nicht herausgegebene Arbeiten ihre Möglichkeiten bekamen zu publizieren. Mit allen diesen Tätigkeiten ermöglichte man die Integrierung und Demokratisierung der Buchausgaben in die Gesellschaft. Auch Szlovénia Magyar Íróársaság fand hier ihre organisierte Form, wo sich sogleich Schriftsteller und Dichter entwickeln konnten. Im Fazit kann man sagen, dass die letzten zehn Jahre für die ungarische Literatur und Buchausgaben im Murgebiet ihre Blütezeit bedeuten. In den Jahren zwischen 1961 bis 1991 hat sich die Zahl der Buchausgaben verdreifacht.

Eine sehr wichtige Rolle spielt seit 1958 bis heute die Entwicklung des ungarischen Journalismus in Slowenien. Die Ungarn in Slowenien haben nur eine einzige Zeitung, die wöchentlich einmal ohne Unterbrechung seit Februar 1958 unter dem Namen Népujság erscheint. Die eigentliche Geschichte des ungarischen Journalismus in Slowenien hat aber eine ältere Tradition. Bald nach der Jahrhundertwende erschien die Zeitung, die lange als die Einzige galt, mit dem Namen Híradó von Unteren Lendava, das in der Geschichte von dem Komitate Zala am Besten gearbeitet hat. Ähnliche Position übernahm nach Anschluss die in Murska Sobota erschienene Zeitschrift Szabadság. Im Buch, im Teil über den Journalismus, zeige ich nach der Änderung des politischen

Systems (1990) daran, dass sich diese Änderungen positiv auf eine freiere Atmosphäre auswirkten. Man bemühte sich die Form des neuen ungarischen Journalismus der Minderheit neu definieren, dass es demokratischer wurde. Unter diesen Bedingungen erstand im Jahre 1993 das selbstständige Muravidéki Magyar Tájékoztási Intézet, das noch heute die Zeitschrift Népujság, die Jugendbeilage Ifi und das Jahrbuch Naptár herausgibt. Das genannte Institut hat in dem kleinen ungarischen Kreis aber doch eine sehr wichtige Rolle, andererseits hat es eine aufklärerische Rolle. Wichtige Rolle hatte das Jahrbuch Naptár für die Publizistik und Buchausgaben, den das Jahrbuch erschien einmal jährlich ununterbrochen seit 1960. Sehr lange war dieses Jahrbuch die einzige in ungarischer Sprache erscheinende Ausgabe, die jungen Schriftstellern und Dichtern die Möglichkeit gab ihre Werke in ungarischer Sprache zu veröffentlichen. Ich möchte die verschiedenen Entwicklungsphasen von Népujság vorstellen. 1973 erschienen zum ersten Mal Lendvai füzetek – Lendavski zvezki, die zweisprachige, ungarisch-slowenische Publikation, die besonders der gesellschaftlichen und naturwissenschaftlichen Studien und Artikeln die Veröffentlichung ermöglichte. Im Jahre 1988 erschien die Zeitschrift Muratáj, die für die Arbeiten auf dem Gebiet der Literatur und Kunst wichtig war. Die

Entstehung der Literaturzeitschrift und der Gruppe, bzw. ihre Zusammenarbeit ermöglichte die mit grossen Maßstab benotene Literaturarbeiten in den 90er Jahren. In meinem Buch analysiere ich auch diese hoch qualitative Änderungen, besonders die Literaturorganisation, die wichtig für die ungarischen Buchausgaben in Slowenien sind.

Ich untersuche und beschreibe auch die Rolle und die Geschichte der Bibliotheken. Intensiver befasse ich mich mit der Bibliothek in Murska Sobota und der Bibliothek in Lendava. Die Bibliothek in Murska Sobota hat schon vierzig Jahre Kontakte mit der Bibliothek Berzsenyi Dániel, die Bibliothek in Lendava aber mit der Bibliothek Deák Ferenc in Zalaegerszeg. Beide Bibliotheken sind im Kontakt mit der Széchenyi Staatsbibliothek in Budapest. Nebst dem haben sie besondere Beziehungen mit den zweisprachigen Bibliotheken an den Grundschulen in Dobrovnik, Genterovci und Prosenjakovci. Die Bibliotheken haben eine wichtige Rolle bei der Ausleihung und Verbreitung von ungarischen Büchern. Bei der Analyse der Geschichte der Bibliotheken habe ich mich besonders mit der Bildung und Fortbildung von ungarischen Bibliothekaren beschäftigt, den das ist die Grundlage für erfolgreiche Arbeit und Entwicklung von ihnen. Ich beschäftigte mich mit der Anschaffung von in ungarischer Sprache geschriebenen Büchern

und Zeitschriften, die bestehenden Kontakten zwischen ungarischen und slowenischen Bibliotheken, wie auch mit vorhandenen Problemen, die sich in der Minderheit lebenden Ungarer auswirken. Für wichtig fand ich auch die Persönlichkeit der Bibliothekaren vorzustellen, wie auch den Kreis der Lesenden und die Rolle der Volksbibliotheken im ungarischen Murgebiet.

Dieses Studienstück soll den Ungarn im Murgebiet beim Bau und bei der Entwicklung helfen und könnte auch eine Auswirkung auf die Besinnung und ihre Stärkung des Bestehens und wissenschaftliches Analysieren haben und auch zur universaler Integration von ungarischen Buchausgaben, Presse und Buchgeschichte beitragen, damit wir uns zeitgenössischer der Buchkulturregelung stellen.

V. 3.

The History of Hungarian publishing, press and libraries in Slovenia from 1945 to 2004

The dissertation is in every sense based on history of publishing, press and libraries, for it implies and classifies knowledge and bibliographic material, on which the book culture, the history of press and libraries are based among the Slovenian Hungarians. It presents three important areas of public life and cultural life of the community.

The Hungarians in Pomurje after determination of the trianon border, with 40-year delay, established the Hungarian book culture and publishing: the beginning of the Hungarian publishing dates back to 1961. In that historical period the author subdivides the paradigms of progress in the 60s, 70s, 80s and in the years after 2000 and describes the publishers of Hungarian books in Slovenia and also the art of making books. Then she presents the significant representatives of mentioned areas of book history, trends of publishing, continuities and appearance of publishing institutions. At the same time she talks about disadvantages of book culture.

In the part of dissertation, in which the author introduces the history of press, there are periods of progress and editorial conception,

editors, authors and journalists, also institutions *Nepujsag* (1958) as the only weekly paper of Slovenian Hungarians, *Kelepele* (1994) as the youth paper with annex *IFI*, *Naptar* (1960), which is an annual edition of Slovenian Hungarians, *Lendvai fuzetek* (1993) as a bilingual publication, *Murataj* (1998) a literary, educational, sociologic and critical paper, and various bilingual newspapers of the municipalities here. The author mentions the history of Hungarian press after gain independence (1990), to a freer climate, when the period of newly conceptual democratic and minority press began.

It presents the history of minority libraries and their activity on minority area. It thoroughly considers the history of the District Study Library in Murska Sobota and the Library in Lendava as well as more decades of cooperation with the libraries in Zala County in Hungary.

This dissertation helps to strengthen the self-confidence of Hungarians in Prekmurje, it gives an insight into scientific research of the situation and fate of Hungarians, it helps in integration of Hungarians in Pomurje into a universal Hungarian history of publishing, press and libraries and recent system of book culture.

VI.

BIBLIOGRÁFIA

Az 1945 után megjelent muravidéki magyar irodalmi művek kronológiája, amelyek a muraszombati Pomurska založba és a 90-es években a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet kiadásában jelentek meg, a kiadás éve szerinti kronológiában:

*Szépirodalom és tanulmánykötetek***A 60-as évek:**

Vlaj Lajos: *Versek*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1961. (Előszó: Miško Kranjec: Találkozás a költővel. Utószó: Vanek Šiftar: Néhány szó Vlaj Lajos-ról). Példányszám: 350 | 894.511 (497.12)-1

Vlaj Lajos: *Szelíd intés*. Murska Sobota, Pomurska založba, 1968. (Utószó a költőről: Varga József). Példányszám: 300 | 894.511 (497.12)-1

A 70-es évek:

Szúnyogh Sándor - Szomi Pál - Varga József: *Tavaszcvarás* (versek és elbeszélések). Murska Sobota, Pomurska založba, 1972. (Előszó a szlovéniai magyar irodalomról: Palkó István). Példányszám: 530 | 894.511 (497.12)-1/3

Varga József: *Naphívogató* (versek). Murska Sobota, Pomurska založba, 1974. Példányszám: 250 | 894.511 (497.12)-1

Szúnyogh Sándor: *Halicánumi üzenet* (versek). Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. (Fülszöveg: Kocsis Gyula). Példányszám: 300 | 894.511 (497.12)-1

Szomi Pál: *Őszirózsa* (elbeszélések). Murska Sobota, Pomurska založba, 1977. Példányszám: 300 | 894.511 (497.129-3)

Báti Zsuzsa: *Kettőnk évszakai* (versek). Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. (Fülszöveg: Sz. Kanyó Leona). Példányszám: 300. | 894.511 (497.12)-1

Varga József: *Pásztortűzek* (versek-gyermekversek). Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. Példányszám: 300 | 894.511 (497.12)-1

Összhang (*A szlovéniai magyar költők, valamint Vas és Zala megye költőinek válogatott versei: Báti Konc Zsuzsanna, Bence Lajos, Bernják Erzsébet, Böröczki Mihály, Csordás János, Káldi János, Sz. Kanyó Leona, Cs. Nagy István, Péntek Imre, Székely Ákos, Szúnyogh Sándor, Varga József. Szerkesztették: Sz. Kanyó Leona, Pete György*). Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. Példányszám: 600 | 894.511 (497.12)-1

A 80-as évek:

Ernest Ružič – Szúnyogh Sándor: *Naj – Leg* (*Sozvočje-Összhang*). Murska Sobota, Pomurska založba, 1980. | 886.3-1=945.11

Sz. Kanyó Leona: *Fenyőm tuskéi alatt* (verseskötet). Murska Sobota, Pomurska založba, 1980. Példányszám: 300 | 894.511 (497.12)-1

Bence Lajos: *Szíves szívtelen* (versek). Murska Sobota, Pomurska založba, 1981. Példányszám: 300 | 894.511 (497.12)-1

Sozvočje – Összhang (szlovén-magyar antológia: hat karintiai szlovén költő és öt Szlovéniában élő magyar nemzetiségű költő mutatkozik be szlovén és magyar nyelven: Majda Haderlap, Jožica Čertov, Gustav Januš, Andrej Kokot, Valentin Polanšek, Milka Hartman, Bence Lajos, Szúnyogh Sándor, Báti Zsuzsa, Sz. Kanyó Leona, Varga József. Szerkesztették: Jože Ternar és Bence Lajos, Fordították: Jože Hradil, Jože Ternar és Bence Lajos). Murska Sobota, Pomurska založba, 1981. Példányszám: 600 | 886.3 (4369-1)=945.11

Zbornik Občine Lendava – Lendva község közlönye. Skupščina občine Lendava – Lendva Község Képviselőtestülete, 1981.

Gábor Zoltán: *Postagalamb* (esszékötet). Murska Sobota, Pomurska založba, 1982. Utószó: Varga József. Példányszám: 300 | 894.511 8497.12)-3

Varga Sándor, Pozsonec Mária, Pivar Ella: *Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy múltja és jelene*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Érdekközösség, 1982. (Pomurski tisk, Murska Sobota). Példányszám: 800. 908 Hosszúfalu, Hodos, Lendvahegy

- Rozsmán Erzsébet:** *Vallomások* (versek). Murska Sobota, Pomurska založba, 1982. Utószó: Gadányi Károly. Példányszám: 300 | 894.511 (497.12)-1
- Bence Lajos:** *Vlaj Lajos* (kismonográfia). Lendva, Lendvai Füzetek, 7.sz. Lendvai Községi Kultúrközösség, 1983. Előszó: Szúnyogh Sándor. Példányszám: 550 | 894.511.09 (497.12)
- Anyanyelvünkért.* Murska Sobota, Pomurska založba, 1983.
(Szerkesztette Guttman Miklós)
- Varga József:** *Élni* (versek). Murska Sobota, Pomurska založba, 1983.
- Varga Sándor:** *Življenjska pot Vlaj Lajosa – Vlaj Lajos életútja.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Érdekközösség, 1984.
- Szomi Pál:** *Szeretni kell.* Murska Sobota, Pomurska založba, 1984.
- Szúnyogh Sándor:** *Hóvágó* (versek). Pomurska založba, Murska Sobota, 1985.
- Szomi Pál:** *Húzd rá, cigány!* (elbeszélések).
Murska Sobota, Pomurska založba, 1987. Példányszám: 300.
- Szabó József:** *Nem is olyan régen történt : elbeszélések.* Murska Sobota, Pomurska založba,
- Sozvočje–Összhang.* Murska Sobota, 1987. Példányszám: 300.
- Szúnyogh Sándor:** *Virágköszöntő (gyermekversek).* Pomurska založba–Fórum Könyvkiadó, Murska Sobota–Újvidék, 1987.
- Bence Lajos:** *Létlelet* (versek). Lendva, Magyar Nemzetiségi Oktatási-Művelődési Öngazgatási Érdekközösség és a Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1989.
- Sozvočje – Összhang.* (Izbor pesmi slovenskih im madžarskih pesnikov Pomurja - Válogatás a muravidéki szlovén és magyar költők verseiből). Murska Sobota, Pomurska založba, 1989.

A 90-es évek:

- Varga József:** *Sorvadó népem* (elbeszélések). Lendva, Magyar Nemzetiségi Közösség és a Muravidéki Magyar Írócsoport, 1990.
- Gábor Zoltán:** *Ápisz nyomán* (írástörténeti tanulmánykötet). Lendva, Magyar Nemzetiségi Közösség és a Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1990.
- Cimmermann Toplák János:** *Flagelláns énekeskönyv* (versek). Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1991.
- Tanulmányok, cikkek a szlovéniai magyar irodalomról.* (Szerkesztette: Szúnyogh Sándor). Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport és Vas Megye Közgyűlésének Nemzetiségi Bizottsága, 1991. Példányszám: 400 | 894.511 (497.1) (0919)-9
- Halász Albert – Mosolymorzsák** (versek). Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1991. Szúnyogh Sándor: Halicanumi rapszódia (válogatott versek 1963-1989). Újvidék, Fórum, 1991.
- Bence Lajos – Napraforgó papagáj** (*gyermekversek-vers-gyermekek*). Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1991. Példányszám: 500 | 894.511 (497.1) (091)-9
- Corvin Mátyás konferencia – Posvetovanje Matjaža Korvina.* Maribor, 1991.
- Varga Sándor:** *A lendvai plébániai története.* Lendva-Győr, Hazánk, 1992. Példányszám: 600 | 908 8 497.12) - Lendva
- Varga József:** *Konokhit* (versek). (Az illusztrációkat Gálics István tervezte) Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1992. Példányszám: 500 | 894.511 (497.19) - 1
- Halász Albert:** *Kór-kör* (versek). Lendva, Muravidéki Magyar Nemzetiségi Közösség, 1993.
- Kerecsényi Edit:** *Távol a hazától...*(Lendva-vidéki magyar kiadványok és vendégmunkások). Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1994.
- Bence Lajos:** *Írott szóval a megmaradásért.* (A szlovéniai magyarság 70 éve). Lendva, Lendva-Győr, Hazánk Könyvkiadó, 1994.

- Bence Utrosa Gabriella:** *Visszahozott szép karácsony* (mesék és elbeszélések). Lendva-Győr, Hazánk Könyvkiadó, 1994.
- Varga Sándor:** *A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége 1920-1970.* Lendva-Győr, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Hazánk Könyvkiadó, 1995.
- Göncz László:** *Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996.
- Kercsmár Rózsa:** *Kihűlt a ház melege* (elbeszélések). Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996.
- Halász Albert:** *IKONOK.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996.
- Dr. Zsiga Tibor:** *Muravidéktől Trianonig.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996.
- Göncz László:** *Életfoszlányok.* Győr, Hazánk Könyvkiadó, 1997.
- Szúnyogh Sándor:** *Muravidéki kincsesláda* (Gyermekjátékok és népmesék Muravidékről). Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Top-print Kiadó, 1997.
- Zágorec-Csuka Judit:** *Viharverten (Versek barátainknak).* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1997.
- Varga Sándor:** *A dobronaki plébánia története.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1997.
- Szúnyogh Sándor:** *Pozdrav iz Dolnje Lendave = Üdvözet Alsólendváról : mesto na razglednicah v letih 1889-1945 = Alsólendva képes levelezőlapokon.* Lendva, Občina – Lendva Község, 1997.
- Göncz László:** *Őrségi végeken - Na robovih Őrséga.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998.
- Göntér János:** *Dobronak. Múlt és jelen a határ mentén.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998.

Vida István: *Egy petesházi tüzér visszaemlékezése a II. világháborúra 1941-1945.*
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998.

Varga József: *Az ellopott tündér.*
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998.

Igét őrizve (antológia). Szerkesztette Bence Lajos.
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 1998.

Szabó Mária: *Így játszunk mi.*
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 1999.

Bence Utrosa Gabriella: *Mégis harangoztak* (elbeszélések).
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999.

Az anyanyelv a kétnyelvűségben (tanulmánykötet). Lendva-Maribor, Maribori
Egyetem Pedagógiai Kara–Magyar Intézet Magyar Nemzetiségi Művelődési
Intézet, 1999.

Halász Albert: *Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken.*
Lendva, Studio Artis – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999.

Varga József: *Nyelvhasználat, névdivat. Az anyanyelv (magyar-szlovén,
horvát) használata és a névdivat a vegyes házasságokban élők körében a
Muravidéken* (tanulmánykötet). Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési
Intézet, 1999.

A 2000-es évek:

Farkaš Brigita: *A „Naptár” repertórium 1960-2000.*
Lendva, Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva, 2000.

Göncz László: *A muravidéki magyarság 1918-1941* (tanulmánykötet).
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.

Varga József: *A lendvai vár kapitánya* (történelmi regény).
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 2001.

Gyermekkorom faluja. Forgácsok Göncz János hetési képeiből, emlékeiből. Szer-
kesztő Bellon Tibor. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.

Mód László – Simon András: *A hajtástól az újborig, vagyis A szőlő és a bor ünnepei Lendvavidéken.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002.

Zágorec-Csuka Judit: *Gábor Zoltán festőművész portréja – Portret akademskega slikarja Zoltána Gáborja.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002.

Zágorec-Csuka Judit: *Kiűzve az Édenből (Versek barátainak).* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003.

Zágorec-Csuka Judit: *A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok – Ilustratorji madžarskih knjižnih izdaj.* Lendva, Galéria-Múzeum Lendva, 2003.

Kovács Attila: *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között.* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2004.

Magyarországon megjelent muravidéki szerzők művei magánkiadásban vagy magyarországi kiadók gondozásában

Varga József: *Létforgácsok* (elbeszélések). Budapest, Bíró family, 2001.

Varga József: *Mag-szó-álom* (versek). Budapest, Bíró Family, 2001.

Varga József: *Tar Mihály szüretjén.* Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2002.

Varga József: *Tavaszi ébredés (gyermekversek).* Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2002.

Zágorec-Csuka Judit: *A Zrínyiek nyomában* (tanulmánykötet). Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2003.

Göncz László: *Olvadó jégcsapok (regény).* Pécs, Pro Pannonia Kiadó, 2003.

Varga József: *Életfajta lánc* (versek). Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2004.

Varga József: *Mégis fény gyúlik* (verseskötet). Budapest, Bíró Family, 2004.

Varga József: *Mondjuk, írjuk helyesen.*
Budapest, Krúdy Gyula Irodalmi Kör, 2004.

*FORDÍTÁSIRODALOM magyar és szlovén nyelvre,
amely a Pomurska založba muraszombati kiadónál jelent meg:*

A 60-as évek:

Szép Vida: *A szlovén népballadák és románcok kis tükre.* Pável Ágoston fordításai.
Murska Sobota, Pomurska založba, 1959. (500 példány)

Illyés Gyula: *Ljudstvo s puste* (Puszták népe). Fordította: Štefan Sedonja. Murska
Sobota, Pomurska založba, 1962. (2000 példány)

Cankar, Ivan: *Egy csésze fekete : válogatott elbeszélések, novellák és karcolatok.*
Fordította: Cvetko Elvira. Murska Sobota, Pomurska založba, 1963.
(1500 példány)

Fejes Endre: *Pokopališče rje* (Rozsdatemető regény). Fordította: Jože Olaj.
Murska Sobota, Pomurska založba, 1964. (2000 példány)

Zupančič, Beno: *Árbocfű.* Ljubljana, Umetniški zavod, 1965. (2000 példány)

Ela Peroci: *A kockaházikó.* Subotica; Ljubljana, Minerva; Umetniški zavod, 1965.
Fordította: Szúnyogh Sándor. (1000 példány)

Jókai Mór: *Zlati človek.* (Az aranyember, regény). Fordította: Štefan Sedonja.
Ljubljana, Delo, 1966. (2000 példány)

Moldova György: *Temni angel.* (Sötét angyal, regény). Murska Sobota,
Pomurska založba, 1966. (2000 példány)

Móricz Zsigmond: *Bodi dober do smrti.* (Légy jó mindhalálig, regény).
Fordította: Jože Ftičar. Ljubljana, ČP Delo, 1966. (2000 példány)

Németh László: *Groza.* (Iszony, regény).
Fordította: Drago Grah. Ljubljana, 1966. (2000 példány)

- Jókai Mór:** *Zlati človek. (Ponatis).* (Az aranyember, regény, utánnymás).
Fordította: Štefan Sedonja. Ljubljana, ČP Delo, 1967. (2500 példány)
- Németh László:** *Groza.* (Iszony, regény, 2. kiadás).
Murska Sobota, Pomurska založba. 1967. (2500 példány)
- Dr. Pável Ágoston:** *Előadások gyűjteménye az 1966 május 27-én megtartott Murska Sobota-i és az 1966 augusztus 27-én Szombathelyen megtartott symposionról = Zbirka predavanj s simpozija v Murski soboti 27. maja 1966 in simpozija v Szombathelyu 27. avgusta 1966.* (Szerkesztette: Niki Brumen, Takács Miklós, Jože Ternar és Jože Vid). Az előadásokat fordította szlovén nyelvre Vlado Peteršič, magyar nyelvre Konc József. Szombathely, Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár; Murska Sobota, Pomurska založba, 1967. (800 példány)
- Mikszáth Kálmán:** *Nenavadna poroka.* (Különös házasság, regény). Fordította: Drago Grah. Murska Sobota, Pomurska založba, 1968. (3500 példány)
- Tamási Áron:** *Abel.* (Ábel, regény). Fordította: Vlado Peteršič. Murska Sobota, Pomurska založba, 1968. (3500 példány)
- Jókai Mór:** *Črni diamanti.* (Fekete gyémántok, regény). Fordította: Vlado Peteršič. Murska Sobota, Pomurska založba, 1968. Példányszám: 3000.
- Jókai Mór:** *Velikaš.* (Egy magyar nábob, regény). Fordította: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1969.
- Kranjec, Miško:** *Az élet tengelye* (regény). Fordította: Trtko Ferenc. Murska Sobota, Pomurska založba, 1969. (1500 példány)
- Ljubezen : izbor sodobne madžarske proze.* (Déry Tibor, Lengyel József, Veres Péter, Tamási Áron, Illés Endre, Illyés Gyula, Kolozsvári Grandpierre Emil, Thurzó Gábor, Örkény István, Szabó Magda, Mándy Ivan, Mészöly Miklós, Karinthy Ferenc). (Válogatta: Jože Hradil). Fordította: Drago Grah, Jože Hradil, Jože Olaj és Štefan Sedonja). Murska Sobota, Pomurska založba, 1969.
- A 70-es évek:**
- Jókai Mór:** *Velikašev sin.* (Kárpáthy Zoltán). Fordította Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1970. (2000 példány)

- Kolozsvári Grandpierre Emil:** *Krisztina*. (Dráma félvállról, regény). Fordította: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1971. (2000 példány)
- Prešeren France:** *Szonettkoszorú*. (Sonetni venec). Fordította: Csuka Zoltán. Budapest, Európa ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1971. (500 példány)
- Bor Matej:** *Átkelt a vándor az atomkoron*. (Šel je popotnik skozi atomski vek). Fordította: Csuka Zoltán. Budapest, Európa ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1972. (2550 példány)
- Gárdonyi Géza:** *Atila, bič božji*. (A láthatatlan ember, regény). Fordította: Jožef Smej. Murska Sobota, Pomurska založba, 1973. (3000 példány)
- Kertész Ákos:** *Makra*. (Makra, regény). Fordította: Vlado Peteršič. Murska Sobota, Pomurska založba, 1973.
- Molnár Ferenc:** *Dečki Pavlove ulice*. (A Pál utcai fiúk). Fordította: Sonja Rupel. Murska Sobota, Pomurska založba, 1973. (1500 példány)
- Petőfi Sándor:** *Apostol*. (Az apostol, elbeszélő költemény). Fordította: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1973. (800 példány)
- Petőfi Sándor:** *Apostol*. (Az apostol, elbeszélő költemény, 2. kiadás). Fordította: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1973. (450 példány)
- Lángoló vér : válogatott szlovén partizáncdalok*. (Válogatta: Bohanec Francék). Fordította: Csuka Zoltán. Murska Sobota, Pomurska založba, 1974.
- Németh László:** *Žalovanje*. (Gyász, regény). Fordította: Vlado Peteršič. Murska Sobota, Pomurska založba, 1974.
- Prešeren France:** *France Prešeren versei*. (Válogatta Josip Vidmar). Fordította: Csuka Zoltán, Lator László, Tandori Dezső, a bevezetőt fordította Gállos Orsolya). Budapest, Európa; Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. (1900 példány)
- Passuth László:** *Bog dežja objokuje Mehiko : 1. knjiga*. (Esőisten siratja Mexikót 1. kötet). Fordította: Beatrice Logar. Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. (8000 példány)

- Passuth László:** *Bog dežja objokuje Mehiko. 2. knjiga.* (Esőisten siratja Mexikót 2. kötet). Fordította: Beatrice Logar. Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. (8000 példány)
- Cankar, Ivan:** *Jernej szolgalegény igazsága : (Ob stoletnici rojstva Ivana Cankara in devedesetletnici rojstva Avgusta Pavla = Megjelent Ivan Cankar születésének századik és Avgust Pavel születésének kilencvenedik évfordulójára).* (A kötet szerkesztője: Jože Hradil) Budapest, Európa; Murska Sobota, Pomurska založba, 1976. (1000 példány)
- Cankar, Ivan:** *Szegénysoron ; Jernej szolgalegény igazsága : két regény.* Fordította: Pável Ágoston. Budapest: Európa ; Murska Sobota, Pomurska založba. 1976. (8500 példány)
- Csuka Zoltán:** *Pesem večnega upora : izbor pesmi.* Fordította: Jože Olaj. (Szerkesztette: Jože Hradil). Hidak-Mostovi sorozat. Murska Sobota, Pomurska založba, 1976. (300 példány)
- Gál György Sándor:** *Zgodbe iz dunajskega gozda. 1. knjiga.* (Mesél a bécsi erdő, regény, 1. könyv). Fordította: Jože Ftičar. Murska Sobota, Pomurska založba, 1976. (10.000 példány)
- Gál György:** *Zgodbe iz dunajskega gozda. 2. knjiga.* (Mesél a bécsi erdő, regény, 2. kötet) Fordította: Jože Ftičar. Murska Sobota, Pomurska založba, 1976. (10.000 példány)
- Székely Júlia:** *Chopin v Parizu.* (Chopin Párizsban, regény). Fordította: Vlado Peteršič. Murska Sobota, Pomurska založba, 1976. (10.000 példány)
- Ady Endre:** *Kri in zlato : izbor poezije.* (Izšlo je ob 100 letnici pesnikovega rojstva). (Vér és arany : válogatott költemények). Kétnyelvű kiadás, magyar-szlovén szöveg. Fordította: Jože Hradil. A verseket átdolgozta: Kajetan Kovič. (500 példány)
- Gárdonyi Géza:** *Božji sužnji.* (Isten rabjai, regény). Fordította: Jože Smej. Murska Sobota, Pomurska založba, 1977. (9100 példány)
- Lakatos Menyhért:** *Zadimljene podobe.* (Füstös képek, regény). Fordította: Vlado Peteršič. Mostovi-Hidak sorozat. Murska Sobota, Pomurska založba, 1977. (4900 példány)

Madžarska lirika 20. stolejta. (Antologija). (A 20. század magyar költészete, antológia. Költők: Ady Endre, Babits Mihály, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád, Kassák Lajos, Karinthy Frigyes, Füst Milán, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, József Attila, Zelk Zoltán, Radnóti Miklós, Vas István, Weöres Sándor, Jékely Zoltán, Benjámín László, Csanádi János, Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes, Váci Mihály, Nagy László, Simon István, Lator László, Juhász Ferenc, Garai Gábor, Csoóri Sándor, Székely Magda, Tandori Dezső). Fordította: Jože Hradil. Ljubljana, Državna založba ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1977. (1500 példány)

Zilahy Lajos: *Ararat. 1. knjiga.* (Ararát, regény, 1. kötet). Fordította: Bernjak Elizabeta. Murska Sobota, Pomurska založba, 1977. (9100 példány)

Zilahy Lajos: *Ararat. 2. knjiga.* (Ararát, regény, 2. kötet). Fordította: Bernjak Elizabeta. Murska Sobota, Pomurska založba, 1977. (9100 példány)

Gal, Palko: *A szép Mankica és egyéb murántúli mesék.* (Lepa Mankica in druge prekmurske pravljice) . Fordították: Szunyogh Sándor és Varga József. Murska Sobota, Pomurska založba, 1978. (300 példány)

Kranjec, Miško: *A Mura hullámain : elbeszélések.* (Na valovih Mure). Fordították: Gállos Orsolya, Jaksity György, Szilágyi Károly. Budapest, Európa ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1978. (530 példány)

Shiller Livia: *Kuharica : sodobni priročnik za vse, ki radi kuhajo.* (Mindenki szakácskönyve) Fordították: Mara és Bela Horvat. Szerkesztette: Ludvik Sočić. Murska Sobota, Pomurska založba, 1978. (10.000 példány)

Župančič, Oton: *Te titok virag : válogatott versek.* (Megjelent a költő születésének 100. évfordulójára). (Ti skrivnostni moj cvet : izbor poezije). Válogatta, szerkesztette és a nyersfordításokat készítette: Jože Hradil. Fordította: Weöres Sándor. Murska Sobota, Pomurska založba ; Novi Sad: Fórum, 1978. (600 példány)

Župančič, Oton: *Te titok virag : válogatott versek.* (Megjelent a költő születésének 100. évfordulójára – izšlo je ob 100 obletnici pesnikovega rojstva). Válogatta, szerkesztette és a nyersfordításokat készítette: Jože Hradil. Fordította: Weöres Sándor. Kétnyelvű: szlovén magyar kiadvány. Budapest, Európa ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1978. (2600 példány)

- Bevk France:** *A föld sója.* (Kaplan Martin Čedermac). Fordította: Gállos Orsolya. Budapest, Európa ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. (14.000 példány)
- Bevk France:** *A föld sója.* (Kaplan Martin Čedermanc). Fordította: Gállos Orsolya. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. (1500 példány)
- Cankar, Ivan:** *Mária szeretetháza.* (Hiša Marie pomočnice). Fordították: Csuka Zoltán és Tóth Ferenc. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. (300 példány)
- Móricz Zsigmond:** *Gospodje se zabavajo.* (Úri muri, regény). Fordította: Vlado Peteršič. Szozvočje–Összhang. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. (5000 példány)
- Schiller Lívia:** *Kuharica : sodobni priročnik za vse, ki radi kuhajo.* (Mindenki szakácskönyve). Fordították: Mara és Bela Horvat. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. (16.680 példány)
- Šebjanič, Franc:** *A pannoniai szlovének protestáns mozgalma.* (Protestantsko gibanje panonskih Slovencev). Fordította: Tóth Ferenc. Murska Sobota, Pomurska založba. 1979. (500 példány)
- Zilahy Lajos:** *Ujetniki ljubezni in vojne. (Két fogoly).* Fordította: Marko Murec (Jože Ternar). Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. (5000 példány)
- A 80-as években:**
- Cankar Ivan:** *Egy idealista élete : válogatott elbeszélések.* (Martin Kačur in druge izbrane novele). Fordították: Gállos Orsolya, Gyertvai Mária, Tóth Ferenc. Murska Sobota, Pomurska založba, 1980. (1050 példány)
- Gion Nándor:** *Igral je tudi sleparjem : roman.* (Latroknak is játszott). Fordította: Bernjak Elizabeta. Mostovi sorozat. Murska Sobota, Pomurska založba, 1980. (5000 példány)
- Schiller Lívia:** *Kuharica : sodoben priročnik za vse, ki radi kuhajo.* (Mindenki szakácskönyve). Fordították: Mara és Bela Sever. Murska Sobota, Pomurska založba, 1980. (9599 példány)

- Szerb Antal:** *Legenda o Pendragonu : roman.* (A Pendragon legenda, regény). Fordította: Beatrice Logar. Murska Sobota, Pomurska založba. 1980. (5000 példány)
- Illés Béla:** *Karpatska rapsodija : 1. knjiga.* (Kárpáti rapszódia, 1. kötet). Fordította: Vilko Novak. Szerkesztette: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1982. (5000 példány)
- Illés Béla:** *Karpatska rapsodija : 2. knjiga.* (Kárpáti rapszódia, 2 kötet). Fordította: Vilko Novak. Szerkesztették: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1982. (3000 példány)
- Kardelj, Edvard:** *A szocialista öngazgatás politikai rendszerének fejlődési irányzatai.* Fordították: Bálint István, Burányi Nándor, Pilcz Nándor, Vukovics Géza. Újvidék:Fórum ; Murska Sobota–Pomurska založba, 1982.
- Zveza komunistov Jugoslavije.* (Kongres 12 ; 1982 ; Beograd). Beszámoló határozatok. A JKSZ statútuma. Zárszó a JKSZ XII. Kongresszusán. (2000 példány)
- Weöres Sándor:** *Boben in ples : izbrane pesmi.* Fordították: Jože Hradil és Kajetan Kovič. Ljubljana, Državna založba ; Murska Sobota, Pomurska založba. 1983. (800 példány)
- Jókai Anna:** *Jakobova lestev : roman.* (Jákob lajtorjája, regény). Fordította: Jože Olaj. Murska Sobota, Pomurska založba, 1984. (2000 példány)
- Jókai Anna:** *Jakobova lestev : roman.* (Jákob lajtorjája, regény). Fordította: Jože Olaj. Murska Sobota, Pomurska založba, 1984. (2000 példány)
- Radnóti Miklós:** *Razglednice : izbrane pesmi.* Fordította: Jože Hradil és Kajetan Kovič. Izšlo ob 75-letnici pesnikovega rojstva in 40 letnici njegove smrti ter ob 20-letnici sodelovanja Pomurske založbe z založbo Európa. Murska Sobota Pomurska založba ; Ljubljana, Državna založba, 1984. (400 példány)
- Jókai Mór:** *Zlati človek : roman.* (Az Aranyember). Fordította: Štefan Sedonja. Murska Sobota, Pomurska založba, 1985. (5000 példány)
- Kardos G. György:** *Palestinska trilogija.* Fordították: Jože Hradil és Jože Olaj. A Pesti-sorozatban. Murska Sobota, Pomurska založba, 1985. (2500 példány)

- Károlyi Mihály:** *Vera brez iluzij : spomini rdečega grofa.* (Memoirs of Michael Károlyi Faith Without Illusion). Fordította: Vlado Peteršič. Ljubljana, Založba Borec ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1985. (5000 példány)
- Cankar, Ivan:** *Mihaszna Marko és Mátyás király.* (Potepuh Marko in kralj Matjaž). Megjelent Pável Ágoston születésének 110. évfordulója alkalmából. Fordította: Pável Ágoston. Szerkesztette: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba ; Budapest, Európa. 1986. (2000 példány)
- Gárdonyi Géza:** *Egerski junaki : roman. 1. knjiga.* (Egri csillagok, regény, 1. kötet). Fordította: Jože Hradil. Szvočje sorozat. Murska Sobota, 3. februar 2007. Pomurska založba, 1986. (2000 példány)
- Gárdonyi Géza:** *Egerski junaki : roman. 2 knjiga.* (Egri csillagok, regény, 2. kötet). Fordította: Jože Hradil. Murska Sobota, Pomurska založba, 1986. (5000 példány)
- Bart István:** *Rudolf, nesrečni prestolonaslednik : ljubezenski roman.* (A boldogtalan sorsú trónörökös). Fordította: Vlado Peteršič. Murska Sobota, Pomurska založba, 1987. (5000 példány)
- Lajos Mari – Hemző Károly:** *99 mesni jedi : 33 barvnih fotografij.* (99 húsétel : 33 színes ételfotóval). Fordította: Andrej Kralj. Budapest, Corvina ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1988. (15.000 példány)
- Lajos Mari – Hemző Károly:** *99 predjedi : barvnih fotografij.* (99 előétel: 33 színes ételfotóval). Fordította: Rozina Farič. Budapest, Corvina ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1988. (15.000 példány)
- Lajos Mari – Hemző Károly:** *99 predjedi in prilog : 33 barvnih fotografij.* (99 körítés és főzelék : 33 színes ételfotóval). Fordította: Cilka Vera Köbel. Budapest: Corvina ; Murska Sobota, Pomurska založba, 1988. (15.000 példány)

VII.

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

A szlovéniai magyar könyvkiadás 1945–2004 között c. fejezetekre vonatkozó irodalomjegyzék

Felhasznált és vonatkoztatható művek

Alsó-Lendva nagyközség milleniumi emlékkönyve 1896.

Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996.

BENCE Lajos: *Írott szóval a megmaradásért. A szlovéniai magyarság 70 éve.*

Lendva, Magyar Művelődési Minisztérium – Hazánk Könyvkiadó, 1994.

BENCE Lajos: *Identitás és entitás.* [Esszék, tanulmányok, kritikák]. Zalaegerszeg,

Zalai Írók Egyesülete, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2005.

GÖNCZ László: *A muravidéki magyarság 1918–1941.*

Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.

GUTTMANN Miklós: *Anyanyelvünkért.* Murska Sobota, Pomurska založba, 1983.

O NAPREDNEM tisku. Murska Sobota, Pomurska založba, 1962.

TANTALICS Béla: *Lendva kulturális emlékei a 16. század második felében.*

Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár, 1988.

TANULMÁNYOK a szlovéniai magyarság köréből.

Budapest, Teleki László Alapítvány, 1994.

ZSIGA Tibor: *Muravidéktől Trianonig.*

Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996.

Felhasznált és vonatkozó tanulmányok, recenziók

ÁCS Margit: *Kölcsönös garancia.*

In: Pannon Tükör, 6. évf., 2001. 1. sz., január–március, 9–15. p.

- BALAZSEK Dániel:** *Zágoréc-Csuka Judit: Kiűzve az Édenből, versek.* Lendva, MNMI, 2003. [Fülszöveg].
- BÁRDI Nándor:** A határon túli magyar társadalmak és a magyarságpolitikák alakulása a kilencvenes években. A muravidéki magyarság népszámlálási adatok tükrében. Konferenciaanyag-előadás. Lendva, 2003. május 30.
- BENCE Lajos:** Recenzió Zágoréc-Csuka Judit: Gábor Zoltán festőművész portréja. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002. recenzió, 127–128. p. [Fülszöveg].
- BENCE Lajos:** *Varga József: Sorvadó népem, elbeszélések.* Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport, 1992. [Utószó].
- BENCE Lajos:** *Szójegyzékek és szótárak.* In: Írott szóval a megmaradásért. Lendva, MNMI, 1994. 131–132.p.
- BENCE Lajos:** *A szlovéniai magyarság.*
www.hhrf.org/prominoritate/1996/osz03.htm
- BENCE Lajos:** *Rá-olvasások.* Válogatott és új versek. Lendva, MNMI. 2001. 6.p.
- BOKOR József:** *Aki versben véli megtalálni önmagát.*
In: Muratáj, 1998. 2.sz. 134–140.p.
- Dr. CZINE Mihály:** *A szlovéniai magyarság budapesti köszöntése.*
In: Muratáj, 1991., 28–29. p.
- Dr. GADÁNYI Károly:** *Rozsmán Erzsébet: Vallomások, versek.* Murska Sobota, Pomurska založba, 1972., 15–16. p. [fülszöveg]
- GÖNCZ László:** *Összmagyar és kisebbségi nemzeti kulturális értékeinkről.*
In: Muratáj, 1997., 1.sz., 44-45. p.
- GÖNCZ László:** *Zágoréc-Csuka Judit: Viharverten, versek.*
Utószó. Lendva, MNMI, 1997., 7. p.
- GUTTMANN Miklós:** *Varga József: Hangbona, gyermekversek.*
Előszó. Lendva, MNMI, 1995.

- GYURÁCZ Ferenc:** *Recenzió Bence Lajos Létlelet c. kötetéhez.*
Lendva, 1989. [Fülszöveg].
- HAGYMÁS István:** *Utazások Fellinivel, filmelemzések.* Előszó. Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár, 2002. 2–3.p.
- HRADIL, Jože:** *Az első könyvtől a Pomurska založba tizedik sorozatáig.*
In: Naptár. 1980. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. 92–97.p.
- JUHÁSZ György:** *Szabó József: Nem is olyan régen történt.* Előszó. Murska Sobota, Pomurska založba, 1987.
- KALAPIS Rókus:** *Sóhajok a varázsló barlangjából.*
In: Horvátországi Magyarság, III.évf. 1996., 2. sz., február.
- Sz. KANYÓ Leona:** *Varga József: Pásztortüzek, versek-gyermekversek.*
Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. [Fülszöveg]
- KOCSIS Gyula:** *Szúnyogh Sándor: Halicanumi üzenet, versek.* Murska Sobota, Pomurska založba, 1975. [Fülszöveg]
- KOCSIS Gyula:** *Varga József: Naphívogató, gyermekversek.* Murska Sobota, Pomurska založba, 1974. [Fülszöveg]
- KRANJEC, Miško:** *Vlaj Lajos: Versek.* Utószó.
Murska Sobota, Pomurska založba, 1961., 7–12. p.
- MAURER, Neža:** *Judit Zagorec-Csuka: Slepici na zemljevidu.* Utószó. Murska Sobota, Franc-Franc, 2003., 90–93. p.
- MURAVIDÉKI magyar irodalom 1945–1987 : Prekmurska madžarska književnost.*
Murska Sobota, Pokrajinska in študijska knjižnica, 1–31.p.
- PÉNTEK Imre:** *Recenzió Szúnyogh Sándor Hóvágy c. verseskötetéhez.*
Murska Sobota, Pomurska založba, 1985. [Fülszöveg]
- PAP Gábor:** *Hagymás István: Casanova napja.* Fellini Casanovájának asztrálmítoszi vonatkozásai. Előszó. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2002., 3-5. p.

POMOGÁTS Béla: *A lendvai végvárban.*

In: Nyelvünk és Kultúránk. 2003., 6. sz., 77–78. p.

RUDAŠ Jutka: *Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban.*

In: Muratáj, 2002., 57. p.

SZARKA László: *Göncz László: A muravidéki magyarság 1018–1941. Előszó Göncz László monográfiájához.* Lendva, MNMI, 2001., 7. p.

SZÉKELY András Bertalan: *Az új magyar kisebbségpolitika, különös tekintettel a szlovéniai magyarságra.* In: Muratáj, 1991., 29. p.

SZÉKELY András Bertalan: *Magyar-szlovén kapcsolatok.*

In: Társadalmi Szemle, 1996., 5. sz., 64–65. p.

SZÍJÁRTÓ Imre: *Igék a megmaradásért. Jegyzetek a szlovéniai magyar irodalomról.* In: Tiszatáj, 2002. 8. sz., 61–68. p.

SZÚNYOGH Sándor: *Tavaszcímzés antológia.*

Murska Sobota, Pomurska založba, 1972. 15–16. p.

TERNAR, Jože: *A kultúrhagyományokra alapozott fejlődés.*

In: Naptár, 1980. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979., 86–91. p.

Dr. VARGA József: *Zágoréc-Csuka Judit: Kiűzve az Édenből.* Utószó. Lendva, MNMI, 2003., 86–93. p.

VARGA József: *Bence Utrosa Gabriella: Ki lakik a sötétben?*

In: Muratáj, 96, Lendva, MNMI, 1997.

VARGA József: *Gábor Zoltán: Postagalamb.*

Murska Sobota, Pomurska založba, 1982. [Fülszöveg]

VARGA József: *Vlaj Lajos: Szelid intés.* Utószó.

Murska Sobota, Pomurska založba, 1968., 52. p.

VINCETIČ, Milan: *Judit Zagorec-Csuka: Slepici na zemljevidu.* Utószó. Murska Sobota, Franc-Franc, 2003., 90-93. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A magyar könyvkiadás helyzete Szlovéniában.*

In: Könyvtári Figyelő. Új folyam 13. (49.) évf., 2003., 2. sz., 382–389. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok. Ilustratorji madžarskih knjižnih izdaj v Sloveniji. Lendva. Galéria Múzeum, 2003., 60. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Az elsüllyedt jelek. A 20. századi magyar könyvillusztráció Magyarország határain kívül. A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok (57–68.p.)* Budapest, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága, 2003.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A magyar könyvkiadás Szlovéniában.* In: Muratáj, 03. 2003/1. sz. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 127–155. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A muravidéki magyarság könyvkultúrájának szellem-történeti útja.* In: Pannon Tükör, 10. évf., 2005., 4. sz., 44–45. p.

Felhasznált és vonatkozó újságcikkek:

Dr. BENCE Lajos: *Szomi Pálra emlékezünk.* In: Népművelés, 2001. április 5., 18. p.

BENCE Lajos: *Nem történt semmi, fáklyavívők voltunk.*
In: Népművelés, 2003. január 16., 11. p.

BENCE Lajos: *A Zrínyiek nyomában.* In: Népművelés, 2004. január 8., 11. p.

CSUKA Judit: *Az ember egyedül születik. Beszélgetés Bence Utrosa Gabriellával, muravidéki novelláiróval.* In: Népművelés, 1993. február 26., 9. p.

KIRÁLY M. Jutka: *Hang a Kárpát-medencében, kapcsolat itthon.*
In: Népművelés, 2003. január 16., 9. p.

KOVÁCS Attila: *Könyvelő, Gyermekkorom faluja.*
In: Népművelés, 2001. május 24., 10. p.

P. SZABÓ Ernő: *Vizuális anyanyelv határok nélkül. Magyar könyvgrafika kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban.*
In: Magyar Nemzet, 2001. április 21., 15.p.

SZABÓ Lilla: *A magyar könyvillusztráció Magyarország határain kívül 1918-tól napjainkig című kiállítás és konferencia.* Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága. Budapest, 2001. (konferencia körlevél).

SZÍJÁRTÓ Imre: *Csodaváró-jegyzetek a karácsonyi varázslat című filmről.*

In: Népújság, 2001. január 25.

SZÚNYOGH Sándor: Szomi Pál (1936–1989). In memoriam.

In: Népújság, 1989. április 21.

Dr. VARGA József: *Szomi Pálra emlékezem.* In: Népújság, 2000. november 3., 11. p.

VARGA József: *Zágorec-Csuka Judit Örömtűzben (?)* verseskötete.

In: Népújság, 2001. augusztus 9. 8.p.

VARGA József: *A Petőfi kultúrkör jegyzőkönyve.* Lendva, 1970. április 12.

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT: *Akinek a vers a szenvedélye,* interjú Dobosics József

költővel. In: Népújság, 1993. január 29.

VII. 2.

*A szlovéniai magyar sajtótörténetre vonatkozó szakirodalom
1945-től 2004-ig*

Felhasznált és vonatkozatható művek:

BENCE Lajos: *Írott szóval a megmaradásért.*

Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1994.

BENCE Lajos: *Identitás és entitás.* Zalaegerszeg, Zalai Írók Egyesülete és a

Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2005.

FARKAŠ, Brigita: *„A Naptár” repertórium 1960–2000.*

Lendva, Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva, 2000., 9.p.

HORVÁT Ferenc: *A Zala megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1861-1973.*

Zalaegerszeg, Zala Megyei Könyvtár, 1978.

Felhasznált és vonatkozó tanulmányok és újságcikkek:

BÁTI KONCZ Zsuzsanna: *A magyar tájékoztatás helyzete Szlovéniában.*

In: Nemzetiségi politika – nemzetiségi jog, Lendvai és Muraszombati Magyar

Nemzetiségi Érdekközösség, 1978., 38 –40.p.

BENCE Lajos: *A Népiújság az új ezredév küszöbén.*

In: Naptár, Lendva, MNMI, MNMTI, 2003., 85–87.p.

BENCE Lajos: *A tömegtájékoztatás helyzete 1945 után.*

In: Írott szóval a megmaradásért, Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1994., 62–65.p.

BENCE Lajos: *A Naptártól a folyóiratig.* In: Naptár 1989. Murska Sobota,

Pomurska založba, 1988., 37–43.p.

KOCON Jožef: *Tisztelt olvasó! Cenjeni bralci!* In: Lendavske novice – Lendvai

Híradó. Lendva, 1998. XI. 18. [Címoldal]

KUZMIČ, Franc: *A Naptár – a nemzetiségi szemle eredményes 30 esztendeje.*

In: Naptár 1989. Murska Sobota, Pomurska založba, 1988., 32–36. p.

PIVAR Ella: *Muravidéki magyar sajtótermékek a két világháború között.*

In: Naptár 85, Lendva, Pomurska založba, 1984., 97–105. p.

PODATKI o knjžnici (Adatok a könyvtárról). (2005.8.16.).

Felhasználva a honlapról 2005. 8. 25.: <http://www.lendava-knjznica.si>

SZÚNYOGH Sándor: *A Naptár három évtizede.*

In: Naptár 1989. Murska Sobota, Pomurska založba, 1988., 4. p.

VARGA József: *A Népiújság 28 számának az elemzése 1968.október 1-től 1969.*

április 30-ig. Göntérháza. 1969. november 15. [Kézirat 1–8. p.]

Dr. VARGA József: *Tízéves a Muratáj.*

In: Muratáj, Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1999., 8.p.

VARGA Sándor: *A Népiújság harminc éves jubileuma elé.*

In: Népiújság, 1986. június 6., 22. sz., 2. p.

VARGA Sándor: *A Naptár tízéves évfordulója.*

In: Földművesek naptára, Murska Sobota, Pomurska založba, 1969., 29. p.

VARGA Sándor: *Nemzetiségi tájékoztatási eszközök.*

In: Naptár 1986. Murska Sobota, Pomurska založba, 1985.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A Naptár repertórium.* In: Zalai Könyvtári Levelező, 2002. 2002/2. sz., 66–68. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A NÉPÚJSÁG a szlovéniai magyarok hetilapjának története 1958–2004 között.* In: Muratáj, 04. 2004/1. sz., Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 130–147. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A szlovéniai magyar sajtó története 1945-től napjainkig.* In: Magyar Könyvszemle; Könyv- és sajtótörténeti folyóirat, 121. évf., 2005., 3. sz.

Felhasznált sajtótermékek:

a Népiújság, a Kelepelő, a Lendvai Füzetek, a Muratáj, a kétnyelvű önkormányzati lapok; a Lendvai Híradó, a Brazde-Barázdák, a Lipnica, az Őrségi Híradó, valamint a Ljudski glas, az Obmurski tednik, a Pomurski vestnik magyar mellékletének ide vonatkozó számai:

Népiújság (1958–2004):

-- 1956. I. évf., 1–26. sz.; 1957. I. évf., 1–26. sz.; 1958. I. évf., 1–22. sz.; 1959. II. évf., 1–25.sz.; 1960. III. évf., 1–25. sz.; 1961. IV. évf., 1–24. sz.; 1962 V. évf. 1–23. sz.; 1963. VI. évf., 1–49.sz.; 1964. VII. évf., 1–48. sz.; 1965. VIII. évf., 1–48. sz.; 1966. IX. évf., 1–49. sz.; 1967. X. évf., 1–50. sz.; 1968. XI. évf., 1–50. sz.; 1969. XII. évf., 1–49. sz.; 1970. XIII. évf., 1–50. sz.; 1972. XIV. évf., 1–46. sz.; 1973. XVII. évf. 1–8. sz.; 1976. XX. évf., 1–51. sz., 1977. XXI. évf., 1–51. sz.; 1978. XXII. évf., 1–49. sz.; 1979. XXIII. évf., 1–51. sz.; 1980. XXIV. évf., 1–51. sz.; 1981. XXV. évf., 1–52. sz.; 1982. XXVI. évf., 1–52. sz.; 1983. XXVII. évf., 1–52. sz.; 1984. XXVIII. évf., 1–50. sz.; 1986. XXX. évf., 1–51. sz.; 1987. XXXV. évf., 1–52. sz.; 1988. XXXII. évf. 1–50. sz.; 1989. XXXIII. évf., 1–50. sz.; 1990. XXXIV. évf., 1–49. sz.; 1991. XXXV. évf., 1–9. sz.; 1992. XXXVI. évf., 1–51. sz.; 1993. XXXVII. évf., 1–51. sz.; 1994. XXXVIII. évf., 1–51. sz.; 1995. XXXIX. évf., 1–50. sz.; 1996. XL. évf., 1–50. sz.; 1997. XLI. évf., 1–52. sz.; 1998. XLII. évf., 1–52. sz.; 1999. XLIII. évf., 1–51. sz.; 2000. XLIV. évf., 1–51. sz.; 2001. XLV. évf., 1–50. sz.; 2002. XLVI. évf., 1–51. sz.; 2003. XLVII. évf., 1–51. sz.; 2004. XLVIII. évf., 1–52. sz.

A Kelepelő szlovéniai magyar gyermeklap (1993–1996):

1993. dec. próbaszám; 1994. 1.évf., 1–4. sz.; 1995. 2. évf., 1–5. sz.; 1996. 3.évf., 1–4.sz.

Lendvai Füzetek – Lendavski zvezki (1973–2004):

1. sz. 1973. – *Kronika lendavskega gasilstva – A lendvai tűzoltóság krónikája.*
Lendvai Művelődési Alapközösség, Murska Sobota, Pomurska založba, 1973.
2. sz. 1974. – *Lendavska kultura nekoč in danes – A lendvai kultúra egykor és ma.*
Lendva, Lendvai Művelődési Érdekközösség, 1974.
3. sz. 1976. – *Dvojezična osnovna šola v luči nove ustave – A kétnyelvű általános iskola az új alkotmány vetületében.* Lendva, Lendvai Községi Kultúrközösség, 1976.
- 4 - 5. sz. 1980. – Štefan Ftičar: *Spomeniki in revolucionarna delavska gibanja v lendavski občini – A népfelszabadító harcok és a forradalmi munkásmozgalom emlékművei a lendvai községben.* Lendva, Lendvai Községi Kultúrközösség, 1980.
7. sz. 1983. – Bence Lajos: *Vlaj Lajos (1904–1966).* Lendva, Lendva Községi Kultúrközösség, 1983.
8. sz. 1986. – *Bronasta doba v Sloveniji – Bronzkorszak Szlovéniában.* Lendva, Lendva Községi Kultúrközösség, 1986. (1000 példány).
9. sz. 1988. – *Svitanje-Pirkadat.* Lendva, Lendva Községi Kultúrközösség, 1988. (1000 példány).
10. sz. 1988. – *Pričevanja o pisatelju Miško Kranjcu – Vallomások Vlaj Lajosról.* Lendva, Lendva Községi Kultúrközösség, 1988. (500 példány).
11. sz. 1990. – Štefan Hari, Štefan Vida, Szabó József: *Naftno rudarjenje – Kőolajbányászat.* Lendva, Lendvai Község Kultúrközössége, 1990. (1000 példány).
- 12./13. sz. 1991. – Bernjak Elizabeta, Varga József, Varga Sándor: *Három tanulmány.* Lendva, Lendvai Község Kultúrközössége, 1991.
14. sz. 1994. – *Lendva, Lendava 1192-1992. Tanulmányok Lendva történetéből.* Lendva, Lendva Község Kultúrközössége; Nemzetiségi Öngazgatási Közösség, Lendva, 1994. (1000 példány).

15. sz. 1996. – Borbás György: *Zala György 1858-1937*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet; Lendva Község Önkormányzata, Zala Megye Közgyűlése, 1996.
16. sz. 1998 – *Miért? Zakaj?* Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1998. (1000 példány).
- 17.sz. 2000 – *A Mura mente és a trianoni békeszerződés – Pokrajina ob Muri in trianonska mirovna pogodba*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2000.
18. sz. 2004 – Horváth Ferenc: *A lendvai labdarúgás 100 éve – 100 let lendavskega nogometa. Rövid sporttörténeti áttekintő*. Lendva, Lendva Község Önkormányzata; Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2004. (1000 példány).

Kétnyelvű (magyar-szlovén) önkormányzati lapok:

Lendavske novice–*Lendvai Híradó*, Lendva község közlönyének
1997. 1. évf. – 2004. 7.évf. számai;

Brazde–*Barázdák*, Dobronak község közlönyének
1999. 1. évf. – 2004. 6. évf. számai;

Gasilo Őrség–*Őrségi hírlap*, Hodos község közlönye,
2000. 1.évf. – 2004. 4.évf. számai;

Lipnica, a Moravske Toplice-i község közlönye, 1995. 1.évf. – 2004. 9. évf. számai.

*A szlovéniai magyar könyvtártörténetre vonatkozó szakirodalom
1945-től napjainkig*

Felhasznált és vonatkoztatható tanulmányok:

Dr.BENCE Lajos: *A megmaradás esélyei a Muravidéken*.

In: Naptár. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1994., 41–54.p.

- BERDEN, Magdalena:** *A Lendvai Népkönyvtár jelene és jövője.*
In: Lendvai Füzetek – Lendavski zvezki 2.sz., Lendva, Lendvai Művelődési Érdekközösség, 1974. 47–50.p.
- BRUMEN, Niki:** *A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar állománya.* Naptár, 1989. Murska Sobota, Pomurska založba, 1979. 172–175.p.
- GÁL Sándor:** A létezés peremén. Árgus. 2002. január, cím:
<http://www.argus.hu/2002-01/i-gal.html>
- HORVÁT Livija:** *A Magyar Tanszéki könyvállomány egy részének számítógépes feldolgozása.* Maribor, Maribori Egyetem Pedagógiai Kara, Magyar Nyelv és Irodalmi Tanszék, 2003. [Diplomamunka]
- GULYÁS NÉ Somogyi Klára:** *Hivatások és tudások. Hivatás, karrier és tudás az ezredfordulón.* 2002. június [Szemináriumi dolgozat, 2-3. p.]
- Dr. GÖNCZ László:** *A muravidéki magyarság helyzete a rendszerváltás után.* In: Muratáj ,99. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 200. 39–54.p.
- Dr.KISS Endre:** *A legutolsó utolsó esély. Tudástársadalom és tudás (123–125 p.). Tudás- és információs társadalom a globalizáció aktuális megvalósulási formáinak összefüggésében (127–131.p.). Az Európai Unió aktuális programja (205–213.p.).* Budapest, Stratégiakutató Intézet, 2001.
- Dr. KISS Endre:** *Globalizáció és/vagy posztmodern. A globalizáció társadalomfilozófiájához (21–30.p.). A posztmodern gondolkodás – posztmodern tudományelmélet – jövőkutatás (106–132.p.).* Budapest–Székesfehérvár, Kodolányi János Főiskola, 2003.
- KUZMIČ, Franc:** *Zgodovina knjižnic 1946-1996.* (A muraszombati könyvtár története 1946–1996). Murska Sobota, Pokrajinska in študijska knjižnica, 1996., 10.p.
- KUZMIČ, Franc:** *Kétnyelvű könyvtárak Muravidéken.* Naptár, 83. Murska Sobota, Pomurska založba, 1982., 91. p
- KERCSMÁR Rózsa:** *Kétnyelvű könyvtárak a lendvai községben. Nemzetiségi politika – nemzetiségi jog.* Lendvai és Muraszombati Magyar Nemzetiségi Érdekközösség, 1978., 66–71. p.

LENDAVA deset lep po svobodi. Lendva tíz éve a felszabadulás után. 1955., 28.p.

PAPP József: *Szlovéniai könyvtárak a nemzetiségi területen.*

Könyvtári Figyelő, 1998., 2.sz., 264–267. p.

ROOKS, Dana: *A virtuális könyvtár.*

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/virtual.hun>

Dr. SEBESTYÉN György: *Légy az információs társadalom polgára! Elektronikus és virtuális könyvtárak (183–196.p.).E-Európa (53–68. p.). Mi az internet? (73–115. p.). Mobil kommunikáció az információs társadalomban (119–141. p.). Az információs Magyarország pillérei (145–179. p.). Könyvtárak:az információs társadalom tudásának szolgáltatói (179–210. p.). Az információs Magyarország és az információs törvények (179–226. p.). Budapest, ELTE, Eötvös Kiadó,2002.*

VARGA Sándor: *Olvasókörök, népkönyvtárak krónikája 1871-1970 között Lendva, Dobronak, Göntérháza.* In: Muratáj '92., 2. sz. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet., 1999. 121–122. p.

VUGRINEC, Jože: *A muraszombati könyvtár ma és holnap, amely gazdag magyar nyelvű könyvekben is.* In: Naptár. 1992. Murska Sobota, Magyar Írócsoport, 1991. 145–149. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában.* In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros. 11.évf. 2002. 11. sz.47–52.p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában.* In: Muratáj ,02. 2002/1-2.sz. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 12–127.p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Kisebbségi oktatás és gyermekirodalom; Manjšinsko šolstvo in otroška literatura; Minderheitenschule und kinderliteratur. Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában- az európai integrációs folyamatok tükrében (156–193.p.)* Muravidék, Rábavidék, magyarországi németek. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2003. .

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Pedagógiai információ határok nélkül. Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában (130-138.p.)* Budapest, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 2003.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A magyar könyvkiadás Szlovéniában.* In: Muratáj 03. 2003/1. sz. Lendava, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 127–155. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Stanje šolskih knjižnic v Pomurju.* (A muravidéki iskolai könyvtárak helyzete). *Šolske knjižnice včeraj, danes, jutri.* In: Šolska knjižnica, 14. évf. 3. sz. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2004. 233–237. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A iskolai könyvtárak helyzete Szlovéniában. A szlovéniai könyvtárostánárok első kongresszusa Radencin.* In: Könyvtári Figyelő 15. (51.) évf. 2005., 2. sz., 340–343. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Helyismereti gyűjtemények digitalizálása a Muravidéken.* In: Könyvtári Figyelő, 15. (51.) évf., 2005., 3. sz., 549-553. p

ZSOLDOS Zsuzsanna: *A könyvtári tevékenység Lendván.* In: Naptár, 1989. Murska Sobota, Pomurska založba, 1988. 192–193. p.

Felhasznált és vonatkoztatható cikkek:

- *Alsólendvai Híradó*, 1902/16. száma
- *Alsólendvai Híradó*, 1902/1.3. és 32. száma
- *Alsólendvai Híradó*, 1911/14. száma
- *Alsólendvai Híradó*, 1899/47. száma
- *Alsólendvai Híradó*, 1911/10. száma
- *Az Alsólendvai Iparos Olvasókör alapszabálya*, amelyet a budapesti Belügyminisztérium 1907. május 27-én hagyott jóvá 49101/1907.
- *Átszervezés előtt áll a lendvai könyvtár.* In: Népújság, 1963/37.száma
- *Jegyzőkönyv Lendva Község Önkormányzat Tanácsának 18. rendes üléséről, amelyet 2001. május 28-án tartottak. Ad/12. A könyvtárosságról szóló törvény beadott módosítási javaslatokai.* 6.p.

KOVÁCS Attila: *Épül az új könyvtár.* In: Népújság, 2001. február 9., 10. p.

KIRÁLY M. Jutka: *Az információval erősödik az öntudat.*

In: Népújság, 2002. január 24.

- *LÁTOGATÁS a lendvai népkönyvtárban.* In: Népújság. 1963/5. száma
- *LJUDSKI glas štev. 1950/26.a*
- *LENDVA* község statútúma. 1964.
- *NÉPÚJSÁG.* 1964/32.sz.

PAPP József: *Új épületben a muraszombati könyvtár.*

In: Könyvtári Levelezőlap. 2004. 3.sz. 22–23.p.

PODATKI o knjiznici (Adatok a könyvtárról). (2005. 8. 16.)

Felhasználva a honlapról 2005. 8. 25., <http://knjiznica.lendava.si>

POMURSKI Vestnik, 1957. 24. sz.

POROČILO okrajnega komiteja Zveze Komunistov Slovenije Murske Sobote za konferenco. 1960. A Kommunist Szövetség Muraszombati Járási Bizottságának beszámolója a konferencián 1960-ban.

ZALAI életrajzi kislexikon. Hoffhalter Rudolf. 92–93. p.

ZÁGOROREC-CSUKA Judit: *A könyvtár szellemi és információs központ.*

Beszélgetés Gellén Bélánéval, a Lenti Városi Könyvtár igazgatójával.

In: Népújság, 1994. XXXVII. évf., 14. sz.

ZAPISNIK ljudskega odbora mestne občine z dne 20.12.1952.

A községi népbizottság jegyzőkönyve, 1952. 12. 20.

ZAPISNIK skupščine Občine Lendava z dne 28.1.1966. A lendvai községi képviselő-testület jegyzőkönyve, 1967.1.28. és 1969. 11. 12.

ZAPISNIK skupščine Občine Lendava z dne 28.1.1967., z dne 21.11.1969.

A községi képviselő-testület jegyzőkönyve, 1967.1.28. és 1969.11.12.

VIII.

KRONOLÓGIA ÉVSZÁMOK SZERINT

Fontos események a szlovéniai magyar könyvkiadásban 1945–2004 között

- 1954 megalakul a Magyar Közművelődési Bizottság
- 1961 megjelenik az első muravidéki magyar könyv, Vljaj Lajos *Versek* c. versekötete
- 1961–1991 közt a Pomurska založba muraszombati könyvkaidó a muravidéki magyar könyvek kiadója
- ▶ 1970 a Petőfi Kultúrkör megakulásának kísérlete Lendván
- ▶ 1972 a *Tavasvárás* antológia megjelenése, a muravidéki magyar irodalom első író, költő nemzedékének a megjelenése: Szómi Pál, Szúnyogh Sándor és Varga József
- 1974 a kisebbségi különjogok létrejötte, a nemzetiségi öngazgatási érdekközösségek alapítása
- 1975 a Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Érdekközösség megalakulása, amely felvállalta a magyar könyvkiadást is
- ▶ 1979 megjelent az *Összhang* c. antológia a szlovéniai magyar költők, valamint Vas és Zala megye költőinek válogatott verseiből
- 1981 megjelent a *Sozvočje – Összhang* c. kétnyevű antológia, szlovén és magyar nyelven a karintiai szlovén és a szlovéniai magyar költők verseiből
- 1989 létrejött a *Szlovéniai Magyar Írócsoport*, amely kiadói tevékenységet is folytatott
- 1990 a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség (MMNÖK) megalakulása, amelynek integráló szerepe volt a magyarság közéletében
- 1990–2000 közt – a győri *Hazánk* Kiadó adta ki a muravidéki magyar könyvek zömét
- 1991 Budapest, a Gellért szállóban megrendezett irodalmi est *A muravidéki magyarság helyzetéről*, dr. Czine Mihály irodalomtörténész előadása a szlovén-magyar irodalmi kapcsolatokról

mmmi

- ▶ 1994 a *Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet* létrejötte, amely intézményesen felvállalta a magyar könyvkiadást
- ▶ 1994 megjelent Bence Lajos *Írott szóval a megmaradásért* c. irodalomtörténeti műve, amelyben feltárta a muravidéki magyarság irodalmi és történeti múltjának 70 évét
- 1997 a *Szlovéniai Magyar Írók Társaságának* megalakulása, amely az írók érdekképviselői szerveként működik a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet keretein belül, és együttműködik a Magyar Írószövetséggel és a Zalai Írók Egyesületével is
- 1997 megalakul a TOP PRINT grafikai stúdió és könyvkiadó
- 1998 megjelent az *Igét őrizve* c. antológia, amely a muravidéki magyar költők három nemzedékének a verseit tartalmazza
- ▶ 1998 megnyílt a *Bánffy* magyar könyvesbolt Lendván, amely magyar könyveket, folyóiratokat és napilapokat árusít
- 1999 megjelent dr. Varga József nyelvész *Nyelvhasználat, névdívat* c. nyelvészeti tanulmánykötete, amelyhez 31 vegyesen lakott (magyar-szlovén) muravidéki településen gyűjtött anyagot
- 2000 megjelent Farkaš Brigita könyvtáros *A Naptár repertóriuma 1960–2000* c. magyar sajtótörténeti kiadványa, amely fontos szakmunkának számít a muravidéki magyar sajtótörténetben
- 2001 Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban *Vizuális anyanyelv határok nélkül – Magyar könyvillusztráció Magyarországon kívül 1918-tól napjainkig* címmel szerveztek könyvillusztrációkból kiállítást és nemzetközi konferenciát. A szlovéniai magyar könyvek illusztrációit módszeresen Zágorec-Csuka Judit dolgozta fel és készítette elő a kiállításra
- ▶ 2001 megjelent Göncz László történész *A muravidéki magyarság 1918–1941* c. történeti monográfiája
- 2002 megalakult a *Muravidéki Magyar Tudományos Társaság (MMTT)*, amelynek fontos szerepe van a tudományos szervezésben és a tudományos munkák kiadásában, amely kapcsolatot teremtett a Magyar Tudományos Akadémiával (MTA) és a Szlovén Tudományos Akadémiával (SAZU) is

- 2003 megjelent Zágorec-Csuka Judit *Gábor Zoltán festőművész portréja* c. képzőművészeti monográfiája
- ▶ 2004 2004 – megjelent Kovács Attila *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború közt* c. történeti monográfiája
- 2000–2004 közt magyarországi kiadók is adtak ki muravidéki szerzőktől műveket, közülük a pécsi Pro Pannonia, a budapesti Krúdy Gyula Irodalmi Kör és a pilisvörösvári Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület

Fontos események a szlovéniai magyar sajtótörténetben 1945-2004 között

- 1950 kísérletek a szlovéniai magyar sajtó megindítására, Vljaj Lajos felhívása a *Ljudski glas* szlovén újságban
- 1956 a Pomurski vestnik szlovén hetilap a Szocialista Szövetség muraszombati járási bizottsága kezdeményezésére *magyar mellékletet* ad ki
- ▶ 1958 januárjában jelent meg a *Népújság*, a szlovéniai magyarok hetilapjának első száma, kiadója a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége volt, célja a muravidéki magyarság tájékoztatása
- 1958–1964 közt a *Népújság* cikkeit szlovén nyelvről fordította magyar nyelvre a fordítószolgálat
- 1963 a *Népújság*ot a Szlovén Szocialista Köztársaság finanszírozza mint köztársasági szervezet
- 1967 a *Népújság* a a muraszombati Rádió és Sajtóintézet Munkaszervezet kiadásában jelent meg
- 1976 Josip Broz Tito köztársasági elnök a *Népújság*ot a *Népért Tett Szolgálatok Ezüstcsillagos Érdemrendjével* tüntette ki a testvériség – egység ápolásáért, a társadalmi és politikai életben betöltött pozitív szerepért. Főszerkesztő Varga Sándor
- 1973 megjelent a *Lendvai Füzetek – Lendavski zvezki* kétnyelvű (magyar-szlovén) időszakos kiadvány első száma,
- 1984 augusztusában jelent meg Czimmermann Toplák János *Félkegyelem* c. fanzinlapjának első száma
- ▶ 1986 a *Népújság* előfizetőinek a száma 2100, vagyis háromszorosára nőtt. 1967-hez viszonyítva ; terjedelme 4 oldalról 8 oldalra nőtt

- ▶ 1988 megjelent a *Muratáj* irodalmi, művelődési, társadalmi és kritikai folyóirat első száma. Célja a muravidéki írók és költők alkotásainak a megjelentetése, hazai fórumteremtés; később magyarországi és határon túli magyar szerzőket is közöl. Főszerkesztője dr. Varga József

1993 július 1-től megalakult a *Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet (MNTI)*, a Népújság kiadója. A muraszombati Tájékoztatási Vállalatból vált ki. Főszerkesztője: dr. Bence Lajos

- ▶ 1993 indul a *Kelepelő*, a szlovéniai magyar gyermeklap próbaszáma. Szerkesztői: Zágorec-Csuka Judit, majd dr. Bence Lajos

1993–2004 közt a Népújság lektorai voltak: Vadas Zsuzsa, Lukácsffy Dénes és Böröcz Nándor újságírók Zalaegerszegről

- ▶ 1995 a Népújság új formátuma, 24 oldal, színes borító, számítógépes szedés és tördelés, komputeres grafikai kivitelezés

1995 megjelent a *Lipnica* a Moravske Toplice-i község informatív lapja, amelyben magyar cikkek is jelennek meg a nemzetiség életéről

- ▶ 1997 a Népújság ifjúsági mellékletének, az *IFI*-nek a kiadása
- ▶ 1998 megjelent a *Lendvai Híradó - Lendavske novice* Lendva község közleményének első száma

1998 *Milan Kučan*, a Szlovén Köztársaság elnöke, kitüntetésben részesítette a Népújságot, a muravidéki magyarság érdekeinek a képviseléséért, valamint a magyar és a szlovén nemzet közti szolidaritás és egyetértés terén tett eredményeiért

1999 megjelent a *Brazde-Barázdák*, Dobronak község kétnyelvű közlönyének első száma

2000 megjelent a *Glasilo Ōrség - Ōrségi Hírlap* Hodos község kétnyelvű informatív lapjának első száma

Fontos események a szlovéniai magyar könyvtártörténetben 1871-2004 között

- 1871 megnyílt Alsólendván a *Polgári Olvasókörnek* könyvtára, a Korona vendéglő fölszíni helyiségében
- 1899 után egyesületi könyvtárak jöttek létre Muraszombatban és Alsólendván
- ▶ 1899 Balkányi Ernő nyomdász és papírkereskedő Lendván az üzletheységében kölcsönkönyvtárat létesít
- 1901 az alsólendvai *Iparos Olvasókör* könyvtára
- 1906 a muraszombati *Gazdakör Könyvtára*
- 1910 Lendván ingyenes *népkönyvtárat* hoztak létre Kiss Dénes kezdeményezésére a polgári fiúiskolában, amely szervezetileg a Dunántúli Közművelődési Egyesülethez tartozott
- 1911 1911 – Muraszombatban működik a Dunántúli Közművelődési Egyesület *Népkönyvtára*
- 1929 Muraszombatban a *Polgári Kör* is működtet népkönyvtárat; nyilvános Könyvtár ekkor még nem létezett a városban
- 1941–1945 közt Lendván a polgári iskolában diákkönyvtár működik
- 1946 Muraszombatban újra elkezdett működni a *népkönyvtár*, amelynek az alapállománya 1870-ben jött létre
- 1949 Lendván *népkönyvtárat* hoznak létre
- 1950 a népkönyvtárat *járási könyvtárnak* nevezték el
- 1952 *városi könyvtár* lett a lendvai népkönyvtár
- 1955 a városi könyvtár Lendván szervezetileg egyesül az INA Nafta vállalat szakszervezeti könyvtárával
- 1955 megalakul a muraszombati *Tanulmányi Könyvtár*
- 1964 a muraszombati *Területi és Tanulmányi Könyvtár* regionális (megyei) státust kap a Muravidéken és Prlekija egyes részein, de Rábavidék helyismereti anyagát is gyűjti
- 1965 a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár kapcsolatot teremt a szombathelyi Berzsenyi Dániel megyei könyvtárral, és beindul köztük a nemzetközi könyvcseré
- 1971 a lendvai Népkönyvtárat *Központi Könyvtárrá* minősítik

- ▶ 1976 a lendvai Központi Könyvtár felveszi a *Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva* nevet
- ▶ 1991 1991 – a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár bekapcsolódik a COBISS egységes szlovén integrált könyvtári számítógépes rendszerbe, amely 260 szlovén könyvtár csatlakozott
- ▶ 1995 indul a muraszombati könyvtár *bibliobusza*, és bejárja a muravidéki községek falvait, 2000-től Rábadvidékre is átjár
- ▶ 1996 a Knjižnica Lendava -Könyvtár Lendva kiválik Lendva Község Kultúrintézetéből, önálló intézményként 12 helyi könyvtár számára nyújt központi segítséget
- ▶ 2003 a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár honlapján elérhetők a *Muravidéki életrajzi lexikon* és a *Szlovéniai magyar irodalmi lexikon* adatbázisai
- ▶ 2004 *új helyiségbe* költözik a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár. 4400 négyzetméteren három részlege van: a gyerekek és az ifjúság, a felnőttek, valamint a honismereti anyag részlege

IX.

MUTATÓK

IX. 1.

*Névmutató***A, Á**

Ábrahám Albert | 237, 239

Ács Margit | 23, 50, 286, 433

Ady Endre | 89, 142, 147, 228,
428, 429

Arany János | 135

Ardaj Lajos | 189

Asbóth Oszkár | 321

Asto, Bert | 228

B

Babits Mihály | 429

Babović Irena | 369, 389

Bacsi Zsuzsanna | 260, 292

Balazsek Dániel | 36, 49, 150, 156,
276, 285, 434

Balažek, Anton | 296

Balažic, Janez | 210, 266, 289

Bálint István | 431

Balkányi Ernő | 8, 329, 332, 333,
334, 387, 451

Balla D. Károly | 276, 284

Bánffy család | 51, 104, 282

Bánffy Miklós | 329, 387

Bánfi Szilvia | 291

Banfi, Štefan | 337, 339, 409

Bárd Oszkár | 79

Bárdi Nándor | 25, 287, 434

Bart István | 432

Báti Zsuzsa (→lásd még *Báti Koncz Zsuzsanna*) | 31, 32, 34, 39, 62, 63,
82, 83, 84, 85, 86, 118, 274,
285, 418, 419Báti Koncz Zsuzsanna (→lásd még *Báti Zsuzsa*) | 74, 140, 229, 230, 234,
237, 241, 263, 265, 276, 305,
306, 438

Békés Pál | 349, 382

Bellon Tibor | 52, 160, 168, 287, 423

Bence Lajos | 9, 14, 32, 34, 36, 37, 38,
39, 47, 48, 51, 56, 63, 67, 70, 74,
75, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 97,
98, 99, 102, 103, 105, 107, 112,
113, 115, 116, 118, 119, 121, 126,
127, 130, 132, 136, 141, 143, 145,
148, 149, 152, 153, 154, 156,
179, 180, 181, 188, 217, 220,
223, 224, 235, 241, 244, 247,
250, 252, 253, 260, 263, 265,
266, 268, 270, 272, 274, 276,
278, 279, 280, 282, 285, 286,
287, 288, 290, 292, 294, 296,
299, 300, 305, 306, 345, 370,
373, 374, 419, 420, 421, 423,
433, 434, 435, 437, 438, 439,
441, 442, 448, 450

Bence Szeréna | 87

Bence Utrosa Gabriella (→lásd még *Utrosa Gabriella*) | 20, 36, 37, 38, 40, 43, 50, 51, 63, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 87, 93, 95, 210, 252, 253, 265, 277, 278, 286, 323, 370, 389, 422, 423, 436, 437

Bence Virág | 87

Benjamin László | 429

Benko, Irma | 241

Benyó Mariann | 105

Berden, Magda | 221, 264

Bernjak, Elizabeta | 32, 174, 179, 188, 190, 191, 220, 264, 265, 266, 268, 395, 419, 429, 430, 441

Bertók László | 344

Bevk, France | 228, 430

Bihar Mária | 168, 287, 290

Bobovec, Petra | 300

Bobovec, Franc | 299, 300

Bočkorec, Dušan | 303

Bodóhegyi Lajos → lásd *Vlaj Lajos*

Bohanec, Franček | 427

Bokor József | 141, 147, 152, 187, 188, 193, 194, 281, 357, 434

Bor, Matej | 61, 427

Borbás György | 111, 266, 268, 282, 287, 289, 290, 442

Bori Imre | 6, 14, 85, 121, 132, 140, 141, 152, 166,

Bosnyák István | 374

Bošnjak, Alenka | 37, 40, 137, 250

Botka Ágnes | 116, 239

Bozai Ágota | 349

Böröcz Nándor | 244, 247, 285, 294, 450

Böröczki Mihály | 419

Bračič Szabó Jasna | 294, 296

Broz, Josip (Tito) | 235, 402, 449

Brumen, Niki (Nikica) | 207, 264, 321, 322, 323, 369, 377, 426, 443

Bukovec Éva (→ lásd. még *Csincs Éva*) | 299, 300

Burányi Nándor | 127, 431

C, Cs

C. Toplák János (→ l. *Czimmermann Toplák János*)

Cankar, Ivan | 56, 61, 156, 340, 425, 428, 430, 432

Cár Anna | 299, 300

Cár Edit | 108, 299, 300

Cár Jenő | 96, 97

Cár József | 241, 305

Car Urška | 300

Czimmermann Toplák János | 49, 63, 74, 75, 98, 99, 240, 303, 304, 449

Cipot, Franc | 300

Cocteau, Jean | 96

Cs. Nagy István | 419

Csanádi János | 429

Cséby Géza | 277, 285

Csincs Éva (→ l. még *Bukovec Éva*) | 237, 239

Csoóri Sándor | 54, 280, 344, 385, 429

Csordás János | 244

Csörgits József 199

Csuka Judit (→ l. még *Zágorec-Csuka Judit*) | 91, 93, 95, 97, 99, 132, 140,

152, 276, 344, 437,
 Csuka Zoltán | 427, 428, 430
 Cvetko, Elvira | 228, 425
 Czine Mihály | 34, 56, 87, 279, 374,
 434, 447
 Czupi Gyula | 36

Č

Čertov, Jožica | 419

D

Dancs László | 257
 Dávid Gabriella | 356
 David, Karolina | 303
 Déry Tibor | 426
 Dévay Nagy Kamilla | 374
 Devecseri László | 285
 Dezső János | 199, 345
 Dobosics József | 31, 157, 265, 276, 438
 Dodlek, Tone | 285
 Dolinay | 316
 Dominić, Alen | 64
 Dudás Károly | 278, 344, 374

E

Erményi család | 336, 338
 Esterházy család | 47, 147, 207

F

Fabčič, Melanija | 41, 209

Farkaš Brigita | 44, 210, 255, 307, 372,
 389, 413, 423, 438, 448

Fedinec Csilla | 78
 Fehér Ferenc | 31, 132, 140, 374
 Fejes Endre | 425
 Fejős Zoltán | 290
 Felső Irena | 263
 Ferencek, Štefan | 300
 Ferenczes István | 285
 Flisar, Katarina | 300
 Flisar, Zinka | 358
 Fliszar, Dragan | 227, 230, 305, 401
 Fodor András | 374
 Fodor Árpád | 285
 Ford, Corey | 228
 Fran, Vilko | 337, 409
 Franz, Eduard | 228
 Ftičar, Jože | 97, 425, 428
 Ftičar, Štefan | 207, 265, 441
 Fujs, Slavica | 300
 Füle Magdolna | 276
 Füle Tibor | 179
 Füst Milán | 429

G

Gaál Erzsébet | 250
 Gaál Ferenc | 253
 Gábor Dénes | 78
 Gábor Zoltán | 31, 32, 35, 41, 47, 48,
 63, 69, 70, 71, 72, 74, 77, 78, 95,
 100, 101, 102, 103, 148, 149, 151,
 154

- Gadányi Károly | 35, 122, 174, 175,
188, 192, 193, 194, 221, 420,
434
- Gál Géza | 245
- Gál György Sándor | 428
- Gál, Palko | 429
- Gál Sándor | 280, 345, 443
- Gal, Lilijana | 303
- Gáldi László | 196, 197
- Gálics István | 41, 69, 70, 72, 73, 74,
77, 83, 101, 129, 130, 257, 258,
260, 282, 421
- Gállos Orsolya | 65, 154, 427, 429, 430
- Galvač, Štefan | 336
- Garai Gábor | 429
- Gárdonyi Géza | 427, 428, 432
- Géczi Imre | 253
- Gellén Béláné | 353, 446
- Gerics Ferenc | 250
- Gion Nándor | 286, 430
- Goethe | 69, 81
- Gomboc, Franc | 300
- Gömbös Evgen | 179
- Göncz Árpád | 173
- Göncz János | 42, 52, 114, 159, 160,
161, 286, 423
- Göncz László | 36, 37, 39, 40, 41, 43,
46, 50, 55, 56, 63, 67, 68, 71, 92,
104, 105, 106, 107, 108, 132, 137,
146, 179, 188, 208, 209, 210, 211,
218, 206, 263, 266, 268, 270, 271,
274, 276, 280, 281, 285, 286, 288,
289, 290, 291, 292, 300, 306, 345,
366, 422, 423, 424, 433, 434, 436,
443, 448
- Göntér Endre | 77, 96
- Göntér Ferenc | 179
- Göntér János | 36, 37, 40, 159, 162,
366, 422,
- Grabar, Geza | 300
- Gráfik Imre | 175, 345
- Grah, Drago | 425, 426
- Granfol, Marjanca | 300
- Grodzienszka, Stefania | 228
- Guareschi, Giovanni | 228
- Guba Szilvia | 52
- Gulyásné Somogyi Klára | 315, 443
- Gutman Zsuzsa | 265
- Gutman, Jože | 300
- Guttierrez, Davor | 64
- Guttman Miklós | 35, 136, 187, 188,
193, 202, 221, 281, 420, 433, 434
- Gyárfás Endre | 385
- Gyertvai Mária | 430
- Gyimesi Endre | 374
- Győrffy László | 39, 89, 92, 291
- Gyóri Franciska | 374
- Gyóri Nagy Sándor | 189
- Györkös József | 179, 314
- Györkös Goran | 296
- Gyurác Ferenc | 34, 88, 89, 132, 279,
288, 435,
- H**
- Haderlap, Majda | 419
- Hadrovics László | 196, 197,
- Hagymás István | 36, 37, 39, 63, 67, 68,
71, 73, 74, 77, 109, 110, 111, 112,
279, 286, 289, 290, 291, 435

- Hajdinjak, Štefan | 95, 174
 426, 427, 428, 429, 431, 432, 435
- Hajós Ferenc | 173, 236
 Hrelja Császár Irma | 299
- Halász Albert | 36, 37, 38, 39, 41, 42, 63,
 64, 65, 67, 71, 73, 74, 75, 77, 78,
 95, 103, 105, 107, 112, 113, 114,
 115, 116, 121, 133, 159, 161, 163,
 175, 179, 208, 210, 211, 244, 252,
 253, 265, 274, 276, 277, 278, 279,
 285, 286, 291, 345, 370, 421,
 422, 423
- Halász Alfréd | 253
- Halász Gordos Márta | 42, 253, 274,
 285
- Hancsik József | 300
- Hancsik József, ifj. | 300
- Hari, Štefan | 266, 441
- Hartman, Milka | 419
- Hebar Tibor | 296
- Hemző Károly | 432
- Hóbor Ferenc | 277
- Hóbor Magda | 374, 389
- Hoffhalter Rudolf | 12, 69, 142, 207,
 329, 387, 446
- Hojnik Kelenc, Rahela | 294
- Horvát Ágota | 355
- Horvat, Bela | 76, 429, 430
- Horvát Ferenc | 244, 438
- Horvat, Livija | 183, 210, 294, 357, 443
- Horvat, Zdravko | 300
- Horváth Ferenc | 152, 179, 245, 252,
 253, 270, 296, 442
- Horváth Károly, ifj. | 290
- Horváth Márton | 285
- Horváth Sándor | 70, 142
- Hradil, Jože | 61, 66, 220, 221, 398, 419,
- I
- Illés Béla | 431
- Illés Endre | 426
- Illyés Gyula | 11, 56, 142, 425, 426, 429
- Ivanec, Arpad | 265
- Ivanocy Ferenc | 321
- J
- Jaksity György | 429
- Janikovszky Éva | 349, 382
- Januš, Gustav | 419
- Jékely Zoltán | 429
- Jókai Anna | 431
- Jókai Mór | 59, 61, 341, 360, 425, 426,
 431
- Jonaš, Ludvik | 303
- Joó Rudolf | 189
- Józsa Fábián | 208
- József Attila | 61, 82, 83, 142, 226, 228,
 328, 350, 353, 429
- Juhász Ferenc | 429
- Juhász György | 35, 435
- Juhász Gyula | 429
- Just, Franci | 65, 66, 149, 399

K

- Kakasdi Hajós Mihály | 210
 Káldi János | 419
 Kálmán Jenő | 276
 Kalóczy Katalin | 292
 Kanizsa József | 285, 286, 287
 Kántor Lajos | 284
 Kardelj, Edvard | 226, 431
 Kardinar, Marjan | 299
 Kardos György | 286, 431
 Kardoš, Štefan | 66, 152
 Karinthy Ferenc | 426
 Karinthy Frigyes | 429
 Károlyi Mihály | 432, 432
 Kárpáthy Zoltán | 426
 Kassák Lajos | 30, 429
 Kaszás József | 103, 187, 199
 Kávai Anna | 268
 Kekec-Galič, Alenka | 294
 Kelemen Attila | 46
 Kepe Klára | 356, 375, 389
 Kepe Lajos | 179
 Kepe Lili (→ 1. még *Štampah Lili*) | 260, 292, 346
 Kepe Zoltán, Lendvai | 167, 287, 289, 290, 292
 Kericsmár Rózsa | 35, 36, 39, 63, 67, 85, 120, 121, 158, 165, 166, 235, 237, 239, 279, 341, 345, 366, 422, 443
 Kerecsényi Edit | 37, 42, 104, 116, 164, 174, 176, 282, 421
 Kertész Ákos | 427
 Király Ferenc | 257, 282
 Király M. Jutka | 152, 244, 252, 253
 Király Mór | 208
 Király-Moss, Susanne | 38, 88, 149, 151, 182, 257,
 Kiss Béla | 329
 Kiss Dénes | 208, 333, 374, 387, 451
 Kiss Endre | 443
 Kiss Gábor | 345
 Kiss László | 50
 Kocon József | 36, 130, 239, 265, 276, 354, 376, 389
 Kocon, Jožef | 294, 347, 439
 Kocsis Gyula | 31, 128, 135, 136, 418, 435
 Kokot, Andrej | 419
 Kolczonay Katalin | 345
 Kolláth Anna | 187, 188, 253, 274, 281, 298
 Kološa Tanja | 300
 Kološa, Jože | 257
 Kolozsvári Grandpierre Emil | 426, 427
 Komlós Attila | 292
 Koncz József | 229
 Kondákor Györgyi | 345
 Koren, Franc | 265
 Kormos István | 253
 Korošec, Miran | 66
 Kós Károly | 79
 Kósa Jenő | 274
 Kosmač, Ciril | 61, 399
 Kossuth Lajos | 252
 Koszta Gabriella | 374
 Kosztolányi Dezső | 429

Kovács Attila | 43, 47, 56, 160, 179,
210, 215, 217, 244, 245, 252,
253, 270, 287, 296, 299, 300,
319, 366, 424, 437, 446, 449

Kovács István | 245

Kovács Médi | 250

Kovacsev Olga | 78

Kovič, Kajetan | 61, 428, 431

Kozak, Ferdo | 228

Kozár Mária | 108, 121, 129, 133, 166,
174

Kralj, Andrej | 432

Kranjec, Miško | 28, 61, 90, 142, 143,
228, 265, 266, 418, 426, 429,
435

Kukorelly Endre | 147, 349

Kultsár György | 69, 142, 279, 293

Kutszegi István | 292

Kuzmič, Franc | 95, 174, 266, 291, 316,
323, 353, 377, 381, 389, 413,
439, 443

Kyovszky, Rudi | 228

L

Laco, Johann | 303

Laczkó András | 286, 291

Ladányi István | 277, 280, 284, 345

Lainšček, Feri | 65, 66, 115, 152, 266,
399

Lajos Mari | 432

Lakatos József | 253

Lakatos Menyhért | 255

László Hermina | 250, 274

Lator László | 427, 429

Laubhaimer | 410

Lázár Beáta | 151, 182, 294

Lebár Mária | 265

Lebar, Stanko | 207

Lengyel József | 426

Levačič, Danijela | 296

Lévay Erzsébet | 285, 286, 289

Lindic Iván | 336, 337

Liška, Janko | 207

Logar, Beatrice | 427, 428, 431

Lukácsffy Dénes | 247, 450

Lutar, Nada | 300

Lutarič, Nada | 300

M

Madžarevič, Branko | 221

Magyar Margit | 31, 263, 274

Major-Zala Lajos | 285

Mándy Iván | 426

Márai Sándor | 66, 186

Marék Veronika | 349

Mataj, Janez | 300

Mandel Pál | 329

Matis, Jože | 300

Matuska Kálmán | 344

Matuska Márton | 385

Mesarič, Franc | 257

Mester Tibor | 48, 149, 151, 182

Meszelics László | 17, 37, 71, 78, 89,
149, 242, 244, 245, 246, 250,
253, 260, 261, 262, 274, 285,
294, 299

Mészöly Miklós | 280, 426
 Mihelič, Marjanca | 147, 151, 175, 300
 Miholics Zita | 327
 Mike Károlyné | 253
 Mikszáth Kálmán | 61, 426
 Misztótfalusi Kis Miklós | 71
 Mód László | 52, 424
 Mohos Mária | 282, 286, 291
 Moldova György | 425
 Molnár Ferenc | 427
 Molnár Julianna | 336
 Molnár Zoltán Miklós | 141, 188
 Monok István | 291
 Móricz Zsigmond | 61, 398, 425, 430
 Mukics Ferenc | 221
 Murádin Jenő | 78
 Murec, Marko | 430
 Murkovics János | 208
 Mursics József | 179, 296
 Muster, Miki | 77, 78, 252

N

Nagy Imre | 228
 Nagy László | 87, 429
 Nagy Zoltán | 41, 106, 107, 108, 208,
 291
 Nagy Zsuzsa | 276, 285
 Nemes Gyula | 328
 Nemes Nagy Ágnes | 429
 Németh, Ladislav | 265
 Németh László | 61, 425, 426, 427
 Németh Mihály | 329

Novák Császár Jolán (→ l. még *Novák Jolán*) | 46, 52, 151, 175, 182, 210, 270, 303
 Novák Jolán (→ l. még *Novák Császár Jolán*) | 237, 239, 265
 Novak, Vilko | 198, 214, 220, 337, 431
 Novak, Vladislav | 228

O

Ocvirk, Vasja | 228
 Olaj, Jože | 425, 426, 428, 431
 Olas, Ludvik | 323
 Orban Ludvik | 303
 Orbán Péter | 48, 76, 77, 78, 80, 137,
 149, 151, 250
 Orban, Mateja | 303
 Örkény István | 426

P

P. Szabó Ernő | 79, 80, 437
 Palkó István | 28, 125, 131, 418
 Pallosiné Toldi Márta | 370
 Pap Gábor | 109, 435
 Papp József | 103, 133, 140, 179, 237,
 239, 244, 307, 309, 319, 320,
 323, 349, 378, 389, 444, 446
 Papp P. Tibor | 285
 Partljič, Tone | 96, 380
 Passuth László | 427, 428
 Pataky Kálmán | 105, 208, 330, 331
 Patyi Zoltán | 260, 292
 Paušič, Olga | 265

Pável Ágoston | 28, 56, 107, 321, 425,
426, 428, 432

Peček, Bojan | 300

Péntek Imre | 32, 34, 36, 38, 85, 88, 91,
113, 116, 129, 277, 285, 286,
419, 435

Perger, Valerija | 265

Peroci, Ela | 131, 425

Pete György | 419

Peteršič, Vlado | 426, 427, 428, 430, 432

Petőfi Sándor | 31, 61, 98, 135, 226,
354, 427

Pilinszky János | 279, 429

Pilcz Nándor | 431

Pisnjak Mária | 250

Pivar Ella | 85, 158, 170, 173, 174, 175,
235, 237, 239, 241, 305, 366,
419, 439

Pócák Elek | 245

Polanšek, Valentin | 419

Pollák Emil | 208

Pomogáts Béla | 20, 39, 105, 106, 146,
147, 210, 280, 288, 345, 436

Pozsonc Mária | 158, 170, 174, 300,
346, 347, 366, 411, 419

Prešeren, France | 61, 143, 427

R

Radnóti Miklós | 429, 431

Rajlsi Emese | 345

Rogan, Jože | 95, 174

Román Ilona (Helena) | 303

Rónai Béla | 233

Roškar, Ivo | 257

Rozsmán Erzsébet | 32, 35, 39, 80, 122,
265, 276, 374, 395, 420, 434

Rudaš Jutka | 13, 147, 154, 179, 185,
288, 436

Rudolfer Antal | 208

Rupel, Sonja | 427

Ružič, Ernest | 32, 128, 130, 134, 419

S, Sz

Sankovič, Aleksander | 296

Schiller Livia | 430

Schöpflin, G. | 55

Sebestyén György | 444

Sebestyén József | 290

Sebestyén Mihály | 278

Sedej, Ivan | 207

Sedonja, Štefan | 323, 425, 426, 431

Ségi Norberta | 52

Sever, Bela | 323, 369, 389, 413, 430

Sever, Lidija | 303

Sidó Zoltán | 284

Siflis Zoltán | 344

Simek Valéria | 285

Simon András | 52, 424

Simon István | 429

Slepec, Boštjan | 299, 300

Smej, Jožef | 111, 427, 428

Sočić, Ludvik | 221, 300, 429

Solarič Ladislav | 299, 300

Solarič Nađ Klára | 116, 244, 245, 252,
253, 296, 299, 300

- Storm, Peter | 228
- Strnad, Daniela | 265
- Sz. Kanyó Leona | 31, 32, 34, 84, 117,
118, 119, 136, 276, 279, 418, 419,
435
- Szabó Ferenc | 339, 380, 389
- Szabó Géza | 35
- Szabó József | 35, 124, 266, 395, 420,
435, 441
- Szabó József | 66, 344
- Szabó Lilla | 78, 79, 151, 437
- Szabó Lőrinc | 360, 429
- Szabó Magda | 304, 413, 426
- Szabó Mária | 36, 37, 42, 159, 172, 423
- Szabó Pahič Suzana | 319, 323, 381,
389, 413
- Szarka László | 46, 106, 210, 270, 286,
292, 436
- Székely Ákos | 419
- Székely András Bertalan | 17, 56, 119,
175, 189, 270, 279, 281, 436
- Székely Júlia | 428
- Székely Magda | 429
- Szekeres Ilona | 250
- Szenteleky Kornél | 27
- Szép Inesz | 328
- Szójártó Imre | 15, 27, 29, 94, 154, 290,
436, 438
- Szilágyi Károly | 429
- Szoliva János | 277, 285, 289
- Szombathy Bálint | 78, 148
- Szomi Pál | 27, 29, 30, 31, 32, 35, 125,
126, 127, 128, 135, 228, 265, 374,
418, 420, 437, 438, 447
- Szörényi László | 78
- Szűcs Imre | 200, 374
- Szúnyogh Sándor | 27, 29, 30, 31, 32,
34, 37, 39, 41, 62, 63, 65, 72, 73,
74, 85, 91, 92, 103, 118, 121, 127,
128, 129, 130, 133, 134, 135, 140,
141, 147, 156, 166, 197, 207, 209,
221, 237, 252, 257, 258, 263, 264,
265, 268, 272, 274, 276, 277, 278,
279, 282, 285, 306, 345, 366, 370,
374, 385, 418, 419, 420, 421, 422,
425, 429, 435, 436, 438, 439, 447
- Š**
- Šavel, Irena | 207, 265
- Šebjanič Valéria | 356
- Šebjanič, Franc | 220, 430
- Šiftar, Vanek | 95, 174, 265, 418
- Šimonka, Tanja | 46, 48, 149, 151, 182,
183, 210, 218
- Šinko, Sabina | 50, 73, 74, 250
- Škalič, Franc | 300
- Šmit, Vanja | 64, 210
- Šooš Melitta | 303
- Šoš, Darja | 294, 296
- Šöveges Gordana | 210
- Štampah Lili (→ l. még *Kepe Lili*) | 250
- Štefanec, Karel | 265
- T**
- Takács Miklós | 370, 426
- Tamási Áron | 29, 126, 426
- Tandori Dezső | 427, 429
- Tanka Velencei Mária | 92

- Tantalics Béla | 207, 433
 Tari István | 278, 285, 287
 Ternar, Jože | 58, 59, 221, 419, 426, 430, 436
 Thurzó Gábor | 426
 Titan-Felix, Robert | 66
 Tomka Csilla | 80
 Tomka György | 346
 Tomka Miklós | 41, 130, 209
 Tomka Tibor | 210, 244, 245, 260, 296, 300
 Tompa Mihály | 360
 Toplak Erzsébet | 300
 Tóth Árpád | 429
 Tóth Ferenc | 430
 Totič Rozalija | 303
 Törnár Judit | 278
 Trtko Ferenc | 426
 Trajbar, Valerija | 323
 Turcsány Péter | 285
 Tüskés Tibor | 374
- U, Ű**
- Újszállási Lajos | 285
 Unger, Mira | 268, 294, 296
 Utrosa Gabriella (→ l. még *Bence Utrosa Gabriella*) | 265
- V**
- Váci Mihály | 429
 Vadas Zsuzsanna | 247
 Vajsz László | 338
 Varga István | 150, 245, 289
 Varga József | 27, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 39, 40, 42, 43, 48, 49, 51, 52, 56, 63, 68, 72, 73, 86, 88, 91, 92, 93, 94, 101, 118, 128, 132, 134, 135, 136, 137, 140, 141, 144, 148, 150, 153, 174, 179, 187, 201, 206, 225, 228, 230, 231, 233, 265, 266, 272, 274, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 292, 304, 306, 374, 418, 419, 420, 421, 423, 424, 425, 429, 434, 435, 436, 438, 439, 441, 447, 448, 450
 Varga Ksenija | 300
 Varga Sándor | 31, 36, 37, 40, 66, 67, 85, 95, 145, 158, 170, 173, 175, 179, 210, 223, 224, 230, 234, 236, 237, 256, 263, 266, 278, 280, 290, 305, 332, 335, 336, 345, 366, 395, 419, 420, 421, 422, 439, 441, 444, 449
 Varga Timea | 51, 139
 Varga Valéria | 250
 Varga Zoltán | 86, 88, 134, 140, 175, 374
 Vas István | 429
 Végi Kósa Erika | 260, 382, 389
 Veöreös András | 290
 Veres Péter | 126, 426
 Vesztróczy Éva | 78
 Vid, Jože | 230, 426
 Vida István | 37, 159, 177, 423
 Vida János | 36, 40, 366
 Vida, Štefan | 266, 441
 Vidic, Janez | 257
 Vidmar, Josip | 427
 Villányi László | 344

Vincetič, Milan | 66, 147, 149, 153, 266,
436

Vlaj (Bodóhegyi) Lajos | 14, 27, 28, 29,
34, 70, 74, 87, 90, 142, 143, 144,
145, 156, 174, 180, 181, 201, 224,
227, 228, 256, 265, 276, 285, 336,
390, 414, 418, 420, 435, 436, 441,
447, 449

Völgyi János | 31, 32, 265, 276

Vörös József | 221, 234

Vörös Ottó | 35, 188

Vörös Tibor | 300

Vörösmarty Mihály | 291

Vučkič, Emil | 300

Vugrinec, Jože | 90, 300, 321, 323, 324,
389, 413, 44

Vukovics Géza | 431

W

Weisz Arnold | 208

Weöres Sándor | 56, 61, 286, 429, 431

Z, Zs

Zágorec-Csuka Judit | (→ l. még *Csuka
Judit*) | 5, 9, 11, 36, 37, 39, 43, 46, 47, 48,
49, 51, 63, 65, 66, 68, 71, 73, 75,
76, 78, 102, 111, 134, 141, 146, 147,
148, 149, 150, 151, 152, 153, 154,
156, 157, 179, 182, 183, 184, 188,
244, 250, 276, 278, 279, 285, 286,
289, 290, 291, 353, 355, 373, 383,
389, 422, 424, 434, 436, 437, 438,
440, 444, 445, 448, 449, 450

Zala György | 111, 266, 267, 268, 282,

442

Zdovec, Peter | 228

Zelk Zoltán | 429

Zelko, Ivan | 207

Zelnay Anna | 189

Zilahy Lajos | 429, 430

Zlobec, Ciril | 61

Zocsenko, Mihail | 228

Zombor Béla | 285

Zrínyi | 51, 68, 151, 182, 183, 184, 197,
219, 424, 437

Zsiga Tibor | 41, 270, 422, 433

Zsoldos Attila | 289

Zupančič, Beno | 425

Zver Ilona (Helena) | 41, 105, 208, 209,
270, 292, 345, 385, 389, 413

Zver, Gabriella | 42

Ž

Žalik Huzjan, Milojka | 41

Žalik, Franc | 263, 264, 266, 306, 405

Žoldoš Žužana (Zsoldos Zsuzsanna) |
337, 343, 346, 389, 413, 445

Župančič, Oton | 61, 399, 429

IX. 2.

Helynévmutató

Alsólakos (Dolnji Lakoš) | 114, 120,
128, 165, 172, 265

Alsólendva (→ 1. még *Lendva*) | 41, 23,
90, 130, 131, 142, 164, 183, 196,
199, 200, 207, 209, 210, 216,
290, 331, 414, 422

Amerika (USA) | 100, 117

Ausztrália | 100, 372

Becse | 378

Belgrád | 344

Berkeháza | 327

Berlin | 99, 109, 196

Bled | 336

Budapest | 68, 79, 100, 111, 114, 115,
137, 138, 139, 151, 152, 155, 163,
164, 167, 171, 174, 176, 184, 189,
196, 197, 198, 199, 203, 204, 212,
218, 220, 249, 321, 379, 383, 384,
416, 424, 425, 427, 428, 429, 430,
432, 433, 437, 443, 444, 447

Celje | 124, 381

Csáktornya | 51, 142, 157, 182, 374, 377

Csekefa | 327

Csente (Čentiba) | 124, 158, 174, 175,
187, 199, 201, 204, 374

Črenšovci | 109, 340

Debrecen | 109, 218

Dél-Afrikai Köztársaság | 62

Dobronak (Dobrovnik) | 25, 40, 96, 97,
105, 129, 158, 159, 162, 170, 173,
174, 175, 201, 215, 218, 226, 290,
298, 299, 306, 309, 310, 332,

335, 340, 341, 343, 347, 348,
351, 354, 355, 366, 374, 376,
382, 385, 388, 422, 442, 444,
450

Domafölde | 106, 108, 208

Domonkosfa (Domanjševci) | 106, 120,
121, 158, 165, 166, 208, 290,
310, 322, 328, 328

Eger | 155

Enying | 160

Erdély | 23, 50, 277, 281, 290

Esslingen | 160

Esztergom | 99, 109

Európai Unió (EU) | 25, 44, 188, 192,
247, 296, 391, 443

Felsőlakos (Gornji Lakoš) | 98, 99, 114,
120, 129, 172

Finnország | 62

Franciaország | 102, 162

Friesach | 98

Göcsej | 42, 52

Göntérháza (Genterovci) | 87, 122, 135,
146, 158, 170, 173, 175, 180, 201,
204, 231, 282, 310, 332, 335, 340,
341, 343, 351, 354, 355, 383, 388,
411, 412, 416, 439, 444

Goričko | 170, 202, 208

Gyertyános (Gaberje) | 113, 114, 129,
163, 170, 190, 310, 343, 351,
354, 382, 388

Győr | 66, 67, 85, 90, 95, 99, 103, 105,
107, 109, 111, 115, 119, 132, 141,
142, 174, 181, 211, 400, 421, 422

Győr-Moson-Sopron megye | 66, 400

Hajdúnánás | 109

Hármasmalom (Trimlini) | 369

- Hetés | 42, 163, 167, 168, 169, 290
- Hídvég (Mostje) | 160
- Hodos (Hodoš) | 106, 158, 170, 174, 175, 208, 228, 290, 302, 303, 306, 310, 322, 327, 328, 366, 407, 419, 442, 450
- Horvátország | 201, 277
- Hosszúfalu (Dolga vas) | 158, 170, 174, 175, 419
- Indonézia | 62
- Irán | 62
- Jánosfa | 327
- Jesenice | 109
- Jugoszlávia | 14, 109, 142, 201, 225, 227, 330,
- Jugoszlávia, királyi | 335, 378
- Kanada | 99, 100, 117
- Kanizsa | 117, 119, 285, 286, 287
- Kapca (Kapca) | 114, 124, 170, 380
- Kapolcs | 109
- Kapornak (Krpilivnik) | 106, 108, 159, 208, 327, 328
- Kaposvár | 378
- Karintia | 98, 118, 215
- Kárpátalja | 78, 276, 289
- Kárpát-medence | 6, 19, 21, 23, 55, 104, 156, 209, 217, 245, 280, 287, 292, 437
- Kebele | 208
- Kecskemét | 109, 168, 378, 379
- Kelet-Közép-Európa | 189, 280, 287
- Keszthely | 196, 202
- Kisfalu | 327
- Kongó | 62
- Kőszeg | 349, 378
- Kót (Kot) | 114, 158, 170, 171, 173, 175, 228, 359
- Közép-Európa | 189, 192, 216, 280
- Lendva (Lendava → l. még *Alsólendva*) | 14, 21, 25, 29, 31, 34, 38, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 63, 64, 67, 85, 86, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 115, 116, 119, 120, 123, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 165, 167, 168, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 181, 183, 184, 186, 187, 194, 199, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 216, 217, 218, 219, 220, 224, 226, 230, 231, 235, 237, 241, 244, 252, 255, 260, 263, 264, 266, 268, 271, 284, 290, 294, 296, 306, 310, 312, 329, 332, 335, 336, 337, 339, 340, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 351, 352, 353, 355, 366, 372, 380, 383, 384, 387, 399, 408, 410, 411, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 449, 450, 452
- Lendvahegy | 158, 170, 174, 176, 419
- Lendvavidék (Lendva-vidék) | 163, 167, 231
- Lenti | 109, 207, 314, 345, 349, 352, 353, 374, 375, 385, 446
- Libanon | 100
- Ljubljana | 48, 76, 92, 98, 101, 103, 109, 116, 134, 139, 172, 173, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 213, 215, 217, 220, 244, 249, 303, 313, 321,

- 336, 337, 344, 347, 365, 377,
378, 381, 383, 385, 425, 426,
429, 431, 432, 445
- Macedónia | 62
- Magyarország | 13, 14, 17, 18, 20, 21, 24,
25, 29, 30, 43, 44, 48, 54, 55, 59, 61,
62, 66, 67, 78, 79, 80, 87, 109, 117,
149, 151, 152, 179, 183, 184, 190,
191, 209, 214, 215, 216, 217, 218,
225, 228, 270, 274, 278, 282, 287,
289, 291, 306, 307, 308, 310, 313,
316, 319, 319, 321, 323, 324, 325,
326, 327, 349, 353, 354, 358, 365,
366, 367, 383, 385, 391, 424, 437,
444, 448
- Malawi | 62
- Mali | 62
- Maribor | 131, 154, 186, 190, 193, 204,
205, 357, 421, 423, 443
- Markham | 49
- Mexikó | 62
- Miskolc | 193, 378, 379
- Moravske Toplice | 244, 300, 306, 328,
347, 407, 442, 450
- Mura | 6, 42, 47, 48, 59, 65, 111, 132,
133, 163, 209, 210, 212, 218, 268,
270, 271, 280, 282, 290, 291, 292,
293, 320, 429, 442
- Murántúl | 60, 83, 171
- Muraszombat (Murska Sobota) | 93,
104, 120, 142, 146, 156, 165, 168,
182, 183, 211, 215, 231, 290, 305,
310, 316, 322, 327, 370, 372, 377,
382, 383, 401
- Muravidék (Mura-vidék, Prekmurje) | 12,
14, 18, 28, 29, 43, 51, 60, 67, 68,
110, 111, 127, 142, 143, 151, 163,
167, 184, 187, 204, 205, 209, 212,
- 215, 216, 217, 226, 235, 266, 290,
292, 316, 317, 377, 393, 397,
417, 424, 435, 444, 449
- Muzslya | 109
- Nagybecskerek (Zrenjanin) | 82
- Nagykanizsa | 183, 203, 207, 319, 329,
331, 377
- Németország | 78, 160, 185
- Nigéria | 62
- Nova Gorica | 117, 181, 354
- Nyugat Európa | 117, 118
- Ontario | 49
- Osijek | 377
- Oslo | 109
- Osztrák-Magyar Monarchia | 316
- Órihodos | 158, 167
- Őrség | 42, 52, 106, 108, 290, 303,
442, 450
- Padé | 82
- Párkány | 109
- Pártosfalva (Prosenjakovci) | 228, 310,
322, 327, 355, 416
- Pécs | 186, 217, 218, 424
- Pesnica | 142
- Petesháza (Petišovci) | 125, 177, 310,
351, 375, 388
- Pilisvörösvár | 110, 111, 151, 184, 192,
424, 435, 444
- Pince | 42, 165
- Plovdiv | 109
- Portugália | 62, 314
- Prlekija | 60, 317, 320, 451
- Rába | 65

- Rábavidék | 194, 215, 220, 317, 320, 321, 324, 326, 379, 444, 451, 452
- Radkesburg | 142, 171
- Radomlje | 109
- Rakičan | 109
- Románia | 62, 78
- Stuttgart | 160
- Szabadka | 115, 120, 165, 172, 199, 200
- Szerdahely | 327
- Szeged | 109, 154, 218
- Szentgotthárd | 109, 190, 192, 195, 213, 325, 348, 377, 413
- Szentlászló (Motvarjevci) | 228, 310, 322, 327, 409
- Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (SzHSz Királyság) | 209, 335, 387
- Szlovákia | 62, 78, 190, 214
- Szlovénia | 6, 11, 12, 13, 17, 18, 23, 25, 34, 43, 44, 54, 57, 58, 59, 65, 66, 77, 78, 82, 83, 86, 91, 95, 106, 108, 109, 118, 134, 139, 147, 149, 152, 164, 175, 188, 190, 203, 208, 215, 216, 230, 235, 265, 274, 282, 284, 285, 289, 306, 309, 311, 312, 313, 314, 319, 321, 323, 324, 325, 327, 343, 349, 350, 364, 365, 366, 367, 368, 378, 379, 383, 384, 385, 386, 390, 392, 419, 436, 437, 438, 441, 444, 445
- Szombathely | 85, 86, 91, 92, 116, 133, 134, 140, 175, 186, 190, 191, 192, 193, 194, 203, 204, 321, 426
- Szovjetunió | 227
- Šalovci (Sal) | 106, 228, 347
- Temerin | 98, 109
- Törökkanizsa (Novi Kneževac) | 109
- Turnišče | 171, 340
- Újvidék (Novi Sad) | 85, 86, 92, 108, 109, 121, 130, 131, 132, 141, 145, 154, 198, 199, 202, 420, 421, 431
- Vajdaság | 28, 29, 32, 78, 82, 109, 117, 118, 120, 125, 239, 250, 277
- Varasd | 270
- Vas megye | 12, 17, 127, 159, 167, 175, 191, 274, 325, 352, 421
- Vas vármegye | 106, 208
- Velika Polana | 340
- Verőce (Virovitica) | 135, 201
- Völgyifalu (Dolina) | 310, 341, 343, 351, 354, 388
- Zágráb | 83, 100, 102, 162
- Zala megye | 19, 22, 32, 91, 131, 139, 183, 224, 288, 309, 352, 388, 392, 419, 438, 447
- Zala vármegye | 12, 51, 183
- Zalaegerszeg | 109, 203, 212, 353, 383, 385, 396, 409, 416, 433, 438, 450
- Zenta | 109, 115, 117

IX. 3.

*Időszaki kiadványok
(folyóiratok, napilapok, újságok,...)*

7 Nap | 132, 134, 140, 224

Alsólendvai (Alsó-Lendvai) Híradó | 142,
183, 224, 305, 329, 330, 332,
333, 401, 415, 445

Árgus | 36, 38, 91, 115, 146, 395, 398, 443

Bárka | 146

Brazde – Barázdák | 298, 299, 306, 407,
440, 442, 450

Délzala | 142, 183, 327, 329

Dolgozók | 224

Félkegyelem | 98, 304, 449

Földművesek naptára | 256, 439

Glasilo Őrség – Őrségi Hírlap | 302,
303, 306, 450

Hévíz | 398

Híd | 27, 82, 92, 99, 115, 132, 141, 142,
379

Hitel | 89, 146, 398

IFI | 244, 245, 249, 253, 254, 305, 401,
403, 404, 417, 450

Informacije – Információk | 294, 407

Jó pajtás | 250

Kalangya | 27, 142

Kelepelő | 8, 98, 244, 250, 251, 252,
253, 254, 305, 401, 403, 404,
417, 440, 450

Keleti Napló | 345

Képes Ifjúság | 98, 237

Kétnyelvűség | 188

Knjižnica | 383

Knjižničarske novice | 383

Kortárs | 36, 395

Korunk | 36, 156, 395

Könyv, Könyvtár, Könyvtáros | 383, 444

Könyvtári Figyelő | 146, 309, 383, 384,
436, 444, 445Lendvai füzetek - Lendavski zvezki | 90,
139, 145, 173, 174, 181, 204, 263,
266, 267, 271, 306, 391, 401, 405,
415, 417, 441, 443, 449Lendavske novice - Lendvai Híradó |
245, 294, 295, 296, 297, 306,
332, 333, 407, 439, 440, 442,
450Lipnica | 300, 301, 306, 407, 440, 442,
450

Ljudska pravica | 207, 224

Ljudski glas | 224, 225, 337, 440, 449

Magyar Képes Újság | 146

Magyar Nemzet | 80, 437

Magyar Szó | 82, 86, 91, 92, 103, 108,
116, 121, 132, 133, 140, 152, 166,
200, 379

Mézeskalács | 250

Muraszombat és Vidéke | 142, 305, 316,
327, 401Muratáj | 8, 13, 35, 36, 42, 55, 56, 62, 63,
64, 72, 77, 88, 91, 92, 93, 94, 101,
106, 132, 133, 141, 146, 147, 152,
154, 163, 165, 167, 168, 179, 183,
186, 203, 204, 205, 206, 212, 213,
214, 217, 260, 262, 271, 272, 273,
274, 275, 276, 277, 278, 279, 281,
282, 283, 284, 285, 286, 287, 288,
289, 290, 291, 292, 293, 306, 320,
332, 335, 383, 384, 391, 395, 398,
399, 401, 405, 406, 415, 417, 434,

- 436, 437, 439, 440, 443, 444, 445,
450
- Muravidéki földművesek naptára | 256
- Naptár | 8, 32, 42, 44, 58, 61, 62, 86, 103,
106, 121, 122, 128, 132, 133, 134,
135, 140, 141, 158, 159, 163, 165,
166, 167, 168, 170, 171, 187, 197,
199, 200, 202, 203, 204, 211, 212,
213, 214, 218, 219, 241, 247, 255,
256, 257, 258, 259, 260, 261, 262,
305, 321, 322, 337, 343, 353, 371,
372, 373, 384, 391, 398, 399, 404,
415, 417, 423, 435, 436, 438, 439,
440, 442, 443, 444, 445, 448
- Napút | 146, 153
- Naš tisk | 58
- Népűjság | 7, 21, 30, 31, 37, 51, 71, 85,
87, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 103,
107, 108, 112, 113, 116, 121, 126,
127, 128, 130, 132, 133, 134, 135,
140, 141, 146, 148, 152, 153, 154,
157, 158, 159, 160, 161, 162, 163,
164, 166, 167, 170, 173, 174, 175,
182, 188, 197, 204, 205, 206, 212,
213, 214, 217, 218, 219, 224, 225,
227, 229, 230, 231, 232, 234, 235,
236, 237, 238, 239, 240, 241, 242,
243, 244, 245, 246, 247, 248, 249,
253, 254, 260, 272, 274, 291, 305,
314, 319, 320, 338, 339, 340, 344,
349, 353, 372, 373, 378, 379, 384,
391, 395, 401, 402, 403, 415, 417,
437, 438, 439, 440, 445, 446,
449, 450
- Nyelvünk és Kultúránk | 210, 436
- Obmurski tednik | 225, 440
- Pannon Tükör | 23, 36, 146, 156, 349,
395, 398, 433, 437
- Pesti Hírlap | 159, 175
- Pomurje szövetkezeti naptára | 44,
256
- Pomurjei földművesek naptára | 256
- Pomurski vestnik | 98, 224, 225, 229,
232, 234, 236, 305, 337, 338, 401, 440,
446, 449
- Slovenski poročevalec | 224
- Somogy | 103, 150, 398
- Szabadság | 224, 305, 401, 415
- Új Symposion | 98, 115, 132, 239
- Varlist | 122
- Vas Népe | 108, 146, 153, 175
- Vasi Honismereti és Helytörténeti
Közlemények | 121, 133, 159, 165, 166,
171, 213
- Večer | 96, 381
- Vestnik | 98, 112, 132, 152, 153, 170,
214, 225, 229, 234, 239, 241,
337, 338, 402, 446
- Vjestnik | 224
- Zadružni koledar | 255, 256, 305
- Zala Megyei Újság | 336
- Zalai Hírlap | 95, 133, 134, 146, 152,
153, 154, 159, 175
- Zalai Írók Egyesületének folyóirata | 36,
63, 433, 438, 448
- Zalai Könyvtári Levelező | 383, 440

IX. 4.

Kiadók és nyomdák

Akadémiai Kiadó | 197, 204, 220

Bíró Family | 43, 49, 138, 139, 424

Cankarjeva založba | 195

Državna založba Slovenije | 220, 221,
429, 431Európa | 59, 61, 62, 399, 427, 428,
429, 430, 431, 432Fórum | 32, 34, 37, 59, 62, 82, 85, 86,
92, 108, 121, 129, 130, 131, 141,
145, 154, 198, 343, 385, 398,
410, 420, 421, 429, 431Franc-Franc | 65, 66, 149, 151, 152,
154, 399, 435, 436

GraForma | 285

Hazánk | 36, 40, 66, 67, 71, 90, 95, 105,
107, 109, 111, 120, 143, 158, 174,
181, 208, 211, 344, 396, 400, 421,
422, 433, 447

Jelenkor | 58, 398

Krúdy Gyula Irodalmi Kör | 7, 43, 51,
52, 67, 68, 138, 139, 202, 289,
424, 425, 449

Minerva Könyvkiadó | 79, 425

Mohorjeva družba | 66

Muravidék Baráti Kör Kulturális
Egyesület | 7, 43, 51, 67, 68, 110, 111,
151, 184, 397, 424, 435, 444, 449

Obzorja kiadó | 260

Pomurski tisk | 59, 98, 145, 234, 260,
419Pro Pannonia | 7, 43, 50, 67, 68, 396,
424, 449Studio Artis | 37, 42, 64, 71, 113, 114,
163, 396, 399, 423

Tankönyvkiadó 92

Top-Print 47, 62, 66, 70, 100, 143

X.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető gondolatok egy monográfiához.....	5
I. AZ ÍROTT SZÓ GAZDAGSÁGA, A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVKIADÁS 1945-TŐL 2004-IG	11
I. 1. A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVKIADÁS	12
I. 1. 1. Társadalmi helyzetkép.....	13
I. 1. 2. Az önszerveződés formái a hatvanas és hetvenes években	15
I. 1. 3. A rendszerváltás után, a kilencvenes években	16
I. 1. 4. A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI) és a Bánffy Központ szerepe a szlovéniai magyar könyvvilágban	17
I. 1. 5. A magyarságtudat védelme – kisebbségben	19
I. 2. AZ IRODALMI ÖNSZERVEZŐDÉS	22
I. 2. 1. A nemzetiségi (kisebbségi) irodalom fogalma	22
I. 2. 1. 1. A „szlovéniai magyarok” vitatott értelmezése	24
I. 2. 1. 2. Drámai kérdés drámai helyzetben. – Kik vállalnak felelősséget a magyar nemzetért a Kárpát- medencében?	25
I. 2. 2. A 60-as évek. Az indulás – a szlovéniai magyar irodalom és könyvkiadás kezdete 1961-ben Vljaj Lajos verseskötetével	27
I. 2. 3. A 70-es évek.A Tavaszvárás-nemzedék	29
I. 2. 4. A 80-as évek	32
I. 2. 5. A 90-es évek könyvkiadása	35
I. 2. 5. 1. A szépirodalmi és irodalomtörténeti művek	37
I. 2. 5. 2. Gyermek- és ifjúsági irodalom	40
I. 2. 5. 3. Történelmi és a helytörténeti művek	40
I. 2. 5. 4. A néprajzi témájú művek	41
I. 2. 5. 5. Nyelvészeti tanulmánykötet	42
I. 2. 6. A 2000-es évek könyvkiadása	43
I. 2. 6. 1. Könyvtörténeti és sajtótörténeti kiadványok.....	44
I. 2. 6. 2. Történelmi monográfiák, szakkönyvek	46
I. 2. 6. 3. Művészettörténet, szépirodalmi és irodalomtörténeti művek	47
I. 2. 6. 4. Két nyelvészeti tanulmánykötet.....	52
I. 2. 6. 5. Egy néprajzi kiadvány.....	52
I. 3. AZ ANYAORSZÁG ÉS AZ ÖSSZMAGYAR SZERVEZETEK SZEREPE A KÖNYVKIADÁSBAN	54
I. 3. 1. Magyar-szlovén-anyaországi kapcsolatok	56
I. 4. A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVEK KIADÓI	58

I. 4. 1.	A muraszombati POMURSKA ZALOŽBA könyvkiadó és könyvkereskedési vállalat jelentősége a magyar könyvkiadásban	58
I. 4. 1. 1.	A Pomurska založba könyvkiadó fejlődési irányzatai	60
I. 4. 2.	A Szlovéniai Magyar Írócsoport (1989-1997) és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet kiadói tevékenysége	62
I. 4. 2. 1.	A Szlovéniai Magyar Írók Társasága (1997-től), mint a szlovéniai írók érdekképviselete	63
I. 4. 3.	A TOP-PRINT Grafikai Stúdió és Könyvkiadó	64
I. 4. 4.	A FRANC-FRANC muraszombati könyvkiadó	65
I. 4. 5.	A győri Hazánk Könyvkiadó	66
I. 4. 6.	Magyarországi kiadók: a pécsi Pro Pannonia, a budapesti Krúdy Gyula Irodalmi Kör és a pilisvörösvári Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület	67
I. 5.	A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVEK TIPOGRÁFIÁJA	69
I. 5. 1.	A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok 1918-tól napjainkig	69
I. 5. 1. 2.	A 60-as évek, a kezdetek – fekete-fehér tónusban	69
I. 5. 1. 3.	A 70-es évek pangása	70
I. 5. 1. 4.	A 80-as évek változása	70
I. 5. 1. 5.	A 90-es évek könyvművészeti kibontakozása	71
I. 5. 2.	A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVILLUSZTRÁTOROK MEGHATÁROZÓ TÍPUSAI, CSOPORTJAI	72
I. 5. 2. 1.	A gyermekkönyvek, ifjúsági könyvek illusztrátorai	72
I. 5. 2. 2.	A szépirodalmi művek illusztrátorai	73
I. 5. 2. 2. 1.	A díszítő jellegű illusztráció	73
I. 5. 2. 2. 2.	A kiegészítő jellegű illusztráció	74
I. 5. 2. 2. 3.	Az értelmező jellegű illusztráció	74
I. 5. 2. 2. 4.	A képversek illusztrátorai	74
I. 5. 2. 2. 5.	A költői, írói illusztráció	75
I. 5. 2. 3.	A tankönyvek illusztrátorai	76
I. 5. 2. 4.	A Muratáj folyóirat illusztrátorai	77
I. 5. 2. 5.	A képregények	77
I. 5. 2. 6.	Vizuális anyanyelv határok nélkül. Magyar könyvillusztráció Magyarországon kívül 1918-tól napjainkig	78
I. 5. 3.	Összegezés a szlovéniai magyar könyvdíszítésről, vizuális kultúráról ...	80
I. 6.	A SZLOVÉNIAI MAGYAR IRODALOM, TUDOMÁNYTÖRTÉNET KÉPVISELŐINEK KÖNYVEI ÉS TANULMÁNYAI	82
I. 6. 1.	A szépirodalom és esszéirodalom jeles képviselőinek munkássága és alkotásaik	82
	• BÁTI Zsuzsa	82
	• BENCE Lajos	87
	• BENCE Utroša Gabriella	93

• CÁR Jenő	96
• CZIMMERMANN Toplák János	98
• GÁBOR Zoltán	100
• GÖNCZ László	104
• HAGYMÁS István	109
• HALÁSZ Albert	113
• KANYÓ Leona	117
• KERCSMÁR Rózsa	120
• ROZSMÁN Erzsébet	122
• SZABÓ József	124
• SZÚNYOGH Sándor	128
• VARGA József	135
• VLAJ Lajos	142
• ZÁGOREC-CSUKA Judit	146
I. 6. 2. Irodalmárok, akiknek még nem jelentek meg köteteik	156
• BALAZSEK Dániel	156
• DOBOSICS József	157
I. 6. 3. A honismereti, helytörténeti írók és néprajzkutatók könyvei, tanulmányai	158
• GÖNCZ János	160
• GÖNTÉR János	162
• HALÁSZ Albert	163
• KERCSMÁR Rózsa	165
• LENDVAI KEPE Zoltán	167
• PIVAR Ella	170
• SZABÓ Mária	172
• VARGA Sándor	173
• VIDA István	177
I. 7. A TUDOMÁNY SZOLGÁLATÁBAN	178
I. 7. 1. HELYZETKÉP – A Muravidéki Magyar Tudományos Társaság	178
I. 7. 2. IRODALOMTUDOMÁNYOK, KÉPZŐMŰVÉSZET ÉS ESZTÉTIKA	180
• BENCE Lajos	180
• ZÁGOREC-CSUKA Judit	182
• RUDAŠ Jutka	185
I. 7. 3. Nyelvtudományok	187
• BERNJAK Elizabeta	190
• HADROVICS László	196
• KASZÁS József	199
• VARGA József	201
I. 7. 4. A TÖRTÉNELEM	207
• GÖNCZ László	211

• KOVÁCS Attila	215
I. 7. 5. A szótárak és szójegyzékek	220
II. A SZLOVÉNIAI ÍROTT MAGYAR SAJTÓ TÖRTÉNETE 1945-TŐL NAPJAINKIG	224
II. 1. A NÉPÚJSÁG. A szlovéniai magyarok hetilapjának története	
1958-2004 között	224
II. 1. 1. ELŐZMÉNYEK – A Népújság mint a Pomurski vestnik szlovén hetilap magyar melléklete	224
II. 1. 2. 1958 – a NÉPÚJSÁG - a szlovéniai magyarok hetilapja - megindítása	227
II. 1. 3. A NÉPÚJSÁG a 60-as években	229
II. 1. 4. A NÉPÚJSÁG a 70-es években	233
II. 1. 5. A NÉPÚJSÁG a 80-as években	235
II. 1. 6. A NÉPÚJSÁG a 90-es években, a rendszerváltás után	241
II. 1. 6. 1. A Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet megalakulása	241
II. 1. 7. Az NÉPÚJSÁG fejlődésének víziója a 2000-es években	247
II. 2. A KELEPELŐ című szlovéniai magyar gyermeklap (1993 – 1996)	250
II. 2. 1. Az indulás éve 1993	250
II. 2. 2. A KELEPELŐ első éve 1994-ben	250
II. 2. 3. A KELEPELŐ 1995-ben	252
II. 2. 4. A KELEPELŐ 1996-ban	253
II. 2. 5. Összegezés	253
II. 3. A NAPTÁR – a muravidéki magyarok évkönyve	255
II. 3. 1. A Naptár létrejötte	255
II. 3. 2. A Naptár kronológiája	255
II. 3. 3. 1960-1970: nagyobb formátum, kisebb terjedelem, sok változás	256
II. 3. 4. 1971–1980: új főszerkesztő, új cím, új borító	257
II. 3. 5. 1981-1990: eseménynaptárral bővül a Naptár	257
II. 3. 6. 1991-2000: A Naptár elvesztette szemle jellegét	258
II. 3. 7. A Naptár számokban	260
II. 3. 8. ÖSSZEGEZÉS a Naptár negyvennégy évéről (1960–2004)	260
II. 4. A LENDVAI FÜZETEK – LENDAVSKI ZVEZKI (1973-)	
című időszakos kiadvány	263
II. 4. 1. ÖSSZEGEZÉS	271
II. 5. A MURATÁJ című irodalmi, művelődési,	
társadalomtudományi és kritikai folyóirat (1988-tól)	272
II. 5. 1. Bevezető	272
II. 5. 2. A MURATÁJ első tíz éve(1988–1998)	274
II. 5. 2. 1. A Vers rovat	276
II. 5. 2. 2. A Próza rovat	277
II. 5. 2. 3. A kritikák és a recenziók rovata	278

II. 5. 2. 4.	A kisebbségkutatás, nemzetiségkutatás rovata	280
II. 5. 2. 5.	A nyelvészeti rovat	281
II. 5. 2. 6.	A történelmi, helytörténeti rovat	281
II. 5. 2. 7.	A képzőművészeti rovat	282
II. 5. 2. 8.	Kialakulóban levő rovatok	282
II. 5. 3.	ÖSSZEGEZÉS a Muratáj tízéves korszakáról (1988–1998)	282
II. 5. 4.	A MURATÁJ a 2000-es években	284
	• A Szépirodalom versrovata	285
	• A Szépirodalom prózarovata	286
	• A kritika és a recenzió rovata	286
	• A kisebbségkutatás, nemzetiségkutatás rovata	287
	• A kultúra, a hagyomány és az irodalom rovata	287
	• A történelem, az irodalomtörténet, a helytörténet, a művelődéstörténet rovata	289
	• A néprajz és örökségünk rovata	290
	• A sajtó- és vallástörténet, művelődéstörténet rovata	290
	• Esszé, tanulmányok rovata	291
	• A nyelvtudomány témája	292
	• A Muratáj különszáma	292
II. 5. 5.	ÖSSZEGEZÉS a MURATÁJ 1999-2004 közötti korszakáról	292
II. 6.	ÖNKORMÁNYZATI KÉTNYELVŰ (SZLOVÉN-MAGYAR) LAPOK A NEMZETISÉGI TERÜLETEN	294
II. 6. 1.	A Lendvai Híradó – Lendva község közlönye	294
II. 6. 2.	BRAZDE–BARÁZDÁK – Dobronak Község kétnyelvű közlönye	299
II. 6. 3.	LIPNICA, a Moravske Toplice-i Község informatív községi lapja	300
II. 6. 4.	GLASILO ŐRSÉG – ŐRSÉGI HÍRLAP – Hodos Község informatív kétnyelvű lapja	303
II. 7.	A FÉLKEGYELEM című magyar nyelvű fanzinlap	303
II. 8.	ÖSSZEGEZÉS	305
III.	NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK SZLOVÉNIÁBAN	307
III. 1.	Nemzetiségi könyvtárak szlovéniában	308
III. 1. 1.	Bevezető gondolatok	308
III. 1. 2.	A magyar nyelvű könyvvállomány a nemzetiségi könyvtárakban	309
III. 1. 3.	Nemzetközi együttműködés	309
III. 1. 4.	Továbbképzés, szakember-ellátottság	310
III. 1. 5.	Multikulturalitás a szlovén könyvtári rendszerben a fejlődő demokrácia keretein belül	311
III. 1. 6.	A COBISS integrált szlovén számítógépes könyvtári rendszer	312
III. 1. 7.	Az információval erősödik az öntudat	314

III. 1. 8.	A nemzetiségi könyvtárosok tudásáról és hivatásáról	315
III. 2.	A nemzetiségi könyvtárak: kétnyelvű könyvtárak, könyvtárak nemzetiségi programmal	316
III. 2. 1.	Murska Sobota – Muraszombat: A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár rövid története	316
III. 2. 2.	A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár (1955-től napjainkig)	317
III. 2. 3.	A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 2004 után	318
III. 2. 4.	A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar könyvállománya	321
III. 2. 5.	A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal	323
III. 2. 6.	Könyvek, folyóiratok és nem hagyományos dokumentumok cseréje Szlovénia és Magyarország közt	324
III. 2. 7.	Könyvtárközi kölcsönzés	324
III. 2. 8.	Szakmai együttműködés	325
III. 2. 9.	A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárhoz tartozó kétnyelvű községi könyvtárak	327
III. 3.	KÖNYVTÁRI TEVÉKENYSÉGEK LENDVÁN	329
III. 3. 1.	ELŐZMÉNYEK - Az Alsólendvai Polgári Olvasóegylet könyvtára	329
III. 3. 2.	Az Alsólendvai Iparos Olvasókör	330
III. 3. 3.	Balkányi Ernő kölcsönkönyvtára	332
III. 3. 4.	Az ingyenes népkönyvtár – a polgári fiúiskola könyvtára	333
III. 3. 5.	Megjegyzés	335
III. 3. 6.	A népkönyvtár 1919-1945 között Lendván	335
III. 3. 7.	A lendvai népkönyvtár 1948-1950	336
III. 3. 8.	A Lendvai Népkönyvtár a 60-as években	338
III. 3. 9.	A Lendvai Központi Könyvtár a 70-es években	340
III. 3. 10.	A Lendvai Központi Könyvtára 80-as években	343
III. 3. 11.	A Lendvai Központi Kétnyelvű Könyvtár a 90-es években	344
III. 3. 12.	A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva a 2000-es években	345
III. 3. 13.	A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva nemzetiségi programja	351
	A Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva kulturális és művészeti	
III. 3. 14.	kapcsolata a Zala megyei könyvtárakkal	352
III. 3. 15.	A Knjižnica Lendava-Könyvtár Lendva kétnyelvű helyi könyvtárai	353
III. 3. 16.	A Lendvai I. számú Kétnyelvű Általános Iskola könyvtára	354
III. 3. 17.	A kétnyelvű általános iskolák könyvtárai	355
III. 3. 18.	A Lendvai Kétnyelvű Középiskola könyvtára	356
III. 4.	A Maribori Egyetem Magyar Tanszékének könyvállománya	357
III. 5.	A szlovéniai könyvtárak az információs társadalom digitalizálási folyamatában	364

III. 5. 1.	A magyar helyismereti kiadványok digitalizálása a muravidéki nemzetiségi könyvtárakban	366
III. 6.	Könyvtáros személyiségek	369
	• BABOVIĆ Irena	369
	• BENCE Utroša Gabriella	370
	• FARKAŠ Brigita	372
	• HÓBOR Magda	374
	• KEPE Klára	375
	• KOCON József	376
	• KUZMIČ Franc	377
	• PAPP József	378
	• SZABÓ Ferenc	380
	• SZABÓ PAHIČ Suzana	381
	• VÉGI KÓSA Erika	382
	• ZÁGOREC-CSUKA Judit	383
	• Zver Ilona	385
III. 7.	ÖSSZEGRZÉS	386
IV.	ZÁRÓGONDOLATOK	390
V.	SZLOVÉN, NÉMET ÉS ANGOL NYELVŰ ÖSSZEGRZÉS	393
V. 1.	Madžarsko založništvo v Sloveniji	393
V. 1. 1.	Madžarski tiskani mediji v Sloveniji	401
V. 1. 2.	Narodnostne knjižnice	408
V. 2.	Die Herausgabe von ungarischen Büchern, die Presse und die Bibliothekengeschichte in Slowenien von 1945 bis 2004	413
V. 3.	The History of Hungarian publishing, press and libraries in Slovenia from 1945 to 2004	417
VI.	BIBLIOGRÁFIA	418
VII.	FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK	433
VIII.	KRONOLÓGIA ÉVSZÁMOK SZERINT	447
IX.	MUTATÓK	453
IX. 1.	Névmutató	453
IX. 2.	Helynévmutató	465
IX. 3.	Időszaki kiadványok(folyóiratok, napilapok, újságok,...)	469
IX. 4.	Kiadók és nyomdák	471
X.	TARTALOMJEGYZÉK	472

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT

könyvtáros, költő, irodalomtörténész, műfordító

1967. március 27-én született, Muraszombatban. Szakterülete a szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet, valamint a kisebbségkutatás, az irodalomtörténet és a műfordítás.

A szépirodalom területén költőként és műfordítóként tevékenykedik.

Fontosabb művei:

- *Viharverten: versek barátainknak.*
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Top-Print, 1997., 76.p., illusztr.
- *V ognjenem kresu,* verseskötet, szlovén nyelvű fordításkötet.
Fordította Marjanca Mihelič, Murska Sobota, Solidarnost, 2001., 62 p.
- *Gábor Zoltán festőművész portréja – monográfia.*
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2002., 197 p., illusztr.,
- *Slepci na zemljevidu: verseskötet, szlovén fordításkötet.*
Fordította Maria Millas, Murska Sobota, Franc-Franc, 2003., 95 p.
- *A Zrínyiek nyomában: tanulmánykötet.*
Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2003., 75 p.
- *Küzve az Édenből: versek.*
Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2003., 95 p.
- *A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok.*
Lendva, Galéria–Múzeum, 2003.60 p.
- *Kettős hangzat: verseskötet Kardos Ferenc társszerzővel.* Zalaegerszeg–Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet : Zalai Írók Egyesülete, Pannon Tükör sorozat, 2005., 100 p.
- *A muravidéki és a rábavidéki szlovén irodalom antológiája – fordításkötet,*
fordította: Zágorec–Csuka Judit, a kiadást támogatta: az Illyés Közalapítvány és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (Budapest), 2006., 203 p.
- *Posončnice . Napraforgóalkonyat . Suncogledice . Sonnenwenden –* Feri Lainšček verseinek fordítása. Magyar nyelvre fordította: Zágorec–Csuka Judit, Sz. Bodnár Anna társszerzővel, Murska Sobota, Franc-Franc Kiadó, 2005., 85 p.

Kiadja a
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva

Zágorec Csuka Judit

A SZLOVÉNIAI MAGYAR KÖNYVKIADÁS-,
SAJTÓ- ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNET
1945-TŐL 2004-IG

„A MURAVIDÉKI MAGYARSÁG KÖNYVKULTÚRÁJÁNAK SZELLEMTÖRTÉNETI ÚTJA”

Nyelvi lektor:	Szakállas Gyuláné Bodnár Anna
Szlovén nyelvű fordítás:	Gaál Gabriella
Német nyelvű fordítás:	Pentek Palfi Kornelija
Angol nyelvű fordítás:	Halász Renáta
Mutatók:	Farkas Brigitta
Grafikai tervezés és borítóterv:	Orbán Péter
Nyomda:	Tiskarna Ljubljana d.d.

ISBN: 978-961-6232-36-4

A könyv megjelenését a

Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
és Lendva Község Önkormányzata támogatta.

mnmi

<http://www.mnmi-zkmn.si>

© 2006

Zágorec-Csuka Judit ***A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig*** című monográfiája a szlovéniai magyarság könyvkultúrájának, magyar sajtójának és nemzetiségi könyvtárainak szellemtörténeti útját mutatja be.

A szerző most egy olyan kézikönyvet ad az olvasók, elsősorban a szakemberek, könyvtárosok, írók, költők, irodalomtörténészek, pedagógusok stb. kezébe, amely további részletkutatásokat indíthat el. A szlovéniai magyar könyvkiadás 1961-től kezdve napjainkig a szlovéniai magyar irodalomból táplálkozik. Határon túli magyar könyvkiadásnak is nevezhető, amely a magyar nemzeti történelemből eredezteti a létét.

Ugyanakkor az Európai Unióhoz csatlakozva feltehetjük azt a kérdést is: mi Zágorec-Csuka Judit feltáró munkájának a lényege? Mentés-e? Ha, igen, csupán leletmentés? Vagy a jövő felé mutató magyar nemzetiség könyvkultúrájának az útja? Kinek szól?

Milyen volna a sorsa a szlovéniai (muravidéki) magyaroknak magyar könyveik nélkül, amelyeket anyanyelvükön írtak? Valószínű, hogy továbbra is olyan őshonos nemzetiségnek számítanak Szlovéniában, melyek több mint ezeréves hagyománnyal és kultúrával büszkélkedhetnek, ám sajnos lesüllyedtek volna azon nemzeti kisebbségek sorába, melyek elvesztették irodalmi nyelvüket, és a nyelvi sorvadás lassú folyamatát élik meg. De – mint ez a kézikönyv is bizonyítja – nálunk ez nem történt meg!